in l. si publicanus, §. vlt. n. 1. ff. de public. quem probauit Cravet. *tract. de antiq. temp. 2. partis princ. nu. 15.* Eisi Ruin. *consil. 116. nu. 10. lib. 1.* retulerit multos Bart. aduersari. Sic in quasi possessione † conferendi sacerdotia, multis respondit Cravet. *cons. 134. nu. 14.* & verè receptissima est hæc interpretum sententia, quam probarunt etiam Ruin. *cons. 163. num. 5. 6. lib. 3.* Ias. *cons. 81. num. 1. lib. 4.* Balb. *tractat. præscript. 2. part. 4. partis princ. q. 1. vers. quarto requiritur.* Paris. *cons. 112. nu. 16. & cons. 114. nu. 20. lib. 1.* Anto. Capic. *decis. 57.* & Alciat. *respons. 278. num. 10.* idem scripsit Coras. *lib. 3. Miscellaneorum, cap. 1.* & idem *in l. quoties, 1. num. 10. ff. de seruit.* & Didac. *cap. possessor, 2. parte, in initio, num. 8. de reg. iur.* qui satisfacit argumentationibus Longoualli, qui *in l. imperium, in 4. parte, artic. 2. de iurisdict. omn. iud.* aduersus alios sensit.

Dubitari tamen contingit, quomodo probari possit hæc scientia. Abbas *d. c. cum ecclesia Sutrina, nu. 25.* docuit hoc in
5 † iudicis arbitrio positũ esse, qui sane iudex ex actium multiplicatione, personarum qualitate, ex vicinitate, aliisque circumstantiis arbitrabitur scientiam intercessisse, sic sensit & Dec. *cons. 85. num. 2.* Ruin. *cons. vlt. nu. 10. lib. 4.* Afflict. *decis. 67.* Rebuff. *in comment. ad Regias Constitutiones Galliæ, tomo 3. tit. de materiis possessoriis, in præfation. num. 129.* Scientiam autem multis modis argui scribit Cravet. *cons. 153. col. 1. & cons. 171. col. pen.* quos non prosequor.

CASVS CLXII.

De quota bonorum legata, è quibus eligatur.

SVMMARIA.

1 *Quota bonorum legata, è quibus deducatur.*
2 *Iudicis arbitrio quota bonorum in testamento relicta eligitur.*
3 *Quotam bonorum legatam eligi è rebus diuisibilibus.*

CVm testator alicui quotam suorum bonorum legat, &
3 inter legatarũ ipsum & hæredes super electione † quo-
2 tæ exoritur controuersia, iudex † arbitratur, quibus ex rebus deducenda illa sit, vt probatũ *potest, de leg. 1.* ibi, iudicem æstimaturum: quem text. sic intellexit Ias. *in l. non amplius, §. cum bonorum, nu. 9. de leg. 1.* post cæteros ibi, sic Vincentius Sala *in l. filium quem habentem, numer. 22. C. famil.*
3 *erisc. & ibi omnes,* prudens † autè iudex in re minùs commodè diuisibili, vni rem totam, alteri æstimationem adiudicare poterit, iuxta *§. vlt. Instit. de offi. iud.* Verùm, quia multa statim subiciam, quæ ad rem conferunt, breuis hic sum.

CASVS CLXIII.

Qua ex re legitima persolui debeat filio, plena & subtilis explanatio.

SVMMARIA.

1 *Patrem posse rem vnam filio legitimæ loco assignare.*
2 *Legitimam in pecunia numerata à patre filio assignari posse.*
3 *Legitimam relinquere potest pater filio in pecunia numeranda ab hærede instituto.*
4 *L. si quis filium, in vers. nisi certa quantitas, C. de inoff. test. sensus & intellectus.*
5 *L. secundus, §. 2. C. de inoffic. test. sensus & intellectus.*
6 *L. plerumque, in fin. ff. de iure dot. declaratur.*
7 *Pater mandare potest filio, vt corpora hereditaria vendat.*
8 *Legitimam ex substantia patris deberi.*
9 *L. liberius, qui soluendo, ff. de oper. libert. sensus & intellectus.*
10 *L. secundus, §. repletionem. C. de inoffic. test. declaratur.*
11 *Filium esse sua legitimæ creditorem, quomodo intelligatur.*
12 *§. 2. Auth. neque virum, quod ex dote, declaratur.*
13 *Legitimam assignare non potest pater filio in re inutili.*
14 *Legitimam assignare non potest pater filio in re, quæ onus annexum habet.*
15 *Iudicis arbitrio relinquitur, an filius debeat retinere rem oneri annexam pro sua legitima relictam à patre, & petere supplementum legitimæ, vel rem ipsam in totum recusare.*
16 *Filium non posse rem singularem pro sua legitima eligere.*
17 *Legitimam ex singularibus rebus deberi.*
18 *Legitimæ suæ creditor quomodo filius dicatur.*
19 *Filius grauatus onere fideicommissi, non potest rem vnam alienare, & deinde dicere, eam se pro sua legitima elegisse.*
20 *Filius non potest eligere rem alteri legatam pro sua legitima.*
21 *Iudicis arbitrio relinqui, quam rem eligere possit filius pro sua legitima.*
22 *Legitimam quibus ex rebus possit assignare iudex, cum assignatio hæc ad suum arbitrium refertur.*
23 *Iudicem non posse in re vna assignare legitimam filio.*
24 *Legitimam in re vna assignare non potest hæres vniuersalis filio testatoris.*
25 *Frater potest in re vna legitimam assignare sorori.*
26 *Iudicis arbitrio relinqui, qua in re legitimam assignare possit frater sorori.*
27 *Legitima in pecunia numerata assignari non potest ex iudicis arbitrio.*
28 *Legitima in pecunia numerata assignari potest ex iudicis arbitrio approbato à statuto.*
29 *Legitima in pecunia hereditaria assignari potest.*
30 *Legitima assignari potest in pecunia, cum pariè eius iam acceptauit filius.*
31 *Legitima in fructibus assignari an possit.*
32 *Iudicis arbitrio assignanda rem pro legitima, an sit standum.*
33 *Praxis in assignatione legitimæ.*

CVm agitur de assignanda legitima filio, qui altero vniuersali hærede instituto, eam tantùm consequi potest, solet dubitari, an in re vna singulari assignari illa possit: Qua quidem in controuersia multis casibus arbitriũ iudici tribuitur, vt is pro animi sui iudicio cõtentionem finiat: qua de re suis locis. Quò ergo hanc disputationem absoluant interpretes nostri, tria constituunt capita. Primum est, an patri liceat rem vnam singularem pro legitima filio relinquere. Secundum, an filius ipse rem vnam singularem eligere sibi possit pro legitima. Tertiũ, an hæres vniuersalis rem vnam eligere possit, quam pro legitima filio testatoris soluat.

Primum quæstionis caput absoluunt interpretes, † licere 1
patri rem vnam hæreditariam legitimæ loco relinquere, vt probat Ripa *d. l. in quartam, num. 128. ad leg. Falcid. ex l. scimus, §. repletionem, C. de inoff. testam.*

Extenditur primò vt procedat, etiam † si pecunia nume- 2
rata hæreditaria, legitimæ loco assignetur: ita post Bald. docuit Ripa *d. l. in quartam, nu. 131. vers. certò intelligo:* qui & Fab. *in Auth. nouissimè, n. 15. C. de inoff. test.* retulit: nec enim constituenda est differentia inter corpora ipsa & pecunias, dummodò hæreditaria sint, *iuxta d. §. repletionem.*

Extenditur secundò procedere, etiam quòd in pecuniis 3
ab hærede numerandis relinquerentur: nec enim verè filius potest recusare legitimam in illis consequitur: Bald. & Fab. quos retulit Ripa *d. nu. 126.* qui in hanc partem potiùs inclinare videtur: vt facit etiã Salic. *in d. §. repletionem,* & Alciat. *d. l. in quartam, num. 29. 30.* Coras. *d. l. filium quem habentem, num. 90. C. famil. erciscun.* Primò ex † *l. si quis filium, versic.* 4
nisi certa quantitas. C. de inoffic. testam. Sed euitari hic text. potest, cùm illa verba referri possint ad certam quantitatem bonorum immobilium. Adfertur secundò *d.* † *l. secundus, §. 2.* 5
ibi, [vel aliam rem, vel pecunias restituit:] & cùm loquatur de re euicta, dubiumque sit cuius electio sit, dicitur esse electionem danti, *ex l. plerumque, in fine, de iure dotium:* sed ego intelligerem in casu *d. l. secundus, §. 2.* esse electionem filij. Nec aduersatur *d.* † *l. plerumque,* à Salic. perpensa, quia ibi 6
maritus effectus erat dominus rei æstimatæ, non mirum, si sua est electio dare potiùs æstimationem, quàm rem ipsam dotalem sibi æstimatam. Tertiò mouetur Ripa *d. l. in quartã, nu. 126.* ea ratione, quòd † pater mandare potest filio, vt cor- 7
pora hæreditaria vendat, *l. qui fiduciã, & L. si dignum, ad leg. Falcid.* verùm de eo hærede loquuntur, cui relicta portio iure nõ debetur, & ob id ad libitum potest disponere testatoris: id quod hic non videtur contingere. Ego hanc posteriorem sententiam probo, ea ratione, quod † legitima debetur 8
ex substantia patris, *d. §. repletionem,* at pecuniæ sunt huiusmodi: rectè ergo in illis legitima constituitur. Accedit, patrem non ad speciem præstandam obligatum esse, sed ad genus: dando ergo rem vnam liberatur. Defendi tamen Bartoli opinio potest, quando pecuniæ hæreditariæ ex substantia patris non essentialia sunt apud Alciat. & Picum.

Non obstat, quod contrariam opinionem defenderit, nempe filium posse recusare has pecunias, & petere integram legitimam ex bonis testatoris. Bart. *in l. suus quoque, in*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

fiat, de hæred. instituend. quem erebrius cæteri sunt secuti, vt testatur Picus, *d. l. in quartam, num.* 112. & latius ibi Fernandus *parte* 3. *num.* 10. & latè Ripa *num.* 126. *vers. contrariam sententiam*, quo loci huius opinionis retulit Guliel. Cune. Bald. Imol. Salic. Alex. Decium, & Bertrand. illis addo Bald. *cons.* 21. *puncti quæstionis, lib.* 4. qui verè nunc affirmativam tuetur: si referat Guliel. & Bartol. alterius opinionis: addo etiam Ias. *l. non amplius, §. cum bonorum, nu.* 7. *de leg.* 1. Ruin. *cons.* 31. *num.* 3. *lib.* 1. Rubeum *cons.* 156. *num.* 11. Paris. *cons.* 18. *num.* 1. *lib.* 3. & *cons.* 41. *nu.* 5. *lib.* 1. Afflict. *decis.* 161. *nu.* 1. quorum sententia iure non probatur: nam testatu † *libertus qui* 9 *solvendo, ff. de bonis liber.* qui pro illa communi adfertur, respondet Salic. *d. §. repletionem, col.* 3. *vers. quæro propter.* qui verè contrariam opinionem tuetur (etsi pro hac communi malè citatur à Ripa) inquit Salicet. *d. l. libertus*, procedere, quia ibi patrono nihil in specie pro eius legitima fuit relictum, nihil mirum si ex vniuersa substantia legitimæ deindè consequitur: & ideò illa verba [& fanè absurdum est ius patroni, reseruetur ad personam successorum, non ad personam liberti defuncti, qui nihil ratione legitimæ patro- 10 ni egit. Adfertur secundò text. *d.* † *§. repletionem*, qui pariter non probat, cùm solùm dicat, legitimam ex substantia patris esse assignandam: sed negari non potest, pecunias esse ex substantia patris: minus confert text. §. 1. *in Auth. neque virum quod ex doto.* Melius conferre videtur illa ratio, quæ hæsitantem Salicetum reddidit, nempè † filium esse creditorem suæ legitimæ, cùm æs alienum quoddam censeatur, 11 *l. si quis in suo. C. de inoff. test.* non ergo cogi potest filius pecuniæ acceptare, vt de dote dicitur, quam in ea specie data pater, qui lucratus eam est, reseruare filiis tenetur, *d. §. 1. in Authent. neque virum.* Verùm hæc ratio, quoniam filius nè dicitur esse creditor magis in vna specie, quàm in altera, sed solùm pater tenetur ex sua substantia legitimam assignare: cùm ergo pecuniæ ex illis fiat, dicen- 12 dum est, debito esse satisfactum. Nec ad rem facit *d.* † §. 1. quia de re data in dotem in specie apparebat, & res illa dotalis dicitur id quod non esset, quando dos in pecunia constaret: quamobrem rectè alij sentire videntur, qui contrariam iam relatam defendunt, & quam nunc sequor.

13 Declaratur primò non procedere, † quando pater res nè æquè vtiles pro legitima assignare: ita Ripa *d. l. in quartam, num.* 128. *vers. quartò intelligi*, ex text. §. 1. *in Auth. de trien. & semiss.*

14 Declaratur secundò non procedere, † cùm pater assignaret rem habentem onus annexum: Ripa, *qui suprà, n.* 129. post Bald. *d. l. scimus, C. de inoff. testam.* ex *l. si libertus patrono, de operis liber.* & quæ hanc declarationem tuti scripsit Alciat. *d. l. in quartam, nu.* 17. *in fin.* quanquam sentire videtur contrariam de iure verius videri ex ratione, quia si onus annexum est, minoris æstimationis res est, atque ita filius potest 15 deindè supplementum petere. Ego iudicis † arbitrio rem hanc tribuo, vt is cognoscat ratione oneris, an rem ipsam retinere & supplementum petere debeat filius, vel rem integrè recusare: nam leue esset, posset onus, quod reiicere posset iniquum, posset etiam esse adeò graue & intolerabile, quod retinere damnosum nimis esset.

16 Secundum caput est, an filius ipse, cui nihil in specie pro legitima relictum à patre fuit, possit rem vnam singularem eligere. Communis sententia est, non posse: hanc probarunt communiter interpretes, vt testatur Ripa *d. l. in quartà, n.* 112. & *ibi* Alciat. *num.* 24. & Soc. iun. *nu.* 103. *vers. contrariam*, qui eiusdem sententiæ recenset Coroe. & Aret. quibus accedit multi, quos infrà referam, qui iudicis arbitrio hoc tribuunt: 17 ea ratione vtentur, quia legitima † ex singulis reb. debetur, *Lumnimodò. C. de inoff. test.* non ergo rem vnam singularem eligere poterit filius, quia meliorem sortè eligeret. Rursus, si ex singulis rebus debetur, non potest filius vnam eligere, quia in re illa plus acciperet, quà sibi deberetur: quod iniustum est, *l. si nò sortem, §. si centum. ff. de cond. indeb.* & quemadmodùm debitor non potest vnum pro altero creditore inuito soluere, *l. 2. in prin. ff. si cert. pet.* ita nec creditor vnius rei inuito debitore, potest aliam occupare. Secundò adfertur *l. 2. C. quand. & quib. quarta pars, lib.* 10. Tertiò, ex *l. potest hæres, de leg.* 1. vbi iudicis arbitrio quota relicta assignatur. Iac. *l. non amplius, §. cum bonorum, num.* 9. *de leg.* 1.

Contrariam opinionem probarunt alij vt retulit Ripa *d. l. in quartam, num.* 114. Paris. *cons.* 43. *num.* 13. *lib.* 3. sensit Afflict. *decis.* 162. *nu.* 3. qui dixerunt, filium hunc legitimarium posse ad fui arbitrium in vna re eligere: ita Barb. *in c. Raymaldus, de testib.* & eius argumentationes recenset Picus *d. l. in quartam, nu.* 133. *ad leg. Falcid.* qui fuisse ianuensis illius, quem meotis. Barbat. est lectus Fernand. Bertrand. *d. l. in quartam, part.* 3. *n.* 57. Primò filius in legitima creditor dicitur, *l. si quis legatum, de falsa. l. vlt. C. eod.* ergo eius arbitrio potest eligere rem quam vult, *l. creditoris arbitrio. ff. de distr. pignor.* Verùm respondetur Alex. & Ripa *d. l. in quarta*, vt apud eos: rectius (meà quidem opinione) respondit Bald. *in l. filium quem habentem, n.* 4. *C. famil. ercisc.* & eum secutus est Aret. *d. cons.* 155. *nu.* 10. † filium esse quidem creditorem in bonis patris pro 18 sua legitima, sed illud creditum nè esse in re vna, sed in omnibus: non ergo vnam eligere potest, ne vnum pro altero sibi soluere videatur. Accedit secundùm Alciat. *d. l. in quartam, n.* 21. filium censeri improprium creditorem: nec enim legitima dicitur proprie æs alienum: latè & pulchrè latius *cons.* 181. *lib.* 2. & alia responsione satisfacit Soc. iun. *in d. l. in quartam, nu.* 104. Communi ita que opinione firmata, sequitur, † filios relinquere grauatos, non posse rem vnam hæreditariam alienare, & deinde in suo testamento protestarisse rem illam alienasse, quà pro sua legitima elegerat, vt post Salic. 19 *in l. filium quem habentem. C. famil. ercisc.* respondit Decius, *cons.* 6. *num.* 9. 10. quod intelligunt, nisi ex necessitate, cum iudicis auctoritate alienatio facta est. quod alias permultis auctoritatibus confirmant Roland. à Valle *cons.* 78. *num.* 19. *lib.* 1. Fabian. *in Auth. nouissima, nu.* 140. *C. de inoff. testam.*

Extenditur hæc sententia communis, vt fortius procedat, 20 quando res illa esset alteri relicta: nam tunc sine dubio eam filius pro sua legitima eligere non potest: ita Ruin. *cons.* 21. *in fin. lib.* & Rolan. *cons.* 12. *nu.* 4. *lib.* 1. Rubeus *cons.* 116. *nu.* 12. & *ibi* inquit, nec iudicem hoc efficere posse. Ias. *l. filium quem, nu.* 17. *C. famil. ercisc.* Didac. *c. Raymaldus, §.* 1. *nu.* 1. *de testam.* Cùm ergo in re vna legitimam sibi eligere non possit filius, ex quibus eligetur interpretes vno ore sentiunt, hoc in iudi- 21 cis arbitrio esse positū, ita Soc. *sen. cons.* 57. *nu.* 35. *lib.* 4. Aret. *cons.* 155. *nu.* 9. Dec. *cons.* 236. *nu.* 9. Bologn. *cons.* 19. *col.* 1. Ruin. *cons.* 31. *n.* 15. *lib.* 1. & *cons.* 15. *lib.* 3. Paris. *cons.* 45. *n.* 5. *lib.* 2. & Didac. *in c. Raymaldus, §.* 2. *nu.* 5. *de testam.* Coral. *d. l. filium quem, nu.* 197. Cure. iun. *cons.* 21. *nu.* 10. Alciat. *d. l. in quartam, nu.* 24. & ibi Soc. iun. *nu.* 103. Roland. à Val. *cons.* 78. *nu.* 1. *lib.* 1. Rubeus *cons.* 116. *nu.* 10. & ante omnes Oldrad. *cons.* 13. *quæstio quæ quæritur, ex l. non amplius, §. vlt. & l. seq. de leg.* 1. & *l.* 2. *C. quam. & quib. quarta pars debetur, lib.* 10. Iudex autem 22 nolet non ex omnibus rebus † legitimā assignabit, ne communionem, quæ discordiæ nutrix est, induat, sed vna tantùm si fieri potest: vt respondit Oldra. *d. cons.* 113. & suadente æquitate poterit adiudicare pro legitima rem à filio alienatam: ita Dec. *d. cons.* 236. *n.* 9. 10. post Salic. & alios. Respondit tamen Ruin. *cons.* 19. *n.* 22. *vers. nec dicatur, lib.* 4. iudicē † non 23 posse in re vna sola legitimam assignare, quando filio non prodesset, & fideicommissariis noceret. Non pariter legitimam ex vna re tantùm detrahendam esse iudicabit iudex, cùm bona omnia per ipsum hæredem fuissent alienata: quoniam vnus emptor tanto detrimento affici non debet, sed vnusquisque emptorum partem sui oneris sentire debet: ita Ruin. *cons.* 17. *num.* 8. *lib.* 1. post alios quos citat.

Tertium est caput, an hæres † ipse vniuersalis rem vnam 24 singularē eligere possit, quam testatoris filio pro eius legitima assignet. Et non posse eligere, affirmant interpretes, vt docuit Ripa *d. l. in quartam nu.* 121. Vtuntur rationibus suprà *in* 1. *cap.* relatis, quæ & in hoc ipso locum sibi vendicat, cùm non debeat licere vni, quod alteri non conceditur. *d. non debet, de reg. iur.* & vt æqualitas seruetur, *l. vlt. C. famil. ercisc.*

Declaratur non procedere in filiabus, quibus per fratres † hæredes assignari potest legitima in vna re: ita Alciatus, 25 *respon.* 291. *num.* 4. post Castren. *cons.* 17. *in causa quæ vertitur Parma, lib.* 1. Paris. *cons.* 16. *nu.* 62. ratio est, quia pro sua legitima, id est, pro doribus, filiæ nè habet abligata bona patris, vt pulchrè admodū decidit Afflict. *decis.* 162. Quod ego intelligo procedere quando filia excluditur à patrio per masculos, ita vt à legitima etiam excludatur dote sola pro sui iuxta doctrinā Bart. *in l. Titio centum, §. Titio genero, nu.* 4. *de cond. & demon.* quā ibi melius declarat Coll. *n.* 8. & latè explicat Brun. *tract. quod filiabus masculis fœminis succedant,*

art. 1.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

art.11.nu.34. ex quo enim nō habet dotem subrogatam loco legitimæ, sequitur etiam nō habere ius aliquod reale in bonis patris, sed solùm ius personale contra eum, qui dotare tenetur: & hoc in casu loquitur Afflict. *d. decis.162.* vt eius verba ostendunt ibi, *n.7.* qui subiicit, aliud esse in legitima: sequitur hoc ergò casu dotem præstari posse in quauis re, quod est maximè animadtandum ad statuta Papiæ & Ferrariæ, quibus fœminæ in totum etiam a legitima excludūtur, soluta tamen dote: dos, inquam, hæc in pecunia assignari poterit. Si verò filia non excluderetur à dicta legitima, iuxta distinctionem Castr. & aliorum, tunc quia dos succedit loco legitimæ, illa non poterit arbitrio fratrum assignari, sed solius iudicis: is ergo hoc in casu idem seruabit in filia, quod
26 in filio: atque ita suo † arbitrio iudicabit, qua in re soluenda sit legitima hæc vel dos: vt tradit Ripa *d.l.in quartam, n.124.* & ibi ante eum Paul. Picus *n.147.* idē censuit Capicius *decis. 2.nu.2.* Ias. *in l.non amplius, §.cum bonorum, nu.8. de leg.1.* his ego addo Old. *cons.213.* & Doc. *cons.81.nu.7.* qui communem hanc esse testantur: citant tex. *l.1. C.quand. & quib.quar.pars.* etsi contrariū opinionem aliqui probent, vt refert Picus *d.l. in quartam, nu.133.* quos nunc non sequor. Dubitant tamen interpretes, quomodo suum hoc arbitriū moderari habeat iudex, an scilicet priore loco arbitrari possit soluēdam esse
27 † legitimam in pecunia numerata. Ripa *d.l.in quartā, n.121.* negat, eum posse ita arbitrariæ ratione, quia ex substantia paterna debetur legitima, *d.l.scimus, §.repletionem, C.de inoffic.testam.* non ergo solui poterit in sola pecunia.

28 Declaratur tamen primò, hanc sententiam non † procedere secundùm Ripam vbi suprà, *n.121. versantelligē verum,* quando extaret statutum vel consuetudo, quæ admitteret tale arbitrium: ita ille post Bertr. *cons.214.lib.1.* idem docuit Fernandus Berengarius *in d.l.in quartam, in 3.part.nu.62.*

29 Declaratur secundò non procedere, quando † pecunia esset hæreditaria: ita Ripa *d.l.in quartam, nu.121. in fin.* post Bert. *in d.l.suus quoque, in fin.princ. ff.de hæred. instit.* quem suprà ita cum aliorum opinione conciliaui.

30 Declaratur tertiò non † procedere, quando pater partem legitimæ in pecunia numerata filio reliquit, & si petit supplementum; hoc assignare potest iudex in pecunia numerata: ita affirmarunt Ripa *d.l.in quartam, n.123.* & ibi Alciat. *nu.30.* & Fernandus *parte 3.nu.59.* post Oldr. *cons.113.* illā adferuntur ratio, quia ex acceptatione partis quam filius facit, dum supplementum petit, paternæ voluntati acquiescere videtur: quæ quidem voluntas est, quòd legitima in pecunia numerata debeatur: vt perpendit Oldrad. *d.cons.113.in fi. ibi,* [& sic habet sequi iudicium testatoris:] quo loci clare ait, iudicem posse hoc modo supplere. Clariùs hāc opinionem secutus est Guid. Papæ, *q.487. pater,* qui ita obseruatum fuisse in curia Delphinatus testatur: & reddit rationem rationis, quia supplementum, vt accessorium sequitur naturam sui principalis: idem respondit Paris. *cons.16.nu.31. lib.2.* scribit tamen *præcitato loco* Fernandus, quòd si filius erat ætate minor tempore illius acceptationis, in integrum testiui potest: quod sine controuersia verum opinor.

Ambigunt etiam interpretes, an iudex iste posse arbitra-
31 ri † legitimam debere solui in fructibus. Ripa *d.l.in quartam, nu.124.* docuit post Ang. Castr. & Alex. *in l.Centurio, de vul.* posse, cùm fructus isti ex patris substantia esse censeantur, *l. item veniunt, §. fructus. ff. de petit. hæred.* idem censuit Alciat. *d.l.in quartam, num.29.* qui communem esse testatur, Ruin. *cons.59.nu.7.lib.2.* qui intelligit, modò fructus sint percepti tempore mortis patris: idem Ripa *in l.in fideicommissariam, nu.40. ff.ad S.C. Treb.* vbi inquit, fructus separatos dici ex substantia testatoris. Dubitari etiam solet, an præcisè
32 standum sit huic † iudicis arbitrio. Paul. Picus *in d.l.in quartam, nu.148.* docuit standū non esse: ita etiā respondit Rube. *cons.156.num.12.* vtputa, quando nimis iuderetur filius. Hinc etiam docuit Ang. *in l.si pater, C.de inst. & substit.* filium posse reclamare, cùm res nimis sumptuosa fuit ei à iudice pro sua legitima assignata: quod probat & Ripa *d.l.in quartam, nu.125.* & eo loci Alciat. *nu.30.in fi.* appellari posse, si iniquè arbitratur iudex: qua de re suprà *lib.5.* docuit tamen Picus
33 *in d.l.in d.l.in quartam, nu.145.* † praxim, qua controuersiæ omnes possunt conciliari, si cōtingat hæredes & filium dissentire super electione rei pro legitima, vt scilicet iuxta *l.1.C.quand. & quib.quar. pars dob. lib.10.* iubeat hæredem facere partes ex tota hæreditate, & deindè electionem filio dare, vt vnam earum eligat, vel econtra portiones cōstituat filius, & hæres eligat; quòd si eorum nemo partes facere velit, sorte diuinatur, quorum alter facere illas debeat, & alter eligere: si autem ipsemet iudex arbitretur, & lædat immodicè, querelæ locus est. Picus *d.l.in quartam, nu.150.* qui absolutè affirmauit, laesum posse habere recursum ad Principem, quia (inquit ille) etsi arbitrium in hoc iudici datum fit, non tamen intelligitur esse arbitrium inordinatum, sed potius re regulatum, vt viro bono conuenit.

CASVS CLXIIII.

Quarta Trebellianicæ & Falcidiæ quibus de rebus solui & detrahi possit.

SVMMARIA.

1 *Trebellianica quibus de rebus detrahenda sit.*
2 *Iudicis arbitrio relinqui, ex quibus rebus sit detrahendi Trebellianica.*
3 *Iudicem ex æquitate posse rem vnam pro quarta Trebellianica, vel Falcidiæ assignare.*
4 *Communia discordias parit.*
5 *Pecunia non hæreditaria pro quarta Trebellianicæ, vel Falcidiæ assignari an possit.*
6 *Onera hæreditaria diuidi pro rata inter hæredem & fideicommissarium.*

RElato casu similis hic est, cùm ambigitur, quibus ex rebus detrahenda sit † Trebellianica & Falcidia: qua in re affirmant nostri interpretes, hoc totum † iudicis arbitrio 2
relinquiri: ita Picus *l.in quartam, nu.130.131. & num.141.* & ibi Socin. *nu.98. ff.ad leg. Falc.* Oldrad. *d.cons.197.4.dubio.* Aret. *cons.155.nu.7.in fin.* Rmn. *cons.131, num.25. lib.1.* Rubi. *cons.156. nu.20.* Paris. *cons.45.nu.19.lib.2.* qui sanè iudex assignare poterit rem vnam pro quarta ipsa Falcidiæ, vel Trebellianicæ: quod intelligit Picus *d.nu.142.* esse verum ex † æquitate, non 3
tamen de iuris rigore, cùm ex rigore ex qualibet re quartæ detrahenda sint, vt per locum à speciali probatur *in l.Plautius, & in l.linea margaritarum, ad leg. Falcid. & in Authores quæ, C.communia de legat.* Confert & ratio, quam it Picus *ibid.nu.143.* assignauit, vt † communio tollatur, quæ in- 4
terdum perniciosa est, *d.l.1. C.quand. & quib.quar.pars.* & cùm discordias parere soleat, *l. cum parter. §. dulcissimis, de leg.2.* & idem affirmant interpretes *in l.filium quem habentem,* ibi Vincentius Sala *nu.14.* Corasius *nu.139. C.fam.ercisc.* Verùm Socino *in d.l.in quartam, nu.99.* contendit, hoc solùm locum habere in detractione Trebellianicæ, non autem Falcidiæ, quod nunc non excutio.

Dubitari tamen solet, an pro quarta Trebellianicæ & Fal- 5
cidiæ, assignari possit † pecunia non hæreditaria? Picus *d.l. in quartam, nu.143.* docuit ex multorum sententia, nō posse: quoniam in rebus hæreditariis assignanda est, ex quo inter
hæredem & fideicommissarium † onera pro rata diuidun- 6
tur, *§.si quis vna, Inst. de fideicomm. hæred.* Vt ergo onus vtrū-
que eorum sustinet, sic vtrque bona hæreditaria pro sua contingenti consequi debet: intelligimus tamen, quòd vbi in hæreditate tot extarent pecuniæ, quæ portionem constituerent, illas assignari posse: quemadmodum suprà in legitima attigimus: id quod in mercatoribus opulentis & agentariis euenire facilè posset. Cæteta, quæ de Falcidia & Trebellianica congeri hic possent, ex relatis in casu precedenti desumi possunt: nam interpretes nostri hos casus inter se conuenire rectè existimarunt, vt vnus omnium clariùs docuit Picus *in locis iam citatis.*

CASVS CLXV.

De transmissione fideicommissi conditionalis.

SVMMARIA.

1 *Fideicommissum conditionale quando transmittatur.*
2 *Fideicommissum conditionale transmitti, ex coniecturis testatoris.*
3 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ sufficiant coniecturæ dicatur, vt fideicommissum conditionale transmittatur.*

IN falebroso fideicommissorum tractatu sæpissimè accerrimè disputant grauissimi iuris interpretes, quando, † fideicommissum sub conditione relictum ante conditionis euentum transmittatur? Qua in re communis est Doctorum sententia, regulariter non transmitti: ita enim

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

censit gl. *in l. heredes mei, §. cum ita, in verbo, suscepit. ff. ad S.C. Treb.* & ibi Alex. *col.* 3. & Soc. *num.* 3. & huius opinionis fuisse Bald. Ang. Signor. Fulgo. Corne. Roman. Aret. Comensi Capoll. Soc. Dec. & Rub. recenset Tiraq. *de retract. consang.* §. 1. *gl.* 1. *n.* 24. alios etiam retulit Hier. Zanchus Bergomensis *in d. l. heredes mei, §. cum ita, nu.* 147. 148. quo loci plures refert extensiones, quas nunc referre nolo. illam viam deinde declarationé adferum, non procedere † ex coniecturas testatoris voluntate. Sed ambigitur, quæ censeatur hoc casu probabilis coniectura. Curt. sen. *cons.* 96. *nu.* 2. & Soc. iun. *cons.* 141. *nu.* 21. *lib.* 1. dixerunt esse in † arbitrio iudicis, nec multum dissentit is Zanchus *d. §. cum ita, num.* 138. qui postmodum viginti sex coniecturas retulit. De his copiosissimè scripsi *in comment. de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 101.

CASVS CLXVI.

Quid illud sit, quod notorium dicitur, & quomodo inducatur.

SVMMARIA.

1 *Notorium quid sit, & an Latina vox hæc sit.*
2 *Notoriè occisus dicitur, qui coram decem testibus occisus fuit.*
3 *Notoriè factum quando aliquid dicatur.*
4 *Notorium dici, quod celari non potest.*
5 *Notorium dici, quod à iure affirmatum est.*
6 *Notorium est, quod ex actis resultat.*
7 *Iudicis arbitrio relinqui, quid sit notorium.*
8 *Notorium est, quod coram populo gestum est.*
9 *Notorium dici an possit, quod in villula factum est.*

IN iudiciis, & sororibus controuersiis sæpissimè discutere oportet, quid illud sit, quod notorii appellari potest. 1 Hæc † notorij vox, in ea significatione, quam nostri probant, Latina non est: vt docte admonuerunt Budæus *in Annotat. ad Pandectas, ad l. ub accusatione, ad Turpil.* Alciat. *lib.* 1. *de verb. sign.* & Corat. *lib.* 1. *Miscell. iuris, c.* 10. Vtcumque sit, in hoc notorio, de quo præsens est disputatio, plures sunt Doctorum opiniones. Vna est, notorium dici, quod ita clarum est & euidens, vt latere minimè possit, & cuius testis est populus ipse: vt probare videntur Pontificiæ constitutiones in *c. cum nos, & in c. nostra, de cohab. cler. & mulier. in c. sacerdotales, 61. dist. & in c. quod suspicis, 3. q. 5.* Hinc legitur in *c. de* 2 *manifest. 2. q. 1.* † notoriè aliquem occisum fuisse, qui coram decem interfectus fuit: sic palàm dicitur factum testamentum, quod coram pluribus factum est, *l. heredes palam. ff. de testam.* ita aliquorum sententiam retulit Bart. *in l. scriptus, nu.* 1. *de relig. & sumpt. fun.* Sic actus electionis alterve suffi- 3 litis, qui coram † decem testibus geritur, notoriè geri dicitur ita Craue. *cons.* 121. *nu.* 1. post Syn. *in l. ea quidem, C. qui accus. non poss.* & Bald. *in l. si vero, §. qui pro rei qualitate,* & ibi Ias. 4 *ff. qui satisd. cog.* Alij absolutè dixerunt, † notorii dici, quod celari non potest: ita Ant. Burgos *in c. cum dilecti, nu.* 27. *de empt. & vend.* Io. Iac. de Leonard. *inter cons. Brun. cons. vers.* 5 *nu.* 176. Alij dixerunt, illud esse † notorium, quod à iure communi est affirmatum, etiamsi illud ex prima facie tantum sit: ita Aret. *in l. in illa, col.* 6. *vers. tertio adde, de verb. oblig.* quem secutus est Tiraq. *in tract. de pœn. legum, in præfat. n.* 61. In ea 6 opinione fuerunt alij, qui dixerunt, † notorium illud dici, quod ex actis resultat: ita respondit Soc. *sen. cons.* 38. *col.* 8. *vers. septimò prin. lib.* 1. Soc. iun. *cons.* 16. *n.* 18. *lib.* 2. Paris. *cons.* 11. *n.* 7. *lib.* 4. Neuis. *cons.* 81. *nu.* 32. & præsertim, ex actis sunt contenti- 7 tiæ iurisdictionis: ita Aret. *in cons.* 42. *nu.* 1. Vltima est † opinio, notorium iudicis arbitrio iudicari: ita Bar. *in d. l. scriptus, nu.* 1. *vers.* alij remittuntur, *de relig. & sumpt. funer.* post Speculat. quem retulit: his accedunt Syluester Prier. *in summa in verbo, notorium:* & Bermondius *de concubinariis, in verbo, notorium, nu.* 21. Ant. Gomez. *in tomo* 3. *variar. resol. c.* 1. *de delictis, nu.* 11. Subiicit tamen Bart. iudicem arbitrari debere, illud esse notorium, quando factū sit natura tale est, vt om- 8 neuel sciant, vel scire verisimiliter possint: vt si quis fecerit in ciuitate aliqua pro Episcopo, vel eo casu, cùm quis coram populo actum fecit, † 1. *C. de h. qui in eccles. manumitt. c. quamuis, de transact. epist. & in c. illud, de cler. excommun.* Sed 9 ambigit Bart. an illud dicatur † notorium, quod in villula, vbi sex vel octo tantùm præsentes fuerunt, factum fuit: inquit ille *in d. l. scriptus, num.* 1. *vers. quid ergo si in villula,* non dici notorium, ea ratione, quia debet esse multitudini notum, vt notorium dici possit, *ca. vlt. de cohab. cler. & mulier.* & vicinia debet scire, *c. pen. in fi. de purgat. canon.* quæ cessant in tam paruo hominum numero.

CASVS CLXVII.

Quando ac quomodo de causa incidenti & emergenti iudex pronunciare debeat. Mediolani, Papiæ, Pedemontium, ac Brixiæ nonnulla explicata statuta.

SVMMARIA.

1 *Arbitrium tributum in causa principali, esse etiam tributum in causa emergenti & dependenti.*
2 *Iudex, qui cognouit de causa incidenti, de ea pronunciare potest.*
3 *Iudex, qui super causa principali pronunciauit, etiam super incidenti pronunciasse dicitur.*
4 *Iudex potest super quæstione emergenti seorsum à diffinitiua pronunciare.*
5 *Iudex de incidenti quæstione quomodo pronunciat.*
6 *Iudicis arbitrio relinquitur, quomodo super incidenti quæstione sit pronunciandum.*
7 *L. de qua re. ff. de iudiciis, declaratur.*
8 *L. intra vtile. ff. de minor. declaratur.*
9 *Statutum Brixiæ 46. sub rubr. quod iudex secularis possit cognoscere, declaratur.*
10 *Statutum Mediolani 58. sub rubr. de sapientibus dandis, declaratur.*
11 *Iudex pronunciat simul de causa incidenti & emergenti, cùm illæ causæ principali connexæ sunt.*
12 *L. 1. & l. penult. C. de ord. iud. declaratur.*
13 *L. si quis à liberis, §. si vel parens, ff. de lib. agn. sensus & intellectus:*
14 *L. si quis à liberis, §. solent. ff. de lib. agnosc. sensus & declaratio.*
15 *L. pen. ff. de noxal. actio. sensus & intellectus.*
16 *L. 1. quoniam Alexandrum. C. de adult. intellectus.*
18 *Cap. 5. de ordine cog. declaratur.*
19 *Statutum primum Papiæ in ciuilib. vers. si tuentur, quæque, declaratur.*
20 *Statutum Brixiæ cap. 36. in ciuilib. de ordine iudiciorum, vers. omnes exceptiones, declaratur.*
21 *Statuta, quòd omnes exceptiones sint salua in fine litis, locum non habent in causis summariis.*
22 *Exceptiones recipientes aliquorum indaginem, in finem litis reseruari.*
23 *Constitutio noua Pedemontium, in titulo, Delle eccetioni dilatorie, declaratur.*

SCripsi superiori libro, *q.* 41. plura de quæstione incidenti, emergenti, dependenti, atque connexa: & illam probaui sententiam, quòd † arbitrium concessum iudici in causa principali, censetur etiam tributum in illis: dicendum nunc est, an iudex, qui de causa incidenti, vel emergenti cognoscit, illas separatim ante diffinitiuam diffinire vel potiùs illarum diffinitionem reseruare cum diffinitiua debeat: qua in re aliquos iudicis arbitrio (vt mox subiiciam) à nostris tribui solent. In casu isto plures fuerunt Doctorum opiniones.

Prima fuit Placentini, vt refert gl. 1. *C. de ord. iud.* † iudicem, 2 qui de incidenti quæstione cognouerit, super ea de re separatim pronunciare cogi, ex *l. intra vtile, ff. de minor. l. de qua re, ff. de iud. & l.* 3. *ff. de præuar.* Verùm opinio hæc, quæ iure non probatur, ab Accursio, Bartolo, & cæteris reiicitur.

Secunda fuit opinio Bulgar. quam refert gloss. *d. l. 1. C. de ordine iud.* Is existimauit sacris, superque esse, si iudex pro- 3 nuntiet super principali, quia tunc in consequentiam incidentem etiam quæstionem terminare dicitur, in quam opinionem is est adductus ex *l. si quis à liberis, §. si vel parens, & d. l. 1. C. de ord. iud. & l. 1. C. de ord. cogn.*

Tertia fuit opinio Ioan. & Azonis, quam verissimam esse dixit Bart. *in l. 1. n. 6. C. de ord. iud.* & hanc vbique secutus est Accurs. ita etiam Abbas *in c. 1. nu. 2. vers. vel potes capere, de ord. cogn.* distinguebant isti inter quæstionem incidentem, & 2 emergentem (quæ autem hæ sint, explicaturus *superiore lib. q.* 41.) & in emergenti affirmant, † iudicem posse seorsum à 4 diffinitiua pronunciare: vtputà, emersit quæst. an dilatio sit

danda

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

danda vel non: idem si nata est quæstio, aliquem procuratorem esse non posse: libellum, quòd ineptus sit, rejiciendum: testimonium aliquè dicere non posse: nam cùm hæc eò spectent, vt litis processum remorentur, prius separatim decidi oporteat, *l. liberis. §. vltim. de lib. caus.* & argumento *l. à procedente. C. de dilat.* & *l. 3. ff. de præuar.* Ito quæstione verò incidenti affirmant Io. Azo, Accurs. & Bart. *locis ante citatis*, posse simul pronunciari cum quæstione principali, vtpotè incidit quæstio, quia obiicitur exceptio transactionis, vel pacti de non petendo, vel iuramentum: nè cum hæc non ad processum impediendum, sed ad merita causæ, ad iudicium litis obiiciatur, ob id cum causa principali reseruari potest. & inquit Bart. *in d. l. propè fin. C. de ord. iud.* iudicem posse, non autem cogi, atque † ita sensit eius arbitrio relinqui. Verùm Robert. Aurel. *lib. 1. sent. iur. cap.* 12. aduersus Bart. & cæteros scribit, hoc iudicis arbitrio non relinqui: quoniam de qua re iudex cognouerit, de ea pronunciare cogitur, d. *l. de qua re, de iud.* verùm † si text. non probat, cùm solùm affirmet esse pronunciandum cum effectu, sed non dicit quo tempore, an ante diffinitiuam, vel cum ea: quòd si non expediat, nec pronunciare quoque potest, vt in eadem re, quæ vnica pronunciatione terminari potuit, duplicem sententiam ferens, litesex litibus serere, sicque expensis, sportulisque partes frustrà atterere dici possit: cùm à *l. terminato. C. de fruct. & lit. expen.* Huic considerationi respondetur, non negare Bar. quin iudex ita debeat cùm æquitas eum monet, cùm suum arbitrium, vt aliàs diximus, esse debeat iure & ratione regulatum. Rursù in quæstione incidenti separatim ferri sententia debet: quoniam, si appellatio interponatur, effici illa potest, ne negotium ad eum amplius reuertatur, *d. l. intra vtile. ff. de minor. d. l. 1. C. de ord. cog.* & *l. pen. ff. de nox. act. ea. 1. de ord. cog.* Non ergò, cùm fieri potest, retardanda est de incidenti quæstione pronunciatio, ne fraude hac is, contra quem erit pronunciatum, appellationis remedium eo in casu amittat. Verùm leuis est ratio, quoniam ei adhuc succursum est per appellationem à diffinitiua. Præterea † *d. l. intra vtile*, Roberti opinò probat, eòm eo loci dubitatio non fuerit de tempore pronunciandi super incidenti (nam ex facto illud euenerat) sed erat dubitatio, quia pendente appellatione per fraudem ab aduersario minoris interposita, is minor effectus erat maior, & ob id ætatis præterito videbatur non restituendus: ibi contrarium diffinitur, quia inspicitur tempus petitionis ipsius restitutionis, quod vtile erat vt restitueretur, nec fraus aduersarij nocere ei debuit: atque ita satis defendi potest Ioan. & Azonis opinio, quæ communis est, & in foro seruari solet, & ex his declarari potest statutum † Brixiæ *ca. 16. sub Rubr. quòd iudex secularis possit cognoscere super qualibet quæstione.* dum vult incidenter posse cognoscere, & non declarat, quando super illo incidenti posit ac debeat iudicare, id quod ex relatis intelligitur, atque declaratur. Ita declaratur † statutum Mediolani, *cap. 58. sub Rub. de sapientibus dandis.* quo cautum est, sapienti datum posse super causis emergentibus, dependentibus, & incidentibus cognoscere, & consilium reddere: quæ hæ sint, ex relatis declaratur.

Quarta tamen fuit opinio Roberti Aurel. *d. lib. 1. sentent. iuris. cap.* 12. sic plures casus distinguentis. Primus casus est, quando † quæstio incidens, hue emergens (inter hæc enim ille differentiam non constituit) coniuncta est ipsi causæ principali, nec alia subest obiectio, quàm illa: ipsa tunc non separatim, sed simul cum diffinitiua pronunciari debet: putà petit hæreditatem filius, quasi hæres suus, cùm esset præteritus, obiicitur ei à scriptò hærede eum non esse legitimum filium, sed ex seruà natum! & nihil aliud obiicit, hoc casu vnica tantùm sententia ferri debet: ita is intelligi † *l. 1. & l. pen. C. de ord. iud. l. si quis à liberis. §. si vel parens. & §. solent. de lib. agnos. l. quoties. C. de rei vend. & c. suborta. de sent. & re iud.* Hic casus verus est, sed non ex ratione, quòd illa sola obiectio facta fuerit, sed potius quia, (vt dicebam Ioan. & Azo) obiectio, atque ita quæstio ista incidens merita causæ respicit, non autem processum: ideò cum diffinitiua est pronunciandum: nec in præcitatis iuris locis ita constitutum fuit, quòd vna sola obiectio facta fuerit. nam tex. *l. 1. C. de ord. iud.* inquit [vniuersam incidentem quæstionem ad Præsidem pertinere, inquit [vniuersam] vt non solùm vna, sed etiam plures complectatur incidentes quæstiones: is enim sermo pluralitatem ostendit, ac si diceret, [omnes incidentes quæstiones.] Rursus confunditur hæc opinio † ex *l. si quis à liberis. §. si vel parens, & d. §. solent, de lib. agno.* quem tex. pro sua opinione perperidit Robert. in *d. §. si quis à liberis*, dicitur, quòd si filius petat alimenta, & pater eum neget esse filium, summatim cognoscitur, an filius sit vel nò: si constabit esse filium, tunc ali iubebit Prætor. Ecce duæ feruntur sententiæ, vna qua pronunciatur summatim super incidenti, hoc est, cum esse filium: altera qua pronunciatur esse præstanda alimenta: hoc clariùs habetur in † §. *solent*, illius legis, dom de alimentis liberto præstandis agitur: vna ergò sola adeptæ obiectio, & tamen duæ ferri possunt sententiæ, quod est ex iudicis arbitrio, vt dicebat Bar. & hoc clarè probat *d. §. si vel parens, in vers. meminisse autem.* quòd si solùm pronunciatum fuerit, alimenta esse præstanda, non fit præiudicium veritati, quòd is sit filius, quia solùm pronunciatur esse alendum: atque ita summatim & iocidenter declaratur filius: est enim vna sententia verumque diffinitum: nam dum pronunciatur alimenta esse præstanda, in antecedens necessarium declaratur filius: atque ita Bart. sententia cõfirmatur. Secundus est casus à Roberto consideratus, nempè quando reus, qui obiicit, plura obiiciat, vt si filius petit alimenta, & ei obiiciat scriptus hæres, eum filium nõ esse: vel si filius est, esse alimentis indignum, vel alia similia: tunc inquit ille, nõ vna sententia, sed pluribus quæstio hæc diffinienda est: nam priùs pronunciatur super incidenti, deindè super principali: quam opinionem ex exemplo probat: si minor restitui in integrum petat, si ei obiiciatur tantum eum nò esse minorem, vna sententia totum terminatur: si verò vltra obiectionem ætatis potest ei obiici aliud, putà, nò fuisse fatum, prius pronunciatur super illo incidenti obiectionis ætatis, & deindè ferri debet diffinitiua: sic ille intelligit *l. intra vtile, de minor. l. pen. ff. de nox. act. l. 1. C. de ord. iud. l. quoniam Alex. andrum, C. de adult. & c. 1. de ord. cog.* Verùm iam supra adnotaui, *d. l. intra vtile*, nihil probare, cùm hæc de re ibi nò dubitaretur, tex. verò † *l. pen. ff. de nox. act.* non probat: cùm ibi vna sola incidens quæstio nata esset, & tamen duæ latæ fuerunt sententiæ: agebatur nosali actione seruus nomine, is seruus is liberti esse cœpit, contendere: inquit. ius consl. causam actionis noxalis suspendendam esse, donec diffinitum sit, an seruus vel liberti sit: vna ergò ibi est obiectio, & duæ feruntur sententiæ. Nec aliter habetur in † *l. 1. C. de ord. iud.* quod ea ratione ibi etiam contingit, quia illa causa status præiudicialis est, & ob id semper super ea ante diffinitiuam esse pronunciandum: ita etiam procedit † *l. quoniam. C. de adult.* sic etiam intelligitur tex. † *c. 1. de ord. cog.* vbi vna sola consanguinitatis obiectio opposita fuit, & tamè ratione præiudicij priùs de obiectione cognoscitur: à communi ergò opinione recedendũ non est, atque ita in foro sæpè obseruari vidi.

Hinc declaratur † statutum primum Papiæ *in ciuilibus, in vers. statuentes quoque.* dum statuit omnes exceptiones dilatorias, declinatorias & peremptorias, saluas esse debere in fine litis, de quib. (inquit statutum) non sit cognitum & decisum inter partes. Scit ergò statutum super exceptionibus posse pronunciari separatim ante diffinitiuam sententiam, & vbi contingat non pronunciari super eis ante diffinitiuam, cùm diffinitiua pronunciari potest. simile est statutum aliterum ferè † Brixiæ in statutis ciuilib. *nu. 16. sub Rub. de ordine iudiciorum ciuilium, in vers. omnes exceptiones.* eandem ergò interpretationem recipit. Illud etiam obiter admoneo, hæc † statuta solùm intelligi de causis ordinariis, non autem de summariis: ita in terminis C. de an *cons. 15. num. 1.* intelligunturetiam quando † exceptiones respiciunt aliorum indagiem, secùs si iocoorinenti cognosci & terminari possunt. ita Marill. *sing. 361.* Quare rectè ex constitutionib. nouis Pedemontium, *in tit. delle eccettioni dilatorie, in vers. apponendosi*, constitutum est, super omnibus his exceptionibus incidentibus, vel emergentibus, esse pronunciandum die quinta, qua opposita fuerunt: atque ita separatim ante diffinitiuã sententiã. Ex quo intelligimus, nõ habere locũ in ea regione opinionem Bartoli, qui in iudicis arbitrio relinquit, quando super incidenti pronunciare: subiicit tamen ipsa constitutio in hæc verba: [Eccetto che l'oppositione omi rechie delle più tempo, ò più altra cognitione.] quæ verba cum iuris eõmonis dispositione cõcinunt: quæ autem dicatur altiorem indaginem habere, dixi supra *in casu* 29. esse iudicis arbitrio.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

CASVS CLXVIII.

Apud quos educari pupillus debeat, ac possit, plena & diligens explicatio.

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrio relinqui, penes quē educari pupillus debeat.*
2 *Pupillus apud matrem educari debet.*
3 *Matrem debitricem filiorum à tutela non repelli.*
4 *Pupillus apud auiam paternam educandus.*
5 *Educatio pupilli, penes quem esse debeat.*
6 *Educari apud auiam non debet nepos, cui nuptias intempestiuas auia illa procurauit.*
7 *Educari pupilla an potius debeat apud fratrem, quàm apud matrem.*
8 *L. possessionem. C. communia vtriusque iud. declaratur.*
9 *Educari apud fratrem pupillus debet, ratione suis maioris commodi.*
10 *Educari apud matrem secundò nuptā, pupillus non debet.*
11 *Educari penes fratrem debet pupilla, ex coniecturata voluntate testatoris.*
12 *Alimenta præstanda esse in domo grauati illa præstare.*
13 *Quod tibi nō nocet & alteri prodest, de facili concedendū est.*
14 *Statutum Brixiæ 60. in similibus. sub rubr. Quōd possit dari tutor. in fin. dum de pupilli educatione loquitur, declaratur.*
15 *Pupillum penes suum substitutum educandum non esse.*
16 *Educari posse pupillū penes fratrē, vel matrē ei substituta.*
17 *Pupillum posse educari penes auunculum substitutum.*
18 *Educari penes sponsum an pupilla debeat.*

1 IN controuersiam deducitur sæpissimè penes quē educari pupillus debeat. & verè hoc in iudicis arbitrio esse positū, satis intelligimus ex *l. pen. ff. vbi pup. educa. debe. & ex l. 1. & l. 2. C. eo. tit.* quod clarius affirmarunt Bal. *in l. non est. ff. de inoffic. testam.* Corneus *consil. 175. n. 13. lib. 3.* Barba. *consil. 60. colum. 14. lib. 3.* Socin. sen. *consil. 193. in 2. dubio. lib. 3.* Ias. *consil. 53. colum pen. vers. aggredior secundum. lib. 3.* Curt. iun. *consil. 94. colum. vltim.* Paris. *consil. 56. n. 3. 4. lib. 1.* Crauet. *consil. 196. nu. 1. versic. & propterea.* & Francus *in decis. 310.* & cum iure communi cōuenit statutum Brixiæ, *in similibus 60. sub rubr. Quōd possit dari tutor certa rei, in fin.* quod statutum in iudicis arbitrio relinquit, penes quem pupillus educari debeat. Iustè
2 tamen hic iudex arbitrabitur, si † matre existente vel educationem decreuit, quandoquidem de matre lex multum confidit, vt probat *l. 2. C. vbi pup. educ. deb.* quis enim amor prædictum superare potest? *l. vltim. C. de curatore furio.* Hinc videmus,
3 † matrem debitricem ab administratione tutelæ non repelli. *Auth. vt fine prohib. matri. debit. & cred. nitri. gra.* cum tamen extraneæ debitores non admittantur, vt hac argumentatione ad matris fauorem aduersus patruum vt fine Signor. *consil. 43. nu. 1.* Ias. *consil. 53. colum pen. versic. aggredior secundum. lib. 3.* & Paris. *d. consil. 18. nu. 2. 3.* qui pro suis ma-
4 ternis contra patruum respondit: nam & † auia materna post matrem admittitur ad pupilli educationem, vt decisum fuit in concilio Neapolitano, si credimus referenti Gramm. *de-*
5 *cis. 55. n. 4.* non tamen arbitrabitur iudex pupillum esse educandum penes matrem vilem ac torpem, vt respondit Bal. *consil. 487. Pupilla morari. lib. 5.* qui respondit, nec penes alterum, qui vitæ, religioni, moribus, vel bonis pupilli insidiari præsumeretur: quod procedit, etiam si pro illis extaret patris voluntas. quod probat & *l. 1. in fi. prin. ff. vbi pup. educa.*
6 *debe.* sic ex relatis rationibus pro auunculo contra † aliam consuluit Soc. sen. *d. consil. 193. col. 1. lib. 2.* qui respondit, aliam esse suspectam, vt penes se neptem educet, cum ei nuptias intempestiuas procurasset. Idem est secutus Crauet. *consil. 18. n. 11.* qui & de matre idem tribuit. & *consil. 190. n. 5.* vbi post Calrauenum *consil. 121. col. 3.* inquit, iudicem posse arbitrari, puellam esse reponendā in monasterio, si dubitetur de educatione apud consanguineos.

7 Dubitari etiam potest, an matri præferendus sit † frater adultus ipsius pupilli. & verè opinor in dubio matrē ipsam fratri præferendam esse; quia verè nullos amor vincit ma-
8 ternum. & licet tex. *in † l. possessionē. C. commu. vtriusque iud.* ibi, [quis enim ferat liberos à parentibus, sorores à fratrib. vxores à maritis segregari?] velle videatur matrē & fratrem esse pares in amore, vt tex. illū perpēdit Gramm. *decis. 55. in fin.* attamē literæ ordo ostēdit, matrem esse primā in amore.

Declaratur primò non procedere, quando pupillus magis commodè apud fratrem educari posset, & vtilius foret ipsi pupillo. ita sensit Soc. sen. *consil. 193. col. 2. vers. primo ex qualitate, lib. 1.* & cùm magis æquum hoc sit, ita iudex arbitrari debet cùm in his æquitatem summoperè spectare debeat, vt respondit Crauet. *d. consil. 190. n. 5.* Paris. *consil. 56. n. 5. lib. 1.* nec, vt aliter faciat, iudex moueri debet lacrymis matertis, sed omninò facere debet, quæ vtilia magis sunt pupillo. ita Bald. *consil. 487. Pupilla morari. in fin. lib. 5.* Iaso. *consil. 137. in fin. lib. 2.* 9

Declaratur secundò non procedere, quādo matet ad secunda vota transiuit, vel suspicio subest, transituram. *l. 1. in princ. ff. vbi pup. educ. deb.* ibi, [si nō vitricum eis indixerit.] latè Curt. iun. *consil. 94. col. vlt.* Crauet. *consil. 18. nu. 3. 11.* & Franc. de Marchis *q. 612. in 2. parte.* Diuinus tamen Plato *dialogo 11. de legib.* lege conficiendum dicebat, educationem apud matrem secundò nubentem, non esse ex toto reiciendā, sed in propinquorum facultate positam esse voluit: illius verba si legere lubet, adscripsi. [Si vir sufficientes reliquit filios, mater ipsos vidua educato, quòd si iunior esse videatur, quā vt sana sine viro viuere possit, propinqui eius cum mulieribus consuboriorum curatricibus consilio habito, quod sibi illisque videbitur, id exequantur.] Scribit etiam Iacob. Cuiacius *lib. 6. obser. cap. 19.* malè colligi ex d. l. 1. vitrico priuigni educationē non permitti. Bald. *in l. hoc calore & ibi* Cagnol. *n. 10. ff. de inoffi. testam.* dixerunt esse huic in iudicis arbitrio positum. alia copiosè Decian. *consil. 49. lib. 1.* Mascard. *conclus. 1108. in fi.* & de oneracā. de qua scripsi *libr. 6. præsumpt. 56. in fin.* & in specie plura Francus *decis. 310.* 10

Declaratur tertiò non procedere, cùm pro † fratre extat, in coniecturata patris voluntas, vt eo casu quando pater filio hæredē instituto, & dote filia relicta, reliquit & ei † alimēta filio præstanda: nā alimenta præstāda sunt in domo grauati, vt docuit Bart. *in l. Caio. §. Imperator. ff. de alim. & cib. leg.* Bal. *consil. 484. Casus. lib. 4.* Alex. *consil. 100. col. 1. lib. 4.* & *consil. 178. n. 5. lib. 6.* qui hæc in specie loquitur. idem respondit Soc. sen. *consil. 266. col. vlt. lib. 1.* Ruin. *consil. 41. n. 1. consil. 80. nu. 3. lib. 2.* ac testator præsumitur voluisse voluntatem suam esse debere iuri communi conformē, vt apud omnes *in l. hæredi meo. §. cùm ita.* vbi Ripa *nu. 75. ad Trebb.* Accedit illa ratio, quia † quod tibi non nocet, & alteri prodest, concedi facilè debet, *l. 1. §. item Varus. ff. de aqua plu. arcen.* latè Soc. iun. *consil. 96. n. 14. lib. 2.* & Crauet. *consil. 21. n. 3.* sed fratri prodest alimenta in domo propria sorori præstare, nec hoc nocet matri apud fratrem ergo sororē educanda erit: ita interrogatus aliquādo respondi pro D. Hannibale Dionysio Fossanensi Pedemontano, & ex responso illo ita iudicatum fuit. & fuit hæc annotanda pro interpretatione relati † statuti Brixiæ 60. nam licet illud statutum videatur præferre omnibus matrem & auiam, attamen credo fratrem esse præferendum ipsi matri: ex quo paulò ante statutum in tutela præferri fratrem, matri, ergo & hoc in casu, cùm vna pars alteram declarat. *l. vtrum. de peni. hære.* & dum statutum subiicit, iudicis arbitrio relinqui: intelligitur non solùm ratione suspicionis, sed etiam ratione ordinis præferendorum in educatione; & ideo suo arbitrio iudex vnum alteri præferre potest. & vbi cessat in fratre iusta suspicio, is omnibus anteponendus est. & subiicit statutū nisi à testatore prouisum fuit: intelligo ego, siue expressè, siue ex coniecturata voluntate. Quæ sanè declaratio procedit, etiam si sororī vel fratri substitutus hic frater esset. nam ad huc ex iustis relatis rationib. educari apud eum debet. Licet enim affirment multi, † & pupillum non esse educandū penes substitutum, cùm suspicio insidiarū subesse præsumitur, quemadmodum probat *l. ff. vbi pup. educa. deb. & l. vlt. C. eo.* & responderunt Bald. *consil. 487. Pupilla morari debet. lib. 5.* Corneus *consil. 173. n. 13. vers. quinto quia. lib. 3.* Ias. *consil. 37. in fi. lib. & consil. 53. col. pen. ver. Aggredior. in fi. lib. 3.* Afflict. *decis. 183. n. 5.* Gram. *decis. 55. n. 4. in fi.* Paris. *consil. 56. n. 6. lib. 1.* Crauet. *consil. 18. n. 1.* attamen suspicio hæc in extraneo substituto, non † in fratre à relatis Doctoribus considerata. Hinc respondit Barb. *consil. 60. colum. 4. li. 3.* illam suspicionem exoriendam ex spe successionis, non considerari in persona matris: ergo, idem & in fratre, qui etsi non esset substitutus, abiuratō tamen ei succederet. Sic in † auunculo substituto respondit Soc. sen. *d. consil. 193. colum. vlt. libr. 2.* qui dixit, vitæ bonitatem hæc suspicionem diluere: agat ergo in hac re iudex, ac si 11 12 13 14 15 16 17 18

ipsius

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

ipsius pupilli pater fore tenet admoneri Bal. à Crauet. *cons.* 18. *n.* 3. relatus. Ex his fiori & illa iuris quæstio potest, quam dif-
18 putauit Bart. *quæst.* 16. *Quæritur verum*, nempe an † pupilla penes eius sponsum educari possit: affirmat tandem Bart. iudicem pro arbitrio posse decernere, vt apud sponsum educetur & non educetur, prosponsi qualitate: vt apud eum: cuius doctrinæ hac in re est admodum notatu digna.

CASVS CLXIX.

Alimenta quomodo sint præstanda pupillo, filiæ dotatæ, spurio, pauperi, seruo, & clerico.

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrio relinquitur quantitas & qualitas alimentorum præstandorum pupillo.*
2 *Alimenta pro quantitate patrimonij esse præstanda.*
3 *Alimēta ex reditibus, non ex proprietate præstari oportere.*
4 *Alimenta augeri, auita persona.*
5 *Statutum Veronæ, lib. 2. cap. 79. sub rub. De alimentis præstandis patri, declaratur.*
6 *Statutum Mediolani, cap. 312. sub rub. De vxore defunctæ alimentanda, declaratur.*
7 *Alimenta quomodo præstanda filiæ dotatæ.*
8 *Filio spurio vel naturali legatū, ab alimenta legatū cessari.*
9 *Alimenta spurio & naturali præstanda, iudicis arbitrio præstari.*
10 *Alimentorum causa quod spurio relictum est, ad eius hæredes non transit.*
11 *Alimenta quomodo præstanda seruo, qui seruitutem à domino vendicatur.*
12 *Diues cū pauperē litigās, quas litis expēsas ei subministrat.*
13 *Filio petēti bona paterna, litis sumptus sunt subministrandi.*
14 *Alimenta sunt præstanda iudicis arbitrio promoto ad clericatum, si aliunde ei non fuit à promouente promissum.*
15 *Alimenta carceratio sunt præstanda arbitrio iudicis.*

CVm nō modò locus educationis pupillorum in iudicis arbitrio (vt iam diximus) sit, verùm etiam alimentorum qualitas quantitasque, vt ait Iureconf. *in l. 1. ff. vbi pup. edu. moraturque debet*, quod à nostris recipitur, vt apud Bald. *l. volumus, colum. 1. vers. Quero nunquid. C. de fideicom.* Alex. *cons. 71. nu. 7. lib. 1.* Crauet. *cons. 189. n.* 10. Petrum Benintend. *conclus. 43.* & latè scripsi *lib. 4. de præsumpt. r. 7. n. 31.* superest, vt hoc in casu, de his verba faciamus. Iudicis ergo partes
2 erunt primò considerare patrimonij † quantitatem & pupillorum qualitatē, vt in ea *d. l. 1.* probatur, *& in l. 3. in prin. vers.*
3 *modum*, eo. quæ sanè iura intelliguntur ex † reditibus, nō autem ex alienatione proprietatum præstanda esse alimenta. ita Bart. *l. pen. de aliment. & cib. leg.* Dec. *l. Diuus Pius, in fin. de reg. iur.* Crau. *cons. 199. nu. 11.* Gozad. *cons. 95. n. 4.* Alex. *cons. 100. in fin. lib. 1.* Bolog. *in addit. ad cons. 10.* de Anz. *cons. 13.* Fra. Marcus *in q. 313. n. 1. in 1. parte.* Crau. *cons. 219. in fi.* idem respondit Roland. à Valle *cons. 21. n. 21. lib. 1.* Natta *cons. 387. n. 7. lib. 2.* qui arbitrio viri boni esse ex reditibus præstanda scripsit. Erit etiam habenda ratio consuetudinis regionis, vt respondit Ancha. *cons. 383.* in fin. quem secutus est Crauet. *d. cons. 189. in fine.* Franc. de Marchis, *q. 118. nu. 1. parte 2.* & alia
4 plura ad rem scripsi *in d. præsumpt. 197. n. 31. & 35.* † Augentur etiam alimenta, vbi ipsa pupilli persona augetur. ita Gozad. *d. cons. 95. n. 4.* post alios à se relatos, probat *Leium vnus. §. vlt. de aliment. & cib. leg.* sic & considerari debet consuetudo familiæ. Paris. *d. cons. 98. in fin. lib. 1.* post Picum *in l. Titia. §. Titia cum nubere, n. 159. de leg. secūdo.* & eo loci scribit Picus, alimenta præstanda esse ex reditibus, nec aliquo modo esse alienandas proprietates: & subdit, priùs esse solueudum es alieuum: & ideo scribit, filium grauati præstare matri alimenta, posse in primis deducere æs alienum, deinde propriā legitimam, & deinde ex redditib. qui superessent, alimenta præstare: atque ita iuri declaranda statuta quę volunt patrē debere præstare alimenta filio, & econtrà, secun-
5 dum patrimonij quantitatem: vt extat statutum † Veronæ, *lib. 2. c. 78. sub rub. De alimentis præstandis patri.* ita etiam de-
6 clarantur plura † statuta Mediolani, vt *cap. 312. 313. cum aliis subsequentibus.* vbi agitur de alimentis præstandis vxori, & deficientibus defuncti.

Dubitari tamen aliquando contingit, in filia, cui à patre
7 dos assignata fuit, quomodo † alimenta decernenda sint. Crauet. *cons. 189. n. 9. 10.* censuit esse taxanda iuxta quantitatem dotis, quod probat ex *l. in Leium vnus, §. vlt. de aliment. & cibaria. leg.* Bal. *cons. 17. In restitutione, n. 4. dubio, lib. 1.*, qui idem esse affirmauit, quando dos solùm esset promissa, *ex d. §. vlt.* idem censuit Rom. *sing. 133. 2. Dicit textus.* Paris. *cons. 98. n. 18. lib. 1.* Simile & illud est, cùm dicimus, patrem posse aliquid filio illegitimo relinquere alimentorum causa, *l. 1. c. cum haberet, de eo qui duxit in matrim. quam pal. per adulter.* nā si simpliciter † aliquid relictum, vel donatum fuit, intelligitur 8
ob causam alimentorum. ita respondit Ruinus *cons. 114. n. 8. 9. lib. 1.* hæc ergo † alimenta intelliguntur iudicis arbitrio re- 6
licta. ita Palæotus *tract. de nothis, spuriisque filiis, cap. 41. n. 8.* post Bald. *in l. cum quidam, n. 41. C. de fideicom.* qui etiam affirmant illud, quod pro † alimentis relinquitur, non transire ad 10
hæredes spurij, sed ad successores, & hæredes patris. idem affirmauit Decius *cons. 313. nu. 4.* Ruinds *cons. 143. in fin. lib. 3.* Roland. à Valle *cons. 41. n. 49. 51. lib. 1.* Rip. *de iur. n. 6. Solum matrem*, qui idem dixerunt in dote relicta filiæ, quæ reuertitur ad hæredes patris: & differt hæc iuris sententia ab illa, quam in casu sequenti 17. *n. 16.* referemus: nempè, quod fundus pro alimentis relictus acquirit in ratione proprietatis alimentario, & ob id ad hæredes transmittitur, nam ibi is alimentarius proprietatis capax est: quod non est in proposito casu nostro: sed hæc vt extra rem non prosequor. Simile etiam illud est, quod constitutum est à Constantino *in l. vlt. vers. quod si ei. C. de ord. cog.* quādo aliquis prætendit aliquem seruum suum esse, atque ita eum in seruitutem vendicare vult, & is negat si is, qui se dominum prætendit, bona aliqua abstulit ab illo, quem seruū suum esse dicit, ei omnia restituere debet, cautione tamen à seruo prætensi præstita, salua fore bona, si se seruum esse constabit: si verò cautio is non poterit, sequestrari bona illa debent: ex illis tamen eis 11
tùm concedendum est huic seruo, vt in † alimoniam & litis sumptus impendere possit: quatenus ratione alimentorum & litis bona concedunt: eo loci statuit Constantinus, esse iudicis arbitrio moderandā id quod *ibi* annotarunt Bald. & cæteri omnes: id quod casui nostro conuenit. Quod autem de expensis litis dicitur, credo nullum versari arbitrium iudiciis, quoniam satis earum quantitas è cognita esse potest: id quod erit ad declarationem illius Doctorum sententiæ, qui dicunt, † dinitem subministrare debere impensas litis pau- 12
peri, contra quem litigat, vt affirmauit Guido Papæ *qu. 461.* quem est secutus Crauet. *cons. 162.* quam tamen minime veram crediderunt Boerius *q. 303.* & Didac. *lib. præsumpt. quæst. c. 6. n. 1.* qui in foro Guidonis opinionem non obseruari scribit: nisi eam declaremus, vt declarat Alciat. *in all. præsumpt. reg. 3. præsumpt. 9. n. 1.* Vbi verò esset vera, impensę litis præstarentur non arbitrio iudicis, sed vt in dies fiunt. Erit etiam vtile eo casu, cùm filius petit bona paterna atque ita de inofficioso agit: nam sint dubio ei litis † sumptus subministrantur 13
ex hæreditate patris. *l. si institutus. §. de inofficioso. ff. de inoff. testam.* quā de re latè apud Didacum *d. c. 6. n. 1.* Boer. *q. 121. n. 4.* & alibi sæpè. Simile dicimus ex *r. Episcopus, de præbend.* & sibi gl. *in verbo, necessaria.* quando aliquem ad ordines † sa- 14
cros Episcopus promouet, nec is promotus habet vnde se alat, ei necessaria alimenta ex proprio concedere debet: intelligitur necessaria, secundum qualitatem, & consideratis facultatibus ecclesiæ, vt *ibidem* declarat d. glo. & Abbas *eo loci*, quod totum à iudicis arbitrio pendet. & glossam illam probauit in specie hæc Ripa *lib. 1. respons. c. 14. n. 7.* ita alimē-
ta carceratio præstantur à Commentariensi arbitrio iudicis, 15
vti decidit Fran. de Marchis *quæst. 118. parte 1.*

CASVS CLXX.

Quando de alimentis transigere liceat, qua solennitate transigatur, & alimentorum appellatione quę veniant, plena manu declaratum.

SVMMARIA.

1 *Transactio super alimentis cum Prætoris decreto fit.*
2 *Transactio de alimentis ex contractu sequestris, sine decreto Prætoris fieri potest.*
3 *Ratio cur de alimentis testamento relictis non licet sine decreto Prætoris transigere, cum tamen in contractibus diuersum sit: ex Albericis. Alex. Decio, Duaren. & aliis.*
4 *Roberti Aureliani consideratio aduersus Duarenum explosa.*
5 *Roberti Aureliani ratio diuersitatis inter contractus, & vltimas*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

vltimas voluntates super trãsactione alimentorũ, reiecta.

6 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando super alimentis transigi debet.*

7 *Transigendi de alimentis causa est domicilij mutatio.*

8 *Alimenta esse in domicilio grauati prestanda.*

9 *Alimenta esse prestanda in domo grauati illa prestare.*

10 *Alimenta vxori relicta in domo heredum prestanda esse.*

11 *Statutum Brixiæ 193. in similibus, sub rubr. De successione ascendentium: dum vult fœminas esse alimentandas donec nubant, declaratur quo in loco prestanda erunt alimenta.*

12 *Alimenta extra domum heredis prestanda sunt, cum illa salua honestate cum illo habitare non potest.*

13 *Alimentarium probare debere, se non posse cum heredibus habitare.*

14 *Alimenta extra domum heredis prestanda sunt, cum ille alimentarius, ob seuitiam heredis, cum ea habitare non potest.*

15 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ iusta causa sit, ob quam alimentarius cum herede habitare non possit.*

16 *Alimentarius iustam habet causam non habitandi cum herede, si cum illo litem habet.*

17 *Alimenta extra domum esse prestanda, si casu fortuito in domo heredis prestari non possunt.*

18 *Alimenta extra domicilium heredis esse prestanda, cum domicilium is alimentarius vel hæres vult mutare.*

19 *Alimenta extra domum prestari vxori, quando intellexerit testator.*

20 *Transigi de alimentis potest, cum presentis pecunia omnino opus est.*

21 *Transigi de alimentis potest, cum relicta sunt à pluribus, quos conuenire difficile est.*

22 *Iudicis arbitrio relinquitur, modus transigãdi de alimẽtis.*

23 *Persone qualitas cõsideranda est in trasactione alimentorũ.*

24 Sequioris *dictis quid.*

25 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando alimentarij volunt fundum ad alimenta relictum, distrahere.*

26 *Fundi proprietas est alimentarij, cum fundus pro alimentis est relictus.*

27 *Transactio de alimentis facta, ad habitationem, & vestiarium non pertinet.*

28 *Alimentorum appellatione in præiudicialibus alimentario non venire habitationem & vestiarium.*

29 *Alimentorum appellatione in fauorabilibus, quæ veniant.*

30 *Vestes venire alimentorum appellatione.*

31 *Transactio de alimentis Prætoris decretum non requirit, cum conditio alimentarij melior efficitur.*

32 *Transactio de alimentis à testatore permissa sine decreto celebrari potest.*

33 *Transigi de alimẽtis præteritis potest sine decreto Prætoris.*

CVm de alimẽtis non pauca superiore casu dixerim, alia nonnulla hic referre statui. Cùm itaque de alimentis
1 transactio† fit, non leuis adhiberi solet solemnitas: si quidem sua oratione in senatu habita effecit Diuus Marcus, ne aliter alimentorum transactio rata esset, quàm auctore Prætore facta: quemadmodum recẽtet Vlpianus *in l. cum hi, in princ. ff. de transact.* quod verè intelligitur, cum alimenta vltima testatoris voluntate relicta sunt: quæquare alimentorum fauor, & vltima ipsa voluntas simul hoc operari consideranda Bart. *d. l. cum hi. in princ. n. 5.* quò fit, vt, si alterum eorum desit, trãsactio sine Prætoris auctoritate obtinere incipiat, quemad-
2 modum † si ex contractu debeantur alimenta: id quod in specie annotarunt omnes *in l. de aliment. ibi* Ias. *n. 2.* & Dec.
3 *n. 11. de transact.* Diuersitatis rationem præter eos cõsiderauit Duarenus *lib. 1. disputat. antiquiuers. cap. 44.* quoniam verisimile est testatorem voluisse alimenta particulatim potius legatario relinquere, quàm summam integram semel præstari: quod ipsi prospicere voluerit, ne demorata ea pecunia mendicare cogatur. *argumen. l. cum qui. ff. de an. lega.* quę ratio, inquit Duarenus, cessat in his, quæ ex contractu debentur. oblatio enim, quæ ex consensu contrahentium orta est, cur eorundem consensu non diffluatur? *l. proxus quisque. ff. de solu.* hæc ratio in specie perpensa fuit ab Alber. & cæteris *in d. l. de aliment. vt ibidem* recenseat Cure. *sen. nu. 6.* & Dec. *n. 12.* & Alciat. *n. 7.* Nec huic rationi aduersatur illa consideratio, quam facit † Robertus Aurelia. *lib. 4. sent. iuris, cap. 17.*
4 nẽpè alimenta ex contractu ab alio celebrato posse deberi puta, si superstes parens stipulatus sit alimentorum nomine mihi quid dari, aliterve transactione ab alio id effectum sit: 5
nam si rectè perpendamus, clarè patebit, illam stipulationẽ non niti atque fundari ex persona stipulantis, sed illius, cuius nomine fit stipulatio. Hinc non alia ratione quàm hac ipsa opinor factũ, vt alteri stipulari nemo possit. *l. stipulatio ista. §. alteri. de verb. oblig.* eadem ergo est in omnibus ratio, alij tamen diuersitatis rationem perpendit: 6 Robertus, nempè hoc in vltimis testatorum dispositionibus factum, quòd cùm & fauorabilis sit, & alimentorum & dispositionis testatoris causa: testatorem noluisse vllo pacto alimenta legatario auferri, vt perpetuò haberet, quò vitam duceret, dum ita mẽstruũ, aut annuum id ei persolueretur. *arg. l. Caio. §. Imperator. & l. pecunia. ff. de aliment. & cibar. leg.* Verùm dubitabilis est ratio hæc, quandoquidẽ nec cum decreto super alimentis transigi posset, si tã præcisa esset, ne perpetuò auferantur relicta alimenta, testatoris voluntas. Cùm ergo de alimentis prestãdis sit transactio, præter seu† iudex interuenire debet, 6
& pro suo arbitrio æstimare, an vel ne transigendum sit. *d. l. cum hi. in princ.* ibi. *solent igitur.* Iudex autem causa cognita procedere debet, *d. l. cum hi. §. vlt.* in cuius quidẽ causæ cognitione triã spectare debet Iudex, quæ transigẽdi causa sit, qui modus, deinde tertiò quæ sint transigentium personę. *d. §. vlt.* Quò ergo ad causam istam transigẽdi, dicendum est, hæc esse in iudicis arbitrio, nec enim solùm istæ causæ æstimantur quæ enumerantur in *d. l. cum hi. §. causæ.* cùm exemplì loco illæ sint: quæ sanè exempla restringere non solent *§. hactenus. Insti. de grad. cum similib.* id quod clarissimè ostendunt verba *d. §. causa* ibi. [aut si alia quædam causa sit (vt plures solent incidere) quæ Prætori suadeat transactionẽ admittere.] vna ergo atque prima enumerari potest causa ab Vlpiano *d. §. causa.* relata, cum † alibi domicilium hęres, 7
alibi alimentarius habeat: aut si domicilium destinet transferre alter eorum: sunt enim præstanda † alimenta in loco, 8
vbi hæres domicilium habet, quod ex *d. §. causa.* satis probatur, & ibidem annotarunt Bart. & cæteri. idem Bart. *in tract. de alimentis, n. 24.* Idem censuit ex rectioribus Ioseph Ludouicus *decis. 46. nu. 9.* imò grauatus præstare † alimenta, in 9
domo propria præstare debet ita Bart. *in l. Caio. §. Imperator. ff. de aliment. & cibar. lega.* idem *cons. 211. Quidam sibi, n. 1. lib. 1.* Bald. *cons. 194. Casus. lib. 4.* Alex. *cons. 110. in princ. li. 1. cons. 131. n. 1. lib.* & *cons. 198. n. 1. lib. 6.* Socin. *sen. cons. 186. col. vlt. lib. 1.* Ias. *d. diuortio in princ. n. 4. solu. matr.* Ruin. *cons. 41. n. 4. 9. & cons. 80. n. 1. lib. 1.* idem affirmant Picus *in l. Titia. §. cum nuberet. n. 159. de legat. 3.* qui idẽ esse scribunt, cùm † testator 10
vxori suæ relinquit alimentaria in ipsius hæredis domo prestãda illa fuit: id quod ad maius grauati hæredis commodi factum creditur, cùm illum minus quàm fieri potest grauare testator velit. *l. vnum ex familia. §. si rem. de legat. 1.* si itaque alibi, quàm in domo prestanda erunt alimẽta, causa cognita faciẽdum hoc erit: id quod vtile etiam est ad interpretationem statuti † Brixiæ *in similibus. c. 193. sub rub. De successione ascẽdentium.* quo est statutum fœminas per masculos educandas, esse à masculis alendas donec matrimonio collocentur. intelligitur statutum secundum ius cõmune, vt in domo hęredum alimenta percipiant, nisi iusta subsit causa recedẽdi, & alibi commorãdi: quas causas mox subijciam. Casu etenim euenitur plures, quibus alibi quàm in hæredis domo conuenit alimenta præstari: vtputa, cùm præstanda sunt† alimenta mulieri, quæ salua honestate cum hęred. b. conuenari non potest: nec enim posse dicimur, quę cum honore nõ possumus. *l. nepos Proculo. de verb. sig.* hoc itaque casu extra domum præstanda sunt alimẽta, atque ita iusta est causa mulieri mutandi domicilium. ita Bald. *in l. 1. & ibi* Ias. *nu. 4. C. de legat.* Roland. *cons. 11. n. 11. lib. 1.* Picus *d. §. Titia cum nuberet. nu. 156. vers. quarto limita.* qui illud post Anchar. *cons. 255. in fin.* scribit, † alimentarium probare debere se cum hęredibus commorari salua honestate non posse, quod affirmarit & Ias. *l. diuortio, in princip. n. 15. solut. matrim. in l. 1. nu. 4. C. de legatis.* Alex. *d. cons. 100. nu. 3. lib. 1.* & Alria. *respon. 152. num. 2.* Roland. *d. cons. 12. n. 18. lib. 1.* Idem est secundum Picum *eo loci, versic. tertio limitat.* cùm ob † modicam ęquitatem, & malos mores hęredis, cum eo alimentarius habitare non posset. quod affirmarunt Bald. *Anchar. quod locum. C. de collat.* & Castreos. *consil. 388. est fortè consilium 421. Ipso casu supra scripto*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

scripto.colum.vl.vers.de alimentis verò.libr.2. in nouis, qui
15 sensit in his versari iudicis arbitrium, vt ex personarũ qualitate iudicet, an verisimiliter subsit futura turpitudinis iudicio, vel insupportabilis illa æruinitas: id quod explicauimus
16 fusius supra *in casu* 170. Similis est causa, † quando inter hæredem & alimentarium, ortæ esset lis & inimicitia: nam hæc est iusta causa ne simul habitent. ita Ias. *cons.* 44. *in 1. dubio. ff.* idem scripsit Joseph. Ludouicus *decis.* 48. *nu.* 10. Rolan. *cons.* 11. *n.* 11. *lib.* 1. *qui nu.* 14. similem causam adfert, puta, si hæredes bnoz testatoris inter se diuiserunt, & communem habitationem separarunt: quod in specie consuluisse Ruinom
17 scribit *cons.* 80. *li.* 1. Est etiam iusta † causa præstãdi extra domum alimenta, cũm casu aliquo fortuito contingenti, vel in hæredis, vel alimentarij persona, in hæredis domo præstari nõ possunt. ita omnes *in l.* 1. *C. de legat.* & Picus *d.* §. *Titia cum nuberet, nu.* 19. *vers. quintò limita.* Hæc eadem causa consi-
18 derari potest, cũm in domo ipsius alimentarij, aliment: præstari voluit testator, & mutare is vult domicilium, ita quod maius esset hæredis incommodum, in nouo domicilio præstare: hoc sensit Vlp. *d.* §. *causa.* in illis verbis, [aut si domicilium destinet trãsferre alter eorum.] Sunt hæc duo separata, præstare alimenta in loco domicilij hæredis, & præstare in domo hæredis: de secundo iam dictum est supra: In loco ve-
19 rò domicilij hæredis præstanda sunt, cũm testator † vel verbis, vel coniectura id expressit: vt si dicat testator, [reliquo vxori meæ alimenta, si Pataui commorabitur.] non intellexit hic testator, si mulierem necesse habere cum hæredibus testatoris habitarem: a Bart. ex illo text. *in l. quis contubina. §. vxori. de leg.* 3. Pic. *d. l. Titia* §. *Titia cũ nuberet, n.* 19. *versic. secundò limita. de legat.* 1. Ratio, quoniam si testator sensisset vxorẽ suam debere cum hæredibus habitare, facilè illis fuisset hæc verba addere, [& si in domo cum hæredibus habitauerit.] Juxta text. *l. vnica. §. sin autem ad deficitis. C. de cadu. tollen.* Coniectura etiam adduci possumus, testatorem voluisse præstari alimenta, nõ in domo hæredis, sed in loco domicilij: vt si alimentarius vxorem & filios habeat, quos relinquere verisimiliter noluit testator: idò separatim ab hæredibus legata alimenta præstanda sunt. ita Ana. *cons.* 14. *col.* 2. & Rolan. *d. cons.* 11. *nu.* 13. *lib.* 1. Idem etiam si iam tempore illius dispositionis habitatio hæredis & alimentarij erat separata, & non nisi magno cum alimentarij incommodo iũgi cum habitatione hæredis poterat. Ne igitur testator plus incommodi, quàm vtilitatis alimentario adferre voluisse videatur, dicendum est, non in domo hæredis, sed in loco domicilij alimenta esse præstanda: atque ita intelligo Fulgo. & Angeli opinionem, quam probat Ias. *d. l. cõm hi.* §. *vlt. n.* 10. Si ergo alter eorum mutare velit domicilij, transigi de alimentis potest. Opinor tamen nullam esse Prætoris auctoritatem cognoscere, iusta an sit vel minùs causa mutationis domiciliorum, eùm in vtriusque facultate positum sit mutare: solùm itaque iudex hoc casu cognoscet, qualis esse debeat de alimentis ob domicilij mutationem transactio. De his causis & coniecturis alia nouè scripsi *in comment. de præsumpt. libr.* 4. *præsumpt.* 317. *in vlt. casu.* & accedit Ias. *in l. quidam rem filiũ. n.* 6. *de verb. oblig.* post Imolam, Comensem & Aretin. *ibid.*

20 Secunda iusta transigendi de † alimentis causa est, si causa aliqua vrget præsentis pecuniæ. *d.* §. *causa*, vt si filia iam diu nubilis est, tunc matrimonio copulanda, vel capiuus filius redimendus, quibus exemplis viuntur in re hac Odoffredus & Fulgos. *d. l. cõm hi.* §. *causa.* & *ibidem* Ias. *d.* §. *vlt. n.* 11.

21 Tertia causa est, cùm † a pluribus alimenta relicta sunt, & difficile est omnes cõuenire. *d.* §. *causa ibi, aut si à pluribus.* nam transigi & pacisci potest, vt hæredum vnus illa præstet. *l.* 1. *in prin. ff. de alim. & cibo. legat.* quam in hanc sententiam citarunt glossi. Bart. & alij *d.* §. *causa.* si quidem dispẽdiosa est particularis solutio. *d.* 3. 1. *respon. ff. fam. ercisc.* imò potest iudex cogere vnum pro omnibus præstare alimenta. ita Mynf. *sing. obser. Cent.* 1. *obser.* 63. Hinc dicimus, creditorem cogi nõ posse recipere particulares solutiones. *l. tutor.* §. *Lucius. ff. de vsuris.* & egregiè explicant Soc. *sen. cons.* 48. *n.* 1. 1. *lib.* 3. *& cons.* 85. *n.* 19. *lib.* 1. & Curt. iun. *cons.* 29. *col. vlt. vers. præterea.* cęteras verò causas pro suo arbitrio iudex considerabit.

Quoad modũ transigendi super alimentis, versatur etiam
22 non mediocre iudicis arbitrium: nã it quantitatem pecunię æstimare debet, quantum scilicet sit pro illis præstandum. *d. l. cõm hi.* §. *modus.* & qualis sit hic modus considerandus:

Quoad personam alimentarij, duo vult considerari Vlpianus, † ætatis qualitatem, deinde personę indultam: aliter
23 enim est transigendum pro puero, aliter pro iuuene, aliter pro senex: rursus aliter pro viro industrio, aliter pro ignauo & segni, inertique, ex verbis ipsius Vlpiani, ibi, [aut sequioris,
24 qui de alimentis pendeat.] & eo loci annotauit Eguinarius Baro, legendum esse [segnioris:] quam lectionem probauit Duarenus *lib.* 1. *disputa. inuniuers. cap.* 11. quanquam Iacobus Cuiacius vir apprimè doctus *lib.* 1. *obs. c.* 3. [sequioris] legendũ esse credat: qua in re non contendo. Erit etiam considerandæ personæ testatoris relinquentis alimenta, cuius conditionis ac propositi fuerit, cũm alimenta reliquitque omnia à iudicis arbitrio pendent. † Iudicis quoque arbitrium
25 versatur in transactione alimentorum, vt quando vni, pluribusve, fundos ad alimenta fuerit relictus, velintque cum distrahere, *d. l. cõm hi.* §. *si vni.* quo responso intelligimus, pro-
26 prietatem fundi relicti ad alimenta † esse ipsius alimentarij. quod ibidem annotarunt gl. & Bart. & probarũt alij plures, quos secuti sunt Marsil. *sing.* 411. *Testator.* & Ferrar. *caut.* 1. *colum.* 3. *vers. secunda.* quare is fundus ad hæredes transmittitur, vt est magis recepta Doctorum opinio, auctore Ias. *d.* §. *si vni, nu.* 1. nec differentia adhibenda est aliqua, quod inter se alimentarij fundum distrahere velint vel in extraneum, cũm eadem subsit ratio, nempè ne alimentis careat alimentarius, quod Bartolo & cęteris placuit. Iudicis etiam arbitrium versatur, de quibus facta censeatur transactio: vt si de
27 alimentis sit transactum, non censeatur transactum † de habitatione & vestiario: ita etiam iudicis arbitrio de calceario transigendum est, quod expresse affirmat Vlpia, *d. l. cõm hi.* §. *qui transigit.* quo textu clarè intelligimus in odiosis, seu alimentario præiudicialib. appellatione † alimentorum non
28 venire nec habitationem, nec vestiarium: quod eo loci annotarunt omnes: econtrà autem in fauorabilibus & † alimẽ-
29 tario vtilibus appellatione alimentorum habitatio continetur. *l. legatis. ff. de alimen. & cibo. leg.* Alex. *cons.* 177. *colum. vlt. lib.* 1. Ioan. de Ana. *cons.* 31. Practicus Papiensis *in forma libelli pro legato rei singularis. in glossis. nu.* 65. Socin. sen. *cons.* 161. *lib.* 2. Rolan. *cons.* 22. *n.* 1. *lib.* 2. qui post relatos scribit inter alimenta connumerari † vestes, pelles, etiam lectum & culci-
30 tram, calcearium, aquam venalem, & præceptorum salaria. Iudicis verò arbitrium & decretum cessat, cũm † alimenta-
31 rius transigendo suam conditionem meliorem reddit. *d. l. cõm hi.* §. *eam transactionem. ibi.* Bart. *n.* 2. & cęteri omnes. *ff. de transact.* Dec. *l. de alimentis, n.* 11. *vers. secundò fallit. C. eod.* Alciat. *nu.* 4. Cessat etiam decretum & arbitrium, quando ex voluntate testatoris alimenta † relinquentis transactio esset
34 de illis permissa. Dec. *d. l. de aliment. in fin.* Alciat. *n.* 1. *argum. l.* 1. §. 1. *ff. de rebus eorum. de quo satis in precedenti casu.* Cessat
35 etiam cũm de iam præteritis † alimentis transigitur, *d. l. de alimentis.* vbi omnes rationem reddunt. Cętera sciens nunc prętereo.

CASVS CLXXI.

Minorum bona cùm alienantur, vel alio quouis modo distrahuntur, solennitates quæ sint: & quibus casibus sine decreto Prætoris bona illa alienari non possint, pleniùs quàm hactenus declaratum.

SVMMARIA.

1 *Alexandri Seueri Imperatoris bonum institutum.*
2 *Minorum prædia, sine prætoris decreto alienari non posse.*
3 *Iudicis arbitrio multa tribuit in interpositione decreti super alienatione bonorum minoris.*
4 *Minorum bona, sine causa & decreto alienari non posse.*
5 *Minorum bona alienari possunt, si es alienum vrget.*
6 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando es alienum vrgere dicatur, vt bona minorum alienari possint.*
7 *Vrgere quid sit.*
8 *Causa cognitio adhibenda est, an creditor vrgeat, vel non, vt bona minoris alienari possint.*
9 *Iudex debet se instruere de bonis minorum, antequam prædiorum alienationem permittat.*
10 *Synopsis quid.*

11 *Minorum*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

11 *Minorum prædia non esse alienanda, cum pecunia extant.*
12 *Iudicis arbitrio relinquitur, an pecunia minoris in negotiationibus collocanda sit potius, quam prædia alienanda.*
13 *Minorum prædia alienari non debent, cum alia extant bona, quæ commodius alienari possunt.*
14 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ res minorum præter prædia commodius alienari possint.*
15 *Prædia minorum pignori dare vel alienare, utilitas an sit, iudicis est arbitrium.*
16 *Prætoris decretum quale esse debeat in alienatione, vel pignoris datione prædiorum minoris.*
17 *Antonius Corsetus singu. in verb. Decretum reprehensus.*
18 *Decretum alternatim interponi non posse.*
19 *Baldus reprehensus in l. si pupillorum, §. si Prætor. ff. de rebus eorum.*
20 *Iudicis arbitrio relinquitur, quod minoris prædium ex multis debeat alienari.*
21 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ quantitas rei minoris alienari debeat pro solutione æris alieni.*
22 *Minoris prædium cum alienatur, tutoris vel curatoris auctoritas interponi debet.*
23 *Minoris bona cum ex causa alienantur probari causa debet.*
24 *Iudici asserenti causam alienationis bonorum minoris esse iustam non credi.*
25 *Decretum Prætoris in alienatione bonorum maioris, probari potest iniustum.*
26 *Minoris bona cum alienantur, solemnitates omnes una scriptura comprehendi debent.*
27 *Minoris bona cum alienantur, subhastari debent.*
28 *Subhastatio bonorum minoris, per 30. dies fieri debet.*
29 *Statutum Patauinum, sub rub. De alienationibus. cap. 1. quo bona minoris alienari permittitur, declaratur: & paulò infrà.*
30 *Minorum bona vt vendi, ita nec pignori dari possunt.*
31 *Minor non potest dare pignori fundum à se emptum.*
32 *Statutum, Papiæ 119. in ciuilibus, sub rub. De modo & forma obligandi minorem, declaratur.*
33 *Decreti forma, cum res minoris pignori datur.*
34 *Minorum bona sine decreto diuidi non posse, & ibidem de multiplici bonorum specie.*
35 *Diuisio alienationis est species.*
36 *Minoris bona ex causa diuidi possunt, vt si socius vel frater est rixosus, vel si aduersarius ad diuisionem prouocauit.*
37 *Diuidi possunt minoris bona, si socius illa dilapidat.*
38 *Statutum Patauinum, sub rub. De alienationibus & obligationibus. c. dum prohibet diuisionem bonorum minoris, declaratur.*
39 *Decreti forma in diuisione bonorum minoris.*
40 *Minor sine Prætoris decreto, de bonis suis transigere non potest.*
41 *Statutum Patauinum, sub rub. De alienationibus. c. 1. extenditur procedere etiam quoad transactionem.*
42 *Decreti forma in transactione bonorum minoris.*
43 *Minor de rebus suis compromittere non potest.*
44 *Compromittere non possunt nec tutores, nec curatores de rebus minorum.*
45 *Statutum Patauinum, sub rub. De alienationibus. c. 1. extendunt etiam ad compromissum.*
46 *Minor bona sua donare non potest.*
47 *Donare nõ potest minor bona sua, etiã ob causam nuptiarũ.*
48 *Dotem sine decreto, mulier minor constituere non potest.*
49 *Statutum Patauinum, sub rub. De alienationibus. c. 1. corrigit ius commune, dum concedit minorem sine decreto posse donare propter nuptias, & dotem constituere.*
50 *Minor non potest in solutũ dare bona sua, sine decreto Prætoris.*
51 *In solutum dationem emptioni & venditioni æquiparari.*
52 *Minor non potest repudiare delata bona sine Prætoris decreto, ibidem declaratur.*
53 *Mulier sine consensu consanguineorum, ex forma statutis requisitorum potest hæreditatẽ nondũ agnita repudiare.*
54 *Pater tutor filij emancipati alienare non potest bona filij sui minoris, sine decreto.*
55 *Minor non potest sine decreto Prætoris alienare bona, quæ alias eius pater habebat venalia.*
56 *Minor nõ potest sine decreto alienare fundũ emphyteuticũ.*
57 *Minor non potest sine decreto alienare argenti fodinas, salinas, & his similia.*
58 *Emphyteuticus fundũ quis.*
59 *Minor non potest, sine decreto alienare fundum à se bona fide possessum.*
60 *Eum tum sterilem, sine decreto minor alienare non potest.*
61 *Lab. 21. C. de prædis minorum, declaratur.*
62 *Minor non potest sine decreto alienare fundum, minus ex vtilem emat.*
63 *Minor non potest sine decreto alienare fun. non, etiam ad euidentem suam vtilitatem.*
64 *Statutum Patauinum, sub rubric. De alienationibus. cap. 1. in alias verbis, alienationem esse minori potius vtilem, quam damnosam, declaratur.*
65 *Minor non potest sine decreto alienare prædia, etiam in affines & sanguine conuunctos.*
66 *Minorum prædia alienari non possunt sine decreto, etiam ob debitum fiscale.*
67 *Minorum prædia sine decreto alienari non posse ex testatoris dispositione.*
68 *Transigi de alimentis sine decreto potest, sũ testator cauit.*
69 *Statutum, quod minoris promissio non valeat, non procedit, cum ipse testator de re minoris promisit.*
70 *Voluntatem ex actu nullo declarari.*
71 *Minoris prædium sine decreto alienari potest, cum iussu Prætoris fuit pignori captum.*
72 *Minoris fundus ob æs iudicatum, sine decreto alienatur.*
73 *Fundus qui iure pignoris est apud minorem, alienari sine decreto non potest.*
74 *Minor potest sine decreto fundum controuersum alienare.*
75 *Emphyteuta alienare potest irrequisito domino fundum à se non possessum.*
76 *Ecclesia sine solemnitate alienare potest fundum à se non possessum.*
77 *Tutorem & curatorem validè obligare posse bona propria pro euictione bonorũ minoris, sine solemnitate alienationis.*
78 *L. sed & si is. §. vlt. C. de præd. min. declaratur remissiue.*

Diligentia adhibenda est non mediocris, ita in alienandis bonis minorum, quemadmodum & in transactione super alimentis, cum vtroque casu Prætoris requiratur auctoritas & decretum: id quod in casu nostro facere iudices iussit prudentissimus ille Imperator † Alexander Seuerus, qui (vt in illius vita scribit Aelius Lampridius) diem nullam prætermisit, quin aliquid mansuetum, ciuile, & pium faceret: is, inquam, sua oratione in Senatu habita statuit quemadmodum receptum est Vlp. *in l. 1. in princ. ff. de reb. eor. qui sub tutel. vel cura.* ne † minorum prædia, vel vrbana, vel rustica distrahantur, nisi iusta adsit causa, & adhibito Prætoris decreto, in cuius quidem decreti appositione iusta ipsius Prætoris arbitrio tribuit, & probat *l. magis puto. §. nõ passim. eo. tit.* quẽ rex in hanc sententiã annotauit Bald. *in l. 1. n. 1. in fin. C. de fid. instrum. & iure hast. fis. lib. 10.* Verum quando & quomodo eo decreto vti possit & debeat, dicendum nunc est, sed quoniã res hæc aliquo in foro & iudicio vtilissima, paulò obscurior a nostris pertractari solet, eam nos aliquãdiu & dilucidius explicabimus, & quamquam non ignorem, varios esse modos distrahendi atque alienandi rem, varisque interdum de causis alienationem permisisse, ac magnam esse rerum varietatem, diuersasque earum qualitates; solereque considerari varias personas minorum loco alienantes, & ob id tractationem hanc pulchrè alia fieri forma & ordine, quam facere instituimus: tamen quoniam clarior hic videtur ordo noster, dum obseruare voluit. Regulam itaque constituto: Bona † minorum immobilia, sine iusta causa & decreto alieri non possunt: quæ sanè regula extenditur (vt ita dicam) primò, vt procedat in venditione, quæ sine causa & decreto nũ creditur hoc in casu *d. l. 1. in prin. cum multis similibus.* Cum autem ad hanc venditionẽ deueniendũ est ex causa iusta & decreto, plura sunt obseruanda, ac primò, † res alienũ vrgere desset. *l. magis puto. §. non passim. ff. de reb. eorũ, & l. ob. 21. C. de prædis minor.* & late scribit Cornelus *cõs. 109. col. 1. lib. 3.* Affl. *dec. 149.* Parl. *cons. 98. n. 9. lib. 1.* Respondit Rolãd. *cõs. 3. nn. 1. 2. lib. 4.* quẽ alias secutus sum *in tract. De rerum possess. remedia n. 16.* is Rolãdus plures citat, quos hic scilicet tractatum existimani, libid nũc addo, in hoc multũ versari iudicis arbitrũ, vt diligẽter videat, an tamã vrgeat res alienũ, quod hæc prædiorũ alienatio in tẽpus differri nõ possit. Constare quidẽ debet, creditores assiduè instare; hoc satisfiẽdum vrbi

illa

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

7 illa *d. §. non passim*, ibi si modò vrgeat creditor [Est enim † vrgere, cogere, premere atq; impellere. Cicero *in Horti.fin.* [Iaq; nūc Democritū manus vrgebatur] & pro instare atq; infestare. idē Cicero *pro Rabirio postb.* [Satis est hominē impudētia lapsos nō erigere: vrgere vero iacētes, aut precipitates impellere certè est inhumanum.] *& pro Plancio* [Etiā atq; etiā insto atq; vrgeo, insector, posco, atq; adoò flagito crimen.] Hac ergo in re nostra nō modò id actis cōstare debet creditores instare & vrgere, vt respondit Paris. *cōs.* 85. *n.* 19. *in fin. li.* 1. sed etiā asserere debet iudex ex suo arbitrio, creditorū instātiā euitari nō posse: id quod visus est sentire Bart. *d. §. nō passim*, dū scripsit, iudicē debere adhibere † causæ cognitionē, an creditor instet, & sibi soluī peteat. & cū Bartolo sēserūt Dec. *cōs.* 503. *n.* 8. Paris. *cōs.* 98. *n.* 911. *li.* 1. & Rol. *d. cōs.* 33. *n.* 3. *li.* 1. qui affirmat, nō sufficere, si in instrumēto vēditionis diceretur, creditores instātisse & sibi solui petisse: quoniā re ipsa cōstare debet, creditores instātisse.

Secūdò requiritur in huius solennitatis obseruatione, vt † iudex se instruat de fortunis minoris: requirere enim de-
9 bet vtū aliquē probū de bonis illius minoris instructū, vt ab eo intelligat, quę ille possideat: & si non inueniet iudex aliquē, qui se instruat de bonis his iubebit rationes sibi edi vel inuētarū bonorū pupillariū. id enim significāt illa verba dictæ *l. magis puto. §. in primis. ff. de reb. eorū* vbi hęc so-
10 lēnitas traditur ibi, itēque † synopsin (est hęc litera restituta Vlpiano diligētia eruditissimi Anton. August. *li. 4. emen. iuris, c. 3.*) hoc est inuentariū. ita is Anto. August. interpretatur, & illius nomine suppresso, Franc. Hotomannus *in Comman. verborū iuris, in verbo, synopsis*, quod placuit & Iacobo Cuiacio *li. 8. obserua. c. 1.* atque ita hæc solēnitas refertur in *d. §. in primis.* qua nō obseruata, nulla erit alienatio, quod expressè respōdit Barb. *consil. 6. col. 4. in fin & col. 1. li. 4.* non dissentit Paris. *d. cons. 98. n. 1. li. 1. & d. cōs. 85. n. 16. lib. 3.* qui verè ex *d. §. in primis.* respondit, iudicem non debere in hoc omnium credere tutoribus & curatoribus.

11 Tertiò, vti debet diligentia † iudex, vt videat an extent pecuniæ, vel in numerato, vel in nominibus, hoc est, in creditis, quibus possit debito satisfieri: vel si extant hæ pecuniæ in fructibus, vel redituum spe atque abuendōnū *d. §. nō passim. ibi. quærere ergo debet, an pecunia pupilli.* atque ita tradūt oēs, vt Corn. *cons. 10. & cons. 109. in prin. li. 3.* Rolan. *d. cons. 33. n. 5. li. 1.* qui alios recenset. In hoc etiā versatur nō
12 parū iudicis † arbitriū, an illæ pecuniæ, quę in redituum spe collocatę sunt, ita collocatę sint, vt spes maximi lucri sit serè certa, vt de ea dubitandum probabiliter non sit: vel ita sit spes remota, vt inanis reddi atque effici possit: quemadmodū quotidiè mercatores experiuntur. Si itaque magna extat lucri certa spes, iudicare atque æstimare poterit iudex ex pecuniis illis non esse creditoribus satisfaciendum: sin minus, hoc est, si spes erit remota, vtilius erit ex illis æs alienum exoluere, quàm prędia alienare.

13 Quartò, cùm pecunię non extāt, aduertere debet iudex, an aliętres sint præter prędia, quæ cōmodiùs & minori cū dispendio distrahi possint, vt sunt bona mobilia, & præsertim illa, quę facilè indies consumi parua cum vtilitate possunt. id quod aperte probat text. *d. l. magis puto. §. nō passim. vers. item requirat.* & annotarūt relati omnes, præsertim Rolan. *d. cons. 33. n. 5.* post Corn. *cons. 92. col. 1. lib. 4.* Afflict. *d. decis. 249. n. 2.* & Paris. *d. cons. 98. n. 9. li. 1.* & cum hoc in facto
14 positum sit (quis enim diffinire potuit, quæ illa sint, quę distrahi cōmodius possint?) iure † iudicis arbitrio relinquuntur. id quod significant illa verba *§. non passim, vers. & ideo Prætori arbitriū huius rei Senatus dedit. & in l. in prin. ibi, ibi, Quod sit fortè æs alienū tātū erit, vt ex rebus cæteris nō possit exolui, tunc Prætor Vrbanus vir clarissimus adeatur, qui pro sua religione æstimet, quę possint alienari.*

15 Quinetò, in huius iudicis † arbitrio positū est, vt videat, an tutius & vtilius sit hæc prædia pignori dare, quàm vēdere, *d. l. magis puto. §. item Prætor æstimare ff. de reb. eorum.* licēt enim minor pignori dare non possit, quemadmodum nec alienare. *l. si pupillorū. §. vlt. & l. pen. §. vlt. ff. de reb. eorū.* & dicā in subsequēti extēsione, nihilominùs vbi alienatio est necessaria, ibi faciliùs aliquādo & vtiliùs admittitur pignoris suppositio. *d. §. item Prætor æstimare.* aliquādo etiam vtilius est in totum alienare: id quod probat is text. §. *item Prætor.* & clariùs probat *l. si pupillorum. §. si Prætor. ff. de reb. eorum.* quo illud probatur, † Prætoris decretum de alienatione absolutæ, vel de pignoris datione esse debere distinctum & clarū, nec enim alternātiuè valet si permittat Prætor vendere, vel pignori dare, vt ostendunt illa verba [dūmodò sciamus Prętorem nō rectè partibus suis functum.] 10
Hinc intelligimus malè sensisse † Antonium Corsetum *suo sing. 88. in verbo, Decretum incipit, an Decretum*, post præceptorem suum, qui hunc textum annotauit in hanc sentētiam singularem, quòd † decretum alienatiuè interpo- 17
situm valet: cùm tamen clara illius textus verba contrarium probent. fateor quidem illo in casu decretum prodesse illis tutoribus, qui ex Prætoris permissu alienarunt, ne scilicet ipsi malè administrasse videantur. Infertur etiam malè sensisse † Baldum *in illo ipso §. si prætor.* dum ex eo collegit, de- 18
cretum super re maiori interpositum, non extendi ad minorem, quam docti iam probauit Curt. *sen. consil. 1. colum. 19. vers. respondemus.* malè ioquam sensit, quoniam in casu *d. §. si prætor.* non creditur minus esse obligare, quàm alienare, & interdum plus alienare, quàm obligare: nempe ratione maioris vtilitatis, quę inde pupillo, vel minori prouenire potest. est ergo simpliciter dicendum, quòd vno cōcesso, non sit aliud permissum, quo sanè textu adductus cessit Iernia *in c. Imperialem. §. commercium. de probib. feud. alie per Fred.* licentiam & absensum vendendi feudum, nihil operari, cùm obligatur, vel pignori datur. & egregiè 19
declerat Martinus Frecia *in comment. Feudor. lib. 2. q. 9.* est in meo codice sub pagina 13.

Sextò, cū ad prędiorū alienationē deueniendum est, ad hue pro suo † arbitrio iudex æstimabit: atque ita iudicabit, 20
qui fundus distrahi debeat, vt minor possessio, vel minus vtilis alienetur. *d. l. magis puto. §. itē Prætor. ibi, sed si alia possessio minor, vel minus vtilis pupillo, magis eā iubeat distrahi, quā maiorē & vtiliorē.* atque ita hūc text. annotarunt oēs, vt multos recenset Rolan. *d. cons. 33. n. 7. & cōs. 99. n. 4. li. 1.*

Septimò pro suo † arbitrio æstimare debet iudex, quę rei 21
mobilis, vel quātū prędij alienari debeat pro solutiōe æris: diligēter animaduertēs, ne plus quā opus est ad æs alienū soluēdū distrahatur. ita probat *d. l. magis puto. §. itē Prætor. ibi. & illud vigil. enter:* atque ita relati Doctores affirmant.

Octauò, tutoris vel curatoris † auctoritat interuenire de- 22
bet. *l. neque l. aum qui. C. de auctor. præstan. gl. in l. 1. in prin. in. verbo, aliorum. ff. de reb. eorum.* Rolan *d. consil. 33. n. 9.*

Nonò, antequàm decretum ipsum interponatur, probari & discuti debent causæ: nec enim † causæ allegare suffi- 23
cit, quibus omninò facienda est hęc alienatio: sed oportet illas probare: *l. minorū. C. de prædiis minorū.* quo textu adductus Paris. *cons. 98. n. 7. 8. li. 1.* respōdit, has iustæ causę probationes recipiendas esse ante decreti interpositionē: quamquā Rolan. *d. consil. 33. n. 10. li. 1.* sentiat, post decretum recipi posse. dicēt ergo pro iudice multum præsumatur, nihilominùs † si asserenti causam alienationis esse iustam, non creditur, 24
sed probationes recipi debent. id quod ex *d. l. minorum* affirmarunt Antonius Corsetus *suo sing. 71. in verbo, Minor. incipit, Decretū.* Ias. *l. 1. n. 5. in fin. ff. de offic. eius. & in l. sciēdū, n. 13. de verb. oblig.* Dec. *in Authen. si quis in aliquo, n. 36. C. de edēd. & cōs. 510. n. 4.* Curt. iun. *consil. 19. n. 16.* Paris. *cons. 85. n. 28. li. 3.* Socin. *cons. 48. n. 1. li. 1.* Ferratius *cautelæ vlt.* Alciat. *tract. præs. reg. 1. præs. 10. n. 1.* Cravet. *tract. de antiq. tempor. 2. part. princip. n. 10.* Rolan. *consil. 99. n. 8. lib. 1.*

Decimò requiritur, vt his peractis suum decretum iudex interponat. *l. 1. §. 1. ff. de reb. eorum. & l. lex quæ tutores. C. de admi. tutō.* Rolan. *d. cons. 33. n. 9. li. 1.* hoc † decretū tamē tūtam 25
vim non obtinet, quin adhæc post illius interpositionem à successore reuocari possit. *l. quamuis. ff. de rebus eorum.*

Vndecimò de his omnibus † separata scriptura fieri de- 26
bet, Roland. *d. cons. 33. n. 10. lib. 1.* post multos: præsertim Ias. *l. nec quidā. §. vbi decretum, n. 71. ff. de offi. Procon.* & Corneū *cons. 11. n. 3. lib. 3.* idem sensit Paris. *cons. 98. n. 12. lib. 1.*

Duodecimò, his omnib. peractis, atque ita Prætoris au- 27
ctoritate cōcessa † alienādi facultate † res vendenda in publicum exponitur, & per subhastationem plus offerenti vēditur. ita Afflict. *d. decis. 249. vers. ocl. ano quod.* Corn. *d. cōs. 71. li. 1.* Dec. *cons. 403. n. 7.* Paris. *cons. 98. col. 3. n. 18. & cons. 96. col. 2. li. 1.* quos secutus est Rolan. *d. cons. 33. n. 13. lib. 1.*

Decimotertiò, † subhastatio hæc per vigiti dies fit: ita 28
Fabianus de Monte, *tract. de empt. & vend. 1. parte princip. n.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

83.86.quem retulit Rolan.*d.cons.33.num.14.* quo de re infrà *in seq.casu dicem*. Hæc dixisse sufficiat de forma venditionis bonorum minoris, hæc sunt annotanda pro interpretatio-
29 ne statuti Pataui, *sub rub. De alienat.& oblig.* 41. quo datur forma alienadi bona minoris: nec ibi huius subhastationis fit mētio: quæ ex iure communis dispositione suppleri debet. In quo statuto, credo esse mendum non leuis pōderis, ibi [vel] iudex pronunciat ipsam faciendam.] credo, illam alternatiuam [vel] abundare, vel esse legendum [&] atque ita copulatiuē, quod & statuti sensus & litera significant.

Extenditur secundò, vt hæc prohibitio de non alienandis
30 bonis minorū sine decreto, procedat etiam quò ad pignoris suppositionē: nam & hæc alienationis est species. *l. magis puto. §. si pupillus, & l. si pupillorum. §. si pupillus. & l. pen. §. quanquam. ff. de reb. eorum. & l. si ad resoluendā. C. de prædijs minor.* Cuius sententiæ rationē retulit Vlpian. *d. l. magis puto. § si pupillus.* quoniam si huic obligationi locus absolutè esset, verè adimuentes foret alienandi ratio: siquidē ære alieno caufato, nec esset iò esset ad ipsa venditionē deueniendum: quam rationem perpendit & Ale. *in l. sine apud actā, n. 1. C. de trāsact.* Dec. *cōs. 279. n. 4.* qui nec etiam posse ea de re cōpromissum facere voluit, qua de re paulò *infrà.* idem Dec. *in l. qui alienem, nu. 5. de reg. iuris.* dixit, minorem nec etiā personalem obligationem posse cōtrahere, imò (quod fortius est) non potest minor prædium āse empetum pignori dare, vt inde residuum pretij venditori soluat: *l. 1. §. vlt. & l. 2. ff. de reb. eor.* quæ iura intelligo, etiam si incōtinēti adiectū est pactū: quemadmodū etiā intellexerunt Alcia. *respons. 121. n. 2.* & Tiraq. *de retract. conuent. ad finem, n. 13.* quo loci tamē mitatur, & inquit, se existimare aliquod mendum esse, *vel in d. l. 1. §. vlt. vel in d. l. 2.* sed non video quod mendum esse possit, cum fauore pupilli contra cōmunes iuris regulas factum illud sit, nec differentia cōstituo, quòd ipsemet minor, vel pupillus contrahat, & paciscatur, vel eius nomine tutor & curator: vt rectè respondit Gozad. *cons. 15. & cons. 16.* quē in specie illa probauit Alciat. *d. respons. 121.* qui ābo cōsuluere cōtra Cur. iuo. *cons. 146.* & Curt. etiā reprehendunt Tiraq. *d. n. 13.* & nonissimè Arius Pinellus in repet. *l. 1. parte 3. n. 53. C. de bonis maternis.* qui alia perplura scribit. Et hæc erit notabilis declaratio ad statuta, quæ prohibent, minorē posse obligari sine certis solennitatib. vt extat statutum hic Pataui *sub rub. De alienationib. & obligationib.* & Papiæ *in ciuilib. 119. sub rub. De modo & forma obligādi minorē.* Procedunt hæc statuta etiam in obligatione contracta statim in contractu acquisitionis per pupillum factæ. Cūm autē res minoris & pupilli pignori danda est iustis de causis, decretum Prætoris, vt in ipsa venditione, interponendum est, sed
31 non sub eadem mente forma: nam opinor non fore † necessarium, rem illam in publicū proferre & subhastationi subijcere: sed sufficere illi singulari personæ contedere, quæ pignus recipere vult: nec enim multum confert, quòd vni vel alteri res tradatur, postea quā intra aliquod tēporis spacium locanda est.

Extenditur tertiò, vt hæc prohibitio de nō alienandis bo-
34 nis minorū sine † decreto, procedat etiā quoad diuisionem bonorum communium cum altero, vel fratre, vel socio. Id quod aperte probant *l. 1. §. 1. & l. si pupillorum. in prin. ff. de reb. eorum. & l. pen. C. de prædijs mino.* Bart. *l. si res pignori, n. 7. in prin. ff. de reb. eorum. & l. pen. C. de prædijs mino.* Bart. *l. si res pignori, n. 7. ff. famil. ercis. & l. iubemus. in prin. C. de sacrosan. eccle.* Barbatia inter cōsil. Curt. sen. *cons. 67. Sapienter. col. 11.* Ruin. *cons. 117. nu. 22. li. 3.* Dec. *cons. 349. n. 2. 3.* Soc. iun. *cons. 79. n. 7. li. 1.* Crauet. *cons. 168. in fine.* quod & ad mobilia, vt puta, ad merces & negotiationes pertinet: nam nec hęc sine causa diuidi possunt. ita Soc. sen. *cons. 254. col. 1. & 2. li. 2.* imò nec fructus & reditus annui diuidi sine causa possunt: ita Bald *in l. vlt. C. cōmu. diuid.* à quo nō dissentiit Dec. *tract. fallen. regul. 329. fallen. 1.* qui alios recēser, & Barb. apud Curt. sen. *d. cons. 67. col. 10.* quāquā cōtrariū, & malè horū nō memor, cōsuluerit Soc. iun. *cons. 79. n. 9. li. 1.* Est huius extensionis
35 ratio, quia † diuisio alienationis est species. *l. 1. C. si aduers. trāsact.* vbi Bald. Gozad. *cons. 58. n. 13.* Soc. iun. *cōs. 48. n. 4. li. 2.* Paris. *cons. 14. n. 39. li. 1.* & Crauet. *cons. 164. n. 4.* imò diuisio, emptio & venditio appellatur. *l. cum pater. §. hæred. ff. de leg. 2. & l. 1. C. cōmunia vtrinsque iudic.* Gozad. *d. cōs. 58. n. 11.* non mirum ergo si prohibetur ipsa diuisio, vt alię alienationes. Causę autē diuisionis iustę, plures possūt cōsiderari: vna est cū frater, vel socius maior ad diuisionē pronuncuit, *d. l. pen.* 32
vbi gl. & Doct. *C. de prædijs mino.* Soc. sen. *cons. 67. in fine, li. 3.* repetit. *cons. 165. li. 1.* adde *tract. fallen. reg. 329. fallen. vlti.* Soc. iun. *cons. 48. n. 6. li. 1.* Non procedit tamē si minori esset alia via bonis interdictū. Soc. *d. tract. fallen. reg. 328. fallen. 1.*

Secunda iusta causa diuisionis est, si socius esset risosus: ita Bald. *in l. 1. C. si aduers. trāsact.* Soc. *d. tract. fall. reg. 328. fal. 2.* Barb. *d. cons. 67. col. 19.* ad quod a iudicis arbitrio pēdet, quōd risosus is sit, vel non.

Tertia est iusta causa, tūm is socius bona cōmunia dila-
pidar, *d. l. pen.* vbi Doct. *C. de prædijs minor.* Soc. *d. reg. 328. fall. 2.* & Crauet. *cons. 168. in fine.* qui & quarta iusta causa subiungit, quando maxima minoris & pupilli vtilitas inde oriretur. Hæc sunt admodū memoriæ cōmēdāda ad interpretationē statuti Pataui, *sub rub. De alienat. & oblig. n. 41.* dū prohibet, minores diuidere bona cōmunia sine causa. Hæ autē causę iustæ erunt & in casu illius statuti. Scribit eamē relati Barbatia & Soc. sen. nulla ratione bona hæc diuidi posse, cūm præter legis prohibitionē adiecta est prohibitio expressa testatoris: id quod nunc non explico. Forma
tautem decreti, hæc in casu est multum diuersa à iam relata, si quidem solùm habet iudex cognoscere, an causa diuisionis sit iusta, & deinde pronunciare bona esse diuidenda, diuisio deinde æqualis partium per tutores, vel curatores fit: & qua facta, sua auctoritate iudex eā confirmabit.

Extēditur quartò, vt prohibitus hæc de nō alienādis bonis minorū sine decreto, procedat etiā in † trāsactione, quā
sine causa & iusto decreto facere nō potest minor. *l. præsci. C. de trāsact. l. 1. vbi aēi. C. si aduersus trāsact.* & clarius probat *l. 1. C. de prædijs mino.* ita *l. 2. n. 3. ff. de off. eius.* Paris. *cōs. 12. n. 39. li. 1. & cons. 31. n. 11. 12. li. 3.* Est ratio, quia per trāsactionē sequitur alienatio. Hinc inferitur declaratio ad relatum † statuti Pataui: *sub rub. De alienationib. & obligationib.* in
quo nulla in specie fit mētio trāsactionis. Est intelligēdū statutū etiā in ipsa trāsactione, cū & illa sit alienatio: & in ea apponatur cessio, quę à statuto in specie prohibetur. Forma † autē huius decreti erit, vt iudex cognita litis ambiguitate & dubitatione, visisque trāsactionis pactis & cōditionib. minori vtilibus potius quam dānosis, pronunciet, trāsigēdum esse: & ea celebrata ab ipso iudice cōfirmabitur.

Extenditur quintò, vt prohibitio ista locum etiam habeat in cōpromisso: vt in specie sensit Bald. *in l. n. 3. C. si aduers. transf.* Blācus *tract. De Cōpromiss. q. 3 principali, n. 59.* & Rolan. *cōs. 16. n. 16. li. 1.* Lanfrancus Oriunus *tract. De abbatis, in verbo, Iuxta pollicitū.* & rectè, quoniā per cōpromissum alienatio sequitur, quocirca qui alienare prohibentur prohibentur etiā cōpromittere, vt in pupillo, qui verè cōpromittere non potest, & si cōpromittit, laudum inde latum nullum est. *l. si pupillus. ff. de arbitr. & l. si minores. ff. de mino.* imò respondit Bologn. *cons. 10. col.* tutores & curatores pupillorum, vel minorum, nō posse † cōpromittere sine
decreto & cæteris solennitatib. quod verum esse intelligimus etiāsi extat statutū, quo affines ad cōpromittēdū cogātur nā & tunc minores cōpromittendo, decretum & solennitates obseruare debent: ita sensit Blācus *d. q. 3. nu. 59. vers. quinto facit.* post Bart. *cons. 40. li. 1.* & Alex. *cons. 61. n. 17. lib. 7.* Quæ extensio est annotāda ad interpretationem relati iāam statuti † Pataui, in quo nullum verbum de compromisso. Forma decreti in hoc decreto illa esse potest, quo
sta lite cognita, & bonū esse iudicans, causā potius esse cōpromittēdā, ad hoc vt lites & expēsæ magnæ euitētur: quē quōd coram ordinario iudice tractetur, cōpromisso cōsēsit, atque sua auctoritate & decretū, cū tutoris vel curatoris interuentu interposuit. & illud sufficit decretum interponi tempore, quo cōpromittitur, nō tempore laudi. ita Soc. sen. *cōs. 12. col. 1. li. 4.* & Blācus *d. q. 3. n. 19. vers. tertio comprobatur.*

Extenditur sextò, vt procedat etiā hoc † decretum in donatione, quā verè minor sine solēnitatib. facere non potest
l. prædia. C. de prædijs mino. Soc. sen. *cōs. 130. col. 1. lib. 1.* imò nec † donate ob causam nuptiarū sine decreto potest. *d. l. prædia* Bar. *l. si cōstāte, in prin. n. 7. ff. solu. matr.* Curt. iun. *cons. 105. n. 20.* Tiraq. *de legib. cōnub. q. 6. n. 191.* imò post multos conclude Rolan. à Valle *tract. De lucro dotis q. 45.* nec † dotē à muliere minori sine iusticia decreto constitui posse de reb. immobilib. *ex tex. l. que tutores. C. de admi. tutu.* vbi Bar. & cæteri. sed hic casus locū nō habet: Pataui, etiā relato statuto, *sub rub. De alienat. & obligat. c. 1.* quod in specie de dote cō-
stituenda

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

stiuenda ius cōmune corrigitur. Cùm ergo vel vir vel fœmina ætate minor, matrimonium contrahit, diligenter iudex animaduertere debet, qualis sit vir, & qualis vxoris cōditio: & pro suo arbitrio æstimabit vt ex ratione, donatio propter nuptias, vel dos constituatur: quo arbitrio declarato, suum interponet decretum.

30 Extenditur septimò, vt procedat etiam quòd ad in solutum dationem, quam sine decreto minor facere non potest.

31 *l. si minor. C. de prædiis mino.* Est ratio, quia in solutum datio emptioni & venditioni æquiparatur, vt probat *l. si prædiū. C. de euictio. & l. venustis. C. de iure dom. impetr.* quæ de relatis. differit Tiraq. *De retractu conf. §. 1. gl. 14. nu. 4. 5.* cui accedunt Boet. *q. 49. in fi.* & Soc. *iuo. conf. 41. n. 13. & conf. 118. n. 9. li. 3.* cæteros scieos præterea.

32 Extenditur octauò, vt procedat etiam eo casu, cùm † minor per repudiationē vult alienare fundum sibi legatū, *l. magis puto. §. fundum. ff. de rebus eorum.* & tradit post Pedetit. de Senis, *cōs. 9.* Rolan. *conf. 51. n. 36. li. 1.* Et hoc procedit in legato, secùs in cæteris, quōniā ante acceptationē repudiari sine solennitate potest, vt probat *l. si eg.* vbi gl. & Doct. *C. de negotijs gestis, & in c. si tibi absenti, in verbo, vt tuum, de præbend. in 6.* Hinc † mulier sine cōsensu cōsāguineorū, ex statuti

33 forma potest repudiare nōdū agnitā hæreditātē. latè Castr. *cōs. 171. In casu præsenti visis omnib. li. 1.* quē secutus est Tiraq. *de legib. cōnub. gl. 3. n. 28.* ita Prælatū posse hæreditatē nondū agnitam repudiare, Rolan. *d. conf. 51. num. 31. 34. lib. 1.*

34 Extenditur nonò, vt procedat, etiam si pater † minoris sit illius tutor, adhuc non potest sine decreto alienare. *l. si pupillorum. §. si pupill. vers. si pater. ff. de rebus eorum. & l. 3. C. de prædijs minor.* quod intelligitur, quando pater est tutor seu curator filij emancipati, atq; ita administrat bona è quibus nullum commodum ipse sentire potest. ita declarat Ias. *d. d. Præses, n. 2. vers. contrarium tenuit. C. de transact.* qui ob id inquit, veram esse illam singularem Azonis traditionē: dum affirmauit, licere patri administratori bonorum adultorū filij, illa sine decreto alienare. quam quidem sententiam probarunt plures relati à Ias. *d. l. Præses, n. 1.* & à Tiraq. *in l. si vnquā. in præfat. n. 18. 31. 33.* & à Didaco *li. 1. variar. resolut. c. 8. n. 6.* quib. addo Afflict. *decis. 393. n. 2.* Paris. *cons. 101. n. 83. li. 2.* Alciat. *tract. præs. reg. 1. præs. 1. n. 6.* & Cranet. *cons. 14. n. 1.* qui ita demum verum esse intelligunt, quando iusta alienandi causa subest, vt putà, æs alienum vrgens: nec enim patris auctoritas supplet causæ iustus defectum, sed solùm iudicis locō est: atque ita decretum supplet.

35 Extenditur decimò, vt procedat etiam si pater † prædia ipsa venalia habuisset, adhuc filius pupillus vel minor, illa sine decreto alienare non potest. *l. 1. §. si defunctus. ff. de rebus eorum.* nec enim voluit pater post mortem suam alienari à filio, quæ alienare ipse voluit.

36 Extenditur vndecimò, vt procedat etiam si fundus † esset emphyteuticus: adhuc enim sine decreto alienari non potest. *l. 3. §. si ius. ff. de reb. eorum. & l. 1. etiam. C. de prædijs minor.* idē si esset fundus vectigalis, vt in *d. l. etiam*, scriptum est, & con. illuit Paris. *cons. 81. n. 33. 35. lib. 3.*

37 Extenditur duodecimò, vt procedat etiā in † argentifodinis, salinis, & his similibus, quæ sine decreto alienari non possunt. *l. 3. §. vlt. in fine. & l. magis puto, in princ. ff. de rebus*

38 *eorum.* quibus in locis, quid sit fundus † emphyteuticus &

2 vectigalis declarat Alciat. *d. 1. Pareg. sur. c. 16. & ibidē c. 29.* explicat, quę dicūtur stipteria, quorū meminit *d. l. 3. §. vlt.*

39 Extenditur decimotertiò, vt procedat etiam in † fundo bona fide possesso, qui sine decreto alienari non potest. *d. l. magis puto. §. 1. & 2. ff. de rebus eorum.* nam donec euincatur, pupilli fundus dicitur.

40 Extenditur decimoquartò, vt procedat, etiamsit fundus esset sterilis: adhuc enim non potest sine decreto alienari. *d. l. magis puto. §. si æs. l. pen. in princip. ff. de rebus eorum.* nam (inquit is text. §. *si æs.*) non est datum arbitrio liberum Prætori, vt alienare concedat, sed cùm æs alienum immi-

41 net. ita etiā probat *l. ob æs alienum. C. de prædiis minor.* iuxta cōmunem sensum, punctuando ibi, [ob æs alienum tantùm.] quamquam Alciat. *d. 4. dispunct. 2. n.* & fortè ante eum Ripa *in l. si constante, n. 84. ff. solut. matrim. & l. vlt. n. 119. C. de rescind. donat.* ita legant. [ob æs alienum tantum causa cognitis] quare non licet deteriora alienare, & bona emere, licet enim infructuosus sit fundus, attamen pro modo illius pretium reperietur. *d. l. pen.* atque ita nullum erit pupillo commodum. Sic affirmant Doctores, nempe minores sine decreto tantùm alienare non posse iuxta Rerum ratione ma- 42
ioris vtilitatis. ita multos recenter iudicasse *in l. 1. num. 19. ff. de officio eius cui mand. est iurisd.* quib. addo Barbatia inter consilia Curs. Ien. *cons. 61. col. 10.* imò his decisum fuit in Acto Neapolitano cōsilio, vt referunt Afflictus *decis. 47.* & Capicius *decis. 11.* nec etiam ob † euidentem vtilitatē pupilli feudum 43
sterile, & infructuosū posse alienari. & ob id super tali alienatione, Prætorē decretū interponere nō debere: & illis in locis ambo reijciunt distinctionē, quā fecit Ias. *d. l. 1. n. 10. in fine.* quę extensio est notabilis ad relatū statutū Parmini, 44
sub rub. de alienat. & obligat. c. 1. in illis verbis [alienationē esse minori potiùs vtilē, quā damosam.] quę sanè verba videtur innuere, alienationē esse permittendam, modo vtilis potiùs sit, quam damnosa: atque ita à fortiori cùm est euidenter vtilis: quia verius est statutum intelligendum in casu antecedentis necessitatis, hoc est, ob æs alienum: o imtonc cùm imminet æs, hoc Prætor arbitratur, an potiùs vtile, quàm damosum sit, rem vnam ac alteram alienare, atque ita statutum nō debet intelligi, quando nulla causa vergēris necessitatis, sed solùm vtilitatis imminet.)

Extēditur decimoquintò, etiam si alienatio † fieret in affi- 45
nes & fratres: adhuc enim sine decreto fieri non potest. *l. 4. C. de prædiis minor.* vbi Doct. notant.

Extenditur decimosextò ac vltimò, vt procedat, etiam ob 46
debitum fiscale: nam adhuc decretum interuenire debet. *l. vlt. C. de prædijs minor.*

Declaratur primò, vt non procedat hæc iuris sententia eo casu, cùm † disposuit testator prædium debere vendi: nam 47
tunc minor sine decreto alienare poterit. ita probat *l. 1. in princ. ff. de reb. eor. ibi, nisi vt id fieret parentes, testamento vel codicillis cauerent. & l. in ius puto. §. si fundus. & §. si pupillus. & l. vlt. ff. de reb. eorum.* & tit. *l. qui Roma. §. cohæredes, in fin. de verb. oblig.* ioc. *con. cons. 48. col. 3. vers. 8. & consil. 1. col. 4. vers. his tamen & col. vlt. li. 2.* De c. *l. de alimentis, in fin. C. de transact.* qui in simili † idem ait in transact. alimentorum, 48
quæ testatori permissa conceditur. & in specie nostri casus ita responderit Paris. *cons. 85. n. 50. li. 1. & cons. 11. n. 23. li. 4.* & Rolan. *cons. 99. n. 40. li. 1. qui n. 41.* subdit post Baldū *in l. vlt. in fin. C. de pact.* quòd statuto cauetur, quòd promissio 49
minorienō valeat, quem admodū extat illud statutum Parmini, & contingat testatorē de bonis minoris promittere, valebit promissio, non obstante statuto. & plura similia recesser Tiraq. *tract. de legib. cōnub. gl. 6. n. 81.* cum multis seqq. & hęc declaratio locū etiam habet, quando testatoris voluntas & dispositio defectu alicuius solennitatis esset nulla, *l.* 50
vlt. ff. de reb. eorum. qua clarè probatur, ex actu † nullo volū- tatem probari: atque ita eo loci textum illum notauit Bart.

Declaratur secundò vt non procedat, cùm † iussu Prætoris 51
fundus est pignori captus & distractus: nam quac absque alio decreto tenet alienatio, *l. 3. in princ. vers. pignori. ff. de reb. eor.* & idem *in §. subseq.* quando fundus est captus causa legatorum seruādorum, vel ob damnum infectum. Eam rationem adfert Iureconf. quia non ex tutoris, vel curatoris voluntate id fit, sed ex magistratuum auctoritate.

Declaratur tertiò non procedere eo vim rei iudicatæ. *l.* 7
3. §. item quæri. ff. de reb. eor. & l. 1. C. de præd. min. nec enim est hæc spontanea, sed coacta & necessaria alienatio iudicis auctoritate facta, & ob id propriè alienationis nomine nō continetur. id quod multis probauit Curs. Ien. *cons. 17. Magnificus vir. col. 8.* qui post Romanum & alios affirmat, quod dispositio quauis loquet de alienatione non intelligitur de hac necessaria: idem affirmarunt Socin. Ien. *cons. 90. col. vlt. li. 4.* Rolan. *cons. 11. n. 16. li. 1.* & in specie nostra ita consuluit Paris. *cons. 98. n. 79. li. 1.*

Declaratur quartò non procedere, † cùm fundus est so- 73
lùm apud pupillum iure pignoris. *l. magis puto. §. si pupillus. ff. de reb. eorum.*

Declaratur quintò non procedere in minore, qui fundū 74
non possidet: vt putà, si minor sit cum possessore in controuersia de dominio illius rei ab aduersario possessa, poterit minor sine decreto transigere cum aduersario, & rem illam possessori relinquere, ita respondit Alcia. *respons. 54. n. 5.* Mouetur simili, doctorum traditione, ita videmus quòd licet † emphyteuta non possit rem emphyteuticam iure- 75

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

quisito domino alienare, potest tamẽ esse res illa ab aduersario, possidetur. ita Ias. *l.vlt. n.*21. *C. de iure emphyt.* ita etiã
76 videmus in ecclesia, quę quamuis sine solennitate alienare non possit, potest tamen remittere rem ab aduersario possessam. ita Abb. *cons.*57. *& cons.*63. *li.*1. aliter tamen sentit Bald. *in Liubenus, in prin. C. de sacros. eccl.* & hæc est vtilis & nouadeclaratio ad relatum statutum Pataninum.

77 Declarant fe sed, vt non procedat, cum fructionem rei pupillaris vẽdit sine solennitate, tutor vel curator prædiũ proprũ obligat. *l. sed & si in.* §. *vlt. C. de prædij minor.* licet tamen alienatio rei minoris sit nulla, nõ tamen obligatio facta per tutorem de proprio prædio. ita ex illo textu nõtabili admodũ affirmacit Alex. *cons.*66. *in fi li.*4. Negus. *tract. de pignorib. in* 1. *mẽbro* 2. *partis prin. n.*22. Parisi. *cons.*16. *n.*112.
78 *& cons.*57. *n.*22. *li.*1. & ex tũ illũ *l. sed ois is*, latè & elegãter explicat Crau. *in qu. de indẽnita. mulier.* qui quęstionẽ collocauit post tractatũ de antiq. tẽp. est in illa *q.n.*19. 20. 21. 39. vbi egregia rationẽ adfert, cur ita is tutor vel curator obligatur. Hinc sumi potest notabilis cautela, vt is qui aminore, vel pupillo emit, curet tutorẽ vel curatorẽ rem propriam pro emptione obligare.

CASVS CLXXII.

Ecclesiæ bona, quæ iustis de causis & adhibita certa forma & solennitate alienari debent & possunt copiosa & diligens explanatio.

SVMMARIA.

1 *Ecclesia bona sine causa & solennitate alienare non licere.*
2 *Causa iusta alienandi quæ sint.*
3 *Ecclesia bona mobilia alienari consueta sine solennitate & causa alienari posse vt distributiones quotidianæ. num.* 4.
5 *Distributiones non esse proprie fructus.* (*beneficij*
6 *Distributionũ expressio necessaria non est in impetratione*
7 *Fructus prebendæ sine causa & solennitate alienari posse perinde & fructus prædiorum ecclesiæ. nu.*8. (*nari nõ posse.*
9 *Ecclesia bona mobilia nõ alienari cõsueta, sine causa. num.*
10 *Iudicis arbitrio relinquitur qua sit iusta causa alienandi bona mobilia ecclesiæ.* (*non posse.*
11 *Ecclesia bona immobilia sine iusta causa omnino alienari*
12 *Causa iusta qua sint.*
13 *Causa necessitatis vrgens esse debet. vt puta causa famis. n.*
14 *& causa necessaria reparationis. num.* 5.
15 *Causa redemptionis captiuorũ & iustificat alienationẽ bo-*
16 *Causa alendorum pauperum. & morum ecclesiæ.*
18 *Iudicis arbitrio relinquitur causa euidentis vtilitatis.*
19 *Vtilitatem euidentem qui allegat, probare debet.*
20 *Vtilitas ecclesia euidens quomodo probatur.*
21 *Valor prædij considerandus in ratione temporis alienationis.*
22 *Rota Romana decis.*61. *an* 1. *parte. in nouissime impressis. excutitur.*
23 *Incommoditas est iusta causa alienandi bona ecclesia.*
24 *Iudicis arbitrio quomodo versetur in causis alienandi bona ecclesiæ.*
25 *Alienatio bonorum ecclesiæ ob defectum iustæ causa non reddit ipso iure nulla.* (*tur.*
26 *Bona ecclesiæ alienare potest Pontifex Max. sine solenni-*
27 *Et eiusdem ad hoc delegatus.*
28 *Bona ecclesiæ per Cardinalem sine solennitate alienari nõ possunt. quod nec potest Archiepiscopus. num.* 19.
30 *Episcopus alienando bona ecclesiæ suæ tenetur seruare formam. & quæ ea sit. num.* 1.
32 *Abbas sub qua forma alienet bona sui monasterij.*
33 *Capitulum cathedralis ecclesiæ quæ solennitate alienare debeat sua bona.* (*inbentur.*
34 *Capitulum ecclesiæ inferioris sub qua forma distrahere*
35 *Rector ecclesiæ parochialis, vt alienare possit bona ecclesiæ suæ, quæ requirantur.*
36 *Canonicus quomodo alienet.*
37 *Hospitalerij possunt alienare bona sine solemnitate aliqua.*
38 *Solennitatis defectus reddit alienationẽ ipso iure nullam.*
39 *Nullitas contractus contra ecclesiam allegari non potest: vti nec contra minorem. num.* 40.
41 *Vtilitas euidens facit cessare defectum solemnitatis.*

QVemadmodum bona minorum, de quibus superiore casu diximus, sine iusta causa, & requisita à lege forma & solẽnitate alienari oõ possunt: ita nec bona Eccle-
1 się. *cap. sine exceptione. & cap. sicut.* 12. *q.*2. & ibidẽ interpretes oẽs. & scribunt Soc. *sen. in cons.*15. *n.*2. *d.* 1. Relatè Io. Bapt. Ferret. *in cons.* 148. *numer.* 9. Rota Roman. *in dec.* 61. *decis.* 60. *in* 2. *parte. in nouissimis editis.* Differendum nunc est, quando & quib. in casib. adesse debeat iusta hæc causa, & quãdo adhibenda sit, formalem solẽnitas. hoc vt cõmodius explicẽ. prius de iusta ipsa causa verba facã, deinde de solẽnitate & formadis his versari iudicis arbitrium infra demonstrabimus. Hac in re primũ duo sunt præmittẽda, quorũ primũ est, ecclesiæ bona esse vel mobilia vel immobilia. Mobilia verò sũt vel fructus, vel ipsa proprietas, sicuti clarũ & manifestũ est. Præmisso etiam secundo iustam causam alienãdi bona ecclesię esse vel vrgentã necessitatem, vel euidentẽ ipsius ecclesię vtilitatem, sicuti habetur in prædicat. *c. sine exceptione, & c. sicut.* Illud verò quod dici solet clericũ & prælatũ bene & nõ malẽ cõsuere debere ecclesiæ fructus, ad iustã hãc alienãdi causam, de qua agimus (vt eciã attingã) nõ pertinet. His præmissis, distinguo atque cõstituo tres casus. Primus est, quãdo bona mobilia ecclesiæ passim alienari cõsuerũt, sicuti sunt fructus, qui percipiũtur vel ex prædijs ipsius ecclesię, qui dicũtur prebẽdæ: vel, aliũde ecclesię causa, vt sunt fructus ex distributionib. quotidianis *cap. vlt.* §. *nullis verò de concess. preb. in* 6. De his quotidianis distributionib. prius dicẽdum est. Hos fructus sine cõsuetudine potest clericus alienare sine causa solennitate, cũm proprij sint ipsius clerici. *c. vnico. de Cler. non resid.* & tradit Lauren. Rodulph. *in c. vlt. de præben.* & ibidem Florianus. Et secuti sunt Redoan. *in tract. de reb. eccles. non alien. in c. quod incipit, In hac igitur materia, n.*16. Quocirca potest clericus de his fructib. aestari & disponere, vt tradit Gemin. *in d. c. vnico, de Cler. non residen.* quem probat Redoan. *præcitato in loco, n.*18. & ij fructus nõ dicuntur proprie fructus, sed potius merces laboris, & ob id non continẽtur nomine fructuum proprie sumpto, *c. vnico. de Cler. non residen. n.*6. *& c. vlt.* 6. *in illis. de concess. prebende. eo li.*6. & late Rota Rom. *in decis.*3. *n.*1. *parte. in nouissime editis.* & propterea licet tam in impetratione beneficij faciendã fit mentio fructuũ seu valoris redituum ipsius beneficij, nõ tamen necesse est, exprimere valorem seu quantitatem distributionũ. Ita ex sententia Abb. Felini, Decij, Ripę & Ioan. de Selua, tradit Didac. Couar. *dib.* 3. *variar. resolut. c.*13. *nu.* 1. Ita etiam decidit Rota *in d. decis.*330. quod si in referuatione facta fit mẽtio fructuũ, nõ eos cõprehendit distributiones. De fructib. 1. prebẽdę, qui propriè dicũtur fructus, idẽ dicẽdũ est, nempe clericos, & prælatos posse eos alienare absque iusta causa vel necessitatis, vel euidentis vtilitatis, sicut tradunt Bal. *in Li.*2. *n.*1. *C. de fide instr. & iure hasta fiscali n.*10. Abb. *in c. cons. c. peruenit n.*5. *& in c. nulli n.*8. *de reb. eccles. nõ alien.* ita quoq; Ab. *in n.*12. *de fide instr.* Et ipsi reliquit, cõmunẽ in qua fuisse opinionem, quod hodie clerici non solũ non contenti sunt cõuenienti portione fructuum pro eorum necessijs: sed quod etiam appropriant sibi omnes fructus, & de eis ad libitum disponunt: cũm enim hos fructus, suos proprios faciant Clerici, vt inquit idem Abb. *in c. reprehensibilis. n.*10. *de appellat.* sequitur dicendum, posse eos alienare absque prædicta iusta causa, quemadmodum in specie tradit Redoanus *præcitato in loco nu.*1. Non negamus tamen, quin minimè liceat ipsis clericis malẽ insumere hos fructus quos lex ipsa pũrisi ria eis ad sustentationem, & pro alimentis tribuit, sicuti dicemus infra *in casu* 169.

Idem dicendum est de fructibus, i qui non prestantur ex prædijs, vel distributionib. sicuti sunt pensiones, nam de his pro suo libito sine iusta causa alienare possunt clerici, vt in specie tradit Redoan. *in loco sæpius citato. n.*31. ea est ratio, quia clericus adeo facit hos fructũ suos, vt ad proprios priori hęredes vel ex testamento, vel ab intestato transmitat, sicut multis probat Hieron. Gigas *in tract. de pensionib. quæst.*31. *&* 53.

Secũdus est casus: quãdo bona mobilia ecclesiæ, solũ nõ sine alienari, vt vasa argentea, & his similia. Hoc 1. ne casu 9
1 alienari hęc non possunt sine iusta causa *l. sancimus. C. de sacrosanct. eccles.* Quæ aũt iusta sit causa hoc in casu, nec ipse finitũ non est, sed iudicis arbitrio relinqui docuit Bald. *in d. l.*1. *n.*1. *C. de fide instr. & iure hasta fiscali.* Quemquam Abb. *in c. nulli, n.*8. *de reb. eccles. nõ alien.* sentire videtur, iusta hãc causam nõ esse in iudicis arbitrio: sic quin illo bona hæc æquiparentur immobilib. quorũ nullam alienari causam

causam iure diffinitā esse, & nō in iudicis arbitrio positam, sensit ipse Bald. *prædicto in loco*, & ita etiam dicemus. Tertius est casus, quādo agitur de bonis eccles. immobilib. Hoc casu nō tamen omnino requiritur iusta aliqua alienādi causa, quæ dicitur iure diffinita, & ob id iudicis arbitrio relicta nō est, secūdum Bald. *prædicto in loco*. Ita rediderim ego aliqua esse hoc in casu in iudicis arbitrio posita, vt mox explicabimus.

11 Causę iustæ quę sint, interpretes nostri variasse videntur. Nā Accursius *in auth. hoc ius porrectum, in verb. inscribi, aur. C. de sacrosanct. eccles.* sex causas enumerat, nempe ex alienum vrgēte, quando emphyteusis est perpetua; permutando cū alia ecclesia, vel cū Principe in redemptione captiuorū, & vasa superflua. Glossator verò *in summa* 12. *q.* 2. *in verbo, nūc quæritur*, scriptum reliquit, quatuor esse iustas causas, nēpe necessitatis, pietatis, maioris vtilitatis, & demū incōmoditatis. Et inquit gl. etiā alię causæ ab alijs soleant enumerari, ad has tamen quatuor reduci, & traditionē hāc probarūt permulti illi Doctores, quos infrā cōmemorabimus. De his itaq; quatuor singulatim & ex ordine disserēdū est.

13 Et primū de causa necessitatis quæ vrgens esse debet, sicuti scribūt Bellam. Redoan. & alij, quos statim referem. Exēplū afferri potest, quādo extat ęs alienū, & creditor vrget sibi solui & nō habetur vnde soluatur, nisi prædiū aliquod distrahatur. Ita statuit Iustin. *in auth. hoc ius porrectū: C. de sacros. eccl.* vbi Bald. & cōprobauit summus Pont. *in c. sicut* 12 *q.* 2. Abb. *in d. c. nulli*. Redoan. *in tract. de reb. eccl. nō alien. rub.* 18. *de causis propter quas fiunt alien. notāt.* n. 11 & 12. Porrò vrgere ita debet creditor vt ecclesia cuitare minimē possit, quin omninò soluat; alioqui si iusta, probabilive exceptione valeret effugere ecclesia ipsa solutionē, cessaret hæc alienādi causa, vt si creditor ille esset in diē, vel sub cōditione, quę non venerunt, vel cessarunt adhuc, sicuti in specie declarāt Bellam. *in c. non licet*, 12 *q.* 2. *col.* 31. *vers. Tertio probatur*. Redoan. *in d. rub.* 18. *n.* 13. & 14. Sit etiā exēplū, quādo monachi, & religiosi necarentur fame: nisi alienarētur aliqua prædia ecclesiæ, ita Card. Zaba. *in Clem.* 1. *col.* 2. *vers. quinto notā. de reb. eccl. non alien.* Redoan. *in d. rub.* 18. *n.* 33. *n.* 70. & 9. cōfert quod scripsi infrā *in casu* 182. *n.* 25. vbi dixi, causa similis, quæ dicitur necessitas naturalis, licere alienare bona feudalia & fideicōmisso suppositra. Est & tertiū

15 exēplū, quādo ecclesia ipsa, vel res aliqua eiusdē ecclesię, vt puta domus vel molendinum, vel quid simile necessaria indigeret reparatione, & aliundē non haberetur, quo posset fieri impensa, tunc permissa est rei immobilis alienatio: vt scribūt Zaba. *in d. Clem.* 1. *in prin. de reb. eccl. nō alien.* Redoā. *in d. rub.* 18. *n.* 44. Et hāc esse necessitatē naturalē scripsi infrā *in d. casu* 182. *n.* 25. qua dixi, feuda & fideicōmissi bona alienari posse. Secunda est iusta alienādi causa, quæ pietatis esse dicitur, vt scribūt gl. *in d. summa* 12. *q.* 2. Abb. *in d. c. nulli. n.* 6. *de reb. eccl. nō alien.* & Redoā. *in d. tract. de reb. eccl. nō alien. rub.* 10. *de causis pietatis n.* 1. & 2. Exēplū primū adduci

19 solet, quādo causa redēptionis captiuorū vrget, vt probat tex. *in* § *sanctissimus. in auth. de alien. & emphyt. & in c. aurū*, 12. *q.* 2. & ibi gl. & scribūt in specie Ripa *in l. obligationē. n.* 14. *de pignor.* Redoan. *in d. rub.* 10. *n.* 4. & 5. & Didac. *lib.* 2. *var. vrsol. c.* 16. *n.* 8. Ita dicimus, *p* redēptione captiuorū permissū esse distrahere mysteria ecclesiæ, vt vasa sacra, vestes, & similia, *c. sacrorum. & c. aurum*, 12. *q.* 2. Ripa & alij suprà

17 relati. Est & secundū exēplū, quādo alienatur causa alēdorū pauperū & inopū, qui alioqui fame necarētur, nisi hęc ecclesię mobilia alienarētur, sicuti probāt *l. Sacrum. C. de sacros. eccl. c. sicut. c. aurū. & c. gloria*, 12. *q.* 2. & ibidem Archid. Gemin. & Turrecremata, Didac. & Redoā. præcitatis in locis. Et hæc quidē sententia locū habet etiā si pauper vel captiuus ille sua ipsius culpa effectus esse inops vel captiuus, sicuti tradūt gl. *in c. sacrorū*, 12. *q.* 2. Bald. & alij, quos cōgessit Didac. *in d. c.* 16. *n.* 9. *vers. cōtrariū*, qui copiosè distinguit, & nos copiosè infrā *in casu* 183. *n.* 37. *usq; ad finē*. Declarat Redoanus *in d. rub.* 10. *de causis pietatis, nu.* 42. intelligi de illis captiuis, qui ab infidelib. capti fuerūt, secus si ab hostibus Christianis. Et *n.* 61. scribit, posse eiusmodi captiuos causa delicti & criminis, quando constat eos iniustè dānatos fuisse, & huius sententię esse gl. *in c. non satis. 86. distinct.* & Bero. *in c. nullus*, 19. *vers. tertius casus. de reb. eccl. nō alien.* Tertia est iusta alienādi causa, quæ dicitur vtilitatis ipsius ecclesię. Et quidē vtilis esse debet, *c. sine exceptiōe*, 12. *q.* 2. & latissimè cōprobat Redoā. *in tract. de reb. eccl. nō alien. rub.* 31. *de causa vtilitatis. numer.* 11. Quæ aūt dicatur euidens vtilitas, iure diffinitū nō est, ob id † relinquitur iudicis arbitrio, vt in specie tradit Redoan. *in d. rub.* 19. *de causis vtilit. numer.* 54. & *num.* 1. 69. qui dixit non sufficere qualem vtilitatem sed claram & manifestam; & idem ipse scripsit *numer.* 83. & 54. *ex tex. c. 1. de rebus eccl. non alien. & numer.* 10. Subiungit ex sententia Anchaiani & aliorum, de hac vtilitate apparere debere aliter, quā per scripturā publicā. Et dici euidētē vtilitatē, quādo nulla tergiuersatione colorari potest. Is aūt, qui asserit alienationē factā fuisse in euidētē ecclesiæ vtilitatē, probare debet; cū non præsumatur vtilis hęc, cūm sit quid factū. ita scribunt Doct. quos statim referam, & præsertim Io. Bapt. Ferret. *in cons.* 148. *nu.* 10. & 11. & *in cons.* 194. *in fi.* Porrò euidens hęc vtilitas † multis modis probari potest. Et primū quidē producendo alienationis instrumentum, in quo leguntur obseruatæ solemnitates à iure requisitæ in his alienationib. Nā tunc præsumitur euidens ecclesię vtilitas, ita Bald. *in l. vlt.* § *necessitatē. C. de bonis, quæ liberis. in c. sicut. de re ind. & in l. vlt.* § *necessitatē. C. de bonis, quæ liberis. in c. sicut. de re ind. & in c. 1. n.* 5. *de iis, qui feudū dare poss.* Alex. de Neuo *in cons.* 30. Dec. *in cons.* 141. *col.* 1. Rodeno. *in d. tract. in allegat.* 21. *n.* 2. & Redoan. *in d. rub.* 19. *de causis vtilitatis, n.* 73. & 76. & hinc sequitur, quod quando delegati à summo Pont. ad alienādū ecclesię bona in euidentem eius vtilitatē, adhibuerūt diligētiā, vt scirēt valorē bonorum, & alia obseruarūt ad hoc requisita, & deinde asseruerūt, pro ecclesię euidēti vtilitate factā fuisse alienationē, eorū assertioni fides adhibetur, vt respōderūt Abb. *in cons.* 41. *n.* 2. *li.* 1. Alex. *in cons.* 79. *n.* 6. *in fi. lib.* 1. Ias. *in cons.* 54. *n.* 3. *lib.* 2. Ruin. *in cons.* 35. *n.* 36. *vers. Nā per sentēti. li.* 1. Dec. *cons.* 141. *n.* 1. Parul. *in cons.* 24. *n.* 15. *li.* 2. Capic. *in dec.* 16. *n.* 4. Bero. *in cons.* 88. *n.* 15. *li.* 1. Neuiz. *in cons. vlt. n.* 3. Natta *in cons.* 441. *n.* 21. *li.* 1. & idem ego ipse scripsi *in cons.* 287. *n.* 49. 53. & 59. *li.* 1. & hoc quidem anno 1595. die 10. Iul. sic decidit Rota Roma. pro Annibale Ceretio aduersus Collegiū Bottoniēn. Papiense. & accedit Redoan. *in tract. de reb. eccl. nō alien. rub.* 19. *de causis vtilit. n.* 117. post Abbatem *in d. cons.* 41. *lib.* 1. qui tamen dicunt, contrarium posse probari: cum hęc sit sola præsumptio & idem docuit Baldus *in cap. sicut. in fi. de re ind.* Rursus & secundō probari potest testib. euidēs hęc vtilitas, vt si testes attestātur, alienationē fuisse manifestē vtilē ipsi ecclesię. ita Bero. *in d. cōs.* 88. *n.* 25. & *in cons.* 89. *n.* 31. & 32. *li.* 2. Neuiz. *in d. cōs. vlt. n.* 10. & Abb. *in cons.* 91. *n.* 11. *li.* 1. & satis est testes deponere, quōd cōmuni hominū opinione, & æstimatione alienatio fuit euidēter vtilis, vt scribūt gl. *in c. cum Apostolica. de his quę fiūt à Prælato sine cōsensu c.* vbi Abb. *n.* 11. & Ruin. *n.* 2. & idē Butr. *in c. nu.* 19. *vers. vnde. de in integ. restit.* Corset. *in sing. in verbo, alienatio, incipit, si Prælat.* Fel. *in c. quæ in ecclesiarū. col.* 1. *vers. vno casu saluatur. de cōsti.* & Natta *in cōs.* 441. *n.* 25. *li.* 1. Et vt de euidēti vtilitate ipsius ecclesię cognosci possit, spectari debet tēpus ipsius alienationis, cuius si fuerit valoris prædiū distractū, na in specie de eod. sæcto interrogari respōderūt Corneus & Iasille *in cons.* 181. *n.* 16. *li.* 2. ille *in cons.* 54. *n.* 4. *li.* 1. & affirmatiū Ruin. *in cons.* 31. *vers. Sed præmissis, li.* 1. Dec. *in cons.* 308. *col.* 1. & Redoan. *in tract. de reb. eccl. nō alien. rub.* 19. *de causis vtilitatis, n.* 117. qui eiusdem sententię recenset etiam Calder. *in t. in tract. de rer. permut.* Parisius *in consilio, cons.* 3. *n.* 7. *iuncto numer.* 2. *lib.* 4. Bero. *in cōs.* 88. *n.* 20. *li.* 2. Alex. Striatius *in repet. extrav. q. Ambitiosa. n.* 31. & Rolan. *cons.* 91. *n.* 1. *li.* 2. Nec repugnat egregia illa decisio Rotæ Rom. *in dec.* 65. *n.* 1. *in* 2. *part. in nouissima impressi*, dū post Afflict. *in dec.* 87. *n.* 2. decisum, non modo tempus cōtractus & alienationis, sed etiā futurū esse ipse dixit cū etiā futurū detrimētū debeat cōsiderari. & *n.* 6. subiungit Rota post Comēsc. *in l. pretia rerū. n.* 1. *vers. sed si possit. ff. ad l. Falcid.* Quod si res nō posset vēdi, nisi modico pretio propter bellū, vel quid simile, quo nō reperitur emptor, ob ęstimatione ipsa vrgēte vēdēdi cōpulsari debet pretiū, quod verisimiliter in futurū vendi posset, vel cauēri, si plus postea poterat vēdi: & *n.* 7. recēset Rota similē traditionē Castr. *in in cons.* 209. *col.* 1. *vers. nec obstat testes in dubio* dū respōdit, pretiū rei diminutū causa belli, nō esse iustū pretiū, cū sit temporale, quod speratur cessaturū: & ob id nō debere attendi, iuxta *l. pretia rerū. ff. ad l. Falcid. ab ex. Caesare rarò contingit*. & ibidē annotarūt Imola, Alex. & Herculan. *in vlt. notab.* Ang. Aret. *in* 6. *si auis agrum. n.* 1. & 4. *Instit. de actio. & cōdē in loco* Ias. *num.* 1. & Parul. Crem. *l.* 2. *n.* 233. *C. de vsufruct. vend.*

18

19

20

21

22

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Nã respõdetur distinguẽdo dubitas'. Quorũ prim' est, quãdo ob bellũ, pestẽ, vel aliã similẽ causã res detrimẽtũ aliquod nõ recipit, vt puta Domus in ciuitate, etiã bello vexata sine aliqua ruina & simili dãno permanet. Hoc sanẽ casu eius valor nõ spectatur eo solo belli tempore, sed etiam post, vt scilicet æstimetur iuxta iustũ & verũ eius valorem, vt erit cessãte bello. Ita loquuntur Castreo. Comẽsis & Afflictus, sicuti declarat præcitato in loco Rota n. 12. & probat *d. d. pretia rerum*, atq; ita intelligi debet Bar. *in d. pretia n.* 1. dũ dixit, in probatione valoris rei, attendi debere etiã tẽpus ante & post cõtractũ. Hoc sanẽ intelligitur, quãdo res ipsa manet semper in eodẽ statu, atq; ita nõ efficitur deterior. Secũdus est casus, quãdo ob bellũ, pestẽ, aliamve causã similẽ, domus ruinis effecta est deterior, vel ager incultus effectus est sylvosus, vel vineę & arbores fuerũt succisæ. Hoc sanẽ casu attẽditur æstimatio & valor tẽporis cõtract. & alienationis. Ita Rota *præcitata in loco* sic intelligẽs & declarãs Baldũ *in l. 1. n. 29. in fin. C. de rescind. vẽd. & ibidẽ* Castr. *n.* 4. Cremen. *n.* 130. & Cagn. *n.* 238. cũ dicerũt, pretia rerũ ob bellũ vel pestẽ variari, & multas mutatiões breui tẽpore facere. & Baldũ secuti etiã sũt in specie Ias. *in d. cons.* 54. *n.* 4. *in fi. li.* 1. & Dec. *in cõs.* 308. *n.* 3. *vers. 2. propter bellũ*. Illud etiã obseruãdũ est quod respõderunt Abb. *in cõs.* 4. *li.* 1. & Fel. *in cõs.* 41. *n.* 4. *vers. 3. verior*. dum dixerunt satis cõstare de euidenti vtilitate ecclesię, quando eius cõditio facta nõ est deterior, vt quia tantundem habet. Quæ sanẽ traditio nõ satis vera mihi videtur, cùm vtilitas illa sitquę plus haberi præsupponit, quàm habeatur prius.

23 Quarta est iusta alienatiõis causa, quę dicitur incõmoditatis, sicuti quãdo res ecclesiæ sunt in loco remoto & admodũ incõmodo: ob quod sunt res ipsæ magis dãnosę, quã vtiles ipsi eccles. Hac sanẽ de causa alienari hę res possũt. *c. sine exceptione. vers. stẽ domos. c. nõ liceat. & c. terrulas. 12. q.* 2. & ibidẽ gl. in suma. Hostien. *in ca. 1. de his quæ fiũt à Prælato sine cons. c.* Præpos. & Turrecrema *in d. c. nõ liceat*, Rebuff. *in cõpẽdio alienat. rer. eccl. n.* 124. Bero. *in c. nullus. n.* 42. *de reb. eccl. non alien.* & Redoã *in tract. de reb. eccles. nõ alien. rub.* 21. *de causa incõmoditatis. col.* 1. & 2. vbi *n.* 9. scribit, cũ demum plus incõmodi, quã vtilitatis afferre ecclesiæ, quãdo in singulos annos plus expõitur in separatiõib. quã ex eius reditib. percipitur. Cæterum tetsi prædictæ quatuor causæ. sunt iure diffinitæ in genere: attamẽ cũ ad speciẽ seu indiuiduũ deueniẽdũ, est, versabitur iudicis arbitriũ. Nõ enim ius cõmune diffinire potuit quando ex alienũ vrgeat, vt *sup. casu* diximus. Nõ etiã quod pro omni captiuo posit fieri alienatio: minus quãdo possit dici ecclesiæ vtilis alienatio: & reliqua his similia: siquidẽ hæc ex facto eueniũt, quę iudicis arbitrio tribuũtur. Est demũ obseruãdũ, defectũ † iustę causę nõ reddere alienationẽ ipso iure nullã. *c. sine except. 12. q.* 2. Rota *in dec. 2. n. 12. de reb. eccl. non alien. in antiquiorib.* quæ testatur communẽ esse opinionẽ. cõcedituꝛ tamẽ restitutio in integrũ. idẽ respõdit Bero. *in cons. 32. n. 9. & 10. li. 1.* sic etiã tẽsit Rodericus Suarez *in alleg. 21. n. 6.* post Abb. *in c. cõstitutus. in fin. de in integrũ restit.* Dissẽtit tamẽ ab hac opinione multi quos refert & sequitur Ruin. *in cons. 86. n. 14. li.* 1. & idẽ testatur Soc. sen. *in cons. 52. n. 8. lib.* 4. & restitutio illa in integrum non conuenietur contra tertium possessorẽ, nisi in subsidium. Rodericus *in d. allegat. 21. n. 6.*

De solennitate siue forma nũc paucis differamus. Et primũ quidẽ dicimus, † Pór. maxi. alienate posse sine aliqua solẽnitate. ita Abb. *in cons. 141. n. 3. li.* 1. Ruin. *in cõs. 35. n. 22. in fi. & in cons. 341. n. 11. vers. & quãdo cõcessio*. Paris. *in cõs. 34. n. 4. li.* 4. Bero. *in cõs. 88. n. 21. li.* 1. Io. Bapt. Ferrer. *in cons. 148. n.* 2. Rolan. *in cons. 96. n. 11. 12. & 23. li.* 1. & idẽ tradit Redoã. *in tract. de reb. eccles. non alien. rub. 30. causa 3. incipit, ego aũt, & casu 5. incipit, Vnde videtur*. Idẽ quoq; decidit Capicius *in dec. 16. n.* 1. Bero. *in cons. 88. n. 21. li.* 1. & Rota Rom. *in dec. 65. n.* 1. *in 1. part. cui nonsimè edita*. Ea est huius sententię ratio, quia Papa dicitur domin' & dispẽsator bonorũ ecclesię & ob id ad libitũ potest de eis disponere. Cęterũ hoc intelligitur, quãdo ipsius summi Põtificis auctoritas fuit legitimè interposita: secus si per subreptionẽ. sicuti declarat Ruin. *in cons. 137. n. numer. 2. & numer. 11. vers. nec dici potest lib.* 1. Dec. *in cons.* 141. *nec. vers. nec obst. 21. quòd cũ auctoritate*. & Rota *in d. dec.* 65. *n.* 1. Quod de Põtifice dictũ est, locũ etiã † habet in eius delegato, cui mãdatũ est, vt se informet de supplicatis, & si ita cõstabit, alienãdi facultatẽ cõcedat. Hoc sanẽ casu alia solẽnitas nõ requiritur. ita Abb. *in d. cons. 41. n. 4. lib.* 1. Capicius *in d. c. 16. n.* 4. Io. Bapt. Ferrer. *in d. cons. 148. nu.* 2. & Rebuff. *in Cõpendio alien. rer. ecclesiast. n. 95. in fino.* 28

Cardinalis † è ecclesiæ sine solẽnitate & forma alienare nõ potest. *c. non liceat. 21. q. 1. ibi Custodet*. & tradit Rebuff. *in præcitato cõpendio, nu. 50. vers. & in Cardinalib.* Archiepis. 29 copus † alienare nõ potest rẽ ecclesiæ absq; solẽnitate & forma. ita Præpos. *in d. c. sine exceptione. n. 9. vers. opponit hic*. Rebuff. *in prædicto cõpẽdio. n. 50. vers. idẽ in Archiepisc.* Epis. 30 copus pariter † tenetur obseruare solẽnitatẽ & formã à lege præstitutam in alienationib. bonorũ Ecclesiæ: Porrò solẽnitas † & forma hoc in casu duplex est. Nã quãdo Episcopus vult alienare prædiũ aliquod sui ipsius episcopatus, necesse nõ habet requirere cõsensum capituli suæ Cathedralis, sed ipse tãtũ debet considerare an iusta subsit alienandi causa: deinde preces dare sũmo Põtifici, qui mãdat vni, vel duob. vel etiã tribus delegatis, vt se informẽt, an causa illa in precibus expressa sit vera, & vbi fẽti erunt certiores, ita esse, alienationẽ fieri posse auctoritate apostolica declaratẽ. Illi verò, re cognita, si ita constabit, mandatũ Põtificis exequũtur. Hãc formã sufficere & seruãdã esse scribũt præcitati Doct. Cęterũ, si Episcopus caret canonicis, fiet alienatio cũ cõsensu superioris, nempe Archiepiscopi, vel legati, vel sũmi Põtificis. ita gl. *in c. si qua, de reb. eccles. nõ alien.* Rebuff. 32 *præcitato in loco n.* 79. Abb. † non potest alienare prædia sui monasterij sine solennitate & forma à iure requisita. *c. Abb. tit. de reb. eccles. nõ alien.* vbi doct. Rebuff. *prædicto in loco n.* 50. *vers. idem in Abbate*. Redoan. *in d. tract. de reb. eccles. non alien. rub.* 26. *de Abbatib. & c.* qui post Baldũ, Alberiũ & alios scribit, requiri cõsensũ capituli, ac etiã Episcopi. nisi Abbatia sit exẽpta à iurisdictione Episcopi. Nã tũc sufficit sola auctoritas ipsius Abbatis & prælati. Ita Soc. sen. *cons.* 15. *n.* 1. *li.* 1. & Bero. *in cõs. 91. n. 8. li.* 1. Redoan. *vbi supra rub.* 30. *de auctoritate prælati, n.* 64. & Io. Bapt. Ferrerius *cons. 148. n.* 3. adhiberi tamẽ debet diligẽtia, quã mox dicemus obseruare debere capitulũ, dũ vult alienare prædiũ aliquod. Ca- 33 pitulũ ecclesię cathedralis alienare † nõ potest aliquod prædiũ ipsius capituli sine solẽnitate & forma. *c. sine exceptione, de reb. eccles. non alien.* Porrò solennitas hæc est: Conuocatur capitulũ sono cãpanæ soliro: Cõgregãtur canonici omnes, qui in vrbe reperiũtur: à primario proponitur causa alienationis. Disseritur per singulos, an causa eiusmodi sit, vt alienari debeat prædium: Et quod illud esse debeat, cum minori capituli seu ecclesiæ dispendio vt respõdit Soc. sen. *cõs.* 52. *n.* 8. *li.* 4. post Fedet. *cons. 137. & in cons. 162.* Deinde colligũtur suffragia: & vbi saltẽ maiora parti visum sit, prædium illud ob prædictã iustã causam alienari debere, cõficitur instrumẽtũ, in quo etiã ipsius iustæ causæ fit mẽtio. Ita Rebuff. *in præcitato Cõpendio. de alienatione rerũ eccles. n.* 9. 10. 11. 15. qui *n.* 16. scribit, in ipso instru. alienationis exprimi debere singula nomina canonicorũ alienationi cõsentientiũ. & huius sententiæ recẽset Io. And. & Imolã *in cap. quãdo. de his quæ fiunt à Prælato sine cõsen. capit.* Barb. *in cons. 12. col. vlt. li.* 1. & Præpositus *in c. sine except. 12. q. 2. n. 10. & 11.* ipsorum tamẽ canonicorũ subscriptio necessaria nõ est: cũ sufficiat cõsensus seu auctoritas solius Episcopi, vt tradit Redoanus *in tract. de reb. eccles. non alien. in rub.* 15. *de ijs, qui contentiũ. n.* 21. qui testatur hãc esse cõmunẽ opinionẽ. Ca- 34 pella Tolosa. *n. q.* 98. *De vicario*. Redoã. *p.* 45. 46. *n.* 60. Capitulũ ecclesię inferioris et ãũ parochialis est, sicq. nõ cathedralis eãdẽ solẽnitatẽ seruare debet. Ita Redoã. *in d. rub.* 25. *n.* 25. *vers. in alienationib. verò*. post Laurentiũ de Rodulphis *in 1. sine exceptione, 12. q. 2. in q.* 3. qui ambo scribũt, nõ requiri cõsẽsũ vel cõsiliũ capituli ecclesię cathedralis: cũ eorũ interesse nõ agatur. & idẽ Redoã. *eodẽ in loco nu. 21. vers. & in parochialis*: post Tract. *in rub. de reb. eccles. nõ alien. in 1. part.*

Inch.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Imol. & Fel. *in c. 1. de his quæ fiunt à Prælato*, & Fred. de Senis *in cons. 111. nu. 1.* ita etiam Soc. sen. *in cons. 15. nu. 47. in fin. lib. 1. in cons. 111. nu. 1.* ita etiam Soc. sen. *in cons. 15. nu. 47. in fin. lib. 1.*

31 Rector ecclesiæ inferioris † non habentis capitulũ, vrpote alicuius parochialis alienare non potest fundum suæ ecclesiæ, sine solennitate & forma, quæ vt seruata dicatur, plures debent contrurere secundũm Gemin. *in cons. 48. incipit*, *Presbyter Franciscus. col. 3.* Et primò debet Rector ille petere iusta de causa licentiã ab episcopo, cui subest ecclesia, alienandi, *c. hoc ius porrectum. 10. q. 2. c. Abbatibus. 12. q. 2. & ca. in venditionib. 71. q. 4.* Gemin. *in d. cons. 48. col. 3. vers. primò requiritur.* Requiritur secundò, quòd ipse Episcopus concedat licentiam hanc, præcedente causæ cognitione, an scilicet subsit illa iusta alienandi causa à Rectore narrata, *ca. hoc ius porrectum, in prin. 10. q. 2. gloss. in c. 2. de reb. eccles. non alien. in gl. magn. c.* Gemin. *in d. cons. 48. col. 3. vers. secundò requiritur.* Requiritur tertiò, quod re vera adsit iusta ipsa alienandi causa, nempè vel vrgens necessitas, vel pietas, vel demum incommoditas. Ita Gemin. *in d. cons. 48. col. 3. vers. Item requiritur.* Aliæ autem solennitates requisitæ in alienationibus bonorum ecclesiæ collegiatæ, necessariæ minimè hoc casu sunt, vt tractatus capituli. Ita Gemin. *in c. 1. de rebus eccles. non alien.* Ruin. *in cons. 86. in prin. lib. 1.* & Bero. *in cons. 83. nu. 22. & in cons. 88. num. 20. lib. 1.*

36 Canonicus alienare † quoque non potest fundũ suæ præbendæ sine solennitate, sed habere debet licentiam seu consensum episcopi, sicuti de Rectore ecclesiæ parochialis non collegiatæ diximus. Ita Redoan. *in tract. de reb. eccles. non alien. in rubr. 25. de iu.* qui subiungit, requiri etiam consensum capituli, & huius sententiæ recenset Abbat. Castrens. & Rotam: & idem respondit Felinus *in cons. 42. num. 6.*

37 Hospitalarij etiam non possunt † alienare bona Hospitalis sine solennitate requisita in alienationibus bonorum ecclesiæ. Ita Castr. *in cons. 101. si non interuenisset, col. vlt. vers. super secundo, lib. 2.* Ruin. *in cons. 86. nu. 7. lib. 1.* & Thob. Nonius *in cons. 58. nu. 1.* & Redoanus *in tract. de reb. eccles. non alien. rub. 30. de auctoritate Prælati, nu. 11. vbi nu. 10. declarat.*

38 Est etiam obseruandum, defectum † solennitatis reddere alienationem ipso iure nullam: *cap. sine exceptione*, ibi, *irrita. 12. q. 2.* Felin. *in c. causam. nu. 8. de iud.* Rebuff. *in compendio de alien. rer. Ecclesiast. nu. 102.* Franc. Sarmientus *in tract. de redditibus ecclesiasticis, parte 1. c. 2. nu. 7. 10. & nu. 15. vers. tertius est casus, vbi communem esse testatur.* Quæ sanè nullitas

39 inducta est fauore ecclesiæ, ea † autem volente stare contractui non potest eius aduersarius dicere contractum nullum: vt scribunt gl. *in c. 1. ne sede vac.* & ibi latè Imol. *num. 10.* & Abbas *nu. 8.* & idem *in c. diuersis, num. 1. de clerico coniug.* Bart. *in cons. 159. num. 16. & 17. lib. 1.* Butr. *c. 51. quis presbyterorum, col. 1. de reb. eccles. non alien.* Crotus *in cons. 119. num. 11. lib. 1.* Matth. *in sing. 1. §. Nota quod si minor.* Decius *in ca. quæ in ecclesiarum, nu. 9. de constit.* Iason *in l. cum ij. §. eam transactionem nu. 5. ff. de transact.* Ruin. *in cons. 35. num. 1. lib. 2. & in cons. 113. nu. 6. lib. 4.* Sarmientus *in d. ca. 2. num. 19. in fin.* Rota Roma. *in decis. 133. nu. 12. parte 2. in nouissimè editis.* Vincent. Franc. *in decis. 35. nu. 3. & 4.* & Simoncellus *in tract. de de-*

40 *creto. in præfat. nubo.* Et idem dicimus † in alienatione bonorum minoris, cuius nullitas non nisi ab ipso minore, non autem ab eius aduersario allegari potest, sicuti tradunt omnes *in l. cum ij. §. eam transactionem, ff. de transact.* Matthesil. *in nota. 115.* Diaz. *in reg. 219.* & Simoncellus *præcitato in loco.* Cæterũ Redoan. *in tract. de reb. eccles. non alien. rub. 27. de Hospitalib. casu 6.* dum explicat *extra. aug. Ambitiosæ, col. 1.* scriptum reliquit, hodie ob constitutionem illam, ambitiosæ, contractum hunc ecclesiæ non claudicare, sed esse omninò nullum. Quæ opinio mihi satis probatur.

41 Et demum est memoria dignum, † quòd quando constat de euidenti vtilitate ecclesiæ, habenda non est ratio solennitatis non obseruatæ. Ita Anchar. *in cons. 193. nu. 2.* Felinus *in cons. 42. nu. 2.* Soc. sen. *cons. 15. num. 50. vers. insuper etiam, lib. 1.* qui dixit, ecclesiæ vtilitatẽ esse rationem finalem, quæ mouet Pontificem ad confirmandum alienationes ab ecclesia factas. Hac de re plura congerit Anton. Gabriel. *lib. 3. concl. Soc. in tit. de rerum alienatione, conclusi.*

CASVS CLXXIII.

Quas impẽsas à tutore pro pupillo factas in redditione rationum admittat iudex.

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrio relinqui, quas impensas in causam pupilli fecerit tutor.*
2 *Statutum Mediolani cap. 317. sub rub. De fide danda libro tutoris, declarat.*
3 *Impensæ in victu & vestitu pupilli factæ à tutore, admittẽdæ sunt, & libro tutoris credi.*
4 *Impẽsæ factæ in præceptores pupilli à tutore, admittẽdæ sunt.*
5 *Impensæ factæ donando in remunerationem à tutore pupilli, admittendæ sunt.*
6 *Impensæ magnæ factæ à tutore in causa pupilli non semper admittit iudex.*
7 *Impensæ immoderatæ à tutore factæ in funere patris pupilli, non semper iudex admittit.*
8 *Impensæ turpes à tutore in causam pupilli factæ, à iudice admittendæ non sunt.*
9 *Impensas simoniacas non repetit tutor, qui pro pupillo suo eas fecit.*

EX Vlpiani responso *in l. 1. in princ. ff. vbi pup. educ. deb.* colligitur casus iste † iudici arbitrarius, quas impensas in causam pupillorum fecisse dicatur tutor, sũm in alendis pupillis, cum in eorum bonis administrandis: quod clarius affirmauit Barbat. *cons. 62. colum. pen. in prin. lib. 1.* & cum iure communi conueniat statutum Mediolani *cap. 317. sub rub.* 2 *De fide danda lib. tutoris.* quod sanè statutum ex infra dicẽdis declarari potest. Iudex autem admittet † impensas quo-3 tidianas in victu factas, & in his libro tutoris fidem præstabit, vt respondit Barba. *d. cons. 62. colum. 2.* Bart. *l. 1. §. officio. de iure. & ratio. distrah.* Bald. *l. id quod pauperibus. C. de epis. & cler.* Ang. Aret. *in §. alienum, n. 36. Inst. de actio.* Calli. en. *cons. 301. ad bene examinandum in tertio quæsito, lib. 1.* quem iure secuti Alciat. *respo. 422. n. 3. & respons. seq. in fi.* Crau. *cons. 158. n. 6.* Admittet etiam iudex † impensas factas in salariis præ-4 ceptorum, si qualitas pupilli fuit, vt alicui disciplinæ operã daret. *l. cum plures. §. cum tutor. ff. de admin. tutor. l. 2. C. de alimen. pupil. præst. in* Rom. *cons. 425. Quoad primum.* Plotus *l. si quando, n. 130. C. vnde vi.* Recipiendæ etiam erunt † impensæ 5 ob munera factæ, quæ quidem munera pupillo vtilitatem attulerunt, vel ob remunerationem eorum qui pupillo profuerũt. *d. §. cum tutor.* & respondit Aret. *cons. 14. n. 13.* quod intelligitur, quando is tutor non potuit abstinere à donando sine decore. ita Bart. *in l. tutor. §. vlt. de admin. tut.* Ruinus *cons. 63. nu. 14. lib. 1. & cons. 43. n. 6. lib. 5.* qui fortius respondit, tutorem potuisse sumere pecunias mutuò sub vsuris, hoc est, sub cambiis, vt euitaret decoctionem, quam pupillus facturus erat. Non admittet deinde iudex illas † impensas imo-6 diè factas in lite prosequenda, quamquàm obtineat tutor. ita Bart. *d. l. 2. n. 1. ff. vbi pup. educ. deb. ex l. generaliter. C. de epis. & cler.* sed iudex ipse eas taxabit. Non pariter † admittet 7 iudex immoderatas impẽsas, quas fecisset tutor in funere patris vel aliorum, quorum impensa spectabat ad pupillum. ita gl. *d. l. 2. in verbo, pro modo facultatum ff. vbi pup. educ. deb. dum citat l. si quis sepulchrum. §. sumptus. de relig. & sumpt. funer.* Non quoque admittet iudex † impẽsas, quas fecit tutor 8 in re turpi, puta, in alendo fratrem spuriũm ipsius pupilli: quod in negotiorum gestore respondit Aret. *cons. 48. n. 3.* cõfert gl. *in l. quæ vitiosa. ff. de negot. gest.* quam notabilem dixit Corsetus *suo sing. 300. in verbo, Simonia.* quo loci scribit, quòd si quis † simoniaci impẽdit, etiam ex mandato, vt alteri 9 beneficium conferatur, non posse impensas illas repetere.

CASVS CLXXIIII.

Quando inuentarium conficere debeat tutor, suscepta tutelæ administratione.

SVMMARIA.

1 *Tutor susceptæ tutelæ, inuentarium quamprimùm facere debet.*
2 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando tutor dicatur nimis distulisse inuentarij confectionem.*
3 *Tutor suspectus quomodo dici possit, quando multum differt inuentarium conficere.*

INter multa, quæ obseruare debet tutor, cum tutelæ administrationem suscipit, illud etiam enumeratur, quod † inuentarium quãprimùm faciat: alioqui, si distulerit nimis, vti suspectus remoueri poterit. *l. tutor qui repertorium. in prin. ff. de admin. tut.* Sed dubitari contingit, quando dicatur

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

distulisse nimis? Afflictus *in c.1.num.21.vers.Item habet arbitrium æstimandi, ex quib.caus.feud.amitt.* dixit, † esse arbitrarium iudici, & ideo Bart. *in d.l. minor, nu.4.* dixit, tutorem debere facere inuentarium quamprimùm poterit, *argum.l. hac conditio ff.de cond. & demon.* illud etiam subiicit Bart. *in*
3 *d.l. tutor, num.7.* † tutorem nunquam dici posse suspectum, etiam si multum differat conficere inuentarium antequam susceperit administrationem: quod probat Ruinos *cons.108. num.9.lib.1.cons.29.nu.10.lib.5.* qui tamen intelligit, & recte, quantum ad hunc effectum, vt non remoueatur, sed non quia tanquam negligens reputatur: ita is Ruinus *d. cons.108. num.15.* & clariùs *cons.89.nu.9.lib.4.*

CASVS CLXXV.

Quando iuris allegationes edi debeant, disputatum, & variæ fori consuetudines relatæ.

SVMMARIA.

1 *Allegationes iuris an edi debeant.*
2 *Interrogatoria edenda non esse.*
3 *Allegationes iuris non esse necessarias ad instructionem iudicis.*
4 *Allegationes iuris non esse de actis.*
5 *Editionum materiam in æquitate fundari.*
6 *Cap.quoniam contra, de prob. declaratur.*
7 *Allegationes iuris probabiles sunt, non autem necessaria.*
8 *Motiua quæ in causis excitantur, ex more excitari.*
9 *Cap.dudum, 1.de electio.declaratur.*
10 *Allegationes factis esse edendas.*
11 *Sententiam falsis allegationibus latam retractari, ibi declaratur.*
12 *L.minor 25. annis aduersus omissam, ff.de minorib.declaratur.*
13 *Allegationes inserta actis sunt edenda.*
14 *Iudicis arbitrio relinqui, an edenda sint allegationes iuris.*
15 *Allegationes iuris edi, & non edi, pro varietate styli locorum.*

1 CVm de actorum editione nostri agnoscant *in l.1. C.de eden.* dubitare solent, an iuris † allegationes, vt cætera iudicij acta sint aduersario edenda. Vna fuit opinio, edendas nõ esse: hanc omnium primus probauit Roman. *sing. 261. Fuit interrogatus: idem in l.1.§.edenda ff.de eden.* Alex. *l.iubemus. C.de iud.* hanc etiam secutus est Decius *in d.l.1.nu.20. C.de edend.* & ibi Lancellotus, Derios, & Claudius Aquen. idem sentiunt, vt eos ibidem recenset Purpur. *nu.94.* qui eiusdem opinionis fuisse Felinum *in c.per tuas, nu.11.de testib.* scribit, quibus constat, hanc esse magis receptam opinionem. Ea ratione vtuntur, qua & Innoc. *in d.c.per tuas, de testib.* ad de-
2 monstrandum † interrogatoria edenda non esse, nempè quia fiunt ad solam iudicis instructionem, non ergo necesse est, quòd parti edantur. Verùm hæc ratio in ipsis interrogatoriis non videtur præcipua & finalis, sed illa potiùs, quam & ipse Innoc. *in d.c.per tuas,* & cæteri *in d.l.1.* ibi Dec. *nu.19.* considerant, quia si pars interrogatoriorũ copiam haberet, facilè testes super illis instrueret quid deberent respondere, atque ita per subornationem fraus fieret: quod in editio-
3 ne allegationum iuris cessat. Accedit, † allegationes iuris necessarias non esse ad instructionem iudicis, quia si iudex est iurisperitus, satis ipse scit quid agendum: aliàs turpe esset ignorare ius in quo versatur, *l.2.§. Serinius Sulpitius, ff. de orig.iur.* Si verò is iurisperitus non est, eum iurisperiti consilio iudicat, vel assessorem habere debet talem, *vt in integro sit, ff.de officio Assessoris.* Secundo ergo loco mouentur relati Doctores, iure caueri nõ est, has iuris allegationes edendas esse, cùm † de actis non fiat mentam text. *in c.quoniam contra, de probat.* vbi acta iudiciaria enumerantur, non enumerat has allegationes, vt inde intelligamus ex actis non esse. Verùm euitari argumentatio potest, quòd etsi iure expresso
4 eauum non est, attamen fundet æquitas (in qua tota † editionum materia fundatur, *l. edita, C.de edend.*) vt edantur:
5 quod autem æquum sit paulò infrà subiciam: nec is text. † *c. quoniam contra,* ad rem facit, quandoquidem ibi non enumerantur perfectè omnia iudicij acta, quod vna instantia demõstratur: nec enim enumerantur facti allegationes, quę tamen ex actis sunt. Rursus, illa verba, *d. c. quoniam, ibi* [& cætera quæ occurrerint competenti ordine conscribenda] *in* sui generalitate iuris allegationes possunt continere.

Tertiò adducuntur alij, quod hæ iuris † allegationes probabiles sunt, non necessariæ, cũ eas necessariò iudex sequi non habeat: inter ea quæ scribunt omnes in *L.1.ff.si cert. pet.* non 7
iudex per se causam discutere debet, *d. iudices, C. de iudicis.* Hinc dixit Decius *in consil.259.in fine.* † motiua, quæ a iudi- 8
cibus in causis excitari solent, esse ex more quodam: sed ergo necessariæ omnino non sunt, edenda non sunt, cum iudex pro sui voluntate spernere possit. Verùm possumus respondere, quòd etsi sperni possunt, posse tamen ex illis iudicem circumueniri, ex qualiam ergo æquitate edi debent. Vltimò pro hac sententia suffragari videtur text. *c.dudum, c.1.de e-* 9
lectio. quo probatur iuris allegationes in voce fieri: quo ergo modo edi poterunt? sed ex eadem constitutione respondeo fieri etiam allegationes in scriptis, de quibus præsens est disputatio.

Secunda fuit opinio affirmatiua, iuris allegationes edendas esse. hanc probauit Iaf. *d.l.1.n.6. C. de eden.* Primò ea ratione, quia si † allegationes facti edenda sunt, vt fatentur o- 10
mnes *in d.l.2.ex d.c.dudum, de electio.* cur non & hæ iuris? eũ circumuentio vtroque in casu considerari possit. Sed respõdetur, imò tantam circumuentionis suspicionem non considerari in vno ac alio casu: quum facti error etiam prudentissimos fallat. *l.1. de iuris & facti ignor.* quod non contingit in iure, quod iudici notum esse debet. Ad *d. c. dudum* respondetur, allegationes quidem facti actis inseri necessariò, non illas iuris. Secundò adducitur Iason *ex l.si prætor.§. Marcellus.ff.de iudi. & ex l.1.C.si ex falsis allegat.* quibus probatur, † sententiam falsis allegationibus prolatam retractari it posse. ac quomodo retractabitur, nisi aduersarius eas habeat, & falsas ostendat? edi ergo debent. Sed respondet Decius *in d.l.1.nu.20.* præcitata iuris loca de allegationibus facti, non iuris loqui: quod confirmat Curtius iunior *d.l.1.nu.18.* quoniam per falsas iuris allegationes, sententiam retractatur: sed iudex litem suam facit. *d.l. C. si iudex malè iud.* sic etiam intelligi debet *l.vlt. C.de interdictis,* dum vult actionem debere proponi. Tertiò solet citari text. † *l. minor 25. annis ad-* 12
uersus omissam ff.de minor. quo probatur, minorem restitui aduersus omissam allegationem. & glossa ibi exponit allegationem, hoc est, iuris. at quomodo potest restitui, si ei edita non est? Verùm, mea quidem sententia, ad rem non facit, nũ quia, si is fuit qui omisit, suas, nõ illas aduersarij omisit: quorsum ergo de earum editione quærere? tum quia, vt ibi intelligit Baldus, agitur ibi de allegationibus iuris, quæ tamen probationem recipiunt, vt puta, cùm statuta allegantur, vt scribit Bart. *in l.omnes populi, nu.67. de iust. & iure.* Vltimò solet considerari illa ratio, ne circumueniatur iudex. Verùm æquis est ratio, cùm ipsius iudicis omis fit, vt suæ diligentiæ animaduertat, ne circumueniatur, quin circumuentos his allegationibus, suę imperitię pœnas dabit, *d.l.1.C.si iudex malè iud.*

Tertia fuit opinio eorum, qui distinguunt, aut actis allegationes istæ inserta sunt, & tunc edendæ sunt, ita procedit 13
Iaf. & sequaciorum opinio. Aut inserte non sunt, & tunc edendæ non sunt, quam quidem opinionem probarunt Decius *in d.l.1.n.20.* sic intelligens Practicum Papiensem *in forma petendi copiam instrumenti in glossa* 1. Decium simpliciter vno verbo est secutus Curtius *in d.l.1.nu.* 18. & verè eandem est secutus Ioannes Bolognetus *ibid.n.18.* Verùm ex iuris relatis cõstat, primum huius distinctionis caput esse cõtrouersum.

Quarta ergo fuit opinio Purpur. *in d.l.1.num.94.* qui rectè credidit, hoc esse † iudici arbitrarium, is ergo poterit iu- 14
bere edi, vel non edi. & rectè profectò. nam si iubet edi, rectè ostendit se dubitare no circumueniatur: si non edi, ostendit frustra hoc peti, quia satis ex se instructus est. Ego obseruaui aliquando duas † contrarias fori consuetudines, duosque styles: Papiæ indistinctè solẽt iuris allegationes edi, 15
expensis tamen petentis, quibus hinc inde adferuntur responsiones, ac replicationes, vt iudex instructus reddatur: in regione verò Pedemontium edi non solent, quinimò iudicibus clausæ ac sigillatæ transmittuntur, prudentes tamen iudices, qui partibus pro bono & æquo satisfacere student, non integras ipsas allegationes aduersario edunt, sed præcipua earum fundamenta, quæ sibi maiorem dubitationem adferre videntur: quod obseruare iustum ac æquum est.

CA-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

CASVS CLXXVI.

Libelli iudiciarij emendatio & mutatio, quibus in iudiciis, quando & quomodo admittatur.

SVMMARIA.

1 *Iudicia arbitrio relinqui, quando & quomodo libellus emendari & mutari possit.*
2 *Iudicem considerare debere partis interesse & qualitatem litis, in mutatione & emendatione libelli.*
3 *Iudex in arbitrariis reprehendi non potest.*
4 *Libellus petitionis hæreditatis mutari & emendari non debet, si simpliciter petitum sit, se hæredem declarari.*
5 *Libellus super vna re tantùm in petitione hæreditatis post litis contestationem emendari non debet.*
6 *L. non potest, ff. de iudic. declaratur.*
7 *Sententia de re, super qua lis contestata non fuit, minimè proferri potest.*
8 *Hæreditatem petere & rerum hæreditariarum restitutionem, diuersa esse.*
9 *L. 4. ff. de petitio. hæredit. exponitur.*
10 *Expressio eorum, quæ tacite insunt, nihil operatur.*
11 *Expressio inepta eorum, quæ non est necesse exprimere, non vitiat.*
12 *L. vnica, de rei vxor. actio. expenditur.*
13 *Præsumitur, agentem petitione hæreditatis, omnia bona hæreditaria petere.*
14 *Naturalia quæ sint immutabilia.*
15 *Libellus lite contestata emendari non potest, si hæres institutus in re certa, pro ea agat petitione hæreditatis.*
16 *Libellus emendari nõ potest, si actor petens dimidiam, post litem contestatam vellet petere totam hæreditatem. Quid si portio illa accederet actori post litem contestatam, num. 17.*
L. qui repudiantis ff. de inoffic. testam. explicatur.
18 9 *L. & an tandem, §. qui cum ff. de exception. rei iudic. exponitur.*
20 *L. si rem, §. vlt. ff. de pig. nor. act. illustratur.*
21 *Instantiam litis in hæredem transire.*
22 *Libelli emendatio an & quando admittatur in iudicio generali.*
23 *L. Licet. C. de iudic. explicatur.*
24 *Libellus in iudicio singulari ante litis contestationem emendari potest.*
25 *Libellus in iudicio singulari post litis contestationem emendari an possit.*
26 *Libellus post litem contestatam in ea re emendari potest, quæ causam habet à prima.*
27 *§. si minus, §. 4. Instit. de action. elucidatur.*
28 *Libellus lite contestata emendari non potest in re diuersa à prima.*
29 *L. non potest. ff. de iudic. exponitur.*
30 *Libelli emendatio statim post litem contestatam emendari potest.*
31 *Libellum emendare in forma licet.*
32 *Libellus quando in forma emendari dicatur.*
33 *Libellus in præiudicium rei emendari non potest.*
34 *L. cum precum, 9. C. de liber. causa, declaratur & conciliatur.*
35 *Libellum emendare quoties liceat.*
36 *Iudicis arbitrio relictum est, quoties libellum emendare liceat.*

EMendatio & mutatio libelli conceditur, prout edicti perpetui monet auctoritas, & ius dicentis decernit æquitas, *l. edita. C. de edend.* quo loci Baldus in 1. *lectione, num. 60. in fine, & num. 61.* docuit, esse † in iudicis arbitrio positum, quando & quomodo emendatio & mutatio hæc concedi
2 debeat, nam iudicis † æquitas (inquit Baldus) est considerare partis interesse, quod lex diffinire non potuit, *l. mota. ff. de vsuris.* Debet etiam (ait Baldus) considerare qualitatem litis motæ: si enim post partis condemnationem vellet mutare, vel emendare, vtpotè, accedendo de iudicio generali ad actionem famosam, vel non reficiendo parti sumptus, iudex non debet hoc pati. Hæc Baldus, quem in specie seruti sunt ibidem Corneus *nu. 7. Ias. col. 1. in fine.* Purpur. *nu. 305.* & Vicomercatus *n. 11.* Nec in hoc argui potest iudex, si (inquit Baldus) etiam ante litem contestatam non admittit emendationem, vel mutationem: quoniam in his, † quæ sub arbitrio commissa sunt, reprehendi minimè potest, sicuti copiosè disserui *supra 1. lib. 2. q. 15.* 3

Cæterum quo intelligat iudex noster, quomodo regulare & moderari possit suum hoc arbitrium, exponã hic plura quæ aliquando meis auditoribus in explanatione illius constitutionis *l. edita.* explicaui. Et primum quidem, vsque quo in iudiciis vniuersalibus permissa sit libelli emendatio, vel mutatio. Secundò, vsque quo in iudiciis generalibus. Tertiò, in singularibus. Quartò, quæ in parte emendari vel mutari possit libellus. Quintò, quoties permissa iure sit ipsius libelli emendatio, vel mutatio. Quò ad primum, nempè vsque quò in iudiciis vniuersalibus, vt est in petitione hæreditatis, permissa sit libelli emendatio, vel mutatio, distinguendi sunt aliquot casus.

Primus est, quando in libello petitionis hæreditatis † actor 4
simpliciter petiit, se hæredem declarari. Hoc sanè casu, si pendente lite, aliæ res peruenianta ad reum conuentum, illæ ipsæ continentur sub eodem libello & petitione vniuersali hæreditatis, quæ datur pro restitutione omnium, quæ apud reũ extabunt tempore executionis. *l. 4. l. licet minimum, & l. si quo tempore. ff. de petit. hæred. & l. hæc. in fine. ff. si seruit. vindicet.* Et ideo necessaria non est hoc in casu libelli emendatio, sicuti scribunt Bart. & Dec. *in d. l. edita. C. de edendo, ille n. 5. Iste n. 15.* & Dida. *in lib. pract. quæst. cap. 12. in fine.*

Secundus est casus, quando † in libello petitionis hæredi- 5
tatis actor petiit, rem vnam tantum à reo conuento sibi restitui. Hoc sanè casu post litem contestatam non admitti libelli emendationem scripserunt Petrus, Cynus, Bart. Alex. & Socin. *in d. l. edita. C. de eden.* vbi Cagnolus *n. 13.* testatur, receptam esse doctorum opinionem. Quam quidem probare soleo, & si multa passim à præcitatis doctoribus argumenta adduci solent, quæ nihil, vel parum suffragantur. Et primò quidem adducitur text. *l. 4. ff. de petit. hæred.* qui cùm etiam pro opinione contraria afferri solet, ob id infrà eum explicabimus.

Secundò affertur text. *l. non potest. ff. de iudiciis,* † qui ta- 6
men loquitur in iudicio singulari, sicuti intelligit gloss. *ibi, & in d. l. 4.* Tertiò & melius argumentantur Doctores prædicti; quòd sententia † ferri non potest ea de re, super qua 7
lis non fuit contestata, *l. prolatam,* vbi gloss. & Bart. *C. de sentent. & interlocut. om. iudic.* Atqui, si res non petita superueniens hoc contestata, addi posset in libello, super ea ferri contingeret sententiam lite ipsa non contestata. Ergo sequitur dicendum, lite ipsa contestata, libellum emendari non posse, addendo rem hanc quæ superuenit. Nec repugnat cõsideratio eorum, qui dixerunt, quòd ex quo agitur petitione hæreditatis, sufficit, litem fuisse contestatam vniuersaliter super lite mota, cùm videatur contestata super toto iure hæreditatis, sicuti in casu *l. ædiles. §. item sciendum. ff. de ædilit. edicto,* vbi fructus veniunt in iudicio rei principalis petitæ. Nam respondetur, quòd cùm actor petierit rem vnam tantùm, ad eam se restrinxisse dicitur, atque ita videtur coniunxisse actionem vniuersalem petitionis hæreditatis, & effecisse iudicium singulare. Sunt equidem duo separata & diuersa † petere hæreditatem, id est, declarari se hæredem, & 8
petere restitutionem rerum hæreditariarum, quemadmodũ differentiam hanc probaut *l. si à re. in princ. ff. de except. rei iudicat.* vbi in specie annotauit Socin. *num. 7.* & eo prius Bald. *in l. licet. ff. de petit. hæred.* & Alex. *in l. 1. in princ. n. 10. ff. de eden.* & differentiæ ratio est, quia declaratio, aliquem esse hæredẽ, dicitur fieri super iure, quod dicitur quid incorporale, *l. hæreditas, in prin. ff. de. petit. hæred.* Petitio verò restitutionis rerum, est quædam petitio super facto, & re certa & propterea declaratio, actorẽ esse hæredem, fit iure actionis: petitio autem restitutionis rerum, fit officio iudicis. *l. licet minimum. ff. de petit. hæred.* Cùm verò iudicis officium, quod versatur circa res particulares, non concedatur nisi petenti. *l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto,* vbi post alios Ripa *numer. 37.* sequitur dicendum, nostro in casu iudicium esse de ea re sola petita, atque ita iudicium est

sing-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

singulare, quod (vt dicemus infrà in tertio casu) non admittit libelli emendationem, vel mutationem post litem contestatam.

Non obstant nunc rationes & argumenta, quibus contrariam opinionem probarunt Fulgosius, Castrens. Aretin. Rimaldus senior, Decius & Curtius iunior *in d. l. edita. C. de eden.* quos secutus est Didacus *in lib. practi. quæst. cap. 12. n. 6.* ij ex sola moti sunt ratione, quòd hoc iudicium est sui naturæ petitionis hæreditatis, atque ita vniuersale, quod non restringitur expressione vnius rei singularis petitæ: & propterea nec mutatur natura iudicij. Quod autem actio hæc petitionis hæreditatis non sit mutata, & alterata petitione
9 vnius rei, probari satis videtur textu † *L. 4. ff. de petitio. hæred.* vbi controuersia erat de vna re tantùm, ad quam petitione hæreditatis actum fuerat: & tamen executio facta est in aliis rebus, quas lis ipsa cōtestata cœperat possidere reus conuenus. Petitio ergo illa rei singularis non mutauit naturam ipsius iudicij, alioqui res, quæ superuenerunt, non fuissent ea in petitione comprehensæ. Verùm respondetur ex declaratione glossæ: *ibi in verbo, restituit*, non rem singularem petiisse actorem illum, sed ipsam hæreditatem, sicuti significant verba illa: [si hæreditatem petam ab eo, &c.] Sed quo-
10 dò vrgere videtur, † quod expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil operatur, *l. 3. de leg. 1.* Atqui in petitione hæreditatis hoc sui natura inest, vt reus conuentus restituat quod possidet, *l. regulariter. ff. de petitio. hæreditat.* Ergo expressio ipsius rei restituendæ non debet operari, vt mutare possit naturam ipsius petitionis hæreditatis.

Cæterùm responderi potest, quòd expressio eorum, quæ tacitè insunt, operatur, quando aliter exprimitur, quàm inest sui natura, sicuti post alios declarant Iason & Ripa *in d. l. 3. ille num. 11. iste num. 18.* Porrò in casu hoc nostro expressio facta est aliter, quàm insit ipsi petitioni hæreditatis. Nam hic præsupponimus, actorem hunc non petiisse se declarari hæredem, sed simpliciter petiisse rem illam, atque ita significasse, velle iudicium illud esse causa illius rei tantùm, & non alterius, atque ita in hoc iudicio nil plus tacitè inerat, quàm fuerat expressum.

31 Tertiò suffragari magis videtur, quòd † quando id, quod non est necesse exprimere, ineptè exprimitur, illa expressio non vitiat, *l. vnica, in princ. C. de rei vxor. actio.* Atqui in hiis iudiciis vniuersalibus necesse non est, quòd in libello exprimantur speciatim res, quæ petuntur: sed sufficit, quòd in executione sententiæ probentur & liquidentur, vt scribunt Bart. & reliqui *in l. 1. ff. de edend.* Ergo illa iocosa expressio rei non vitiat ipsam petitionem.

Verùm præter Cagnolum *in d. l. edita, numer. 13. vers. ad sextum*: respondetur, maiorem illam propositionem procedere, quando illud, quod non est necesse exprimi ab homi-
32 ne, est quid immutabile, vt est in casu † *dictæ legis vnicæ, in principio, Codice de rei vxor. action.* vbi lex fingit stipulationem pro doris restitutione. Quæ sanè fictio est certa dispositio. *d. l. vnica, §. accedit, vbi glossa*, & hæc fictio non potest hominis facto & dispositione immutari, ex quo est sic constitutus à lege Principis, aduersus quem nulla est inferioris & subditi potestas, *cap. cum inferior, de maior. & obedientia*, diuersum est in casu nostro, in quo agitur de sola præsumptione.

33 Est sanè † præsumptio legis, quòd agens petitione hæreditatis, velit petere bona omnia hæreditaria. Quæ quidem præsumptio cessat, quando alicuius rei certæ petitæ facta est expressio. Nam tunc expressio suum operatur effectum, sicuti dictam legem vnicam, in principio Codicis de rei vxor. actioni, declarant Alexander *in d. l. edita, numero 12. & ibidem* Curtius iunior, *num. 6.* Felin. *in ca. cum ordinem, col. 1. de rescriptis.* & Decius *in l. qua dubitationis, in fin. ff. de regul. iuris*, cùm dicunt ineptam expressionem eius quod exprimi non debuit, vitiare dispositionem, ex quo cessat præsumptio, quæ à lege inducta fuerat.

Quartò & vltimò magis & magis hanc opinionem comprobare videtur, quòd natura petitionis hæreditatis est, vt sit iudicium vniuersale: & ob id comprehendat etiam res, quæ reo conuento superueniunt etiam lite contestata, *l. 4. ff. de petition. hæreditat.* Atqui naturalia sunt immutabilia, *§. sed naturalia, Instit. de iure naturæ, gentium, & ciuili.* Ergo hæc natura petitionis hæreditatis non mutatur ab illa vnius rei expressione & petitione. Verùm respondetur, † naturalia 34
illa censeri immutabilia, quæ pertinent ad mores, sicuti iusti ab iniusto distinctio: non autem illa, quæ pro ciuium vtilitate sunt constituta sicuti egregiè declarat Franciscus Connanus *in lib. 1. commentariorum iuris, cap. 6. numer. 1.* Hinc fit, quòd spurius, qui secundum naturam vere filius est, à lege ciuili pro non filio habetur. *l. quæsita. §. primo. ff. de gradibus.* Ita etiam maris & fœminæ coniunctio, quæ à natura est *§. primo Institution. de iure naturali, gentium & ciuili*, aliquando & inter aliquas personas prohibetur: sic partiter & nostro in casu dicendum est, cùm natura hæc petitionis hæreditatis sit pro hominum vtilitate introducta.

Præterea alia est natura de qua in dicto §. sed naturalia, ab ea natura, quæ in actibus & dispositionibus hominum consideratur, & quæ distingui solet à substantia, & solemnitate ipsius actus: vt declarat *Zasius in libr. primo, singularis respon. capit. 11.* & Corasius *in libro tertio miscellaneorum, cap. 10. post glossam, in lege, pacta conuenta. ff. de contrahen. empt.* sicuti dicimus, in mutuo substantiam esse, quòd dominium transferatur: naturam verò, vt æquè bonum restituatur. Illa substantia non potest partium conuentione mutari, natura autem potest, vt declarat Castrens. & reliqui *in lege, cùm quid ff. si cert. petat. Zasius in dicto cap. 11. numer. 5. & Corasius in dicto capit. 10. num. quarto.* Ita etiam dicimus in emptione & venditione, substantiam esse pretium. *§. pretium. Institut. de empt. & vendit.* natura autem huius contractus est euictio. *lege, quod si nolit. §. quia assidua. ff. de euictio.* Illa substantia mutari non potest, natura verò potest: cùm liceat inter partes pacisci, ne venditor de euictione teneatur. *d. emptorem. §. qui autem. ff. de actio. empti.* vbi Castrens. & dicit singularem Roman. *in singulari 182.* Sic ergo & nostro in casu, natura petitionis hæreditatis mutari potest legis dispositione, vel partium consensu.

Tertius est casus, quòd † hæres institutus in re certa, eam 35
petiit petitione hæreditatis. Hoc casu lite contestata emendari non potest libellus, rem alteram addendo, vt respondit Corneus *in cons. 43. n. 4. lib. 4.* & Didac. *in libro practicarum quæstionum, cap. 12. in fine.*

Quartus & vltimus est casus, quando † actor petiit solum 36
dimidiam hæreditatis, deinde lite contestata vult emendare libellum, petendo totam ipsam hæreditatem. Hoc sanè casu permissa non est emendatio hæc. ita Castrens. *in dicta lege, edita numer. 6. in fine. C. de edenda*, quem ibidem secuti sunt Alexander *numer. 1.* Decius *numer. 15.* Cagnolus *nu. 61.* & Bulgar. *nu. 18.* Ea est huius traditionis ratio, quia hæc est diuersa additio ad partem peritam. Non enim hæc pars petita continet alteram non petitam, sicuti vna res singularis continetur sub vniuersalitatem partes quotitatiuæ diuersitatem inter se quandam constituant: Non morales verò sub vnitate continentur: vt scribunt Doctores *in lege tertia. §. incertum. ff. de acqu. possess.*

Declaratur hic casus, vt locum non habeat, quando † portio illa non petita actori superuenit post litem contestatam super petita. Nam tunc hæc, quæ superuenit, dicitur contineri sub illa petita, & ideò locus est emendationi libelli, sicuti docuit Baldus *in dicta lege, edita, in repetit. nu. 18.* quem probarunt Decius *ibidem n. 15. in fine*, & Maria. Socin. senior *in cap. 2. nu. 11. de libelli oblat.* Verùm à prædictis dissentiunt Alex. *in d. l. edita, n. 1.* Claudius Seyssellus *col. 2. Gozad. nu. 61.* & Cagnol. *n. 61.* qui dixerunt, portionem, quæ accreuit post litem contestatam super altera, non contineri sub ipsa petita. Existimo has opiniones posse conciliari, distinguendo tres casus.

Primus est, quòdo ij, qui solam partem habet, eam solam petit, & alter cohæres alterius partis dominus nil petit, sicuti in casu propositæ disputationis. hoc sanè casu portio illa non petita, & si accreuerit ei, qui suam petiit quòad effectum, non tamen ita accreuit, vt dicatur comprehensa sub illa petitione & libello. Non enim aliqua litis instantia transit in actorem, cùm nulla lis cœpta fuerit super ea portione non petita. Ita procedit opinio Alexandri, Claudij, Gozadini & Cagnoli.

Secundus est casus, quando vnus cohæredum totam hæreditatem petit, cùm dimidiam tantùm petere debuisset.

Hoc

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Hoc casu licet ob deficientem actionem ita petere minimè
poterit actor: illetamen ob portionem superueniemem,
sicque propter ius superueniens reconualidatur iudicium,
18 *l. † qui repudiantis, in prin. ff. de inofficio testam.* vbi habetur
quòd si ex tribus hæredibus institutis, vnus eorum agit ad
totam hæreditatem, etsi dicitur malè instituisse actionem,
ortamen si vincit, auctoritate rei iudicatæ se iuebitur, vt scil-
icet totam hæreditatem obtineat. Ea est ratio, quia (inquit
iurisconsult.) periode est, ac si testamenti tempore, hic so-
19 lus filius extitisset illi patri. Et confert text. *l. † & an eam-
dem, §. qui cum. ff. de excepr. rei iud.* iuncta *l. si totam. ff. de ac-
quir. hæred.* In illo *§. qui cum,* præsupponitur, quòd si portio
accresceret portioni, contineretur sub prima petitione tan-
quam ipsius primæ accessoria. Atqui portio hæc hæreditaria
alteri accrescens dicitur accrescere iure portionis, atque
ita tanquam accessoria primæ fit. Ergo hæc portio sub pe-
20 titione primæ continetur. Huc etiam pertinet † text. *l. si
rem, §. vlt. ff. de pigno. actio.* vbi qui egit pignoratitia, non res-
tituto prius debito, si deinde restituat debitum, ius illud su-
perueniens sub ipsa petitione iam iudici porrecta claudi-
tur: cum secundùm Gozadinum suprà relatum, omne ius
fuerit deductum: sicuti etiam sensit Bart. *in l. non potest, nu-
mero secundo. ff. de iudic.* Hoc in casu procedere potest opi-
nio illa Baldi, Socini & Decij. Et hic casus multò magis lo-
cum habet, quando ij coharedes sunt re & verbis conun-
cti, ita quòd inter eos locus sit iuri non decrescendi: tituti
aduersis Bolog. *in d. l. edita, nu.* 18.

Tertius est casus, quando ambo ipsi hæredes petierunt
partem suam, & lite pendente, vnus eorum defecit iudi-
cium, atque ita portionem suam repudiauit. Hoc sanè casu
totum alteri accrescit, non solùm quoad ipsum effectum, vt
in l. si pœnas, §. vlt. ff. de inoff. testam. sed etiam quoad litis in-
stantiam, quæ transit in alterum coniunctum, qui ei dicitur
quasi substitutus, *l. quidam testamento. ff. de vulg. & pup. subst.*
& tradit Ripa *in l. res coniunctim, num.* 201. *de leg.* 3. Instantiam
21 † autem litis in hæredem & successorem transire probant
l. si defunctus. ff. de procur. & l. si eum hominem. ff. de fideiuss.
& scribunt Bar. *in l. 1. C. si pend. appellat. mors interuen.* & Ias.
in cons. 138. *col. penult. in fin. lib.* 4. Et hoc etiam in casu locum
habet opinio illa Baldi, & sequacium.

Disseramus nunc de secundo capite, nempè de emen-
22 datione libelli in iudicio generali, vt est, quando † actor pe-
tiit tutorem condemnari ad reddendum rationem admini-
strationis, & de re vna, putà frumenti petit, an libellus
emendari possit lite contestata, addendo aliam speciem ad-
ministrationis? Et emendari non posse scribunt Alex. *in d. l.
edita, nu.* 9. *in fin.* Ias. *nu.* 13. Dec. *nu.* 16. Curt. iun. *nu.* 76. Cagn.
nu. 61. & reliqui omnes. Ea est solida ratio, quod petitione
ita facta dicitur potius iudicium singulare, quam generale,
ex quo res singulares separatim exprimendæ sunt in causæ
progressu, vt declarat Spec. *in tit. de actione, seu petitione, §.
sequitur, nu.* 41. quo sanè in iudicio singulari non admittitur
libelli emendatio post litem contestatam, vt dicemus statim.
Rectius & planiùs sic dici potest, quòd aut actio hæc gene-
ralis, fuit generaliter proposita & generaliter prosecuta (sic-
uti fieri posse docuit Ias. *in l. licet, nu.* 2. *C. de iudic.*) Et tunc
admittitur libelli emendatio, cùm iam omnia sub eo contin-
eantur, sicuti diximus suprà de iudicio vniuersali. Aut peti-
tio est generalis, sed prosecutio specialis, & tunc quia pro-
secutio magis, quàm petita attenduntur, secundùm Iason. *in
d. l. licet, in 1. notab.* & alios à me relatos *in commen. de recup.
poss. remed. 1. nu.* 177. sequitur dicendum, iudicium dici singu-
lare, quod (vt diximus) non admittit libelli emendationem
post litem contestatam. Aut petitio est singularis, necnò &
prosecutio: Et tunc sine controuersia iudicium dicitur potius
singulare, quàm generale; & consequenter non est permissa
emendatio: non enim admittitur hoc casu extensio de vna
re & specie ad alteram, vt inquit gloss. notab. *in l. etiam, §. ex
causa, in verbo, audiendus. ff. de minor.* Nec huic receptæ opi-
23 nioni repugnat text. † *d. l. licet, C. de iud.* quia secundù Curt.
iuniorem *in d. l. edita, nu.* 76. loquitur post sententiam, sicuti
colligitur ex eo, quod negabat ibi Imperator, obstare rei iu-
dicatæ exceptionem. Erat ergo iam finitum ipsum iudicium
per sententiam.

De tertio, hoc est de iudicio singulari agèdum est, in quo
quidem dicimus primùm, ante † litem contestatam admitti 24
libelli emendationem, vt concedunt interpretes omnes *in
d. l. edita.* vbi Decius *num.* 18. testatur communem esse opi-
nionem, & secuti sunt ibidem Curt. iun. *nu.* 77. Ripa *nu.* 37. &
Cagnol. *nu.* 67. Cuius traditionis ea est ratio, quia ante litis
contestationem non dicitur quis agere, sed velle agere. *l.
amplius non peti. ff. rem ratam hab.* Imò nec dicitur lubesse
lis, sicuti probat text. *d. l. edita. C. de edend.* ibi, *speciem fuisse
litis.* Et propterea eo tempore non datur actor, nec reus, vt
inquit Bald. *in authen. litigiosam. C. de litigio.* Quum ergo res
sit adhuc in fieri, nil censetur factum *l. pen. in fine. C. ad S. C.
Syllan.* Ita sensit Socin. senio. *in c. 2. numer.* 123. *ff. de libelli oblat.*
Est & altera ratio, quòd sola ipsa libelli oblatione non dici-
tur quæsitum aliquod ius aduersario, nec ei illatum aliquod
damnum, ex quo habet adhuc liberam facultatem deliberandi, an cedat, vel contendat. Quid verò post litis contes-
tationem dicendum sit, † non lenis est apud nostros conten- 25
tio. Recepta magis opinio est in his iudiciis singularibus,
permissam non esse libelli emendationem post litem con-
testatam. Hanc esse communem sententiam testantur Iason
& Decius *in d. l. edita. C. de edendo.* ille *nu.* 13. iste *nu.* 18. idem
affirmat ibidem Cagnol. *nu.* 69. Verùm rationibus & ar-
gumentis, quibus opinio hæc firmatur, abundè satisfacit De-
cius. Contrariam autem opinionem probant Martinus glos-
sator antiquus *in §. si minus. instit. de actio.* vbi Io. Fabri Are-
tinus & Ias. *n.* 11. Fulgos. *in d. l. edita* & ibidem Claudius Sey-
sellius *col.* 3. & Curt. iun. *n.* 50. & Vaconius *in lib.* 6. *declarat.
iuris, cap.* 20. Distinguere solet duos casus: quorum primus
est, † quando emendatio hæc libelli fit de eare quæ causam 26
habet prima, qua datus est libellus: atque ita vel eadem
est cum illa causa, vel illi connexa, aut pendens ab ea. Hoc
sanè in casu permissa est libelli emendatio post litem contes-
tatam: ita procedere potest opinio Martini, Io. Fabri & se-
quacium. Et hoc in casu loquitur Iustinia. † *in §. si minus. instit.* 27
de actio. sicuti significat exemplum illud, quo vsus est ipse
Iustinianus dum ita dixit, [si quis petat dimidiam fundi, vel
dimidiam summæ, quum totum petere debuisset.] Constat
hic agi de re vna sola, quæ ex eadem causa præstanda erat,
ne alioqui eadem res dicatur diuersi iuris. *contra l. eum qui
ades. ff. de vsucap.* Ita etiam hoc in casu intelligo loqui Iuris-
cons. *in l. in delictis. §. si detrahit. ff. de noxa. actio.* Et hæc qui-
dem opinio suadetur æquitate, ne causæ continentia diui-
datur. *l. nulli. C. de iud.* de qua differui *infr. 2. in casu* 371. Secũ-
dus est casus, quido † emendatio fit de re diuersa, haben- 28
te nouam & separatam causam ab illa prima. Hoc sanè casu
non admittitur libelli emendatio post litem contestatam:
Ita procedit opinio illa magis recepta. Et ita loquitur Paulus
iureconf. *in l. † non potest. ff. de iudiciis,* sicuti interpretati 29
sunt, Io. Fabri *in d. §. si minus.* & Decius *in d. l. edita, num.* 18.
Quæ quidem interpretatio suadetur, quia inquit Paulus: [Nõ
potest videri venisse in iudiciũ quod post acceptum iudiciũ
accidit.] Hoc verbum, [accidit] significat quid casu & præ-
ter opinionem euenisse. *§. insula. instit. de rer. diuis.* Quod ergo
post litem contestatam cuenit, dici nulla ratione potest,
sub prima petitione comprehensum, quum quoad eum actũ
in rerũ natura extitisse minimè videatur, atque ita ne in ge-
nere quidem de eo ab actore cogitatum. Et hoc in casu ces-
sat omnis ratio & æquitas, quibus iam diximus admitti libelli
emendationem post litis contestationem.

Cæterùm primæ illa regula locum non habet, quando li- 30
te contestata, statim & incontinenti emendatur libellus. Ita
Ales. *in d. l. edita. num.* 13. *C. de eden.* & ibidem Iason *num.* 13.
Decius *n.* 19. & Curt. iun. *nu.* 50.

Quarta est proposita dubitatio, qua in parte emendari
vel mutari possit libellus? Et quidem dicendum est, † permis- 31
sam esse emẽdationẽ in forma ipsa libelli & fine dei imẽto
rei cõuenti, vt post Alex. & alios scripsit Dec. *in d. l. edita, in
4. not. C. de edõd.* In forma † libelli dicitur fieri emẽdatio, quã-
do narratio, seu modus agẽdi, vel ipsa cõclusio emẽdatur: nã 32
ex hoc facto nullũ adfertur præiudicium reo conuento, ex
quo nullũ ius ei fuit quæsitũ: Confessio enim, ex qua nõ ori-
tur ius parti, non præiudicat. Ita Bart. *in l. cum pretum. col.
vltima*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

33 *vlt. vers. & scias. C. de libera causa.* Cùm † autem emendatio fit in præiudicium rei conuenti, illa permissa non est. ita Alexand. qui ex ratione mouetur, quòd ius quæsitum reo auferri non potest, *d. l. cum precum. C. de lib. causa, & l. 5. C. de institut. & substitut.* & confert secundùm Iasonem text. *l. quamuis. ff. de in ius voc. & cap. ab eo. de elect. in 6.* Cæterùm ab Alexandro dissentit Decius, quia alioqui dispositio *l. nostra edita.* parum operaretur, cùm plerumque emendatio fieri soleat in fauorem actoris, & in præiudicium rei; Et ideò dicimus, quòd regula hæc (vt ait Decius) non limita-

34 tur, neque restringitur à *d. l. cum precum.* † Sed illa potius restringi debet ab hac nostra, videlicet quod statuit verbis libelli, quando actor perseuerauit in causa, & litem contestatus est, quia tunc libellus emendari non potest, secùs ante litem contestatam: Nam dispositio ista de emendatione est specialis, illa verò ex *d. l. cum precum*, est generalis, & generi per speciem derogatur: *cap. generi. de regulis iuris, in 6.* Respondetur secundò præterea Decium, *d. l. cum precum*, loqui de verbis dispositiuis: sicuti eam interpretantur Decius *in l. cum te, in fine, C. de transact. & in l. 2. num. 9. C. de instit. & substit.* & Alciat. *in libro 5. paradox. cap. 5.* Nos verò loquimur in verbis narratiuis libelli: Ita respondebat Rimin. *hic.* Verùm recipienda non est hæc interpretatio, quandoquidem & *d. l. cum precum*, loquitur de ipso libello suppliti, atque ita de verbis ipsis narratiuis; Quæ quidem verba cùm sint necessaria, dicuntur etiam dispositiua, vt docuit Decius *in d. l. 2. C. de institut. & substit.* Respondetur tertiò, textum nostrum loqui in libello iudiciali, quo reus conuenitur in iudicio, text. verò *d. l. cum precum*, loquitur in libello supplicatorio. Hanc differentiam probarunt Socinus senior *in cons. 41. num. 13. lib. 1.* & Capicius *decis. 1. in fin.* Et differentiæ ratio ex esse videtur, quia libellus precum habet vim litis contestationis, *iota in titulo. C. quando libellus principi datus.* Alia quoque adferri potest differentiæ ratio ex sententia Alciati *in lib. 1. Paradox. cap. 1.* cùm dixit, quòd in precibus oblatis principi consultè agi soleat, nec temerè aliquid asseri, *l. vltim. C. de precib. Imp. offeren.* Nec in illis superflue quid, vel barbarè, vel incondite scriptum esse debet, *cap. ad audientiam. de rescript.* Id quod non contingit in libello iudiciali. Cæterùm differentiam hanc reiiciunt gloss. *in Liura. C. de omni agro deserto, lib. 11.* & Bart. *in l. certum, §. si quis absente, num. 4. ff. de confess.* Respondeo itaque vltimo loco, & existimo *d. l. cum precum*, nò repugnare huic nostro responso: nam ibi solùm dicitur, quòd illa narratio à supplicante facta vim habet confessionis, non tamen negatur, quin confessio illa reuocari possit, quando iusta subest causa, vt cùm errores demonstratur: sicuti confessionem iudicialem erroris prætextu reuocari posse ex aliorum sententia docuit Iason *in lege, error. num. 29. C. de iuris, & facti ignor.* Et præsertim cùm incontinenti id fit, vt scripsit *præcitato in loco*, Iason *num. 9.* Et tanto magis hæc locum habet in casu *dict. legis, cũ precum*, cuius dispositio in sola præsumptione fundata est, vt tradunt Baldus *in l. 1. num. 3. C. de error. aduoca.* & Socinus senior *in cons. 22. num. 8. lib. 4.* Ita etiam in casu huius nostræ legis, confessio hæc facta in narratione libelli, absolutè emendari atque ita reuocari non potest: Sed tunc demum, cùm visum fuerit æquum ipsi iudici, vt significant verba huius responsi, ibi [Et ius reddetis decernit æquitas.] Æquum autem tunc est, cùm vel error, vel alia iusta subest causa. Vtroque igitur in casu est confessio: & vtroque etiam in casu permissa est emendatio, sicque reuocatio, cùm iusta adest emendationis causa.

35 Quinta est propositæ dubitatio, quoties † actori liceat emendare libellum? Et semel tantùm licere docuit Baldus, & cum eo alij, quos refert Decius *in l. edita, numer. 14. C. de edend.* Quæ sanè sententia ita multis probari videtur. Primò ex regula legis, *bouei, §. hoc sermone. ff. de verbor. signif. & leg. cum pater. §. pater certam, de legat. 3.* quam multis exornant Felinus *in cap. 2. de tregua & pace.* Iason *in lege, qui per salutem. ff. de iureiurand. & in lege diuortio, §. quod in anno. columna vltima. ff. soluto matrimonio*, & vberrimè Tiraquel. *in tract. ad dict. §. hoc sermone.* Secundò confert lex, *si quis iusiurandum. C. de rebus cred. & iureiurand.* qua sancitum est, illum, qui semel detulit iuramentum, & deinde reuocauit, non posse iterum deferre atque ita variare. Tertiò accedit doctrina Baldi *in authent. habita, numero. 15. C. ne filius pro patre.* cùm dixit, quòd in causis, in quibus permittitur variatio, intelligitur de prima, ita scilicet, vt non liceat iterum variari. Et Baldum secutus est Iason hic. & *in lege, prator. §. si aliquando, numer. 6. ff. de operis noui nunc. & in lege, quidquid astringendæ, numero nono. de verbo. obligation.* Quartò suffragatur quod respondit Decius *in consilio 601. numero 1.* post Cald. *in consilio, 24. in titulo de iure patro.* cùm dixerunt, quòd licet patronus laicus variare possit in præsentatione, *iuxta capitulum, cum autem. de iure patronatus*, id intelligitur semel tantùm. Quinò ad id facit, quod scripserunt Bartolus *in lege, post legatum, in princip. numero duodecimo, ff. de iis quibus vt indignis.* & Baldus *in leg. 1. nu. 24. Codic. de furiis.* cùm dixerunt, quòd quis non potest, nisi semel suam propositionem, vel negationem reuocare. Ita etiam respondit Decius *in consil. 31. numer. 8.* declarationem semel tantùm fieri posse.

Secunda est opinio Decij *in dicta lege, edita, numero 14.* qui verius esse existimauit, emendationem sæpius esse admittendam. Primò ex ratione, quia emendatio est permissa vsque ad litis contestationem, atque ita vsque ad certum tempus. Atqui quando aliquid est permissum fieri vsque ad certum tempus, non tantùm semel, sed & pluries fieri id potest: Ergo & emendatio sæpius permissa est. Illa minor probatur secundum Decium, *text. legis, sicut ad annos, in princip. ff. quibus modis vsusfructus amit.* vbi, si cui quandiu viuat, legetur vsusfructus, videtur toties repetitus, quoties amissus. Et idem si vsque ad diem, vel ad tempus sit legatus; vt puta ad decennium. Ita etiam scribit Corneus *in lege, si mihi & Titio. in fine ff. de verb. obligation.* Felinus *in capitulo secundo, colum. penult. versicul. fallit quarto. de tregua & pace*, quos hic retetulit Decius. Quibus accedunt alij relati à Tiraquello *in dicto §. hoc sermone, limitatio quarta.* Præterea & secundò hæc dispositio permittens emendationem, est dispositio legis, non autem hominis. Atqui legis dispositio verificatur non solùm prima vice, & primo actu: sed & pluries admittitur: Ergo emendatio hæc pluries fieri potest. Illa minor probatur in lege, veluti, §. hæc vox, vbi Iason. ff. eod. de eden. idem Iason. *in lege, diuortio, §. quod in anno. numero 25. ff. soluto matrimon.* & latè Tiraquellus *in dicto §. hoc sermone, limitat. nona.* Non repugnant in contrarium adducta, cùm illa locum habeant in dispositione hominis, & vbi æquitas non suadet pluries aliquid fieri, & cùm ad tempus non est permissum.

Tertia est opinio Ioan. Bologneti *in dicta lege, edita, numero trigesimo, Codic. de edend.* qui opinatus est, bis tantùm posse emendari: sicuti in aliis actibus iudiciariis bis fit concessio, vt est in appellatione, quæ bis tantùm permissa est, *Codic. ne liceat tertio prouocare, glossa in clemen. vltim. de appellation.* sic & bis datur facultas describendarum rationum. Iason *in lege, admonendi. in prima lectura, numero vigesimo secundo. ff. de iureiurand.* Verùm responderi potest, vt diximus supra, procedere illa posse vbi æquitas non suadet pluries fieri.

Quarta itaque est opinio Cæsaris Costæ Archiepiscopi Campani bene eruditi iurisconsulti, *in libro primo variarũ ambiguitatum iuris, capitul. vltim.* qui scribit iudicis † arbitrio teloqui, vt toties emendetur & mutetur libellus, quoties æquitas ipsa suadebit, sicuti statuerunt Imperat. ipsi *in dict. l. edita.* ibi. [vel ius reddentis decernit æquitas.] Quæ sanè opinio & mihi probatur. Nam quando æquitas ipsa suadet, non solùm semel, sed & pluries permissum est quid fieri. *Quo enim. §. 1. ff. rẽ ratã haberi. & l. hac conditio filia, in fine principij. ff. de cond. & demonstrat.* quæ iura in hanc sententiam perpendunt Iason *in l. diuortio. l. quod in anno. n. 26. ff. soluti matr.* & Tiraq. *in l. bouei. §. hoc sermone, limitat. 29. ff. de verborum significatione.*

CA-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

CASVS CLXXVII.

Quæ sit iusta litigandi causa, vt in lite succumbens ab expensis excusetur, non parua diligentia explanatum.

SVMMARIA.

1 *Iusta causa litigandi excusat ab expensis.*
2 *Iudicis arbitrio relinquitur, quit iustam causam habuerit litigandi.*
3 *Causa iusta litigandi est, cùm quis opinionem Doctoris pro se habet.*
4 *Alciati opinio & consideratio declaratur.*
5 *Iustam causam litigandi habet, qui Doctorum consilia pro se retulit, ibidem declaratur.*
6 *Iustam litigandi causam præbet opinionum varietas.*
7 *Iudicem posse in magno opinionũ conflictu, quã vnũ eligere.*
8 *Iustam causam litigandi is habuisse dicitur, qui semiplenè probauit.*
9 *Calumniator non dicitur, qui semiplenè probauit.*
10 *Iustam causam litigandi is habuisse dicitur, qui suam intentionem probauit testibus, ex persona conditione deinde probatis.*
11 *Causam iustam litigandi præstãt testes, qui extra iudicium dixerunt rem ita se habere, quamuis iudicialiter aliter deinde dixerint.*
12 *Iustam causam litigandi is habet, qui à fide dignis audiuit rem ita se habere.*
13 *Dictam viri probi iustam causam credulitatis præstat.*
14 *Iusta litigandi causa est, vt pudor & verecundia seruetur.*
15 *Plus debito potest præstari iusta causam litigãdi aduersario.*
16 *Iustam causam litigandi præstat superioris mandatum.*
17 *Statutum Mediolani cap. 25 sub rub. Quod vitius victori condemnatur in expensis, declaratur.*
18 *Constitutiones Pedemontium, tit. delle pene d'i temerarij appellanti, declaratur.*

CAlumniatorũ quotidiana est illa excusatio, qui posteaquam iniquè diu litem protraxerunt, & in ea tandem ꝛequi iudicis sententia succubuerunt, vt se liberẽt ab expensarum solutione, quas tanquam temerè litigantes reficere 1 tenentur, *l. cum quem temerè. de iudic.* adferunt se † iustam litigandi causam habuisse, & ob id non teneri *iuxta l. qui solidum, §. etiam, do leg. 2. §. oportet, in auth. de ind.* Ias. *in l. properandum, §. sin autem alterutra, nu. 3. C. de iudic.* Marsil. *sing. 237. & sing. 485.* vbi limitat Tiraq. *de retract. conuent. §. 1. gl. 2. nu. 58.* Didac. *lib. Pract. q. c. 27. nu. 3.* latè Marsil. *l. patre vel marito, num. 17. de quæst.* Dubitari ergo hac in re contingit, quæ iusta litigandi causa censeatur? Ruin. *cons. 1. n. 24. lib. 3.* respon- 2 dit, hoc esse † in iudicis arbitrio, idem scripsit Afflict. *c. 1. nu. 21. vers. Item habet arbitrium cognoscendi, ex quib. caus. feud. amitt. ex l. qui solidum, §. etiam, de leg. 2.* & Bal. *l. 1. C. de aduoc. diuer. iudic.* & Bald. est securus Ias. *in l. properãdum, §. sin autem alterutra, nu. 8.* & ibi Alex. *nu. 17. C. de iudic.* vbi alios retulit huius opinionis: idem sensit Cagnol. *in l. qui in alterius, in fin. de reg. iur.* Sed quam iustam causam arbitrari poterit 3 hic iudex? plures enumerat Ias. *d. nu. 8.* Prima est, † quando is qui succubuit, habuit opinionem doctoris, qui pro eo sensit: ita senserunt Bald. Anchar. Card. & Abb. ab eorelati, quod intelligitur quando is Doctor vir eruditus fuit: ita Fulgos. *in l. iuris ignorantia. C. qui adm.* quem secutus est Fel. *in c. super his, ante finem, de accus.* & Tiraq. *in tract. de pœnis legũ, causa 51. nu. 108.* & Marsil. *in d. l. patre vel marito, n. 34. de quæst.* imò scripsit reliquit Alciat. *tract. præsump. reg. 1. præsumpt. 51. in fine,* hanc Doctoris opinionẽ esse debere aliorum sententia & rationibus comprobatam. Verùm Alciatum in omnibus non sequor: siquidem verùm nõ opinor, aliorum opiniones concurrere oportere, quoniam etsi vnus tantùm in ea opinione sine contradictore sit, & eius opinio coloratis ratio- 4 nibus nitatur, ad excusationem sufficere videtur. † Alciati enim declaratio procedere posset, quando contra singularem illam Doctoris opinionem communis esset aliorum sententia: nam tunc singularis illa opinio iustam excusationis causam non præstat, ita Ruin. *cons. 162. num. 10. lib. 3.*

Secunda huic similis iusta excusationis causa est, cùm hic, qui in lite succubuit, antequam iudicium ingrederetur, ha- 5 buit † consilia Doctorum viuentium: ita Ias. *d. §. sin autem alterutra, nu. 8. vers. secunda conclusio,* & Alex. *nu. 13.* qui Bar. Bald. Angel. Salic. & Imol. huius sententiæ tetulerunt: idem respondit Paris. *cons. 7. in fin. lib. 3.* quæ causa procedit, si inodò is qui succubuit, Doctor non fuisset, quia turpis ignorantia suæ professionis non excusaretur Bar. *d. l. in bonorum ff. de bon. possess.* Ias. *loco iam citato:* sic pariter non procedit, quando vnius Doctoris tantùm consilium haberet: nam saltem consilium duorum requiritur: ita Bald. *l. iuris ignorantia. C. qui admitti.* & Ias. *qui supra.*

Tertia † causa iusta dicitur, quando varietas opinionum 6 adest, nec reperitur, quæ verè communis sit: ita Ang. *d. §. sin autem alterutra,* vt ibi refert Ias. *d. nu. 8. vers. tertia conclusio,* qui Bald. & Spec. retulit. Tiraq. *de pœn. legum, causa 11. nu. 6. in fin.* post Ioan. Fabr. Confert quod scripsum reliquit Inno. *in c. ne inuitus, de constit.* iudicem † posse ad libitum, quam 7 velit opinionem sequi, etiam propriam, quando magnus est opinionum conflictus. Innoc. doctrinam secuti sunt Anchar. *cons. 221.* Dec. *cons. 176. nu. 6.* Curt. iun. *cons. 8. num. 8.* Boer. *q. 155. num. 27.* Neuis. *cons. 34. nu. 52. & 54. & lib. 6. Sylua mpr. num. 4.* Crauet. *cons. 135. num. 40.*

Quarta causa † est, quando is, qui succubuit, semiplenè 8 probauit: ita Ias. *d. §. sin autem alterutra, num. 8. vers. quarta conclusio,* & ibi Alex. *num. 13.* post Bald. & Alex. quos retulit: 9 nam nec temerè litigare, nec calumniator dicitur, qui intentionem suam semiplenè probauit: ita Anchara. *cons. 128. col. pen.* Marsil. *d. l. patre vel marito, nu. 36. de quæst.* Soc. *tract. fall. reg. 139. fall. 2.* qui declarat non procedere in causibus illis, in quibus iuramentum in suppletentum probationum deferri non potuisset: quoniam animaduertere debeat, illam semiplenam probationem sibi non posse prodesse: & hoc visus est sentire Alex. *d. §. sin autem, nu. 17.* dum dicuit, semiplenam probationem non excusare, quando pro non probatione habetur.

Quinta † causa est, quando is qui succubuit, iam suam in- 10 tentionem probauit testibus, qui deinde ratione suæ personæ, vel falsarij, vel excommunicati conuicti fuerunt: ita Bal. *d. auth. generaliter, nu. 9. vers. tertio propter. C. d. episc. & cler. & l. 1. num. 8. C. de aduoc. diuers. iudicum.* Ias. *d. §. sin autem alterutra, nu. 8. vers. quinta conclusio,* & Alex. *num. 13.* qui declarant non procedere, quando is qui succubuit, aliqua suspicione non laboratet, vt quia scienter horum testimonio vsus fuisset.

Sexta † causa est excusationis, cùm testes extra iudicium 11 iactabant rem ita esse, & dicebant se in illius fauorem testimonium dicturos, deindè producti contrarium attestati sunt: ita Bald. *in l. non ignorat, nu. 4. C. de fruct. & int. expens.* Ias. *d. §. sin autem alterutra, num. 8. vers. sexta conclusio,* & ibi Alex. *nu. 18.* idem dicunt Doctores in causis criminalibus, vt infrà suo loco dicemus.

Septima † causa iusta est, cùm is, qui succubuit, probat se 12 à pluribus fide dignis audiuisse, quòd iustam causam fouebat: ita Bart. *in l. 1. in prin. nu. 6. ff. ad S. C. Turpil.* nam † dicti 13 viri probi iustam, imò iustissimam credulitatem inducit: gl. *not. l. Titio fundus, de cond. & demonst.*

Octaua † causa iusta litigandi, quæ ab expensis excusat, 14 est, cùm quis ob pudorem suum seruandum litigat: ita Bart. *in l. quæ omnia, §. 1. in 3. not. ab. de procur.* Ias. *d. §. sin autem alterutra, num. 9. vers. octaua conclusio,* sic ob pudorẽ seruandum plura concediuntur aliàs prohibita, vt in eo, qui alterum occidit se defendendo, vt teneatur de homicidio, nisi saluo pudore fugere non potuit: ita Decius *in l. vi vim, num. 15. de iustit. & iur.* latè Boer. *q. 168.* & Tiraq. *de pœn. legum, causa 1. num. 8. 9. & alibi dixi.*

Nona † causa est, cùm actor petiit plus debito: nam tuoc 15 habet Reus iustam causam litigandi super toronita Bartolus *l. qui solidum, in prin. de leg. 2.* Ias. *d. §. sin autem, nu. 9. in fine,* Decius *in l. non potest videri, nu. 1.* & ibi Cagnol. *nu. 7.* communem testatur, *de reg. iur.* sic Didac. *lib. 1. variar. resol. cap. 2. nu. 1. vers. ad text. in d. l. qui solidum.* Dissentit tamen ab hac sententia Robert. Aurel. *lib. 1. iur. c. 9.* rem hanc exactiùs non explicans, vix enim fit, vt ab inueterata & recepta opinione in iudicis recedamus.

Decima † causa iusta litigandi est, cùm is, qui succubuit, 16 ex iussu superioris, vtputa Pontificis Maxim. litem suscepit: ita post Ioan. Andr. & Host. *in c. finem litibus, de dolo & contum. &c.* & ibi Abb. *nu. 22.* annotauit Socin. *tract. fall. reg. 139. fallent. 1.* Hæc conferuot etiam ad interpretationem statu-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

torum, quæ etsi velint temerè litigantes esse in expensis condemnandos, nisi iustam causam litigandi habeant: quemadmodum inter cætera exeat † statutum Mediolani, *cap.55. sub rubr. quod victus victori condemnetur*: intelligitur enim causa iusta ex relatis. Est etiam adnotandum hæc esse vtilia ad declarationem nonarum † Constitutionum Pedemontium, *tit. delle pene di temerarij appellanti*: quibus temerè à sententia appellantes puniuntur; nam relatis in casibus nō possunt dici temerè appellare, atque ita excusabuntur. Qua de re dicemus *infrà casu 409.*

CASVS CLXXVIII.

Quando liceat Prælato charitatiuum subsidium à sibi subditis exigere.

SVMMARIA.

1 *Episcopi non possunt taleas & exactionibus subditos suos gravare.*
2 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ iusta censeatur causa, quæ Episcopus possit taleas suis imponere.*
3 *Episcopus vel Archiepiscopus cōsecrandus, subsidium charitatiuum rectè à suis subditis exigit.*
4 *Charitatiuum subsidium rectè exigitur ob locorum visitationem.*
5 *Charitatiuum subsidium exigitur, cùm agitur de recuperandis bonis Ecclesiæ.*
6 *Dux Sabaudiæ Serenissimus pro recuperatione suorum locorum rectè subsidium charitatiuum indixit.*
7 *Principes tenetur restituere, quod in suis subsidiis à subditis exegerunt.*
8 *Charitatiuum subsidium rectè exigitur ad emendum Castrum, vel Oppidum munitissimum, quo hostes procul arcentur.*
9 *Prælatus ad Concilium vocatus, rectè charitatiuum subsidium exigere potest.*
10 *Prælatus à Rege vocatus, pro seruitio exercitus belli rectè charitatiuum subsidium à suis exigit.*
11 *Charitatiuum subsidium clericis indicitur, cùm Rex apud Prælatum hospitatur.*
12 *Charitatiuum subsidium clericis indicitur, cùm lis magna Ecclesiæ mouetur.*
13 *Prælatus qui ex proprio litem & bellum sustinere potest, charitatiuum subsidium clericis non indicit.*
14 *Pontifex nihil à subditis subsidij charitatiui exigere potest, cùm bellum gerit.*
15 *Prælatus diues subsidium charitatiuum non exigit, vt ad Concilium accedat.*

1 SACRO Lateranensi Concilio decretum fuit, † Episcopos non debere taleis & exactionibus proprios subditos frustrare, nisi magna & iusta causa, probabilisve necessitas vrgeat, vt legitur *in c. cùm Apostolus, §. prohibemus, de censibus, & ibi Doct. Boer. q.113. vbi num.2.* inquit, communem esse opinionem licere quidem ex causa Episcopo & superioribus, non autem cæteris prælatis inferioribus. Verùm dubitari contingit, quæ causa illa censeatur rationabilis? gl. *in d. cap. cùm Apostolus, §. prohibemus*, dixit, † esse in arbitrio iudicis: & glossam illam secutus est Marsil. *in l. quæstionis modum, nu. 6. de quæst. & Gramm. decis. 88. nu. 1.* & ante eos Card. *in Clem. 1. §. 1. col. 3. vers. tertiò quæro, de excess. prælat.* & Franc. de Marchis, *q. 472. nu. 1.* iudex tamen iste eam iustam & rationabilem causam esse arbitrabitur, quando † Episcopus, vel Archiepiscopus, vel Prælatus cōsecrandus est: hanc enim causam esse iustam affirmant post Iseniam Gramm. *d. decis. 88. in fin.* & ex Constitutione Neapolitana, *Rubr. de adiut. exige. in cons. quam plurium.* in Regno ita expressè est cautum: & refert Boer. *q. 134. nu. 3. & ibi nu. 1. & nu. 6.* hanc causam, ob consecrationem, & cæteras impensas esse iustam. Francisc. de Marchis, *q. 1021. nu. 3. parte 1.* cogitandum reliquit.

2 Secunda causa potest considerari, † cùm Ecclesias Diœcesis visitant, ita Boer. *d. q. 133. num. 4.*

3 Tertia causa est, cùm † agitur de recuperandis Ecclesiæ bonis, vt respondit Geminia. *cons. 74.* quem secutus est Boer. *d. q. 134. nu. 2.* Franc. de Marchis, *q. 472. nu. 4. part. 1.* consuluit enim Geminianus, licuisse Pontifici Maximo charitatiuum subsidium octuaginta millium florenorum à subditis exigere pro recuperatione Cioitatum & oppidorum Ecclesiæ, quæ à Ladislao occupata fuerunt. Idem summa ratione aliquando obseruatum vidimus † à Serenissimo Sabaudiæ Duce, dum eium ab Taurini recuperaturus esset; ita tamen pie & sanctè egit Dux ille liberalissimus, vt exactæ à subditis, cum annuis eorum census præstari consueti compensaret: nam restituere † tenentur Principes illi. Guid. Papæ, *qu. 111. de hoc anno, in fine.*

4 Quarta causa est, etsi pro Ecclesiæ summa vtilitate ac necessitate emi aliquid debet, vt in Castro vel oppido emendo ad expellendos, vel procul arcendos hostes: ita respondit Oldrad. *cons. 104.* quem etiam secutus est Boer. *d. qu. 134. nu. 2.* & Martinus Freccia *de feud. lib. 1. pag. 171. nu. 24.* & eo loci plures considerat Oldrad. & dum illam perpendit, vt malos vicinos castrum illud habitātes, à loco illo amoueat: præstat nobis argumēntum, vt idem dicamus in Prælato qui vellet emere prædiū vicini admodū risosi, qui sua improbitate, Ecclesiæ prædia quotidiè depopularet, ac perturbaret.

5 Quinta causa est, cùm † Prælatus ad Concilium à Summo Pontifice vocatur, quæ causa in Regno ex *d. consit. de adiut. exigen.* clarè comprobatur, vt refert etiam Boer. *d. q. 134. nu. 3.* & de iure communi probatur multorum auctoritate: vt refert Franc. de Marchis, *q. 472. nu. 1. & q. 1021. num. 3.*

6 Sexta causa est, cum † Prælatus à Rege vocatur pro seruitio exercitus Regis: ita sensit gl. *in c. vnio, in verbo, pro regis, 10. q. 3.* Card. *in Clem. 1. §. 1. col. 1. vers. tertio oppono, de excess. prælat.* & Franc. de Marchis *d. q. 1021. num. 3.* post Abb. *c. 1. de status monachor.* sed isti potiùs loquuntur, quando causa est Ecclesiæ, non autem exercitus: & idem sensit Abbas *d. c. cùm Apostolus, num.*

7 Septima † est iusta causa, quando Rex hospitatum venit in domo ipsius Episcopi, & Prælatis ita Archidiac. *in c. vnio, 10. q. 3.* quem sunt secuti apostillantes ad Abb. *in d. cap. cùm Apostolus, nu. 1. in verbo, vtrum Episcopus, de censib.* & in regno ex *d. constitutione Regni*, ita clare est cautum, vt refert Boer. *d. q. 134. num. 3.* Franc. de Marchis *q. 1021. parte 1.*

8 Octaua est causa, † quando lis magna Ecclesiæ mouetur, tunc subsidium peti à Prælato potest, ita Card. *in Clem. 1. §. 1. col. 1. vers. tertiò oppono, de excess. prælat.* qui subdit etiā quando alia magna vrget necessitas, & ob litem posse exigi subsidium, decidit Franc. de Marchis, *q. 472. nu. 4.*

9 Declaratur autem & intelligitur relata causæ, quando is † Prælatus nō potest ex suo proprio ferre onus, quoniam impotens reperitur absque sua culpa ad impensas illas faciendum: ita sensit Card. *d. Clem. 1. col. 3. vers. tertiò oppono, de excess. prælat.* & Apostillantes ad Abb. *d. c. cùm Apostolus, in penult. apostill.* & ideo respondit Alciat. *respon. 161. num. 11.* † Pontifici Maxim. non potuisse exigere charitatiuum subsidium, ab Illustrissimo Duce Ferrariæ eius vasallo, quoniam ex se poterat bellum gerere, exactis præsertim priùs mulis ex Ecclesiis à suis Ecclesiis: idem censuit Francisc. de Marchis, *d. q. 1021. nu. 4.* qui negauit, † Prælatum posse aliquid exigere, vt ad Concilium accedat, cùm habet ex proprio: & *q. 1015. num. 6.* idem esse affirmat in cæteris Principibus, sic Guido Papæ *q. 59. in fin.* Socin. iun. *cons. 98. num. 10. 11. lib. 1.* Roland. à Ville *cons. 1. num. 67. 68. lib. 1.* & in specie nostra Boer. *q. 134. nu. 9.* decidit, tunc demum concedi exactionem subsidij pro aduentu Prælati, & leuationis bullarum, aliorumque onerū, cùm fructus vnius anni suæ Prælaturæ non sufficiunt.

CASVS CLXXIX.

Quanta esse debeat charitatiui subsidij summa.

SVMMARIA.

1 *Charitatiui subsidij summa quanta esse debeat.*
2 *Charitatiuum subsidium in Regno Neapolitano ossa decimam annui reditui.*
3 *Charitatiuum subsidium esse dimidiam generalis collectæ secundum alios.*
4 *Iudicis arbitrio relinquitur, quantum pro charitatiuo subsidio exigi debeat.*

RETULIMUS suprà ex sacro Concilio Lateranensi fuisse decretum, non licere Episcopis taleas & collectas suis subditis indicere: posse tamen ex rationabili causa: quæ sanè causa rationabilis, in arbitrio iudicis est. Nunc casum hunc subiicio, cùm Episcopus ex rationabili causa charitatiuum subsidium, atque ita collectam indicit, quantum exigendum sit pro † charitatiuo illo subsidio? multæ fuerunt interpretum opiniones. Vna fuit Afflict. *decis. 256.* Concilium Neapoli

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

2 Neapolitanum determinasse, esse † decimam annui reditus quam sententiam non improbauit Gramm. *decis.88.num.1.* qui in charitatiuo subsidio, quod Regi ab eius vasallis præstatur, loquuntur, nõ autem in subsidio, quod à clericis præstatur Prælato. Quorum quidem opinio auctoritate potiùs constitutionis Regni, vt refert Boer. *q.134.num.9.in fine*, ac auctoritate etiam magis sacri Concilij, supremi obtinuit, quàm iuris communis constitutione, cùm iure non proberur.

Secunda fuit opinio Antonij ab Alexandro, vt retulit *in*
3 *eu decis.88.in fi.* Gramm. esse dimidiam † generalis collectę, nec ista iure Pontificio, vel Cæsareo probatur.

Tertia opinio fuit Francisci Patauini *in tract. de charitatiuo subsidio*, & Landriani *in extra. 1. Benedicti, Vita electionis*, vt refert Boer. *d.q.134.num.10.* subsidium hoc esse taxandum, vt honorarium illud, quod pro visitatione præstatur, ex *d. Extrauagante.* Verùm Cardinalis & alij nonnulli, vt refert Boerius, ex ratione dissentiunt, quod illa extrauagans constitutio, non fuit vsu ab omnibus recepta.

Quarta fuit opinio Cardin. *in d.cap.cum Apostolus, q.3. de*
4 *rensib. & in c.1.§.1. col.2. de excess.prælat.* hoc esse in † iudicis arbitrio, quam sententiam probauit clarè Socin. iun. *cons.16. nu.3.lib.3.* nec aliter visus est sentire Boer. *q.134.nu.1.* Gram. *decis.88.nu.3.* iudicis ergo arbitrium erit, charitatiuum hoc subsidium constituere iuxta qualitatem loci, annui reditus, expensarum ab Episcopo fiendarum, similibusque adhibitis circumstantiis, iuxta text. *l.in fundo, de rei vendic. & in c.1. in tit. hic finitur lex, deinde consuetud. reg. incip.*

CASVS CLXXX.

Quæ iusta sit causa, ob quam à diuinis cessare possunt clerici, & quando clericus à laico prehendi atque carcerari possit.

SVMMARIA.

1 *Clericos sine causa à diuinis cessare non debere.*
2 *Cessatio à diuinis quæ esse dicatur.*
3 *Interdictum ecclesiasticum quid sit.*
4 *Cessatio quod detrimentum clericis adferat.*
5 *Cessationis iust. causæ quæ.*
6 *Offensa grauis iustam causam cessandi à diuinis præbet.*
7 *Cessandi à diuinis iustam causam præbet indictio collectarum clericis ipsis facta à laicis.*
8 *Emphyteuta & coloni ecclesia ratione sui vtilis dominij tantùm à laicis collecta grauari possunt.*
9 *Statutum, quo fœminæ per masculos excludunt, excludit etiam illas ab Emphyteusi ecclesiastica.*
10 *Feudum ecclesiasticum ratione vtilis dominij subiacet legibus & statutis laicorum.*
11 *Statutum quo prohibetur alienatio immobilium, non facta denunciatione consanguineis, comprehendit etiam emphyteusim ecclesiasticam, ratione vtilis dominij.*
12 *Statutum, quod non soluens pensionẽ pro emphyteusi, non cadat à suo iure, quomodo locum habeat in emphyteusi ecclesiastica.*
13 *Pontificem non posse præiudicium adferre succedere debentibus in feudo ecclesiastico, ratione vtilis dominij.*
14 *Præscriptio longissimi temporis currit contra emphyteutam ecclesiæ, ratione vtilis dominij: sed non contra ipsam ecclesiam.*
15 *Creditor potest consequi creditum suum super bonis emphyteuta ecclesiæ ratione vtilis sui dominij.*
16 *Clerici iusta à diuinis cessant, si eorum vnus est carceratus.*
17 *Clericus à laico prehendi non potest.*
18 *Laicus reclè clericum malefactorem prehendit vt ad iudicem laicum tum ducat.*
19 *Cap. si quis suadente, vt q. 1. declaratur.*
20 *Clericus à laico prehendi potest, vt delicto obuiam eat.*
21 *Sacerdos potest confessionem reuelare, vt delicto futuro obuiam eat.*
22 *Clericus prehendi non potest à laico, vt eum ad iudicẽ suum ducat, si non est de fuga suspectus.*
23 *Clericus suspectus de fuga, prehendi potest à laico, vt ad suum iudicem ducatur.*
24 *Clericus iniuste à laico captus, & coram suo iudice ductus, relaxari debet.*
25 *Statutum Pisæ 52. in similibus sub rub. de pœna communium terrarum, declaratur.*

26 *Bald. in c. cum non ab homine, nu.4. de iud. declaratur.*

Conlituit Innoc. III. Pontifex Maxim. vt est relatum *cap. irrefragabili, §. cæterum, de offic. ordin.* † clericos si-1 ne rationabili causa à diuinis cessare non debere, & ob id pœna plectendos esse: quam quidem constitutionem declarauit magis Gregorius X. in generali Concilio Lugdunensi, *vt in cap. si Canonici, de officio ordin. in 6.* quo loci declarando, quomodo iustis de causis cessare possint, formam & obseruationem quandam præscribit: illi deindè constitutioni addidit alia Bonifacius VIII. vt est scriptũ *in c. quæ nuis, de offic. ordin. in 6.* † cessationem enim esse intelligimus, 2 cum clerici se à diuinis celebrandis subtrahunt in detrimentum populorum: quibus hac cessatione interdicta videtur sacramentorum administratio. Ducta est cessatio hæc à Psalmo illo 136. [In salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra.] Nam quemadmodum populus Israeliticus in Babylonia factus captiuus, suspendit organa, quibus in templo sacrificabat: & petentibus Babylonicis, vt canerent, respondit: [Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?] vt scriptum est *Exod. cap.3.* ita hodie Ecclesia angustijs afflicta, per cessationem significat quàm ægrè ferat illatam molestiam. Hæc cessatio differt ab interdicto, 3 cùm † interdictum ita imprdiat, vt nullus in Ecclesia celebrare possit, *cap. postulasti, de cler. exconm. cap. tanta, de excess. prælatur.* & tamen tempore cessationis potest Episcopus celebrare, *d. c. irrefragabili, §. cæterum*, gloss. *d. c. si Canonici, in verbo, cessare*, & ibi Anchar. *in fin.* Differt etiam cessatio ab interdicto: quoniam interdictum est quid iuris: cessatio verò quid facti, ita Abbas *in c. dilectus, de appellat.* † Ces-4 satio autem, clericis detrimentum hoc adferre, vt distributiones inde non consequantur, cùm non inseruiant ipsi Ecclesiæ: quemadmodum text. *d. c. si Canonici*, clarè affirmat: cedunt enim illa omnia Ecclesiæ, & vbi sine ratione probabili cessatum est, ipsorum clericorum est damnum, est detrimentum, non solùm in percipiendis fructibus, sed etiam in iam perceptis pro tempore, quo cessatum est, restituendis: vt ibi constitutum est, & declarat ibi Anchar. *in 1. notab.* Vbi verò ex causa iusta cessarunt, vt quia per alterius iniuriam & improbitatem ita coacti sunt facere, tunc contra eos agunt, & ab eis consequuntur in sui damni emendationem: imò iudicis arbitrio ille punitur: ita Sylvester *in Summa, in verbo, cessatio, nu.4.* Plura autem adesse atque concurrere debent, vt cessationi locus fit: vt recenset Bonifacius *in d. c. quæ nuis*, & ibi gloss. Ioan. Andreæ, & cæteri omnes: & primò requiritur, vt à iure vel consuetudine id habeant, vt cessare possint. Secundò, Canonici omnes etiam absentes sunt conuocandi. Tertiò, diligenter & maturè examinanda est causa, qua cessandum est. Quartò, de cessando deliberàdum est à maiori parte capituli. Quintò, causa ob quam cessandum est, debet esse clara & manifesta. Sextò, causa hæc debet esse rationabilis. Septimò, in instrumento publico scribi debet causa hæc rationabilis, cur cessetur. Octauò, tradi debet hoc instrumentum illi, cuius causa cessator. Nonò, it qui cessationi causam præbet, requirendus est, vt emendet offensam: quod si non præstet, ad cessationem deuenitur. Decimò, intra mensem, tam cessantes, quàm is, cuius causa cessatum est, per se, vel per procuratorem iter arripiant ad Sedem Apostolicam, vt Pontifex statuat, quod æquum ei visum erit. Hæc ex relatis interpretibus, & accuratius Sylvester *in sua Summa, in verbo, cessatio*, & Domin. Soto *in 4. sententi. dist.22. q.2. art.2.* qui & illud scribit, posse hos contendentes, etiam post arreptum iter ad Pontificem, transigere & pacisci, atque à cessatione sponte desistere.

Dubitari itaque nunc contingit, † quæ iusta & rationabilis 5 sit cessandi causa? Archidi. *in d. c. si Canonici*, scripsit reliquit, hoc non esse in iure diffinitum, & ob id iudicis arbitrio relinquitur: illum secutus est Barb. *consil. cohpen. prope fin. lib.2.* verùm gl. *d. c. si Canonici, in verbo, causa*, inquit, † tu- 6 stam causam cessandi non esse ob non solutam pensionem, vel ob leuem aliam offensam: sed esse intelligendum de grauiori offensa, vipotè, si laici faciant statuta contra libertatem Ecclesiæ, vt grauis iniuria, & graue detrimentum hoc æxi- 4 stimatur, c. *Ecclesia S. Mariæ, de constit.* vbi latissimè omnes scribentes. Est etiam secunda † iusta causa, quando collectę 7 & munera à laicis illis indicerentur ita gl. *d. loco.* Non enim licet eos sic grauare, *l. placet, C. de sacrosanct. eccles.* vbi laic-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

omnes: & quod de ipsismet clericis dicitur, idem dicendum est de illorum emphyteutis, ratione scilicet portionis spectantis ad ipsam ecclesiam: solum eum illi † emphyteuta gravari possunt ratione utilis dominij: ita ex recentioribus Roland. à Valle *cons. 66. num. 34. lib. 1.* Sic in colonis pro fructibus sibi in portionem contingentibus: ita latè affirmant Ripa *tract. pestis, in tit. de privilegiis ad conser. uber. num. 127.* Decius *in l. in omnibus id observatur, num. 2. de reg. iur.* alios plures referam *infra in casu 54.* vbi pariter commemorabo multos dissentientes. Est ratio, quia dominium vtile non dicitur esse Ecclesiæ: ita Anchar. *cons. 433. posse aquam,* dum respondit, † statutum quo fœminis stantibus masculis excluditur, locum habere, etiam quoad bona emphyteutica Ecclesiæ, ratione utilis dominij, quod nō ecclesiasticci iuris, sed tēporalis esse dicitur: illū secutus est in specie simili Soc. iun. *cons. 71. in fin. lib. 1.* Alex. *cons. 9. num. 2. lib. 1.* qui in feudo † ab Ecclesiæ recepto respondit, leges municipales, & ius commune locum sibi vendicare ratione dominij vtilis: idem docuit Dec. *in c. quæ in ecclesiarum, num. 6. in fin. de constit.* nec enim hoc dicitur esse cōtra ecclesiasticam libertatem: idem respondit Alex. *cons. 17. nu. 4. lib. 6.* qui respondit, † statutum quo est cautum alienare volentem rem immobilem, teneri denunciare consanguineis, vel vicinis: locum etiam sibi vendicare in bonis emphyteuticis Ecclesiæ: sic Socin. senior *cons. 99. in causa eximij, col. 1. lib. 1.* respondit, † statutum quo cavetur, ob pensionem nō solutam emphyteutam ius suum non perdere: locum etiam habere, cùm laicus rem Ecclesiæ, ratione utilis dominij alteri laico in emphyteusim dedit. Hinc etiam respondit Rimin. *cons. 70. num. 11. lib. 5.* † Pontificem Maxim. non posse inferre præiudicium succedere debentibus in dominio utili feudi ecclesiastici, cùm directum dominium tantum, non vtile sit in potestate Pontificis. Hinc etiam tradunt Bart. *in l. cum sponsus, §. in vectigalibus. ff. de publ. in rem actio.* Ang. & Imol. *in l. quamvis, de vsucap.* quod est contra Ecclesiam non currat præscriptio longissimi temporis, contra † vasallum tamen & emphyteutam Ecclesiæ præscriptio decem & viginti annorum curriturum affirmant Alex. *cons. 169. col. 1. lib. 1.* Fel. *c. ad audientiam, vel pen. de præscr.* Rimin. *cons. 168. nu. 20. lib. 1. & cons. 51. num. 2. lib. 1.* Baldus *tract. præscript. 1. partic. 1. partis principalis 3. reg. vers. secunda limita, & ibidem q. 4. principalis.* Accedit etiam, quod respondit Alba *cons. 18. nu. 6.* † creditorem posse consequi creditum suum super bonis emphyteuticis Ecclesiæ, ratione vtilis dominij.

Tertia iusta causa, ob quam a diuinis cessare possent clerici, est, secundum glossam *d. cap. si Canonici,* si alter eorum esset captus, & † carceri mancipatus à iudice seculari: non enim eis licet in clericos ius dicere, *c. a. cum non ab homine, de iudic. vbi* Dec. *in 1. not. ab.* docuit esse idem, quando is laicus esset in magna dignitate constitutus: nam nec adhuc illi licet eos capere, vt probat in text. *d. c. a. cum non ab homine,* vbi glos. & omnes: & clarius *in c. si vero, de sent. excommun.* Verùm glos. *d. c. si Canonici,* absolutè nimis loquitur, † laicum scilicet nō posse clericum prehendere seu detinere: quamobrem tres casus distinguendi sunt, vt distinguit Decius *d. c. cum non ab homine, num. 10.*

Primus est, quando † laicus prehendit clericum, vt eum ad iudicem suum ducat, tunc laicus recte agit, nec aliquam mereatur pœnam, vt possit excommunicari: ita Abb. *d. c. cum non ab homine,* & ibi Dec. *d. num. 10. vers. primus est.* Est ratio, quia dolo hic nō agit, quo in casu procedit *c. si quis suadente, 17. q. 4.* & quilibet exusa, etiam iniusta excusat à dolo, *l. igitur, de liberali caus.* & alibi dixi. Verùm contra Decium & cæteros tenuit Alciat. *in d. c. cum non ab homine, nu. 19.* ea ratione, quia sufficit adesse dolum præsumptum, vt locus sit constitutioni † *d. c. si quis suadente, 17. q. 4.* at hic dolus adest præsumptus, vt ipse Alciatus deducit: non ergo capi potest. Ridiculus est sane argumentatio, quoniam dolus præsumptus purgatur, posteaquam ad iudicem suum clericus ducitur: ab Abbatis ergo & Decij sententia non est recedendum: & hoc in casu glos. *d. c. si Canonici,* locum habere non potest.

Secundus est casus, † quando clericus capitur, vt obijciatur delicto commiserendo, & tunc sine dubio prehendi potest: ita Decius *d. c. cum non ab homine, nu. 10. vers. secundus casus:* qui post Abbatem multis similibus comprobat: illud præsertim attulit, quod licet † clericus revelare non possit delictum perpetratum, potest tamen perpetrandum, ex Innoc. *in c. omnis utriusque sexus, de pœnit. & remiss. ibi.* & cum Decio sentit etiam Alciat. *ibid. num. 2.* qui tamen inquit, videri mirum, quòd vbi delictum est commissum, non potest capi, & quòd potest capi, cùm est committendum: & nihilominus cōtrarium verius esse deberet, cùm maius delictum sit iam commissum, quam committendum, & maior pœna iudicetur, vt is probat, sed mirum videri non debet: quoniam non ratione pœnæ lex hoc cōcedit, sed vt euitetur factum, quod irretractabile deinde esset: at in iam commisso prolubet, quoniam suus adest iudex, qui eum prehendere potest & punire, vt nunc subiiciam.

Tertius est casus, cùm igitur de delicto iam commisso, & † clericus de fuga minime suspectus prehenditur, vt ad iudicem suum ducatur: hoc casu affirmant Abbas & cæteri, clericum capi non posse, sed laicum malè agere, etsi non incidat in excommunicationem, *c. vt f. ima, c. si vero, de sent. excommun.*

Declaratur non procedere secundùm Abbatem quando † is clericus, qui iam delictum commisit, esset suspectus de fuga, tunc prehendi poterit, vt ad iudicem suum ducatur: idem docuit Bart. *in l. si quis in seruitute, ff. de furt.* & communem hanc dicit esse declarationem Alciat. *d. c. a. cum non ab homine, nu. 22.* qui dum eam tuetur, respondet rationibus Decij, contrariam opinionem defendentis: quæ sane communis opinio vera demōstratur, argumento à fortiori, cum suprà in primo casu retulimus ex Abbatis & Decij sententia, laicum licèt posse clericum prehendere, vt ad iudicem suum ducat: quantò ergo fortiùs potest, cùm is clericus est suspectus de fuga? quæ quidem suspicio maiorem præbet causam prehensionis, nec in hoc est differentia inter pœnam excommunicationis, & alteram, quamvis eum prehendrado licitè agat: magna est huius rei vtilitas, quemadmodum admonuit Alciat. *d. c. cum non ab homine, num. 23.* nam si capi non potuit, etsi coram † iudice ductus sit, relaxari debet, etsi confessus sit, torqueri non poterit, *c. mirror, 17. q. 4.* Abbas *c. inter alia, de immun. eccles.* Bart. *d. pen. ff. de quæst.* dum in simili concludit de confessione facta in tortura, non præcedentibus legitimis indicijs, vt alibi dixi. Fuisset ex his Bald. *in d. c. cum non ab homine, n. 4. & ibi nu. 24. vers. ex his infer.* quòd stare statuto, vt certat † sapiat 52. *in criminalibus sub rubr. de pœnis communium terrarum:* quòd vdlx teneantur capere malefactores, quòd non tenebuntur capere clericum: & cum Baldo transit Barb. *cons. 11. col. penult. in fin. lib. 1.* Alciatus tamen inquit dubitabilem esse Baldi decisionem, quandoquidem statutum edictum pro vtilitate communi ac publica, clericos etiam comprehendit: vt omnes tradunt *in c. Ecclesia S. Mariæ, ibi* Dec. *nu. 27. de constit.* qui intelligunt procedere, quando ius Pontificium non resistit: Baldi † ergo doctrina declaranda est ex suprà relatis, clericum scilicet capi posse & debere, cùm est suspectus de fuga, vt ad iudicem suum ducatur, atque ita relatum statutum Papiense declarari, extendique potest.

CASVS CLXXXI.

De collecta quam exigit dominus à subditis, vt filiam matrimonio collocet.

SVMMARIA.

1 *Feudi dominus exigit collectam à subditis pro doribus filiarum.*
2 *Caligula Imper. Tiberiab. doties præstari voluit suis filiabus.*
3 *Collectam à subditis exigit feudi dominus, cùm eius filia religionem intrediendi dos constituenda est.*
4 *Collectam pro filia maritanda, quando exigat dominus à subditis.*
5 *Iudicij arbitrio relinquitur, quando & quatenus possit dominus feudi exigere à subditis pro filia matrimonio collocanda.*

HAbent sæpissime feudorum possessores, & domini multa in eorum dominijs privilegia, multaque cum locorum incolis conventiones, inter quas illa vna sæpe enumerari, vt possit dominus † collectam illis indicere pro solutione dotium suarum filiarum, cum matrimonio collocantur: hoc aliquando Romæ obseruatum à † Caligula fuisse in illius vita scribit Sueton. *cap. 42.* hodie hic vsus in subalpina regione

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

regione est frequens; vt scripsit Iacobinus à S. Georgio *in tractat. de Homagiis, col. 2.* qui & de iure homines teneri ex aliquorum sententia tenuit, eam opinionem probarunt gl. *l. placet, in verbo, canonicam. C. de sacrosanct. eccles.* sic Rolfred. & Spec. vt refert Boer. *q. 126. num. 1.* Guido Papæ *qu. 57. in vasallus.* Parpalea *d. l. placet, num. 46.* hanc tandem probare videtur Boer. *d. q. 126. num. 12. in fin.* & ibi scribit etiam tenori pro filia, † quæ religionem ingreditur: & non modò pro
3 una filia, sed & pro pluribus, quod refert & Tiraq. *de iure primog. q. 10. num. 2.* Sunt tamen qui aliter senciunt, quorum in numero fuit Alberic. *in l. col. 7. C. de iurisdict. omn. iudic.* qui solâ consuetudine observandam tenuit: scribit Bald. *in c. 1. §. similiter, de Cap.* Corrad. Castrens. *in l. vlt. C. de stat. & imagin. & in l. meminem. C. de sacrosanct. eccles.* nec aliter sensit recte intuenti Iacobinus à S. Georg. *in investitura feudali, in verbo, quæ quidem investiti præstiterunt, col. 7. versic. circa alium casum, & d. tract. de Homagiis, col. 8. vers. ex a prædicta quære,* affirmant tamen isti, collectam hanc exigi
4 posse, cùm dominus † pauper est: quorum sententia magis mihi semper placuit: & hanc probauit Tiraq. *de iure primog. q. 69.* Illud vnum tamen observandum erit, quod scriptum reliquit Guido Papæ *d. q. 57. in fin.* dominum non posse exigere hanc collectam pro secundis nuptiis. Cùm ergo iure & æquitate fundente exigi collecta hæc potest, cùm hoc nó fit nec à iure, nec à consuetudine omnibus in casibus præ-
5 sertim determinatum, arbitrio † iudicis relinquitur: vt pro Carretis Millesimi respondit Soc. *iun. cons. 16. num. 2. lib. 3.* & iusta quidem ratione iudex arbitrari debet; nec enim ipse dominus sibi ius dicere hac iure potest, vt post Oldradum *cons. 234. in fin.* & alia scribit Tiraq. *d. q. 69.* Diligens ergo iudex considerabit secundùm Soc. *d. cons. 16. num. 5.* quantitatem promissarum dotium, conditionem personarum, quod auxilium aliàs præstiturum fuerit: nec enim secus agendum hic est, quàm cùm pater filiam matrimonio collocauit non assignata dote aliqua expressim, intelligitur dos debita, quæ ex personarum conditione, & quantitate patrimonij congrua iudicatur: id quod suprà suo loco declarabimus.

CASVS CLXXXII.

Quæ necessitas iusta sit alienandi aliàs inalienabilia, & latissimè de singulis disseritur.

SVMMARIA.

1 *Feudum ex causa necessitatis alienari non potest.*
2 *Vasallus inconsulto domino directo, de vili dominio suo disponere non potest.*
3 *Pater ex causa necessitatis filium vendere potest.*
4 *Patris in filium potestas quanta.*
5 *Necessitatis causa obedientia seruitur.*
6 *Necessitatis causa licet alienare feudum.*
7 *Auctoris ratio cur vasallus feudum ex causa necessitatis alienare non possit.*
8 *Dominus tenetur succurrere vasallo in necessitate posito.*
9 *Dominus & vasallus à pari iudicantur.*
10 *Clientes quomodò Patronis olim apud Romanos.*
11 *Vasallus si impetratam licentiam alienandi feudum ex causa necessitatis non obtinuit, liberè alienare potest.*
12 *Statuto, quo mulier sine consensu consanguineorum alienare non possit, est satisfactum, si consanguinei consentire sine causa recusant.*
13 *Vasallus feudum inconsulto domino alienare non potest, etiam pro necessitatibus ipsius domini.*
14 *Decretum antiquum Pedemontium, concedens alienationem feudi ex causa necessitatis, declaratur.*
15 *Feudum alienans ex causa necessitatis, an consensum eorũ, qui in feudo succedere debent, requirere debeat.*
16 *Fideicommissum ex causa necessitatis alienans, non tenetur requirere consensum eorum, quibus est facienda restitutio.*
17 *Superioris auctoritas & consensus facit, vt in alio fraus non præsumatur.*
18 *Necessitas qualis esse debeat, vt feudum alienari possit.*
19 *Necessitas præcisa, causatiua, & honestatis.*
20 *Necessitas alia est famis, alia belli.*
21 *Necessitas fatalis, naturalis, & data opera.*
22 *Necessitas legalis.*
23 *Necessitas fatalis quæ.*
24 *Necessitas fatalis iustam causam præstat alienandi, aliàs inalienabilia.*
25 *Necessitas naturalis quæ.*
26 *Necessitas naturalis iustam causam præstat alienandi, aliàs inalienabilia.*
27 *Furari licet ob causam necessariæ victus.*
28 *Alienatio ob necessitatem facta, in fraudem facta non præsumitur.*
29 *Necessaria ad victũ emere possunt locorũ Magistratus.*
30 *Necessitatis causa licet alienare Deo dicata.*
31 *Necessitate coactus vendere nũ potest inalienabilia, cùm studiò alienabilia consumpsit.*
32 *Necessitatis causa tantùm alienandum est, quantum ipsa necessitas vrget, & non vltra.*
33 *Spurio alimentorum causa tantùm licet relinquere, quantum alimenta requirunt, & non vltra.*
34 *Executor testamentarius rẽ magni valoris distrahere nõ potest, vt satisfaciat voluntati testatoris de remuneranda.*
35 *Minoris bona magni valoris pro iusto debito alienari non debent.*
36 *Iudicis arbitrio relinquitur, quantum alienari possit ob causam necessitatis.*
37 *Necessitas data opera & culpabilis quæ.*
38 *Necessitas culpabilis non præstat iustam causam alienandi, aliàs inalienabilia.*
39 *Necessitas culpabilis culpa ad actum præmeditata omninò inexcusabilis est.*
40 *Alienationem & dilapidationem bonorum præsumi factam ob hæredem grauato doloie & animo euertendi fideicommissum.*
41 *Necessitas ex culpa ad factum non præmeditata, quomodo & quando excusat.*
42 *Necessitate ex culpa non præmeditata oppresso succurrendum esse in modum eleemosynæ.*
43 *Pauperem posse implorare iudicis officium, quo ei succurratur per eleemosynam à diuite.*
44 *Eleemosyna de re aliena fieri non debet.*
45 *Necessitas ex culpa non præmeditata an iustam causam præbet alienandi liberè, aliàs inalienabilia.*
46 *Fideicommissum nec contrahendo, nec delinquendo alienari potest.*
47 *Priuilegium amittit, qui in illum committit.*
48 *Culpa vnius alteri nocere non debet.*
49 *Negligentia vnius alteri nocere non debet.*
50 *Egestate laborare debent male meriti.*
51 *Necessitatẽ qui suo facto ingressus est, succurrendũ non est.*
52 *Necessitas propriè dicitur, qua principium habet necessarium.*
53 *Debitor voluntarius quis.*
54 *Filius sua culpa redactus ad necessitatem alienare non potest fideicommisso suppositus.*
55 *Pater non tenetur alere filium sua culpa ad necessitatem redactum.*
56 *Legitimam si male consumpsit filius, alteram à patre non consequitur.*
57 *Dotem si male consumpsit filia, iterum dotanda non est.*
58 *Episcopum non posse exigere charitatiuum subsidium ob necessitatem, in quam sua culpa incidit.*
59 *Culpa ad casum nõ ordinata, quando considerabilis nõ sit.*
60 *Culpa ad casum non ordinata, ad commodum nõ prodest.*
61 *Culposus ex sua culpa lucrum reportare non debet.*
62 *Necessitatus ex culpa sui antecessoris adiuuandus est.*
63 *Decretum antiquum Pedemontium, quo alienatio feudi ex causa necessitatis conceditur, declaratur.*
64 *Necessitatus sua culpa ad casum non ordinata, est adiuuandus ex coniecturata voluntate testatoris.*
65 *Filius ex coniecturata voluntate patris potest alienare fideicommissum ex causa necessitatis, in quã incidit sua culpa, ad casum tamen non ordinata.*
66 *Necessitas legalis quæ.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

67 *Dotem filiæ assignare debet pater necessitate legali.*
68 *Fideicommissum posse alienari pro dotis constitutione.*
69 *Fideicommissum posse alienari pro dotis restitutione.*
70 §. *quamobrem, in auth. de restit. & ea quæ parit videtur mense, declaratur.*
71 *L. qui cum alio contrahit, de reg. iur. declaratur.*
72 *Mulier non tenetur perseverare cohabitationem illius, cum quo contrahit.*
73 *Angeli & sequacium opinio de fideicommisso non alienando pro dotis restitutione, exploſa.*
74 *Alciati & aliorum consideraciones, de fideicommisso non alienando pro dotis restitutione, eversæ.*

CVm de alienatione feudi ex causa necessitatis nostri agunt, multa cohiusè & perplexè scribunt, aliqua etiam iudicis arbitrio tribuere videntur. Ego quo disceptationem hanc vtilem adinodum, & in iudicijs frequentem explicem atque declarem, paulò altius exordiar. Sciēdum est itaque, 1 regularitèr † feudum ex causa necessitatis, domino directo inscio atque inconsulto, alienari non posse, *c. 1. §. necessitate, qual. feud. alien. poter. c. imperialem, §. 1. de prohib. feud. alien. per Feder.* quam iuris regulam veram esse omnes affirmant *in d. §. necessitate*, vt Bald. Alvaro. Isernia. & idē tradunt Dec. *cons. 445. n. 24.* Curt. iun. *tract. feud. 4. part. princip. nu. 107.* Iacobin. à S. Georgio *in inuestitura feudali, in verbo, & cum pacto, de non alienando, col. 4. vers. quæro cum nunquid.* Zas. *in Epitom. feud. parte 9. nu. 13.* Carol. Molin. *in conjectu.* Parl. *tit. 1. §. 13. gl. 5. nu. 1.* Iul. Clar. *lib. 2. sententiar. §. feudum, q. 31. vers. pone vasallus*, & Crauet. *responso pro Genera. nu. 69.* Rationem, cur hoc ita factum sit, reddunt omnes *in d. §. necessitate*, quoniam in feudo proprietas domini directa est, ob id de ea tanquam de re aliena vasallus nullo casu disponere potest, *iuxta l. vlt. in fin. C. de pact.* nec etiam potest 2 † vasallus disponere de vili domino, quia per illam alienationem debilitatur ius directi dominij, *c. 1. de prohib. feud. alien. per Lothar.* hoc ideo est factum, quia olim multi † fraudes, fingendo necessitatem, committebantur, *c. imperialem, §. ralliadis, de prohib. feud. alien. per Feder.* Accedit secundum Bald. *d. ea in prin. nu. 2. qual. feud. alim. alien. poter.* quod vasallus dominū superiorem habens, actu illum recognoscere debet. Hæ rationes (aiunt relati Doctores) cessare videntur in cæteris actibus, vtputa, cùm † causa necessitatis tamis, pater filium dotabit, *l. 1. C. de patrib. qui filios dotav.* 3 nam hoc casu (inquit Bald.) pater integrum ius habet in filium, *l. vlt. C. de patria potestat.* & tanta † olim erat, quanta domini in servum, *l. pronunciat. §. iure proprio, de verb. sign.* sed differentia hæc sensus est, siquidem ius illud paternum, amplum in filium fuit olim ex lege Romuli, quod abrogauit Numa: quemadmodum multorum auctoritatibus scripsimus *in tract. de recup. poss. remed. 2. nu. 102.* Nec ratio illa superioritatis, ita simpliciter considerata, probabilis est, quoniam 5 causa necessitatis tolleretur sperniter, *c. 1. de obser. reiunij.* Non etiam videtur probabilis illa ratio, quod ius domini directi, debile & infirmum reddatur: nam & idem est in fi- 6 deicommissis, & tamen concedit † alienario ex causa necessitatis, *l. filius fami. §. dum. de leg. 1. & ion fideicom. ff. de fideicommiss. liber.* sic cùm maritus alienat bona dotalia pro redemptione filij, *l. quamuis, & l. seq. ff. solut. matr.* Castrens. *cons. 441. lib. 1.* cæteros casus sciens prætereo. Si ergo hæc his 7 in casibus concedunturq; cur non & in casu alienationis feudi? Ego, quidquid fremant alij, opinor hoc ob id esse factum, vt vasallus superiorem recognoscat, & sub eius obedientia sit: nec enim lex prohibet omninò alienationem feudi, etiā ex causa necessitatis, sed solùm negat posse alienari sine illa qualitate consensus domini, vel licentia. Nec hoc durum est, vel videri debet, quoniam vice versa dominus deinde requisitus, consentire omninò tenetur: quod ea 8 ratione demonstratur, quia dominus tenetur † vasallo succurrere, cùm vrget necessitas, ex quo eum loco filij habere debet, *c. 1. in fin. de forma fidelit. Afflict. d. 1. §. si vadex. nu. 3. de* 9 *pace tenen. & eius violat.* Hinc dicimus, † dominum & vasallum à pari iudicari. *d. cap. 1. & ibi Afflict. num. 12. de forma fidelit.* & quemadmodum vasallus tenetur domino succurrere in necessitate, ita & econtra: quare Alex. ab Alex. *lib. 6. dier. Genial. cap. 10.* scribit, lege antiqua olim fuisse cautum, 10 vt patroni ita charos haberent † clientes, ac proprios sanguine coniunctos: sed magis in specie adscriti potest text. *in c. 1. in fin. Episcopum vel Abbat.* & clarè in terminis tis Arcu. *in l. si quis non quasi. nu. 1. ff. de acquir. hæred.* post Bald. *in l. 1. C. de lat. liber. tollend.* Si ergo vasallus necessitate probata, licentia alienandi impetrauerit à domino, is dominus concedere eam debet: quod si eam licentiam is edere decrevisset, poterit sine ea alienare: hoc visus est sentire Dec. *in cap. quæ in Ecclesiarum, n. 30. vers.* & hoc intelligendum videtur *de const.* & clarius Bald. *in 1. 1. §. aut si libellatio, n. 1. quib. mod. feud. amit.* Anto. Capic. *in Camperiaten. de prohib. feud. alien. per Feder.* quo loci Camerarius *pag. 691.* intra impressionē Basilex. *in vers. vos autem tenere*, disserit: quod confirmatur ex recepta illa doctrina: Si † illatum cautum est, quod mulier non possit contrahere sine consensu consanguineorum, & consanguinei requisiti recusent sine causa consentire, poterit mulier liberè contrahere: ita Bart. *in l. si eum dotem. §. ro autem tempore. ff. sol. matr.* Ias. *in l. 1. nu. 20. & liberorum. nu. 9. C. qui admitti.* Antonius Corsec. *sing. 96. in verbo, consensus, incip. statuto tenetur*, & Tiraq. *de legib. connubian. gl. 6. nu. 115.* idem ergo dicendum est in casu nostro.

Hæc iuris communis dispositio locum etiam sibi vendicat, cùt vasallus vel ob causam ipsius domini, vtputa, 11 Ut hoc illum adiuuare possit, vel vt feudum tueatur ab hostibus, alienat: nam adhuc non potest alienare inconsulto domino, licet ipse dominus omninò teneatur in casu licentiam concedere: vt clarè sensit Afflict. *decis. 286. n. 68.* & licere ex causa huius necessitatis alienare, tradunt Bald. *l. 1. C. commun. de leg.* Curt. iun. *d. 4. part. n. 95. vers. aliam limitationem.* Molinæ. *d. gl. 5. n. 1. ex tex. d. l. eum fideicom. ff. de fideicom. liber.* quo ita in fideicommisso illatum est: id quod affirmatur Soc. sen. *cons. 16. col. 1. vers. ex quib. suppositis. lib. 1.* Boer. *q. 44. nu. 27.* & Parl. *cons. 11. n. 25. lib. 1.* & probat *l. filius fam. §. dum. vers. nam si hæredis. de leg. 1. & l. pater filium, in prin. de leg. 3.* & cū hac iuris communis dispositione, nempe alienantem feudum, etiam ex causa necessitatis debere requirere cōsensum directi domini, cōuenit † decretū Pedemontium iam editum 14 à Duce Iolam anno 1475. ex illis verbis: [etiam ad subueniendum aliis, quibuscunque necessitatibus suis possint & valeant, ac eis & cuiubet ipsorum pleno iure liceat: nostro tamen seu præfati filij nostri, aut hæredum, & successorum suorum præhabito & interueniente consensu:] quod sane decretum etiam in casu iam relato, cùm ex causa necessitatis pro ipso feudo fit alienatio, intelligitur. Dubitaui ego † aliquando interrogatus, an inspecta persona eorum, qui in 15 feudo omnino succedere debent, liberè feudum ex causa necessitatis alienari possit, ita vt eorum consensus vel licentia requiri ab alienante debeat? Respondi, requirendam non fore: tum quia iure feudorum cautum non est: nam *d. §. necessitate*, loquitur de licentia, inspecta persona domini directi: tum quia in alienatione † fideicommissi (cuius 16 alienationis natura feudali proxima est) fideicommissariorum consensus hoc in casu non exigitur, vt sentit Baldus *in d. §. necessitate*, declarando *d. l. eum fideicom. ff. de fideicom. liberi.* & verè mecum sentire videtur Bald. dum inquit, vasallum requirere consensum superioris, cùm vbi adest superioritas, ibi requiritur authoritas: quæ ratio cessat in casu illo. Accedit, quod si consensus † superioris adhibetur & 17 præstatur, cessat omnis suspicio atque præsumptio fraudis, quam consideraui text. *d. imperialem, §. ralliadis. de prohib. feud. alien. per Feder.* nec enim credendū est, quod dominus directus suum consensum adhibere voluerit, existente falsa causa allegatæ necessitatis à vasallo: cū quilibet bonus præsumatur, præsertim Princeps, qui talis præsumitur, qualis de iure esse debet, vt scribunt Ias. & cæteri *in l. præsumptione. C. si contra ius vel vtil. pub.* & clarius idem Ias. *in l. causa. n. 6. de transact. & cons. 1. col. pen. lib. 4.* Gram. *cons. 34. n. 3. & cons. 41. nu. 33.* Dubitari (quod è re nostra magis est) nunc contingit, qualis esse debeat † necessitas, ob quam feudum, vel etiā 18 fideicommissum & his similia, aliaqui inalienabilia, alienari permittuntur. Ad huius rei declarationem sciēdum est primò, † necessitatem variè partiri: siquidem Bart. *in l. 1. num. 5.* 19 *C. quomodo & quando iud.* diuidit necessitatem in præcisam, causitiuam, & honestaris causa: quā diuisionem sensit idē *in l. rei quæ pignori, nu. 7. ff. fam. ercis. in l. in eadē in fi. ff. ex quib. caus. maio. & in l. pecunia, in fin. ff. de ali. & cib. leg.* & Anton. Corf. *sing. 19. in verbo, necessitas, incip. Quando quis*, quæ fatū diuisio haud multum propositæ materiæ nostræ conuenit.

Alterā

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Altera est diuisio, quam facit Bald. *cons.* 448. *Lata fuit sen-*
20 *tentia. lib.* 3. *repertorium cons.* 206. *lib.* 5. vt alia sit necessitas † famis, alia belli, alia casus mortis, & his similes, quæ quidem diuisio nec ad rem confert.

Tertia est diuisio, quam fecit Bald. *cons.* 10. *Quid importent verba, lib.* 1. quem est secutus Boer. *q.* 44. *nu.* 27. & Craner. *respon. pro Genero, n.* 94. Cacheranus *decis.* 167. *n.* 1. vt vna dicatur † fatalis, secunda naturalis, tertia data opera, sicque cul-
21 pabilis: quartam nos addimus, nempè † legalem, tanquam legis dispositione prouenientem, & quam præcisam appellat Crau. *in respon. pro Genero, in corollario n.* 4.

23 Prima † necessitatis species, quę fatalis appellatur, illa est, quę ex fato & casu euenit, vt cùm quis in latrones fortuitò incidit: vel cùm similis alter casus cõtingit: ex quo enim hęc à fortuna prouenit, quæ humano consilio præuideri & illi prouideri non potest. *l.* 1. §. *si eo tempore. ff. de admin. rerum ad eius pertinen. l. quæ fortuitis. C. de pigno. actio.* sequitur illa
24 iustam causam præstare † alienandi vel feudum vel fideicommissum: quemadmodum respõdit Bald. *d. cons.* 10. Socin. *sen. in l. Marcellus. §. res quæ nu.* 6. *ff. ad Trebel.* & pulchrè Tira. *q. de legibus comm. in glo. 6. n.* 277. *ex text. l. Diuus. §. causa. in fine. ff. de petit. hæred. l. sancimus nemini, in fin. C. de sacrosan. eccl. & c. aurum. 21. q. 2. authen. si captiui. C. de Episc. & cle. & auth. contra rogatus. C. ad Trebel. ibi, seu captiuorum redemptionis.* qui quidem rex. est desumptus ex *Nouella* 108. *De restitut. ibi. sed etsi in redemptionem captiuorum.*

25 Secunda necessitatis species, quæ † naturalis dicitur, illa est, quæ à natura ipsa causatur, vt edere, bibere vestibus indui, seruitores habere, domũ ruinosam reparare, agros colere, indictas collectas, gabellas ac tributa persoluere, Soc. *d. l. Marcellus. §. res quæ nu.* 1. *ad Trebel.* & raue. *d. respon. pro*
26 *Genero, n.* 94. Hæc naturalis † necessitas præstat iustam causam alienandi feuda, fideicommissa, & alia alias inalienabilia: vt relati Doctores scribunt, & satis probat *text. d. auth. contra rogatus, in fine, ad Trebel. ibi, vel si non habet vnde sibi faciat expensas,* & ibi glo. notat, & post eam Bartol. *in authen. res quæ n.* 9. *C. cõmun. de lega.* & probat. *d. Nouella* 108.
27 Hue spectat illa ratio, quòd ob causam † necessarij victus furari licet. *c. si quis propter. de furtis.* Confirmatur tertiò ex *l.*
28 *nõ solum. §.* 1. *ff. de alienat. iud. mutandæ caus. facta.* vbi † alienatio facta ex causa necessaria fatali, vel naturali in fraudẽ facta non creditur. Quartò, clarius hanc sententiã probat *l. Diuus. §. causa. vers. sed & propter. ff. de petitio. hæred.* Quintò huc pertinet quòd si ob causam alimentorum licet patri propriũ filium distrahere. *d. l.* 1. *C. de patr. qui filios distrax.* & suprà attigimus, & latè scribit Tira. *q. de retrait. conuent. §.* 26. *glo.* 1. *n.* 16. sequitur, hanc esse probabilem causam alienandi alias
29 non alienabilia. Sextò hoc videmus, quòd etsi † magistratus cõtrahere nõ possunt, & emere aliqua in loco officij. *l. principalibus. ff. si certum pet.* possunt tamen emere ad victum necessaria, ita declarant omnes *in d. l. principalibus,* ibi Alex. *nu.* 4. Ias. *colum.* 2. *vers. quarto limita.* & Zasius *n.* 16. & clarè probat *l.* 1. *§. prouincias. C. de contract. iud.* Septimò accedit,
30 quòd † ob necessitatem famis licet alienare Deo dicata vasa, & illis similia. *l. sancimus nemini, prope med. C. de sacros. eccles. d. c. cum aurum. 21. q.* 2.

Declarant primò hic casus, tunc locum non habere, cùm
31 iste in necessitate hac positus alia bona habuit vnde ali potuit, & illa malè consumpsit: quibus si commodè & temperatè vsus fuisset, nihil sibi defuisset, nec ad inopiã atque paupertatem deuenisset, vt quia præter feuda, vel bona fideicommisso supposita, multa alia bona libera possidebat: si ergo illa malè consumpsit, non potest ex causa victus necessarij hæc feudalia vel fideicommissaria alienare, ita docuit Soci. *d. l. Marcellus. §. res quæ n.* 3. *ad Trebel.* verum mea opinione, hæc Socini declaratio non differt ab his, quæ ipse scribit *d. §. res quæ num.* 4. de necessitate culpabili, etsi enim necessitas hæc, de qua agimus, sit in se naturalis, attamen is ad eam redactus, sua culpa ad eam deuenit, ob id culpabilis dicitur: de ea ergo agemus infra *in* 3. *specie.*

Declaratur secundò hic casus, vt locum sibi non vendicet,
32 quando vltra † casum necessitatis fieret alienatio: nam tantum est solùm alienandum, quantum vrgeat necessitas requirit. ita Bald. *cons.* 131. *Præmittendum est ad euidentiam, lib.* 1. *& d. cons.* 10. *in fine, lib.* 2. quam sententiam sunt secuti Ias. *in l. creditor. n.* 3. *in tertia limitatione ff. si cert. pet. & l. qui Romæ. §. duo fratres. n.* 37. *de verb. oblig.* Deci. *l. si donatione. n.* 17. *C. de collat.* idem *in eadem præsentia. nu.* 68. *ac prob. & consil.* 403. *nu.* 18. Crau. *cons.* 141. *col.* 11. *vers. secundo respondeo. & in respons. pro Genero, nu.* 194. quæ quidem doctrina satis probatur ex *l. vltim. ff. de exercito. actio.* ibi. [quatenus in ea causa fuerit navis, vt refici deberet, multò tamen maior pecunia credita fuerit, quam ad eam rem fuerit necessaria.] quo loci in specie Bald. licebit, non licere patri rem maximi valoris † 33
spurio in alimentorum causam relinquere, sicque vitra necessitatem naturalem. Confert secundò text. *l. quod adipiscenda. ff. de donat. inter vir. & vx.* quo probatur, donationem ab vxore viro factam ad dignitatis consecutionem, eatenus valere, quatenus ipsa sola causa postulat. Tertiò accedit text. vbi glo. & Bald. in *l. penultim. C. quando decreto opus non est.* quo probatur, executores testamentarios † non posse rem 34
magni valoris distrahere, vt satisfaciant dispositioni testatoris de re leui: & eam glossam egregiè declarat Bartol. *in l. alio. n.* 13. *ff. de alimen. & cibaria lega.* Socin. *seu cons.* 13. *colum.* 5. *vers. subsequenter. lib.* 1. idem Bart. *in authen. hoc ius porrectum. n.* 10. *C. de sacrosanct. eccles.* similis extat gl. *in l. quæsitis. C. de distract. pig.* & sentit Bar. *in l. creditor. ff. eo.* Quarto, huc propius spectat *l. cum ij. §. modus. ff. de transact.* quam in hac sententiam citat Bald. *cons.* 75. *Quidam tutor. lib.* 1. ex verbis claris illius text. *ibi.* modus habetur in transactione iuxta qualitatem personæ, non vltrà. Quintò magis proxime confert
l. magis puto. §. idem Prætor. ff. de rebus eorum, ibi. [propter † 35
æs alienum modicum possessio magna distrahatur] quem text. in hanc sententiam retulerunt Bald. *d. cons.* 75. & Deci. *in d. l. si donatione. n.* 17. post Alexand. *ibi. C. de collat.* & in hoc † versatur iudicis arbitrium, vt probat *d. §. modus.* & clarius 36
§. item si Prætor.

Tertia est necessitatis species, quę culpabilis, seu data opera appellatur: illa est, cùm quis laute & prodigaliter viuendo omnia profundit & euertit, atque ita deinde pauper & inops factus est, & hæc necessitas verè nõ est species necessitatis, sed casus, per quẽ quis in naturalẽ vel fatalem necessitatẽ incidit: sed si vtcunque, ex Baldi & aliorũ doctrina, hæc necessitas regulariter † iusta non est, nec excusabilis, cùm 38
illi imputandum sit, qui in eam se contexit. *l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cogan.* sed quo res clarior reddatur, cùm variæ in hac necessitatis specie sint Doctorum opiniones, sunt aliquot casus distinguendi.

Primus est, cùm quis ex sua † culpa ad actum præmedita- 39
ta & ordinata ad casum in necessitatem incidit: hoc in casu hic nullo iure adiuuandus est: nec enim ei concediturus alienare feudum vel fideicommissum, vel quid aliud simile. ita clarè affirmarunt Castr. *in l. etiam. §. vltim. ff. fol. matr.* Ias. *in l. non tantum, in fine, & l. sicut autem, num.* 2. *ff. de rebus iud.* Deci. *in c. quæ in ecclesiarum. numer.* 30. *vers. secundus casus.* & ibidem Marcus Mantua magni nominis Iureconsul. *numer.* 64. *de constitut.* & Didacus *lib.* 2. *variar. resol. cap.* 16. *numer.* 9. *versic. secundo illud est.* Cacheranus *decis.* 108. *numero.* 8. 9. quę doctrina satis probatur *ex l. penultim. ff. de iure dot.* quo loci respondit Iureconsultus, socero non concedi priuilegium aduersus generum, qę ab eo conueniatur, vitra quàm facere potest, si socer ipse spe doris generum ad matrimonium contrahendum induxit: & cùm sciuerit se dotem præstare non posse, id egit, vt genero insidiaretur: ita etiam secundo loco probat *l. etiam. §. licet. ff. fol. matr.* clariùs probat tertio *l. vltim. §. vltim. ff. qua in fraudem cred.* Quartò, *l. Titius. ff. ad Trebel.* Quintò, *l. matrem & auunculũ. ff. eo.* & vltimò, *text. §. nobis autem. versicul. neque enim. in authen. de restitut.* quæ est Nouella 108. in illis verbis, [nisi dedita opera,] & hoc in casu intelligitur regula *d. l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cog.* Alia iuris loca recenset Cacheranus *d. decis.* 168. *n.* 8.

Et hac in re annotandum est, quod scribit Castren. *in l. Titius, n.* 1. *in fine. ff. ad Trebell.* alienationem & dilapidationem bonorum præsumi factam ab hærede grauato dolosè 40
& animo euertendi fideicommissum. idem respondit Natta *cons.* 115. *nu.* 8. *libr.* 1. & Crau. *in responso pro Genero, in fundamento n.* 13. & Cacheranus *d. decis.* 168. *n.* 13.

Secundus est casus, cùm † culpa non fuit ad casum ordi- 41
nata, nec præmeditata, vt putà, aliquis iuuenili calore, non cogitans de crastino, multa luxu & alea profudit, credẽs alia sibi superesse debere: tandem vixit multos annos, grandem

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

suscipit prolem, multa impendere oportebat, nihil lucrabatur, vtpotè cuiusdeis aeris ignarus: quibus factò est, vt grauiere alieno grauatus, carceri mancipatus fuit, vel, vt fit, casu homicidium commisit, & eius pœna vt liberetur, est necesse bona vel feudalia, vel fideicommisso supposita, vel aliàs inalienabilia distrahere: dubitatur, an huic succurrendum
45 sit? Hac in re ita statuo, huic quidem esse succurrendum, in modum tamen eleemosynæ & auxilij gratuiti: quemadmodum docet post alios Decius *in eque in Ecclesiarum. n. 30. vers. tertius & vltimus casus, de consti.* & Didac. *d. lib. 1. varia. resolu. cap. 16. n. 5. vers. contrariam.* idem sensit Molinæus *in addit. ad Decium d. eque in ecclesiarum in litera Z.* atque ita hoc in casu intelligenda est glos. *in c. sacrorum. 12. q. 2.* sic intelligitur Alexan. *in l. quamuis, n. 11. ff. solut. matr.* dum inquit, quòd quando patet relinquit aliqua distribuenda pauperibus & piis vsibus, in hanc causam erogari possent iis dari vt hominibus, non vt peccatoribus, *c. fratrem in fine. 86. dist.* ita etiam intelligo Feli. *in c. significasti, de Iudæis. c. si qui*
46 *testium. n. 11. de testib.* qui paulò ante tenuit, hunc † pauperem implorato iudicis officio posse cogere diuitem ad eleemosynam ei præstandam: nam sibi ipsi facere non potest, quoniam hoc ei à lege non conceditur: licet enim ij, qui facultatem habent faciendi eleemosynam, quemadmodum Episcopus & his similes, quibus à testatore, vel alio data sit hæc potestas, possint sibi ipsis eleemosynam facere, si in euidenti necessitate reperiantur: vt post multos scribit Felin. *c. irrefragabili. §. cæterum. num. 15. de offic. ordi.* non tamen quilibet
47 priuatus, † qui aliena erogare & in eleemosynã dare nõ potest: quoniam eleemosyna de re aliena facienda non est, *c. sicut dignum. §. vt. de homicid. c. cum te, de furtis. c. 1.* vbi latè glos. *& rap. eleemosynam. 14. quæst. 1.* Non ergo poterit hic in necessitate hæc positus sub hoc prætextu bona inalienabilia alienare: sed à superiori petere poterit, vt de his sibi succurratur, & is superior suo arbitrio iudicabit an de his potiùs, quàm de aliis facienda ei sit eleemosyna. Cæterùm,
48 quoad illud, an † causa hæc necessitatis sit iusta & æqua, vt liberè & absolutè, non autem in modum eleemosynæ bona hæc alienentur inalienabilia possint alienari, dubia est Doctorum opinio: multi senserunt, iustam causam non esse. Ita Fel. *in d. c. quæ in ecclesiarum. n. 67.* & Mantua *n. 64.* Dida. *d. lib. 1. varia. resol. cap. 16. nu. 9. vers. tertia est in eadem.* quibus addo Bald. *d. cons. 10. vers. aut contra xii debitum. libr. 2.* Soc. *in d. l. Marcellus. §. res quæ, n. 4. ad Trebel.* Ias. *in auth. res quæ, n. 10. C. comm. de leg.* Crotum *in l. filiusfam. § Diui. n. 64. de leg. 3.* Curt. iun. *cons. 88. n. 6.* Tiraq. *de legib. cõnub. glossa 6. in fine.* & Crauettam *in responso pro Genero. nu. 87. & ibidem in Corollario, n. 39. & n. 44.* Horum vera sententia probatur primò eo
49 argumento, quo vsus est Soc. *in d. §. res quæ, n. 4.* Filius † gratuitus fideicommissi, non potest alienare contrahendo. *l. vltim. & auth. res quæ. C. comm. de leg. 2.* ergo nec deliquendo. *l. Imperator. ff. de fideicommiss. lib.* & si non potest delinquendo alienare, ergo nec actum facere, ex quo alienatio sequi potest. ita gln. nota. & tenet ea *in l. si ita quis. §. ea lege. de ver. oblig. l. cuidilis. §. mater.* vbi Bart. *de leg. 1. idem in l. peto. §. frater. de leg. 2.* & in terminis feudalibus extat clarus text. *in c. 1. de inuest. de re alienat. facta.* & latè scribit Tiraq. *de retractu conjunct. §. 1. gl. 14. num. 14. prope medium.* & in specie nostra ita etiam sensit Crau. *d. responso pro genero, n. 64.* Nec dicatur, hanc argumentationem procedere, cùm data opera hic incidit in necessitatem: nam licet argumentari à *d. l. vlt. & d. auth. res quæ. C. communia, de leg. 2.* ad casum nostrũ, illud ibi consideratur, quando is fideicõmissarius data opera non alienat: quia respondeo, imò alienantem data opera non alienare, vt subuertat fideicommissum, sed principaliter vt sibi prosit: atque ita sua principalis intentio non est, euertere fideicommissum, sed sibi prodesse, licèt ex suo hoc facto secundario fideicommissum subuertatur.

Secundò inquit Socinus, aut volumus quòd valeat alienatio, vt in pium vsum, & tunc est falsum, quia hæc fideicommisso suppositæ, ita alienari non possunt, *authen. nisi rogati. C. ad Trebel.* & confere quod iam diximus, eleemosynam in re aliena fieri non oportere. Aut volumus quòd valeat alienatio tanquam facta ex causa necessaria: & adhuc etiã falsum est (inquit Socinus) quia tunc valet alienatio, cùm necessitas prouenit ex persona testatoris *l. cum fideicom. libr. d. l. filiusfam. §. Diui. de leg. 1.* sed forte hæc argumentatio non concludit, quoniam partes omnes enumeratæ non sunt: nam & ex persona ipsius hæredis & successoris necessitas prouenire potest, vt naturalis & fatalis: & hæc ex culpa non præmeditata, quæ ad nostram causam alienandi præstet, à virtute huius argumentationis non demonstratur.

Tertiò, & melius mouetur is Socinus. † Delinquens debet 47
perdere priuilegium sibi indultum *l. sed etsi ex parte. §. quæquam ff. quod cum eo. l. relegatorii in fi. ff. de interd. & relegat. l. auxilium, in prin. ff. de minor.* si ergo perdit priuilegium, quod habet, à fortiori ex eo delicto: quod non habet, acquirere non potest: atque ita ex hoc facto concedi ei non debet facultas alienandi non alienabilia. Nec huic argumentationi aduersatur ratio Fulgosij, quam probauit Alex. *d. l. quamuis. nu. 11. vers. non obstat quod ff. solu. matr.* & sensit Ias. *d. authen. res quæ. n. 21. C. commu. de leg. 2.* nempè, illam regulam procedere, quando culpa est ordinata ad casum, non econtrà, vt declarat Bartolus *in l. 2. § vltim. ff. si quis cautio.* quoniam infrà ostendam, rationem hanc leuem esse, & Fulgosij sententiam non defendere.

Quartò adducitur in hanc sententiam Iasius, quod † culpa 48
huius non debet alteri nocere. *l. sine hæreditaria. ff. de negot. gest.* & iniquissimum est ex facto vnius alterum prægrauari. *l. ex duobus, in fine. ff. eod. de neg. gest. l. 1. in prin. ff. de alie. iud. mut. cau. fac. l. si quis in suo. §. legat. C. de inoff. testam.* & vnius † negligentiam alteri non nocere, probat *l. rem hereditariã,* 49
in fine. ff. de euict. & iuri naturali refragatur, vt vnus ex facto alterius lædatur. *l. 1. C. vt nul. ex vicar. lib. 8. §. quoniam vero. in auth. vt nulli iud.* quæ iura ita ad rem hanc nostram recenset Craue. *in responso pro genero, n. 91.*

Quintò clarius probatur ex text. *l. bona fides. in prin. ff. depo.* ibi, [dignum est, vt malè meriti, † egestate laborent, 50
què text. in hanc sententiam citauit Bal. *in d. auth. cõtra rogatur. n. 5. C. ad Trebel.* Fel. *in c. quæ in ecclesiarum n. 67. de constitu.* inquit tamen Alexand. *in l. quamuis. num. 11. vers. item. l. bona fides. ff. solut. matrim.* ad rem textum illum non facere, quo ratione hoc sit, non declarat, illud fortè sensit, quia loquitur de eo qui pœnam sui delicti omnibus suis bonis priuatur, & illa fisco deferuntur: atque ita eo loci rectè scriptum est, iuri ciuili esse consentaneum, vt egestate laboret, non autem loquimur in eo, qui ob bonorum consumptionẽ pœna non plectitur, nec bonis priuatur. sed verius opinor ad rem conferre illud responsum, sumpto scilicet argumento à ratione illa, dignum est vt malè meriti egestate laboret. negat lex esse illi succurrendum, qui malè meritus est, qualis hic est, qui sua culpa in necessitatem incidit.

Sextò hoic communi sententiæ suffragatur, † quoniam 51
imputandum illi est, qui se suo facto in necessitate posuit. *l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cog. l. 2. §. si quis tamen. ff. si quis cautio. l. Papinianus. ff. de minor. l. si dilituit. §. si compromisero. ff. de euict. c. intelleximus. de iud.* quæ iura ad hanc sententiam recenset Crauetta *d. responso pro Genero. n. 44. 87. 88.*

Septimò illud maximè vrgere videtur, quòd † necessitas 52
illa dicitur, quæ principium habet necessarium: quemadmodum sensit Baldus *d. consil. 10.* quem sic declarat & intelligit Tiraq. *de retract. conjun. §. 1. glo. 14. num. 11.* & latissimè hoc affirmat Crau. *in d. responso pro Genero, numer. 93. 91.* & aliis multis in locis illius responsi, quibus ego addo Corneum *cons. 292. numer. 1. lib. 1.* dum respondit, hæredem esse debitorem voluntarium inspecto initio suæ obligationis causæ ab aditione, quæ merè voluntaria est: & cum Corneo idem senserunt Socin. iun. *consil. 130. in fine, lib. 2.* Ioan. Ranchegallus *in l. 1. num. 57. de duob. reis,* qui post Ias. Decium, & alios, *in authen. præterea. C. unde vir & vxor,* scribit, † debitorem vo- 53
luntarium dici, qui dotem voluntariè recipit, esse deinde necessariò restituere cogatur, idem eum Ranchegallo tradit Phanuelus *in commentariis de lucro dotis, in glo. 8. num. 89.* idem censuit eruditiss. Præses Czetherinus *in decis. à se editis, post primam horum commentariorum impressionem, decis. 167. n. 14. 29.* accedit & Rota Rom. *in decis. 20. n. 1. in 2. parte, in nouissimis.* sed hic ex sua culpa in necessitate propriè & verè non dicitur positus, vt illi succurratur, ex quo necessitas hæc dici non potest.

Octauò

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Octavo ab vltimo conferunt rationes illæ, quas considerauit Socin. *d. l. Marcellus. §. res quæ. n. 3. ad Trebel.* dũ scribit filium sua culpa ad naturalem necessitatem redactum, non posse alienare fideicommisso suppositã, quam doctrinã argũt *supra n. 31.* & Socinum secuti sunt multi relati à Curtio *in authen. res quæ. n. 31. C. commun. de legatis.* Ea ratione in prima vertur: Pater legis dispositione, immo iure naturæ tenetur filium alere, *l. si quis à liberis. §. 1. ff. de lib. agno.* 2. tunc † non tenetur ampliùs pater, cùm *is* filius ex lata sua culpa, assignatam pro ipsis alimentis portionem malè consumpsit atque dilapidauit, ita Bal. *d. authen. contra rogatus, C. ad Trebel.* Alexand. *in l. si cum dotem. §. 2. ff. solu. matr.* Secunda ratione vertur Socinus ab hæc prima non multum dissimili: si pater in testamento † legitimam filio assignauit, & eam is deinde malè consumpsit, alterum legitimam pater assignare nõ tenetur, nec mortuo patre alterum legitimam ex bonis fideicommisso suppositis detrahere potest, ita Bald. *d. l. scimus, in princ. n. 11.* & ibi Ias. *n. 6. C. de inoff. testam.* ergo idem in casu nostro: ita etiam affirmant relati inter pretes in dote, † quã si filia malè sua culpa consumpsit, iterum eam dotare patrẽ non teneri. quod clarè affirmant Bartol. & Alexand. *in d. l. si cum dotẽ. §. 2. ff. sol. matr.* idem Alexand. *in authẽ. quod locum. n. 9. de collat.* Ripa *l. 2. §. 1. n. 6. ff. solu. matr.* Boer. *n. 233. n. 1.* qui multos recenset: illis addo Corasium *in l. qui liberos. nu. 94. ff. de vitu nupt.* & Tiraq. *in l. bouer. §. hoc sermone. limit. 9. nu. 4. de verborum sig.* huc etiã spectat quod tradunt Card. & cæteri *in c. cum apostolus. §. prohibemus. de cens.* † Episcopum non posse exigere subsidium charitatiuum ob necessitatem, in quam sua causa incidit. sic etiam consuluit Alexand. de Netto *cons. 57. n. 1.* his constat malè sensisse Fulgosium *in authẽ. res quæ. C. comm. de leg.* & Decium *in d. c. quæ in ecclesiarum. n. 30. in fine. de cõstit.* cùm scriptum reliquerunt, posito in necessitate ex sua culpa ad factum nõ præmeditata succurrere, vt possit bona fideicommisso supposita alienare, sic huic succurrendũ esse senserunt Alexand. *in l. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cog. d. l. quamuis. col. 1. sol. matr.* Feli. *in c. si qui testium, in fin. de testib. & in c. cum inter mun. 10. de except.* & nouissime Arius Pinellus *in repet. authẽ. nisi tricennalis. n. 46. in fine. C. de bonis mater.* Malè equidem sentiunt, nec enim eorum fundamẽta opinionem hanc adiuuant: & primò *ex authen. cõtra rogatus*, à Fulgosio perpensis: quoniã illi recte respondet Soc. *d. §. res quæ. n. 4. in fine.* Non etiam vrget secundò illa ratio, quæ multum mouet Decium & cæteros, nempe, † culpam ab casum non ordinatam considerabilem non esse. *c. quia diuersitatẽ*, vbi glossa, *in verbo, suspensus, de concess. præben. l. non omne. ff. de stat. lib. l. is qui. ff. de act. & obl.* Bar. *d. l. 2. §. vltim. ff. si quis cautio.* Felin. *d. c. cum inter. n. 10. de except.* Ripa *in c. 1. nu. 14. prope medium, de iud.* sed in casu isto culpa nõ est ordinata ad necessitatem: nõ ergo est considerabilis. atque ita necessitas hæc iusta censetur secundum hos Doctores, ac illa quæ ab initio iusta est. Respondeo, atque verum illud animo, quod culpa ad casum non ordinata, non est considerabilis, nec ad pœnam, nec ad præmium, nec inquam ad cõmodum, nec damnum: non esse considerabilem ad pœnam, satis probat *d. c. quia diuersitatem, de concess. præbend.* vbi Episcopus excommunicatus, non priuatur iure suo conferendi, si ab excommunicationem fuit impeditus: quoniam ea commissio ratio non erat ordinata ad casum, collationis, sic probat *l. non omne. ff. de stat. liber.* dum impedimentum non ordinatum ad casum libertatis, sed ordinatum ad pœnam hæredis non manumittentis consideratur: ita etiam procedit *l. is qui. ff. de act. & obl.* huius rei ratio est, quam considerat Abbas *in d. c. quia diuersitatem. n. 2.* post glossam *ibi*, quia licet ille casu coenerit, qui aliàs pœna dignus est, non tamen punitur tunc, 2. quia præter suam voluntatem immediatè euenit. *d. verum. ff. de furt. c. si concupiscentia, cum c. sequen. 15. quæst. 1.* Quod autem hæc † culpa ad casum non ordinata, ob sit considerabilis etiam ad commodum, probat *d. c. intelleximus, de iud.* ibi [ne ex sua malitia cõmodum reportare.] sic probat *d. l. secunda. §. si quid tamen. ff. si quis cautio. n. 1.* ostendere ibi verba, ibi [excepta impedimento prodesse.] his probat *l. Papinianus, lib. 4. ff. de minor.* idẽ probat *l. si decisum. §. si compromisero. ff. de electi.* dum negatur illum compromittẽtem, cuius facto secura est, eiusdem, non conferri commodũ duplex, etsi præterea rei non adiectat, vbi gl. sentit, & declarat Orianus *tract. de arbit. parte vltim. quæst. 35. in fine.* Est ratio, quæ *in d. c. intelleximus.* adiicitur, ne † hic culposus ex sua malitia commodum reportet, atque ita sentit Dec. *in d. c. intelleximus. numer. 5. & d. c. cum inter, numer. 13.* dum affirmat, facta ab excommunicato non valere ad eius commodum. idem in casu nostro sensit Ias. *in l. 1. §. quod dicimus. numer. 9. ff. si quis caut.* & Marsil. *sing. 163.* si ergo hæc culpa ad commodum non prodest, sequitur quod in casu, hic culposus non potest consequi facultatem alienandi, quam non habet. & si dicatur, hæc culpa non priuat: respondeo, hic nõ agi de priuatione, cum eam facultatem alienandi nunquam habuerit: si quidem verè, qui ob necessitatẽ alienare potest, de nouo in priuilegium quodammodò consequitur hoc cõmodum alienandi aliàs inalienabilia: hæc ergo necessitas culposa considerabilis non est, vt hoc priuilegium & commodum tribuat.

Declaratur primò hic casus, vt non procedat † in hærede illius, qui malè substantiam consumpsit: nam si ex facto sui prædecessoris in necessitatem incidit, vt puta, quia ex are alieno ab ipso prædecessore contracto, hic hæres carcer manciparetur: is poterit inalienabilia alienare, vt huic suæ necessitati, in quam sine sua culpa incidit, subueniat, ita declarat Didacus *lib. 1. variarum resolu. cap. 16. pagina pen. vers. fateor tamen.* cui ut huius sententiæ Bart. Alex. & alios innumeros, qui hoc fortè non sentiunt. Ego addo Castren. *consil. 80. Quia per suprà scriptum eximium. in fine. lib. 1.* cui illa ratio præcipua videtur, quia in hoc cessat illa culpa, quæ in antecessore considerantur: ed fortè aduersus hanc declarationem vrget illa consideratio, quòd si hic hæres, suo facto se posuit in necessitate, quoniã (vt suprà attigimus) cùm potuerit se abstinere, adeundo dicitur factus debitor voluntarius: hæc ergo declaratio posset veritis procedere, quando huic successori nihil imputari potest, vt quia extitisset res alienum latens, vel quid simile: est tamen cogitandum. Et si vera est hæc declaratio, ex ea colligitur notabilis extensio ad illud † decretum antiquum Pedemontium, quo permissa est alienatio feudi ob causam necessitatis: licet enim illud decretum intelligatur de necessitate, quæ non habet principium voluntarium, vt latissimè illud decretum est interpretatus Crauie. *d. responso pro genero*, nihilominus habet locum in casu isto, ex ratione iam relata.

Declaratur secundò, vt non procedat † ex coniecturata voluntate illius, qui rem inalienabilem constituit, vt puta in testatore, qui proprium filium onere fideicommissi grauauit si fine filiis decederet, nã si hic grauatus ex culpa ad factum non ordinata consumpsit bona inalienabilia, & sit ab hostibus captus, non habeat vnde se redimat, nisi bona fideicommisso supposita alienet, vel si ob delictum casu perpetratum est carceri mancipatus (inter alios hos casus verè differentiam nunc non constituo) & redimi non potest, nisi hæc alienentur, opinor ex coniecturata voluntate patris † fideicõmittentis posse alienari: atque ita hoc in casu procedere potest opinio Fulgosii *in d. authen. res quæ.* quam defendit Crotus *in d. l. filium famul. §. Diui. numer. 66. de leg. 2.* & ibi Ferdiller. de *numer. 561.* Molinæus *cons. 13.* & hanc opinionem sensit in puncto iuris veriorem Alex. *d. Marcellus. §. res quæ. numer. 3.* ibi Socin. *numer. 4. in fine.* post Maria. sen. idem sensit, quando huic filio non leue periculum, vt puta mortis, vel mutilationis membrorũ immineret. illa ratio pro hac sententia multum vrget, quod ob incredibilem amorem, quem pater erga filium habet, sea interpretantur patris mentem fuisse, vt potius necessitati huius sui filij consulat, quàm vt bona ipsa fideicommissario restituantur: quoniamodò lex etiam interpretatur, voluntatem testatoris fuisse vt filij hæredis, quorum nulla facta est mentio in testamento, substituta excludant. *l. cum autem. ff. de cond. & demon. l. generaliter. §. 1. cum autem. C. de insti. & subst.* & in hac opinione fuerit Didac. *d. lib. 1. varia. resol. cap. 18. n. 9. versiculo est*, dissentiat. Intelligimus tamen hanc declarationem procedere solùm in fideicommissis, & his similibus, in quibus voluntas disponentis coniecturari potest, non autem in feudis, vel bonis ecclesiæ.

Quarta nunc est † necessitatis species, quæ à legis dispositione causatur, vt quando lex iubet patrem filiam dotare. *l. vlt. §. penult. C. de donis promiss. l. qui liberos. ff. de vitu nupt.* hanc † necessitatem præcisam appellat Crau. *d. responso pro genero*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

genero in Corollario num.4. & Caheranus *in decisionibus post primam commentariorum nostrorum impressionem editis, de-*

68 *cis.167.n.4.* ob hanc ergo † necessitatem licet alienare bona aliàs inalienabilia, vt bona fideicommisso supposita *l.à filia. in princip. & l.mulier §.cum proponeretur.ff.ad Trebel.auth. res quæ.C.comm.de leg.* & clarus text. *in Novella 109, de restitut.vers.& quidem si dotem.* atque ita omnes affirmant *in d.auth.res quæ, & d.l. filius famil.§.Diui*, aliisque locis, quos statim referam.

69 Extenditur, vt procedat etiam pro dote † restituenda; siquidem eius causa ita iusta & necessaria est, vt illa constitutionis dotis pro restitutione ergo alienari poserunt fideicommisso supposita. Ita crebrius receptum est, vt retulit Iason. *in d.authen.res quæ.n.19.* idem Ias.*consil.157.colum.1.lib.1.* Dec. *consil.376.& consil.519.n.2.* testatur hanc opinionem esse veriorem & receptiorem. idem facit Curt. iun. *d.authen. res quæ.n.11.* Ruin.*cons.189.n.45.vers.sed tamen his non obstantib. & cons.199.n.13.lib.1.* Ripa *l.nemo potest.n.77.de leg.* Gozad. *cons.97.n.10.* Rolan.à Valle *cons.85.n.33.lib.1.* & Didacus *lib. 3.varia resol.cap.6.n.10.vers.quarto non tantum.* horum sen-

70 tentiam verè probat text.*§.audierunt.† & §.quamobrem.in auth.de rest. & ea quæ parit in 11. mense.est Novella 39.* quo loci refert Iustinianus, quod frater defuncti gravari vindicabat bona fideicommisso supposita, & illius defuncti vxor conquerebatur, quod dotem iniustè perdebat: dicebatque quòd si ipsa esset præmortua, quòd maritus fuisset lucratus dotem; & ob id iusta ratione, & ipsam non solum debere lucrari donata ante nuptias, sed & consequi dotis restitutionem: nō obstante causa fideicommissi determinat Iustinianus Vxorem consequi debere dotem super bonis fideicommisso suppositis. ita ea ratione motus fuit Iustinianus, quia æquum non est, quòd ob ignorantiam fideicommissi dotem amitterent mulieres: quę ratio præsupponit iam fideicommissum inductum, atque constitutum fuisse ante dotis constitutionem. Ex quibus tollitur eorū consideratio, qui dicebant, constitutionem illam solùm loqui, cùm dos est data ante inductum fideicommissum. vera, inquam, non est hęc consideratio, vt ipsius constitutionis relata verba ostendunt. Accedit, quòd si ita diceremus parum dubitabile fuisset is casus, à Iustiniano tam maturè & deliberatè diffinitus. Nec etiam illud aduersatur, quòd ignorantia illi mulieri prodesse non debuit, vt potè, quòd cum alio contrahit; illius

71 conditionem perscrutari debet, † *l.qui cum alio. de reg.iur.* quia respondetur, regulā illam non procedere secundū Dec. *ibi.n.vers. & ista.* quando à iure ignorātia iusta iudicatur, vt hoc in casu iudicata fuit. confert *l. vltim.in fin.ff.qui pot.*

72 *tut.* quo loci scriptum est, † virilis positis officij esse iure, & perscrutari hominis conditionem, quàm mulieris. Accedit, quòd vt plurimum mulieres à viris, vt à patre, à fratribus, vel consanguineis matrimonio collocantur: illorū ergo negligentia, quæ fuit in non perscrutando conditionem mariti, non debet posse nuptæ mulieri nocere, *iuxta l.rem hereditariam.ff.de euicti.* & suprà attigimus. Confert & illud, non ita de facili (quemadmodum quotidiana experientia docemur) scirī posse, an fuerit fideicommissum à testatore constitutum, vel non. Alia est ratio, qua motus est Iustinianus ad ita statuendum, quoniam causa fideicōmissi respicit priuatam vtilitatem: causa verò dotis, publicam. illi ergo priuatæ hęc publica anteferri debet. *l.utilitas.C.de primis.lib.12.* Hinc

73 intelligimus malè sensisse † Ang. *in auth.de rest.* Ias.*d.auth. res quæ.n.29.in fin.& cons.21.n.3.lib.1.* Ruinum *cons.123.nu. 13.& cons.137.nu.18.lib.2.* qui sibi parum constantes affirmarunt, pro restitutione dotis non licere alienare fideicommissum, quam opinionem probarunt Socin.num. *cons.109.nu. 17.lib.1.* Alciat.*respon.155.n.3.* Paris.*cons.[illegible].n.34.& cons.83.n. 46.lib.1.* qui communem hanc testatur, esse malè. Horū opinio malè oritur ex text.*d.authen.de rest.* quem contrariam probare & diffinire iam ostendimus. Nititur & ita secunda ratione, quia quando dos est data ante fideicommissi constitutionem, iam bona ipsius testatoris pro dotis restitutione obligata erant: ergo diuersum est, cùm dos post fideicommissum datum: in hoc modo de facili esset inuenta via, qua

74 fideicommissa subuerterentur: hanc rationem considerat † Alciatus *loco iam citato.* Verùm probabilis non est hęc consideratio, quoniam par est ratio in dote, ne scilicet fideicōmissi ignorantia amittatur, vt iam diximus: aliis etiam responsionibus satisfaciunt Curtius & Rolandus *locis iam citatis.* Non quoque obstat quod hoc modo sequeretur euersio dotis, cuius causa fauorabilior est causa ipsius fideicommissi, vt iam disimus. Accedit fideicommissa non posse subuertī, quoniam possent fideicommissarij à tertijs possessoribus alienata reuocare, quemadmodum probat text. §. *si verò contigerit quartam.in authen.de resti.est Novella 108.* nō est ergo recedendum à communi opinione. Hęc habui, quæ ad casum hunc scribem.

CASVS CLXXXIII.

De cessionis beneficio, & quando res magni valoris, sed tenuis reditus distrahi debeat, vt creditoribus satisfiat.

SVMMARIA.

1 *Cessionis beneficium cur inuentum.*
2 *Debitores lege 12. tabul. in seruitute operas præstare tenebantur.*
3 *Quintiliani locus.*
4 *Cecilij Iurisconsulti locus.*
5 *Lex 12. tab. de ere alieno obnoxiis.*
6 *Liuij locus de nexu aris alieni.*
7 *C.Cæsaris constitutio de pecuniis mutuis reddendis.*
8 *Cessionis beneficium quod.*
9 *Statutum Brixiæ cap.113.in ciuilib.sub rub.de non faciendo cessionem, strictè interpretatur.*
10 *Statutum Veronæ lib.1.cap.6. Quod nullus possit se obligare, cum iure communi conuenit.*
11 *Cessionis beneficium miserabile, & calamitosum.*
12 *Cessionis beneficio gaudent etiam filij familias.*
13 *Cessionis beneficio gaudent etiam collegia & vniuersitates.*
14 *Statutum Papiæ 64.in ciuilibus sub rub.de cessione facienda, declaratur non habere locum in vniuersitate.*
15 *Vniuersitas ignominia affici non potest.*
16 *Statuta loquentia per verbum, si quis, vniuersitatem non comprehendunt.*
17 *Cessionis beneficium multis in casibus cessat, remittitur.*
18 *Cessionis beneficio renunciari expressè non potest.*
19 *Cessionis praxis.*
20 *Cessionis forma.*
21 *Cedens deducis, vnde alimenta habeat.*
22 *Cedens bonis ignominiosè, vt Papiæ ex statuto 64.in ciuilibus, omnino & semper liberatur.*
23 *Guidonis Papæ quæstio 343. Cedens defenditur.*
24 *Cedens bonis an cogi possit domum vel turrim magni valoris, sed tenuis reditus alienare.*
25 *Debitor vt soluat an quantum facere potest, an ex proprietate, vel redditibus satisfacere possit.*
26 *Alimenta ex redditibus, non ex proprietate præstari.*
27 *Valor communis spectatur in cessione bonorum.*
28 *Iudicis arbitrium versari, an debitor domum rem parui reditus & magni valoris vendere debeat, vt creditori satisfaciat.*
29 *Cessionis beneficium inter clericos quid tribuat.*
30 *Praxis cessionis inter clericos.*

CVm de bonorum cessione nostri agunt, casum vnum egregium iudici arbitrarium recesent, quem hoc loco explicaturus sum, sed priùs aliqua vtilia, & notatu digna in hac ipsa ratione recensebo. Sciendum est igitur ante omnia, † cessionis beneficium eam ob causam inuentum fuisse, vt debitoribus inopia laborantibus, quibusque miseris cruciatibus à creditoribus afficiebantur, succurrum esset. Siquidem ante leges † xii. tabu. obseruabatur, vt debitores 2 in seruitute operas præstarent, donec creditoribus essent satisfactum, quod ostendit † Quintilianus *lib.8.Orato.Institu.* 3 *cap.2.* his verbis: [Circa propria ac differentias, magna iubsistitas, vt cùm quæritur, an addictus, quem lex seruire, donec soluerit, iubet, seruus sit.] Hanc legem hodie seruat Hispania, cùm ex Regni legibus sancitum sit, debitores debere creditoribus seruire iudicis arbitrio, donec illis satisfactum erit: eiusque quidem legis meminit Didacus Couar. *lib. 2.varia resol.cap.1.n.3.* quæ quidem lex hodie iure communi reuocatur. extat enim *l.ob res.C.de actio.& obligat. auth. subsequenti*, quibus hęc seruitutes prohibentur. Ita lege duodecim tabu. licebat creditoribus in suos debitores sæuire: quod † Cæcilius Iureconsul. his verbis statuit: [Vinctis debito- 4
ribus

sibus ius erat paciscendi, ac nisi pacti forent, habebantur in vinculis dies sexaginta, inter eos dies trinis nundinis ad Prætorem ad comitium producebantur: quantæque pecuniæ iudicatæ essent, prædicabatur: tertiis autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregrè venum ibant, sed ea capitis pœnam sanciendæ fidei gratia horrificam atrocitatis ostentu, nouisque terroribus metuendi reddiderunt. Nam si plures forent, quibus reus esset iudicatus, secare si vellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis permiserunt.] Hæc Cæcilius. † Legis autem XII. tabu. verba hæc sunt: quemadmodum doctè retetoset Carolus Sigonius *l. 1. de antiquo iure ciuium Rom. c. cap. 6.* [Tertiis nundinis partes secanto, si plus minuve seruerunt, sine fraude esto.] quâ quidem legem recenset Gellius *lib. 20. noct. Attic. cap. 1.* & Fabius *lib. 3. Orator. instit. cap. 8.* dum scribit. [Sunt quædam non laudabilia natura, sed iure concessa, vt XII. tabulis debitoris corpus inter creditores diuidi licuit: quam legem mos publicus repudiauit.] hanc repudiationem & abrogationem factam esse sub consulato L. Papirij & C. Perilij Visoli anno quadringentesimo vigesimoseptimo ab vrbe condita, & anno 184. ab eiectis Regib. testatur † Liuius *lib. 8. 1. decadis*, quibus hæc verba scripta reliquit: [Eo anno plebi Romanæ, velut aliud initium libertatis factum est, quòd necti defierunt: mutat autem ius ob vnius fœneratoris simul libidinem, simul crudelitatem insignem. L. Papirius is fuit, cui cum se C. Publius ob æs alienum paternum nauum dedisset: quæ ætas, formaque miserè cordiam elicere poterat, ad libidinem & contumeliam animum accenderunt: & florem ætatis eius fructum adulentitium crediti ratus, primò pellicere adolescentem sermone incesto est conatus, deio postquàm aspernabatur flagitium aures, minis terrere, atque identidem admonere fortunæ: postremò cum ingenuitatis magis, quàm præsentis conditionis memorem videret, nudari iubet, verberaque asserri. Quibus laceratus nuentis cùm se in publicum protipuisset, libidinem, crudelitatemque conquerens fœneratoris, ingens vis hominum cùm ætatis miseratione atque indignitate iniuriæ accensa, tum suæ conditionis liberorumque suorum respectu, in forum atque in domo agmine facto in curiam concurrit: & cùm Coss. tumultu repentino coacti senatum vocarent, introeuntibus in curiam patribus laceratum iuuenis tergum procumbentes ad singulorum pedes ostentabant. Victum eo die ob impotentem iniuriam vnius ingens vinculum fidei, iussique Cos. ferre ad populum, ne quis, nisi qui noxam meruisset, donec pœnam luerent, in compedibus, aut in nexu tenerentur: pecuniæ creditæ bona debitoris, non corpus obnoxium esset, ita nexi soluti, cautumque in posterum ne necterentur.] Hæc Liuius. & C. Cæsar † verò (vt auctor est ipse met Cæsar *in Commentar. in initio libri tertij de Bello ciuili*, Claudius Suetonius *in illius vita c. 42.*) de pecuniis mutuis diffecta nouarum tabularum expectatione (quæ crebrò mouebatur) decreuit eadem vt debitores creditoribus satisfacerent, per æstimationem possessionum, quanti quæque ante ciuile bellum comparassent, deducta summa æris alieni, quid vsuræ nomine numeratum, aut præscriptum fuisset: quæ conditione quarta pars ferè crediti deperibat: quæ quidem lex Iulia & ad cæteras prouincias porrecta est. *quod probat l. legis Iuliæ. C. qui bon. ced. poss. ibi, ad prouincias porrectum est.* Ialuum tamen semper fuit ius creditoribus coniiciendi debitorem in carcerem publicum. *l. 1. C. de exact. trib. lib. 10.* Quo etiam onere, vt debitores aliqua via liberarentur, induxit lex † cessionis beneficium, magnum quidem, cùm efficiat ne debitores etiam condemnati in carcerem detrahantur, *l. 1. C. qui bonis ced. poss.* quod sanè caput & legis Iuliæ esse opinor, cõprobatum deinde ab Alexandro, Diocletiano, & cæteris Imperatoribus: quamquam in multis Italiæ ciuitatibus, fit ius commune correctum per ipsorum Iororum statuta: vt † Brixiæ, vbi erat statutum in ciuilibus, *cap. 113. De non faciendo cessionem bonorum.* quod sanè statutum strictam illam recipiet interpretationem, quam iura correctoria recipere solent. Veronæ verò est cautum statuto *lib. 1. cap. 63.* quòd nullo pos posit se obligare, vt † persona liter pro debito carceretur, nisi certis casibus: quod cum iure communi conuenit. Cæterùm auxilium † hoc cessionis, miserabile esse & calamitosissimum dixit Iustinianus. *l. vltim. C. qui bonis ced. poss. & in §. si qui autem in auctio. vt decur. fit non cler.* hoc beneficio † gaudent non modò parresfam. sed & filiifam. *d. pe. 12 nuls.* vbi Doct. *C. qui bonis ced. poss.* & respondit Parisius *cons. 94. n. 16.* tributum sit etiam † beneficium hoc Vniuersitati, 13 veputa collegio, ecclesiæ. *d. §. si qui autem* quem locum annotauit & consultissimus Petrinus Bellus *in tract. De re militari, parte nona, titul. de saluis conductibus, nu. 48.* quæ sanè Vniuersitas, solam iuris communis formam obseruabit, non autem illam ignominiosam, quam locorum statuta sanciuerunt: quemadmodum Papiæ, vbi cautum est † statuto 46. *in 14 ciuilibus, sub rubri. De cessione fienda super lapide communi Papiæ.* debitores cedentes ignominiosè in forum bonis cedere: qua ignominia cùm † Vniuersitas affici non debeat (est 15 enim corpus quoddam fictum: Ias. *l. si quis maior. nu. 7. C. de transac. ex l. mutuo. ff. de fideiuss.*) ei non conuenit præstituta illa cessionis forma. Accedit, quòd † statuta, quæ his verbis 16 loquuntur, [Si quis, quicunque,] & his similibus, non comprehendunt Vniuersitates: quemadmodum annotauit Ias. *in d. l. si quis maior, nu. 7. vers. secundò & fortius.* & plura apud Calcaneum *cons. 1. n. 2. 3.* Paris. *cons. 1. n. 30. lib. 4. & cons. 114. in fin.* Rebuf. *tract. de pacificis poss. for. n. 6.* & Crau. *tract. de antiq. temp. 4. parte princ. nu. 149.* Concedit & beneficium hoc cessionis, clericis & ecclesiæ. *c. Odoardus, extra de solut.* Roman. *sing. 519. Quæro an ecclesia.* & dicam infra suo loco. Sunt postmodum multi casus, in quibus cessit † cessio- 17 nis beneficium, quos quidem casus recenset Ias. *in §. vltim. Institut. de actio.* & Neuiz. *cons. 56.* Didac. *lib. 2. variar. resolu. cap. 1.* apud quos videre etiam est, an huic † beneficio renun- 18 ciari possit. & reuera magis opinio illa esse videtur, expresè renunciari non posse: quam communem esse testatur Didacus *d. c. 1. n. 7.* & Neuiz. *d. cons. 19. n. 6.* latissimè hæc de re disserit Tessaur. *decis. 36.* quam receptam opinionem secuti est relatum statutum Papiæ 64. quo constitutum est, nec etiam iuramento cessionis beneficio renunciari posse. Praxis autem cessionis est, vt † cessione facta à debitore secundum 19 vel iuris communis, vel statuti dispositionem, curator detur bonis cessis. & illius auctoritate hastæ subiciantur, plusque offerenti vendantur, ita Craus. *cons. 113. n. 1.* post Bald. & Angelum, quos recenset, & attigi suprà *in casu 14.* ea postmodum sub forma † conceditur cessio, si is cedens caueat, quòd 20 ad pinguiorem fortunam reuersus satisfaciet. *d. §. vltim. Institut. de actionibus omnes d. c. Odoardus. de solut.* quod intelligitur, vt ibi habetur, in quantum facere potest, deducto ne egeat: quoniam inhumanum est (inquit Iustinianus *d. §. vltim.*) spoliatum omnibus fuit fortunis in solidum damnari: † de- 21 ducet ergo iste debitor ad pinguiorem fortunam peruentus, congrua ex sua personæ conditione alimenta *l. 4. ff. de cessio. bono.* Illud tamen annotandum erit, quòd vbicunque quis bonis † cessit, ex ignominiosa illa forma à statutis san- 22 cita, vt ex statuto iam relato Papiensi, non tenebitur is aliquid soluere, sed in totum liberatur: cùm ea ignominia satis ponitus videatur, ita affirmauit Bellus *d. tract. de re militari, parte 9. titul. de saluis conductibus. n. 17.* qui inquit, se alibi legisse, et si tunc locum memoriæ extidisse profitetur. iusta sanè in viro illo excusatio, posteaquàm grauissima muneta, quibus penè obruitur, obliuionis rausam præstiterunt. Ego memini hanc sententiam firmatam fuisse † à Guid. Papæ 23 *quæst. 343. Cedens bonis.* quòd ea ratione probat, quia ignominia, quæ pœna corporalis est, loco pecuniarij debiti succedit: argumento sumpto è glossa *in c. sicut dignum. §. eos insuper. de homicid.* quam singularem ibi dixit Felinus, & ante eum Roman. *singul. 24. Quòd non valens soluere.* Verùm de veritate decisionis Guid. Papæ multum dubitauit Didacus *d. lib. 2. varia. resolu. cap. 1. numer. 6. in fin.* eò quia non videtur debitum mutari in illam cessionem, cùm per eam nec ciuilis, nec naturalis obligatio tollatur, sed sola paratur exceptio: hæc ratio procederet, si nuda, atque ita iuxta communem iuris dispositionem & formam esset: at cùm ignominiosè fit, illa est pœna, quæ solutionis loco subrogatur, ex *l. vltim. ff. de in ius vocando.* & tantò fortius hæc Guidonis sententia locum habet in statuto iam relato Papiensi 64. quo præter illam ignominiam percutiendi lapidem natibus, illa etiam adiicitur: quòd tanquam infamis, priuatur omni beneficio & munere ciuitatis, imò nec ferre testimonium potest.

Sed dubitationis est (vt ratum iudici arbitrarium attingam) quid si ei, qui bonis † cessit, donata fuit res, vel do- 24

nata

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

mos nobilis & magnifica, quarum quidem proprietas magni valoris est, sed reditus admodum sunt tenues: vtrumne debitor iste cogi possit, proprietatem alienare, & creditori soluere: vel possit dicere, se ex reditibus tantùm velle satisfacere, vel loco habitationis eam domum habere velle. Hac in re opiniones fuerunt: nam Bart. *in l. qui bonis. ff. de*
25 *cessio. bon.* dorcuit, in exigendo illum debitorem vt soluat, † in quantum facere potest, solùm esse inspiciendum, quantum ex eius fructibus & redditibus percipitur, non autem quantum ex ipsius proprietatis conditione redigeretur. Cũ Bar. idem cẽsuit Bort. *q. 19. n. 7. ex text. d. l. qui bonis*, quo adductos Angelus *ibi*, & idem *in l. Diuus ff. de petit. hæred.* dixit, se aliquando cum Baldo eius fratre consuluisse apud
26 Ariminum: quòd quando † alimenta secundum vires patrimonij debentur, præstantur ex redditibus, non ex proprietate. id quod placuit & Petrino Bello *d. tit. de fideiussis conditionibus. nu. 45.* Verùm Bartoli opinionem non probari ex *d. l. qui bonis*, dixit Baldus *in l. vlt. nu. 6. C. qui bon. ced. poss. in l. 1. C. quod cum eo. & in l. quod nomine, in fine. ff. de cond. indeb.* inquit enim Baldus, ibi intelligi, quòd quantitas inspicitur,
27 hoc est: † communis valor, non autem qualitas, id est, pretium affectionis. Bellus autem *d. tit. de fideiussis conditionibus, n. 49.* scribit, *d. l. qui bonis*, sensum hunc non admittere, cùm ibi solùm differentia constituatur inter quantũ & quale: neque esse potest esse quale, quin adsit & quantitas, ex quo qualitas sine subiecto esse non potest. *l. eius qui in prouincia. §. quod si stipulatus. ff. si cert. pet.* verùm idem Bellus *paulo post* cum Baldo residet, & recte: quia etsi qualitas esse non possit sine quantitate, illa tamen qualitas non est in principali cõsideratione, sed ipsa quantitas, hoc est, valor. Quocirca idẽ Baldus *in d. l. vlt. nu. 6. C. qui bonis cedere poss.* dicit, hoc in casu
28 multum versari † iudicis arbitrium. & cum Baldo sensit Bellus *præcitato loco, n. 46.* Iudex ergo conditionem personę, & relictę domus ac similium qualitatem considerabit, & pro vtriusque modo statuet. nam si rusticus is debitor sit, vel talis, cui minimè conuenit tam nobilis habitatio, vendenda illa est, & tantum retinere licet, quantum ad nouam & sibi congruam habitationem cõparandam sufficere potest: residuum verò creditoribus tribuendum est. Idem pariter dicẽdum est, vbi debitor esset nobilis, & aliqua ei esset relicta, quę plus affectionis & mollitei, quàm necessariæ vtilitatis habet: enim verò si domus ampla nimis, & plus quam par est sibi relicta foret, vel si gemmę, vel his similia legarentur: quoniã quę sine necessaria eius vtilitate abundant, alienari, & creditori soluere conuenit: vt enim (veluti ait Baldus) onerosus creditor audiendus non est, ita nec delicatus debitor. *l. sciẽdum ff. de vsuris.* Hoc cessionis beneficium inter laicos ob-
29 seruari solet: inter clericos † verò beneficium constitutionis, *ex c. Odoardus, de solutio.* quo cõstitutum est, clericum solùm posse conuenire absque cessione in quantum facere potest: quod receptus est, ita Hosti. & Io. And. ibidem. Felin. *in c. cũ ex officij, colum. 1. de reser.* Decius *in c. reprehensibilis. n. 9. de appella.* Neuia. *cons. 59. n. 1.* & Didacus *d. lib. 1. varia. resol. ca. 1. n. 9.* Capel. Tolosa. *q. 246.* & ibi Auferrius *in addit.* recenset
30 formam & † praxim, nẽpè vt clericus excommunicatus pro debito ciuili admittatur ad sequestrationem fructuum sui cituli, vel beneficij, pro solutione eris alieni, reseruata sibi congrua portione, ne egeat atque reditus beneficij à creditoribus retineantur, donec eis plenè sit satisfactum, & hęc verior est opinio & praxis, quiquam aliqui, quos Auferrius ad Capellam, & Molinęus ad Decium præcitatis locis recẽsent, dissentiant: hoc autem beneficium solùm conceditur clericis, qui diuinis vacant, vt respondit Neuia. *d. cons. 59. in fin.* & sensit Dida. *d. c. 1. n. 9. vers. sed & quo.* & eo loci recessere alia ad declarationem *d. c. Odoardus*: illa ego nunc consultò prætereo, ne ex scriptis scripta conficiam.

CASVS CLXXXIIII.

Reconuentioni locum esse non posse certis in casibus, enarratum.

SVMMARIA.

1 *Reconuentio quibus casibus admittatur.*
2 *Iudicis arbitrio relinquitur, quàdo reconuentio admittatur.*
3 *Reconuentio nõ admittitur, cùm cõuentio celeritatẽ desiderat.*
4 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando causa celeritatem desiderare dicatur.*
5 *Electionis causa celeritatem desiderat.*
6 *Depositi causa celeritatem desiderat.*

MVtua † petitio, quam reconuentionem vocant, omnibus in causis ac negotiis, præterquam in expresse à iure exceptis locis habet. *c. ex literis. de mutuis petit.* vbi Socin. *sen. cons. 13. vers. circa primum trado regulam.* ita constituit, post Lapum *allegat. 67.* quæ quidem regula multis extensionibus & limitationibus *eo loci* illustratur a Socino, qui inter cæteros casus, *ibidem colum. 16. vers. omnino fallit*, dum † iudici arbitrium recenset, inquit ille, † reconuentionem 2 non admitti, cùm conuentio ipsa celeritatem desiderat, & 3 quia periculum est in mora. Quando autem celeritatem desiderare dicatur, † iudicis arbitrio relinquitur: ita eo loci 4 Marian. Socin. sen. à quo non dissentit Barth. Soc. *tract. fallent. reg. 331. fallitur. n.* post Bart. *ibidem.* & recitat Ioan. Andr. *in c. 1. de ord. cogn.* exempla adferri possunt, vt in † electione, 5 quæ celeritate indigetur, in illa reconuentionem non expectauita Bart. *in d. c. ex literis*, & ibidem Soci. *d. col. 16. vers. sexto fallit.* ita etiam est exemplum in causa † depositi, quæ 6 celerrimum finem postulat. *l. pen. C. depos.* & scribit Soc. *d. c. ex literis, colum. 30. versic. vndecimo fallit.*

CASVS CLXXXV.

Quando lex siue vniuersalis siue singularis subditos ligare incipiat, peruigili studio explanatum.

SVMMARIA.

1 *Lex quando ligare incipiat.*
2 *Cap. cum singula. de præben. in 6. declaratur.*
3 *Lex statim & inconuenienti ligat, cùm vult ex ipso quod promulgata est obseruari. & ibidem declaratur.*
4 *Pœna culpam præsupponit.*
5 *Lex inferioris principis intra tempus iudici arbitrarium ligare incipit.*
6 *Concilij prouincialis constitutio intra tempus iudici arbitrarium ligare incipit.*
7 *Constitutiones Principis superioris, post duos menses à die publicationis ligare.*
8 *Constitutiones Pontificum ligare incipiunt intra tempus iudici arbitrium.*
9 *Papa Romæ semper est.*
10 *Constitutiones Pontificum solùm Romæ publicari.*
11 *Auth. vt nouæ factæ constitutio, locum non habet in constitutionibus Pontificis.*
12 *Iuri ciuili stamus & in foro Canonico, si decisum eo iure est de iure canonico dubium ibidem declaratur.*
13 *Cap. vlt. ne clerici vel mona. declaratur.*
14 *Constitutio principis superioris ligat scientem, etiam ante lapsum bimestris, post publicationem.*
15 *Frustra expectatur euentus, qui nihil operatur.*
16 *Certus, certiorandus non est.*
17 *Cap. 1. §. verùm. de postul. prælat. exponitur.*
18 *Cap. 1. §. nec obstaret, de concessio. præben. in 6. declaratur.*
19 *Auth. vt facile nouæ consti. explicatur nouo sensu.*
20 *Lex statim ligat, si cum sciente concurrit dolus.*
21 *Vendens frumentum vno pretio, sciens ex lege nouiter promulgata pretium esse minuendum, tenetur emptori.*
22 *Emptionis & venditionis contractus ex bono & æquo procedit, ob id qui dolosè versatur, tenetur.*
23 *Constitutionem statim ligare ob clausulam decretis annullatiuam, & infrà declaratur.*
24 *Clausulę decreti annullatiuæ vis quanta.*
25 *Clausula*, EX NUNC pro VT EX TUNC, *quando & quantum operetur.*
26 *Lex & Constitutio antiqui iuris declaratoria, statim à die promulgationis ligat.*
27 *Constitutiones extrauagantes antiquæ, eo ipso quòd corpori iuris inseruntur, ligant.*
28 *Priuilegium ad alicuius detrimentum concessum, statim illum ligat.*
29 *Electus ad aliquod munus, ligatur statim ea electione etiã ignorans.*
30 *Priuilegium ad fauorem alicuius concessum, illi prodest à die scientiæ, non antè.*
31 *Prebenda concessio quando prebendario prodesse incipiat.*
32 *Episcopus translatus, quando ligetur ob translationem.*

33 *Habitur*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

33 *Adulter quãdo sine consensu consanguineorum donationem repudiare possit.*
34 *Statutum Rapie 98. in ciuilibus, sub rubr. Quãd fœmina maritata, &c. declaratur.*
35 *Dilatio ex forma statuti absenti nõ currit, antequam illam essi datam sciat.*
36 *Statutum Brixiæ 47. in ciuilib. sub rub. De modo & forma procedendi in bonis debitoris contumacis, declaratur.*
37 *Cõstitutiones Mediolani, titulo, De bonis in solutum dandis, in prin. declarantur.*
38 *Ciuitatis priuilegium priuilegiato tunc prodesse incipit, cũ ad eius notitiam peruenit.*
39 *Familiaris Papæ effectus, quando priuilegio frui incipiat.*
40 *Iurisdictio concessa, quando reuocari possit.*
41 *Exequutor apostolicus, quando reuocari possit.*
42 *Cardinalis pronunciatus, quãdo dignitate adeptus cõsecratur.*
43 *Statutum priuilegiatiuum, quando ligare incipiat.*
44 *Bannitum ignoranter capiens, an præmium a statuto propositum consequatur.*
45 *Statuta vltimis voluntatibus æquiparari.*
46 *Decij & Cardinalis doctrina explosa.*
47 *Collatio beneficij semel facta reuocari non potest, etiãsi absenti facta sit.*
48 *Cardinalis semel creatus, reuocari non potest.*
49 *Beroij consideratio cuersa.*
50 *Præmium propositum si quid in reipub. gratiã actum fuerit deberi etiam ei, qui ignoranter illud præstitit.*

PONtificij ac Cæsarei iuris interpretes, nõ mediocriter ambigũt, quãdo lex promulgata legislatoris subiectos ligare incipiat. Ego ab aliorũ vestigijs haud multũ deuiãs, soleo plures casus ita distinguere. Primus est, eũ tẽpus clarè à iure est præstitutũ, illi stãdum, nec latum quidẽ vnguẽ (vt dici solet) recedẽdum est. ita Abbas *in capit. cognoscẽtes, de rescript. 7.* vbi Fel. *vers. quinto limita.* Dec. *n. 14.* & Bero. *n. 49.* Marcus Mantua nõ vulgaris eruditionis iurecons. *n. 41. vers. ex cuius dictis, de constit.* & doctissime Vincent. Fratus *in decis. 60. n. 1.* sic intelligẽdus est. *cum singula. de præbẽ. in 6.* vbi terminus vnius mensis solùm statuitur à die publicationis: vt illa decretalis obseruetur, *sic in auth. vt in prin. domb. sac. mi. non si.* prope finẽ & *in auth. vt neq; miles, neq; fœder. §. si igitur.* in quibus tempus ratiuna dierum solũ cõstituitur. Hinc affirmant relati Doctores, quòd si † lex sanciret quòd statim, tunc & incõtinẽti illa obseruetur, esset statim obseruanda: ita sẽtit glo. *in clemẽ. 2. in verbo, ex nũc, de haret.* quoniam eadẽ est legislatoris necessitas vt statim subiectos liget, quæ & post hiemestre. id quod omnes intelligũt quòd annullationẽ actus: nõ autẽ quò ad pœnam: vt declarat gl. *d. a. lemen.* & relati Doctores. Si quidẽ valdè absurdũ & iniquum esset, quòd ignorantes pœnæ obnoxij efficerẽtur, cũ pœna culpã præsupponat, quę in ignorante non reperitur. Zabarella *in d. clem. n. 2. col. 1. de haret.* Fel. *d. c. cognoscentes, n. 6.* & Dec. *nu. 3. 4.* & Mantua *præcitato loco.*

Secundus est casus, quando nullum tempus est præstitutum in constitutione, & illa constitutio † Principis inferioris est, vel vnius ciuitatis, vel collegij: tunc immediatè ligat omnes scientes. respectu verò ignorantium tempus est arbitrarium: nam incongruum satis est, quòd duo menses ita tribuantur his constitutionibus, quę solùm ligant ciues vel collegiatos, qui intra modicum temporis spatium certiores reddi possunt: quemadmodum & constitutionibus superiorum Principum, quę multum temporis spatium requirunt, cùm & quamplurimis populis innotescere debeant, ita post Ioannem Andr. Hostien. & Baldum tradit Abbas *in d. c. cognoscentes, nu. 7. vers. aut constitutio non apponit.* idem *consil. 33. n. 1. li. 1.* Bartol. *l. omnes populi, n. 37. de iust. & iure*, & ibi Ioa. Baptista à Sancto Seuerino *n. 144.* & Crotus *num. 121.* Sic etiam Bal. *in l. leges sacratissimæ. C. de legibus.* etiam Bero. *d. c. cognoscentes, n. 45.* & Dec. *n. 15.* Mantua *n. 43.* qui hoc in casu inquit, solam scientiam non sufficere, sed necessitatem fore publicationem, quod ego intelligo procedere & in lege principis superioris, vt mox subijciam.

Tertius est casus, in constitutione † Concilij prouincialis, quæ cùm tempus determinatum non habeat, vt liget, arbitrarium erit. ita Abbas *in d. c. cognoscentes. n. 7. vers. dubitatur tamen.* post Ioan. And. & Pazil. *in præm. clem.* vbi glo. *in verbo, de cætero.* & cum Abbate idem sensit Henricus de Bottis *tract. De synodo, parte 3.* & Bero. *d. c. cognoscentes, n. 46. versic. 3. conclusio.* qui quidem omnes reuciũt glossam *c. proposuisti. 81. distinct.* quæ semestre necessarium fore existimauit. ad quod absurdum estnam maius tunc tempus requireretur in hac Concilij prouincialis cõstitutione, quàm in illa generalis Concilij, vt omnes scribunt *in d. c. cognoscentes.* & sensit Præpos. *in c. quod dicitis. 16. distinct.*

Quartus est casus, in † constitutione & lege principis superioris, in quo clarum est, de iure ciuili constitutum esse spacium duorum mensium, à die publicationis factæ in prouinciis, vt *in auth. vt facta noua constitu.* & in versione Gregorij Haloandri. *Nouella 66.* atque ita affirmant omnes nostri interpretes, vt Bartol. *in l. omnes populi, nu. 31.* & ibi Ioan. Baptista à S. Seuerino *n. 144.* & Crotus *n. 121. de iust. & iure.* Abbas *in d. c. cognoscentes, n. 7.* vbi Felin. *n. 7.* Dec. *nu. 16.* Beroius *n. 49.* & Mantua *num. 46. de const.* & Franeus *in d. decis. 360. n. 3.*

Declaratur non procedere in † constitutionibus Pontificis, in quibus tempus duorum mensium à die publicationis, vt in cõstitutionibus iuris ciuilis, terminatum non est: quò fit, vt tempus arbitrarium hoc sit. ita Beroius *in d. c. cognoscentes, n. 49. 50.* ea ratione mouetur, quia Imperator per prouincias discurrit, cùm tamen † Papa Romæ semper sit: vt scribit Abbas *in d. c. cognoscentes, nu. 8.* qui idem sensit & clarius. Ratio hæc vera est, etsi perplexè ac subobscurè à Beroio deducatur. voluit is dicere, constitutiones Imperatorum spacio duorum mensium ligare, cùm publicatæ fuerunt in ipsis prouinciis. *d. authen. vt facta noua constitu.* sed † constitutiones Pontificum non publicãtur in prouinciis, sed Romæ tantùm, vbi Pontifex perpetuò residere dicitur. Est ergo æquum, vt iudicis arbitrio maius vel minus tempus præstituatur his constitutionibus, quàm illis iuris Cæsarei. & idem visus est sentire Henricus Boie *in d. c. cognoscentes*, quẽ refert & probat Gomes. *in proœm. Regularũ Cancellariæ, q. 2.* est mihi pagina 12. qui ob id dixerunt † *d. auth. vt facta noua constitu.* non habere locum in constitutionibus Pontificis, quoniam illæ Romæ solùm publicantur: & publicationem illam omnes ligare post eorum scientiam, quod decisum scribit Gomesius fuisse in Capella Tolosani, vt refert Ausrerius *qu. 445.* etsi eo loci Aufrerius ipse *in additionibus*, quò ad publicationem hanc contrarium sentiat. Contra tamen hanc ipsam declarationem sensit Ioan. And. *in data sexti.* & Fel. *in d. c. cognoscentes, n. 7. in prin.* affirmantes, idem esse de iure canonico, quod de iure ciuili: ea ratione, quia quando † aliquid est iure ciuili diffinitum, & non iure canonico, stamus iuri ciuili etiam in foro canonico *c. 1. de operis noui nunci.* Bartol. *in extrauag. ad reprimendum, in verbo, per edictum, n. 1.* Soc. sen. *cons. 33. col. 6. lib.* Latè Neuiz. *lib. 1. Syluæ nup. nu. 69.* Verùm hæc ratio non est satis solida, quoniam tunc iuri ciuili stamus etiam in foro canonico, quando differentia rario assignari inter vtrumque ius minimè potest: secus econtrà: ita Decius *in l. edita, num. 1. C. de eden.* Rebuffus *in tractat. Nominationum q. 5. principali, n. 16.* sed hic patet differentia, quam suprà retuli, nẽpe ratione publicationis differentis. Non etiã opinioni Ioan. Andreæ suffragantur iura ab eo allegata, nempè † *c. vlt. vt cler. vel monach. c. mouerit. de sent. excom. & cap. 1. de concess. prab. in 6.* quandoquidem illa (vt rectè animaduertit Beroius) loquuntur in suis illis casibus, non autem vniuersali constitutione statuũt ita in cæteris obseruandũ esse.

Declaratur secundò, vt locum non habeat hic † casus in eo, qui ante duos menses notitiam promulgatæ constitutionis habuit, ita glo. *in c. 2. in verbo, baillent, de reb. eccl. non alien. in 6.* Bartol. *in l. omnes populi, n. 37.* & ibi Ioan. Baptista à Sancto Seuerino *n. 144. de iust. & iur.* Abb. *d. c. cognoscentes. n. 7.* & ibi Fel. *co. 4. ver. secũda limita.* Bero. *n. 7. 50. de const.* & Francus *in d. decis. 360. nu. 5.* ea ratione addeuenitur, quia frustrà † expectatur euẽtus, qui nihil operatur. *l. aliquando. §. sub conditione. ff. ad S. C. Velleia.* sed euẽtus duorum mensium in sciente nihil operatur, quoniam † certus non est vlteriùs certificandus, *c. cum qui certus. de reg. iuris, in 6.* Verùm, vt scribit Dec. *in d. c. cognoscentes, num. 16.* contrari ratio ista potest, quandoquidem tempus duorum mensium non videtur præstitutum ad hoc, vt subditi sciant constitutionis promulgationem, sed vt omninò robur suum obtineat, vimque omnem atque virtutem consequatur: quod

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

probare videtur text. *d. auth. vt facta noua cõstitutio.* à cuius quidem intellectu huius declarationis veritas pendet: & de quo mox dicam. Adferri etiam pro hac magis recepta opinione † solet *text. c. 1. §. verum. de postu. prel.* ibi, { sed solùm sufficit, vt ad eius obseruantiam teneatur, qui nouerit eam solenniter editam, aut publicè promulgatam. } sola ergo scientia promulgationis absque temporis dilatione ligat. Nec Decij considerario ad textum hunc fundamentum diluit, quia factor scientiã cum promulgatione necessariam fore, sed negatur temporis dilationem, duorum scilicet mensium requiri: quoniam ibi dicitur solam scientiam sufficere. Ego opinor textum hunc in solo illo casu procedere de iure canonico, cùm ibidem de interdicto Pontificio agitur, quo interdictorum animæ ligantur: quare temporis dilatio non cõceditur, sed statim sciẽs ligatur. Allegari tertiò 28 solet text. † *c. 1. nec obstaret, de concess. preben.* in 6. quem allegant Feli. & Beroius *in d. c. cognoscentes, num.* 50. verùm loquitur in cõstitutione singulari, nempè in priuilegio alicui specialiter concesso, quemadmodum eo loci clarissimè dicitur, imò contrariam sententiam probat, si sumatur argumentum à sensu contrario, vt mox subiciam. Adfert deinde Felin. doctrinam Bart. *in l. contra legem. ff. de legibus: & l. quaro. ff. de actio. empt.* quam in sequenti declaratione explicabimus. Contra hanc magis receptam opinionem sentiunt Brutius *in d. cap. cognoscentes.* & ibi Dec. *num.* 18. ex ratione prima, quia si hæc constitutio Principis superioris ligaret ante duos menses, quemadmodum & constitutio inferioris, ab ea non differret: quod dicendum non est. Hæc ratio leuis ponderis est, quoniam constitutio inferioris non differt à constitutione superioris ex eo, quòd in ipsa constitutione inferioris nulla temporis dilatio requiratur, sed ex eo, quòd minor dilatio ob minorem ditionem & 29 imperium angustius exigitur. Magis vrget text. *d.* † *authen. vt facta noua constitutio.* qua conceditur bimestre post legis constitutionis promulgationem: nec sola scientia obligat, sed scientia elapso bimestri: id quod factum est, quia lex generalis promulgatur, vt omnes obligentur æqualiter, quos æqualiter non obligaret lex, si scientes tantùm afficeret. ideo expectatur tempus duorum mensium, quo elapso omnes obligantur, ratione scilicet annullationis actus, quem aduersus legis sanctionem facere eis contingit: etsi quò ad pœnam, qui se ignorasse legem probauerint, excuseneur, vti iam dictum fuit. Hanc etiam opinionem, quam nunc ego sequor, probat *tex. d. c. 1. §. nec obstaret, de concess. preb. in 6.* à sensu cõtrario argumẽto sumpto dum affirmat Pontifex Max. eo in casu non esse necessariam temporis dilationem, sed sufficere solam scienciam illius, ad cuius fauorem constitutio specialis edita est: eo, quia in speciali concessione scientia priuilegiati sufficit: ergo secus in lege generali, ad cuius plenum effectum temporis dilatio concedi debet: durum namq; est à communi recedere.

30 Declaratur tertiò non procedere, quando † cum scientia concurrit fraus ad alterius detrimentum in eo actu, in quo lex ex bono & æquo vult esse agendum: quemadmodum egregiè docuit Bartol. *in l. contra legem. & ibi glo. ff. de legibus.* & idem Bartol. *in l. quaro. ff. de actio. emp.* inquit Bartol. quod cùm quidam in palatio versaretur, & cognouit legem esse factam, etsi adhuc non promulgatam, quòd frumentum vilioti pretio venderetur: † vendidit iste statim alicui frumentum suum, eo non certiorato de lege sancita & propediem promulganda: an is venditor teneatur ad interesse illi emptori, quem scienter fraudauit inquit Bartol. teneri: & cum eo senserunt Roma. *singu.* 182. *Nunquid si*, quorum doctrinam intellexit Felinus *in d. cap. cognoscentes, colum. 4. versic. secundo limita.* adiuuare declarationem eo modum supra iamiam relatam. Idem cum Bartolo & Romano scribunt Angelus & Castren. *in l. 1. §. vltim. ff. de actio. empt.* & Decius *consil. 11. colum. 3. versi. tertiò non obstat, qui declarat.* Ego horum doctrinam procedere intelligo in eo contractu emptionis † & venditionis, qui sui natura postulat, vt ex bono & æquo procedatur: & ob id, si vnus contrahentium vitium aliquod scit, debet illud alteri detegere. atque ita etiam sensit Dida. *in cap. peccatum. 2. parte. §. 4. num. 6. de reg. iuris, in 6.* quo loci refert ex authoritate Diui Thomæ *in 2. q. 77. artic. 3.* in foro conscientiæ non teneri ad aliquam restitutionem rei, etsi aliquali pœna plecti possit: nam venditor, merces vendidit eo pretio, quod dabile minè æstimari poterant communi hominum iudicio: inde emptori, quantum ab commutationem nulla sic iniuria, ideo venditor liber est ab obligatione restituendi: quippè qui iuxta pretium præsens rem vendiderit, nec vllam eiusdem habeat, si non enunciet, quæ aliundè futura sunt: licet hæc denunciatio perfectioris hominis esset, atque ad virum bonum, vbique sanctum, honesti calcorem, nõ tantùm ciuilem pertineat, cuiusque muneris sit, vt docuere D. Tho. *d. artic. 3.* & Alexand. Ab Alexand. *lib. 6. dierum Geniaiium. c. 1.* sic existimauit Cicero *in 3. De officijs*, honesti ciuis officii non esse cariori pretio annonam ibi vendere quò cum sciat naues maximam quantitatem adiecturas.

Declaratur quartò, vt non procedat cum intedica lege 31 & constitutione adest clausula decreti annullatiua: nam tùc statim ligat absque dilatione bimestri ita Bur. Imola, Paul & Lapus, quos recensor Felin. *in d. c. cognoscentes, colum. 5. versi. quarto limita. de cõstitutio.* ea ratione adduountur, quòd tanta est † clausulę decreti virtus vt etiam ignorantes liget. 34 *cap. 1. de concessio. preben. in 6. cap. si postquam & cap. si beneficia. de prebend. in 6.* glos. *in cap. si eo tempore, in verbo, ignoranter. de electio. in 6.* Verùm hæc ratio non est multùm solida, vt Felinus iam citato loco scribit: quoniam in relatis iuris locis, decretum semper vim suam habuit, & sub conditione operatur, postea quam scilicet facta erit promulgatio. Accedit, quòd in præcitatis locis satis constat de mente Pontificis, qui voluit comprehendere etiam ignorantes: ita intellexit Decius *in d. c. cognoscentes, in 2. decis. n. 5. versi. 2. ad. de. de const.* nam, inquit ille, valet etiam statutum, quòd ignorantia allegari non possit. id quod verè intelligitur quò ad annullationem actus, non quò ad pœnam, *vti iam supra diximus.*

Contrariam itaque sententiam aduersus Butrium, Imolã & relatos, probauit Card. *in clemen. 1. quæst. 18. de elect.* quem secutus est Fel. *in d. c. cognoscẽtes. col. 5. versi. contrarium firmat.* Roma. *consil. 330. n. 15. & Ioan. Crot. in l. omnes populi. n. 123. de iust. & iure.* ea ratione, quia clausula decreti annullatiua sub conditione apposita dicitur, atque ita in euentum conditionis suspenditur nempè facta legis promulgatione cõ. grato temporis spatio elapso: quod confirmatur ex eiusdem Car. *doctrina in clemen. 1. in prin. n. 7. nota. de concess. preb.* dum scribit, clausulam decreti appositam super actu cõditionali, non habere effectum ante conditionis existentiam. imò scribis Cardinalis *in d. Clemen. 1. de concess. preb. col. 2. versi. oppono quod decretum.* decretum annullatiuum appositũ cum † clausula [ex nunc pro-vt ex tunc] super actu conditionali, 35 solum operari ab euentu conditionis. Idem sensit Cassiodo. *decis. 3. n. 11. in tit. de preben.* qui ob id affirmauit concessionem Põtificis non operari à die datæ, sed à die purificatæ conditionis, cùm hæc ipsa clausula decreti sequatur naturã ipsius actus, cui adijcitur, vt inquit Card. *d. clemen. 1.* accedit Ioan. de Selua *tract. De Beneficio, parte 3. q. 38. col. 1.* Ripa *cap. cum M. Ferra. n. 37. de const.* posteriorem hanc opinionem ego sequor: quamquam maxima sit cõmunis opinionis autoritas: quæ quidem communis, vbi procedere potest, solùm quo ad actus annullationem, non quo ad pœnam locum habere debet: quemadmodũ supra attelgimus. & in hac specie annotauit Felinus *loco praecitato.*

Declaratur quintò, vt non habeat locum hic casus, cùm † lex & constitutio promulgata respicit præteritum: vt putà, si 36 esset iuris antiqui declaratoria: nam tunc frustrà bimestre expectaretur: ex quo iam lex vinculum iniecit. ita Felin. *in d. c. cognoscentes, n. 7. in fine. de const.* idem affirmauit Ioan. Baptista à S. Seuerino *in l. omnes populi, n. 141. de iust. & iure.* qui dixit, procedere, siue Princeps in ea vtatur verbo declaratiuo, siue non. & idem ait, quando mãdaret Princeps iura vetera seruari debere sine adiectione pœnæ, idam quãdo ius nouum concordat cum antiquo: subijcit tamen is à Sancto Seuerino, declarationem hanc non procedere, vbi lex noua esset modificatiua, & correctoria antiquæ, vt apud eum. Aliud huius declarationis exemplum attulit Fel. loco iam sæpius citato: nempè cùm constitutiones † extra- 37 uagantes in corpore iuris redigantur: nam tunc necesse nõ est, præstituere illis tempus hinc duorum mensium, cùm iam in earum promulgatione fuerit præfinitum, quod verum esse scribit is Ioan. Baptista à Sancto Seuerino, *d. l. omnes populi.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

puli.numer. 45. nisi illi extrauagãti alia data esset forma, vel nisi fuisset par suum antecessorem reuocare, & deinde à seipso innouare: quoniam noua promulgatio illa intelligitur.

28 Quinto est casus, cùm de lege singulari agitur, vt est in priuilegij cessione, in quo quidem duo concludunt Doctores, primum, quod vbi † priuilegiũ in alicuius detrimẽtũ tendit, stat in ligat, etsi is rõcessũ nõ nouerit: Abb. *in d. c. cognoscentes.n.* 7. & ibi Fel. *col.* 4. *ver. hanc limitationem. Dec. c. cognoscentes.n.* 7. & Bertus *n.* 48. & Mantua *n.* 41. *de consil.* post Bartol. *in n.* 17. & Bertus *n.* 48. & Mantua *n.* 41. *de consil.* post Bartol. *in d. omnes populi.n.* 37. *de iust. & iure. & in l. penult. C. de decur. lib.* 10. Roma. *consil.* 330. *Circa primum.* Ias. *in l. beneficium. n.* 46. *ff. de const. Prin.* ex text. *in c.* 1. *in verbo. nam si alienare. & in ver. similiter. de concess. præben. in* 6. quod intelligit Fel. procedere in priuilegio extrauaganti, non autem in posito de insero corpori iuris: quoniam tunc idem esset dicendum, quod de ipsa lege communi. Confert quod docuit Bartol. *in l. absenti. col.* 1. *vers. & pro declaratione horum. ff. de donat.* in electione alicuius muneris, quod necessario electus subire cogitur, scientia electi non est necessaria, quoniam & illi ignorãti acquiritur, *ex l.* 2. *illud. ff. de iure. & cura. dat. abbis.* Bertolus tamen *in d. c. cognoscentes, num.* 48. *ver. item declarat. de const.* aliqua in contrarium monet, quæ nunc non refero.

29

30 Secundum est, quod concludunt Doctor. † priuilegium ad fauorem & commodum concessum, tunc vim obtinere cũ is, ad cuius commodum concessum est, scit: nec enim priuilegium dicitur priuilegiare acquisitũ, antequàm de eo notitiam habuit: ita relati doctores affirmarunt, addiuentur in hac sententiam ex text. *c.* 1. § *ex parte, de concess. præbend. in* 6. quo probatur, concessionem † præbendæ prodesse ei, cui conceditur, posteaquàm is de ea notitiam habuit. & licet illa verba sint narratiua, attamen apparet in fine illius decretalis, Pontificem maximum pro parte illa tribuere, atque ita in eis fundamentum constituere: & hanc sententiam clarè probat *c. si tibi, de præben. in* 6. Dida. Couar. *lib.* 3. *varia. resol. c.* 16. *n.* 1. & Alexand. *d. l. qui absenti. in prin. n.* 1. *de acqui. poss.* Ias. *in d. l. beneficiũ. n.* 48. *de const. Prin.* Hentcius Botteus *tract. de Synodo, parte* 3. *art.* 3. *concl.* 1. *nu.* 1. Adfertur etiã text. *l. vltim. C. de consul. li.* 12. vbi Bartol. quo loci sanctiũ est, patriciũ statim à patria potestate liberari, quo sibi præsentare suas literas suæ dignitatis, quod ibi etiã colligit gl. in verbo præstitis. sic cõfert text. *l. absens, in princ. ff. de donat.* & ibi Bart. quo probatur, rem donatã donatario non acquiri prius quã sciat sibi donatã esse. Iacè Paris. *con.* 88. *n.* 11. li. 3. Tiraq. *in l. si vnquam, in verbo, libertis, n.* 68. *C. de re uo. donat.* & Neuiz. *consil.* 35. *n.* 17. huc spectat text. *l. qui absenti. in prin. ff. de acqui. poss. ff.* quo loci respondet Iulianus, datam libertatem seruo priùs ei non competere, quàm sciat se libertate donatum. Confert elegãs decisio Ioan. Monach. *in c. generali. de elect. in* 6. quam post Roma. *consil.* 41. probat Fel. *in d. c. cognoscentes. col.* 4. *vers. pro ista limitatione.* si Papa

31

32 transtulit † Episcopum absentem, & eum absoluit à vinculo priori, vt moris est, iuxta textum *capit.* 2. § *. sicut ergo. de transl. Episc. & c. bona, 1. de postula. prælat.* vacare non dicitur prior cathedralis ecclesia: quoniam absolutio non est pura, sed conditionalis, hoc est, si transtatus Episcopus se translatũ sciuerit, & consenserit. atque ita in curia aliquando declaratum fuisse testantur. Accedat doctrina Pauli Castren. *consil.* 11. *in causa præsenti.* quam refert Fel. *in d. c. cognoscentes. col.* 1. *ver. ad idem.* & ibi Dec. *n.* 17. in meo codice cõsilium Castrẽsis est *n.* 2. *In causa præsenti visis omnibus. li.* 2. *in*

33 *nouis.* respondit ille, † mulierem posse repudiare donationẽ sibi factam, & nõdum acceptam, omissa statuti solennitate, quæ cõsensum affinitũ & familiæ requiret: quoniam statutũ illud loquitur, vbi ius iam quæsitum est, quod non contingit in casu isto ante acceptationẽ. *c. si tibi, de præben. in* 6. Cum Castrensi idẽ respõderit Corneus *consil.* 2. *In præsenti consultatione. col.* 1. *lib.* 3. Soc. senior *cõs.* 12. *col.* 1. *li.* 4. Imol. *consil.* 74. *In casu præmisso.* Ias. *consil.* 136. *col.* 4. *li.* 1. Dec. *consil.* 614. *col.* vlt. & idem affirmarunt Ias. *in l. legatũ. in fi. de leg.* 1. *& in l. beneficium. n.* 49. *ff. de constitu. Prin.* Bel. *in caque in in eccles. n.* 1. *de constit.* Tiraq. *de legibus connub. in glos.* 1. *numer.* 28.

34 Quę doctrina annotãda est pro interpretatione statuti Papiensis 88. in ciuilibus. *sub rub. Quod fœmina in viriu.* quo prohibentur mulieres matrimonio collocare, posse alienare sine consensu mariti consanguineorum. Confert etiam ad hanc declarationem constituendam, doctrina Bartol. *in l. Labeo. ff. de iureiur.* dum scriptum reliquit, statuti † dilationem absenti non currere, antequàm ei notificetur. Bart. sunt secuti Fel. *d. cap. cognoscentes, col.* 4. *vers. ad idem quod notat.* & Ias. *in d. l. Labeo. num.* 1. qui alios recenset. & inquiunt, hanc optimam practicam esse, vt absenti denuncietur. Alexand. *in d. l. qui absenti. in prin. num.* 5. *de acq. poss.* Ias. *d. l. beneficium. num.* 48. *ff. de const. Prin.* idem respondit Ruin. *consil.* 130. *num.* 12. *lib.* 5. Quæ doctrina confert ad interpretationem statuti † Brixiæ 47. in ciuilibus, 36 *sub rub. de modo & forma procedendi in bonis debitoris contumacis.* quod statutum tribuit tempus octo dierum, citatis per præconem vt compareant, qui vel se hęredes, vel illorum bonorum defensores se constituunt, salua tamen ope restitutionis in integrum. hoc tempus absenti re ipsa non currit ante notificationẽ: ob id restitui in integrum ex iusta hac causa poterit. ita etiam declarantur nouæ † constitu- 37 tiones Mediolani, *tit.* 38. *de bonis in solutum dandis. in prin.* quibus est cautum, esse dandum terminum vaginti dierum debitori, antequam eius bona sub hasta vendantur: is terminus currere incipit à die notificationis ei factæ. Huc etiã accedit, quod egregiè consuluit Ancha. *consil.* 169. *Visis statutis punctis.* † ciuitatem alicui ex forma statuti concessam, ei 38 non prodesse, cùm ad eius notitiam non peruenit. idem censuit Rom. *in l. qui absenti, in fine principij.* quem & ibi retulit Alex. *de acquir. pos.* etsi Ancharanus non refertur. & in specie is Ancha. citat. *d. cap.* 1. *de concess. præben. in* 6. Idem quod Anch. respondit Decius *consil.* 603. *num.* 9. qui respondit, priuilegium ciuilitatis concessum patri & filio, non fuisse acquisitum filio tũc absenti. Huc etiam spectat quod respondit idem Ancha. *consil.* 398. *Premisso pro clarioris.* quãdo Papa aliquem inter suos † familiares recipit, is receptus 39 tunc demum dicitur familiaris effectus, cum se receptum esse scit: & vno verbo Ancharanum probauit Decius *in d. c. cognoscentes, num.* 17. *de const.* Confert etiam, quòd vbi alicui concessa † iurisdictio reuocatur, reuocatio nihil ope- 40 raretur, antequàm illi denuncia ta fuerit: & ob id gesta ab illo ante denuntiationem iure valeat. ita in Legato Apostolico respondit Calder. *cons.* 5. *in tit. de off. delegat.* sic etiam in † exercitate Apostolico decidit Rota, quam refert & sequitur Fel. *in d. c. cognoscentes. col.* 4. *in fine.* sic etiam in reuocatione iudicis in causa dati respondit Dec. *consil.* 296. *col. penultim. vers. confirmatur hoc.* Hinc etiam Eugenius illi, 41 constituit, quòd per secretam pronunciationem de aliquo † in Cardinalem electo, illi absenti & ignoranti ius non 42 acquiritur, nisi mediante pilei rubri transmissione. quã constitutionem refert Ias. *consil.* 45. *col.* 3. *lib.* 2. qui ait, Pontifices illi sæpè derogare.

Contra tamen hanc Doctorum receptam opinionem aduersari videtur doctrina Bartol. *in d. l. omnes populi. num.* 37. *de iust. & iure.* dum affirmat, † Statutum priuilegiatum, 43 quod commodum continet, statim absque aliqua scientia eius, ad cuius commodum editum est, suum effectum oppe- 44 rari. & eo loci Bartol. *num.* 38. inquit, quod ille qui † banitum capit, debet habere præmium à statuto propositum, quamquam statuti dispositionem ignorauerit. & cum Bartolo idem ibi sensit Io. Crotus *n.* 127. Huic difficultati multis modis satisfacere nostri tentarunt. Imol. *in d. c. cognoscentes,* inquit, aliud esse in priuilegio concesso per modum legis vel statuti, aliud per modum rescripti. quam responsionem confirmat Decius *ibidem, num.* 17. *vers. sic, sed aduertendum:* quia † statuta æquipar. antur vicinis volumatibus, vt scribit 45 Bartol. *in l.* 1. *C. de iis, quibus vt indig.* & latè tradit Tiraq. *tract. de retract. in consang. in fin. num.* 13. Ceraq. *cons. cit. num.* 12. & Socin. *cons.* 181. *num.* 38. *lib.* 2. quo citat Bartol. *in d. l. omnes populi, num.* 37. argumentatur à legato, ad hæc ipsa. Hanc conciliationem quærit Dec. *d. cap. cognoscentes.* quippè quod nulla in hoc pugnat differentia inter naturam rescripti & legis. cùm legis natura scientiam requirat, & de veritate pariter huius conciliationis dubitat Ias. *in l. beneficium. nu.* 11. *in fin. ff. de constit. Princ.* etsi Imolam non referat. Ego cum Imola sentio. & quod ait Decius legis naturam esse, vt scientia adsit, dico procedere quòd ad poenam, non quòd ad commodum. Secundo itaque loco satisfacit & conciliat Deci. † *d. c. cognoscentes. n.* 17. *in fin.* post 46

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Cardinalem: quod aut intelligimus priuilegium efficaciter operari antequam ad priuilegiati notitiam deueniat, & tunc verè non operatur, & procedit relata communis opinio. Aut intelligimus aliquid operari, & tunc verè procedit Bartoli sententia: nam verè (inquit Decius) hoc operatur, vt is qui priuilegium concessit, illud amplius reuocare non possit. Verùm, vt ingenuè fatear, nec conciliatio hæc multum satisfacit: quoniam illud, quod inquit Decius, priuilegium ante notitiam priuilegiati prodesse, ne à concedente possit reuocari, perpetuum non est: nam aliqua sunt priuilegia, quę ex mera concedentis liberalitate concediuntur vt est in donatione rei proprię: hæc priuilegia sic concessa, reuocari possunt à concedente, antequam is cui collatum fuit, notitiam illius concessionis ita habeat. Aliqua verò sunt priuilegia, quæ etsi ex parte eorum, quibus concediuntur, sint meræ liberalitatis, ex parte tamen concedentis non meræ liberalitatis sunt, sed cuiusdam necessitatis ex officio ei demandato: quemadmodum in collationibus beneficiorum, quę ex latere conferentis necessitatis sunt, quoniam is conferre omninò debet: ex latere verò eius, cui conferuntur, meræ liberalitatis sunt: hoc in casu qui semel † conferuit, non potest amplius reuocare, etiam sit, cui facta est collatio, eam ignorer. ita probat text. *cap. si tibi absenti. de prebend. in 6.* & declarant Bartol. & cæteri *in d.l. absenti. ff. de donat.* Abbas *in c. accedens. colum. 1. de praben. in cap. publicato, colum. 3. de elect.* Ruin. *consil. penult. numer. 1. lib. 3.* & latè explicat Di luc. *lib. 3. varia resol. cap. 16. numer.* qui & illud affirmat ex *d. cap. si tibi, & ex cap. gratia, de rescrip. in 6.* collationem hanc reuocari non posse, quamquam absenti facta sit, vel ignoranti sic consulunt *Ial. consil. 145. col. 3. vers. ex prædictis etiam, lib. 2.* Pontificem † non posse semel creato Cardinale, illius creationem reuocare, quamquam eo absente & ignorante creatio facta sit: & alia idem *Ial. ibidem recenet, colum. 4. versic. sepiuno & fortius:* ea ratione vtuntur Bartolus & relati Doctores, quia hic concedens suo officio functus est, siue bene, siue malè elegerit & concesserit: non ergo absolutè verum est quod scribit Dec. Præterea considerandum est, Bartolum sensisse illud priuilegium suum effectum sortiri, non modò quò ad hoc, vt reuocari non possit, verùm etiam quò ad omnem suam executionem ex quo affirmat, præmium esse persoluendum illi ignoranti occidenti bannitum: atque ita menti Bartoli non conuenit Decij consideratio.

Tertiam conciliationem adferre visus est † Beroius *in d. c. cognoscentes. numer. 48. vers. fino, de constitut.* aut priuilegium (inquit Beroius) tendit ad alterius præiudicium, & tunc requiritur scientia veritusque, nempè priuilegiati, & illius, ad detrimentum cuius concessum est priuilegium: ita procedit relata communis opinio, vt sensit ille. Aut priuilegium respicit solum fauorem priuilegiati, & tunc sola eius notitia sufficit: & hoc inquit sentire Bartolum: id quod falsum est, quoniam verè contrarium sensit: rectè igitur is Beroius dixit, esse cogitandum, imò iam itaque sequar. & inter legem generalem & priuilegium hanc ego considero differentiam: Lex generalis, vel statutum, dum † præmium aliquod tribuit, non fine causa concedit, sed ob id, quòd is cui datur, aliquid in Reipub. gratiam agat, atque homines lex hæc præmio inuitat: licèt ergo is qui hoc à lege requisitum præstitit, ignorauerit legem inuitatem, attamen iusta ratione præmio dignus iudicandus est, imò præmio quoois altero dignior habendus est, postea quàm non allectus rem gratam Reip. fecit. Accedit (si inuitatem dicere volumus) non omninò præmio ignarum hoc præstitisse: quoniam in genere, saltem præmio aliqui affici cogitauit: diuersum est in priuilegio ex rescripto, vel in donatione, & his similibus, quæ penitus ignorantur ab eo, cui delode conceduntur: nec enim hęc ante actum proposita sunt, sed ipsum factum potius subsequuntur, vel etiam hæc sunt ex mera & simplici liberalitate, quam donatarius, vel is cui conceditur priuilegium vllo modo considerauit: quo ergo modo ei inscio acquiri poterit de his satis.

CASVS CLXXXVI.

De ignorantiæ probatione.

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrio relinquitur, intra quod tempus præsumatur quis legem latam scisse.*
2 *Ignorantia publicationis legis quomodo probetur.*
3 *Ignorantiam iuramento eam allegantis probari.*
4 *Ignorantiam in hominis mente versari.*
5 *Iuramento asserentis statur de his, quæ in eius animo consistunt.*
6 *Iudicis arbitrio admitti iuramentum ad ignorantiæ probationem.*
7 *Iuramentum esse probationem priuilegiatam.*
8 *Ignorantiam eorum, quæ publicè nota sunt, non esse probabilem.*
9 *Iuramento ignorantia nō probatur, cùm de præiudicio tertij agitur.*
10 *Ignorantiam iuramento non probari, cùm statutum illius allegationem reiecit.*
11 *Ignorantia probabilis à statuto reiecta non censetur.*
12 *Statutum potest fraudatorium interpretatur, quia vt iniquitatem continet.*
13 *Cap. Pastoralis de appella. declaratur.*
14 *Statutum potest iniuste interpretatur, quam vt quis indebitè damnum patiatur.*
15 *Iuramento non probatur ignorantia, cùm iustitia ipsius ignorantiæ probanda est.*
16 *Ignorantiam censeri probatam ex probatione absentiæ.*
17 *Statutum de iudicari a 4. sub rub. de pœna negantis positionem filiationis declaratur.*

QVoniam superiore casu abundè satis explicauimus, legem inscios & ignaros non ligare: agendum nunc est, quomodò & quando præsumatur & probetur hæc ignorantia. Et quòad eam præsumendam dicendum est cum Abbate *in d. c. cognoscentes. n. 8.* & Bero. *n. 15.* & Mantua *n. 11. de constitut.* in constitutione inferioris, tempus † esse arbitrarium ex loco rei qualitate & quantitate: quoniam vicinores citiùs scire præsumuntur *c. quosdam. e. quanto. de præs.* in constitutione verò Imperatoris post duos menses scientiam præsumi: duo autem menses initium sumunt à die publicationis legis. *d. authentic. vt facta noua constitut.* idem (inquit Abbas) est in constitutionibus Pontificijs publicatis in prouincijs: de publicatis autem Romæ dicendum est, tempus esse arbitrarium, cùm (ait Abbas) durum sit exidere illam constitutionem, *d. authen. vt facta noua constitut.* ad constitutiones Romæ tantùm publicatas. Et scribit ibidè Bero. *num. 13. in fin.* Gomes. *in proœm. Regularū Cancellariæ. qu. 1.* quem & in præcedenti casu retulì.

Sed illud maius habet dubium, quomodò probari hęc ignorantia possit: quòd enim probari possit, tradit Abbas *in d. c. cognoscentes. n. 9. de constit.* & cum eo reteri omnes. Duobus modis probari posse nostri sentiunt, de quibus singulatim dicemus. Primus est modus, ex iuramento † illius allegantis suam ignorantiam, ita censuit gl. *in c. qui diuinis & humanis. 1. qu. 1. & in c. proposuisti. 82. distinct. confert c. nulli. de elect. in 6. & in c. si vero. de sentent. excom.* atque ita affirmarunt Abbas *d. c. cognoscentes. n. 9.* & id Decius *in cap. lect. n. 2.* Felin. Beroius, & Mantua *n. 11.* Rom. *consil. 19. col. 1. vers. contrariū puto verius. Ial. lib. 3. § iurari. nu. 12. de iureiur.* Iozn. Anc. Regiensis *qu. 63. n. 3.* qui & ea ratione vtuntur, quod cùm ignorantia in mente hominis versetur, & consistat, atque ita per alium probari non possit, solo asserentis iuramento probari potest iuxta doctrinam gl. *in §. alia. Instit. de actio. & in c. significasti. de homicid.* quæ affirmat, in his, quę ab animo nostro pendent, esse standum nostro † iuramento. quod latè ex probarūt Soc. *tract. fallēt. reg. 72. Ias. d. §. sed iste n. 9. Insti. de act. & in repet. admonendi. n. 16. de iureiur. & in cons. 8. n. 1. lib. 1.* Ratin. *cons. 1. nu. 4. & cons. 11. n. 4. lib. 1.* Paris. *cons. 10. n. 63. lib. 1.* & plura recensui Tiraq. *tract. de retract. in cons. gr. § 1. gl. 1. n. 4. & 5.* Craue. *cons. 1. n. 1.* & hæc dicitur probatio legitima: postea quam ita à iure recipitur, quod tradit & Deo. *d. c. cognoscentes. nu. 18.* quibus cessat difficultas quam mouens Ion. & Bur. *d. cap. cognoscentes*, & cui eiam

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

etiam eò loci abundè satisfecit. Abb. qui tandem concludit
6 probationem hanc non semper admitti, sed solùm ex † iudicis arbitrio, quod probant Fel. & Decius *in d. c. cognoscentes*. Ille *n. 13. vers. & ista conclusio non iur.* & arbitrium iudicis (inquit Decius) erit, solùm admittere hoc iuramentum in subsidium, nempè aliis probationibus deficientibus. idem affirmavit Fel. *in d. c. cognoscentes. num. 11.* & Bero. *n. 54. vers. in autem conclusionem.* post Card. *in clem. 1. q. 8. de consang. & affinit. & in clem. 1. fin. in fi. de penis.* est
7 enim probatio hæc priuilegiata † quædam probatio: illi ergo locus erit, cùm aliæ deficiunt. *l. 2. §. Diuus, 1. de iure fisci.* & scribunt omnes *in c. 1. de probat.*

Secundò arbitrari debet iudex, hanc probationem ex iuramento non esse admittendam, cùm allegantur ignorantiam aliqua aduersatur iuris præsumptio: ita clarè Decius *in d. c. cognoscentes. n. 18. vers. similiter arbitrari.* post Fel. *ibidem.* & Geminia. *in c. eos qui, de tempo. ordina.* & respondit Alexand. *consil. 71. lib. 1.* Craue. *cons. 111. n. 9.* Natta *cons. 130. n. 6. lib. 1.* etsi dissentiat Alciat. *in c. nouit. num. 19. de iud.* sed est cæteris sensu & Io. Anch. *d. q. 93. n. 3.* & alia retulimus *in tractat. de recup. possess. rem. d. q. n. 36.* quo loci simile diximus de probatione ignorantiæ illius, qui asserit, se ignorasse suiantecessoris vitiosam possessionem: quam ignorantiam probare non potest, cùm publicè notum est, illum antecessorem suum vitiosè possedisse: est enim magna scientiæ præsumptio, cùm illud publicè notum est, quod ad rem nostrà scribit Dec. *loco iamiam relato.* & ibidem Fel. *n. 17.* qui post Baldum & Rotam scripsum reliquit non esse probabilem,
8 nec verisimilem † ignorantiam eorum, quæ publicè nota sunt. & fortiùs hæc doctrina procedet, cum præsumptio esset iuris & de iure, vt probat Fel. *in d. c. cognoscentes, n. 13.* Rom. *consil. 431. n. 10.* vbi idem esse ait, quando adest vehemens suspicio: fortiùs etiam dicendum esset, quando ab aduersario scientia probata esset, ita Fel. *d. c. cognoscentes. nu. 20.* qui multis probat, contra hoc iuramentum admitti probationem, id quod alibi explicauimus.

9 Tertiò arbitrari iudex debet, probationem hanc ex † iuramento recipiendam non esse, cùm de tertij præiudicio agitur, ita Fel. *in d. c. cognoscentes, nu. 14.* & ibi Decius *prope finem, vers. similiter si agatur,* ex doctrina Pau. & Geminia *in d. c. eos. de tempo. ordin.* per tex. *c. ex insinuationes. de procur.* Hoc tamen intelligitur non procedere altero ex duobus casibus, primò, cùm iuramentum alia præsumptione iuuatur, secundò, cùm præiudicium leue est, ex sententia Abbatis, *in c. quod dicunt in fin. de præsum.* & latiùs explicat Beroius *in d. c. cognoscentes, in fine.*

10 Quartò arbitrari iudex debet, hanc probationem ex † iuramento recipiendam non esse, cùm statutum prohibet ignorantiam allegari posse: hæc enim statuta recipiuntur, & vim suam obtinent. ita Bartol. *in l. Diuus. in prin. ff. de falsis.* Bald. *in l. 2. ff. de legib.* Abb. *in cap. ad falsariorum. de crim. falsi.* quos ad hanc sententiam astruendam retulit Fel. *in d. c. cognoscentes. nu. 15. de const.* & Ioan. Crotus *in l. omnes populi. nu. 14. de iust. & iure.* qui & alia plura recensent. illis addo Gomez. *in c. 1. in prin. n. 11. de const. in 6.* Verùm Ioann. de Ana. *in d. c. ad falsariorum,* hanc doctrinam intelligit procedere, quò ad iniustam & crassam ignorantiam, non autè
11 quo ad iustam & probabilem, quæ à statuto † non censetur sublata, nec ausetti posse videtur, quod senserit & Bald. *in l. vnica, in prin. n. 11. C. de cadu. tollen.* & Sali. *in l. ita nobis pridem. C. de adulter.* & æquitatem hoc habere dixit Crotus *d. l. omnes populi. n. 14.* & hanc declarationem ego pariter probo. Nec aduersatur ratio illa Felini *d. c. cognoscentes. n. 11.* qua hæc in re aduersus relatos interpretes sensit inquit ille, si vera esset hæc declaratio, statuti nihil operaretur, quod dicendum non est, vt scribunt omnes *in l. 4. §. Prætor ait. ff. de dam. infecto.* Abbas *in c. pastoralis, de appel.* Dec. *cons. 156. col. penult. & cons. 466. n. 1.* quod procedit, etiam si agatur de graui præiudicio tertij, *vt ex d. c. pastoralis,* sensit ibi Abbas. & Gozad. *consil. 1. nu. 7.* Huic sanè rationi respondet multipliciter Crotus *loco iam citato, & si* Felinum non referat. ac
12 primò, † statutum potiùs interpretandum esse vt nil operetur, quàm vt iniquitatem cohineatur ita Bal. *in l. 2. in termin. n. C. de fruct. & lit. expens.* at maxima iniquitas esset, si iniste ignorans puniretur *arg. l. si quis in sua. §. 1. C. de mortis. testa.* ignorans enim delinquere non dicitur. *l. ex maleficiis. de ad. & oblig.* in specie Gruitim. *consil. 13. nu. 1. lib. primo alibus.* latè 13
Gomel. *in c. 1. in prin. n. 49. 50. de const. in 6.* Nec obstat *d. c. pastoralis,* quia respondet Crotus, nulla ibi adfuisse iniquitate, quoniam illa appellationis renouatio ita prodesse potuit aduersario, quemadmodù imperitanti, cui dubius sit huius euentus *l. quod debetur. ff. de peculi.* Secùdò inquit Crotus interpretari potuit debuit statuta, vt nihil operetur quà quod
14 indebitè quis pœna afficiatur. *l. vltim. §. in computatione. C. de iure delibe.* qui ibi Bartol. Bal. & cæteri omnes notant. & plura scribunt Soc. iun. *consil. 1. n. 1. 1. lib. 1.* Craue. *cons. 221. n. 1. & cons. 111. col. vltim.* sed indebitè insequentes vexaretur: non ergo sumenda est hæc interpretatio. Alia adferri posset quibus hæc sententia defenditur.

Quintò, non arbitrabitur iudex iuramentum sufficere, cum
15 agitur nò solùm de probatione ipsius ignorantiæ, verùm etiam de probanda iustitia ipsi ignorantiæ. ita Fel. *in d. c. cognoscentes, n. 16.* ex doctrina Bal. *in l. 1. n. 1. in fin. C. ad Macedo.* & ex tex. *in cap. pastoralis, de exceptio.* vt puta, si allego ignorantiam ex causa absentiæ, debeo ipsa absentiam probare legitimis probationibus, non autè solo iuramento, quod tamen primus annotauit Cynus *in d. l. 1. C. ad Macedo.* Est ratio, quoniam actus ibi ignorantiam iustificantes, non consistunt in animo allegantis ignorantiam: ita post Card. *consil. 4. & cons. 36.* sensit Fel. *in d. c. cognoscentes, n. 16.*

Secùdus modus probandi hanc † ignorantiam, is est, vt probando absentiam, vel similem causa, quæ iustam ignorantiæ 16
causam præstare solet, ita post Bar. *in d. c. cognoscentes.* & Abbas ibi, *n. 10.* senserunt ibidè Fel. *n. 19.* & Decius *in fine vers. facies sine.* Abb. *15.* & latè ibidè declarat Beroius *n. 54.* Dec. *super literis, n. 1. de rescrip. & consil. 38. n. 7. consil. 6. n. 1. & cons. 460. n. 17. ex Lartes fratres. ff. de pactis. d. Titius. §. Lucius, de liberis & posth. ad plenè, de exhaust.* qui & idè est: affirmat, cùm probatur ætas iustitiæ, quoniam illa quicquid videt ignorat *l. 1. §. impuberes. C. de falsa mone. si si probaret* iste aliud simile impedimentum.

Sit hæc admodùm annotatione digna ad interpretationem statuti Mediolani 84. *sub rub. de pœna negantis positionem filiationis,* quo puniunt negans aliquem esse filium, modò is in probabili ignorantia non versetur, quæ vero probabilis ignorantia sit, statutum relinquit in arbitrio iudicis qui sanè iudex probationes admittere poterit iuxta suprà relata.

CASVS CLXXXVII.

Quando ex protocollis sumi possint authentica instrumenta, & ex quibus falsitas instrumenti arguatur. latè explicatur.

SVMMARIA.

1 *Notariorũ stylus & consuetudo in recipiendis instrumentis.*
2 *Instrumentum authenticum è protocollo sumi.*
3 *Protocolli nomen, quæ scriptura notariorum includat.*
4 *Protocolla, & notas notariorum, aut extensionem fidem in iudicio non facere.*
5 *Protocolla à notario subscripta esse debere, vt inde instrumentum authenticum sumi possit.*
6 *Instrumentum authenticum sumi potest ex protocollo cancellato & extenso.*
7 *Notarius vnus è tribus, qui instrumentum receperunt, in publicam formam redigere illud potest.*
8 *Notarius plures recipiens instrumentum, in solidũ rogatos præsumi.*
9 *Baldi & Saliceti doctrina declarata.*
10 *Auctoris noua opinio, quomodo vnus è pluribus notariis, qui instrumentum receperunt, possit illud in publicam formam redigere.*
11 *Sententia est nulla, cùm ab vno tantùm iudice est lata, si à tribus ferri debuit.*
12 *Guidonis Papæ, Alex. & Boerij confutata opinio.*
13 *Statutum Veronæ li. 2. c. 11. sub rub. de imbreuiaturis relevandis declaratur.*
14 *Notariorum Papiensium stylus in imbreuiaturis, atque ita instrumentis relevandis.*
15 *Statutum Papiæ 46. sub rub. Quod adhibeatur fides instrumentis extraitis, declaratur.*
16 *Statutum Patauinum, sub rub. de fide instrumentorum abbreuiaturum. c. si aliqua abbreuiatura, declaratur.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

17 *Instrumentum authenticum sumi potest de protocollo in aliqua parte vitiato, & interlineato.*
18 *Instrumentum authenticum posse sumi ex antiquo protocollo subscriptione notarij carente.*
19 *Instrumentum authenticū ex protocollo extēsē sumi potest.*
20 *Instrumentū authenticū ex protocollo ceterato sumi posse.*
21 *Instrumento seu protocollo ceterato, plus creditur in dubio quàm extenso.*
22 *Protocollū ceteratū esse magis originale protocollo extēso.*
23 *Instrumentum authenticum non sumi ex protocollo, cum falsi suspicio subest.*
24 *Instrumentum authenticum sumi non posse à scedula, quæ in filzis scripturarum notarij reperitur.*
25 *Notariorum Papiensium & Pedemōtium stylus & vsus in instrumentis aliter recipiendis.*
26 *Scedula in filzis scripturarum notarij reperta, protocolli nomen non meretur.*
27 *Alexand. cons. 153. n. 13. lib. 1. declaratur.*
28 *Statutum Patauinum, sub rub. de fide instrumentorum abbreuiatorum. c. si aliqua &c. & vbicūque, declaratur.*
29 *Iudicis obseruatio quanta esse debeat, vt permittat instrumentum authenticum è protocollo sumi.*
30 *Iudex ex suo arbitrio iudicabit non esse sumendum instrumentū authenticū è scriptura imperfecta ratione voluntatis.*
31 *Instrumētum authenticum non sumi è scriptura, quæ à notario habita non est in numero protocolli, etiam asserente notario esse ex protocollatis.*
32 *Iudicis assertioni non credi.*
33 *Antha. cons. 131. declaratur.*
34 *Falsi suspicio inest instrumento, in cuius margine aliquid magni præiudicij scriptum est.*
35 *Falsitas præsumitur in scriptura diuersi atramenti.*
36 *Iudicis arbitrio relinquitur, an diuersitas atramenti suspicionem falsi arguat in instrumento.* (*plus.*
37 *Falsitas arguitur ex sitigris nouis, in charta antiqua scriptis.*
38 *Instrumentum antiquitus confectum, & nouiter registratum falsum præsumitur.*
39 *Falsitas præsumitur ob scripturam manus diuersæ.*
40 *Falsitas præsumitur ob interlineaturas.*
41 *In hoc arbitrio relinquitur, quando interlineatura falsitatem arguat, vel rasura.*
41 *Falsitas arguitur ex apostilla, solemni attestatione carēte.*
43 *Falsitas arguitur quando ex eadem scriptura suō stantialis diuersitas, vel contrarietas oritur.*
44 *Falsitas arguitur, cum descripti testes in instrumento non erant mortui.*
45 *Falsitas ex stylo diuersitate arguitur.*
46 *Falsitas arguitur ex minus recta constructione.*
47 *Falsitas arguitur, cum actus dicitur cū iam mortuo gestus.*
48 *Falsitas arguitur ex incisione foliorum.*
49 *Statutum Brixiæ in similibus, c. 171. sub rub. De Breuiariis notariorum, declaratur.*
50 *Protocolla committi cui debeant.*
51 *Statutum Brixiæ d. c. 171. cui tribuat potiorem auctoritatem committendi protocolla defunctis notarij.*
52 *Scriptura ordo prælationem arguit.*

Disputatio est vtilis & frequens, quando ex protocollis, seu abbreuiaturis, vel (vt alij vocant) bastardellis notarij iam mortui authentica instrumenta sumi possunt? Qua in re multa solent iudicis arbitrio tribui. Ego soleo, aliorum vestigia secutus, aliquot casus constituere. Verùm antequam eò deueniam, sciendum est † notariorum communem esse in omnibus ferè Italiæ locis stylum & morem, vt quamprimùm rogati instrumentum recipiunt, illud in quadam notula, seu bastardello, summatim & abbreuiatè admodū scribant: id inde actū illis, illuc inde instrumentorum in alio libro, quem extensum protocollum appellant, iterato scribunt: ex quo sanè protocollo desumitur † instrumētum authenticum, quod partibus, quorum interest, tradunt. ita Bald. *in l. nostram nu. 3. C. de testam.* quem sequuti sunt Cent. Sen. *cons. 3. super processu. col. penult.* Soc. *sen. cons. 177. col. 3. & col. 1. lib. 1.* Parij. *cons. 18. n. 11. li. 2. & cons. 61. n. 3. li. 3.* Boer. *q. 251. n. 8.* & Neuiza. *cons. 114. n. 8. in fin. & cons. 26. n. 45.* qui quidem maximi iuris interpretes affirmarunt, tam † notas illas, seu bastardellos, quàm illa extensa protocollorum nomen habere: quod infra suo loco dicam. Illud etiam sciendum est, has notas & † protocolla, in iudicijs fidē non facere, sed opus esse, vt ex illis instrumentum authenticum desumatur & exempletur, quod deinde in iudicium producitur, & probat ita Cyn. *in l. contractus. C. de fide instru.* Signorolus *consil. 224. in quæstione præsupposita n. 1.* Castren. *cons. 11. visis & ponderatis quæ in principio.* Aug. *consil. 275. col. 2.* Guido Papæ *qu. 49. & cons. 85. col. vlt. vers. tum & tertio.* Natta *cons. 114. n. 4. lib. 1.* Præterea hæc † protocolla debent esse scripta, aut saltem subscripta manu ipsiusmet notarij rogati. & hæc est magis recepta opinio, vt attestatur Ruin. *cons. 144. n. 1. cons. 259. n. 3. lib. 4. cons. 111. n. 13. li. 2. & cons. 11. n. 23. lib. 3.* Alex. *cons. 153. n. 8. lib. 1.* Iaré Paris. *cons. 18. nu. 113. lib. 1.* Roland. à Valle *cons. 44. n. 40. lib. 1.* Dida. *lib. præt. qu. c. 20. n. 4. septimo ad valorem.* & Fran. de Marchis *qu. 16. num. 11. in 1. parte.* Natta *vbi suprà*, id quod aliquibus casibus non procedit, vt infrà attingam. Cùm igitur de instrumento leuando, seu extrahendo ex illis primis notis & abbreuiaturis agatur, considerandi sunt hi casus.

Primus est, cùm non modò † instrumentum hoc reperitur descriptum in protocollo ceterato, sed & in extenso, quorum copia extat, tunc dubio procul notarius, cui facta est horum protocollorum cōmissio, leuare, & in publicam formam redigere instrumētum illud poterit, cùm de illius fide & veritate non dubitetur, nec est qui dissentiat hoc in casu.

Extenditur hic casus, & procedit etiā † vt aiunt Castren. *cons. 195. col. 1. lib. 1.* & Corne. *cons. 91. lib. 1.* vbi duo, tres, vel etiam plures notarij de eodem instrumento rogati essent, nam adhuc vnus eorum solus, vel is, cui vnus protocolla commissa sunt, instrumentum, atque ita authenticum hoc leuare potest. ita mihi probat text. *in §. si verò moriatur. in auth. de instrumentis & fide.* glo. *in §. si verò absunt, in glo. quantum. in fine, authen. de hæred. & falcid.* hanc enim regulam iuris esse opinor, quod vnusquisque † notariorum in solidum rogatus dicatur, quocirca is, qui asseueraret notarios rogatos esse vnā simul, ita vt vnus sine altero leuare nō posset, probare debet. ita sensit Guido Papæ *qu. 121. col. pen. vers. verum tamen.* dum exemplum adfert ex *l. contractus. C. de fide instr.* & ob temporis antiquitatem præsumitur quòd vnusquisque in solidum rogatus sit: quemadmodum respondit Derius *cons. 16. nu. 1.* si verò notariorum fide vnā simul esset probata, ita quod non vnusquisque in solidum, sed omnes simul rogati essent, non posset instrumentum hoc ab vno eorum tantùm leuari, atque ita intelligo † Bald. *in l. iurisiurandi, in fin.* & ibi Sal. *col. 1. ver. nemo ad tertiam. C. de testibus.* eundem Bal. *in l. si quis ex argentariis. §. 1. in 1. nota. ff. de edend.* sic etiam intelligo Soc. sen. *cons. 1. col. 1. vers. præterea. lib. 3.* qui eisdem opinionis retulit Io. And. & Host. *in c. quoniam contrà. de probat.* sic pariter loquuntur Alexan. *cons. 1. n. 4. li. 1.* Bart. *cons. 18. col. vlt. lib. 3.* Corne. *cons. 2. n. 43. n. 18. lib. 3.* Guid. Papæ *d. qu. 121.* quos retulit & secutus est Boerius *q. 21.* Aliquando tamen fuit in ea † opinione, mea sententia non contemnenda, absolutè verum esse, quod licèt plures notarij simul rogati sint, vnus tamen eorū leuare & in publicam formam redigere instrumentum illud potest, & hæc declaratione relatorum interpretum authoritates explicari possunt. At vbi legis dispositione, vel partium conuentione cautum est, duos vel tres notarios rogatos esse debere de instrumento inter partes celebrando: tunc vnus eorum sine altero instrumentum recipere non pōt, ea ratione, quia legis dispositioni, vel partium conuentioni satisfactū non esset, iuxta *l. contractus. C. de fide instrument.* Hinc videmus, † sententiam, quæ à duobus, vel tribus arbitris iudicibusque ferenda est, esse nullam, si ab vno solùm ferri contingat. *l. cum magistratus. C. quando prouoc. non est necesse. c. prudentiam. de off. deleg.* & hoc in casu verè loquitur Alber. *in l. col penul. vers. & ex prædictis. ff. de off. Cons.* nec aliter senserunt Bal. & Sal. *in d. iurisiur.* Cùm verò loquamur de sola substantia, an scilicet notario credatur, dum solus scribit testium attestationes, ex quo viā cum collega scribere debuit: non enim loquimur quando dicta gestium in publicā formam redigūtur. idem sensit Soc. *sen. d. cons. 1. col. 2. lib. 3.* Abb. *in c. quoniam contra. num. 11. de probat.* Nec Rom. *cons. 281. col. vlt. vers. quo ad secundū.* sensit id ad quod eum citauit Boer. *d. q. 251.* imo *ibi in vers. nihilominus.* sensit alterū ex propositis ad scribendum acta fidem facere. Aut secundo casu

1 4 2 3 5 6 7 8 9 10 11

casu agitur de leuatione, ac ita de redigendo in formã publicam instrumento à pluribus notarijs recepto, sicque solum dubitatur de facienda fide actus iam celebrati: & tunc dico ab vno eorum solo, vel suo successore fieri posse: ea ratione, quia hic non agitur de actus substãtia, sed de sola iã celebrati actus fide faciẽda, quæ ab vno tantũmfieri potest: vt sensit gl. *in d. §. si verò absunt, in gl. quantum, in fin.* & ibi Iacob. Beluisius *in auth. de hæred. & falcid.* & hoc in casu non loquitur Alberic. nec cæteri iam relati: solò hoc in casu loquuntur & aliter sentiunt Guido Pap. *d. quæst.* 122. Alex. *d. cons.* 124. *n.* 3. 4. *lib.* 7. & Boer. *d. quæst.* 11. sed fortè falsũ Baldi ac Albertici authoritate, quę nõ in casu isto sed in iam relato procedit: & hoc in casu declaratur statutũ Veronę *li.* 2. *c.* 21. *sub rubr. de imbreuiaturis reuelandis.* ibi [etsi imbreuiatura alicuius testamenti confecta fuerit, vbi duo sint notarij, & vnus ipsorum notariorũ decesserit, quòd vni alius notarius auctoritate prædicta possit se in dicto testamẽto subscribere,] intelligitur hoc statutum propriè, vt loquitur, quo ad leuationem, vt vnus solus non possit: atque ita videtur ius commune corrigere: nam hoc statutum sensit, quòd ambo instrumentũ hoc leuent, etsi eorum vnus est mortuus, quòd alter illius loco eligatur, id quod clarè verba statuti subsequentia ostendunt. ibi. [etsi ipsi notarij ambo essent mortui, quòd ex ipsa imbreuiatura possit instrumentum confici per alios duos notarios auctoritate prædicta.] hæc profectò verba ostendunt vnum solum non posse, postea quam vult duos eligendos esse. Papię vidi non, semel obseruari, vt vnus ex pluribus † notariorum, qui rogati fuerunt, in publicam formam authenticum instrumẽtum tradat. Et hæc vtilia sunt ad declarationem † statuti dictæ ciuitatis Papię 46. *in ciuilibus, sub rub. quòd adhibeatur fides instrumentis extrahi de protocollis notarij defuncti.* quod statutũ, cùm simpliciter loquatur de protocollis defuncti, intelligi etiam potest locum habere, vbi in ipso protocollo adesset instrumentum ab illo defuncto vna cum alijs notarijs receptum. sic etiam potest † statutum Patauinum *sub rubric. de fide instrumentorum abbreuiatorum. c. si aliqua abbreuiatura.* declarari.

Extenditur secundò vt procedat etiamsi illud protocollum, & illæ abbreuiaturę essent aliqua in parte interlineatæ, cancellatę, & (vt dicitur) vituperatæ, vt legi non possint: quoniam adhuc pars illius actus, quę integra reperitur, in publicam formam extrahi poterit: ita egregie respondit Signor. *cons.* 124. *in fin.* simile per Bald. *l. vlt. col.* 4. *in* 4. *oppo.* & ibi Zuchard. *n.* 332. *C. de edicto D. Adrian. tollendo.*

Extenditur tertiò, vt etiam procedat, quando illud protocollum non haberet aliquam subscriptionem, vel signum notarij, sed esset antiquum: nam adhuc ex eo authenticum leuari poterit: ita Rub. *cons.* 10. *col. vlt. vers. præmissis tamen.* quem visus est sequi Craus *in tract. de antiq. temporum, in vlt. partic.* 3. *partis prin. n.* 39. quod verum ego intelligo, cũ constat, illud esse illius notarij manu scriptũ: & erit optimum probare de veritate aliquorum ex illis instrumentis in eodem protocollo contentis, vt de partcellis libri rationum aliquando diximus suprà.

Secundus est casus, quando solùm extat secundum protocollum † extensum, & in eo reperitur rectè extensum, instrumentum hoc in formam publicam redigendum, adhuc dicendum idem est hoc in casu, quod in præcedenti: nec enim difficultas fieri potest, postea quã de illius fide & veritate constat.

Tertius est casus, quando solùm extaret primum † protocollum, seu solæ abbreuiaturæ extaratæ: nã adhuc extrahi, & in formam publicam redigi instrumentum authenticum potest, quoniam protocolli nomen & illud obtinet, atque ita in illo Papiensi statuto, sub protocolli nomine contineri dicitur: cùm tamen sit huius cæteræ fides: quod si aliqua oriatur dubitatio inter extensum & cæteratum, ob aliquam diuersitatem, standum potiùs est † cæteræto. quàm extenso, quemadmodum affirmarunt Bald. *cons.* 409. *quida in nomine Ciculis. lib.* 3. Castrens. *cons.* 306. *ad primum quæsitum videtur, col.* 1. *prope mediũ, li.* 1. *in antiquis.* Franc. de Marchis *qu.* 173. *n.* 1. *part.* 2. & clarius Soc. *sen. cons.* 177. *col.* 3. *& col.* 5. *lib.* 2. qui illud quod notatu dignum est, affirmant, esse potius stãdum instrumẽto authẽtico desumpto per duos notarios ex illo primo protocollo cæteræto, quã sumpto ex extenso per eundemmet notarium rogatũ: imò illud primum † cæteratum dicitur magis proprie protocollum, cùm verò sit: vt de illius significatione scribunt Viglius *in §. nihil, in fin. Inst. de test.* Didac. *lib. pract. qu. c.* 19. *nu.* 1. & Castren. *d. cons.* 306. idem quod Bald. iam relatus censuit Parisius *cons.* 24. *n.* 11. *lib.* 2. *& cons.* 61. *n.* 2. *lib.* 3. & Boer. *q.* 152. *n.* 7. *in fin.* qui *n.* 8. subiicit, hoc non procedere, quando illud protocollum cæteratum careret signo, vel subscriptione notarij, de quo statim dicemus. Relati tres casus, locum non habent, quado † instrumentum illud in protocollo descriptum, aliqua falsi suspicione laborat: nam tunc releuari, & in formam authenticam redigi non debet. Ruin. *cons.* 215. *n.* 16. 17. *lib.* 2. & latè infrà in fine dicemus.

Quartus est casus, quando sola extaret scedula † non descripta vel in primo protocollo cæteræto, vel in secundo extenso, sed ita simpliciter reperitur in aliqua (vt vulgò appellant) filzia, solent etenim aliqui notarij, (vt vidi obseruari Papiæ sub cingulo, & vt ipsi dicunt, sub corrigia, instrumenta aliquando, ita fortuitò in foro, vel in via reperti recipere, & in aliqua charta & folio scribere nomina testium & substantiam contractus, cum die & hora, & deinde cùm domi suos, referunt actum illum in suis protocollis, & aliquando memoria lapsi, vel negotiorum multitudine impediti in filzia eo animo reponunt, vt nacti otium in protocollis describant. & multoties euenit incogitata mors, vel simile quid, ob quod reposita in filziis non reponuntur in protocollis, & inde magnum dispendium interdum & magna partium oritur dissentio. maior est diligentia notariorum regionis Pedemontium: illi semper penes se habent parvum librum, à se quotannis factum, inscriptũ & sua manu subscriptum, ita quod de eius fide non dubitatur: ob id si fortè fortuna euenit de instrumento rogari, illud in ea nouula, quam eo nomine vocant, describũt: iuxta ergò malum illum stylum Papiensem, si reperiatur actus, seu instrumentum in illa filzia, non poterit à notario, cui facta est commissio protocollorum iam defuncti notarij leuari, & in publicam formã redigi ex sua generali commissione: ita Castren. *cons.* 111. *Visis & ponderatis quæ suprà scripta sunt. col.* 1. *vers. si verò solemnitatem. lib.* 1. dla ratione vtitur, quia commissio intelligitur de leuandis instrumentis e protocollis, quæ secundum communem vsum loquendi protocolla dicuntur: at ista † scedula non potest dici protocollum, cùm illis substantialibus, protocollis adhiberi consueta careat. idem sensit Alex. *cons.* 113. *n.* 13. *lib.* 2. Signorol. *cons.* 124. *In quæstione præsupposita, vers. sed certo quod.* Ang. *cons.* 400. *Testator. col.* 3. *vers. non obstat commissio.* Franc. de Marchis *q.* 163. *n.* 15. *part.* 2. & Ruin. *cons.* 90. *nu.* 15. *li.* 2. qui alios recenset: etsi ipsemet Ruin. *cons.* 159. *n.* 11. *lib.* 4. ab hac opinione dissentiat. Boer. *q.* 36. *n.* 5. *&* 152. *n.* 8. Ex specialibus verò cõmissione pro iudice arbitrio leuari, & in publicam formam redigi poterit: ita Castr. *d. cons. in col.* 2. *vers. si verò quæritur.* idem Castren. *cons.* 306. *ad primum quæsitum. col.* 1. *vers. breuiter. lib.* 1. *in antiquis.* atque ita potest declarari doctrina † Alexandri *d. cons.* 113. qui simpliciter respondit, leuari hos actus, & in publicam formam redigi non posse, quoniam de his commissio data non dicitur. sic & aliorum relatorum interpretũ doctrina explicatur: & egregiè post alios tradit Boer. *d. qu.* 36. *nu.* 1. Ita etiam declarari debet statutum † Patauinum. *sub rubr. de fide instrumentorum exemplatorum, c. si aliqua. & c. Et vbicunque.* dum concedit facultatem notario exemplandi instrumenta etiam imperfecta notarij mortui: non intelligitur de his scedulis. iudex † autem diligenti inquisitione hæc in re vti debet, secundũm Castrens. & ob id animaduertere debet, quo in loco reperta sit scriptura hæc, an suspecta sit, vel nõ. & deinde quod æquum sibi videbitur, arbitrabitur. Illud tamen obseruabit, quòd si scriptura hæc ex sui forma † ostendat imperfectam adfuisse voluntatem partis, cuius causa illa scriptura fuit, non esse aliquo modo concedendam licẽtiam leuationis: quoniam defectus voluntatis facit, vt actus sit nullus. ita in specie hæc censuit Castren. *d. cons.* 111. *colum.* 1. *vers. breuiter in hoc.* qui idem esse sensit, etiamsi actus sit gestus inter liberos: poterit etiam † arbitrari iudex, instrumentũ leuari non debere ex ea scriptura, quæ relatione habita ad protocollum, apparet habitam non esse à notario in numero scripturarum protocolli: vt putà, scriptura in

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

filia reperta continetur anno 1567. & diem 6. Decembris. reperitur protocollum notarij illius anni 1567. ac ipsius mensis Decemb. & extant in eo recepta instrumenta illius diei sexti, & dierum præcedentium ac sequentium, & tamen nullum extat verbum de instrumento, seu scriptura hac in filzia reperta: nam cùm magna sit de huius scripturæ fide suspicio, vt scribit Didac. *lib. Pract. q. c. 19. nu. 3. vers. quarto erit obseruandum* sequitur, nulla ratione esse concedendum, vt ex ea instrumentum authenticum leuari possit. Illud etiam obseruandum est, quod scripsum reliquit Ancharanus *cons.* 431. *Premissa sunt allegationib. in principio*, dum affirmauit, quòd etiamsi ipsemet notarius, qui de illa scriptura rogatus dicitur, attestaretur, se de ea rogatum fuisse, ei non esse credendum: atque ita non esse inde instrumentum authenticum sumendum: quoniam, inquit Ancharanus, illa scriptura non est in protocollo reposita, atq; ob id suspecta est, & vitiosa: hæc illa notarij attestatio prodest, cùm accedat potiùs ad naturam simplicis testimonij, quàm publicæ personæ, posteaquam de eius alleuatione ex abbreuiatura nō apparet. non ergo illius assertioni standum est ad partium detrimentum, quemadmodum videmus in iudice, cuius † assertioni ad partium detrimentum fiunt creditur. *c. quoniam contra, de probat.* Ego opinor vera esse † Ancharani sententiam, si loquitur, vt inqui videtur, & intelligitur à Boerio *d. qu.* 36. *n.* 1. de attestatione notarij iam mortui, & quæ attestatio esset in eadem mer scriptura reperta in filzia, quia eo morbo, quo laborat scriptura principalis, eodem etiam & scriptura illa attestationis. Sed vbi attestatio hæc in alia scriptura reperiretur, ita vt de veritate rogatus constare possit: opinor Ancharani opinionē esse valdè dubiā, nisi aliæ suspiciones, quas is deinde in secundo suæ consultationis fundamento perpendit, concurrerent: nam illa attestatio prodest, ex quo eius fides à publico est approbata. & licet in protocollo non reperiatur, illud euenire potuit ob suæ memoriæ imbecillitatem, vel negligentiam, quæ partibus, & veritati obesse non debet, & quod de iudice dicitur *in d. c. quoniam contra*, respondetur, eius assertioni non credi in his, quæ à son officio & potestate non pendent: id quod explicauimus supra *lib. 1. q. 73.*

Illud autem quod retenset is Ancha. *d. cons.* 431. *in secundo fundamento.* nempe non esse concedendam licentiam extrahendi, atque ita in publicam formam redigendi scripturam hanc in filzia repertam, cùm aliqua falsitatis suspicione laborat, verum esse credo: nec aliter sensit Castrens. *d. cons. in. col. 1.* Iustæ autem suspicionis † causæ multæ sunt, vt illa prima, quam perpendit Ancharanus, quando in margine aliquid magni præiudicij scripsum reperitur: vt in casu Ancharani, vbi reperiebatur scripsum in scriptura testamenti legatum magni valoris: nam suspicio falsitatis inde oritur. ita ille post Bald. *in l. si vnus. C. de testament.* sic etiam cùm scripturæ † aliquid apparet additum ex diuerso atramento: inde enim oritur suspicio: ita Ancharanus eo loci, & idem firmarunt alij quamplures, vt Cephalus *cons.* 281. *n.* 27. *lib.* 1. & Brunus *cons.* 95. *n.* 1. qui inquit, in hoc multum esse † iudicis arbitrio tribuendum. quod Abbas & Felinus affirmarunt *in c. inter dilectos. de fide instrum.* sic etiam † cùm literæ nouæ in charta antiqua scriptæ reperiuntur: nam & ex illo actu oritur falsi suspicio. ita sensit Ancharan. *d. cons.* 431. *ex c. inter dilectos, vers. secundò quia. de fide instrum.* Franc. de Marchis *q.* 151. *n.* 2. *part.* 1. & *q.* 613. *n.* 1. *parte* 2. vbi & alias coniecturas retenset. quo textu addoctus respondit Cravet. *cons.* 18. *nu.* 3. † instrumentum antiquitus confectum, & nouiter registratum, seu protocollatum, falsi suspicione laborare. idem Crauet. *cons.* 134. *nu.* 18. vbi in specie Ancharanum citauit, & Curt. iunior. *cons.* 12. *in fine.* & affirmat diuersitatē atramenti falsitatē arguere. quāquam idem Crauet. *cons.* 88. *n.* 7. contra Curtium in hoc senserit, vt etiam leuem esse suspicionem dixit Soci. sen. *cons.* 94. *col. penul. vers. circa tertium. lib.* 1. Paris. *cons.* 28. *n.* 18. *lib.* 1. sed esse probabilem dixit socin. iun. *cons.* 41. *n.* 7. *lib.* 1. Ego cum Bruno sentio, iudicis esse arbitrium. sed etiā † falsitas arguitur, cùm apostilla est diuersa manu facta: ita Abbas *cons.* 10. *col.* 1. *lib.* 1. & *cons.* 34. *col.* 1. *lib.* 2. quem secutus est Crauet. *d. cons.* 88. *nu.* 1. idem respondit Ruin. *cons.* 117. *n.* 16. *lib.* 1. quod intelligit Decius *cons.* 447. *nu.* 8. *in fin.* nisi notarius ferner sub scribat. & *ibi in fine consilij* inquit, generalem subscriptionem sufficere. ita pariter † falsi oritur suspicio, cùm aliquæ extant interlineaturæ in locis subiantialibus: ita Anchar. *d. cons.* 431. *col.* 1. *vers. ex istis enim.* per *lex. 1. ff. de his quæ in test. delen.* in casu enim Ancharani abrasæ fuerant literæ in hæredis institutione, & loco illorum verborum, [institutit in bonis] fuit scriptum, [institutit in domo,] atque ita institutio quæ vniuersalis erat, effecta est particularis. Simile apud Socinum *cons.* 41. *n.* 1. *lib.* 3. sed Alciat. *respons.* 341. *nu.* 1. sensit, non cellationem parum operari. † Ego credo esse in iudicis arbitrio, ex qualitate abrasionis & interlineationis: nam illa non vitiat, si sensus rectus haberi potest, secundum Soci. sen. *cons.* 15. *col. pen. lib.* 1. & rasuram suspicionem arguere, hæc tradit Cephalus *cons.* 287. *nu.* 38. *lib.* 1. Sic etiam oritur suspicio falsi ex apostilla, quæ etsi eiusdē manus sit & atramenti, est tamen † sine solemnitate à iure requisita. ita Curtius. *cons.* 145. *nu.* 11. nam notarius attestati debet apostillam illam esse sua manu factam. Arguitur etiam falsitas, † quando ex eadem scriptura, aliqua substantia sit diuersitas & contrarietas nascitur: ita Bald. *in l. cum proponeretur, de leg. 2.* Aret. *cons.* 7. quos est secutus Gramm. *cons.* 54. *nu.* 1. & Cephalus *cons.* 287. *n.* 11. 14. *lib.* 2. Arguitur † etiam falsitas, si testes in instrumento descripti tempore illo, quo celebratum fuit instrumentum, iam mortui erant. ita Curt. sen. *cons.* 14. *in fin.* Paris. *cons.* 27. *n.* 4. *lib.* 1. Crauet. *cons.* 18. *num.* 7. & *cons.* 249. *n.* 8. *in fine.* Arguitur etiam † falsitas ex stylo diuersitate: ita Socin. iun. *cons. penult. n.* 16. *lib.* 1. Cephalus *d. cons.* 287. *n.* 26. *lib.* 2. arguitur etiā † falsitas, cùm clausula non habetur rectam constructionem ad præcedentia & ad sequentia. ita Alciatus *respons.* 495. *nu.* 3. Sic etiam falsi † oritur suspicio, cùm actus gestus videtur cum iam mortuo, vel ad eius commodum, vt putà, si in testamento reperitur factum legatum iam vita functo. ita Crauet. *cons.* 18. *n.* 2. qui *n.* 4. & 5. arguit falsitatem ex tarda nimis & minus verisimili registratione. † Oritur etiamsi falsi suspicio, si folia aliqua sunt inrita, quod in protocollis maximè euenit. ita idem Crauet. *d. cons.* 18. *n.* 8. Hæc sunt summa annotatione digna, vt intelligamus quomodo sit in horum instrumentorum exemplationibus procedendum, & ad interpretationem relati statuti Papiensis, nec non & † Brixiensis *in similibus c.* 171. *sub rubr. de breuiariis notariorum.* Ad quorum interpretationem illud etiam dicam obuer, quado in horum protocollorum commissione dissenit index à relatoris voluntate, vt quia testator † illa Sempronio committat, & index velit committere Caio, esse præferendam iudicis voluntatem. ita Guido Papæ *qu.* 1. Quare relatum † statutū Brixiæ priore loco tribuit auctoritatem Prætori faciendi has commissiones: deinde notario rogato, † & ordo literæ arguit prælationem. Bart. *in l. 1. n. 6. ff. de confir. tutor. & in auth. perpetua. n.* 3. *C. de sacrosan. Eccles.* Ruin. *cons.* 16. *num.* 6. *lib.* 1. Dec. *cons.* 161. *col.* 1. *vers. vnde etiam* Ripa *in l. ad aures. n.* 1. *de reseript.* vbi declarat.

CASVS CLXXXVIII.

De legato incerto ad viæ refectionem facto, & de incertitudinis virtute.

SVMMARIA.

1 *Incertitudinis vitium maximum.*
2 *Priuilegium ob incertitudinem vitiatur.*
3 *Prouisio beneficij ob incertitudinem non valet.*
4 *Incertitudine casus aliquos non vitiari.*
5 *Legatum in refectionem viæ ob incertitudinem non vitiari.*
6 *Iudicis arbitrio relinqui, quantum debeatur, cùm in refectionem viæ fuerit legatum.*
7 *Incertitudo per relationem ad aliud, certa ex iudicis officio reddi potest.*
8 *Iudicis arbitrio relinquitur legatum incertum ad studia.*

QVanquam maximum sit † incertitudinis vitium, vt potè, quòd ob illud omnes actus inefficaces reddantur: quemadmodum † priuilegium, quod ob incertitudinem vitiatur. *Oldr. cons.* 7. *in fine.* sic † prouisio beneficij ecclesiastici ob incertitudinem vitiatur. Oldrad. *cons.* 249. quem secutus est Crauet. *cons.* 104. *num.* 11. qui alia similia recensuit. idem *cons.* 14. *in fin.* & *cons.* 147. *n.* 10. & per vulgata scribit Marlia-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Marsil. fin. 206. & sing. 113. infinita propè et more congesit Tiraq. *tract. de iure primig. q. 17. num. 12. & eadem quæstione, opinione 6. num. 2.* Casus tamen aliqui reperiuntur, in quibus † incertitudo dispositionem non vitiat. Vnus ex multis est *in l. quidam. ff. de leg. 1.* cùm † testator legat in refectionem viæ, nec legati quantitatem exprimit: valet legatum, sed † iudicis arbitrio æstimatur quantum censeatur legatis quemadmodum verba illa textus probant, ibi: [nunc enim officio iudicis secundum æstimationem patrimonij legati quantitas diffiniri potest.] id quod sensit Bald. *in l. voluntatis. n. 7. C. de fideicommiss.* & attigimus supra *lib. 1. qu. 11.* hoc fauore viæ reficiendæ constitui sentiunt aliqui, vt Bart. *d. l. quidam.* & clarius *in l. 1. ita stipulatus. nu. 4. de verbor. oblig.* Barb. *cons. 79. col. 4. in princ. lib. 3.* & Tiraq. *tract. de privilegiis piæ causæ, in præfatione. vers. item legatum factum ad reconstructionem.* Alij verò existimarunt illud concedi, quia illa incertitudo † per relationem ad aliud, hoc est ad patrimonij quantitatem, iudicis officio certa reddi potest: quæ de re plura alibi scripsimus. Huc spectat quod scripsum reliquit Rebuffus *tract. de privilegiis scholarium. privil. 8.* vbi affirmat, † legatum incertū fauore studij valere, quod quidem legatum certum reddetur arbitrio iudicis ex qualitate personæ & studij, cui is scholasticus legatarius operam dabit. & similia retuli *cons. 192. n. 11. & 12. lib. 3.* & de legato incerto quando valeat & quando non, scripsi *in comment. de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 107.*

CASVS CLXXXIX.

Qua sub verborum formula deferens aduersario iusiurandum deferat, subire ipse debeat, si ei referatur, diligenter explicatum: & duo Crauettæ & Nattæ contraria responsa examinata.

SVMMARIA.

1 *Iuramentum litis decisiuum cui delatum est, subire vel referre debet.*
2 *Iurisiurandi oblatum conceptionem recusare offerens aliquando iusti potest.*
3 *Iudicis arbitrio relinquitur, sub quæ verborum conceptione iurare is debeat, cui iuramentum relatum est.*
4 *Accursij & eiusdem exemplum de conceptione iurisiurandi, quod deferens subire deinde debet, reiectum.*
5 *Iurisiurandi formula eum ob rei diuersitatem deferenti referitur iuramentum, nonum auctoris exemplum.*
6 *Iudæus quomodo oblatum sibi a Christiano iuramentum deferens referat.*
7 *Ignarus facti deferens iuramentum aduersario, quomodo ipse subire debeat, si ei deferatur.*
8 *Iuramentum si quis deferat aduersario, an possit ei referri si factum deferens ipse ignoret, Crauettæ & Nattæ contraria responsa.*
9 *Statutum Brixiæ 13. in ciuilibus, sub rub. de sacramentis delatis a parte parti.*

1 CVm vnus litigantium aduersario suo † iusiurandum (quod decisiuum litis nostri appellant) defert, debet is cui delatum est, vel iurare, vel referre, vel soluere *l. iusiurandum & ad pecunia. §. ait prætor. ff. de iureiur.* est & illud eo Prætoris edicto constitutum, quod si is, cui iusiurandum delatum est, iurare neget, & referat deferēti, non posse deferentem ipsum recusare ea sub conceptione à se oblata iurare: nam iniquum est talem iurisiurandi conditionem alteri proponere, secundum quam quis ipse non iurasset. Contingit tamen sæpè, vt iusti is à se propositam † iurandi conceptionem recusare possit: nempè ob personarum, vel rerum diuersitatem: vt *in d. §. ait Prætor*, legitur. Dubitari ergò à nostris solet, sub qua conceptione iurare is teneatur? & cùm ob ipsarum personarum & rerum qualitatem, iure minimè terminatam, non vna semper sub forma & conceptione iurandum sit, hoc † iudicis arbitrio relinquitur: vt clarè habetur *in d. l. iusiurandum & ad pecunia. §. si de qualitate*, vbi Iason *nu. 1. d. §. ait Prætor in fin.* quæ iura annotauit etiam Crauet. *cons. 103. n. 6.* Mirè tamen cruciatibus sese torquent nostri in assignandis exemplis iustæ causæ recusationis, ob personarum, vel rerum diuersitatem. Exemplum illud vnum attulit de rerum diuersitate, † Accursius *in glos. rerum*, quam sanè glos. Bart. & cæteri probarunt: vt putà, si contra te actionem de dolo moueo, & tibi iusiurandum defero, vt iureste per dolum non fecisse: haud tibi licebit referre hac conceptione: [iura tu, me non fecisse in re, quæ vltra duos aureos sit.] nam quam actio de dolo vltra hanc summam non detur. *l. si oleum, in fin. ff. de dole.* non poterit ita iusiurandum referri, cùm eo modo per indirectum iudicium eximetur. quod sane exemplum vix cōuenit Prætoris edicto: voluit enim prætor, deferentem non posse recusare iusiurandum subire ea sub verborum conceptione à se oblata, ob rerum diuersitatem: at Accursius non rerum diuersitatem considerat, sed nouam iurisiurandi conceptionem. Eadem ratione non etiam conuenire videtur aliud eiusdem glossæ exemplum, dum ait, [si dum tecum ago ex donatione vltra quingentos aureos, & obtuli tibi iusiurandum, me tibi non donasse, non poteris referre sub alia conceptione, te mihi non donasse, vltra quingentos aureos.] Clarius ergò & verius † exemplum adferri potest ob rerum diuersitatem: si ego defero tibi iuramentū, quod tibi mutuo dedi centum coronatos, & tu mihi referas iuramentum, diuersitatem rei adferens: [iura tu mihi mutuò dedisse te tantam argenti summam.] nam hic rei diuersitas facit, ne illud iuramentum videatur, quod à me tibi est delatum. iudicis ergò erit arbitrium te cognita arbitrari, an ea sub conceptione sit iurandum, vel nefiet: etiam posset, quod iurandum esse arbitraretur, quia etsi rei videatur diuersitas, ad vnum tamen forte tendet. Ratione autem qualitatis personæ, exemplum attulit Bart. vt pu.: Christianus deferre debet iusiurandum Iudæo per Deum, vel per legem Moysi: Iudæus posset deferre Christiano iuramentum per sancta Dei Euangelia. Ego Bartoli exemplum rectius, nisi fallor, formarem, si Christianus iusiurandum Iudæo secundum Iudæorum legem deferret, non posset Iudæus, recusando iusiurandum hoc referre Christiano, vt ea sub conceptione & formula iurare: quia etsi Iudæo conceptio illa conueniat, & sua causa recte fuerit à Christiano proposita: non tamen conuenit Christiano: ob id referri ei non potest.

Secundum exemplum ratione qualitatis personarum, attulisse videtur Crauet. *d. consil. 103. num. 15. in fine, & nu. 16.* † Ignarus ergo facti, tibi offero iuramentum, negotium ita fuisse pertractatum, non potes tu mihi eadem sub verborum conceptione hoc iusiurandum referre, sed iudicis arbitrium erit, vel aliter iurisiurandi verba concipere: vtputà, [iura te credere negotium ita fuisse pertractatum.] vel etiā eius arbitrium erit, cogere eum, cui delatum est iuramentum, omninò iurare. ex quo enim deferens † ignorat factum, referri ei iusiurandum non potest. ita respondit Crauet. *d. consil. 103.* quanquam Natta *cons. 35. n.* aliter sentiens: à quo non recessit Purpur. *in l. manifestis, in pundiros. nu. 14. de iureiur.* Ego tamen Crauettæ sententiā æquiores, quam probari video in *l. Marcellus. 5. vlt. ff. rerum amo.* iuxta interlectum Petri Perticensis relatum à Bart. *ibi*, & quem sensum habuit & Salic. *in d. l. iusiurandum. §. ait Prætor.* & licet dixerit Natta, procedere ob actionem famosam, ad rem non facit: quam in eo fundamentum Iurecons. non constituat. & dum ait Natta, legis autoritate iuramentum deferri, ideo referri non posse concedo, sed qua ratione illud constitutum sit, non declarat. Rationem cum cæteris ergò esse credo, quia veritatem ignorat deferens, quam tamen scit, cui defertur: non ergò recusare potest iuramentum, nec referre. Huc pertinet quod si recusare & referre posset, rei veritas in tenebris delitesceret, id quod leges mirum in modum abhorrent. Et hæc sunt annotanda pro interpretatione † statuti Brixiæ 31. *sub rubr. de sacramentis delatis à parte parti.* dum enim statuum vult delatum iuramentum, posse referri; iuxta iuris communis dispositionem erit intelligendum. ex iam relatis ergo declarabitur.

CASVS CXC.

Quæ requiruntur, vt iuramento necessario locus sit.

SVM.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrium multum versari in delatione iuramenti necessarij.*

2 *Iuramentum necessarium actori deferturi, si iam semiplenè suam intentionem probauit.*

3 *Iuramentum necessarium actori deferri, si ex vehementi præsumptione, iam suam intentionem probauit.*

4 *Statutum Ferrariæ lib. 1. sub rubr. Cui & quando sacramentum debeat deferri in supplementum, declaratur.*

5 *Iuramentũ necessariũ actori deferri, si rei veritatẽ nouit.*

6 *Iuramentum hæredi non deferri super facto defuncti.*

7 *Actori non deferri iuramentum necessarium, cùm factum ita se habere per solam famam nouit.*

8 *Iuramentum necessarium Abbatissæ, quæ in iam defunctæ locum succedit, non deferri.*

9 *Iuramentum necessarium hæredi deferri, cùm de facto defuncti est informatus.*

10 *Statutum Ferrariæ lib. 2. sub rub. Cui & quando sacramentum debeat deferri, in illis verbis, esse id super quo, declaratur.*

11 *Statutum Brixiæ 31. in similibus, sub rubr. de sacramentis delatis, ibi, deferatur in facto proprio, declaratur.*

12 *Iuramentum in supplementum probationum tunc actori deferitur, cùm persona legalis est.*

13 *Iudicis arbitrio relinquitur, qualis esse debeat legalitas actoris, vt ei iuramentum necessarium deferatur.*

14 *Iuramentum necessarium vsurario non deferri.*

15 *Iuramentum necessarium Iudæo non deferri.*

16 *Iuramentum necessarium rustico non deferri.*

17 *Iuramentũ necessariũ nõ deferri in causa magni pũderis.*

18 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ causa magni ponderis dicatur, vt in ea non deferatur iuramentum necessarium.*

19 *Iuramentum necessarium actori defertur, cùm eius probationes antecedunt probationes rei.*

20 *Iuramentum necessarium actori deferri, si semiplenè probauit, & reus nihil præstitit, ibidem declaratur.*

21 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ sint qualitates & circunstantiæ, quibus iudex deferre potest vel non iuramentum necessarium actori.*

1 NOnleur etiam est † iudicis arbitrium in iuramenti necessarij (quod probationum suppletorum nostri vocant) delatione, id quod ex exponam, sciendum est, plura requiri, vt locus huic iuramento sit.

2 Requiritur enim † primò, quòd hic actor semiplenè probauerit, *l. in bona fidei. C. de reb. cred.* Bart. *in l. admonendi. n. 17. & ibi Ias. l. licit. n. 71. & n. 118. & in repet. n. 159. de iureiur.* Socin. *sen. cons. 116. col. penul. li. 1.* & infra attingam. Roman. tamen *in d. l. admonendi*, censuit, sufficere † etiã vehementem præsumptionẽ, quam iudicis arbitrio relinquit. & quãquam hanc non probet opinionẽ relatus Soc. attamen opinor aliquando procedere posse: nam tam vehemens hæc esse posset, vt ad perfectam credulitatem, nedum ad solam opinionem, adduci iudex posit. Quod est adnotandum ad

3 interpretationem † statuti Ferrariensis, *lib. 1. sub. rub. Cui & quando sacramentum debeat deferri in supplementum.* dum enim vult actori semiplenè probanti, vel reo deferri, intelligitur etiamsi præsumptio hæc vehemens adesset.

4 Requiritur secundò, quòd hic actor † sciat veritatem rei per verã scientiam, quæ corporeo sensu percipitur. ita glo. *d. l. in bona fidei.* Bart. *d. l. admonendi. n. 17. in fin.* & ibi Ias. *in rep. n. 159. vers. secundus casus*, qui scribit post Bald. *in d. l. in bona fide. nu. 16. vers. quarto inspicitur.* † hæredi non deferri

5 super facto defuncti, cùm illud probabiliter ignorare præsumatur. *l. qui in alterius. ff. de reg. iur.* Cum Baldo & Ias. idẽ affirmant ibi Curt. iun. *nu. 69.* Soc. *sen. cons. 194. col. 2. vers. confirmatur, & cons. 264. col. 1. vers. cõfirmatur ista. n. 2.* Alex. *cons. 71. nu. 13. lib. 3.* qui idem esse respondit, quando in actor

6 † actui non interfuit, sed solùm dicit, se per famam audiuisse. idem in simili affirmant Doctores in iuramento affectionis, quod in litẽ dicitur, vt † *in casu 201.* attigimus, & egregiè tradit Crauet. *cons. 187. col. pen. in fin.* sic post multos respondit Crauet. *cons. 195. in fine*, non esse deferendum iuramentũ hæredi super amissione actorum, cùm factum est alterius. Alia similia congessit Tiraq. *tract. de retractu. conseng. §. 2. gl. 1. n. 2.* & ibi n. 1. probat relata Baldi, Bar. & Ias. sententiã

7 Huc spectat quod decidit Afflictus *decis. 179.* non esse † iuramentum deferendum Abbatissæ, quæ in officio & dignitate alterius successit, vt iuret super facto illius, cui successit. Hæc tamen non habent locum, quando hic † hæres verè similiter esset informatus de facto defuncti, vt quia cum eo habitaret, vel quid aliud ita contigisset. ita Socin. *sen. d. cõs. 264.* & cum secutus est Roland. à Valle *cons. 52. nu. 12. lib. 1.* Super hac verò verisimili scientia multum põt iudicis arbitrium, vt de verisimili suo loco suprà dictum fuit. Sic interpretatur † relatum statutũ Ferrariæ, præsertim in illis verbis, [si id, pro quo debet sacramẽtum deferri, cadat ideo

8 notitiam vnius partis:] quomodo ergo & quando cadat ideo arbitrio ea relatis iudex iudicabit. Sic & declarari potest † statutũ Brixiæ 31. *sub rub. de sacramẽtis delatis à parte parti*, dum vult, iurãdum esse iuxta formam traditam, modo deferatur iuramentum super facto proprio. Ego intelligo ex suprà relatis, etiã de facto prædecessoris, modò is informatus sit. Sic etiam statutum Mediolani, de quo dicam infrà *in casu 202.* Iurabit etiam hæres, cùm iam certum est, defunctum voluisse iurare, cùm morte præuentus iurare non potuit. ita decisũ fuisse in Camera Imperiali testator Myol. *in comment. sing. obser. cent. 1. obser. 13.*

9 Requiritur tertiò quòd † actor iste persona legalis sit, nõ autem vilis, aut infamis. Bart. *d. l. admonendi. n. 18.* & ibi Ias. *in repet. nu. 160. vers. tertius casus* quia in re est q animadvertatur, quòd esti bonus & legalis quilibet præsumatur, *l. merito. ff. pro socio*, nihilominus aliquid plus bonitatis & legalitatis hoc in casu requiritur: quod quale sit, iudicis † arbitrio relinquitur. ita Soc. *sen. cõs. 136. col. pen. prope medium. lib. 1.* post Roma. *d. l. admonendi.* Inter viles † autem & mi-

10 nimè legales hoc in casu habentur fœneratores. ita in specie Cyn. *d. l. in bona fidei, quæst. 7. C. de reb. cred. & iureiur.* sed nõ procedit in fœneratore, qui desit exercere, vsuras. Curtiuo. *d. l. admonendi. n. 71.* sic Iudæo † hoc iusiurandum deferri

11 non debere docuit Bald. *in l. qui accusare. nu. 1. C. de edend.* quam tamen sententiam veram non esse respondit Crauet. *cons. 73. n. 26.* vbi etiam declarat, non procedere, quando is Iudæus plusquam semiplenè probasset, vel esset contra aliũ Iudæum, & sensit Curt. iun. *d. l. admonendi. n. 72.* † sic in rustico

12 respondit Socin. *sen. d. cons. 136. col. pen.* Iudicem quoq; nostrum admonet Io. Bapt. à S. Seuerino. *d. l. admonendi. n. 117.* vt personæ conditionem iudicet ex parentibus, ex patria, ex diuitiis, ex paupertate, ex sexu, ac demum ex ætate: quæ omnia is exponit, & post eum Curt. *sen. ibidem n. 363.*

13 Requiritur quartò, quòd causa † non sit magni ponderis, quoniã tunc hoc iusiurandũ non defertur. ita Ias. *d. l. admonendi. in repet. n. 160. vers. quintus casus*, quæ autem magna causa sit, tradit latè idem Ias. *d. repet. l. admonendi. n. 121.* qui

14 in † Iudicis arbitrio positum esse scribit: qua de re suprà *in casu 70.* atque ita declaratur relatum statutum Ferrariæ, cùm velit, formam ibi traditam seruari illis in casibus, in quibus de iure communi concedetur hoc iuramentum: non ergò habebit locum in causa magna.

15 Requiritur quinto, quòd † actor ipse quid plus probauerit, quàm ipse reus: nam si pares essent vtriusque probationes, & par personarum conditio, reo potius, quàm actori deferendum esset hoc iusiurandum, ita post alios Ias. *d. l. admonendi, in repet. n. 160. vers. quintus casus.* Hæc tamen dubitationem habent: maius itaque dubium est, cùm actor & reus pari in gradu natione personæ reperiuntur: *sed* actor

16 † semiplenè suam intentionẽ probauit, reus autẽ nihil præstitit. qua in re plures sunt Doctorũ opiniones. reos refert Ias. *d. l. admonendi. in repet. n. 161.* & *ibid.* Curt. *sen. nu. 171.* referquinque. Curt. illam Azonis opinionem probat, reo esse deferendum, Ias. verò probauit tertiam, vt exiriorem ac

17 veriorem, nempè, actori hoc iusiurandum deferẽdum esse, vt suprà attigi. quod verum in intellexit adhibitis circunstantiis & qualitatibus ratione causæ & personarum: quæ quales sint, iudicis † relinquit arbitrio, ex sententia Bald. *d. l. in bona fidei n. 11. C. de reb. cred.* quem secutus est Marsil. *in l. quæstionis modum n. 28. ff. de qu.* idem cẽsuit à S. Seuer. *d. l. admonendi. n. 261. prope medium* & ibi Curt. *sen. num. 360.* idem censuit Manetta *in cap. vlti. num. 11. de confessionib.* Cætera non prosequor. Hæc difficultas cessat Ferrariæ ex

18 statuto præcitato: quo cautum est actori semiplenè probanti esse deferendum hoc iuramentum, si reus nihil præstitit: & indistinctè, vt loquitur, statutum intelligendum est.

CA-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

CASVS C.

Antiquum feudum esse vel non, quando præsumatur, & cui iuramentum ad probationis supplementum deferatur, an asserenti esse nouum, vel antiquum feudum.

SVMMARIA.

1 *Feudum in dubio præsumitur antiquum.*
2 *Feudum asserens esse nouum, probare debet.*
3 *Possessio transfert probandi onus in aduersarium.*
4 *Qualitatem deducens, eam probare debet.* (*tiqua.*
5 *Feudum in totum præsumitur antiquum, cum pars est an-*
6 *Feudum esse antiquum probat asserens, cum eius aduersarius est in possessione feudi tanquam feudi noui.*
7 *Feudum antiquum præsumitur, si nemo possidet illud tanquam nouum, vel tanquam antiquum.*
8 *Iudicis arbitrio relinquitur, cui iuramentum necessarium deferendum magis sit, an asserenti feudum esse antiquum, vel esse nouum.*

POstea quàm de iuramento necessario ad probationis perfectionem verba facere cœpimus, placuit hunc casum huc adferre. Apud feudistas extat satis perplexa iuris controuersia, an in dubio feudum antiquum, vel nouum præsumatur. Et quamuis communis videtur opinio præsumi † antiquũ, attamen adsunt dubitationes. antiquum enim præsumi scribunt Bal. *in c.1.§.1. de grad. succe. in feud.* Alua. *in c. 1. si de feudo fuer. cõten. inter dom. & agna. vas.* quos simpliciter est secutus Alciat. *tract. præsum. reg. 1. præsum. 18. num. 1.* verum alij plures affirmant nouum præsumi, vt plures retulit Crauet. *tract. de antiq. tempo. vlt. parte principali. nu. 4. 6.* Tiraq. *tract. de retractu conseng. §. 31. glo. num. 3.* Carol. Molin. *in consuetud. Parisiens. tit. §. 6. glo. 6. num. 89.* Ego, vt rem clarius exponam, plures casus hic distinguendos esse opinor. Primus est, quando vasallus reperitur in possessione † feudi, & dominus qui cum illo contendit, asserit feudum esse nouum, tunc domino probandi onus incumbit feudum esse nouum. nam possessio † illa in primis tribuit vasallo præsumptionem, feudum esse antiquum, & ob id onus probationis reiicitur in dominum *Lauea ff. de proba.* & scribunt Ripa *in c. sapi. de restit. spoliat.* & accedit, deducentem qualitatem, & † in ea fundamentum constituẽtem, illam probare debere *l. habeb. ut in princ. ff. de insti act. l. denunciasse. §. 1. de adult.* qua ratione in specie nostra visum est Signorol. *cons. 10. n. 3.* atque ita eadem hunc probarit Bald. *in c. 1. in princ. si de feudo fuer. contro. inter dominũ & agnat. vasal.* Alex. *cons. 1. n. 7. lib.* Dec. *cons. 252. nu. 6. & cons. 209. num. 5. 6.* Ias. *cons. 4. col. 1. in fin. lib. 1.* quos sic intellexit Crauet. *d. tract. de antiq. temp. vlt. parte principali. n. 6.* idem etiã sensit Tiraq. & Molinæus *in præsentis locis.* idem sensit Afflictus *in c. 1. num. 6. de success. frat. & grad. succed. in feudo.* Curt. Iun. *cons. 124. n. 9. in fin.* Ioan. Iacob. de Leonardis *inter consilia Bruni cons. 114. n. 137.* Procedit † etiam hic casus, vt antiquum feudum præsumatur, cùm pars est antiqua: ita Afflict. *in comment. ad constitutiones Neapolit. in tit. de successionibus nob. n. 16.* Secundus est casus iam relatus † contrarius, quando scilicet dominus est in possessione feudi, & vasallus contendit feudum esse antiquum, hoc casu vasallus probare debet feudum esse antiquum, cum quia possessio est pro domino: tum etiam quia is vasallus in ea qualitate fundamentum constituit. atque ita sentiunt Alnar. *in cap. 1. §. vltim. de success. frat. & grad. succed. in feu. & in cap. 1. si de feudo conten. sit inter dom. & agn. vasall.* Alexan. *cons. 10. n. lib. 3.* Curt. iun. *tract. feud. parte prima q. 8. nu. 17.* Crauet. *qui suprà nu. 6.* Molinæus & Tiraq. *in ante citatis locis*, Zasius *in epitom. feud. parte 11. num. 31.* Cephalus *cons. 272. num. 131. lib. 1.* Duo tamen hi casus cessant, quãdo possessio vasalli, vel domini est vitiosa: nam tunc perinde est ac si non possiderent: ita Curt. sen. *cons. 10. Memorie recolenda. colum. 38. vers. & in primis non obstat.* & Crauet. *in citato iam loco. num. 7.*

Tertius est casus, quando nec dominus, nec vasallus sunt in possessione, tunc potiùs incumbit onus probandi affirmanti feudum esse nouum, quàm contrarium asserenti. atque ita præsumitur † feudum esse antiquum. Ita Alnar. *in c. 1. §. vlt. col. 1. vers. verũ intelligas. de success. frat. vel grad. succed. in feudo.* qui ita textũ illum intelligit. & fuit sententia glo. *ibi in verbo, qui nouum.* à quo non recedit Bald. *ibi.* idẽ respondit Curt. sen. *cons. 10. Memorie recolende. col. 38. vers. secundo respondemus*, quẽ vno verbo probauit Crau. *d. vlt. parte princ. n. 7.* Verùm hoc ego intelligo cum Alnaro. *d. §. si vero, col. vlt. vers. opponas. ab exer.* vt præsumptio ipsa tãtum prodesse non possit vasallo, vt obtinere debeat, si dominus nihil probaret: nec enim potest obtinere, sed solùm manet ob vim illius præsumptionis in possessione, donec fiant probationes: & si futurum contingat, nihil probari hinc inde, iudex † deferet iuramentum ex suo arbitrio cui vult. *d. c. 1. §. vlt.* & ibi Afflict. *n. 7. de success. frat. vel grad. succed. in feudo. c. 1. §. sacramentum. de consuet. rectis feuds.* Zasius *d. parte 11. nu. 30.* Qua quidem in iuramenti delatione diligens erit iudex, vt æquitatẽ ob oculos habeat, *iuxta l. quod si Ephesi. ff. de eo quod cert. loca.* spectabit ergò qualitatem personarum, vt ea magis deferat, qui verisimilius veritatem est dicturus. quod & admonuit Alnarotus *loco iam citato.*

CASVS CXCII.

Iuramentum verisimiliter peieraturo quando non deferendum, multis explicatur.

SVMMARIA.

1 *Periuriis viam non esse aperiendam.*
2 *Iuramentum non est deferendum illi, qui verisimiliter peieraturus est.*
3 *Iuramentum necessarium verisimiliter peieraturo non esse deferendum.* (*turos.*
4 *Rectori Gymnasij iurare non debent Scholastici, si illi peri-*
5 *Doctores promouentes Scholasticos ad lauream, non debent iurare illos esse eruditos & laurea dignos.*
6 *Pauang. & Pisis non iurant Doctores, promouentes Scholasticos ad laurea.m.* (*lemnia.*
7 *Iuramentum remittendum esse petenti dilationem sine ca-*
8 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando verisimiliter peieraturo remittendum sit iuramentum.*

CLamant non iniuria legum latores omnes non esse † periuriis viam aperiendam. *l. 1. C. si aduers. vend. e. 1. de iu qua vi metusve caus. c. si vero, c. veriam. de iureiur.* qua ratione legimus, rectè à Pontifice Maximo decretum, nullo modo deferendum esse † iuramentum illi, quem verisimiliter peieraturum credimus, vt habetur *in c. clericos.* vbi gl. *in verbo, redeũtes. de cohab. cler. & monach.* & ibi Abbas *n. 1.* & clarius habetur *in §. nos igitur, in anth. de nupt.* sic † iuramentum necessarium, quod nostri probationum suppletorium appellant, & verisimiliter peieraturo deferẽdum non esse, scriptũ reliquit post Romanum Marsilius *in l. maritus. n. 11. de qu.* Marsi. *sing. 74.* Plotus *in l. si quando. n. 194. C. vnde vi.* quinimò inquit Felin. *in c. Apostolica. n. 1. de except.* iudicẽ hominẽ idem fore, cùm verisimiliter peieraturo deferr, ex *c. ille. & c. qui exigit. 11. q. 1.* Quamobrem rectè docuit Abbas *in d. c. clericos. n. 1. in fin.* esse statuẽdum, ne Scholastici iurent † Rectori parere, quoniam quàm facillimè periurium incurrunt. Scribit tamen Maria. Soc. sen. *in c. ex crassissima. n. 7. de foro competent.* ex sententia Zabarellæ, imò scholares oũ incurrere periurium. Idem dicendum est in Scholasticis collegiorum, qui sanè maiorum institutis obseruare iurant, & tamen non obseruant. Esset itaque satius, illud iuramentũ remittere, quoniã scimus verisimiliter illos quotidie peierare. Non dissimili ratione † statuendum esset Papiæ, ac aliis in Academiis, vbi Doctores promouentes scholasticos ad laureã, iurant illos esse eruditos, & laurea dignos, cum euenat non semel, vt ignari & imperiti sint. † Patauinus tamen mos mihi semper placuit, non iuridi in his promouendis, sic nec Pisis, vt testatur Deci. *in c. propositis. n. 16. de proba.* Est tamẽ aduertendũ, q. Doctores suo iuramẽto affirmãtes, Scholasticũ esse laurea dignũ, cũ sit re vera ignarus, non posse de periurio in foro fori puniri: licet pœnã gehenalẽ nõ euadant, quẽadmodũ scribit Rebuf. *trac. de priuilegiis Scholariũ. priu. 67. n. 3.* post Roma. & Cur. quos tetẽset. Illud etiã huc pertinet, q. tradunt Abb. *in c. 1. col. 4. n. 15. de iurã. cal.* & Fel. *in c. 1. 2. de off. ord.* remittendũ esse † calũniæ iuramentũ petentib. dilationes, quas frustrà non petere iuriẽ. verũ hæc non omnib. in casibus procedunt, sed cùm iudicẽ opportunitas

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

opportunum videtur. quare hoc esse † iudici arbitrarium affirmarit Bald. Castren. & Ias. *in l. 2. in fi. C. de indicta vind. tollen.* Marsil. *in l. maritus. nn. 51. de qu.* Rectius tamen constituisse mihi videtur in suis legibus diuinus Plato, qui *dialog. 12. de legibus.* ex toto litigantium iuramenta prohibuit, quippè quod facilè periuraturos crediderit. ita enim is locutus est: [Itaque prudens legislator, in iudiciorum executione, iusiurandum litigantium prohibebit, vt eam accusatoris intentio, quàm defensoris deprecatio, sine iureiurando in iudiciis conscribatur. Nam si iurandi licentia in ciuitate cuiq; dabitur, vbi plura quotidie ad iudices deferuntur, omnes penè periuri erũt: præsertim qui præsentib. conuiuiis, atque alia priuata necessitudine comũcti sunt.]

CASVS CXCIII.

De simplicitatis effectu, & qui simplices iudicari possint.

SVMMARIA.

1 *Simplicitatem esse legibus amicam.*
2 *Simplicitatem aliquando excusare.*
3 *Statutum puniens præsumentem actum facere, non punit ex simplicitate facientem.*
4 *Positionib. respõdere posse simplicè, medio sui procuratoris.*
5 *Constitutiones nouæ Pedemontium, in titulo, delle positioni, declarantur.*
6 *Rescripta non vitiari ob expressa in precibus per simplicitatem.*
7 *Tutela remotus ob suam simplicitatẽ, infamis non efficitur.*
8 *Simplicitas interdum non excusat.*
9 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ simplicitas sit excusatione digna, & quæ non.*
10 *Simplices iudicari vt plurimum mulieres, rusticos, & ætate minores.*

1 Hominum † simplicitatem interdum legibus placere scimus, *clem. 1. de pœnit. & remiss. sancta, vbi* glo. 7. q. 2. quod clarius probat text. §. *sed quia. Instit. de fideicom. hæred. l. vlt. §. talei itaque. C. de furtis.* quamobrem aliquando
2 † excusat simplicitas à delicto. ita Cardinal. *in Clem. 1. qu. 39. de priuilег.* Felinus *2. quoniam contra. n. 11. de probat.* Marsil. *sing. 187.* Tarigi. qui affirmarunt, quòd si cautum est † statuto, quòd præsumens actum facere puniatur, non puniri simplicem dolo carentem. Hinc docuit Card. *in Clem. 1. in*
3 *2. notab. de pœnit. & remiss.* simplicitati succurrendum esse. non dissentit Bald. *in l. 1. in princ. C. no filius pro patre.* dum dixit, simplices ita repetere, vt errantes. Huc pertinet quod scribit Abbas *in cap. pastoralis, in fine, & cap. dilecti.*
4 *de iudic.* quem secutus est Marsil. *sing. 410.* quòd esti † positionibus per se, non autem per procuratorem respõdendum sit, posse tamen procuratorem pro homine simplici
5 respõdere. qua doctrina declarantur † constitutiones nouæ Pedemontium, *in tit.* delle positioni. §. si non si darà alcuna copia, *&c.*

6 Accedit quòd illa, quæ propter † simplicitatem in precibus expressa non fuerunt, rescriptum non vitiant. ita glo. *in cap. super literis*, & ibi Abbas 3. *notab. de rescript.* id quod verum non esse opinor: nam plures sunt, qui aliter sentiunt,
7 vt apud Crauet. *cons. 68. n. 12.* sic à tutela † propter simplicitatem remotus, infamis non efficitur *l. 3. §. 1. de suspect. tut.*
8 interdum tamen euenit, vt † simplicitas aliqua reperiatur, quæ non excusat: vt illa est, quæ discretioni aduersatur. *cap. Patrus, vbi glo. 39. distinct.* Card. *in d. c. 1. col. 1. vers. oppono in 10. de pœnit. & remiss.* Dubitari itaque contingit, quæ simplicitas illa sit, quæ excusatione digna, vel indigna iudicari
9 potest. Barba. *cons. 6. col. 9. in fin. lib. 4.* respondit, hoc † iudicis arbitrio relinqui. ego sequor sententiam *in rubr. C.*
10 *de rer. permut. ante finem*, ætate minorem, † mulierem, ac rusticum, simplices vt plurimum posse iudicari.

CASVS CXCIIII.

Rustici quando ob rusticitatem excusationem mereantur, vel non, permulti in vtramque sententiam casus enumerantur, & dilucidiùs quàm hactenus factum sit, explicatur.

SVMMARIA.

1 *Rustici qui ob simplicitatem excusari mereantur.*
2 *Iudicis arbitrio relinquitur, qui rustici excusationem digni sint.*
3 *Rustici versuti & sagaces, ob rusticitatem non excusantur.*
4 *Iudicis arbitrio relinquitur, qui rustici sagaces & versuti dicantur.*
5 *Rusticum regulariter non excusari, nisi in casibus in iure expressis.*
6 *Rusticus non excusatur, si sine venia patrum, vel patronum in ius vocatus.*
7 *Parentibus obediendum esse, ius natura docet.*
8 *Creditorem veniam impetrare debere cum suum petit, rigorosum videtur.*
9 *Curtij iunioris consideratio explosa.*
10 *Creditorem sibiipsi soluere non posse.*
11 *Rusticum non excusari, si cum tutor esset, cum sua pupilla matrimonium contraxit.*
12 *Tutorem cum sua pupilla matrimonium contrahere prohibetur.*
13 *Tutorem cum sua pupilla matrimonium contrahere posse de iure canonico.*
14 *Statutum Papiæ 96. in ciuilibus. de lucro dotis, locũ etiam habere, cum tutor cũ sua pupilla in matrimoniũ cõtrahit.*
15 *Rusticum nõ excusari in casu l. si quis in tantũ. C. vnde vi.*
16 *Rusticum non excusari in his, quæ notorij iuris sunt.*
17 *Rusticum non excusari in actis à se clam gestis.*
18 *Fraudem præsumi ex alio clam gesto.*
19 *Clam aliquid facium quando dicatur.*
20 *Iudicis arbitrio relinquitur quando actus dicatur clam vel palam gestus.*
21 *Rusticum non excusari, si tempore debito non soluit rationem domino.*
22 *Rusticum non excusari, cum potuit consulere peritiores, & non consuluit.*
23 *Iuris ignorantiam non prodesse in lucro consequendo.*
24 *Negligentiæ ob suã negligẽtia lucrũ consequi non debere.*
25 *Rusticũ didicitis testificatis nouos testes producere nõ posse.*
26 *Rusticum transiens ad secunda vota non petito tutore filius, non excusatur à S. C. Tertullianno.*
27 *Filius iuris & defendere iuris naturalis esse.*
28 *Rusticum temere litigantem ab expensis non excusari.*
29 *Temeri agere, quid sit.*
30 *Rusticũ non posse variare iudicium, vel emendare libellũ.*
31 *Rusticũ nõ excusari ab obreptione vel subreptione rescripti.*
32 *Filium in dubio naturalem præsumi, non autem spurium.*
33 *Rusticum excusari à pœna corrupti albi.*
34 *Rusticum à dolo præsumpto an excusetur.*
35 *Dolus verus quis, & quis præsumptus.*
36 *Magistratus contemnere iuri naturali repugnare.*
37 *Rusticum amouentem literas monitoriales Episcopi è valuis Ecclesiæ excusari.*
38 *Iudicis arbitrio puniri rusticum albũ Prætoris corrũpentem, vel amouentem literas Episcopi è valuis Ecclesiæ.*
39 *Rusticum excusari, si non edidit iura, cum edere iussus est.*
40 *Rusticus quando in integrum restituatur.*
41 *Rusticum conqueren. ex indebito soluisse, non grauari onere probationis, quod indebitè soluerit.*
42 *Rusticum non præsumi scire quod causa, ob quam soluit, sit iure probata.*
43 *Rusticum non obligari ex obligatione sine causa.*
44 *Iudicis arbitrio relinquitur qualitas rustici, qui vult excusari se indebitum ignoramer soluisse.*
45 *Rusticum præsumi ignorare valorem rei suæ, vt possit iuuari remedio l. 2. C. de rescind. vend.*
46 *Rusticum excusari, si contra S. C. Syllanianum, testamentum aperuit.*
47 *Rusticum à præsumpta fraudo vsurarum excusari.*
48 *Cautela emptorum, vt euitẽt præsumptam fraudem vsurarum.*
49 *Rusticum à vera contumacia excusari.*
50 *Contumaciam veram dolum præsupponere.*
51 *Rusticum à nullità excusari.*
52 *Rusticum appellare à sententia cõtra se per contumaciam lata.*
53 *Rusticum non præsumi contra iura contraxisse.*
54 *Rusticus quando teneatur genero alimenta præstare, vltra dotem non solutam.*
55 *L. vbi in princ. ff. de dolo mali, & metus except. declaratur.*
56 *Vsura cur debeantur ob causam dotis.*
57 *Rusticum à præsumpta falsitate excusari.*
58 *Falsum sine dolo non committi.*

19 *Iudi*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

59 *Iudicis arbitrio relinquū, quomodo rusticus à p̃ resumpta falsitate excusetur.*
60 *Rusticum posse renouare contrarias scripturas, à se in iudicium productas.*
61 *Iudicis arbitrior el inquitur, quando rusticus possit renouare contrarias scripturas à se productas.*
62 *Rustico non currit tempus ad agnoscendam bonorum possessionem.*
63 *Rustico fauent iura in opponenda declinatoria.*
64 *Rusticum ex interuallo posse renouare suā aduocati errorem.*
65 *Rustici confessio ei non nocet, si errorem allegat.*
66 *Rusticum excusari si transiens ad secundas nuptias, non curauit tutores inuentarium conficere.*
67 *Rusticum non excusari à confectione inuentarij.*
68 *Rustico quando succursum sit in prestatione temporali, ne perpetua efficiatur.*
69 *Rusticus qui plures solui, seu attulit capones, an perpetuò dare teneatur.*
70 *Rusticum posse testari sine communis iuris solennitatibus.*
71 *Testium numerus in testamento rustici, cur nō remittatur.*
72 *Rusticos ob delationem à se in fiscum factam excusari.*
73 *Rusticum posse suos debitores coram ciuitatis defensore cōuenire.* (rīs.
74 *Defensorum ciuitatis quanta iurisdictio in rebus pecunia-*
75 *Rusticum excusari, si arma solita deferi.* (nuncuasse.
76 *Rusticum non certioratum de iure suo, ei non censeri re-*
77 *Rusticum posse respondere positionib. data eorum copia, & consilio aduocato.*
78 *Consitutiones nouæ Pedemontium, in tit. delle positioni. vers. non si darà declaramus.*
79 *Rustici qualificata ad positiones responsio recipitur.*
80 *Rusticum accusatum posse per procuratorem comparere.*
81 *Statutū Ferraria li. 2. sub rub. de positionibus, declaratur.*
82 *Rusticitatis in dubio fauendum an sit.*
83 *Rusticitatem de se priuilegiatum non esse, sed ex æquitate succurri.*

QVoniam superiore casu inter simplices excusatione dignos rusticos enumerauimus, locus congruus hic postulat, vt referamus, qui illi rustici sint, qui excusari merentur: & quibus casibus. Barb. *consil. 51. in fine. li. 1.* & Plotus *in l. si quando. n. 443. C. unde vi.* de rusticorum qualitate, & persona verba facientes dixerunt, hoc ꝗ iudicis arbitrio relinquendum esse. is ergo suæ diligentia dijudicabit, rusticos dignos excusatione & indignos. Ego scio illos minimè dignos, qui versuti & callidi adeò sunt, vt nō agros coluisse: sed studijs operā dedisse videatur: hos sagaces quadratos vulgò appellant. atque ita non mereri excusationem probat *l. Athlet. c. 5. de rusticis. de excus. iuro.* Dec. *l. si quis id quod. n. 34. de iurisd. om. iud. & in c. super literis. n. 7. in fin. de refer.* & ibi Bero. *n. 66.* Ripa *tract. pestis, in tit. de remed. præser. cōtra pestem. n. 149.* Ferratius *cauc. 17. in fine.* Gomez. *in §. item Seruiana. n. 30. Inst. de act.* & Plotus *d. l. si. quādo. n. 443.* alios plures recenset Tiraq. *in tract. de pœnis legum. causa 11. n. 17.* qui, qualesve ij sint, iudicis erit arbitrium: qui de hominū qualitate & cōditione ipsa, ex solo ipso cuēu iudicare potest. Ethis nouissimè accedit Ioseph. Ludouic. *34. decis. n. 13. 14.* Sunt & alia plura arbitrio iudicis hoc in casu: quem vt apertius exponam, regulam ita statuto. ꝗ Rusticum ipso iure non excusari, nisi in casibus iure expressis: ob æquitatem tamen illi subuenirī aliquando solet. atq; ita rectè sentiunt Alex. *in l. iuris ignorantia. C. qui admitti.* Dec. *d. l. si quis id quod. n. 31. de iurisd. om. iud. c. super literis. n. 7. in fine. de rescripti.* & ibi Bero. *n. 68.* & Mitua *n. 18.* idē Dec. *cons. 2. 4. col. 1.* Ripa *d. tit. de remed. præsertim. contra pestem, nu. 146.* Tiraq. *tract. de pœnis legum. causa 11. in fine.* Ad huius regulæ cōfirmationem adferre hic voui casus illos omnes, quibus rusticus non excusatur: atque in primis referā quos iure expresso statutos, deinde à nostris consideratos inueni.

Primus est ex *l. 2. C. de in ius voc.* qua sancitum est, ꝗ rusticum esse mulctandum pœna edicti Prætoris, & patrem, vel dominum, ac similes, venia non impetrata in ius vocatis: ratio etenim ipsa naturalis dictat, esse illis honorē præstandum. nam docet ipsa natura, vt beneficiēt beneficiatus. *l. si non sortem §. libertus. de cōd. indeb.* ad quod sensit gl. *l. 1. in verbo, rusticitatis.* vel ab ipsa natura, hoc est, à Deo Opt. Max. per legem Mosi datam præcipimur parentib. honorem præstare, quam naturę legem ignorare nemo debet. 8
Verūm etsi natura ipsa ita iubeat, attamen rigor quidam adesse hic videtur: cùm veniam ꝗ creditor impetret, alioqui quo ius suum à debitore consequi non debeat: quædam enim ratio excusatione digna, hæc esse videtur, atq; ita considerabat Cur. iun. *in d. l. 1. n. 4.* qui malè soluit nodū, dum 9
ait, non excusare: quia est actus, qui in faciendo consistit: imò (nisi fallor) in non faciendo versatur dum nō impetrat veniam, dum sine ea experitur. Ego rectiùs dicerē, rationem illam petendi ac consequendi quod suum est, nō esse dignā excusatione, dum veniam non impetrat: nam videmus & iusta ratione moueri ꝗ creditorem, vt sibi soluat, & tamen 10
nō potest debitore reluctante. *l. exiat. ff. de eo quod met. causa.* & ita nisi alia iusta subsit causa, non excusatur, vt latè diximus *in tract. de recup. poss. in 5. remed. n. 48.* non enim lex hāc rationē dignā excusatione habet. quocirca rectè in specie *super literis. nu. 7. vers. in gl. in verbo. de rescri.* hoc factum esse, quia inconuenienis admodum est, quòd ex abrupto filius vel liberius patrem vel patronum in ius vocet.

Secundus casus est *ex l. 1. C. de interd. matri.* qua sancitum est, rusticum & imperitum non excusari, si eum tutor esset, cum eius pupilla matrimonium contraxit: hæc enim 11
constitutio exeudit senatusconsultū relatum *in l. tutor. ff. de sponf. & in l. senatusconsulto. ff. de ritu nupt.* quo generali mandatum fuit ne tutor pupillam suam in vxorem duceret, cuius senatusconsulti ratio est, quæ colligitur ex *l. tutor. C. de interd. matr.* nempè quòd fraude hac malam suam administrationem tegere velit: quamobrem, tanquam malam illam administrationem confessus infamis efficitur: tametsi gl. ibi *in verbo velut confessum.* imperitè locum illū aliter interpretetur. fraus ergo ipsa facit, vt intelligamus, rusticum nō per imperitiam & rusticitatem, sed prudenter ita egisse. quare in *d. l. 1.* rectè dictum est [rusticitatis & imperitiæ velamētis.] est enim velamē sub quo fraus tegitur. Constitutio tamen ista ex iuris Pontificij sanctionibus 13
cessat: ita Abb. *in rubr. de cogn. legali.* Ruin. *cons. 189. n. 1. li. 1.* qua ex re vera redditur opinio Alber. & Aret. quam probarunt Rolan. à Valle *in tract. de lucro dotis. q. 101.* & Phanuccius *in comment. de lucro dotis. in gl. 3. n. 16.* nempè tutorem cum pupilla nuptias contrahentem, dotēm lucrari ex forma statuti de lucro dotis, quod Papiæ extat in ciuilibus. *n.* 14
95. *sub rub. de lucro dotis.* casu scilicet euenienti, quo ipsa dos lucratur: atque ita optima erit extensio ad statutum illud. Rursus constitutio *d. l. 1. C. de interd. matr.* nō procedit, quādo tutor filiā suā pupillo eloceret. ex *l. tutorē. C. de interd. matri.* & ibi Cynus. idē scriptū reliquis Tiraqu. *de legibus cōnub. in l. 1. n. 43. prope medium*, qui rationem ac plura similia attulit.

Tertius est casus, quoad excusandum nihil prodest rusticitas, in *l. si quis in tantā. C. unde vi*, vt eo loci docuit Bartol. & Bald. & qua de re sufficiēt diximus *in tract. de recup. possess. remed. 9 q. 2.* nō repeto. Accedit, rusticē excusari à pœna possessionis turbarę, cùm suas operas alicui locauit, quem prędij possessorem credebat, ita Bald. *consil. 144. Præsupposito cōmunis Papiæ. col. 2. lib. 2.* qui ita declarat statuti Papiæ *31. in crimin. sub rubr. depœna illius qui violētia alicui fecerit.* 15

Quartus est casus, esi rusticus cōtra ea, quę iuris notorij 16
sunt agit. ita Angel. & Imol. *in l. ex cōsensu. §. vltim. ff. de appella.* Alex. *cons. 101. n. 14. li. 1.* & Tiraq. *tract. de pœnis legum, causa 11. n. 9.* quāquā ij speciatim in rusticis nō loquātur, sed in illis, quos iuris ignorantia sępè excusare solet. sic nec alter quisuis hoc casu excusatur. ita Alciat *tract. pres. reg. 3. præsumpt. 10. n. 1.*

Quintus casus est, *in* quo rusticus non excusatur, quando scilicet clam aliquid cōtra legis prēcepta agit: nam, esi alias palam illud ageret, excusaretur, non tamen cùm clā: 17
ita gl. *in l. 1. C. de interd. matri.* & ibi Bald. *nu. 2.* sic gl. *in l. qui contra. C. de incest. nupt.* & latè Tiraq. *tract. de retractu cōuent. in præam. n. 1. 1. & tract. de pœnis legum, causa 11. n. 31. ex l. vlt. ff. de ritu nupt.* Est ratio, quia fraus & dolus atq; scientia im- 18
probatio iis legis prēsumitur. ita Soc. iun. *cons. 1. n. 49. lib. 2.* Paris *cons. 17. n. 27. li. 4.* Gratus *cons. 1. n. 39. 17. li. 2.* Dec. *cons. 231. col. 1. vers. quarta est.* & Ias. *cons. 141. col. 7. vers. Septimo. li. 4.* huius casus infinita adferri possunt exēpla, quæ apud relatos iuris interpretes, prēsertim apud Tiraquellum legi possunt, & apud Gomez. *in §. ex maleficijs. n. 10. Institut. de*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

de actio. Crauettam *cons.*321.*n.*2. & Ploium *in l. si quando. n.* 19 190. *C. vnde vi.* † Cum autem factum non creditur, cum testes aliqui adhibentur, vel instrumentum cõficitur. ita Curtius. *cons.*84.*n.*2.3. quod probarunt Gomes. *in d.* §. *ex malefiçijs. n.*21. & Ruin. *cons.*14.*nu.*10.*li.* 1. Quę vera ego intelligo, quando deinde publicantur, non cùm in secreto, celatęque resinetur: nã clũcnec instrumẽta nec testes efficiũt actũ pala esse celebratũ: ita pulchrè & verè respondit Roin. *cons.*12.*n.* 5.*li.*4. *cons.*11.*n.*15. & *cons.*149.*n.*7.*li.*5. hæc tamen inutium à 20 iudicis arbitrio pendent ex qualitate facti, & personę rusticiquod sẽsit & Ploius *d. si quando. n.*327. *in fin. C. vnde vi.*

Sextus casus est, in quo † rusticus non excusatur, cũ scilicet is tanquàm emphyteuta suis temporib. non soluit debitum canonem domino, vel domino inscio emphyteusim alienauit. ita Ias. *in l. vlt. nu.*18. *C. de iure emphyt.* Curt. iun. *in d. l. venia. n.*5. & ibi Alciat. *nu.*12. *C. de in ius vocan.* & plura attulit Tiraquell. *in tract. de retractu conuent.* §. 4. *gl.* 7. *nu.*13. & *in tract. de pœnis legum. causa* 12. *n.*18. rationes plures cõsideraui. Ias. Ego opinor ratione illam esse, quia rusticus per dolum dominum re sua priuare voluit dolus detegitur, nam semper præsupponitur, emphyteutam scire rei qualitatem, vt ipsemet Ias. *in d. l. vlt. n.*127. docuit. si ergo rei quod contra legis præcepta alienat, prudens agit, dolosè alienat, nõ autem rusticè & ignorantè iure ergo ea pœna plectitur.

Septimus casus est, † quando rusticus potuit petitiones consulere, & non consuluit, sed ex suo capite egit: nam & tunc non excusatur. *l. in bonorum. ff. de bonor. possess. leg.* 1. §. *vltim. ff. quis ordo in bonor. possess. seue* quę in genere loquuntur, non autem in specie, de rusticis tamen scribunt omnes *in l. iuris ignorantia. C. qui adm.* Mantua *in c. super literis. n.*18. *de rescript.* Tiraq. *tr. l. de retractu conuent.* §. 4. *glo.* 7. *n.*19. & *de pœnis legum. causa* 12. *nu.*20. qui post Bald. *in c. vlt. n.*1. *de confess.* eam attulit rationem, quia omnes homines natura scire desiderant, idroq; cõtra naturam esse, non consulere petitiones: his ergo parendum non est, cùm cõtra naturã delinquere videantur. Ego casum hunc procedere intelligo, cùm rusticus commodum & lucrum vult consequi: tunc enim ei non prodest rusticitas, vt hoc verbo vtens, loquitur Ioreconf. *in d. l. bonorum. ff. de bonor. possess.* & Imperator *in d. l. iuris ignorantia. C. qui adm.* & recità, 23 mea quidem sententia, quoniam nec error, nec † iuris ignorantia in lucro assequendo prodest *l. regula. in prin. ff. de iuris & facti igno. l. error. C. eod.* atque ita omnes sentiunt *in d. l. iuris ignorantia.* Rationem illam esse opinor, quia nemo debet ex suo † negligentia, & ita ex suo delicto, cõmodum 24 consequi, ut ita *l. naq. fullo. ff. de furtis.* fauent enim iura vigilantibus, non autem dormientibus. *l. pupillus, in fine. ff. de vs. quæ in fraud. cred.*

Octauus est casus, in quo † rusticitas non prodest, nec excusat: nempè, cùm ex dictis testificatis testes producuntur: nec enim sub rusticitatis prætextu licentia Bart. *in l.* 1. §. *nũciatio. n.*35. *de oper. noui nunc.* & ibi Alexand. & Iason. idem docuit Dec. *in l. iuris ignor. c. delit. nu.*11. *C. qui admitti.* quod non alia ratione euenit, quam ob timorem subornationis testium. *c. fraternitatis.* & ibi Maria. Soc. sen. *col.*13. *in princ.* & ibi Bel. *n.*6. *in fin.* & Paris. *n.*41. *de testibus.* qui vno ore affirmarũt cũ Bart. cõmunem esse Doctorum sententiã, quod intellexit Ias. *in d.* §. *nunciatio.* nisi iusta subsit causa concedendi restitutionem in integrum.

Nonus casus est, in quo † rusticitas non excusat, quando 26 scilicet, mater transit ad secũda vota, non petito tutore filijs, iuxta *l.* 1. §. *mater. ff. ad S. C. Tertull.* ita Castren. *in l. Clodi. ff. de acq. hered.* idem *in l. venia.* & ibi Alciat. *n.*12. *C. de in ius vocand.* Contrà tamen sentit Curt. iun. *ibidem. n.*4. quoniam delictum hoc in negligentia potius, atque ita in omittẽdo consistit, quàm in malè agendo versatur: quocirca facilè rusticitatis causa excusat: nisi respõdeamus, esse negligẽtiam, 27 atq; ita delictum, quod iuri naturali repugnat: est enim à † natura inditum, matrẽ laborare debere, vt filios suos nutriat & defendat. *l. matris pietas. C. qui pata. nu.* quam rationem considerauit Soc. senior *cons.*39. *col.*6. *vers. secundo possit. lib.*1. qui obscurè adeò loquitur, vt vix intelligamus an Castrensem sequatur, vel illi refragetur.

Decimus casus est, in quo † rusticus non excusatur, quan- 28 do temerè litigauit, nec enim ab expensarum refectione excusatur. ita Purpura *in l. edita. n.*312. *C. de edend.* quod & in muliere *ibi* affirmauit Dec. *n.*96. cuius quidem sententiæ ratio illa est, quia per dolum saltem, vt plurimum iure omni carens, alium in iudicio molestia affaqit, est enim † temere 29 agere, imprudenter & inconsultè agere: vt apud M. Tul. *in t. de inuent.* † temere & nullo consil. administrare] & *in* 1. *Tiff.* [non enim numero aut fortuitu sed & cuiusmodi.]

Vndecimus est casus, in quo † rusticitas non excusat, quã- 30 do is rusticus vult variare iudicium, vel libellum emendare: ita in specie Purp. *in d. edita. n.*310. *C. de edend.* ex mente Bartoli debet enim lucis expensas aduersario resarcire. Ratio est, quia variandi, vel emendandi hoc petit legitimum non est alterum cum alterius detrimento concedendum, quã ratione vsus est Dec. *in d. edita. n.*96. cùm docuit, non licere mulieri emendare, vel variare, non refectis lucis expensis.

Duodecimus est casus, in quo † rusticitas non excusat, 31 quando per subreptionem rescriptum impetrauit: ita post Baldum *cons.*81. *Quidam Simonium. de* respondit Crauet. *cons.*108. *n.*12. *in fine.* Ego credo esse distinguendũ ex text. *super literis. de rescript.* quod aut est subreptio, seu obreptio dolosa, & tunc indistinctè vitiat rescriptum, cùm rusticitas hæc non simpliciter excusationem dicat, sed dolum pœnis emendũ contineat. Aut obreptio seu subreptio est quę per simplicitatem, atque ita per rusticitatem commissa fuit: tunc si in his, quæ causa concessionis fuit, commissa subreptio est, rescriptum vitiatur: si verò in his quæ non fuit causa cõcessionis, non vitiatur. in hoc autem prodest rusticitas, quod non dolus, sed simplicitas in rescripti impetratione præsumitur: atque ita locus semper est secundo capiti distinctionis. ita sentit glos. *d. super literis. in verbo, simplicitatem. in fine,* dum inquit, rusticitati esse parcendum. Ego in his multum iudicis arbitrio tribuo: quoniam talis esse posset, quæ excusari non meretur, vt in casu Baldi, dum is rusticus fabricauit, filium legitimandum spurium esse nam dum hoc non expressit, vsus est narrare illum esse simpliciter natura- 32 lem, tunc talis in dubio ad vitandum delictum præsumatur. qua de re late & docte apud Palazotum *de Nothis spuriisque filijs, c. vigesimo.* posset etiam talis esse subreptio, quæ excusare posset. iudex ergo ipse arbitrabitur, quod & latius exposuimus *infra in casu* 103.

Decimus tertius est casus in quo † rusticitas non excusat: nempè in delictis, vt in crimine falsi monetæ: ita Bero. *in c. super literis. in repet. n.*108. *de rescript. ex l.* 1. *C. de falsa mone. & l. si ex causa.* § *nunc videndum. ff. de minor.* quę in argumentis solũ probat. Ego intelligo non excusare à pœna extraordinaria: sed ab ordinaria verè excusat, vt infra latius sum dicturus.

Posteaquam enumeraui mus casus illos, in quibus rusticus non excusatur, congruit hic locus postulat, vt illos referamus, in quibus excusatur: sunt enim hi multo plures. 33

Primus itaque est, *ex l. si quis id quod de iurisdict. omn. iud.* qua excusatur is, qui per rusticitatem album Prætoris corrupit. erat album tabula gypsata, vbi Prætorum edicta, nomina iudicum, & Decurionum scribebantur. Ratio illa ab omnibus adferri solet, quia nõ per dolum, sed per simplicitatem corrupisse præsumitur. ita Iason & Decius *in d. l. si quis id quod.* vtrique *n.*32. Ripa *tract. de pœne. in titul. de remed. præseru. contra pestem. n.*132. qui generalè hanc iuris 34 propositionem inde colligunt: † rusticitate, à dolo præsumpto excusare: quam sanè propositionẽ absolutè veram non opinor. nam & dolus tantum præsumpsit iniustè, cùm filius sine venia per rusticitatem in ius vocat parentes, vel patronum, & tamen non excusatur, quemadmodum suprà suo loco diximus. Esse autem solũm præsumptũ dolum patet, 35 quia† dolus verus est, qui claris & manifestis probationib. detegitur. *l. dolum. C. de dolo.* Bart. *in l. quod Neruæ. nu.* 14. *ff. depos.* qui sanè dolus non cadit in casu *d. l.* 1. *C. de in ius vocan.* & similibus iuris locis. Est ergo dicendum in casu *d. l. si quis id quod.* illud concingere ob rusticitatem, dum ignorat album & in eo descripta, quocirca qui à dolo, & deinde ab ea pœna se excusare vult, imperitiam probare debet, *l. ff. de dolo.* Nec multum vrget illa distinctio, quam 36 excitauit Curt. iun. *in d. l. si quis id quod. nu.*36. dum ait, esse contra † naturæ rationem magistratus contrahere. *l. iuris. de iustitia & iure* & ob id, rusticum non debere excusari, quoniam argumentatio procederet, quando sciret rusticus illud esse Prætoris album, & suo iussu ne amouea-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

atur propositum, cùm inobedientia & contempta mandatorum scientiam præsupponat, multum tamen tribuendum est iudicis arbitrio, in iudicanda qualitate personæ
37 rustici, *quæ de re suo loco*. Hinc inferri rectè potest, † rusticũ persæpè excusari, si aduersus Episcopi mandata, literas monitoriales ab Ecclesiæ valvis amouerat, vel Prætoris proclamata parieti affixa lacerarat, quod intelligo, vt ex-
38 cusetur à pœna ordinaria: non autem extraordinaria iudicis arbitrio *vt scribit Curt. iun. d. l. si quis id quod. num. 36. in fin. post Albert. ibi. & alios*.

Secundus est casus, in quo excusationem habet † rusticus in l. 1. §. vlt. ff. de edon. ea constitutum est, rustico esse
39 subueniendum, cùm non edidit iura & codicem, quãquam edere iussus sit: rationem adferũt, quod Prætoris edictum de edendo, est in iure positiuo, non autem naturali fundatum. Accedit quòd non ipso iure, sed per in integrum restitutionem † rustico subuenitur, vt eo claro responso probatur: in restitutione autem causæ cognitio adhibetur. *l. in causa. la. 1. §. causa cognita. de minor.* quo fit, vt intelligamus Prætorem non statim ob rusticitatem succurrere, sed ita
40 demum si talem † rusticitatem esse nouerit, quæ excusationem mereatur. *quod sensit & Ripa d. tract. pestis. in tit. de remed. præser. num. 346.*

Tertius est casus in l. cùm de indebito, §. sin autem is. ff.
41 de probat. qua statutum est, † rusticum cõquerentem indebitum soluisse, non grauari onere probationis, se indebitum soluisse: sed eius aduersarium probare debere, se debitum recepisse. rationem considerauit eo loco Aemilius Ferretus, n. 3. quoniam in rustico non cadit prudentia illa, qua præsumitur soluentem non iactare suum, sed voluisse potius soluere, quod debeat. Hinc videmus quod quando
42 præsumptio aliqua subest, † rusticum sciuisse, an causa, ob quam soluebat, esset iure probata, nõ excusatur is ab hoc probationis onere, vt in casu quem subijcit ureconsulte. *in d. §. sin autem is. vers. sin autem pro parte.* quando scilicet rusticus cõqueritur, se pro parte indebitum soluisse: hic cessat illa iuris ignorantia, quia si nouit ratione partis debiti soluti vim obligationis, sic ratione alterius partis cognouisse præsumitur, cùm nulla contra rusticum extat scientiæ præsumptio, etiamsi iuramentũ adhibuit, dum indebitum soluit, non obligatur, nec onere probationis granatur. *in Bald. in cuba. C. de ser. pecunia nu. 4.* Hinc docuit idem Baldus
43 *in cõsiliorum. nu. 4. de fide instrum.* † rusticum non obligari ex
44 obligatione sine causa, qualitas autẽ rusticitatis † indicantis arbitrio relinquitur *vt declarando, d. l. cùm de indebito. §. sin autem. docuit Bald. in l. 2. nu. 2. C. de restitud. vend.*

Quartus est casus ex Bald. *in d. l. 2. C. de restitud. vend.* dum
45 ait, † rusticum scienter alienantem rem propriam, iuuari remedio d. l. 2. nẽpè, vt possit rescindi alienationẽ ipsam: contra Baldum sensit Salicet. *in d. l. 2. q. 7. Imola in ra. cùm contingat. de iurisdi. & Alex. cons. 41. n. 18. lib. 1.* Ego Baldi sententiam intelligo, cùm dubium est, an rusticus is sciuerit rei suæ valorem, vel non: nam in dubio ignorare præsumitur, ideóque in dubio hoc remedio adiuuatur, *ita etiam Bald. intellexit. Alex. cons. 1. nu. 4. lib. 6. quem subobscurè loquens, secutus est Cagno in d. l. 2. nu. 125.* Si verò sumus in claris, hoc est, si præsupponimus rusticum sciuisse rei suæ valorem, tunc procedit Salic. & aliorum opinio: iure enim non iuuatur rusticus, posteaquam prudẽs & sciens falli voluit, etsi Ant. Burgos *in ra. cùm dilectis. nu. 18. de empt. & vend.* hoc non ignorantiæ, sed eius facilitati tribuat.

Quintus casus est in l. si quis in graui. ff. ad S. C. Syllania.
46 dum excusatur † rusticus, qui ante adhibitas quæstiones homicidarum testatoris, & sumptam de illis vindictam testamentum contra Prætoris edictum aperuit, quod sanè responsum in hanc sententiam nostri annotant, iuris errorem excusare. *ita Alciat. tract. præsumpt. reg. 2. præsumpt. 5. nu. 1.* qui sanè error & iuris ignorantia ex qualitate personæ, vt rustici detergitur.

47 Sexus casus est, in quo † rusticus excusat, quando agitur de præsumpta fraude vsurarũ *ita Ias. in l. si quis id quod. nu. 2. de iurisd. omn. iud. Capyc. in tract. de simulat. cõtractuũ. casu 9. princ. & glossa Lecim. allegat. C. de vsuris.* quæ non in rustico expressim, sed de ios ignorantibus loquitur: nostri autem Doctores in rustico exemplum adferunt. Hinc Ferrarius
48 *tract. 17. Magna est.* † cautelam arguit ad cuiusdam præsumptam fraudem vsurarum, vt per rusticum interpositum emat. *idem scribit Petrasanct. sing. 32. Meta diligitur. Tyraq. tract. De retractu conuent. in præam. num. 34. qui vires plures recenset.* Ripa tamen *in tract. pestis. nu. 111. De remed. præser. nu. 255.* sensit hanc cautelam, cautelam non esse, quoniam & vnusquisque emere ita poterit, alio interposito, etiamsi rusticus nõ sit: sed opinor Ripam interpretum mentem non intellexisse, si rectè perpendes.

Septimus casus est, in quo † prodest ad excusandum rusticitas, in l. 2. §. vlt. ff. si quis in ius voca. non iecit. dum a 49
vera contumacia inquit rusticum excusari: *& annotauit Ripa d. tract. pestis. in tit. de remed. præser. nu. 129.* Ratio est, quoniam vera † contumacia dolum requirit, qui sanè dolus in 50
rustico non præsumitur: *ita declarauit Curt. iun. in d. l. 2. §. vlt. nu. 6. si quis in ius vocat. non iecit.* Decius verò *in 2. super literis. nu. 7. vers. secundò aduertendum est. de rescript.* docuit d. l. 2. §. vlt. procedere, cùm rusticus ereunit non pareodo: à quo dicto negligentiæ facilius excusatur, sed verior mihi videtur Curtij ratio, aliter etiam satisfacit Mant. *in dict. 2. super literis, num. 10.*

Octauus casus est, qui à præcedenti † pendet: excusatur 51
rusticus à mulcta, *d. l. §. 1. ff. si quis in ius d. nõ obtemp. vbi Doct. Ripa d. tract. pestis, tit. de remed. præser. contra pestem, n. 230.* Ratio est, quia mulcta nõ indicitur, nisi ob veram contumaciam, *d. l. 1. §. 2.* sed à vera contumacia rusticitas excusat, *vt in antecedenti casu diximus*, ergo & à mulcta. *quam rationem perpendit etiam Curt. iun. in l. 2. num. 7. ff. si quis in ius dic. non obtemp.*

Nonus casus est, qui etiam à præcedentib. pendet, † ru- 52
sticus appellare potest à sententia contra se lata ob cõtumaciam: *ita Bal. Alex. & Ias. in d. l. 2. §. vlt. ff. si quis in ius voca. non iecit. Decius cons. 34. nu. 5. Ripa d. tract. pestis, d. tit. de præser. remed. nu. 311.* Ratio est, quia appellario ob delictum inobedientiæ vel contumacia prohibetur *d. & post edictũ. §. vlt. ff. de iud. leu cõstitu. §. vl. ff. de appel.* sed rusticus (*vt id diximus*) verus contumax dici non potest: appellare ergo potest.

Decimus casus est, excusatur † rusticus vt non præsuma- 53
tur contra iura contraxisse. *ita gloss. 1. C. non licere hab. mater. lib. 10.* Corneus *cons. 40. col. 2. lib. 2.* dum interrogatus respõdit, rusticum in mala fide nõ fuisse, dum emit fundum non seruata forma statuti, *idem scriptum reliquit Ripa d. tract. pestis, d. tit. de remed. præser. nu. 255. qui limitat † quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 11. & 2. qui contra. de reg. iur. in. 6.*

Vndecimus casus est, in quo † rustico fauemus, in † l. vlt. 54
in princ. ff. de doli mali, & metus except. cùm rusticus do- 55
tem genero promittit, & vltra dotem alimenta: si deinde offerat se soluturum vsuras ob dotem non solutam, non tenebitur, quo in responso verbum [exhibere,] significat idem quod alimenta præstare, *vt & in l. Nisi nuptiis. ff. de negot. gest. & in l. 1. ff. de munu. & hon.* Verùm ego opinor Scæuolam iudicasse vsurarum promissionem esse inualidam, non ob ipsam rusticitatis causam, quoniam ita ex facto euenisse credo, sed ob ipsam causam vsurarum, quæ erronea erat, & prorsus indebita, cùm enim † vsurarum præstatio sit ob 56
impensam, quã in vxore alenda vir facit. *l. in insulam. §. cessante. ff. si vt. matr. omnes in 2. salubriter. de vsuris. Iason Cravet. cons. 189. & Didacus Couar. lib. 3. variar. resolut. c. 1.* sequitur, vsuras viro non deberi: non enim is, sed socer mulierem alit.

Duodecimus casus est, in quo † rustico fauemus, vt scilicet à præsumpta falsitate excusetur, cùm contrarios pro- 57
duxit testes. ita Ang. *in §. & Iteri. in auth. de testib. refert Ias. in l. si quis id quod. nu. 32. de iurisd. omn. iud. Marsil. cons. 4. nu. 29. & cons. 7. nu. 12. Alciat. tract. præsumpt. reg. 2. præsumpt. 51. nu. 3. Ferrarius tract. 27. & Gramm. cons. 23. nu. 6.* horum sententia ea ratione firmatur, quòd † falsum sine dolo non cõmittitur. *l. 2.* 58
in fi. ff. ad leg. Corn. de falsi. l. nec exemplum. C. de prob. Castr. cons. 391. Præmittendum est ad prudentiã. col. vlt. lib. 1. sed à dolo præsumpto rusticus excusatur, *vt suprà attigimus*, ergo & à falso. Contrariam tamen opinionem veriorem existimarunt
Bald. *in l. scriptura. num. 2. C. de fide instrum. & ante Ioann. Andr. in 2. cùm Innocent. extra eod. Ias. in d. l. si quis id quod. nu. 32. Decius in Lobi repugnantia. num. 2. de regul. iuris. & alios plures retulit Tyraq. 1. penis legum, cause 11. numer. 15.* Ego verò rectius sentio cum Ripa, *d. tit. de remed. præser. contra pestem. numero 214. in fin. cum Tyraquel. d. causa 11. num. 18. & cum Alciat. d. l. 2. num. 11. C. de in ius vocan.* hoc esse in † iudicis arbitrio 59
positum, qui prudenter considerabit, cuiusmodi sit ru-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

ficiuille, quæ qualisve contrarietas, præterea loquitur Ang. de rustico ipso, qui nihil intelligens, proferet in interrogatus contraria testimonia; vt excusetur, si iudex eo obiicit, illud ex dolo non pronenire, & rectè Angelus, *quem ita sic intellexit Alciat. in l. 1. §. sed est mihi, num. 61. de verb. oblig.*

60 Tertiusdecimus casus est, cùm rusticus contrarias scripturas produxit, is ob rusticitatem productionē reuocare poterit. ita Bald. *in d. l. scripture nu. 8. C. de fide instrum. Iaf. d. l. si quis id quod nu. 12. in fine*; ea ratione, quod eos simplicitati parcendum est. Verùm contrarium sensit Salicetus *in d. l. scripture, col. vlt. vers. quare ab auctor. à cuius opinione nō dissentit Fel. in c. imperatorem, nu. 20. de fide instru. idem sensit Doc. in c. superiori, nu. 7. prope finem, ibi* Bero. *nu. 67. de rescript.* qui inquit, Baldi doctrinam posse procedere, cùm manifesta est illa scripturarum contrarietas, & rectè, quoniam rusticus in his, quæ clara & notoria sunt, *vt diximus*, non excusatur.

61 *Ripa d. tit. de remed. præscrip. 335.* Ego multum tribuo iudicis arbitrio, vt sua prudentia consideret qualitatem hominis & scripturarum: nam tanta esse posset hominis simplicitas, vt nihil in eo doli cogitari posit: ita etiam ratione

62 scripturarum ob vetustatem, vel dubietatem, aliàmve similem causam arbitrari posset.

Decimusquartus casus est, ex l. pen. C. qui admi. † rusticō non currit tempus ad cognoscendam bon. possef. quod antocatum & Ripa *loco id sæpius citato nu. 236.* & Alciat. *d. l. num. 12. C. de in iur. vocan.* qui eam attulit rationem: quia tacitus ille consensus, qui à lapsu temporis præsumitur, contraria præsumptione imperitiæ tollitur.

63 Decimusquintus est casus, in quo rustico fauent leges, nempè in opponenda exceptione declinatoria, quā etiam post litem contestatam opponere potest ita Specul. Mart. Laud. & Ang. *quos retulit Iaf. in l. si obtuerit, in fi. de iurisd. om. iud. Doc. & Paris. in cap. postoralis, de except. ille nu. 10. ibi nu. 39.* Verùm aliter sensit Iaf. *prætexto loco, & cum to Ripa d. tractat. pestis, in tit. de remed. præscr. contra pestem, num. 237.* ea ratione, quòd peritiores consulere debuit: quæ sanè ratio non efficit, vt sententiam à Speculo, & sequacium opinione recedendum esse, cùm & cæteris in casibus nō excusetur rusticus, quando peritiores consulere potuit, & non consuluit.

64 Decimussextus casus est, † rustico est concessum, posse ex intervallo sui aduocati erroneā confessionē reuocare, etsi iure regulari incontinenti reuocari debeat. *l. error. C. de iuris & facti igno. l. 1. & 2. C. de errore aduo.* ita rustico in hoc

65 fauendū esse censuit Bal. *d. vlt. nu. 25. de confess. Ripa loco iam citato, num. 230.* imò is Bald. *in d. vlt. num. 14.* dicuit, † confessionem rustici sibi non nocere, quod intelligo quin reuocare eam posit, allegando se errasse, qui sanè error & ignorantia eo ipso probantur *secundum Bald.* quòd ab eius

66 aduersario contrarium non probatur.

Decimusseptimus casus est, † mulier rustica excusatur à pœna priuationis hæreditatis filij, quando transiens ad secundas nuptias, non curauit tutorem filio datum inuentarium conficere, iuxta l. secundam. §. idoneos, & §. seq. ff. ad S.C. Tertullia. ita respondit Marian. Socin. senior. *consil. 39. col. 6. lib. 1. qui Castr. & alios vocatos Petrus in l. si quando, n. 251. C. unde vi, qui & Calta. consil. 91. col. vlt. 1. tomi.* Horum ta-

67 men opinioni aduersatur doctrina Bald. *in l. vlt. in prin. & ibi Iaf. nu. 2. C. de iure delib.* dum affirmauit, † rusticum non excusari à confectione inuentarij. *idem placuit Alex. in l. iuris ignorantia. C. qui admi. Fel. in c. quoniam simoniaca, nu. 30. de simon. alios recensit Tyraq. de retractu conuent. §. 4. gl. 7. nu. 26. & de pœnis legum, causa 11. nu. 8.* Placet distinctio, quam faciunt Ripa, *loco iam pluries citato, nu. 242.* & Alciat. *d. l. 2. nu. 12. C. de in ius vocan.* Aut solum agitur respectu eorum, qui ab intestato successuri sunt, & tunc excusatur rusticus: atque ita hoc casu procedit Socini & aliorum opinio, cùm venientes illi ab intestato, solùm in lucro agant. Aut agitur respectu creditorum, tunc rusticitas non excusat, cùm agant creditores de euitando damno, atque ita hoc casu procedit Baldi & aliorum sententia.

68

Decimusoctauus casus est, in quo multi sentiunt † rustico fauere, cùm scilicet agitur, vt ex præstatione tempo-

69 rali perpetua inducatur obligatio: ioquiunt enim, quòd † rusticus oō obligatur perpetuò soluere capones domino, nisi per 100nos triginta soluerit, & si in cæteris decennium sufficiat. ita Specul. Baldus, & Roman. *quos secutus est Ripa d. tract. pestis, in tit. de remed. præscr. contra pestem, num. 245. qui & Sarim. seu. consil. 143. col. 1. lib. 1. & Barba. consil. 6. col. 25. lib. 2. vbi multis.* ita etiam sensit Bald. *in l. si certis annis, numero 13. C. de pactis.* dum longissimum tempus necessarium fore scribit. Ego tamen multum dubito, & forte contrarium verius existimaram: nempè solam decennalem præstationem, ita rusticum, & vt alium quemuis obligare: nam ita docuit Bartol. *in l. cum de in rem versu. nu. 9. de vsur. in l. titius. C. de agricol. & censit. lib. 11. inf. in l. si certis annis, num. 14. C. de pactis, qui huic opinioni fuisse autorem, Castrens. & Alex. an. scribit. idem censuit Bald. in tract. præscrip. 1. partis. 1. partis princ. quæst. 10. vers. & ita illa lex. Carol. Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. num. 17.* Didacus Couar. *in 1. possessor. 2. parte. §. 4. num. 2. in fin. de reg. iur. in 6.* qui hanc esse communem testatur, quō fit, vt casus iste collocari potius debeat suprà *in 1. parte*, etsi alia ratione hoc in loco retulerim.

Decimusnonus casus est, † quòd rustico suo more re- 70
stari licet, non obseruatis tot iuris ciuilis solennitatibus, vt extat Iustiniani constitutio *in l. vlt. C. de testam.* cuius quidem constitutionis verba probant apertè rusticum excusari, cùm non obseruat solennitates ad iuris rigorem cōseruandum introductas. ita enim scriptum legitur. [Et ab antiquis legibus, & à diuersis retrò principib. semper rusticitati consulum est, & in multis legum subtilitatibus stricta obseruatio eis remissa est.] quæ quidē præstationis verba, causam finalem significant. *l. vlt. ff. de hæred. inst.* & licèt in d. l. vlt. C. de testam. non remittatur † numerus sep- 71
tem testium, illud factum est ad rustici fauorem: scilicet aliqua falsitas contra illius dispositionem machinetur, *vt sensit Sart. in l. 1. nu. 22. C. de summa Trinit. & fide Cathol.* & licèt aliquando concedatur cum minori testium numero testari, *d. l. vlt.* illud euenit ob testium penuriam: *ita Ripa tractat. pestis, in tit. de priuilegiis vltima voluni. nu. 2.* Ex quibus infertur non esse veram absolutè illam nostrorum opinionem, qui dixerunt, rusticum non excusari ab obseruatione eorum, quæ ius ad solennitatem introduxit, *quod ante alios docuit Bal. in nu. vlt. nu. 15. de confessi. quem post multos est sequtus Ripa d. tract. pestis, in tit. de remed. præscr. contra pestem. nu. 246. 247. Iacius Tyraq. tract. de retractu conuen. §. 4. gl. 7. num. 15. & de pœnis legum, causa 11. nu. 19.* & nostra hæc sententia confirmatur ex supra proximè traditis *in casu 10.*

Vigesimus est casus † ex l. 1. §. vlt. ff. de iure fisci. quæ cō- 72
stitutum est, rusticos propria confessione deferentes in fiscum excusari, si per errorem iuris & ignorantiam detulisse allegēr. & ob id eam reuocare possunt. Delatores qui essent olim, doctè ostendit Alexander ab Alexandro *lib. 4. dierum Genial. cap. 22.* & infrà *in casu 202.* dicemus.

Vigesimusprimus casus est ex l. 3. C. de defens. ciuit. quā 73
† tributum est in priuilegium rustico, vt apud defensorem ciuitatis litigare posit. quod sanè priuilegium ego intelligo, vt olim, vt vltra summam quinquaginta coronatorū concedatur. nam cùm sit ordinaria ipsius † defensoris po- 74
testas ad summā illam vsque, fauore rusticitatis dicendum est, defensorem vltra illam summā iudicare potuisse, hodie autem poterit etiam vltra summam trecentorum coronatorum, cùm ordinariè de tanta summa possit iudicare. §. *& indicata. §. audient. in auth. de defenso. ciuit.* aliòqui nihil fauore rusticitatis à legislatore constitutum esset.

Vigesimussecundus casus est, in quo rusticus excusatur, 75
vt Bald. in c. 1. §. si quis rusticus, de pace iurand. vt rusticus arma sua solita deferens, nō puniatur pœna. d. §. si quis rusticus, *& consulens Capolla consil. 32. num. 5. & Ioa. Nouellus tract. ad defensam, in tit. ad indicta pro re danda, num. 10.*

Vigesimustertius casus est ex sententia Mart. *sing. 17.* qui 76
post alios scriptum reliquit, † rusticum iuri suo non censeri renunciasse, cùm renunciat nō factus certior virtutis elausularum.

Vigesimusquartus casus est, in quo † rusticus excusatur, 77
nempè cùm habet respondere positionibus, quibus ex lege municipali respondendum regularitet est: non data eorum prius copia, nec præsente aduocato, vt in regione Pedemontium ex † nouis, constitutionib. *in tit. n. delle poste §.* 78
non si dara. nam is rusticus potest ac debet habere copiam earū, vel respondere aduocato præsente nę decipiatur: *ita Host. d. dilecti. de ind. nog. seu. in l. 2. nu. 4. in fin. de vulg. qui alios recenset*, quod ego intelligo, cùm is rusticus est ita rerum ignaro.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

ignarus, vt falli facillè possit: quòd suo arbitrio iudex in-
79 dicabit. Subijcit etiam Socinus, † responsionem qualificam rustici admitti, cùm respondet positionibus, quod infrà referam. Et huic casui accedit quod scriptum reliquit Bald. *in L. reos, n. 19. C. de accus.* què secutus est Maria. Socinus sen. *in c. veniens, col. 32. vers. 17. quæro, de accusa.* quòd licet
80 in † multis casibus procurator pro reo accusato in iudicio interuenire non possit, possit tamè vnà cum ipso reo rustico interuenire, & pro eo respondere. quod *superiore lib. quæst. 85.* explicauimus. Et cum hoc iure communi conue-
81 nit statutum Ferrariense *lib. 2. sub rubr. de positionibus & earum responsionibus.* dum concedit ignaris, & simplicibus posse respondere positionibus, habito prius consilio sui aduocati. & quæ sit persona simplex & ignara, iudicis arbitrio securum relinquit, quod intelligitur vt suprà.

Præter casus autem enumeratos, atque ita in dubio, an
82 † rusticitati faciendum sit vel non, dubitant Doctores, & non esse faciendum, senserunt Burr. *in c. 1. de constit.* Alex. *in l. si quis id quod d. n. 10. de iurisd. omn. iud.* Dec. *c. super literis n. 7. in fine, de rescript.* & plures retuli *in tract. de recup. possess. in 9. remed. n. 27.* quo loci & alios citaui, qui cõtrarium verius affirmarunt. Distinguit Ripa *d. tract. pestis. d. tit. de remed. præser. n. 246.* & ante eũ Alex. *in l. iuris ignorantia. C. qui admitti.* & Dec. *in d. l. si quis id quod n. 35.* † rusticitatem nõ excusare, atque ita priuilegiatam non esse ipso iure. Est ratio,
83 quoniã priuilegia, vt strictè interpretationis non sunt tribuenda illis, quibus lex non concedit. hoc casu procedit Burrij & sequacium opinio. Aut verò consideramus æquitatem, & tunc rustico succurritur, quod intelligitur, si ita iudici visum erit, quemadmodum suprà exposuimus, & hoc casu procedit aliorum opinio. Hæc sufficiant.

CASVS CXCV.

Acquisita per clericum, è quibus bonis acquisita censeantur, vel è proprijs, vel ex illis ecclesiæ, clara & dilucida explicatio.

SVMMARIA.

1 *Clericorum bona quãdo ex ecclesia bonis, vel proprio patrimonio, industria, ve acquisita præsumantur.*
2 *Clerici de quibus testari, disponere, aut donare queant.*
3 *Clerici nõ habẽtes alia bona, quã ecclesia, nec aliquod officiũ aut exercitium, de bonis ecclesiæ acquisiuisse censentur.*
4 *Clerici habentes bona patrimonialia, officium aliquod, aut exercitium vltra bona ecclesiæ, quando non intelligantur ex bonis ecclesiæ acquisiuisse.*
5 *Clericos posse bona ecclesiæ pro victu consumere, & patrimonialia conseruare.*
6 *Clerico asserenti de bonis proprijs emisse, non autem ecclesiæ, an fides sit præstanda, distinguitur.*
7 *Clerici habẽtes sacerdotia, nec nõ & propria bona, officium, vel aliquod exercitium, si emerint, aliàs ve acquisierint, nec constet ex quibus bonis, quod ex verisque acquisita præsumuntur.*
8 *Diuisio bonorum facienda est iudicis arbitrio inter hæredes clerici & successorem ecclesiæ, quãdo non constat ex quibus bonis, an ecclesiæ, vel patrimonij acquisierit.*
9 *Clericos in dubio præsumi ex bonis ecclesiæ acquisiuisse.*
10 *Clerici heres si acquisita per eum possideret, tunc onus probandi, quod ex bonis ecclesiæ fuerint acquisita, in ecclesiam transfertur.*

Contingit non semel, clericos vnà cum opimis beneficijs, habere vel pingue patrimonium, vel scientiã, vel officij administrationem: ita vt facilè quotannis valeant præter illud, quod in causam lauri victus impendunt, grandem pecuniarum summam peculij loco in aream recondere: aliquando etiam prædia, vel annuos reditus emunt. euenit etiam quòd aliquãdo nihil præter ecclesiæ bona habẽ-
1 tes, & tamen acquirant. Dubitari itaque contingit, quandoq; empta vel acquisita credantur bona illa ex Ecclesiæ bonis, vel ex proprio patrimonio, vel acquisitis pecuniis propria
2 industria, vt inde intelligamus de quibus † testari, disponere, & donare clericus possit, & de quibus non, iuxta *cap. 1. & c. vnusquisque. de pecul. cler.* & tradit Alex. *cons. 116. num. 1. lib. 7.* Paris. *cons. 33. lib. 4.* Ego hac in re aliorum traditiones securus, soleo plures casus distinguere: & alcius distinxi & declaraui *in tract. de præs. lib. 3. præs. 33.* Primus ca- 5
sus est, quando clarè constat, † clericũ alia bona non habe-
re quàm illa Ecclesiæ, nec aliquod officium vel exercitium vt inde aliquid lucrari possit, hoc casu dubium non est, acquisita censeri Ecclesiæ, quod probat *capitulũ primũ, de pecul. cleric. & c. 2. 12. quæstion. 3.* Abbas *in cap. cum esses. num. 24. in fine. versicul. aut non habebat. de testamen.* Roman. *consil. 159. nu. 4. & consil. 346. n. 18.* & Socin. sen. *consil. 91. colum. 3. in princ. libr. 3.*

Secundus casus est, quando † clericus vltra bona Ecclesiæ 4
habebat bona patrimonialia, vel officium, vt in curia Romana, vel exercitium, vt quia erat Doctor, & publicè docebat, & quid simile agebat, & constat deinde ab eo empta fuisse ex bonis patrimonialibus, vel ex lucro artificij & officij, hoc casu propria censentur, non autem Ecclesiæ: ob id de illis ad libitum disponere poterit. ita Abbas *in d. c. cũ esses. n. 24. prope finem, vers. quia ad primam.* qui sic intelligit. *quinquinque. 12. quæst. 4. c. sint manifestè 12. quæst. 2. & c. inquirendum. de pecul. cle.* idem respondit Card. Zabarella *cons. 79. colu. 1. versamio etiam.* clarè autem constare dicitur acquisita, acquisita fuisse ex patrimonialibus reditibus, vel ex lucro, multis modis, vt primò in casu indubitato, quando scilicet is clericus non posset frui bonis Ecclesiæ: vt in Episcopo, qui apud Saracenos & Turcas, similesve Episcoporum habe-
bat. ita Bald. *in authen. licentiam. n. 8. vers. sed pone. nos. C. de Episc. & clericis,* vel secundo casu, cùm verisimiliter ex bonis Ecclesiæ, vt quia fortè erant reditus tenues, non potuit
acquirere: potest enim † clericus Ecclesiæ bona pro victu cõ- 5
sumere, & patrimonialia, aliaque lucra reseruare: quoniãm qui altari seruit, de altari viuere debet. ita clarè respondit Soc. sen. *d. cons. 91. col. 3. in fin. vers. secundũ quod præsupponitur. li. 3.* & sensit Alexan. *d. cons. 116. n. 1. li. 7.* Vel & tertio casu
constat, acquisita fuisse † ex proprio patrimonio, quando ita 6
ipse clericus asseruit: illius enim assertioni in hoc credendũ esse respõdit Soc. sen. *d. cons. 91. col. 4. vers. quibus præmissis. li. 3.* Verùm idẽ Soc. sen. *cons. 116. in fine. li. 4.* clarè contrariũ respõdit. ego cum Alex. *d. cons. 116. n. 3. in fine. li. 7.* sic intelligo: Aut cum assertione clerici alia coniectura concurrit, & tunc assertioni deferendum est, ita procedit responsum Socin. *d. consil. 91.* Aut alia non adest coniectura, & tunc soli assertioni non est credendũ. ita procedit responsum Soc. *d. cons. 116.*

Tertius casus est, cùm † clericus habet bona patrimonia- 7
lia, artificium, vel officiũ, & vitã etiam habet bona Ecclesiæ; & non potest constare, quibus ex bonis acquisitum sit: hoc in casu ex vtroq; acquisitum præsumitur, ita Abbas *in d. c. cùm esses. n. 24. prope finem, ver. aut dubitatur & tunc, de testam.* quem secutus est Soc. sen. *d. cons. 91. col. 4. versic. confirmatur & tertiò, li. 3.* idẽ respõdit Roman. *consil. 346. n. 4. vers. aut dubitatur.* & ante eos Bald. *in d. authen. licentiam, nu. 3. versic. sed reuoco in dubium,* dum rationem illam reddit, quę placuit Abbati & Socino. quoniam clericus in culpa fuit ita permixtim vtendo, & nõ declarãdo, quid ex bonis proprijs, vel Ecclesiæ vsectum: & ideò hoc in casu diuidi debent acquisita ista, inter Ecclesiæ successorẽ, & ipsius clerici hæredem. ita Innoc. *in c. cũ in officijs, de testamen.* Abb. & Soc. *locis iam relatis:* quæ sanè diuisio iudicis arbitrio sit, qui cõ- 8
siderabit diligenter qualitatem & quantitatem patrimonij, officij, ac artificij, nec non & qualitatem reditum Ecclesiæ, suoque arbitrio poterit iudicare acquisita ex bonis proprijs & officij, artificijque sui, quãdo reditus Ecclesiæ adeò tenues sunt, vt pro victu sufficere non possint. ita
Bald. *d. authen. licentiam. n. 3.* & clarè idem respondit Cardin. Zabarella *d. consil. 79. col. vlt. vers. dico tamen.* Alex. *d. consil. 116. n. 1. in fine.* Soc. sen. *d. consil. 91. col. 4. vers. confirmatur præmissa & versic. postremò, li. 3. idem consil. 116. li. 2.* quo loci in fine subdit, non sufficere, si probetur clericum habuisse bona patrimonialia, vel officiũ, aut exercitium, nisi etiam probetur reditus & lucra eiusmodi fuisse, quibus facilè cognoscatur, ex illis acquiri potuisse bona illa. simile scripsi *in commentarijs de præs. libr. 3. præs. 34. num. 6. Auo.* vbi ex sententia Luc. à Pẽna *in l. facultas. C. de iure. fisci. libro decimo,* scripsi, iudicis arbitrio relinqui, quæ bona dicantur ex bonis Principis acquisita ab eius administratore, & alia multa ad rem nostram tradit Redoan. quem infra referam.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

9 Quartus est casus quando est† dubium, an clericus alia bona, quàm Ecclesiæ habuerit, vel aliquod officium, ita vt acquirere potuerit ex proprijs, non autem ex bonis Ecclesiæ: hoc in casu præsumuntur ex bonis Ecclesiæ acquisita. ita Abbas *in d. c. cùm esset, n. 24. in fine.* Corneus *cons. 88. n. 10. li. 1.* Socin. *sen. d. consil. 91. col. 13. versi. confirmatur hoc in casu. li. 3.* Hic casus tamen declaratur, vt non procedat, quando hæ-
10 redes † clerici hæc acquisita possiderent, tunc enim onus probãdi reijcitur in aduersarios, si affirmare volunt illa esse ex bonis Ecclesiæ quæsita. ita Roman. *d. consil. 119. col. penu. versic. tertio casu.* Corneus *vbi sup.* Ripa *c. sæpe. col. 1. versic. sextũ est quia. de restit. spolia.* Cat. *d. cons. 79. col. 2.* Sonsit Dec. *in l. vlt. n. 13. C. de edicto D. Adr. tollen.* & Abb. *in c. vt vnusquisque, in fine, de pecul. clor.* Carellia. Cota *in suis Memora. in verbo, possessionis commodi. 1.* Tiraq. *de iure primigen. q. 17. opinione 21. n. 8.* & Redoan. *de spoliis eccles. qu. 9. n. 21. & 34.* vbi alia plura.

CASVS CXCVI.

Ob quod debitum arceatur debitor à tutela, vel cura sui creditoris.

SVMMARIA.

1 *Debitores pupillorum & minorum, à tutela eorum & cura arcendos esse.*
2 *Debitores rei modicæ, non arceri à tutela & cura suorum creditorum.*
3 *Iudici arbitrio relinqui, quando magnum vel parvum debitum dicatur, vt debitor remoueatur à tutela & cura creditoris.*

1 DEbitores† pupillorum, vel minorum iusta ratione à munere tutelæ, vel curæ arcentur, vt *in auth. vt ij qui oblig. perhib. res mino.* constituit Iustinianus, quę tanè
2 contentio locum sibi vendicat, cùm † mudicum & tenue est debitum vt *eo loci* annotauit Bart. *n. 2.* Sed dubitari solet quod in specie huius casus dicatur debitum magnum, vel parvum: gl. *in §. 1. versi. sed & si qui. in d. auth. vt ij qui oblig.*
3 *perhib.* & *ibi* Bar. *n. 7.* censuit hoc† iudicis arbitrio relinqui. idẽ docuit ipse Bar. *in auth. minoris. C. qui tuto. dare poss.* quẽ secutus est Barba. *cons. 80. in fine. li. 1.* & *cons. 4. col. pen. prope finem, li. 2.* & Tiraq. *in repet. si vinq. 1. in verbo, omnia vel partem. n. 31. C. de reuoc. donat.* idem censuit Bald. *in d. auth. minoris. n. 5.* qui illud docuit, debitum magnum vel parvum æstimari respectu interesse cõmunis, non autem singularis.

CASVS CXCVII.

Quæ appellationes & exceptiones friuolæ dicantur, & de significatione dictionis, friuolum. aliqua non ingrata explicantur.

SVMMARIA.

1 *Appellationes friuolas reijciendas esse.*
2 *Statutum reijciens appellationem, de friuola intelligitur.*
3 *Clausula, omni exceptione remota, de friuola intelligitur.*
4 *Statutum reijciens exceptionem, de friuola intelligitur.*
5 *Appellatio & exceptio friuola dicitur, quæ nihil prodest.*
6 *Friuolum quid sit.*
7 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ friuola exceptiones & appellationes dicantur.*

1 APud iudicium tribunalia, vox est frequens, friuolis † appellationibus deferendũ non esse, ex Bartoli sentẽtia *in l. 1. §. interdũ. ff. à quibus appel. non licet.* quem alij sunt
2 secuti, vt apud Barb. *cons. 51. col. 2. in fili. 2. cõs. 2. co. 10. cõs. 38.*
colum. 4. li. 2. qui scribunt, verba rescripti vel statuti, quibus
3 appellatio reijcitur, intelligi de friuola, ita etiam ajunt, † clausulam rescripti, [omni exceptione remota] de friuola intelligi. ita Bart. *d. §. interdum, n. 5.* Sic statutum, excludens omnem statutorum interpretationem, friuolam † excludere dixit Bartolus *in l. omnes populi. n. 65. in fine, de iustit. & iure.* & illũ sunt secuti Barbat. *in locis præcitatis.* Alex. *cons. 10. n. 11. & cons. 10. n. 5. li. 1. & cons. 92. n. 8. cons. 198. n. 18. & cons. 211. n. 7. n. 6. li. 6.* late Barbat. *in repet. l. cum acutissimi, n. 165. C. de fideicommiss.* & Zuchardus *in repetor. l. vlt. nu. 234. C. de edict. D. Adriani tollen.* Dec. *in c. ex parte tua. n. 4. de offic. deleg. & in l. quãtis. notabili. C. de impub. & aliis substit.* imò
4 docuit Bart. *in l. 1. §. & parti. n. 2. ff. quod vi aut clam.* † quod statutum excludens omnes exceptiones, excludit solùm friuolas: & cum Bart. alij sentiunt, vt Barbat. *d. cons. 7. col. 10. & cons. 10. col. 4. li. 2.* & Vant. *tract. nullitat. in tit. Qui possint dicere de nullitate. num. 11. 10.* quamquam in hac potiori parte assertione contrariũ sentiat Barbat. sibi parum constans *in d. cons. 51. col. 14. li. 1.* & Fel. *in d. c. ex parte tua. nu. 6. de offic. deleg.* quod nunc non discutio.

Dubitari tamen contingit, quæ friuola appellatio, exceptio & interpretatio dici possit. Vnus inter alios Petrus Rebuff. *in comen. super Concord. Francia, in rub. de friuolis appellationibus,* scribit esse friuola, quæ prodesse nihil possunt, & rectè, nam friuola † esse dicũtur, quæ infirma & fragilia sunt, quod doctè explicauit Gulielmus Budæus *in annotat. Pandect. ad l. solutum. §. solutum. de pignor. action.* qui interpretatus est illa verba Iurisconsulti, [insulæ † friuola mea.] friuola quoque intelligi possunt, pro nulla fide subnixis, vt friuola verba ex facto interpretatur Budæus. nam & exceptio hac ratione dici potest friuola, vt calumniosa & sine fide. Vera est Rebuffi interpretatio, quoad verborum significationem: at non nunc quærimus, quando exceptiones, vel appellationes quæ ex facto proponuntur, friuolæ dicantur, & verè, cùm hoc in facto versetur, iure non potuit diffiniri: quamobrem † iudicis arbitrio relinquitur. ita Marsi. *in l. quæstionis modum. n. 41. de quæst.* poll Barbatiam *in c. veniens, 7 col. 1. de accusat.* prudens ergo erit iudex, in fine ac rei exitu perscrutando, vt intelligat friuola an sint, vel alicuius ponderis, quæ proponuntur.

CASVS CXCVIII.

Delatores qui, & de eorum præmijs: & quando ob non probatam delationem excusari mereantur. copiosa & diligens explanatio.

SVMMARIA.

1 *Delatores qui.*
2 *Delatores differre ab accusatoribus, & quomodo.*
3 *Delatores voluntarij & conscij qui sint.*
4 *Delatorum præmia varia.*
5 *Quadruplatores qui.*
6 *Constitutiones Mediolani tit. de præfectis annonæ, & tit. de iure & priuilegio fisci, explicantur.*
7 *Delatores redituum & feudorũ dominij Mediolani, quod præmium consequantur.*
8 *Delati personam considerari in definitione tertiæ partis.*
9 *Iudicis arbitrio aliquando relinqui præmium præstandum delatoribus.*
10 *Delationis præmium non consequitur, qui deferre prohibetur.*
11 *Deferre qui non possint.*
12 *Deferre hodie potest quilibet in casib. quib. iudex ex officio procedit.*
13 *Iudicis arbitrio punitur is, qui deferre prohibetur.*
14 *Delatorum varia pœna enumeratur.*
15 *L. omnes, 1. C. de delator. lib. 1. explicatur.*
16 *Iudicis arbitrio punitur deferens sine aduocato fisci.*
17 *Delatores crimen non probantes quomodo hodie puniantur. & n. 20.*
18 *Deferens crimen publice notum, & deficiens in probatione quando à pœna excusetur.*
19 *Iudicis arbitrio relinquitur qui per calumniam detulerit.*
21 *Pœna delatoris quæ sit iure Pontificio.*
22 *Cap. delatori. 1. q. 6. explicatur.*
23 *Delator non probans quib. casibus excusetur. & nu. 24. 25. 26. 27.*
28 *Delatores conflti quomodo constituantur.*
29 *Anciani an teneantur denunciare delictum omnia.*
30 *Anciani denunciant delictum eo modo, quo perpetrata sunt.*
31 *Denunciationis forma & modus.*
32 *Anciani non tenentur ad pœnam talionis.*
33 *Nec ad restitutionem expensarum litis.* (ratur.
34 *Constitutio Mediolani tit. de accusat. c. si quis quæpia. explic.*
35 *Delator coactus non consequitur præmium delatorbus.*
36 *Deferens sæpissimo maiore dignus est præmio.* (propositum.
37 *Heres grauatus restituere bona inæpaci si hoc deferat, cõsequitur tertiam partem hereditatis.*
38 *Fideicommissarius inæpax seipsum deferens, consequitur dimidiam bonorum omnium.*

39 *L. Edi-*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

39 *L. Edicto, ff. de iure fisci, explicatur.*
40 *Partis mentio intelligitur de dimidio.*
41 *Fideicommissarius seipsum deferens post delationem haeredis, nihilominus consequitur praemium.*
42 *Fideicommissarius seipsum deferens post restitutam haereditatem, consequitur dimidium duntaxat.*
43 *Delatori incapaci suae culpa, nihil debetur.*
44 *Deferenti seipsum post delationē ab alio factā nihil deberi.*

PRincipes & caeteri omnes, quibus prouinciarum vel ciuitatum mandata est cura, & administratio, solent aliquando praemiis, aliquando poenis afficere criminum delatores: aliquando etiam, si delatum crimen non probarunt, excusare. De his singulis differendum est. Delatores sunt, qui 2 † crimina etiam commissa Principi, vel iudici deferunt, *cap. inquisitionis*, §. 1. *de accusat.* & explicant Lucas de Penna *in rub. C. de del. lib.* 11. & Petrus Rebuffus quem statim referam. Est enim delatio & denunciatio, eius, quod latebat accusatio, *l. edicto, vers. id autem. ff. de iure fisci*, & ad rem scribit Petrus Gregorius *in lib.* 32. *Syntagma. iuris c.* 4. *nu.* 1. Et aliquando ij delatores appellantur curiosi & stationarij, *d. l. C. de curiosis, & statio. lib.* 11. vbi Iacobus Cuiacius explicat, de Hiores re ipsa † nil differre à denunciatoribus & accusatoribus: cùm idem sit deferre, quod denunciare & accusare, probant, *l. intra quatuor, ff. de diuersis & temporal. praescript. l.* 1. *l. qui bona.* §. 1. *l. res, quae.* §. *vlt. & l. senatus. ff. deferre*, & §. *idē decreuerunt, ff. de iure fisci. l. pen. & vlt. C. qui accus. non poss. & Liubemus. C. ad l. Iul. repet.* & scribunt Ioan. Platea *in l.* 1. *nu.* 1. *C. de delat. lib.* 11. Petrus Rebuffus *in l. delata. ff. de verb. sign. in vers. quarto deferre.* Cuia. *in rub. C. de delat.* & Deria. *in tract. crim. lib.* 3. *c.* 1. *nu.* 5. Differunt quidem in modo: cùm delatores etiam & secreto deferant, non se libello delationis subscribendo, ut detegantur: Accusatores verò & denunciatores palam accusant, *ca. delatori*, 5. *q.* 6. & tradit Simon Maiolus *in tract. de irregularitate. lib.* 1. *c.* 50. *num.* 3. & Claudius Cancianculus *in tract. de offic. iud. lib.* 2. *c.* 7. *nu.* 21.

Delatores isti dicuntur aliquando voluntarij, aliquando 3 coacti, *l.* 1. *C. de delat. lib.* 11. Voluntarij sunt, † qui sua ipsa sponte occulta crimina deferre solent: coacti verò dicuntur illi, quibus de publico mandatum est munus deferendi maleficia, quos anclanos appellare solemus: vt explicabimus infrà *in* 1. *huius disputationis capite*, vbi etiam dicemus de aliis, qui officij sui causa, vt sunt tutores & curatores, deferre tenentur. Voluntarij aliquando alios deferunt, de quibus est ille textus, *C. de delat.* Aliquando deferunt semetipsos, de quibus in eo tit. *C. de iis, qui se deferunt.* De his omnibus cùm disserendum nobis sit, tria constituemus capita: quorum primum est de delatoribus voluntariis, qui alios sponte deferunt. Secundum de coactis, qui pariter aliorum crimina denunciant. Tertium de delatoribus, qui semetipsos deferunt.

Primum itaque est caput de delatoribus voluntariis, qui alios deferunt: ij aliquando ad deferendum praemiis inci- 4 tantur. Porrò praemia † aliqua certa sunt à lege diffinita: aliqua verò iudicis arbitrio commissa. Lex Papia vt facinorosos, & deperditos homines, qui clandestina admittebāt facinora, comprimerent, hos delatores constituit, qui offensas in Principem praesertim, specularentur, atque illis in praemium dimidium illatae mulctae statuit. Lege Iulia de ambitu, tributum est praemium delatori, qui detulisset aliquem ambitum commisisse, vt ipse delator in integrum restitueretur si forte ob simile crimen ordine & dignitate priuatus fuisset. Ita bene eruditus Cuiacius *in libr.* 7. *obser. cap.* 28. sic explicans *l.* 1. *ff. ad legem Iuliam de ambitu.* & scribit, hoc ibi videri ex lege Calphurnia sanctum, quod alios viros doctos & diligentes obseruasse affirmat. Apud Liuium in *lib.* 1. *de bello Macedo.* legimus, tempore quo Carthaginensium obsides Siciae custodiebātur, excitato à seruis, qui eum obsidibus erant, tumultu, indicibus eius tumultus, quorum vnus liber erat, dito seruis libero quidem centum millia grauis aeris: seruis autem vicenq; quinq; millia aeris & libertas, tum pretium eorum dominis, patres ex aerario dari iussisse. Sic & ex Appiano Alexand. *lib.* 4. *de bello ciuili*, obseruatum est, In tabulis proscriptionis Triumuirorum, qui coniurationem percussorum Iulij Caesaris vindicabant, inter caeteros scriptum fuisse, vt indicantibus coniurationis participes praemia darentur: Nec quisquam qui ea accepisset, in commentariis eorum perscribebatur, ne hinc cuiquam manifestus fieret. Sic & Quintio Curio, quia primus consilia coniuratorum Catilinariae seditionis detexerat, praemia publicè à Senatu decreta fuisse, scriptum reliquit Claud. Sueton. *in vita Iulij Caesaris.* Haec etiam ad rem nostram commemorat Conradus Brunus *in commentt. de seditiosis libr.* 4. *c.* 7. Claudius Nero vt auctor est Suetonius *in eius vita cap.* 10. praemia legit Papiae ad quartas reuocauit: quare † Quadruplatores dicti sunt, quod quartam partem de proscriptorum bonis consequerentur, quod & memoria proditum est ab Alex. *in lib.* 3. *dier. genial. c.* 21. Brissonio *in lib.* 3. *antiquit. iuris. cap.* 3. & Petro Gregorio *in lib.* 32. *Syntagma iuris, cap.* 20. *in fine*, qui dixerunt, hoc vulgare praemium appellari, & illud esse, de quo in *l. edicto.* §. *haeredes. ff. de iure fisci.* ad differentiam eius, quod edicto Traiani his, qui se deferent, tribuitur, quod vberius est, & dimidiam (vt dicemus suo in loco) continet. Lex Cornelia ad S. C. Syllanianum pertinens, statuit, vt delatores, qui seruos ante quaestionem de familia habitam fuga elapsos conquisiuisset & denunciassent, in singulos seruos, quos conuiciissent, quinque aureos ex bonis occisi, aut si inde redigi ea quantitas nō posset, ex publico acciperent. *l. lege Cornelia, in prin. ff. de S. C. Syllania.* In eo quoque Senatusconsulto, quod à Tronio *in l.* 1. *de aquaeductibus*, refertur, praemium delatori constituitur dimidia pars eius, quo condemnabitur is, qui in Senatusconsultum commiserit. Lege etiam repetundarum quartam partem rei, pro praemio accusatoribus delatoribusque concessam Cornelius Tacitus *in lib.* 4. *annalium.* indicat. Et ad rem nostram hanc & aliquos exiam relatis annotauit Brissonius *in praefatio lib.* 3. *antiquit. iuris, cap.* 17. quibus eodem Tacito, *lib.* 13. recenset, secundum hęc accusatoribus Sporio & Cossutiano quinquagies H.S. singulis, Ostorio duodecies fuisse decretas. Tiberius Caesar (scribit idem Tacitus *lib.* 2.) reorū bona inter ipsos delatores diuidi iussit, & praeturas dedit iis, qui Senatorij ordinis erant: Cuius rei meminit & Alex. ab Alex. *in lib. dier. genial. cap.* 13. qui pariter refert, Domitianum ita auctos delatoribus pareseciffe, vt nihil cuiquam metuendum esset, delatorque delatorem timeret. & causidici causarum actionibus posthabitis ad delationes se conferent. Iure etiam pontificio certis in casibus constituta fuisse delatoribus praemia, certum est. In Synodo Romana sub Symmacho Pontifice max. celebrata, de his, qui deferunt coniurationem eorum, qui Episcopatū Romanum ambiunt, ad hunc modum constitutum est: [Propter occultas fraudes, coniurationum secretas insidias, quas huius sententia districtionis consequitur, si quis ad ecclesiasticam pertulerit notitiam consilia eorum, qui contra hanc Synodū de Pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione comitatu, paroeciae actionis huiusmodi, non solū priuatus ab omni culpa sit, sed etiam remuneratione, quae non indigna fit, ibi lemerit.] Haec Canō ille. Nonis constitutionibus huius Domitij Mediolani † *in tit. de praefectis annonae, cap. in omnib.* sancitum est, delatori eius, cui annonam fraudauit, praestandam esse certū pretium poenae peculiaris, qua condemnator fraudator ille. & *in rap. portitoribus, eo tit.* Iidē praemij quantitas praestituitur delatori, qui detulit portitorem, vectigalia fraudatorem fraudatorem iram fecerunt, vel potestate permiserunt. Erat etiam generalis eiusdem Domitij constitutio *in titul. de iure & priuilegio fisci. cap. & quia cautum.* cuius verba haec sunt. [Et quia cautum est in pluribus casibus, vt quicunque fisco detulerit, vel notitiā dederit bonis vel iuris ad fiscum spectantibus, de quibus non habebat notitiam fiscus, quod quandā portionem habeat illi notificationis praemium: idque non ad omnes casus extendit. Idē sancitum est, quod in omnibus aliis casibus, in quibus specialiter per alias constitutiones non sit prouisum, quicunque & ex quacunque causa notificauerit fisco bona vel iura spectantia, de quibus fisco notitiam non habebat, atque facultatem sex menses à die quo acquisitum sit fisco, certam partem eorum bonorum, & iurium notificatorum habebit & secretò si voluerit retinebit.] Redituum tamen extraordinariorum Catholicae Maiestatis Questores, quibus praesidēt, solent † delatoribus, qui rediens & fenda ad ipsam Regiam Camerā denolata deferunt, assignare certam partem vsus fructus tantūm, eorum vita durante, sicuti obseruatum fuit anno 1564. die 21. Aprilis in casu delationis feudi Cusaghi, in quo Alex. Castello delatori

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

assignata fuit tertia pars reditum ipsius feudi donec ipse Alexander vixisset. Sic & anno 1568. Ioan. Petro Capellæ assignata fuit tertia pars reditum feudi Vallis Stellaneti eo viuente. Ita & 1587. Michaeli Nuollono ob delatum reditum annuum super vectigali Medoritiæ. Crediderim rectius dici † posse tertiam partem æstimationis feudi habito respectu ad personam eius, qui feudum occupabat, non autem respectu habito ad personam delatoris. Nam quando Legislatores de certo præmio delatoribus præstando constituerunt, nunquam rationem habuerunt personæ ipsius delatoris, sed vtilitatis & commodi ad fiscum peruenientis, vt habetur *in l. vnica, in prin. C. de ijs qui se deferunt*, vbi hæres gratuitus intra paucis restituere, si defert, consequitur tertiam partem bonorum defuncti, sicuti dicemus infrà *in primo casu tertij capitis*. Et ita obseruasse aliquos Imperatores retuli suprà ex Alexand. ab Alex. & aliis. Idem obseruari videmus in præmio, quod constitutum est deferenti seipsum, vt dicemus infrà *in 3. cap. huius disputationis*. Est ergo considerandum in delatione feudi, quantum vtilitatis & commodi peruenerit ad fiscum. Quod quidem considerari non potest, nisi ex persona eius, qui feudũ occupabat. Exempli gratia si habebat inuestituram, etsi iniustam, pro se & hæredibus, & successoribus, maior vtilitas ad feudi dominum ex delatione peruenies, quam si inuestitura legeretur concessa pro se & filiis, descendentibus: cùm feudum pro se & hæredibus difficiliùs, sicque tardius peruenire posset ad dominum ipsum directi, quàm illud, quod fuisset concessum pro se, & descendentibus.

Præterea, si delatoris personæ haberetur respectus, sequi posset inconueniens & magnum directi domini detrimentum: supponamus, feudum esse apud occupatorem delatum pro se & filiis: & is delatus prole careret, esseque adeo senio confectus, vt nulla adesset spes excitandi filios: contra verò delator haberet multos filios, si, inquam, diceremus, esse dandam tertiam partem feudi ipsi delatori, pro se & eius filiis, sicuti obtinebat ille delatus, certè delator haberet plus quàm sua delatione peruenieret ad dominum directum, ad quem peruenit ipsum feudum aliquo tempore post, quàm peruenisset non facta delatione. Porrò cum non constet casum hunc esse iure diffinitum, existimo multum versari iudicis arbitrium.

Cæterum aliquibus in casibus † Lex nullum certum statuit præmium delatoribus, sed iudicis arbitrio præstandum reliquit: quemadmodum scribunt Angelus *in l. lex Cornelia. §. si quis librum. in fin. ff. de iniuriis*, Marsilius *in l. quæstionis modum. num. 11. de quæst.* & Brissonius *in d. lib. 3. antiquitatis, cap. 17.* Extant duo in iure exempla: Quorum primum est, quando quis detulit eum, qui libellum famosum in aliquem edidit. Huic delatori nullum certum præmium est à lege præstitutum: sed iudicis arbitrio pro modo substantiæ accusatæ personæ præstari debet, vt legitur *in d. l. lex Cornelia. §. vlt. ff. de iniuriis*. Est & secundum exemplum in *l. 2. C. de falsa moneta*, quæ habetur *in l. 2. C. de falsa moneta, in Codice Theodosiano*, cuius verba hæc sunt: [Præmio accusatoribus proposito quicunque solidorum adulter potuerit reperiri vel à quoquam fuerit publicatus, illico omni dilatione submota, flammarum exustionibus mancipetur.] Constat hic præmium, sed non certum esse huic delatori constitutum, ob id iudicis arbitrio taxari debet: sicuti in specie annotarunt Accursius *in d. l.*, & Salicet. *in fine*.

Porrò præmia † delatoribus his voluntariis præstitutæ non cõsequuntur illi, qui deferre prohibentur: sicuti de seruo, qui deferre non potest dominum, statuerunt Imperat. *in l. vlt. C. de delato. li. 11.* Et de aliis scribunt Accursius, Io. à Platea & Lucas à Penna *in rubr. C. de delato*, qui enumerat hos à lege prohibitos deferre, † nẹpẹ pueros, fœminas, seruos, libertos, subditos, clericos, milites, filios, tutores, curatores, accusatos de crimine. Et aliquos ex prædictis commemorat Alex. ab Alex. *in lib. 3. dierum genial. c. 22.* Conrad. Brun. *in lib. 1. de Seditiosis, c. 7.* & alios plures Decian. *in tract. Criminal. lib. 3. c. 1.* vsque *ad caput 13.* dum recenset eos, qui accusare non possunt: quod à delatione nihil vel parũ differre suprà diximus. Verum Iulius Clarus *in pract. crimin. quæst. 7. vers. quarto igitur, & vers. Dixi suprà*, scripsit reliquit, hodie † quemliber admitti ad deferendum crimen illis in casibus, in quib. iudex ex officio procedere potest. Et huius opinionis refert Albericum *in l. ea quidem, n. 9. C. de accusat.* Quod delatores † isti, qui deferre prohibentur, puniuntur pœna iudici arbitraria, etiamsi delatum crimen probant, ita Lucas à Penna *in rub. C. de delato. col. 2. verse. item prohibentur alij*, sensit Platea *in l. vlt. n. 1. vers. 2. nota. C. eod.*

Delatores isti voluntarij † aliquando ob suam improbitatem, præsertim si delatum crimen non probant, pœnis plecti consueuerunt. Tiberius enim Cæsar (vt ab eo incipiam) qui multum antea illis fauerat, omnes, qui inter delatores præcipui erant, vna die occidi iussit, auct. est Dion. Nicetas *in Tiberij vita*. Titus omnes vrbe expulit, vt scribit Xiphilinus *in Tito*, & refert Alex. ab Alex. *in lib. 3. dierum genial. cap. 22.* Aurelianus delatorum tabulas publicas ad priuatorum securitatem exuri iussit, foro Traiani iussit, seruti memoriæ proditum est à Flauio Vopisco *in Traiano*. Domitianum delatores castigasse, testatur *in eius vita* Suetonius, qui ipsius Cæsaris vocem hanc refert: [Delatores, qui non castigat, irritat.] Traianus delatores omnes in nauibus maris & scopulorum misericordiæ commissos, sine velis & remis naufragio exposuit: auctor est Plinius secundus *in panegyrico Traiani*, cuius verba ipsa, quia elegantia sunt, hic posui: [Vidimus, ait, delatorum iudicia, quasi grassatorum, quasi latronum. Non solùm dum illi nouiter, sed templum, sed sorum inseuerant: nulla iam testamenta secura, nullus status certus, non orbitas, non liberi proderant. Auxerat hoc multum principum auaritia. Aduertisti oculos, atque vt ante castris, ita postea foro pacem reddidisti, excidisti intestinum malum, & mox congesti sunt in naulgia raptim conquisita, ac tempestatibus dedistis: abirent, fugerentque vastatas delationibus terras.] hæc Plinius. Commodo imperante consuetudo inualuit, delatorem cruribus fractis, falsæ delationis pœnam luere, vt scriptum reliquit Nicephorus Callistus *in hist. 4. historiæ eccles. cap. 76.* cuius verba hæc sunt: [Is porrò quod non legitimè actionem intendisset, Perennio sententiam ferente, cruribus eius fractis, debitas luit pœnas; ea consuetudine quadam, quæ cõtra eos Romæ inualuit, qui res tales ad iudices referrent.] Hæc Nicephorus. Pio vero Antonino imperante Quadruplatores extinctos fuisse scribit *in eius vita* Iulius Capitolinus: sũt (vt exposuimus suprà) quadruplatores ipsimet delatores. Opilius quoque Macrinus homo sæuissimus, delatores, si non probarent, capite affecit, si probarent, delato pecuniæ præmio, insames dimisit: ita in Opilio scriptum reliquit idem Iulius Capitolinus. & si Alexan. ab Alex. *in d. cap. 22.* hoc Pio Antonino tribuat. Constantinus autem aduersus delatores edidit primùm constitutionem illam, quæ in Codice Theodosiano *lib. 10. qui. t. De petitionibus & vitrò datis & delatoribus*, ita scripta legitur. [Comprimatur, vnum maximum humanæ vitæ malum, delatorum execranda pernicies: & inter primos copapus in ipsis sauciibus iugulentur, & amputata radicitus inuidiæ lingua vellatur, ita vt iudices nec calumniam, nec vocem prorsus deferentis admittant. Sed si quis delator extiterit, capitali sententiæ subiugetur. Hæc Constantinus, qui cum fortè aduertisset suam hanc constitutionem seueram satis esse, & Reipub. bono repugnari, nouam æquitati & iustitiæ cõsentaneam, quæ etiam consultum est publicæ vtilitati, his verbis edidit: [omnes iudices inuigilare præcipimus, & delatores pœnis afficere: apertissimi enim iuris est, vt quod ex cuiuscunque patrimonio ceciderit in casum, & legibus, & certo iuris ordine fisci aduocatis agentibus vindicetur: sed quia nonnulli præcipites secundum ius possessa patrimonia deferre non cessant, damus omnibus qui se ipsos existimant nonita delatores seuentatem iudicij implorare ferto districtam. Nemo enim potest delatorem plus agnoscere, quàm ille, qui per eius nequitiam sustinuit.] Hactenus constitutio illa relata in *l. 2. Codicis Theodosiani commemorati, & in † l. 15 pen. C. de delato. lib. 10. Iustiniani*, in qua desunt postrema illa verba. [Nemo enim potest, &c.] sanciuit Constantinus delatores ad deferendum admitti non debere, sine aduocato fisci, sine quo, nec à Præside quidem fit bonorum vacantium prosecutio *l. vlt. de bonis vacantibus. lib. 10.* nec à iudicibus causarum fiscalium *l. vlt. C. de aduoca. fisci*. Aduersus hos delatores, qui sine fisci aduocato deferunt, nullam certam pœnam statuit Constantinus, ob id Lucas à Penna *in rub. C. de delato. col. 1. vers. erit autem pœna*, dixit, † pœnã hanc esse arbitrariã. 16 Et Accursius *in d. l. pen. & ibidem in fine*. Io. à Platea scripserunt.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

piserunt esse poenam abscissionis linguæ, & sit legi sancitũ in Codice Theodosiano, quod ex eius lectione falsum esse
17 constat. Puniuntur † etiam delatores delatum crimen nõ probantes, si causa est pecuniaria, vt tantundem fisci erario inferant, quantum ipsi accepturi fuissent, si crimen ipsi sum probassent. *l. si mutus. §. vlt. & l. Arianus. §. 1 ff. de iure fisci.* si verò causa est capitalis, punitur delator extra ordinem iudicis arbitrio tanquam calumniator. *d. de re. ff. de iure fisci; glo. in d. l. pen. C. de delat.* & sensit Lucas à Penna. *in d. vlt. C. de delator. col. 2. vers. sitne dicunt aliqui.* qui affirmat, notari etiã infamia. Scribit etiam ipse Lucas *eodem in loco, col. 3. vers. sed*
18 *pone.* quod si delator † detulit crimen publicè notum, desensiones verò occultæ: & facta in contrarium habeantur, à poena excusabitur, si suam vel suorum prosecutus est iniuriam: secus verò si sua non intererat, nam tunc punienda est. Verum Bernardus Diaz, *in practica Criminali cap. 6. nu. 6. vers. ega tamen.* scribit, hoc in casu esse mitius puniendum
19 subiungit etiam iudicis arbitrio † relinquit, an delator per calumniam probare non potuerit accusationem, vel potius habuerit iustam causam ignorantiæ. Caterum Io. à Platea *in l. ex varia. n. 2. post gloss. ibi, & in l. vlt. in fine C. de delat.*
20 ro. scribit, delatorem † delatum crimen non probantem, tribus poenis affici, infamiæ scilicet, vt tantundem inferat fisco, quantum ipse esset accepturus probato crimine. Et demum corporali, si consueuit iniustè deferre. Et pro calumnia puniri hunc non probantem crimẽ annotauit etiã Iulius Clarus *in practica criminali. §. finali q. 7. in fine.* Et demũ punitur delator non probans delationem vt reficiat expensas litis illi delato. *Ita Mansilius in practica criminali. §. superest. n. 6. & Lanzellotus in tract. de pretore, lib. 1. q. 9. §. 3. tit. de denuntiationi. n. 11. in fine.* Sic fortius dicimus, delatorem co-
21 actum teneri, *vt dicemus infrà.* Iure Pontificio † sancitum est, delatorem, ob cuius veram delationẽ aliquis fuit proscriptus, aut morte affectus, communione priuari: quod si catechumenus sit, differri eius baptisma. *Ita legitur in cap. delatores, 5. q. 6.* Si verò falsum detulit delator, lingua ei præscinditur, aut caput amputatur. *cap. delatori, 2. dist. 1. q. 6. & tradit Simon Maiolus in tract. de irregularitate, lib. 5. cap. 20. n. 4.*
22 Cæterùm Præpositus † *in d. delatori.* explicat poenam abscissionis linguæ, in clericis esse officij amissionem, capitis verò amputationem esse amissionem dignitatis, & depositionis: In laicis secularibus verò linguæ abscissionem esse perpetuum silentium standi in aliqua ecclesia: capitis verò amputationem esse amissionem dignitatis, si quam habet.

Cæterùm delator, qui delatum crimen non probauit, certis casibus excusatur, vt scribit Bart. *in l. 1. ff. de iure fisci;* manifestius Io. à Platea *in lex varia. in fin. C. de delat. lib. 10.* qui enumerat quinque casus. Lucas verò à Penna *in rub. C. de delator. in fine.* refert septem. Primus casus est, quando
23 quis † defert causam alterius ciuitatis, quam Romanæ: cũ iura prædicta loquãtur proprie in fisco Imperiali, *vt inquit glo. indicta ex varia. Et probant. l. 1. C. de bonis vacc. lib. 10. & l. 5. ff. de iure fisci, vbi Bart.* Secundus est casus, quãdo † quis de-
24 tulit ad sui vtilitatem, vt si habet iura cessa à fisco. *d. l. 1. de iure fisci secundum vnam lecturam,* vel si causam cum fisco commonem habet. *l. deferre. §. sed communem ff. de iure fisci.*
25 Tertius est casus, quãdo † quis defert ex necessitate offi-
26 cij, *de quo dicemus in subsequenti capite.* Quartus casus, † quãdo quis defert sine spe præmij. *l. 1. ff. de iure fisci.* Quintus casus, quãdo † quis defert causa vltionis odij aduersus prouocantẽ. *Ita Platea in dict. l. 1. ex varia. in fine C. de delat. lib. 10.*
27 Ratio est, quia facilè ignoscitur ei, qui voluit vindictam sumere contra eum, à quo fuit prouocatus. *l. qui enim maior. §. si liberum. ff. de bonis liberis.*

Secundum est huius nostræ disputationis caput, quod pertinet ad delatores coactos, qui pro sui officij munere deferre debent criminosos, & bonorũ fisci occupatores.
28 Horum aliqui † à iure ipso communi sunt constituti, sicuti sunt adoocati & procuratores fisci. *l. pen. C. de delato. lib. 10.* Aliqui verò dispositione statutorum eligũtur, *vt scribunt Marianus Socinus. senior. in l. qualiter & quãdo n. 30. de accusa. & Iulius Clarus in practica criminali. §. final. q. 7. sexto autem.* Anciani vulgò appellantur: & nisi libet eligi potest, etiam si vilis & pauper sit *secundũ C. Iacob. in d. q. 7. vers. quare*
29 *igitur.* Cæterum dubitant interpretes nostri, an † ij Anciani teneantur denunciare omnia delicta, vel potius ea tantùm, quæ sunt notoria, seu quæ probari possunt? Et teneri deferre notoria tantum scripserunt Præpositus *in cap. de accusationes. col. 2. vers. quare in malefitiis n. 9. 2.* & Marianus Socin. Sen. *in cap. qualiter & quãdo. n. 17. de accusatio.* qui refert & testatur hanc esse communem opinionem *quã vidi sentit suus Nauarrus in capitulo verb. 11. q. 3. n. 105. & Dom. Soto in tract. de ratione tegendi, vel detegẽdi secreta, membro 2. q. 6.* Et
30 confert illa magis recepta Doctorũ traditio, dum scribit, conscium criminis læsæ maiestatis, qui etsi debet proditores deferre *l. quisquis. C. ad l. Iuliam maiestatis.* nõ teneri tamen proditores accusare, quando ipsum crimen probare non potest. *Ita sanè permulti, quos longa serie vidi infrà in casu 321. n. 10.* Hanc tamen sententiam non esse vsu forensi receptã, dixerunt Bern. Diaz *in pract. Crimin. Canon. cap. 6. Lanzellotus Conrad. in tract. de Pretore, lib. 1. cap. 9. §. 3. tit. de denuntiationi. n. 5. & admittit Clarus in pract. criminali. §. finali. q. 7. vers. sitne itiam.* Qui quidem forensis vsus stylusque locũ non habet, quando delictũ est ita occultum, quod ancianus vel Syndicus ille denunciare eum non potest. *sicuti Clarus tradit præsertim in loco post Alber. in tract. statutor. in secunda parte. q. 22. qui affirmat se ita sæpè obtinuisse.* Possumus facilè dicere, hos 30
ancianos, Syndicos, vel consules teneri denũciare eo modo, quo nouerint perpetrata delicta, sine probari, sive non probari possint, modo adhibeant diligentiam in perquirendis probationibus, vel iudicijs contra ipsos delinquẽtes. Ita simili in casu declarant Alciat. *in l. 4. §. caro. in 4. nota de verb. oblig.* & Cagnolus *in l. culpa caret. n. 27. de reg. iuris. quos secutus sum in d. casu 357. nu. 17. vers. hos tamen, &c.* Scribuit ij, conscium criminis læsæ Maiestatis posse per modũ admonitionis denunciare detegendo quidquid ipse scit, eo modo quo scit. Non autẽ tenetur accusare, & oneri probandi se adstringere, & in specie nostra practica ipsa forensis ita demonstrat. Nam, vt scribit Clarus *in d. q. 7. vers. quare nunc, &c.* anciani † isti, vel consules, vel Syndici denũciat iudici 31
apud acta, quod tali die commissum fuit tale maleficium à Litio, & esse de eo informatos Petrum & Ioannem, & si delictũ est occultum sufficit, quod denũciet, se à tali, vt putà Caio audiuisse, atque ita non tenẽtur isti probare, sed iudex ipse audita denunciatione inquirit de delicto examinando testes in denũciatione nominatos & alios quos habere potest. Et potest ipse iudex citari facere offensum, vt si ei placet subministrare indicia & probationes, id faciat. & aliquando (inquit Clarus) mandat iudex denũciantì, vt melius se informet, & termino biduì vel triduì veniat de omnibus informatus, & curiæ referat. Et ex prædictis intelligimus hos † ancianos & similes non teneri se sub- 32
scribere delationi seu denunciæ, vt teneantur ad poenã extraordinariam, loco abrogatæ poenæ talionis. *Ita in sperio Angelus in l. 1. quidẽ. n. 3. C. de accus. Amodeus in tract. de Syndic. n. 25. vers. sed in pract. Angel. Aret. in tract. malefic. in verbo. Nec non ad denunciat. n. 12. Gram. in cõment. ad const. Regni pag. 61. n. 15. Bost. in tract. caus. Crimin. tit. de denuntiat. n. 14. & Clarus in d. q. 7. vers. ulterius quaro, qui testatur ita quotidie obseruari.* Ex prædictis etiã consequitur, hos † ancianos, Syndicos & si- 33
miles, qui pro sui officij munere tenẽtur denunciare perpetrata delicta nõ teneri reficere expẽsas factas à delato, si eũ à delatione absolui contingat. *Ita Albericus in l. 1. quidẽ. n. 9. in fine C. de accusat. Amodeus in tract. de Syndicatu. nu. 85.* & ita in foro seruari testantur Clarus, *quem mox referam.* & alij, quos retuli infrà *in casu 321. nam. 13.* vbi declarauì, non procedere quando huius denunciationis apparet euidens & manifesta calumnia. Id quod etiam annotauit Clarus *in d. q. 7. in fine* qui sensit, sic esse intelligendã nouã huius Do- 34
minij † Mediolanensis constitutionem *in tit. de accusationib. cap. si quis quemquam,* qua sancitum est, quod ille, qui aliquẽ calumniosè detulerit, accusauerit vel notifiauerit, condẽnetur in duplicatis expensis versus partem vltra poenas à iure inflictas. loquitur sanè constitutio, quando calumnia est euidens & manifesta, non autẽ quando est præsumpta, sicuti & ego ipse *infrà in d. casu 321. n. 25.* declarauì Decretũ Papiæ. *31. sub rub. quod si quis denunciauerit, &c.* dixique, hanc esse Aretinii interpretationẽ. Delatores prætacti qui † pro 35
sui officij munere deferre tenentur, non consequũtur præmium à iure vel statutis præstitutum delatoribus. Ita Bar. *in l. si quis in grani. §. vtrũ. n. 2. ff. ad S. C. Syll. de his quib. vt ind.*

dum

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

dum dixit, præmium à statuto præstiturum capiendi banpitū, non deberi illi, qui officij necessitate illū prehendit. *& Bart. secuti sunt Mart. Lend. in tract. de prin. tit. de eff. dom. in §. Angel in §. iubemus, in mult. de cel. & in specie nostra Pet. Greg. in lib. 35. Syntagma. iuris, cap. 4. n. 15. & accedunt Angelus Aret. in tract. maleficiorum, in verbo. Ne non ad denunciationem. vers. quaro, de quæst. Roman. in d. §. vtrum, n. 4. Ignem n. 5. & Marsil. in cons. 10. nu. 4. 4. lib. 1.*

Tertium huius disputationis caput est de delatoribus, qui seipsos deferunt, *de quibus in tit. illo. C. de iis, qui se deferunt. lib. 10.* His sanc † præstitutum est à lege maius præmiū, quàm delatoribus illis, qui alios deferunt: *vt statim intelligemus.* Et ea quidem ratione fortè moti sunt Legislatores, quod difficilius est, quem seipsum deferre, & prodere, quàm alios: ob id maiore præmio inuitandos est. Præmia cum sint distinctim constituta, facit, vt aliquot casus ad faciliorem declarationem distinguamus atque constituamus.

37 Primus itaque casus est, quando † hæres grauatus restituere bona fideicōmissario incapaci, defert fisco dispositionem hanc. Hoc sanè casu consequitur hæres iste tertiā partem totius hæreditatis: sicuti statuit Constantinus *in l. vnica, in prin. C. de iis, qui se deferunt. lib. 10.* cuius verba hæc sunt: [Is cuius tacitæ fidei cōmissa fuerit hæreditas, statim officio grauitatis tuæ nuncier, & gesta prodat, & continuò quod actum fuerit renunciet, & post hanc fidem, tertiam ex omnibus defuncti bonis percipiat portionem.] Hactenus Constantinus. Et *rursum hunc passim admittit Accursius in l. edicto. §. sit autem. ff. de iure fisci. Bart. in l. senatus. 40. tit. & M. Antoninus Peregrinus, in tract. de iure fisci. lib. 2. tit. 2. nu. 16. vers. aut deferit, à quo.* Et hic quidem delator etsi criminis quodāmodo particeps est, non tamen quo ad vtilitatem dicitur seipsum deferre: sed alum potius, nēpè fideicommissariū, cui tenebatur restituere. Et propterea delator iste consequitur solummodò tertiā partem delatoribus regulariter (*vt diximus suprà*) præstitutam. Et tertia hæc pars est omniū bonorum testatoris: sicuti manifestè statuit Constantinus, non autem tertia pars dodrantis, vt malè intellexit Io. à Platea *in d. l. vnica. n. 6. vers. primò quando. C. de iis, qui se deferunt, vbi Cuiacius vno verbo meritè fecit ibi in vers. quod si hæres.*

38 Secūdus est casus, quando ipse mer † fideicommissarius, cui relinqui nil potuit, seipsum defert. Hoc in casu consequitur delator iste dimidiam ipsorum bonorum sibi relictorum, quemadmodum constituit idem Constantinus *in d. l. vnica, vers. quod si eius verba adscripsi.* [Quod si ab vxore defuncti illud ad officium deuotionis tuæ fuerit reuelatū; ipsa etiam quam functus esse voluit hæredem (si gesta apparuerint) tali præmio mācipetur, vt ex omni patrimonio medium consequatur, & cū fisco nostro celebret diuisionem.] Hæc Constantinus. Idem prius constituisse Traianū, refert † Paulus *in l. edicto. §. 1. ff. de iure fisci.* Pauli verba hæc sunt. [Idem postea edicto significauit, vt quæcunque professa esset vel palām, vel tacitè relictū sibi, quod capere nō posset, & probasset iam id ad fiscum pertinere, etiamsi id non possideret, ea eo quod redactum esset à præfectis ærario partem dimidiā ferat.] Hactenus Paulus, qui sic est intelligendus, dum & ab initio ipsius responsi sic scribit, [Edicto Diui Traiani, quod proposuit, significatur, vt si quis antequam causa eius ad ærarium deferatur, professus esset eam rem, quam possideret capere sibi non licere, ex ea partem fisco inferret, partem ipse retineret.] Hæc Paulus, qui dum dixit, partem ipse delator retineret, de dimidia intellexit. Et ibidem annotauit Accursius, & rectè tum ob verba subsequentis responsi à nobis supra relati, tum

40 etiam quia quando † fit memio partis, Intelligitur de dimidia, *l. nemō fi. iarum §. portionis. ff. de verb. signif. Et* ibidē Rebuffus *vers. statò etiam,* annotauit post Iasonem *in l. planè. n. 2. §. vlt. de legat. 1.* quod si statuto sancitū sit, bona alicuius applicari debere pro parte fisco, & pro parte parti, intelligi, quod singuli habeant dimidiam: Et hic quidem secundus casus differt à præcedenti, cum hic seipsum deferat: in eo verò primo deferat potius alium, quàm seipsum, *vt ibi diximus.* Porrò dimidia hæc portio intelligitur omnium bonorum defuncti sibi relictorum, *vt etiam fecit Cuiacius in d. l. vnica. C. de iis, qui se deferunt. lib. 10.* Nō autem dodrantis, *vt malè annotauit Accursius in l. edicto. §. autem in verbo, vulgare. ff. de iure fisci, & Io. à Platea in d. l. vnica n. 9. vers. & fideicom. in capax, qui sic intellexit. ex l. cum tacitum. ff. de iure fisci.*

Extenditur hic casus, vt locum habeat etiam quando hæres † grauatus restituere fideicommissario iocapaci, defert ante apertum testamentum: deinde apertis ipsis tabulis, fideicommissarius seipsum incapacem defert: Nam adhuc ipse fideicommissarius, non autem hæres consequitur præmium, *d. l. edicto. §. cum ante. & admittunt passim. gla. ibi. Bart. in l. senatus. §. Senatus. ff. de iure fisci. Perugnius in tract. de iure fisci. lib. 2. tit. 1. lib. 16. vers. si vero incapax.* etsi Platea *in d. l. vnica. n. 10. vers. quis professus. C. de iis, qui se deferūt,* aliter sensit. Præmiū autē existimo esse, totius hæreditatis, cū delatio facta sit ante restitutionē ipsi fideicōmissario factam. 41

Tertus est casus, quando ipse mer † fideicommissarius, cui relinqui nō potuit, se ipsum defert, postquam hæreditas ipsa fuit sibi restituta. Hoc sanè casu fideicommissarius consequitur tantummodò dimidiam dodrantis, nò autem totius assis, sicque hæreditatis etiam sibi restituræ. Ita cōstituisse Antoninum refert idem Paulus *in l. cum tacitum. ff. de iure fisci.* cuius verba hæc sunt, [Cum tacitum fideicommissum is, cui datum erat, capere se nihil posse detulisset, in quæstionem venit, dodrantis, an totius assis partem dimidiam ex beneficio D. Traiani recipere deberet.] De qua re extat rescriptum Imperatoris in hæc verba, [Imperator Antoninus Iulio Ruso. Qui tacitam fidem accommodauit, vt non capienti restitueret hæreditatem: si deducta parte quarta restituit, nihil retinere debet: quadrans autem, qui hæredi imponitur ipsius, eripiatur, & ad fiscum transferatur. Vnde dodrantis semissem solùm capit, qui se detulit.] Hæc Paulus. Et hic quidem casus, vel ea ratione differt à præcedenti, quod eum in hoc passus sit fideicommissarius restitui ab hærede, visus quodammodo est consentire, vt hæres ille haberet quartam illam, & ob id non potest dici detulisse, ipsum hæredem retinere illam non posse: tota ergo quarta fisco acquiritur. In illo verò secundo casu suprà relato cessat consensus iste.

42 Quartus est casus, quando quis † defert seipsum inca- 43
parem suæ culpa & facto indignum. Hoc sanè casu delator iste nihil lucratur, l. post legatum. §. vlt. ff. de iis, quibus vt indig. cuius verba hæc sunt, [Omnes, qui vt indigni repelluntur, submouēdi sunt à præmio, quod secundùm edictum Diui Traiani datur his, qui se deferunt.] Hæc Paulus, qui hoc idem repetit *in l. edicto. §. ait, qui. ff. de iure fisci.* his verbis. [Eos, qui quasi indigni repelluntur, submouendos esse ab eiusmodi præmio: id est eos, qui de inofficioso egerunt, vel falsum dixerunt testamentum, qui vsque ad finem litis oppugnauerunt testamentum.] Hactenus Paulus. & hunc casum passim admittunt interpretes nostri: *nempe Bart. in l. Senatus. §. Senatus. ff. de iure fisci. Io. à Platea in d. l. vnica. n. 8. C. de iis, qui se deferunt, & ibidem Lucas à Penna col. 4. vers. ex eis autem. Et M. Anto. Peregrinus in d. tract. de iure fisci. l. 2. tit. 1. nu. 16. vers. aut verò deferr.*

Quintus est casus, quando quis † post apertas tabulas se 44
ipsum defert, & ab alio iā fuit delatus ante apertas tabulas. Hoc casu præmium nullum defertur seipsum deferēti post delationem ab alio factam. Ita respondit Paul. *in d. l. edicto. §. cum ante. ff. de iure fisci.* Cuius verba adscripsi. [Cum ante apertum testamentum, tacitum fideicommissum nūciatum esset ab his, qui fidem tacitam susceperunt: deinde post apertas tabulas à fideicommissario delatum esset: Diuus Antoninus recipi professionē eius iussit: neque enim dignam esse præmio tam præcipitem festinationem prioris. Et cum quis se nunciet non capere, potius confiteri de suo iure, quàm aliud adferre videtur.] Hæc Paulus.

CASVS CXCIX.

De actus dubij interpretatione, qualis recipienda sit interpretatio, facilis & diligens enarratio.

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrio relinquitur dispositionis dubia interpretatio.*
2 *Interpretationem à subiecta materia sumi.*
3 *Interpretationem sumi vel à natura rei, vel verisimilitudine.*
4 *Interpretationem æquitati remunire debere.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

5 *Interpretationem necessariam dici, quæ per rationem fit.*
6 *Interpretationem benigniorem recipiendam esse.*
7 *Interpretationem a vocibus verborum non esse sumendam.*
8 *Interpretatio illa sumenda est, quæ a prudentibus reprehendi non potest.*
9 *Interpretationem iuri communi consentaneam, recipiendam esse.*
10 *Interpretationem à verisimili sumendam esse.*
11 *Interpretationem sumi a consuetudine.*
12 *Interpretationem illam esse sumendam, quæ casui magis necessario conuenit.*
13 *Interpretatio illa sumenda est, quæ vtrique partium sit consultum & satisfactum.*
14 *Interpretationem vtrique casui conuenientem, sumendam esse.*
15 *Interpretatio illa sumenda est, quæ contrahentium alter damnum non sentiat.*
16 *Interpretationem illam sumendam, ne alter contrahentium decipiatur.*
17 *Interpretatio, quæ culpam & iniquitatem excludit, recipienda est.*
18 *Interpretationem à proximis, non à remotis esse sumendam.*
19 *Interpretationem esse sumendam, ne actus eluforius sit.*
20 *Interpretationem esse recipiendam ex viri boni arbitrio.*
21 *Interpretatio illa sumenda est, quæ legum correctio existatur.*
22 *Interpretatio, quæ actus sustineat, recipienda est.*
23 *Interpretatio, quæ pugnantia ad concordiam reducunt, sumenda est.*

TAnta est aliquando verborum ambiguitas, vt maximè hæreant homines in illorum interpretatione: quamobrem vbi cessant illi, quibus vel disponens, vel lex interpretationem mandauit, iudex † ex suo arbitrio interpretatur: ita Baldus *in l. voluntatis, num. 1. vers. si vero non sit commissum. C. de fideicommiss.* idem respondit Roman. *cons. 376. Quæstio est numquid, col. penult.* quem secutus est Marsil. *in l. quæstionis modum, nu. 4. de quæst.* idem docuit magni nominis I.C. M. Mantua *in c. nonnulli, §. sunt & alij. vers. sed aduertendum, de rescript.* reiecta opinione Barbat. *ibi. nu. 70.* qui post Bald. *in rubr. C. de iis qui accusare non possunt,* (apud quem hoc scripsi nō reperio) censuit, quod vbi agitur de vocabuli significatione, non recurritur ad iudicem arbitrium, quod verè scribit Bald. *in cap. postremo, de appellat.* & cum illo idem Mantua *in c. vlt. nu. 1. in fin. de consciend.* scio tamen iudicis partes has esse, vt primum obseruet † subiectam ipsam materiā, quæ magnam præbere solet dubiis interpretationem, vt annotauit gloss. *in l. ex causa, de cōdit. & demonstr.* quam *pracitato loco* annotauit Roman. cui multa accedunt, quæ scribunt Ruin. *cons. 3. num. 20. lib. 1.* & Cagnolus *in proœm. ff. in prin. num. 10.* dum illam glossam commendant: verbum scilicet vnum pro altero, ob subiectam materiam interpretari solere. Accedunt quæ scripsimus *supra lib. 1. q. 7. num. 18.* accedit Crauetta *cons. 3. num. 12.* dum respondit post Bald. 3 esse facienda † interpretationem, vel secundùm naturam rei, vel secundùm verisimilitudinem, idem *cons. 35. num. 31.* 4 obseruabit & illud iudex, vt † æquitati consentaneam magis interpretationem amplectatur, iuxta *l. in his, ff. de condit. & demonstr.* & respondit Socin. *sen. cons. 119. col. 7. in fine libro 1.* post Bald. *in l. cum allegas, in fin. C. de vsuris,* hanc tamen interpretationem ex æquitate probabilem appellauit Baldus *cons. 411. Quidam Mediolanensis, col. 1. lib. 2.* & Crauet. *cons.* 5 *131. nu. 37.* qui illam esse † necessariam dixerunt, quæ per punctum rationis fit: huc accedit quod respondit Soc. sen. *cons. 23. col. 7. vers. de consuetudine probatur, & cons. 15. col. 8. vers. nono probatur, lib. 2.* † interpretationem eam in partem esse faciendam, quæ maiorem benignitatem continet, ex *l. vlt. C.* 7 *qui bonis cedere possunt:* sic ex ratione † est facienda verborum interpretatio, non ex ipso cortice: ita Bald. *cons. 17. Dominus Papa, column. 2. lib. 1.* quem est secutus Crauet. *cons.* 8 *263. col. 2. vers. itaque sic causa.* illam pariter † interpretationem recipiet iudex, quæ a prudentibus reprehendi nō possit, *l. Saluius Arist. ff. de leg. præst. in.* & egregiè responderunt Soc. sen. *cons. 1. colu. lib. 1. & cons. 21. nu. 8.* Soc. iun. *cons. 2. n. 129.* 9 *lib. 1.* & Crauet. *cons. 3. nu. 23. & cons. 5. nu. 14.* ita † interpretationem iuri communi magis consentaneam probabit. *l. si stipulatus, de vsuris, & respon. Brun. cons. 131. numero. 10. sic &* † interpretationem recipiet, quæ verisimilis magis est. Crauet. *cons. 135. n. 33. & quæ* 10 *infior sit ex multis scriptura sensibus.* Crauet. *cons. 70. n. 14.* Sic etiam eam approbabit, † quam iam 11 consuetudo recipit, Dec. *cons. 411. n. 13.* qui respondit, consuetudinem omnem dispositionem interpretari, nec cōsuetudo hæc necessariò esse debet præscripta, sola enim observantia sufficit. Castren. *cons. 341. Quia circa donationem, col. vlt. lib. 1.* Socin. *sen. cons. 111. col. vlt. vers. sed certè possumus, lib. 3.* Dec. *cons. 116. col. vlt.* Crauet. *cons. 261. n. 3. & cons. 194. col. 14. vers. 21.* Obseruabit & illud iudex prudens, vt eam recipiat 12 interpretationem, quæ casum magis necessarium comprehendit *l. in his, §. sed & si forte, ff. de solut.* respondit Crauet. *cons. 351. n. 34. & cons. 149. n. 12. & cons. 171. n. 4.* Illam etiam † 13 interpretationem obseruabit magis iudex, quæ vtrique partium consultum satisfactúque sit, *l. adoptatus, §. 1. de vitiis, ampl.* Baldus *l. bonorum, q. 5. C. qui admitti,* Alciatus *dersi. 27. in fi.* secutus est Crauet. *cons. 201. n. 16. & cons. 90. n. 1.* qui & illud respondit, † interpretationem vtrique conuenientem obser- 14 uandam esse. Confirmatur, quia illa recipi magis debet † 15 interpretatio, qua contrahentium alter damnum non patiatur, *l. 3. §. 1. ff. de arbit.* sic Crauet. *cons. 143. n. 17. cons. 169. n. 5.* & ideò respondit idem Crauet. *cons. 9. nu. 8.* illam non esse sumendam † interpretationem, per quam vna partium de- 16 cepta esset, illud etiam obseruabit, vt eam admittat interpretationem, quæ minus præiudicialis, est, *l. 1. ff. de fundo dotali, l. iunior. C.* Crauet. *cons. 13. n. 24.* Hinc dicimus † interpretationem 17 illam esse recipiendam, qua culpa excluditur, ita Crauet. *cons. 151. n. 8. 536.* & illa excluditur, qua fraus excluditur. Dec. *cons. 218. col. vlt.* & quæ iniquitatem non continet. Crauet. *cons. 186. n. 14.* Illud etiam obseruabit iudex vt interpretationem 18 à proximis, non autem à remotis deducat, quoniam quæ à remotis deducitur, quamis minima contraria coniectura tollitur, ita Socin. *iun. cons. 28. n. 109. lib. 1.* Illud pariter est alterum obseruandum, ita esse faciendam interpretationem, † 19 ne actus vel dispositio sit eluforia, *l. si quis vendo, in prin. de leg. 1.* Crauet. *cons. 55. n. 7. cons. 5. n. 15. & cons. 171. n. 3.* & sic interpretatio illa magis recipitur, quæ sit ex arbitrio boni viri. 20 Crauet. *cons. 136. n. 39.* Præterea illa † interpretatio magis re- 21 cipitur, per quam legum correctionem existimamus, *l. præcipimus, cum similib. C. de appel.* si tamen correctio sit illa, quæ ad ius commune reuertitur, iuxta *l. si vnus, §. pactum, vbi gloss. & late Ias. n. 7. ff. de pactis,* fauorabilior est illa deinde interpretatio exteris præualere debet, per quam actus sustinetur. 22 *l. quoties, de verbo dub. l. quoties, de reg. iur.* Dec. *in c. quoniam Abbas, n. 16. de offic. deleg. & in l. si donationis, n. 11. C. de collat.* Iate Cephalus *cons. 113. n. 5. lib. 1.* exteros iuris præuerte. Illud eodem iudex obseruabit, vt eam admittat † interpretationem, quæ pugnantia ad concordiam reducit, ita omnes *in l. vbi repugnantia, de reg. iuris, & in c. inter dilectos, de fide instrum.* Non prosequor vtinam, nam alia permulta diuinso & diligenti occurrent. Illi † etiam pari ratione non esse duxi, quod, quando agitur de sola vocabuli interpretatione & significatione, quæ in iure habetur, nullum dari in eo iudicis arbitrium: quemadmodum tunc solaris dispositio spectatur, ita intelligo atque declaro Baldum *in c. postremo, de appella.* quem secuti sunt Felin. *in c. nonnulli, §. sunt & alij. n. 60. de rescript.* Catellianus Costa *in suis mecum in verbo, iudices arbitrium.* Mantua *in c. vlt. n. 17. in fine, de cōpet.* quamquam idem Mantua *in d. §. sunt & alij. sed aduertendum,* dubitauerit, imò Baldi doctrinam iure non probari sensit. Ego opinor, satis iure probari, quoniam si vocabuli significatio à iure scripto habetur, ius est certum: ergo cessat iudicis arbitrium, quemadmodum *superiore libro* explicauimus, suijs enim iudicis arbitris relinquuntur, quæ facti sunt, & quæ verè ignorantur.

CASVS CC.

Vasallo si in regno Neapolitano subfeudum cōceditur, an regis, vel potiùs vasalli subinfeudantis vasallus efficiatur, Marini Freccciæ iurisconsulti opinio confutata.

SVMMARIA.

1 *Vasallus, cui concessa est in regno subinfeudandi facultas, sub-vasallum non sibi, sed Regi acquirit.*
2 *Marini Freccciæ opinio reiecta.*

3 Corre-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

3 *Correctio legis, quæ ad ius antiquum reuertitur, fauorabilis.*
4 *Interpretatio quæ minus lædit ius, recipienda est.*
5 *Dominus directus, feudum sui vasalli subinfeudare non potest.*
6 *Vasallus feudum suum potest subinfeudare.*
7 *Actus quando tribuat auctoritatem præstandi.*
8 *L. 1. §. omnia. C. de veteri iure enucleando declaratur.*
9 *Electus dicitur non ab eligente, sed à mandante eligi.*
10 *Vasallus subinfeudatus ex coniecturis dicitur Regis concedentis auctoritatem subinfeudandi.*
11 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando ex coniecturis vasallus subinfeudans efficias subuasallum esse Regis concedentis auctoritatem subinfeudandi.*
12 *Vasallo subinfeudanti si deinde Rex assentiat, Regi subuasallus non acquiritur.*

POsteaquam superiore casu diximus de iudicis arbitrio, quod versatur in interpretatione vel dispositionis ambiguæ, vel verborum, quæ diversas interdum significationes habent: è re fore existimaui huc adferre illam disceptationem, quam Marinus Freccia eruditus Iurisconsultus, *in Comment. feudorum, lib. 1. sub rub. De origine Baronum, cap. vidimus, num. 46.* recenset: quo loci *num. 54.* aliqua iudicis arbitrio tribuit. Iuris quæstio hæc est: Quando in regno Rex derogando constitutioni Regni subinfeudationem prohibentis, concedit suo † vasallo facultatem subinfeudandi, an concessio hæc interpretanda sit, quòd is secundus vasallus sit vasallus subinfeudantis, vel ipsius Regis: ait Marinus *præcitato loco, nu. 46.* in ea opinione fuit, hunc esse vasallum Regis.
2 Ego aliquando interrogatus † contrarium respondi *in cons. 148. lib. 2. & in cons. 138. num. 16. lib. 4.* Nam concessione illa abrogatur Regni constitutio, & ad ius commune reuersum
3 est id quod † fauorabile est, *l. si vnus, §. pactus, vbi Iaf. nu. 6. ff. de pactis:* sensit in specie Ilero. *in ca. 1. in prin. de feudo non hab. propr. natu. feud.* & si fauorabile est, est etiam latæ interpretationis, quidquid Marinus censuerit. Quod ea ratione
4 confirmatur, quoniam in dubio est recipienda illa interpretatio, quæ iuris dispositionem minus lædit, vt *superiore casu* diximus: sed in casu nostro illa interpretatio, qua dicimus, subuasallum hunc effici vasallum subinfeudantis, & non Regis, minùs lædit ius: quod vel ex eo probatur: nam si Regis licentia intelligeretur, quod nomine Regis subinfeudaretur, duo indueeret. Primò abrogaret Regni constitutionem, qua absolutè subinfeudatio prohibetur: secundò,
5 tolleret ius commune, quo concessa non est facultas † Regi disponendi de rebus sui vasalli, atque ita concedendi alteri feudum, *cap. 2. de feud. dato in vicem leg. comm. vbi omnes,* & Afflict. *decis. 391.* & tamen si intelligimus solùm vasallo concessisse, vt suo nomine subinfeudet, redigit eam facultatem
6 ad ius commune: quo quidem iure permissum est † vasallo subinfeudare, *c. 1. §. 1. qna. al. olim feud. alien. paer. Curt. iun. tract. feudor. parte 4. n. 83.* quo etiam iure diximus, subuasallum non esse vasallum domini directi, & mediatis & immediati, *Curt. iun. loco iam citato, n. 89. & cons. 2. num. 1. Netti z. cons. 61. n. 11.* & *Socin. iun. cons. 16. num. 1. lib. 3.* Nec nostræ huic sententiæ adversantur auctoritates Iserniæ, & rationes quibus Marinus suam illam opinionem tuetur. Siquidem ab eo citatus Iernia non his in terminis, sed longè diuersis loquitur: rationes verò suæ eo spectant, quod tunc
7 actus tribuit auctoritatem præstanti, quando ab eo nemo potestas pendeat: iuxta † *legem secundum. 1. omnia. C. de veter. iure enucleà.* quam Marinus citat, & quam ita intellexit Iecsin *l. more. n. 28. de iurisd. omn. iud.* sed in casu nostro diuersum est, quia Rex ipse subinfeudare non potest, cùm tamen vasallus possit: illa ergo subinfeudatio à vasallo, & non à Rege procedit, ita possumus satisfacere *l. si pignori in fin. ff. famil. ercis. l. accessionibus. §. vltimo. ff. de diuers. & tempo. præscript.* quæ verè loquuntur cùm actus fit auctoritate illius, qui licendi potestatem habet: & quis quidem potestate caret ipsemet faciens, vt in eo, qui mandante testatore eligitur: nam is
9 † electus dicitur à testatore mandante, non ab eligente, qui exequitur. *l. vnum ex familia. §. si de Falcidia. de leg. 2.* quam ita declarant Dec. *cons. 151. col. 2. cons. 387. nu. 1. Crauet. cons. 128. n. 3. & cons. 141. n. 2. & 4.* & Tiraq. *de retract. cons. §. 11. gloss. 6. nu. 11.* Cætera, quæ fusius aliquando in eo responso adferebam, vt breuitati consulam, prætermitto.

Probata tamen Marini opinione, declaratur secundum eùdem Marinum *loco iam citato, num. 54. vers. Hæc autem perstringerem.* vt locum sibi non vendicet, cùm ex coniecturis
10 constaret, ita esse concessam subinfeudandi facultatem, vt is subuasallus sit subinfeudantis, & non Regis vasallus: quæ quidem coniecturæ multæ sunt, inquit Marinus, & à iudicis
11 arbitrio pendent. Prima quarum est, quæ desumitur à vicinitate scripturæ. *l. si seruus plurium. §. vlt. de leg. 1.* Secunda, ex Regis consuetudine, *arg. vel vniuersorum. ff. de pigno. actio.* Tertia, ex regionis & loci consuetudine, argumento eorum quę scribit Iernia *in c. 1. §. prætere. 1.* Quarta, ex immèlo collato beneficio ipsi Regi, arg. *l. si pater. ff. de donat.* Quinta, ex gratitate personę, cui feudũ concessum est, arg. *l. plenum. §. æquitas. de vsu & hab.* Sexta, cùm res ita in feudũ concedi consuetur. *arg. l. excepto. C. locati.* in his etenim diiudicandis verè iudicis arbitrium versatur: quandoquidem coniecturę omnes ab illius potestate vt plurimum pendent, vt suis locis diximus. Declarat secundò Marinus *loco iam relato, n. 55.* non procedere etiam eo casu, cùm Rex ab initio feudum sine hac potestate † subinfeudandi concessisset, & deinde vasal-
12 lus subinfeudasset: illique subinfeudationi Rex postmodum assensisset: nam tunc, inquit Marinus, non est is vasallus regis, sed subinfeudantis. Hęc ad secundam horum casuum Centuriam.

FINIS CENTVRIÆ II. LIBRI. II.

IACO-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

IACOBI MENOCHII IVRISCONSVLTI PRAESTANTISSIMI,

DE ARBITRARIIS IVDICVM, Libri Secundi,

CENTVRIA TERTIA.

CASVS CCI.

Enarratio amplissima, & non parùm accurata, quæ sint illæ qualitates, quibus non expressis rescripta gratiæ surreptitia reddunrur. Et inibi de differentiis rescripti gratiæ & iustitiæ. Et quid sit surreptio, & an ab obreptione differat.

SVMMARIA.

Rescriptorum genera, gratia & iustitia, & quæ illa sint.
2 Rescripta gratia facilius irritari, quàm rescripta iustitia.
3 Rescripta iustitia ob subreptionis vitium vitiari, solum per exceptionis.
4 Baldus in l. vlt. n. 4. in fin. C. sentent. rescind. non posse, declarauerunt.
5 Rescripta iustitia facilius concedi, quàm rescripta gratiæ.
6 Rescripta gratia odiosa esse.
7 Rescripta gratia maioris esse præiudicij, quàm rescripta iustitia.
8 Rescripta iustitia obligationem non minuere.
9 Obreptionem à subreptione ex communi opinione differre.
10 Subreptionem ab obreptione non differre ex veriori sententia.
11 L. Sed si hæc. §. patronum. ff. de in ius vocan. declaratur.
12 L. Si fideiusser. §. si eadem. ff. mand. sensus & intellectus.
13 L. 1. C. si nupta ex rescrip. pecun. intellectus, reiecta Berojj interpretatione.
14 Verbum, obripio à verbo surripio non differre.
15 Obripere, est latenter rapere.
16 Rescripta gratia iure vitiari obreptio, vt surreptio.
17 Surreptionem ipso iure vitiare rescripta gratia, vt vitiat obreptio.
18 Alex. cons. 60. in fin. lib. 2. confutatur.
19 Baldus cons. 252 lib. 1. declaratur.
20 Surreptionem iure vitiare ipso iure rescripta iustitia, vt vitiat obreptio.
21 Falsum exprimere plus est, quàm verum supprimere.
22 Surreptio circa causam finalem & impulsiuam commissa, quando vitiet.
23 Iudicii arbitrio relinqui, quando subreptio circa causam impulsiuam commissa vitiet.
24 Subreptionem vitiare rescripta, cùm suppressa talia sunt, quæ mouere potuerunt Principem ad non concedendum, vel difficilius concedendum.
25 Iudicii arbitrio relinquuntur qualitates narrandæ in precibus, ne rescriptum subrepsisse reddatur.
26 Rescripta cùm impetrantur, solum illæ qualitates narrandæ sunt, quæ in iure expressæ sunt.
27 Authoris non distinctio quæ qualitates in rescriptorum interpretationi narrandæ sint, ne subreptitia reddantur.
28 Iudicis arbitrium non versari in determinatis à consuetudine.
29 Glossa clem. 1. in verbo, alteri, de præben. declaratur.
30 Iudicis arbitrium esse, an qualitas non expressa in precibus, mouere potuerit Principem ad non concedendum.
31 Prauis obtinendi atque probandi rescripta subreptitia esse.
32 Rescripta gratia, ex quibus suppressis qualitatibus subreptitia reddantur.
33 Beneficium impetrans, narrare debet se esse clericum.
34 Impetrans beneficium, narrare debet suam natiuitatis qualitatem.
35 Illegitimè natus, ad ordines sacros promoueri non posse.
36 Alciat. lapsus lib. 1. Parerg. iuris, cap. 8.
37 Beneficium impetrans, narrare debet crimen, in quo se inuolutum reperit.
38 Excommunicatum remotum à beneficio, impetrare beneficium: non potest, non expressa illa remotione.
39 Beneficium impetrans, narrare debet plures dispensationes à se impetratas.
40 Beneficium impetrans narrare debet suam dignitatem.
41 Beneficium impetrans narrare debet aliud beneficium, quod iam obtinet.
42 Etiamsi tenue est.
43 Etiam si re ipsa beneficium primum consecutus non est.
44 Etiam si prima spelatus fuit.
45 Etiam si primum ipse impetrans, per vim occupauit.
46 Etiam si primum beneficium manuale est.
47 Etiamsi prima renunciatio, & renunciatio à superiore acceptata non fuit.
48 Etiam cùm prima renunciare promisit.
49 Etiamsi ordinatus est ad titulum Ecclesiæ alterius.
50 Etiam si est canonicus cum prebenda in alterius Ecclesia.
51 Etiam si pensionem obtinet.
52 Beneficium impetrans tacuit primum beneficium, quod sibi collatum ignorat: subripere secundum impetratam non dicitur, & ibi declaratur.
53 Cap. gratia, de rescrip. in 6. declaratur.
54 L. qui cum alia, de reg. iur. declaratur.
55 Beneficium impetrans præstimonij, quod obtinet, mentionem an facere teneatur.
56 Præstimonium quid sit, & vnde dictum.
57 Præstimonia duplicis generis.
58 Præstimonium aliquando in titulum dari.
59 Geminin. cons. 89. & Old. cons. 21. declarantur.
60 Beneficium impetrans narrare non debet fructus alicuius pro suo labore sibi ab Episcopo collatos.
61 Beneficium curatum impetrans, eius mentionem facere debet.
62 Beneficij appellatione curatum non venit.
63 Beneficium esse curatum narrare debet impetrans, & si illi per Vicarium seruire possit.
64 Beneficium impetrans narrare debet esse curatum, aut prodest concessio motu proprio facta.
65 Beneficium plebaniam habere narrare sufficit, esse curam animarum habere.
66 Ecclesiam collegiatam sufficit narrare, & esse curam animarum obtinere.
67 Beneficium curatum Episcopatui, vel Archidiaconatui annexum impetrans, sufficit si narret beneficium principale.
68 Beneficium curatum accidentaliter obtinens, non tenetur illud narrare in impetratione secundi.
69 Natura & non accidens spectari solet.
70 Beneficium impetrans cum ordinario, necesse non habet exprimere omnes illius qualitates.
71 Beneficium iuris patronatus impetrans, illius qualitatem omnino narrare debet, & ibidem declaratur.
72 Beneficium cathedralis ecclesiæ impetrans, qualitatem sinuarionis narrare debet.
73 Beneficium residuaria impetrans, illam qualitatem narrare debet.
74 Qualitas quæ inest sui natura in beneficio, narranda non est in illius impetratione.
75 Ripa consideratio in c. ad aures nu. 21. in fine, de rescript. explosa.
76 Beneficium residentia motu proprio collatum, tenet etiam qualitate illa non narrata.
77 Valorem beneficij narrandum esse in illius impetratione.
78 Valorem non esse exprimendum in collatione beneficij motu proprio facta.
79 Motus proprius quid sit, egregiè declaratur.
80 Motum proprium non firmare gratiam concessam contra concedentis voluntatem.
81 Clausulam motus proprij, tollere vitium subreptionis.
82 Clausulam motus proprij, vitium subtilitatis non auferre.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

83 Clausulam, motus proprij, non operari ad tollendum vitium falsa narrationis valeat.
84 Beneficium esse elastinum, narrare debet illud impetrans.
85 Beneficium esse cum commenda, narrare debet impetrans.
86 Beneficium esse regulare, narrare debet alterius secularis illud impetrans.
87 Beneficium seculare esse, narrare debet regularis illud impetrans.
88 Beneficium esse hospitale, debet narrare illud impetrans.
89 Clausulam, motus proprij, nihil operari, vt beneficium cum hospitale concessum censeatur, nulla hospitalis facta mentione.
90 beneficium cum hospitale si spectat ad collationem prelati regularis, in impetratione non est necesse dicere esse hospitale.
91 Beneficium alteri annexum impetrans, illius qualitatis mentionem facere debet.
92 Clausulam, motus proprij, nihil operari, vt beneficium alteri annexum tolletur censeatur, annexionis mentione non facta.
93 Beneficium alteri annexum accessorie impetrans, sufficit si narret beneficium principale.
94 Beneficium, quod est in collatione ordinarij unitum impetrans, illius qualitatis mentionem facere debet, & ibidem declaratur.
95 Beneficium monasticum quod.
96 Mandatum de providendo, de quo beneficio intelligitur, an de eo cuius collatio solius ordinarij est.
97 Rota decisio, 40. de rescript. in antiquis, declaratur.
98 Capitoli, mandato, de prebendis, in 6. sensus & declaratio.
99 Beneficium impetrans qualitatem vacationis narrare debet.
100 Vacationis nullo modo expressio, omnis vacandi modus continetur.
101 Rescriptum gratia si nectis, impetrans qualitatem vacationis omnino narrare debet.
102 Electio cum confirmari requiritur, vacationis modus exprimendus est.
103 Vacationis modo vno expressio, alter non continetur.
104 Vacationis modum ex communi voce, & fama narrare sufficit.
105 Vacationis modo vno expressio, alter continetur ex mente ipsius impetrantis.
106 Vacationis modum vnum in gratiis expectationis narrare sufficit.
107 Vacationis modum exprimere sufficit, cum clausula, quouis modo vacet.
108 Vacationis vno modo narrata, alter continetur in non odiosis.
109 Vacationis modo vno expressio, alter continetur, cum iam diu beneficium vacauit.
110 Beneficium impetrans, narrare debet per cuius obitum vacat.
111 Beneficium per obitum familiaris Cardinalis vacans, impetrans qualitatem illam narrare debet.
112 Familiarium Cardinalis beneficia impetrabilia non sunt, sed Pontifici reservata.
113 Familiaris beneficium esse dicitur reservatum, & si is mortis sua tempore familiaris esse desierit.
114 Familiaritas constans, non tamen cessat reservatio.
115 Familiaris remoto sua culpa, beneficium non desinit esse reservatum.
116 Familiaris beneficium reservatum dicitur, & si officium & administrationem adhuc ingressus is non sit.
117 Familiaris beneficium dicitur & illud, quando is etiam sua mortis tempore, administrationem non est ingressus.
118 Familiaris beneficium etiam illud esse dicitur, cum is per mortem sui domini desiit esse familiaris.
119 Familiaris Cardinalis & is dicitur, qui extra domum Cardinalis portionem suarum alimentorum consequitur.
120 Beneficium subfamiliaris reservatum etiam dicitur.
121 Beneficium familiari ignoranti & absenti collatum, reservatum etiam dicitur.
122 Vacationis modo expresso ex vna persona, non venit ex persona alterius, etiam ab clausulam, quouis modo.
123 Beneficium impetrans, quod fuit familiaris Papa: & deinde Cardinalis, sufficit, si narret illum fuisse familiarem Papa.
124 Beneficium quod notorie fuit familiaris Cardinalis, impetrans, non habet necesse narrare familiaritatis qualitatem.
125 Beneficij per resignationem impetrans, necesse non habet exprimere resignantem esse familiarem Cardinalis.
126 Familiaris sola prius clegie non efficit, vt sua beneficia sint reservata.
127 Familiaris, qui non fuit, non fuit suum beneficium esse reservatum.
128 Beneficium affectum impetrans illius qualitatis mentionem facere debet.
129 Beneficium vitio intrusionis affectum impetrans, illud vitium narrare debet.
130 Clausulam motus proprij, vitium intrusionis non tollere.
131 Beneficium litigiosum impetrans, illud vitium narrare debet.
132 Socini senioris, & Cassandri doctrina declarata.
133 Vnio beneficij in illius impetratione narranda est, & ibidem de vniione plura reuisiuia.
134 Beneficium impetrans, quando nomen Sancti exprimere debet.
135 Canonicatum impetrans, narrare debet nomen Canonici, per cuius personam vacat.
136 Beneficium impetrans, narrare debet statutum incatum illius Ecclesiæ si vacat.
137 Statuto iurato derogatum non censetur simpliciter, sed cum clausula, non obstante.
138 Beneficium impetrans, narrare debet iuc, quod alteri in ea competit.
139 Beneficium impetrans, narrare debet colorata possessionem, quam in eo alter obtinet.
140 Clausula, Vocatis vocandis: vel illa, dummodo non fit alteri ius quæsitum, tollit subreptionem, qua causari potuit ex iure, vel possessione alterius non narrata in impetratione beneficij.
141 Clausula, amotò quòliber illicito detentore, effectus.
142 Clausulam, motu proprio, supplere defectum narrationis iuris alterius, vel possessionis in beneficij impetratione.
143 Clausula, non obstante collatione alteri facta, effectus.
144 Coloratam possessionem alterius narrare non est necesse, cum vitiosa illa omnino est.
145 Error nominis possessoris impetrationem beneficij subreptitiam non reddit.
146 Beneficium expectatiuum habens non habet necesse ius alterius narrare.
147 Beneficium impetrans, alterius detentionem narrare debet.
148 Lis & processus pendens narrandus est in impetratione beneficij.
149 Beneficium impetrans, narrare debet ius alterius, si ex sola electione quæsitum.
150 Beneficium ab ordinario impetrans, qualitates beneficij narrare necesse non habet.
151 Valor beneficij coram Ordinario conferente non narratur.
152 Ordinario collatori, non est necesse narrare coloratam alterius possessionem.
153 Item, nec cætera si verisimiliter cognita.
154 Ordinarius præsumitur scire qualitates beneficiorum sua diœcesis.
155 Ordinarium causari prouidere motu proprio, Pontificem verò ad preces.
156 Ordinarij collationem non vitiari, nisi ex qualitatibus clare iure expressis.
157 Dispensationes strictissimè interpretari.
158 Dispensationes ad plura beneficia quando subreptitia.
159 Vnio quando subreptitia dicatur.
160 Vnio subreptitia an ipso iure vitiatur.

PVBLICE aliquando benevolis ac studiosis meis auditoribus enarrasi perutilem in iudicijs tractatum De rescriptis: & dum aliqua iudici arbitraria adnotassem, ad communem omnium vtilitatem, quam præceteris omnibus diligo, hæc adferre voui. Verũ quò facilius, quæ dictum sum intelligantur, sciendum est primò, duo esse † rescripti genera: vnum iustitiæ, hoc est, ad lites: alterum gratiæ, id est, ad beneficia, & his similia. Rescripti iustitiæ meminit textus in *lege, & si legibus. C. si contra ius vel vtilitat. public.* vbi Bartolus & cæteri. *capit. pastoralis, capit. sisistatis, & capit. super litteris, de rescriptis.* Rescripti gratiæ, meminit textus *capit. gratiæ, de rescriptis in 6.* & Clo-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

6. & Citmen. gratis, eo. Hanc diuisionem egregiè post cæteros fecit Rebuff. *in praxi beneficiorũ, in tit. De diuisione rescriptorum.* & vt in multis consentiunt, ita etiã in multis differunt: vt permultas differentias recenset Rebuff. *d. praxi, in. De differentijs inter rescripta gratiæ & iustitiæ.* Illa vna solum nunc annotanda est, rescripta gratiæ facilius irritari, quã iustitiæ: nam rescripta gratiæ ob vitium obreptionis, imò & subreptionis ipso iure vitiantur, ita latè multorũ auctoritatib. affirmarũt Soc. sen. *cons. 14. col. 3. li. 1. cons. 164. col. 1. cons. 169. in prin. li. 1.* sed clarius & latiùs Fel. *c. ad audientia. 1. n. 11. de rescript.* Soc. iun. *cons. 77. n. 83. & 84. li. 1.* & Crauet. *cons. 68. n. 2.* & Paris. *cons. 31. n. 11. lib. 1.* Rescripta verò iustitiæ, ob vitium subreptionis, imò & obreptionis non ipso iure, sed ope exceptionis irritãtur. ita scriptum reliquerũt Ias. *d. præscriptione. n. 3. C. si cont. ius vel vtil. publi.* Paris. *cons. 12. n. 17. li. 4.* & Vant. *tract. nullitatum, tit. De nullitate ex defectu iurisdict. deleg. 3. n. 50.* qui alios plures huius opinionis recensent. Quãquã Ias. sibi parũ cõstãs, *cons. 1. n. 1. li. 2.* disserite videtur dũ respondit, etiã hoc in casu esse rescriptũ ipso iure nullũ, & malè, quãdoquidẽ † Bald. *in l. vlt. n. 4. in fine. C. sentẽt. rescindi non posse,* qui à Iasone citatur, nõ in rescripto iustitiæ, sed gratiæ loquitur. ita etiã loquitur Bald. *in l. qua ex relationib. n. 1. C. de legib.* ac alijs in locis à Iasone relatis rationes differẽtiæ attulit Card. *in clem. 1. q. 12. de præb.* Extat & illa differẽtia, rescripta iustitiæ facilius & verius præsumi cõcessa, quam rescripta gratiæ. ita Gemin. *c. si cui nulla. col. 1. de præb. in 6. & cons. 61. columna 6. vers. in contrarium videtur.* Gomes. *in rubr. de rescriptis, in 6. num. 16.* & idem Gomes *super regula Cancellariæ, De annali possessore. quæst. 10. in fin.* idem docuit Ripa *in rub. De rescriptis, extra, n. 17.* Vtriusq; differentiæ rationes adferri solent. Prima est, quia rescripta gratiæ, odiosa sunt potiùs ob vitium ambitionis, quã illa iustitiæ *c. quãtus. de præben. in 6.* quã ratione cõsiderauit Dec. *in c. super literis, n. 1. de rescrip.* Secunda ratio est, quia rescripta gratiæ maioris præiudicij sunt, quam illa iustitiæ. Bal. *in l. 1. C. de diuer. rescri.* Dec. *in rub. extra, 10. n. 1. & c. super literis. n. 1.* Craue. *cons. 46. n. 12. cons. 16. n. 14. cons. 31. n. 16.* Tertiã rationẽ cõsiderauit Gemi. *in d. c. quãtus,* & Rebuffus *in praxi beneficiorũ, in. Differẽtia inter rescripta gratiæ & iustitiæ, n. 34.* quia literæ iustitiæ nõ minuũt obligationem, cùm ecclesia illa anteà esset obligata ex ioris disposicione: vnde per literas illas non debet minui obligatio: secùs autem est in literis gratiosis.

Sciendum est etiam secundò, ex rescripta magis doctorũ opinione, duo hæc nomina verbalia, † [obreptio & subreptio] differre: obreptionem illam esse autumant, quæ per falsi narrationẽ committitur, subreptionem verò, quæ per veri reticitatem, vel confusam ac perplexam veri narrationẽ fit. ita Abb. *in c. cùm dilecta. n. 11. de rescriptis.* cõmunemq; hãc esse opinionẽ testatur Beroiut *in c. super literis, lect. 2. n. 1. in fin. & lect. 2. n. 2.* quib. accedũt Bald. *cõs. 252. Querula preces. col. 1. lib. 1.* Gemi. *cons. 128. in fine.* Alex. *cons. 60. in fine. l. 2.* & Ruin. *cõs. 18. n. 8. li. 1.* qui vno ore affirmarũt, maiorẽ esse obreptionis vim, quãm subreptionis. nec dissentiunt Soc. sen. *cons. 164. col. 1. li. 2. & cons. 19. col. 4. li. 3.* Brun. *cons. 21. n. 14.* & Craue. *cons. 12. n. 18. & cons. 68. n. 3. & cons. 79. n. 1.* quo loci respõdit, subreptionẽ causari à generali: nimis narratione, atque ita in nominis significatione differentiam constituũt: quinẽ in vi ac potestate, quãdoquidẽ aiũt isti, obreptio ipso iure impetratũ rescriptũ vitiat, subreptio verò exceptionis ope: quod etiãs respõderũt Gozad. *cons. 26. n. 11.* Neui. *inter cons. Bruni cõs. 12. n. 17.* Capicius *decis. 32. n. 11.* & Craue. *cons. 1. n. 11. d. cons. 68. n. 1. & cons. 296. col. 4.*

Ego verò (quãquam magna sit horum interpretũ auctoritas, in iudicijs præsertim, à quib. dissentire causarũ Patroni nefas esse opinantur) differentiã hanc tiure minimè probari cõtendo, & inter se duo hæc nomina verbalia nõ differre mecum sentiunt Dec. *in d. c. super literis. 1. not. ab. de rescrip.* qui eiusdem sentẽtiæ Cardinalem refert. idem docuit Ias. *in l. præscriptione. n. 1. C. si cõtra ius vel vtil. publ.* qui scripsit, his nominibus antiquos & nouos iureconsultos abusus Ruin *cons. 73. n. 15. li. 1.* Io. de Turrecremata *in c. dicenti. 15. q. 2.* & si rectè perpendatur, non aliter sensit gl. *in l. sed si hæc. §. patronum. in verbo, obreptionẽ. ff. de in ius voc.* dum exponit obreptionẽ esse mendaciũ in fraudem tacẽdi. idẽ sensit Soc. iun. *cons. 77. n. 86. lib. 1.* & latiùs Rebuff. *in cõmentariis ad Regias constitutiones, tomo secũdo, titulo, De Rescriptis, in præfatione, n. 125.* idem docuit Bald. *in l. 1. C. si nupta ex rescripto petam.* Hanc nostrã Cardinalis & aliorum sententiam, præter exteros, quos videre hactenus contigit, probari credõ † *in d. l. sed si hæc. §. patronum. ff. de in ius vocan.* [Patronũ autẽ (inquit Vlpianus) accipimus: etiam si capite minutus sit, vel si libertus capite minutus sit, dum arrogatur per obreptionem: cùm enim hoc ipso quod arrogatur, cẽlat conditionem sui, nõsse factum videtur, vt fieret ingenuus. Iecce [obreptionem appellat, eùm quis celat conditionem suã: idem probat *rex. 1. l. si fideiussor. §. si cùm ff. ma. d. 1.* dum inquit idẽ Vlpianus [Deiuit debitor nosse tacere fideiussori, ia se soluisse, ne forte creditor obrepat, & ignorantiam eius circumueniat, & exceptiat ei summam, in qua si deiuisit.] Obrepere hoc loco sumitur pro petitione, quam facit creditor fideiussori, in qua creditor subricet se à debitore solutionẽ consecutum fuisse: vt eam iterum à fideiussore consequatur. idem probat *l. 1. C. si nuptiæ ex rescript. petan.* nam postea quam in principio obreptionem appellat confictum illum consensum, quem impetrans nuptias se à puella falsò habere asseuerat, deinde in §. 1. subreptionẽ appellat: vt hinc intelligamus etiam [subreptionẽ] appellari, cũ fallum narratur. Nec placeat considerationes Beroij *in d. cap. super literis, secunda lect. numer. 1.* dum inquit, subreptionem accipi in genere & in specie, vt adoptio, & cognatio, & ob id ita in vtroque significatu sumi *in d. l. 1. C. si nup.* nam hoc iure de subreptione non probatur, vt probatur de adoptione & cognatione. Non etiam verum est quod inquit Beroius *in d. l. 1.* verbum [obripio] referri ad eum, qui mendacio expresso aliquid consequitur: verbum verò [subripio] ad eum, qui tacet: quoniam iam disimus *in d. §. 1.* exponi atque declarari consensum confictum subreptionem causare. Nulla etiam apud bonos auctores fit differentia inter obreptionem & subreptionem, cùm verba [obripio] & [subripio] à quibus hæc descendunt, idem significent. id quod locis permultis Ciceronis, Plinij, & aliorum, scriptum reliquit Guli. Iudrus *in annotat. ad Pandect. ad l. si quis obrepserit. ff. ad l. Corne. de falsis.* vt enim [obripere, est latenter rapere, ita & surripere. Cicero *officiorum. 3.* [Ibi quemque petere quod pertinet ad vsum, non iniquum est: alteri surripere ius non est.] idem *in oratione pro domo sua.* [Cn. Pompeium, quem omnium iudicio longe Principem esse ciuitatis videbat, diuitiis furori suo veniam datum non arbitrabatur, qui ex eius custodia per insidias, Regis amici filium hostem captiuum surripuisset.] Plautus *in Asin. act. 3.* [Surripiam in delicijs pallam, quam habet.] id est, latenter rapiam. hinc dicimus surreptitium, quod clam factum est & surreptum. Plautus *in Asin. act. 4.* [Inter nos amore vsumur semper surreptitio.] Non etiam quoad effectum irritandi rescripta & concessiones, opinor obreptionem à surreptione differre: nam in beneficiis, atque ita in rescriptis gratiæ ita vitiat surreptio, vt obreptio: quod probat text. vbi omnes *in c. si motu proprio, de præben. in 6.* Gemin. *cons. 120. Quia in facto, colum. 1.* & idem probat de omnibus gratijs Abb. *in c. qui circa. num. 5. de cons. eccl. & affi.* qui ex *c. ad audientiam. 2. de rescript.* docuit, † surreptionẽ vitiare ipso iure gratiam, vt obreptionem, idem censuit Tiraq. *tract. de pœnis legum, causa 44. num. 41.* idem sensit ipse Abbas, in gratia dispensationis super matrimonium: ita in gratia dispensationis concessæ religioso, vt testari possit, respondit Socinus sen. *cons. 13. columna 1. vers. secundò principaliter. lib. 1.* idem respondit Gozad. *consil. 26. n. 11.* gratia dispensationis, seu legitimationis ad feuda. idem in exteris priuilegijs affirmarũ Rebuffus *in praxi beneficiorum, titulo, Differentia inter rescripta gratiæ & iustitiæ, numer. 1. & in comment. ad constitutiones Regias. tomo. 1. tit. de rescriptis, in præfatione, numer. 123.* Quibus infertur, malè sensisse † Alex. *cons. 60. in fine, lib. 2.* dum respondit in legitimationis priuilegio, obreptionem, hoc est, falsitatis narrationem, plus operari ipsa taciturnitate veritatis: hoc ex relatis minimè verum esse intelligimus. ita etiam malè respondit † Bald. *consil. 252. Querula, lib. 1.* respondit ille, subreptionem & obreptionem vitiare ipso iure dispensationem & gratiam, qua laudo ism prolato contraueniri posse. ita hactenus. Deinde subijcit in hæc verba: [imò deterius est edere vitiosè, quàm nullo modo edere.] *l. vbi exigitur,*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

secunda respon. ff. de eden. sentiens eo etiam in casu, plus esse falsum narrare, quam verum tacere, in hoc quoad suos terminos malè sensit Bald. quamquàm & hoc ex abundanti eo loci dixerit, cùm priùs affirmauerit parem esse virtutē. Intelligimus pariter non esse tutū, quod respondit Craue. *cons. 7. nu.* 11. dum auctoritate Alex. *d. cons. 60 in fin. lib.* 1. fussitus, affirmauit in dispensatione à peritio plus operari obreptionem quàm subreptionem. idem Craue. *cons. 83. nu.* 5. dum respondit in rescripto gratiæ, beneficij, idem Craue. *cons. 196. col. 4. vers. consideratio.* qui pariter in gratia beneficiali respondit: nam verè ex relatis intelligimus parē esse virtutem.

20 In rescripto verò iustitiæ, atque ita ad lites, credo pariter esse parem virtutem subreptionis & obreptionis, nam vtroque casu rescriptum hoc ope exceptionis tātùm (vt iam diximus) irritatur, quod par sit vitius, probat *l. prescriptiones. C. si cōtra ius vel vtil. publ. & d. c. super literis. de rescript.* Non inficior tamen quin quoad alios terminos, ac alium effectum, quàm irritandi rescriptum, plus sit vitium expressionis falsi, quàm taciturnitatis veri, vt in poenis indicendis contra hos obtipientes rescripta vt dicemus infrà *in casu* 374. ita etiam plus est falsum narrare in dispensatione, quam verum tacere, vt scribit Abb. *in c. quia circa, num.* 1. *de consang. & aff.* & falsus beneficij valor expressus impetrationem vitiat, cùm tamē non irritetur ob illius taciturnitatem vt infra dicemus *n.* 83. Huc spectat text. *in c. Nequit, 12. q. 2.* vbi Io. de Turrecrema.

22 Illud tandem sciendum est tertio loco, subreptionem aliquando versari circa causam finalem, aliquando circa impulsiuam, surreptio commissa in causa finali, dubio procul vitiat minus est dubium in causa impulsiua, in qua quidem recepta magis opinio est, vitiare, vt communem testatur Dida. *lib. 1. varia. resol. cap. vlt. in prine.* nihilominus is multùm, nec immeritò dubitat, ac tandem *n. 5. vers. falsitas.*

23 sensit, hoc subreptionis arbitrio relinqui & clarius Natarcus *in prælect. c. si quando. pag. 9. de rescript.* His cognitis dubitari inde cōtingit, quæ sint illa, quibus in porrectis Principi precibus suppressis, rescriptum vitiatur. Scribunt nostri iuris

24 interpretes esse illa, quæ si expressa fuissent, Princeps vel non concessisset, vel difficilius saltem concessisset: *ex c. dudum, de elect. c. super literis, c. postulasti, de rescript.* & latè tradunt Ias. *l. n. n. 1. C. si contra ius vel vtil. pub.* Decius *cons.* 543. *n.* 20. Gozad. *cons. 6. num. 6.* Cur. iun. *cons. 27. in fine. & cons. 31. in fin.* & Craue. *cons. 197. col. 4. in fin.* respondit etiam Card. *consil. 96. ad finem.* & clarius cum eo Craue. *responso pro Repub. Sauliaci, nu.* 24. illa subreptione inducere, quæ vel ratione iuris tertij, vel ob ius commune contrarium, monere possunt Principem ad non concedendum. Verùm generalis nimium est declaratio hæc: quocircà in specie explicandā atque recensenda ista forent.

Sed id facere difficile est, cùm iure diffinita omnia non sint, quippè quòd ex facto contingūt, pendentque à coniecturata concedentis voluntate, vt de rescripto ad lites respondit Barba. *cons. 46. col. 2. lib.* 2. coniecturæ autem in iudicis arbitrio positæ sunt, quemadmodum multis exposuimus suprà *in casu* 135. & in specie Corasius *tract. de sacerdotij,*

25 *parte 4. c. 5. n.* 39. has ergo qualitates in iudicis arbitrio relinquendas esse scrisserunt Abb. *in c. ex conquestione. n. 4. de restit. spolia.* Fel. *c. cæterum. n. 4. de restitut.* Dec. *c. super literis. n. 9. co.* 906. iuri. *cons.* 91. *n.* 72. *li.* 3. Tiraq. *tract. quod cessante causa cessat effectus. limit.* 1. *n.* 15. nec dissentit Dida. *d. lib.* 1. *varia. resol. c. vlt. nu.* 1. *vers. falsitas.* Quorum sententia ex eo dubitabilis est, quòd *glos. in clem. 1. in verbo, alteri, prope modiū.*

26 *de præben.* dixerit, in impetratione solùm esse exprimendas qualitates in iure expressas: glossam illā secuti sunt Bellame. *decis.* 597. *Conclusio extra Romam, col. pen.* Rota *decisio.* 31. *de rescript. in nouis.* Casiodor. *decis.* 12. *n.* 5. *in fin. de rescript.* Fel. *c. super literis. n.* 1. *prope medium. in c. postulasti. col.* 4. *vers. declarat.* Etiam *c. in nostra. n.* 19. *in fin. de rescript.* Ioan. de Selua *tract. De Beneficio, parte* 3. *q.* 11. *n.* 6. *& qu.* 11. *n.* 39. qui ratione affert. Capegius *inter cons. Bruni cons.* 2. *n.* 10. Curt. iun. *d. consil.* 27. *col. vlt. vers. confirmantur. & cons.* 32. *in fin.* si vera est hæc tantorū parum sententia, sequitur, nullū superesse iudicij arbitrij, saltemq; esse relatorum interpretum doctrinam, has qualitates in iudicis arbitrio repositas esse.

27 Ego, vt huic dubitationi non paruę satisfacerem, distinguebam tria esse harum qualitatum genera: Aliquæ sunt qualitates iam clarè & expressè in iure determinatæ: & illæ alioqui vitiatur rescriptum, nec adhibetur in his differentia, quòd vel per ignorantiam & simplicitatem, vel per dolum narratę non fuerint: quoniam semper rescriptum annullatur. ita declarat atque intelligit Fel. *d. c. super literis. n. 8. vers. vel. limit. 1. primò.* Gemin. *consil. 105. in fine.* Socin. sen. *consil. 4. post princip. & cons. 273. column. vltim. libr.* 2. Ruin. *consil. 1. num. 16. libr.* 1. Craue. *consil. 68. number.* 11. Socin. iun. *consil. 77. n. 83. li.* 1. illud etiam affirmat Felin. rescriptum hoc casu vitiari, etiam si fieri posset, quod qualitas exprimenda, & quæ poterat alias impedire concessionem; non mouisset Principem ad non concedendum. Illa huius sententiæ videtur ratio, quoniam expressionem harum qualitatum pro forma, (quæ ad vnguem observāda est,) leges dedisse videtur.

Aliquæ verò sunt qualitates, quæ iure expressè non sunt, sed ex stylo curiæ, vel Cancellariæ, vel ex consuetudine Principis: & illæ pariter narrandæ sunt, alioqui rescriptum vitiatur. ita sensit Lapus *allegat.* 89. quē secutus est Dec. *d. c. super literis, n.* 9. Ratio est, quoniam stylus & consuetudo pro lege obseruatur, *l. minimè. de legibus.* quocirca nec in his qualitatibus aliquod versatur arbitrium iudicis: quandoquidem arbitrarium non esse dicitur, quod stylo & consue- 28
tudine terminatum est, quemadmodum lege ipsa, vti explicauimus *superiore lib. q.* 11.

Aliquæ verò, atq. ita tertiò sunt qualitates, quæ nullo iure diffinitæ atque determinatæ sunt in his, qui impetrando aliquam subticuit, quam si nouisset Princeps non concessisset rescriptum, surreptor dici verè non potest, quoniam ex se nullum vitium excogitari potest: & per consequens sua inspecta persona, rescriptum vim suam obtinet. & hoc in casu recte procedit opinio glossæ *d. clem. 1. in verbo, alteri,* 29
de præb. & eorum qui illam secuti sunt. Inspecta verò persona concedentis, surreptio dici potest, quia, si forte omnia illa quæ nunc cognoscit, tempore dari rescripti cognouisset, illud non concessisset: & in hoc versabitur iudicis arbitrium. 30
Is enim iudicabitur talis sit qualitas, quæ potuisset mouere Principem ad non concedendum, si illam cognouisset. atq. ita procedit Abbatis, Decij, & aliorum sententia: & in specie ita videtur sentire Rota *decis. 21. Suppositi facta, n. 5. de præb. in nouis.* In foro itaq; hanc praxim obseruare poterit, 31
cōtra quē rescriptum concessum fuit, vel iq primis dicat, rescriptū esse surreptitiū ob qualitatē ex iuris, cōmunis vel municipalis constitutione, vel ex stylo curiæ, vel consuetudine Principis exprimendā, quę narrata non fuit: ac cūlegis, vel stylū, vel consuetudinis fidem faciet. Deinde, vbi hęc nō adesse viderit, obijciet qualitatē, quæ verisimiliter mouere potuisset Principem ad non concedendū, & vbi Princeps consuli non potest, suadebit iudici, quem amicum habebat, vt pro eo pronuncier. pronunciabit tamen iudex inspecta similitudine aliorum similium rescriptorum, stylo curiæ consuetudine simili: vt sensit Feli. *c. in nostra. nu.* 19. *de rescrip.* qui obiecit, quod alias nunquam sciri posset, an Princeps fuisset concessurus, vel non.

Verùm quā verisimilitudo ex similibus causis & qualitatibus iure expressis facilius elici potest, non grauabor, ad facilioremq; etiam huius tractationis explicationem recensere illas qualitates, quę in iure terminatæ sunt. Et quoniam diximus alia esse rescripta gratiæ, alia verò iustitiæ, dicam hoc loco, quæ suppressæ qualitates vitiant rescripta gratiæ, deinde subsequenti casu referam qualitates, quarū taciturnitate rescripta iustitię irritantur.

Rescripta itaq; gratiæ, hoc est, ad beneficia vitiantur ex 32
multis qualitatibus suppressis, quas longa seriē enumerat Fel. *in c. in nostra. de rescrip.* fo. de Selua *tract. De beneficio, parte* 3. *qu.* 11. Credere ego qualitates has omnes, sub triplici capite claudi posse. Primū est ratione personæ impetrantis. Secundum ratione qualitatis beneficij, quod impetratur. Tertium ratione iuris, quod in beneficio impetrando alteri competit.

Quoad primum caput dicendum est primò, impetrantē beneficium narrare debere saltē ex stylo curiæ, se clericū 33
esse: ita docuit Dec. *in cap. cum adeò. nu.* 3. *de rescrip. & Bero. c. super literis. num.* 72. *vers.* 21. *sed sit.*

Secun-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

34 Secundò, narrare debet hic impetrãs † vitium, si aliquod adest, sive illegitimæ nativitatis: vt si est simpliciter filius naturalis, vel si est spurius, vel incestuosus, ita sensit Bal. *in l. neque. C. de prob.* & clarius Paleotus *tract. De nothis spuriisque filijs, c.* 57. Ioan. de Selua *tract. De Beneficio, parte* 1. *quæst.* 11. *n.* 144. Rebuffus *in praxi Beneficiorum, in tertia parte signatura, in verbo, qualitates, n.* 6. *tit. de rescripto etiã perinde valere, n.* 13. vbi declarat, nisi addit clausulã illa [perinde valere] quod cõsuluit & Paris. *cons.* 43. *li.* 4. alia scribit idem Rebuff. *d. praxi, tit. de dispensatione super defectu natalium.* Cuius

35 quidem doctrinæ ratio illa est quoniam illegitimè nati ad sacros ordines promoueri non possunt; ita lege antiqua sancitũ est, *Deutero. c.* 23. [Non ingredietur mamzer, hoc est, *a* de scorto natus, in ecclesiã Domini vsque ad decimã generationẽ.] & probat *c. innotuit, de electio. & re. per venerabilẽ, qui filij sunt legit.* huius constitutionis rationes plures recẽset Rebuff. *d. tit. de dispẽsatione super defectu natalium, n.* 4. & nõnullas probat Corasius, *tract. De sacerdotijs, parte* 3.

36 *c.* 2. Hinc intelligimus malè sẽsisse † Alciatũ virũ alioqui doctissimũ, *li.* 10. *Parerg. iuris, c.* 8. qui scriptũ reliquit, illegitimè natos iure Põtificio ad quasẽque dignitates admitti, Episcopali excepta: & Alciatũ meritò notauit Paleot. *d. c.* 57.

37 Tertiò, impetrans † beneficiũ, narrare atque exprimere debet crimen, in quo se involutũ reperitur si modo crimen eũ beneficio indignũ reddit, ita clarè sensit Fel. *in c. postulasti, col.* 4. *vers. declara etiã. de rescript.* & Ioan. de Selua *d. tract. De beneficio, parte* 3. *q.* 31. *n.* 152. qui corruptè plures recenset

38 Hinc videmus, † remotũ à beneficio & excommunicatum, impetrare non posse beneficiũ, suppressa remotione & excommunicatione. *c. dilectus, de rescript.* Bero. *c. super literis, n.* 72. *versic. de cimiterio, eod.* si verò crimen huiusmodi est, vt impetrantem haud indignum reddat, narrandũ non est: ita relati doctores, & decidit Bellamera *decis.* 697. *nu.* 5. & Cor. iun. *cons.* 27. *col. vlt.*

39 Quarto, debet hic impetrans † narrare alias dispensationes, si pluries fuit dispensatus, ratione plurium defectuũ: ita respõdit Dec. *cons.* 695. *n.* 32. cõferunt quę dicemus infra *casu ab hoc secundo*, de gratię impetratione à pœnã criminis.

40 Quinto, debet hic impetrans † narrare suam dignitatem, si in ea repetitur. Abb. & Dec. *in c. ad aures*, ille *nu.* 1. iste *n.* 1. & bidẽ Bero. *n.* 27. Mãtua. *n.* 17. *vers. tertiò ad idem. de rescript.* Paris. *cons.* 74. *col.* 1. *li.* 4. *ex text. d. c. ad aures. & c. de præben. & c. ad hæc.* vbi Abbas *in fi. eo.* Verũm relati Dec. & Bero. hnc intelligunt solũ procedere in beneficijs minoribus, nõ autem in maioribus, quę sanè maiora non expressa impetrantis dignitate, obtineri possunt: nũc tunc cessat illa ratio *d. c. ad aures.* quam declarationẽ sensit & Cardinalis à Dercio relatus.

41 Sexto, hic impetrans † narrare debet aliud beneficium, quod iam obtinet. *c. ad audientiam, 1. & c. in nostra, de rescri.* Abb. *in c. ad aures, n.* 1. Fel. *n.* 4. Dec. *n.* 12. Mantua *nu.* 15. *eo. tit.* Io. de Selua *tract. De beneficio, parte* 3. *q.* 12. *n.* 1.

42 Extẽditur primò, vt procedat † etiã si primũ beneficiũ esset tenue, adhuc enim illius faciẽda est mentio in impetratione secũdi: quod clarè probat text. *c. motu, & re. nõ potest, in prin. de præben. in* 6. & affirmarũt omes *in c. super literis, ibi* Dec. *n.* 9. *in fin.* cõmunè testatur, & Bero. *n.* 72. *vers.* 20. *de rescript.*

43 Extenditur secundò, vt procedat etiã si † impetrans secũdũ hoc beneficium re ipsa primũ conseccutus nõ fuisset, sed solũm habebat literas superimpetratione: ita docuit Card. *in clem.* 2. *q.* 11. *de off. ord.* & scribit Io. de Selua *d. q.* 11. *nu.* 1. qui eiusdẽ opinionis retulit Rotã *decis.* 1. *de renũc. in nouis.* qui intelligit, modo hoc ius ad rem non sit admodũ fragile, & merè gratiosũ: vt puta, ex receptione facta à capitulo: quoniam tunc illius iuris non est habenda ratio. ita ait Selua sẽsisse Host. Barriũ & Imola *in c. relatũ, de præb.* Fel. *in c. in nostra n.* 4. *vers. limita. de rescript.* & ibi hoc latè declarat.

44 Extenditur tertiò, vt procedat etiã † si eo beneficio iam cõcesso hic impetrãs secũdũ spoliatus fuisset, nã ex quo per spoliationem solã possessionẽ, nõ autem titulum perdit, sequitur de titulo illo mentionem faciendã esse: ita affirmarũt Abb. & Fel. *in c. in nostra, de rescript.* ille *n.* 10. iste *n.* 7. Io. de Selua *d. tract. De beneficio, parte* 3. *q.* 11. *nu.* 4. Coras. *tract. De sacerdotijs, parte* 4. *c.* 4. *n.* 48. qui & in nominationib. obtinere scribit. Ratio est clara, quã attigi, quia per spoliationẽ non perdit spoliatus titulum, sed solam possessionẽ, quam recuperare potest. ad cuius tãdem tamen pœnam, *c. de multa de prab.* sufficit quòd impetrans secũdum beneficium cum primo incompatibili sit spoliatus possessione primi: ita intelligitur *c. si tibi concesso. de præben. in* 6.

Extenditur quartò, vt procedat † & econtrà, quando hic 45
impetrans possideret aliud beneficiũ, quod violẽter occupauit, nam illius faciendæ est mentio in hac secunda impetratione. ita scriptũ reliquerunt Fel. *in c. in nostra, n.* 7. *de rescript.* Dec. *in c. ad aures, n.* 11. *in fin. eo.* Io. de Selua *d. tract. De Beneficio, parte* 3. *q.* 11. *n.* 1. Coras. *d. tract. de Sacerdotijs, parte* 4. *c.* 4. *n.* 47. & in specie narrare debet cõmissam à se violentiam, illã est ratio, quia si intelligeret Pontifex impetrantis audaciam & temeritatem, nõ fortè cõcederet quod impetratur, siquidem legis auxilio carere debet, qui in eam commisit. *d. auxilium. in fin. cum similib. ff. de minor.* Huc spectat doctrina gl. *in c. cum qui, de præben. in* 6. quæ affirmauit, quòd impetrans secundum beneficium, debet exprimere primum, quod de facto tenet, & gl. illam probauit Gemin. *cons.* 114. *casus talis est, Vacauit, col.* 3. *in fin.* & ex eadẽ glossa decidit Rota *decis. de prab. in nouis.* quod impetrãti beneficium, vacaturũ per assecutionem alterius beneficij, sufficit probãre quòd ille per cuius assecutionem impetrat, de facto alteriut possessionem assecutus est.

Extenditur quintò, vt procedat † etiamsi illud primũ be- 46
neficium quod obtinet, mansuale, hoc est amouibile ad superioris nutum est: adhuc enim in impetratione secundi illius faciendæ est mentio. ita post Calder. *cons.* 9. *de rescrip.* docuit Fel. *d. c. in nostra n.* 18. *de rescript.* Selua *d. q.* 11. *n.* 19. & decidit Rota referẽte Casiodoro *decis.* 4. *de præb.* Ratio illa est, quia de omni beneficio, quod quis in titulum obtinet, mẽtionẽ in impetratione secũdi facere debet. *c. si proponẽtur. de rescript.* qui texus ob distinguit an beneficiũ sit perpetuũ, vel tẽporale: aliqui tamen ad declarationem recensent Casiodorus *d. decis.* 4. quæ apud eum legi possunt.

Extenditur sextò, procedere † etiam si hic impetrans se- 47
cũdum beneficium illi primo tenũcisset, sed renunciatio adhuc à superiore admissa non fuisset: adhuc enim illius primi mentionem facere debet: ita Fel. *in c. in nostra, nu.* 31. *de rescript.* & Selua *d. q.* 11. *n.* 100. qui huius sententiæ citant Rotã *decis.* 12. *de renunciat. in antiquis*, quibus subscribit Paris. *cons.* 74. *n.* 1. *li.* 4. Ratio est quia per renunciationem hanc ante superioris acceptationem sola possessio amittitur, & titulus apud renunciantem retinetur: debet ergo huius tituli mentionem facere. Si verò renũciatio acceptata fuisset à superiore, necesse non esset ampliùs facere mentionem d. beneficij renunciati. ita Lapus *allega. n.* 89. *col.* 4. *vers. ita scindũ* quem secutus est Fel. *d. c. in nostra. n.* 19. & Selua *d. parte.* 3. *q.* 12. *n.* 50. quot ego ita intelligo.

Extenditur septimò, procedere † etiam cùm hic impetrãs 48
secundum, promisit renunciare illi primo: nam adhuc illius beneficij primi & dictæ promissionis mentionem facere debet in impetratione secũdi: ita scribit Fel. *in d. c. in nostra. nume.* 16. *vers.* 4. 10. *corollarium, de rescrip.* illa ratione vtitur, quia fieri potest, vt consequatur secundum beneficium, seu possessionem, & ita promissio non haberet locum, & huius sententiæ citat Rotam *decis.* 21. *de rescript. in nouis.*

Extenditur octauò, vt procedat † etiam si iste impetrans 49
esset ordinatus ad titulum ecclesiæ alterius: nam huius intitulationis faciendæ est mẽtio. ita scriptum reliquit Ioan. de Selua *d. tract. De Beneficio, parte* 3. *q.* 11. *n.* 101. post Ioãnem de Anz *in c. per tuas, 2. in fin. de simo.* Est ratio, quia hic beneficium habere dicitur. *c. conquerente de cler. non resid.*

Extenditur nonò, vt procedat, ac locum † etiam habeat, 50
cùm hic impetrans est canonicus cum præbẽdã in alterius ecclesia: ita ait Selua *d. qu.* 11. *nu.* 148. qui post Abba *in c. cum adeò, 3. notab. de rescript.* ait, non sufficere narrare solũ canonicatũ, vel præbẽdã solã, sed vtrũque exprimendum esse. Ratio est, quia potest quis esse præbẽdatus sine Canonicatu. idẽ sensit Feli. *d. c. cum adeo. n.* 2. & Rota *decis.* 66. *de rescript. in antiquis. & decis.* 2. *de præben. in antiquioribus.*

Extenditur decimò, vt locum † etiam sibi vendicet relata doctrina, cùm impetrant beneficium obtinet pẽsionem 51
super altero: nam adhuc illius pensionis mentionem facere debet: alioqui surreptitia impetratio erit. ita respondit Socin. *cons.* 260. *col.* 2. *lib.* 1. & docuit Bero. *in c. super lite-*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

ris,n.12.versic. decimoquarta,de pensione,de rescript.

52 Declaratur nunc primò relata doctrina, vt locum non habeat, quando hic † impetrans secundum beneficium, obtineret primò ignoranter, tunc impetratio secundi non redderetur surreptitia, etsi in ea illud beneficium primum narratum non fuit *c.gratia.de rescript.in 6.* & late scribit Abb. *in c.super literis.n 6.* Fel. *in.6.* Dec. *in.6.* & Berp. *n.43.de rescript.* quibus addo Bellantem *decisio. 516. Conclusio quod habens.* Roman. *in l.si vero.§.de vitr. in.175.fol.matri.* Ioan. de Selua *tractat.de Beneficio,parte 3.quæst.12.n.89.* Corasius *tractat. De sacerdotij,parte 4.c.5.numer.58.* Vt tamen hucc declarationi locus sit, quatuor concurrere debent. Primò, quòd ignorantia probabilis sit, vt probant verba *d.c. gratia*, ibi, quia in absente † tradit etenim in absentem probabilis ignorantia *c.vlt.qui matri.accus.poss.* & late explicatui *supra casu 159.* vbi egi quomodo ignoratia probetur. Nec hoc in casu aduersatur quod ait Dec. *d.c.super literis*, hunc

54 impetrantem perseuerari debuisse omnia, iuxta regulam † *qui cum alio. de reg. iuris.* quoniam illa regula procederet quoad qualitatem beneficij, quod impetratur, atque ita quoad qualitatem rei & personæ, cum qua res tractatur: non autem quoad extraneas, & penitus incognitas, vt hoc in casu. Secundò requiritur, quòd non agatur de alterius præiudicio, *ex ea constitutui.de rescript.* Tertiò, quòd Papa aliàs fuisset concessurus alio impedimento non obstante. Quartò, quòd extra casum in quo loquitur *d. c. gratia*, non extendatur: id quod regulare est & in exteris *c.suscepitum.de rescript. in 6.* & dicemus infrà, cùm agemus de modo vacationis exprimendo.

55 Declaratur secundò, vt non procedat quando hic † impetrans secundum beneficium, solum præstimonium obtineret: tunc enim in impetratione secundi beneficij, huius præstimonij mentionem facere non debet. ita in specie in-

56 terrogatus respondit Gemini *consil. 89. col.3.* Sunt † præstimonia stipendia quædam, quæ sine ecclesia dantur Canonicis, vel alteri clerico, præsertim, si literis studijsque operam dat: dantur etiam militibus contra infideles pugnantibus, iuxta *l.stipendia.C.de exercit.rei iud.l.commodis.ff.de re iudicata.* Ita declarat Gemin. *d. consil. 89.* Et dicitur præstimonium, id est præstans munium, ita docuit Hostien. *in r.postulasti,de rescript.* & respondit Oldrad. *consil.81.Quod processus, col.2.* Verùm hæc † præstimonia dupliciter considerari solet.

57 aliquando in sola temporalitate consistunt, & nullum officium & seruitium habent annexum in ecclesia, tunc hæc exprimenda atque narranda non sunt. Ratio est, quia nò dicitur beneficium Ecclesiasticum, nec beneficij ecclesiastici appellatione venit: ita docuit Ioan. Andreas *in c.vnico.de verb permut.* quem sic intellexit Gemin. *præcitato loco*, & ex recentioribus Ioan. Staphileus *tract. De gratijs & expectatiuis in quinta forma,n.3.* qui exemplum attulit in præstimonio, quod clerico studenti datur, vel cũ datur militi contra Turcas pugnãti, vt supra diximus. Idẽ Staphileus *eodẽ tract. tit.de qualitate & statu beneficiorum.* & Fel. *c postulasti.nu 8. versic.quarta declaratio,de rescript.* vbi inquit non procedere, si fuit concessum quodcunque beneficium: quoniam per hanc dictionem vniuersalem, etiam hoc præstimonium con-

58 cessum dicitur. Aliquãdo verò † præstimonii datur in titulũ perpetuũ, & habet annexũ aliquod obsequiũ spirituale, ita q̃ is titularis arctatur ad aliquod seruitium ecclesiastic ũ, &

59 tunc beneficium dicitur, vt inquit idem † Gemin. *d.cons. 89. & in c. vlt.* per illum tex. *de concess. preben.* cuius opinio & doctrina ita intelligi debet, & illum secuti sunt Dec. *in c. ad aures, rubr. de rescriptis, col.pen. vers. Et appellatione beneficij*, atq; ita intelligo Oldr. *d.cons.18.* Huius ergò præstimonij impetrans secundum beneficium mentionem facere debet & alia ad rẽ scribit Ignatius L. per *in additionib. ad pract. criminalem Bernardi Diaz.cap.62.num.11.*

60 Declaratur tertiò, vt non procedat, † cùm huic impetrãti beneficium Episcopus iam cõtulisset fructus alicuius altaris vsque ad certum tempus pro mercede suorum laborum spiritualium: nec enim huius assignationis structurum facienda est mentio in huius secundi beneficij impetratione. Ita ex facto interrogatus respondit Cald. *cons.6.de preben.* quẽ secutus est Ioan. de Selua *d.tract. De beneficio,part. 2.q.12.n 38.* ratio est, quia non dicitur hoc esse beneficium. & idem esse ait in Magistro Scholarum, qui hos fructus habet in stipendium, & idem in Sacrista, & hic similiter, qui ratione laboris mercedem consequuntur.

Secundum caput principale, huius traditionis est ratione status & qualitatis beneficij, quod impetratur, quę quidem qualitas in impetratione exprimenda est. Et primò, si beneficij est cum animarum cura, ita scribunt omnes *in car. in nostra, ibi* Fel. *cons.1.n 10.de rescript.* Ioan. de Selua *tract. De beneficio,parte 3.quæstum 12.n 4.* illi addo Decium *c. ad aures.n.5.* & Kipam *n.19.* & Mantuam *n.17.de rescript.* Mantuam *decis.1.n.3.de officio Archipresbiter.in antiquis.* Corasius *tract. de sacerdotij,parte 4.c.4.n.6.* Illa præcipua ratio est, quia beneficij appellatione non venit cura animarum, nisi de eo in specie mentio facta fuerit. *cum in illis*, vbi Auchin. *de preben.in.6.c.pro illorum.c.vna.eo.* quoties qui dicit beneficium esse curatum, probare debet. Bellam. *decis.6.n.9.* quod intelligitur, nisi eadem subsit ratio, quoniam & tunc appellatione beneficij, curatum cum incertitudine docuit Gemin. *in c.si gratiosa,de preb.in.6.* Hinc dei idio Rota *decis.19.de offic. Vicarij.in antiquis*, post Gemin. *in c.auditi.de preb.in.6.* facultatem concessam Vicario cõferendi beneficia, intelligi etiã de curatis, ob rationis identitatem. Cõfirmatur nunc quod dixi, beneficij curati esse faciendam mentionem in precibus, ex eo quod dicimus, facultatem datam dispensandi cum in regulari super beneficio, non intelligi de beneficio curato: ita docuit Ripa *in d.c.ad aures.numer.20.de rescript.* post Abbatem *in capit. vlt. de cler. pug. in duello.* ipse tamen Ripa aliquantelum dubitat, sed dubitandum non est, quandoquidem & gratia facta de dignitate, non intelligitur de dignitate curata *clemen.1.de preben.* Rota *decis.18. de preb. in antiquis.* idem etiam dicẽdum est, cùm fuit narratum beneficium esse curatum, & deinde sine cura reperitur: nam vitiatur collatio, ita decidit Rota *decis. 73.de rescr. in antiquis.* quia Papa dicitur motus ad concedendum, vt facilius curę animarum consuleret.

Extenditur primò relata doctrina, vt locum † habeat etiã si ex statuto vel consuetudine, impetrans non teneatur illi curæ deseruire per se, sed concederetur Vicarium sui loco proponere: adhuc tamen ipsius curæ in precibus mentio facienda est. ita respondit Cardinalis, *cons.30.* Rota *decisio. 2.de offic.Vicar.in antiquis*, Fel. *in c.in nostra.corola.10.& c. postulasti,in princip.de rescr.* Ripa *d.c.ad aures.n.20.*

Extenditur secundò, vt procedat etiam † si gratia cum motu proprio concessa deinde fuisset: nam adhuc vitiatur obtacitum nitatem in precibus iam commissam: ita decidit Bellamera *decis.11.* idem affirmarũt Fel. *in c.causam quæ.in.6. de rescrip.* Ioan. de Selua *d.tract. De beneficio, parte 3.q.11.n. 13.* & Ripa *d.c.ad aures.n.20.ex text.d.c.cum in illis.de preb. in 6.* ac ratione illa, quoniam motus proprius nõ tollit suspicionem, quæ re ipsa & ex Pontificis intentione proueniret: vt scribunt multi, quos infrà referam.

Declaratur primò, vt non procedat, si † narratum est beneficium esse plebaniam, tunc sufficit: quãquam aliter senserint aliqui, qui affirmarunt in specie dicendum esse curatum: ita post Calder. *cons.33.* scriptum reliquit Io. Selua *d. q. 12.n.12.* illa ratione vtitur, quoniam fieri potest, vt in ecclesia collegiata & curata, ex dispositione instituentis illa cura ad alium pertineat: & hanc opinionem multis auctoritatibus confirmauit Casiodo. *decis.11.n.2.tit. De prabendis.* quo loco tamen *n.3.* cetatur, magis communem opinionem esse in oppositum: & inquit vere sufficere et ecclesiæ collegiatæ mentionem facere absq; eo quòd dicatur, curam animarum habere: quãdoquidem satis subintelligitur. Scilicet magnæ hinc inde extant auctoritates, difficile tamẽ est à recepta magis opinione recedere: ecctrà tamen credit Rebuff. *in praxi beneficiorum,3 parte signatura,in verbo,etiam situationis.numer.7.* quod si plebania est curata, non sufficere, si dicatur esse ecclesiam curatam, nisi etiam dicatur esse plebaniam: nec etiam sufficere si dicatur esse dignitatem curam non expressa.

Declaratur secundò non procedere, quando † beneficiũ curatum esset annexum: vt quia Episcopatui vel Archidiaconatui cohæret: tunc illius mentio facienda non est, sed sufficit principale exprimere atque narrare: ita respondit Cardinal. *d.consil.30.colum.1.* Rota *decis.13.de preben. in antiquioribus.* Felinus *capit.in nostra.4. corola. & capit. postulasti,in princip.de rescrip.* idem Felinus *d. capit. super literis. numer.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

n.8. vers. & Casiodor. decis. 11. de præb. Fel. *c. accedentes, col. 3. de præscrip.* Ioan. de Selua *d. q. 11. nu. 12.* quibus accedunt Dec. Ripa *in d. c. ad aures*, Ille, *nu. 5. vbi, num. 10. de rescript.* illis addo Rotam *decis. 37. de rescript. in antiquis*, illa est ratio addo Rotam *decis. 37. de rescript. in antiquis*, illa est ratio sumpta ex *c. super ea, de præb. in 6.* hanc non esse proprie curam, cùm sola ipsa principalis dignitas in considerationem sit, idem censet Rebuffus *in praxi beneficiorum 3. par. tit. signatura 6. in verbo, etiam situationis, num. 4.* & Corasius *tract. De sacerdotiis, parte 4. c. 4. nu. 17.*

68 Declaratur tertiò, vt non procedat, † quando impetrans ex accidenti beneficium curatum obtineret: tunc enim in impetratione secundi beneficij illius primi mentionè facere omninò non debet. Exemplum est, cùm quis absente vero Ecclesiæ curato illius vices gerit, atqui sustinet; nè hic vices gerens, nō potest propriè dici obtinere beneficiū curatum: ita respondit Oldr. *cons. 101.* & scribunt Gemin. *in c. super eo, de præb.* & Dec. *d. c. ad aures, n. 4. de rescr.* Est ratio, quia

69 † natura rei, non accidens spectari debet, *l. 3. vbi* Bart. *ff. de tutelis*, confert *l. 1. ff. de in litem iur.* nō dicitur aliquid tale ex eo quod cōtingere potest, sed ex quo est: confert & *l. 2. ff. de aut. & cur. datis ab his*, & *l. 1. C. de off. eius qui vicem alterius gerit.*

70 Declaratur quartò, non procedere † in impetratione facta coram ordinario: tunc enim qualitas beneficij, etiam curati narranda non est, ita scribit Selua *d. q. 11. nu. 11. ex ratione clem. 2. de offic. ord.* Bero. *d. c. ad aures, nu. 18. in fin.* qua de re infrà alia adferam.

71 Secundò, si beneficium est † iuris patronatus: nam & hæc qualitas exprimenda est, ita glos. *in clem. 2. de præb. & digni.* Gemin. & cæteri *in c. 1. de præb. in 6.* Fel. *c. in nostra, nu. 39. de rescrip.* & plenissimè *tract. Quando liceat Apostolica nocere patronis.* Ioan. de Selua *d. q. 11. nu. 19.* qui amplissimè multis relatis declarationibus hoc explicat: illi addo Rebuffum in praxi beneficiorum, *in 3. par. in signatura, num. 6.* Iac. Crauet. *cons. 68.* vbi recenset, quæ qualitates ipsius iuris patronatus exprimendæ sint.

72 Declaratur nō procedere, cùm † beneficium patronatum vacat in curia: & super eo pendet inter patronos lis: tunc Papa prouidet impetranti, etiam non facta mentione iuris patronatus. Casiod. *decis. 3. vt lites pendent. vbi num. 1. reddit rationem*: & Rebuffus *d. 3. parte signatura 19.* & Gomes. *in regula Cancellariæ, de impetr. beneficiorum, per mortem famil.* Cardin. *q. 8. vers. postremo.*

73 Tertiò, si beneficiū est † Ecclesiæ cathedralis: tūc impetratio de beneficiis vacaturis in prouincia, intelligitur de aliis, non autem de his cathedralis Ecclesiæ, ob id qualitas hæc narranda est, *c. quamuis, 1. 2. respon. de præbend. in 6.* latissimè Ioan. de Selua *d. q. 11. nu. 17.* qui plures extensiones et declarationes recensit post Felin. *c. in nostra, nu. 10. de rescript.*

74 Quartò, in impetratione † beneficij facienda est mentio residentiæ, si residentiam illud beneficium habet: ita Abbas *d. c. ad aures, nu. 3.* & ibi Dec. *nu. 1.* & ibi Mantua, *nu. 11. vers. vlteriùs, de rescript.* post Calder. *in c. in nostra*, vbi Fel. *correla. 4. eod. de rescr.* Corasius *tract. de sacerdotiis, parte 4. c. 4. nu. 16.* ex tex. *c. vbi, de cler. non residen.* Verùm difficultatem excitauit Dec. *in d. c. ad aures, num. 7.* omnia beneficia residentiam

75 requirunt, *d. c. vbi*, sed † qualitas, quæ de iure communi beneficio inest, necessariò narranda atque exprimenda in impetratione nō est, cùm Pontifici satis cognita dicatur: Rota *decis. 75. Dominus Vrbanus V. de rescr. in antiquis.* Rom. *sing. 37. Vtrum nobilis.* Bellam. *decis. 481. & decis. 697.* Casiodor. *decis. 12. nu. 8. de rescript.* Fel. *super literis, nu. 8. vers. secunda regula est, de rescript.* Selua *d. q. 11. nu. 43.* respondit huic difficultati Decius, & fuit responsio Petri Anchaxani, hanc Abbatis & aliorum doctrinam intelligi, habita relatione ad consuetudinem, secundum quam beneficia residentiam non requirunt, *c. gratia, de rescript. in 6.*

76 Nec contra hanc responsionem vrget illa consideratio, quam facit † Ripa *in d. c. ad aures, n. 21. in fin.* dum inquit, [Si beneficia de iure cōmuni requirunt residentiam, ergo quòd residentiam non exprimitur, Papa credere debuit, quòd residentiam requirant, quia ita iuris est, ergo si non requirunt, & nihilominus Papa cōcessit, dicendum est, gratiam valere, quia fatiliùs cōcessisset, si scitisset residentiam requiri: hæc ille. Verùm illius præsuppositum non procedit, sed rectiùs ita dicendum est, quando impetratur beneficium, & nō exprimitur clarè esse vel curatum, vel cum residentia: in dubio præsumitur beneficium simplex. Abbas *c. recolentes, in fine, de jtem mona.* & suprà attigi: quo stare succedit regula, quod hodie beneficia simplicia ex consuetudine residentiam non requirunt. Cùm ergo simpliciter impetratur, & concedetur beneficium, de simplici, non autem de habente residentiam intelligitur: non ergo concessio valet, non expressa residentia. Est etiam falsum illud secundum dictum Ripæ, quod si beneficium non requirit residentiam, & Papa credidit requirere, atque ita concessit, valere cōcessionem: est inquam falsum ex his, quæ dixi suprà *n. 62. in fine*, post Rotam *decis. 73. de rescrip. in antiquis.*

77 Declaratur 6 no procedere, † cùm gratia motu proprio fuit concessa, tunc residentiæ qualitas non expressa non vitiat, ita Rota *decis. 37. de rescrip. in antiqu.* Fel. *d. c. ad aures, n. 9. in fin.* & ibi Rip. *n. 52. qui alia similia attulit.*

78 Quinto in impetratione hac beneficium, † valoris ex stylo & obseruantia Curiæ faciēda est mentio: nam licet ex communi iuris dispositione, valor exprimendus non sit, quemadmodū, vno ore affirmarunt nostri iuris interpretes, quos longa serie recenset Dec. *d. c. ad aures, n. 10.* & ibi Mantua *n. 18. 19. de rescript.* & Ioan. de Selua *tract. De beneficio, parte 3. q. 11. nu. 12. & n. 10.* quibus addo Bellam. *decis. 691. n. 4. in fin.*, & Capellam Tolosa. *q. 436.* & Decium *cons. 262.* Rimin. *cons. 70. nu. 7. lib. 5.* Mandosium *in regula Cancellariæ, vt. de Vnionibus, q. 1.* Corasium *tract. de sacerdotiis parte 4. cap. 4. nu. 15.* Nihilominus ex stylo Curiæ valor exprimēdus est, atque ita sua regula Cancellariæ statuisse Vrbanum V. recenset Rota *decis. 19. de rescrip. in nouis*, quam recenset vnà cum aliis permultis Decius *d. c. ad aures, nu. 10. vers. secundò vtrum ipso.* & alios plures Pontifices ita ordinasse Irriptū reliquit Gomes. Hispa. *in præfat. ad regulam Cancellariæ, de exprimendo valore.* Est ratio, quia per valorem potest Pontifex reddi difficilia in concedendo vni, quod alteri cōcederet: iuxta *c. postulasti, de rescrip.* & hic stylus seruandus omninò est in Curia. Dec. *cons. 11. n. 16.* Ias. *in l. cunctos populos, prima lect. n. 35. de summ. Trinit. & fide catholic.* qui idem dixit de regulis Cancellariæ, & inquit esse volubilia: qua de re alia scribit Ripa *in cap. ex parte, n. 85. de rescript.*

79 Declaratur primò nō procedere in † gratia motu proprio concessa. Est enim † motu proprius, cū Princeps concedens

80 ad aliquid concedendum sponte mouetur: ita docuit Bald. *in c. nisi spectabilis, n. 4. de offico legati*, qui & illud affirmauit, motum proprium etiam dici, cùm ad impetrantis supplicationem est concessum: quia licet ita petitum sit, attamen motus proprius dicitur, quia ita venit in mentem Pontificis concedendi, vt petitum est: & cum Baldo rectè sensit Curt. *sen. cons. 96. Super premissa, col. 6. vers. confirmatur.* Decius *in l. 3. in prin. n. 3. ff. quod quisque iuris.* & egregiè Gomes. *in reg. Cancella. de annali possessore, q. 10.* Felin. *cons. 31. nu. 16.* vbi apertè ita cum Baldo declarat, Paris. *in cap. accedentes, de præscrip.* Cagnol. *in l. qui cū alio, in fin. de reg. iuris.* Hinc intelligimus, minus rectè respondisse Socin. *iuu. cons. 97. nu. 98. lib. 3.* dum respondit, gratiam non posse dici motu proprio concessam cùm in concessione facta ad partis postulationem apposita fuit clausula illa, [motu proprio.] Cū ergo gratia motu proprio facta est, non vitiatur ob valoris tacitam iniuriam: respondit Ancha. *cons. 138. De natura*, quem secuti sunt Feli. *in c. ad ad aures, n. 7.* & ibi Dec. *n. 11. de rescrip.* idem Felin. *in c. cum sim. 1. nu. 6. de rescriptis.* qui eiusdem sententiæ recenset Alciatum *ibi.* Nec verè huic opinioni aduersatur illa ratio, quā Abbas *in d. c. super literis, num. 5.* Ancha. *cons. 195. 197.* & Mantua *d. c. ad aures, n. 10.* cōtrarium sensisse videntur: necpè † motum proprium non firmare gratiam contra concedentis voluntatem concessam, gloss. *clementi, si Romanus, de præben.* quā singularem esse dixit Roman. *sing. 419. An verba*, quoniam recte satis distinguendo responder Dec. *in d. c. ad aures, n. 11.* & ante eum Felinus *ibi, nu. 7.* Corasius *tract. de sacerdotiis, parte 1. cap. 4. n. 8.* aut tacetur qualitas inhærens ipsi rei, hoc est ipsi beneficio, vt hic, & tunc clausula motus proprij subreptionis vitium tollit, ita procedit *cap. si motu proprio, de præb. in 6.* & rationem adfert Felin. vt apud eum. Aut subtiecetur qualitas inhærens personæ, & tunc clausula motus proprij non tollit illud vitium subreptionis. Hinc respondit Decius *consil. 407. num. 11.* clausulam motus proprij tollere vitium subreptionis, non aliam inhabilitatem; idem Decius *cons. 601. n. 29.* & cum eo Alciatus *resp. 25. nu. 5.* dixit,

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

82 † clausulā motus proprij, & illi similes non perimere vitium inhabilitatis personæ in impetrata matrimonij dispensatione, cùm defectus ille naturalis sit ita similib. *in cap.* respōdit Paris. *cons.1.n.78.lib.2.& cons.74.n.91.lib.4.*Coral. *d.tract. De sacerdotiis,part.4.ca.1.num.10.* Hinc etiam decidit Rota *decis.71.de rescrip.in antiquis*, motum proprium non tollere vitium illegitimitatis ac alterius inhabilitatis personæ.

Hæc autē declaratio nō procedit, cùm falsus valor narrea-
83 tur atque exprimitur: nam tunc † clausula motus proprij, nihil operatur ad tollendum vitium hoc falsæ narrationis, quam obreptionem (vt suprà admonui) nostri appellant: facilius etenim adduci potuit Papa ad concedendum, quàm quando valor subticetur: quoniam illa falsa narratio ad cōcedendum impulisse videtur: atque ita affirmarunt Ancha. *cons.137.* Abbas *cap. quia circa, vers. sed quæro, de consang. & affinit.* Card. *cons.96.* Papa *vnivit, col.1.* Corasius *d. c.5. nu.31.* Decius *cons.407.nu.21.* & in specie nostra egregie Fel. *d.ca. ad aures, nu.9.* Hinc decidit Rota *decis.47.de rescr. in antiq.* quòd licet de iure communi valor non expressus non vitiet rescriptum, vitiaret tamen si falsus valor exprimatur: quoniam multa expressa nocent, quæ tacita nocere nō possunt. Rota *decis.10.n.2.de rescr.in nouis*, seu verius, ibi apostillantes: & ob hoc inferūt, quòd licet aliquid necessariò exprimendum nō est, si falsò narretur, vitiator rescriptum: cætera, quæ de valore beneficij exprimendo adferri possent, eant videnda apud omnes *in d.c.ad aures*, & fusius apud Gomes. *super regula Cancellaria, De valore exprimenda.*

84 Sexto facienda est mentio † beneficij electiui, si beneficiū huiusmodi qualitatis est: ita glos. *in c.cum in nullis, de præb.in 6.* & clarè decidit Rota *decis.91. Nota quòd ibi Papa, de rescript. in antiquis*, quam secuti sunt Fel. *in c.in nostro, nu.25. vers.31. corollarium, de rescrip.* Ioan. de Selua *tract. De beneficio, part. 3. q.13.num.79.* qui Cardinalem & alios huius sententiæ recenseat. Rota *decis.13.nu.5.de præb.in antiquiorib.* etsi Bellamera *concl.234.* subobscurè & paucis dissentire videatur. Est ratio, quia beneficia electiua differunt à beneficiis collatiuis, *d.cap.cum in illis*, latè Gomes. *in regula Cancellariæ, De Annali possess. q.11.* vbi disputat, an regula illa in beneficiis electiuis, locum habeat: ratio rationis est, quoniam non est intentio Pontificis Max. sine litteris permete electorum iura, *cap.cum in illis, de præb.in 6.* quod adnotandum est, inquiunt relati Doctores, cùm in omnibus fere cathedralibus, canonicorū electio spectet ad Capitulū, & confirmatio ad Ponti-
85 ficem. Ita etiam si † beneficium est in commenda: ita decidit Rota *decis.4.nu.3.de reb. eccles. non alien. in antiquis.* Declarat tamen Bald. *cons.209. Præmissis tribus, lib.1.* electionis satis factam esse mentionem si dictum est beneficium esse collegiatum & curatum: modò electio fiat secundùm ius commune, non secundùm consuetudinem Ecclesiæ.

86 Septimò, si beneficium est regulare, & à clerico seculari impetratur, exprimendum est in impetratione, beneficium esse regulare: ita affirmarunt Fel. *d.c.in nostra, n.41. de rescr.* Ioan. de Selua *d.q.11.nu.122.* auctoritate Baldi *in l. fideicommissa. §. si fœmo, de leg.3.* Cassiod. *decis.4.de præb.* vbi declara-
87 tur, ita etiā econtrà, cū † beneficiū est seculare, & impetratur à clerico regulari, exprimenda est illa qualitas beneficij secularis: id quod decidit Bellame. *decis.172. Collatio facta canonico*, quem secutus est Fel. *d.c.in nostra.nu.44.* imò procedere hoc videtur, etiamsi adsit clausula motus proprij: ita Bald. & cæteri relati. Est ratio præter illam Baldi, quoniam hic adest personæ inhabilitas, quæ ex clausula motus proprij sublata non dicitur, vt paulò ante diximus.

88 Octauò, si beneficiū est hospitale, illius qualitatis faciendæ est mentio: ita post Paul. de Bleaz. Card. & Imol. *in cle. vlt. de off. ord.* docuit Fel. *d.c.in nostra.n.21.de rescr.* Barb. *cons.64. col.1.lib.3.* idem censuit Selua *d.q.11.n.16.* qui hoc clarè probari ait in *clem. per literas, de præb.* quæ adducta decidit Rota *decis.67. de rescript. in antiquis*, quòd si clerico est facta gratia, vt possit beneficium accepare, intelligitur de beneficio consueto conferri clericis, non autem quod à laicis solet administrari: & alia Coral. *De sacerdotiis, part.1.c.3.nu.3.*

Exēditur, vt procedat etiam si in rescripto apposita fuis-
89 set † clausula motui proprij: ita sensit gl. *in d.clem. per literas*, & ibi eam probauit Card. *q.1.* & idem *cons.118. Casus talis est agitatus*, & Fel. *d.c.in nostra, nu.21.* Ioan. de Selua *d. qu.11. nu.46.* rationes sunt illæ, quas paulò ante attuli.

90 Declaratur nō procedere, cùm † hospitale spectat ad collationem Prælati regularis, & ille solet conferre alicui religioso: tunc à religioso impetrari potest, atque ita hoc casu non procedat d. clemen. per literas, quemadmodum relati Felio, & Selua declarant post Rotam *decis.3. de regularibus, in antiquis.*

91 Nondò, in impetratione † exprimenda est, qualitas, quòd ligni beneficium hoc esset aliàs alteri annexum atque vnitum: ita decidit Rota *decis.3.de rerum permutatione antiquis*, quam secuti sunt Fel. *in d.c.in nostra.n.53.vers.27.corollarium de rescri.* & Selua. *d.q.11.nu.75.* Graue. *cons.104.n.12.* Rebuffus *in praxe beneficiorum in 3.parte signatura, in verbo, Annexorum, n.1.* qui praxim exprimendi docet.

92 Extenditur, vt procedat etiam si in hac impetratione apposita fuisset † clausula motus proprij: quemadmodum placuit Geminia. *in cap. postulasti, de rescrip.* quem ibi Maria. Socin. sen. secutus est, Felinus & Selua præteritis locis, reiecta vna decisione Rotæ 3. *de rebus ecclesiæ non alien. in antiquis*, quæ tamen ad rem nil conferre mihi videtur: multis rationibus mouentur, quas recensere nunc superfluum.

93 Declaratur non procedere, quando † duo beneficia sunt vnita & annexa, sed vnum accessorie ad alterum: tunc sufficit exprimere principalem: ita scribunt Gem. & Ioan. And. *in c. super eo, de præb.in 6.* Fel. *d.c.in nostra.nu.30.de rescrip.* Corasius *d.tract. de sacerdotiis, parte 1.c.3.nu.1.* & Selua *d.tract. de Beneficio, parte 3.q.12.n.64.* qui alios plures in hanc sententiam recenset. idem decidit Rota *decis.16. de rescr. in antiq.* Rebuff. *d.3.parte signatura, in verbo, annexorum, num 1. & in tit. Declaratio nouæ prouisionis, in verbo, cum annexis.* Est ratio, quia impetrato principali venum accessorio, arg. *l. si vt certo. §. vsque adeò. ff. rōmod.* & quia beneficium vnitum perdit nomen beneficij, nec debet dici beneficium sicut ante vnionem: ita is Rebuffus, qui alios recenset.

94 Decimò, si beneficium quod impetratur, est † vnicum ad collationem ordinarij, atque ita si est beneficium (vt dici solet) monoculare: huius, inquam, qualitatis faciendæ est mentio in impetratione, id quod sciptum reliquerunt Felin. *d.c. in nostra.n.13.de rescrip.* & Selua *d.parte 3.qu.11.num.71.* post alios plures. Illa est ratio, quia non est verisimile, Pontificem voluisse priuare ordinarium collatorem vnica dignitate, atque ita vnico lumine. *iuxta clem.1.de senten. excom. ad finem.* Hinc docuit Archid. *in c.si pro clericis. de præben.in 6.* Ioan. Andr. & alij *in clem.1. de præben. vbi gloss.* quòd mandatū de prouidendo de dignitate in aliqua ecclesia, non intelligitur de vnica dignitate, quæ est in ecclesia illa, & quæ ad ipsum collatorem ordinarium spectat. idem decidit Rota *decis.13. de præben. in nouis.* Corasius *tract. de sacerdotiis, parte 1.c.1. nu. 49.* quod procedit siue mandatum de prouidendo sit in forma pauperum, siue in forma speciali: ita declarat Thomas Fastol. *in decisionibus Rotæ, dubio 55.*

Declaratur primò vt non procedat, cùm ordinarius collator habet collationem vnius beneficij, & præsentationem alterius: nec enim dicitur beneficium esse † monoculum: ita
95 declarat Fel. *d.c.in nostra.num. 13.vers. declara illud*, & huiusmodi sententiæ recenset Thomam Fastolum, *d. dubio 55. aliàs 56.* qui solùm scribit, quod iam retuli. cum Felino tamen idem sensit Selua *d.quæst.11.n.73.in fine.*

96 Declaratur secundò nō procedere, † cùm in vno ordinarius haberet collationē solus, & in aliis beneficiis conferre posset cum aliis collatoribus sociis, tunc enim mādatum de prouidendo, vel collatio Pontificis per impetrationē intelligitur de illo beneficio, quod est solius ordinarij collatoris: ita decidit Rota † *decis.40. de rescrip. in antiquis.* quā citare
97 voluit Fel. *d.c.in nostra.n.23.vers. secundo declara, de rescrip.* qui subiungit, hoc intelligi cùm rescriptum est prouideri de beneficio, cuius collatio ad alios spectat. eiusdem Rotæ *decis. 55. eod.* quæ (inquit ille) sic declarat per gloss. *c. mandato. de præben. in 6.* sed mea quidem sententia, Rota *dicta decis. 40.* intelligit propriè cùm beneficium ad solum ordinarij spectans conferri mandatur: & quod ait gloss. *d.c. mandato*, quā verè secuta est Rota. *decis. 66. Nota glossam de rescrip. in 6.* intelligitur hoc pacto, quòd quādo Papa rescribit ordinario, vt prouideat de beneficio, ad suam collationem spectantis: non intelligitur de beneficio cuius collatio cum aliis communis est: atque ita probat ia text. † *c. mandato*, dum ait,
98 ex ordine literæ rescripti ita intelligi.

Vndeci-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

99 Vndecimò, exprimenda est qualitas vacationis ipsius beneficij, vt si vacat vel per obitum, vel per resignationem: id quod certis solum casibus intelligitur. Ego rem clariùs explicando, duas regulas constituo. Prima est, cùm nullus vacationis modus exprimitur. Secunda, cùm vnus tantùm.

100 Prima regula, dico quòd nullo vacationis modo expresso, omnis vacandi modus continetur: ita censuerunt glos. *in clem. 1. in verbo, qui omnis, de prab.* Ioan. Andr. & Gemin. *in c. suscepitum, de rescr. in 6.* Lapus *alleg. 6. col. 1.* alios plures huius opinionis citat Fel. *in d. c. in nostra, nu. 17. de rescrip.* & Ioan. de Selua *d. tract. de beneficio, p. tit. 3. q. 12. nu. 69.* Rebuff. *in praxi benef. in tertia pars signaturæ, in verbo, alia clausula, nu. 1.* & pulchrè *tit. Requisita ad collationem bon. um, nu. 48. 49.* vbi recenset varios vacationis modos.

101 Declaratur primò non procedere, cùm impetratur † rescriptum gratiæ [si neuerit,] tunc enim vacationis modus exprimendus est: ita decidit Rota *decis. 24. de rescr. in nouis*, quam secuti sunt Fel. *d. c. in nostra, nu. 17. in fin.* & Selua *d. q. 12. num. 72.* Est ratio, quia noua gratia est, & noua prouisio, nouosque titulus ex illa acquiritur: ideò illa omnia quæ Pontifices ad cõcedendum, vel denegandum mouere possunt, narranda sunt: ita Rota *d. decis. 24.*

102 Declaratur secundò vt non procedat, † cùm electionis decretum superiori præsentatur ad confirmandam electionem: nam tunc vacationis modus exprimendus est: ita scribit gl. *in c. innouatis, in verbo, decreto, de elect.* Gemin. *d. c. suscepitum*, & alij plures, quos recenset Fel. *d. c. in nostra, nu. 38.* & Selua *d. q. 12. num. 73.*

103 Secunda est regula, cùm vnus † vacandi modus exprimitur, alter non continetur: hoc probat *c. suscepitum, de rescrip. in 6.* si enim est narratum vacare per obitum, non valet concessio si reperitur vacare per resignationem: id quod omnes affirmarunt, vt relati Felin. & Selua *præcitatis in locis* testati sunt. Illa est ratio, quoniam tunc Pontifex, vel alter collator, per modum taxationis conferre beneficium dicitur, iuxta prænarratum vacationis modum: ita sentiunt Dec. & Fel. *in c. super litteris, iste nu. 3. alli nu. 6. in fin. & ibid.* clarius Abbas *nu. 7. de rescr.* Hinc decidit Rota *decis. 31. de rescr. in antiquis*, si conferatur beneficium vt vacans per alterius promotionem, & reperiatur vacare per mortem, non valet collatio. Rebuffus *in praxi benef. in 3. parte signaturæ, in verbo, alia clausula, num. 2.* ita etiam decidit Rota *decis. 21. de præben. in nouis*, si Papa conferat beneficium vacaturum per contractum matrimonij, & deinde vacare contingat per resignationem in curia, non debetur.

104 Declaratur primò non procedere, cùm † communis extat opinio quòd vacet vno modo, & is modus exprimitur: licet enim deinde reperiatur vacare alio modo, nihilominus valet ipsa impetratio: ita declarant Felinus *d. c. in nostra, nu. 38. vers. quod autem dictum est*, & Selua *d. q. 12. num. 74.* post Lapum *alleg. 89.* & Gemin. *d. c. suscepitum.*

105 Declaratur secundò non procedere, quando taliter constat de intentione impetrantis: nam tunc vtrque vacationis modus pro expresso habetur: ita tradunt Felin. *d. c. in nostra, nu. 8. vers. fallit secundò*, & Selua *d. q. n. 12. nu. 75.* ex text. *d. c. suscepitum*, & auctoritate Lapi *d. alleg. 89.* De intentione autem constare dicitur ex verisimili coniectura, si talis sit is impetrantis cui Pontifex concessisset: & hoc multum pendet à iudicis arbitrio: constaret etiam si post concessionem ita collator declarasset: & confert in simili doctrina Barr. *in l. demonstratio, §. quod autem, nu. 14. de cond. & demonstr.*

106 Declaratur tertiò non procedere, si o gratiis expectatiuis, quæ dum acceptantur, is acceptans non habet necesse exprimere vacationis modum, & vno expresso alter non excludit: quia error in vacationis modo non impedit acceptationem, quæ est quædam voluntatis declaratio, & satis ex ipsa acceptatione declaratur: ita decidit Rota *decis. 23. Si expectas, de prab. in nouis*, & clariùs *decis. 7. Licet impetrans, de concess. prab. in nouis*, quam sententiam probarunt Fel. *d. c. in nostra, nu. 38. vers. fallit tertiò*, & Selua *d. q. 12. nu. 76.*

107 Declaratur quartò non procedere, † quando exprimitur vnus vacationis modus cum clausula, [& quouis alio modo vacet,] ita decidit Rota *decis. 21. de rescr. in nouis*, quã sectatus est Fel. *d. c. in nostra, n. 38. vers. fallit quartò.* Addo Rota *decis. de præben. in antiquis*, & *decis. 12. de concess. prab. in eadem*, Rebuff. *in praxi benef. in 1. Forma signaturæ simplicis promotionis, in verbo, sine promotione, n. nu. 1.* post Soc. *cons. 52. lib. 1.* Corasium *tract. de Sacerdotiis, parte 1. c. 3. num. 5.*

Declaratur quintò non procedere in † materia nõ diuisa, quoniam tunc venit omnis vacandi modus: ita Fel. *d. c. in nostra, nu. 38. vers. fallit quintò.* 108

Declaratur sextò non procedere, † quando beneficiũ tam diu vacauit, ita quod de eius vero vacationis modo certa notitia non habetur: tunc falsa expressio rescriptum nõ vitiat: ita sensit Rebuff. *in praxi beneficiorum, in 3. parte signaturæ, in verbo, alia clausula, num. 4.* dum inquit, hoc in casu non esse opus in impetratione apponere clausulam illam, [quòd vetus vacationis modus habeatur pro expresso.] 109

Duodecimò narrandum est, per † cuius obitum vacat beneficium: tradunt Doctores *in c. suscepitũ, de rescr. in 6.* Rota *decis. 31. in fi. de rescr. in nouis*, & illa est annot. Papæ nuncij post Fel. *c. in nostra, num. 20. corollario 5. in fi. de rescr.* Illa est ratio, quia ex nominatione personæ, per cuius obitum vacat beneficium quod impetratur, intelligit Pontifex, an sit beneficium reseruatum vel non, atque ita an impetranti conferre debeat vel non: qua ratione fit, vt si beneficium vacat per mortem † familiaris Pontificis, vel Cardinalis, narrari omninò debet, alioqui surreptitia erit impetratio: ita docuit Fel. *d. c. in nostra, nu. 10.* Ioan. de Selua *tract. de beneficio, part. 3. q. 11. 20.* post Rotam *decisis. de prab. in nouis*, idem docuit Mantua *in c. ad aures, nu. 17. in fi. de rescr.* quib. addo Rotam *decis. 16. de prab. in antiquis*, nec † enim horum familiarium beneficia impetrabilia sunt, *c. pastoralis, de prab. in. 6.* Aeneas de Falconibus *tract. de reseruationibus, q. 4.* & hac de re extat clara regula Cancellariæ, de impetrantibus beneficia vacantia per obitum familiaris Cardinalis. 110 111

Excẽditur primò vt procedat, etiamsi hic † familiaris suæ mortis tempore familiaris esse desiit: quemadmodum decidit Rota *decis. 10. de prab. in antiquiorib.* quã secuti sunt Fel. & Selua *locis præcitatis*, idem præter eos scriptum reliquit Pet. Andr. Gammarus *tract. de legato, lib. 6.* quem secutus est Gomez. *in commen. ad relatam regul. Cancellariæ, q. 23. cal. 2. vers. tamen postea quam*, & clariùs *q. 18. vers. & licet Gemin.* Ratio est, quia etsi cesserit † familiaritas, non tamen cessauit reseruatio: nam posteaquam beneficiũ semel fuit reseruatione affectũ, permanet perpetuò reseruatũ in personam illius, pro quo reseruatum fuit: ita decidit Rota *decis. 30. de prab. in antiquiorib.* Hinc Rota *eodem in antiquis, decis. 14. 15.* inquit, beneficia collectoris, vel alterius familiaris Papæ esse reseruata, quãquam tempore suæ mortis talis esse desierit. idem respondit Anch. *cons. 18. De natura & efficacia, in fin.* addo Rotam *decis. 31. de prab. in antiquis.* Quib. constat, malè sensisse Bellametam, qui contrarium sensit, quemadmodum refert, nec dissentit ab eo Thomas Fatiol. *in decisionib. Rotæ dub. 53. incip. secundò dubitabatur*, cuius quidem rationes illæ etiam cõfirmari possunt, quòd reseruatio ista ob familiaritatem personalis esse dicitur, vt inquit Gomez. *præallegatis regulis Cancellariæ, q. 15. vers. secundò circa intellectum*, cùm ergo ipsa persona talis esse desierit, decẽdum videtur, & beneficium desiisse esse reseruatum. Verùm hę omnes difficultates cessant, quoniam inquit Gomez. *d. q. 16.* extra extrauagantem, qua casus hic determinatur contra ipsum Bellametam: in claris ergo cessant coniecturæ & disputationes: imò fortiùs restatur Rota *decis. 13. de præben. in antiquis*, in curia seruari, quòd licèt officialis, vel † familiaris remouatur quacunq; de causa ab officio, eius beneficia quæ ante amotionem possidebat, permanere reseruata: quocirca nec illa impetrari poterunt, non facta mentione illius qualitatis. 112 113 114 115

Excẽditur secundò, vt procedat etiam cùm is † familiaris officium & administrationem adhuc ingressus non est, ita de collectore decidit Rota *decis. 12. de prab. in nouis*, quam probauit Fel. *in c. in nostra, nu. 20. vers. idem si talis.* Cassiod. *decis. unica, nu. 4. de verb. sign.* Gomez. *d. regula Cancellariæ, q. 3. vers. prædictæ*, ratio est, quia honorabile & Reipubl. vtile est, quoties suum effectum ante adeptum officium & administrationem sortitur. 116

Excẽditur tertiò, vt etiam locum habeat relata doctrina, cùm is † familiaris consecutus est officium, sed adhuc tempore mortis suæ non administrauit: ita decidit Rota *decis. 15. de prabendis in antiquis*, ratione iam relata vtitur, atque ita inquit Rota ex stylo curiæ seruari, quamquàm dicat, aliquos sapientes aliter dixisse, eo quia ille familiaris Papæ & Cardinalis dicitur, qui suscepto officio administrat, 117

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

erat, & familiaritatis munera obit, vt multis ad rem nostri Probat Felinus *d.c.in nostra, nu.10. vers. sed cauc.* idem quod Fel. scripsit reliquit Ioan. de Selua. *d. tract. de beneficio, parte 3. quæst. 11. num. 12.* vbi alia plura recenset & declarat. Hæc tamen extensio intelligitur, modò is receptus inter familiares acceptauit ipsam receptionem, alias non diceretur familiaris deficiente mutuo consensu: ita declarat Cassiod. *d. decis. vnica, num. 3. de verb. sign.*

118 Extenditur quarto, vt locum etiam habeat, si hic † familiaris, cuius beneficiū impetratur, desiit esse familiaris per mortem sui domini: nam adhuc beneficiū per ipsius deinde familiaris mortem vacans, reseruatum esse dicitur: ita hodie constitutum est per Extrauagantem Pauli II. *Ad perpetuam:* quam recenset Selua *d. q. 11. nu. 14.* post Felin. *d. cap. in nostra, nu. 20. vers. & caue. de rescript.* qui subiungit, alias de iure communi aliter dicendum esse: quoniam per mortem Pontificis reseruantis, reseruatio ipsa extinguitur quemadmodū docuit Gemin. *in c. præsenti, in prin. de offi. deleg.* idem vtroque casu tradit Aeneas de Falconibus *tract. de reseruat. q. 1. principali, vers. secundò quæro, nu. 6.* qui alia perplura recenset: illi addo Cassiod. *decis. vlt. num. 4. de præbend.*

119 Extenditur quintò, vt procedat etiā si is † familiaris nunquam extitisset commensalis Cardinalis, hoc est, si in domo Cardinalis non comedebat, sed extra domum Cardinalis portionem suam recipiebat, cùm tamen in domo Cardinalis seruiret: nam ex quo expēsis Cardinalis viuebat, verè familiaris dicebatur, nec qualitas illa extrinseca viuendi extra domum, non efficit, vt hic familiaris esse desinat: ita memoriæ prodidit Gomes. *d. regula Cancellaria, de impetrantibus beneficia per obitum fami. Cardin. q. 13. vers. est tamè vlterius.* cùm ergo huius familiaris beneficium sit etiā reseruatum, exprimenda est qualitas hæc in illius impetratione.

120 Extenditur sextò, vt procedat etiam in † beneficio subfamiliaris, cuius mentio facienda est. Est ratio, quia & illud reseruatum dicitur: ita Salic. *in l. 2. in fine. C. de Episc. & cler.* Guido Papæ *cons. 10. num. 5.* Aeneas de Falco. *tract. de reseruationib. q. 4. effectu 39.* & late explicat, atque declarat Gomes. *d. regula Cancellariæ, de impetrantib. beneficia. q. 14.* vbi plures difficultates dissoluit.

121 Extenditur septimò, vt procedat etiā si illi † familiari absenti collatū est beneficium, quā collationē ignorans nō acceptauit morte præuentus: nā ex quo sola collatione etiam nō acceptata beneficiū reseruatū dicitur, vt post Oldr. *cons. 57.* & alios plures affirmauit Aeneas de Falco. *d. tract. de reseruat. d. q. 5. principali, vers. secundò quæro, nu. 1.* sequitur, de illo, vt de verè reseruato esse faciendam mentionem.

122 Extenditur octauò, vt procedat etiam cùm † facta est impetratio beneficij vacantis vt ex vnos persona, & deinde reperitur vacare ex persona alterius, etiamsi apposita fuerit clausula, [quouis modo vacet,] adhuc enim surrepitia est impetratio: ita decidit Rota *decis. 1. de rescript. in nouis, & decis. 43. de reseru. in antiquis.* Bellamera *decis. 609. Licet Palanum* Card. *cons. 33. In hac dubia causa,* quos videtur probasse Fel. *in d. c. in nostra, nu. 38. vers. sed contrarium,* qui alios etiā recensetidem scriptū reliquit Ioan. de Selua *tract. de benefi. part. 3. q. 11. n. 77.* & Rebuff. *in praxi beneficiorum, in forma signaturæ simplicis prouisionis, in verbo, aut ex alterius.* Illa est præcipua huius seriēdæ ratio, quia illa clausula [quouis modo vacet] refertur ad personam expressam tantùm, & complectitur varios modos vacandi: & cum hac opinione resideo, quidquid alij dissentientes dicant. Hæc tamen extensio non procedit, si apposita fuerit clausula, [aut si vacat ex alterius cuiuscunque persona:] ita declarat Rebuff. quem iam citauimus *in 3. par. signaturæ, in verbo, Nominū, nu. 1.* vbi idem inquit, si apponatur hæc clausula [quod nomen & cognomen vltimi possessoris melius specificari possit.]

123 Declaratur nunc primò non procedere, cùm is † familiaris fuit familiaris Papæ, & Cardinalis, & rescriptum impetratur facta sola mentione, quòd erat familiaris Papæ: tunc gratia non redditur ex eo surrepitia, quòd subintellexerit illum defunctum fuisse familiarem Cardinalis: ita decidit Cassiod. *decis. 9. de præbend.*

124 Declaratur secundò, vt non procedat quando † impetratur beneficium, quòd notorie fuit familiaris Cardinalis, ex quo enim notorium hoc est, necessaria expressio non fuit: vt de reseruatione generali & notoria ioquit Felinus *in cap. super litteris, numer. 8. & c. in nostra, nu. 4. vers. incidentur Rota, de rescr.* vbi aliquas difficultates dissoluit. & paulò post, *vers. secundum corollarium,* hoc verum esse intelligi, nisi duplici reseruatione reseruatum esset, vt si defunctus fuit collector & abbreuiator, vel (aiet ille) nisi ignorantia posset in Pontificem cadere ratione alicuius indiuiduiti id quod decidit & Bellamera *decis. 9. Commissio,* & probat Rebuffus *in praxi beneficiorum, in forma signaturæ simplicis prouisionis, in verbo, specialiter. num. 11.*

125 Declaratur tertiò nō procedere, cùm † impetratio est concessa per resignationem ab ipsomet familiari factam: nam tunc gratia non redditur surrepitia, etiam si suppressa fuerit resignantis qualitas: ita decidit Cassiod. *decis. 11. 16. de preb.*

126 Declaratur quartò nō procedere, cùm per † obitum priuilegium ille, qui obiit, erat familiaris: nā ex quo verè & propriè familiaris non dicebatur, eius beneficia reseruata non erant, vt inquit Gomes. *in comm. ad d. regulam Cancellariæ, De impetr. amib. beneficia vacantia per obitū familiaris Cardinalis. quæst. 13. in princ.* non ergo reseruatio, quæ non est, exprimi debet.

127 Declaratur quintò non procedere, si in eo, qui viuit quidem expensis Cardinalis, sed illi non seruit: nam hic verè non dicitur familiaris, vt inquit Gomes. *d. q. 13. vers. est bene verum.* & ob id illius beneficia reseruationis priuilegio non fruuntur. Surrepitia ergo non erit impetratio suppressa illius qualitate: id quod cum Gomesio intelligo, nisi is non seruiēs à seruitute cessaret, quoniam ita Cardinali placeret.

128 Decimotertiò, si beneficium est † affectum, illius qualitatis mentio facienda est, alioquin gratia erit surrepitia: ita scribit Rebuffus *in praxi beneficiorum, in forma signaturæ simplicis, in verbo, affectum:* vbi inquit, dici affectum, cùm Papa iam semel concessit illud beneficium in commendam: nam postea quam manum semel Papa apposuit, alter inferior de eo se impedire non potest, & ob id illa affectio reseruationis vim obtinet.

129 Decimoquartò, ne rescriptum gratiæ sit surrepitium, narrandum est † vitium, si quod ipsi beneficio ex persona impetrantis inest: vt puta si hic impetrans per præcedentem intrusionem possideret: debet enim huius sui vitiosi ingressus mentionem facere, ita docuit Abbas *in c. cùm iam dudum, col. 2. de preb. in c. præterea, vlt. notab. de iure patro.* Baldi *in c. literis, ad finem. de restit. spolia.* Gemini *c. cum qui. de preb. inc.* quos sequitur Fel. *in d. c. in nostra, n. 10. vers. secundū corollarium.* & latius *in c. postulasti, n. 14. 15. 16. de rescr.* Cassiod. *decis. 6. n. 7. de præben.* de quo statim dicamus: mò hoc procedere intellexit Fel. *in d. c. postulasti,* etiam si in rescripto inserta sit † clausula, motus proprij. Alia etiam scripsit Io. de Selua. *d. tract. de beneficio, parte 3. q. 11. n. 7.* Hoc etiam procedit quando beneficium esset alio vitio † affectum, vt puta vitio litigiosi: quemadmodum affirmarunt Fel. *d. c. in nostra, n. 17.* de Selua *d. q. 11. n. 18.* qui hoc declarant, vt apud illos. His tamen aduersari non parum videtur, quod respondit Soc. *sen. cons. 169. col. 4. in fin. lib. 2.* post Card. & Auch. *in cle. si Romæ. de præben.* nempè rescriptum gratiæ non vitiari si vitiosus possessor narrauit se canonicè tenere, atque possidere, quoniam (inquit Socin.) hinc extrinsecum quid est a gratia ipsa, quod ait procedere, nisi ex eo is impetrans inhabilis ad gratiam redderetur. Confirmatur responsum Socini ex eo quod decidit Cassiod. *decis. 6. nu. 5. de præbendis.* inquit, quod quando impetrans beneficium à le tunc malè possessum percipit distributiones quotidianas, etsi de illis mentionem non fecit, rescriptum non esset surrepitium: & ibi testatur maiorem partem D. D. de Rota ita sensisse, quamquam plures in contrarium vrgere ipse referat. Verùm his obiectionibus satisfacit Fel. *d. c. postulasti col. pen. vers. sed aduertere quia. de rescript.*

133 Decimoquintò † narranda est vnio, si aliqua facta reperitur in illo beneficio, ita docet Fel. *in c. in nostra, n. 23. vers. 27. corollarium. de rescrip. 10.* de Selua *d. tract. de beneficio, parte 3. qu. 11. n. 76.* Est ratio quia Pontificis intentio non est, velle iniuriari quæsitum dissoluere, quod intelligitur quando duæ Ecclesiæ æquè principaliter sunt vnitæ: nā tunc vnionis mentio facienda est, vel saltem abiicienda erit clausula, [cum annexis huiusmodi, ac iuribus & pertinentiis.] Ita declarat Rebuffus *in praxi beneficiorum, in titulo, Declaratio nonæ prouisionis, in verbo, cum annexis.* Idem Rebuf. *d. praxi, in titulo*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

tato, de vnionibus. nu.14. Ioan. Baptista à S. Seuerino *tract. de vnionibus, artic.8. numer.9.* & intelligunt relati Felinus & Selua, procedere etiam si beneficium iato voitum, & deinde à Pontifice reseruatum, fuerit collatum ab eo cum clausula motus proprij. quod dictum mihi videtur: quandoquidem collatio hæc ex certa scientia, arguit Pontificis voluntatem esse omnino velle concedere, vnione non obstante, quam sua voluntate dissoluere potuit. Quo autem modo vniones fiant, scribunt relati Rubeus & Io. Bapt. & quibus qualitatibus sopressis surreptitia reddatur vnio, latè explicat Boer. *q.345.* cætera ex industria prætereo.

Decimosextò, cùm impetratur † beneficium ecclesiæ iosferioris, nomen sancti illius ecclesiæ exprimendum est: ita Io. And. *in c. quamuis, de preb. in 6.* vbi glossa. idem censuerunt Lapus *allegat.15.* Fel. *in c. cum accessissent, col.1. de constit. & c. in nostra n.40. de reseri.* Io. de Selua *tract. de benefic. parte 3. quæst.1. n.119.* & Craue. *cons.104. n.13.* si tamen in nomine sancti erratũ foret, & appositus sit in rescriptis illa clausula, [quòd denominatio verior & expressior fieri possit,] corrigi error poterit: sicque ita surreptitium non erit rescriptum: cùm verò ecclesia est cathedralis, atque ita superior est, non est exprimendum nomen sancti, sed narrandum atque exprimendum est, esse ecclesiam cathedralem, alioquì facta sancti narratione surreptitium rescriptum redditur. ita gl. *d. c. quamuis*, vbi omnes. quoniam est hoc contra stylũ Curiæ. id quod procedit etiam, si ecclesia est in loco insigni, & pro matrice & cathedrali habetur; & si verè non sit. ita relati Doctores ex text. *c. causa Carpensis, de verb. sig.* vbi ecclesia nõ cathedralis sub nomine loci appellatur. ita etiã probat tex. *c. cũ ideo*, vbi Imola *de reser.* & tex. *in c. 1. de mutuis petit.* Hæc tamen declaratur nõ procedere in gratijs ad resignationẽ possessori cõcessis, nam tunc expressio sancti in impetratione ecclesiæ cathedralis, nõ reddit cõcessionẽ surreptitiã: ita decidit Cassiod. *decis.13. licet glossa. de preben.* vbi inquit, hoc potiùs æquitatis esse quam iuris, ob stylũ curiæ.

Decimoseptimò, cùm impetratur † canonicatus & præbẽda exprimendum est nomen canonici, per cuius obitũ præbẽda vacat, aliàs impetratio surreptitia redderetur: ita scribunt Io. Staphil. *tract. de literis gratiæ. rub. de modo & forma impetrãdi. vers. ideo cauti.* & Rebuffus *in praxi beneficiorum, in tertia parte signaturæ, in verbo, alia clausula, num.2.*

Decimooctauò, si in ecclesia † in qua impetratur beneficium, extat aliquod statutum iuratũ, quod impetrationi obstat, illud narrandum est: alioquì gratia erit surreptitia, imò nihil penitus operabitur, nisi apponatur clausula expressa, [non obstante statuto iurato ecclesiæ.] ita decidit Rota *decis.13. de rescriptis, in antiquis.* Conseruor quę dicemus in casu ab hoc secundo, vbi agemus, quomodo iuramenti vis ex rescripto tollatur. ita etiam ex illa clausula, [& qualibet alia sedis Apostolicæ indulgentia generali, vel speciali cuiuscũque tenoris existat per quã præsentibus nõ expressam, vel aliter non insertã effectus huiusmodi gratiæ valeat impediri quomodolibet vel differri] quæ quidẽ clausula operatur, vt derogatũ sit statutis; quæ impedire vel differre solent gratiam, vt latè explicat Rebuffus *in praxi beneficiorũ, titulo, declaratio nouæ prouisionis, in verbo, & qualibet alia.*

Tertium est capui propositæ disceptationis, quãdo † scilicet rescriptum vitiatur ob surreptionem causatam à taciturnitate iuris, quod alter in impetrato beneficio obtinet: nã verè, qui impetrat, narrare debet collationẽ alteri prius factam, si facta reperitur, & ab illo primo acceptata nõ fuerit. ita affirmauit glossa *in c. gratia, in verbo, ignoranti, de rescrip. in 6.* quam secuti sunt Io. And. Ligna. & Gemini. *ibi* Felin. *c. in nostra, nu.5. de reser.* Io. de Selua *in tract. de beneficio, parte 3. q.11. n.3.* Illa est ratio, quia hic qui priorẽ collationẽ consecutus est, dicitur obtinere ius ad rẽ, quod per solã acceptationẽ plenũ, ac in re reddere dicitur: quì ergo secundã impetrationẽ facit, ius illud narrare debet, cum alioquì Pontifex illi derogare non credatur: iuxta regulam *l.2.5. meritò. §. si quis à Principe ff. ne quid in loco publ.* imò si gratia facta primò est conditionalis, illius mentio habenda est, cùm sit iam in spe. ita respondit Gemi. *cons.107. in fine.*

Secundò narranda est, † alterius colorata possessio, si eam in beneficio ille obtinet. *c. cùm nostris, de conces. preben.* Fel. *c. in nostra n.32. de reseri.* quem ad verbũ ferè, pro more suo recenset & sequitur Ioan. de Selua *d. q.11. n.101. Ilcro. c. super literis. nu.71. vers. decimoseptimò, de reseri.* Gomes. *in regul. Cancellariæ, de annali possessore. quæst.10. vers. postremò facit.*

Declaratur primò non procedere, quando † in rescripto appositus fuisset clausula illa [Vocatis vocandis,] vel illa, [Dummodò non sit alteri ius quæsitum] nam tunc gratia nõ potest dici surreptitia: quamquam in precibus dicta colorata possessionis facta mentio non est: quemadmodum respondit *Card. cons.93. Nobiles viri.* quem probarunt Fel. *d. c. in nostra n.32. vers. primò nota.* & Selua *d. q.11. n.103.* Illa est præcipua ratio, quia tunc citandi sunt possessores, & qui ius in eo beneficio prætendunt: & tantùm est effectus hæc clausula, vt si executori datum sit rescriptum vt exequatur, ex executore efficitur iudex, & cognoscit super iure & possessione alterius: scribũt tamen relati omnes clausulã hanc, [Vocatis vocandis,] solùm in rescriptis executorijs apponi cõsueuisse, quod nunc non declaro. 140

Declaratur secundò, vt non procedat, cùm in rescripto appositus est † clausula illa, [Amoto quolibet illicito detentore,] nã tunc satis dicitur facta mentio coloratæ possessionis: ita decidit Rota *decis.38. Nota secundũ aliquos, & decis. 69. Nota quod de gratia. de rescrip. in antiquis.* quam secutus est Felin. *d. c. in nostra. nu.31. vers. secundo nota.* qui corruptè allegauit, idem probauit Selua *d. q.11. nu.104.* qui ob id inferit, quòd cùm hodie ex stylo curiæ soleat semper in his rescriptis apponi clausula hæc, [amoto quolibet detentore] non esse per cõsequens hodie necesse in precibus colorata hanc possessionem recensere. Subiungit tamẽ Felinus, & cũ eo Selua egregiam dubitationem, quam excitauit Bartholomæus Zabarella, Cardinalis Zabarellæ nepos, vt apud eos. Addo Rebuffum *in praxi beneficiorũ, titulo, Declaratio nouæ prouisionis, in verbo, Amoto exinde.* qui verum esse intelligit, nisi clausula hęc sit apposita inter clausulas executiuas, quoniam tunc nihil operatur. *cle.1. in fine. de preb.* Gemin. *cons.86. & ex d. cle.1.* plura similia tradunt Ias. *d. 1. ius ciuile. n.8. de iust. & iure.* Decius *consil.425. n.19. & consil.500. nu.9.* Ripa *l. qui Romæ. §. duo fratres, nu.45. & num.84. de verb. obligat.* Socin. iun. *consil.93. nu.24.25. lib.3.* vbi declarant. 141

Declaratur tertiò oõ procedere, cùm in rescripto est apposita † clausula, [motu proprio] ita latè affirmarunt Fel. *d. c. in nostra. n.35.* de Selua *d. q.11. nu.115.* Illa est ratio, quia motus proprius surreptionem tollit: nec credendum est, Pontificem non fuisse cõcessurum, si verè scisset possessionẽ hãc, & si coloratam, veram tamen & legitimam non esse. 142

Declaratur quartò non procedere, † quando in rescripto appositus fuit clausula, [non obstãte collatione alteri facta] ita docuit Imola *in c. cusam quæ, & ibi* Feli. *nu.11. de rescrip.* idem Fel. *d. c. in nostra. n.34. in fin.* de Selua *d. q.11. n.115. in fin.* 143

Declaratur quintò non procedere, quando † colorata alterius possessio huiusmodi esset, quam si nouisset Pontifex facilius impetrãti cõcessisset sibi collationem huius beneficij cum clausula decreti annullatiua: & aliquis contra dictã reseruationẽ accepisset dicti beneficij possessionem: nam licèt hæc possessio sit apud illum colorata, attamen si impetrans narrasset, illum possessorem possidere contra Pontificis reseruationem, facilius Pontifex concessisset: nam hoc confirmabat, ac validiorem reddebat impetranti petitionem: ita docuit Fel. *d. c. in nostra. n.36.* post Bart. Zabarel. iam relatum. idem scripsit ille de Selua *d. q.11. nu.116.* 144

Declaratur sexto oon procedere, quando per † errorem nomen possessoris veri fuit omissum. Bellame. *decis.641.* 145

Declaratur septimò non procedere † in expectatiuis. Cassiod. *decis.18. n.2. de preb.* vbi idẽ de ijs qui possũt opponere. 146

Tertiò hic impetrans † narrare in precibus debet solam etiam alterius detentionem, vt putà, si beneficij reseruati possessionem adeptus quis sit, & illam per aliquot menses deinuerit: si alter impetrat beneficium illud, illius possessionis seu detentionis mentionem facere debet. ita docuit Felin. *d. c. in nostra. num.33.* & Selua *d. quæst.11. num.117.* post Roram *decis.78. Dic quòd ordinario, de rescript. in antiquis.* inquit tamen Felin. hoc intelligi quando ista detentio saltem annalis est: nam si est minoris temporis, necessariò exprimendam non esse censuit: atque ita inquit in curia Romana seruari. 147

Quartò † recensenda est lis & processus pendens, & receptio ad beneficium. Felin. *c. cæterùm, nu.4. de rescript.* sed declara secundùm Cassiod. *decis.4. lite pendente.* quod quando iis 148

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

do lis est de possessione, non impeditur beneficij impetratio. Rota *decis.10. de appella. in antiquioribus.* & Rebuffus *in praxi beneficiorum, in 7. parte signaturæ, in verbo, quatenus litigiosum.*

Declaratur iam relata non procedere, cùm re ipsa constat ius alterius esse nullum. Rota *decis. 16. de rescrip. in nouis. & dec.69. de rescript. in antiquis.*

Quinto est † narrandum ius alterius ex sola electione ei
149 qua sumpta decidit Rota *decis.17. de præbend. in nouis.* idem etiam intelligo quando ius habet ex sola supplicatione, ex traditis Gomesij *in regula Cancellariæ, de impetr. benefic. vacan. per obitum famil. Card. quæst.13.*

Hæc quæ hactenus scripsimus, intelliguntur, atque procedunt cùm impetratur beneficium à Pontifice Max. secus †
150 si ab Ordinario: nam coram ipso Ordinario non est opus exprimere relatas omnes qualitates. Et in primis non est necesse exprimere qualitatem beneficij curati, vel cum dignitate. *clem.1. de off. ord.* quæ etiam constituitur, non esse necesse narrare aliud beneficium, quod obtinet: vt annotauit Io. de Salua *tract. de beneficio, parte 1. quæst 13. n.57.* ita pari-
151 ter Ordinario narrandus non est † valor beneficij, quod clarè affirmat Feli. *in c. ad aures. nu.15. de rescrip.* qui in fortiori casu loquitur, nempè cùm falsus valor expressus fuit. idem scripserunt Gomes. *in regula Cancellariæ, de valore exprimendo. q.3.* & Catsiodo. *in regula Cancellariæ, de infirmis resignantibus, decis.31. n.5.* vbi subijcit, non procedere in expressione valoris beneficij expectatiui. Ita quoque coram Ordinario
152 † non est necesse exprimere possessionem coloratam alterius. ita Host. & And. *in c. cum nostris, de concess. prab.* Fel. *d. c. in nostris, n.15. vers.29. corollarium. de rescript.* qui satis fatetur difficultari, ob quam Butrius, Abbas & Imola aliter sentire videbantur. his accedit Selua *d. qu.12. n.55.* Non sunt pariter
153 † Ordinario narranda extera omnia, quæ illi verisimiliter nota esse possunt, vt Felin. & Selua clare scribunt. Et ob id affirmant, permutantes beneficia coram eo, necesse minimè habere beneficiorum qualitatem narrare. huc spectat quod scribit Gomes. *in reg. Cancellariæ, de annali possessore. q. 9. vers. adiuuatur.* vbi scribit, regulam illam Cancellariæ, de annali possessore, locum sibi non vẽdicare coram Ordina-
154 rio. illa vna præcipua adferri solet ratio, quoniam † Ordinario beneficiorum suæ diœcesis qualitates cognitæ præsumuntur: ita etiam cognitæ præsumuntur impetrantis conditiones: alias sequeretur dicendum, eum esse minus diligẽtem in ecclesiarum visitationibus. ita Fel. *d. c. ad aures, n.15.* hanc tamen rationẽ mordet Gomes. *præcitato loco,* vt apud
155 illum. Felinus autem *d. n.16.* post Cardinalẽ subiungit, † Ordinarium videri motu proprio prouidere ipsi ecclesiæ, cùm tamen Papa non motu proprio, sed ad postulationem, non ecclesiæ sed personis prouidere credatur: idem scripsit ia
156 Selua *d. q.17. n.18.* qui ob id rectè inferunt, impetrationem † Ordinarij nõ variari, nisi ex qualitatibus claro iure expressis: atque ita hoc in casu sine dubio procedit doctrina illa communis ex glossa *clem.1. in verbo, alteri. de præben.* Hinc Idem Selua *d. q.15. nu.63.* scribit, in iure reperiri qualitatem coram Ordinario exprimendam, nempè quando Episcopus dispensauit cum illegitimo, vt possit habere minores ordines & simplex beneficium: nam si tunc hic dispensatus, tacita prima illa dispensatione secundam impetret ab eodem Episcopo, super pluralitate beneficiorum, non valet secunda hæc dispensatio: ita enim fuit gl. *in c.1. de filij presbyt.* Est ra-
157 rio, quia † dispensationes strictissimam interpretationem habent, vt dicemus *infrà in casu ab hoc secundo. n.13.* præsertim super beneficiorum pluralitate canonibus inimica.

Relatæ etiam Doctorum traditiones, quæ de beneficiorũ
158 impetratione loquuntur, locum etiam habent in † dispensatione ad plura beneficiarta censuerunt gloss. & Gemini. *in c. non potest, in fine prim. de præben. in 6.* Abbas *c. ad aures. n. 9. de rescrip.* Bellam. *decis.471. Si Episcopus obtinens.* quem citare voluit Feli. *d. c. in nostra. n.15. vers. octauum corollarium.*
159 ita etiam locum habent † in vnionibus fiendis. Rebuffus *in praxi beneficior. tit. de vnionibus, in glos.1.* quo loci scribit, illa omnia serè exprimenda esse in vnionibus, quæ & in pro-
160 uisionibus: inquit etiam Rebuffus, surreptionem † vitiare vnionem ipso iure. cuius quidem sententiæ recenset Calder. Nicolaum de Mil. Felin. & Ripam. Addo Socin. sen. *cõsil. 1. col. 2. vers. præterea & quarto lib.3.* Verùm magis recepta opinio videtur in oppositum, quemadmodũ scribit & probat Roeratus *qu.345. nu.1.* & accedit Rota Roman. *in decis.1. in tit. de reb. ecclesiæ nõ alienan. in antiquis. & in decis.11. de exces. prælat. in antiquis.* Oldrad. *in cõs.260. & 261.* & Cardinal. *in cõs. 96. qui declarat.* De his satis.

CASVS CCII.

Longa serie, sed pulchro ordine enarrantur qualitates exprimendæ in impetratione rescripti iustitiæ, & ibi nõnullæ declarationes ad constitutiones Mediolani adferuntur.

SVMMARIA.

1 *Rescripta iustitiæ quibus suppressis qualitatibus surreptitia reddantur.*
2 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ sit qualitas, qua suppressa rescriptum ad lites surreptitium redditur.*
3 *Qualitates narrandæ in impetratione rescripti ad lites, quæ ad non concedendum Principem mouere possunt, pendenti à tomellurata Principis voluntate.*
4 *Rescriptum iustitiæ impetrans, litis pendentiam etiã ex sola citatione narrare debet.*
5 *Lis pendere dicitur per solam citationem.*
6 *Rescriptum iustitiæ impetrans, vt collega detur ordinario, litis pendentiam coram ordinario narrare debet.*
7 *Litis pendentiam per solam citationem, etiam non executã, narrare debet impetrans rescriptum iustitiæ.*
8 *Lis pendere dicitur per solam citationem, etiam non executam. quod ibidem declaratur.*
9 *Baldus in l. 2. C. de relatio. confutatus.*
10 *Rescriptum ad lites impetrans, si calumniosè litis pendentiam narrat, surreptionem committit.*
11 *Rescriptum ad lites impetrans, si litis pendentiam non narrat per ignorantiam vel simplicitatem, surreptionem adhuc committere dicitur.*
12 *Clausulam, motu proprio, non tollere vitium surreptionis in rescripto ad lites, dum litis pendentia non narratur.*
13 *Surreptionem non committit, si in impetratione rescripti ad lites, non narretur lis ea die impetrationis inchoata.*
14 *Surreptionem non committit in rescripto iustitiæ, si lis, à qua diu cessatum est, non narratur.*
15 *Surreptionem non committit in rescripto iustitiæ, si non narratur lis iam pacio sopita.*
16 *Surreptionem no committit in rescripto ad lites, si non narratur lis iam suspensa.*
17 *Rescriptum eum super proprietate impetratur, non est necesse narrare pendentiam litis super possessione.*
18 *Lis super possessione non efficit proprietatem esse litigiosam.*
19 *Lis super matrimonio non efficit illud litigiosum.*
20 *Rescriptum in causa matrimoniali non vitiari, non narrata litis pendentia super eo.*
21 *Conciliatio opinionum Felini & aliorum, super litis pendentia in matrimonio narranda.*
22 *Rescriptum à tertio pro suo interesse impetratum, non dicitur surreptitium, nõ narrata litis pendentia inter alios.*
23 *Rescriptum non redditur surreptitium tacita litis pẽdentia, cùm iudex se incompetentem pronunciauit.*
24 *Rescriptũ surreptitium nõ redditur, si nõ narrantur gesta iudicis, à quo post admissionẽ appellationis fuit appellatũ.*
25 *Rescriptum surreptitium non reddi ob litem non narratã, si eidem iudici causa committitur.*
26 *Surreptionem non committit lite non narrata, si in eo statu & gradu causa committitur.*
27 *Rescriptum subrogationis surreptitium non reddi, non narrata litis pendentia.*
28 *Rescriptum non redditur surreptitium, si futura causa super qua lis pendet, non narratur.*
29 *Rescriptum ad lites cum impetratur, totus ipse processus in substantialibus narrandus est.*
30 *Rescriptum dum impetratur ad lites, causa ipsius litis & facti narranda est.*
31 *Rescriptum super lite exorta ex contractu iurata dum impetratur, iuramentum narrandum est.*
32 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ qualitates processus narrandæ sunt in impetratione rescripti ad lites.*

33 *Claus-*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

33 *Clausula, statum & merita causæ pro sufficientes expressis, vis & effectus.*
34 *Rescriptum ad lites redditur surreptitium, si non narratur res quæ lis pendet.*
35 *Impetrans causam alteri iudici quàm ordinario committi, instam causam narrare debet.*
Iuramentum habere iudicem ordinarium suspectum vt causa alteri committatur, mirum est, ne contra suum iuramentum fiant probationes.
37 *Testes alibi quàm in loco iudicij petunt examinari, iustum causam narrare debet.*
38 *Constitutio nova Pedemontium titulo,* delle essaminationi. §. 1. *declaratur.*
39 *Rescriptum ad lites dum impetratur, priuilegium personæ contra quem impetratur, narrandum esse.*
40 *Rescriptum ad lites dum impetratur, narranda est exclusio in causa facta in lite ipsa.*
41 *Constitutio Mediolani sub rubric. de rescriptis. §. intimata. declaratur.*
42 *Rescriptum iustitiæ cùm impetratur, narrandum est, latam esse sententiam in illa causa.*
43 *Surreptionem non committit, si dum in impetratione rescripti iustitiæ narratur lata sententia in iudicis nomine errator.*
44 *Rescriptum iustitiæ dum impetratur, narrandum est esse latam sententiam, & ab ea appellatum.*
45 *Rescriptum dum impetratur, & narratur appellatio ab executore, iusta appellandi causa exprimi debet.*
46 *Rescriptum iustitiæ dum impetratur, narranda est sententia in iudicium lapsa.*
47 *Clausulam derogatoriam,* non obstante sententia, *in rescripto iustitiæ appositam, nihil operari, cùm narrandum erat sententiam in rem iudicatam transiisse.*
48 *Clausulam derogatoriam ad specificata restringi.*
49 *Sententiam executioni mandatam fuisse narrare in impetratione rescripti non sufficit, cùm res iudicata narranda est.*
50 *Surreptionis vitium esse, cùm præsumptiuè narrantur qualitates exprimenda.*
51 *Rescriptum iustitiæ non redditur surreptitium, non narrata re iudicata in causa matrimoniali.*
52 *Surreptio non committitur, si non narratur res iudicata cum sententia nulla fuit.*
53 *Surreptitium non redditur rescriptum si non narratur res iudicata, cui contrario actu renuntiatum dicitur.*
54 *Rescriptum impetratum ad dandum obiectum iuxta cap. vt circa de vitil. in 6. non vitiari, non narratis duabus in causa latis sententijs.*
55 *Rescriptum redditur surreptitium, non narrata transactione vel laude arbitrorum in causa prolata.*
56 *Rescriptum non efficit surreptitium, non narrata transactione vel laude nulla ob solemnitatis defectum.*
57 *Rescriptum non reddit surreptitium, non narrata transactione elidibili per exceptionem.*
58 *Priuilegium per exceptionem elidibile, narrandum non esse in impetratione rescripti.*
59 *Rescriptum continens idem quod ipsa transactio, non redditur surreptitium non narrata transactione.*
60 *Rescriptum non reddi surreptitium non narrata transactione, quæ ad merita causæ opponitur.*
61 *Rescriptum non faciens mentionem priuilegij, quod merita causæ respicit, surreptitium non redditur.*
62 *Rescriptum secundum dum impetratur, primi faciendam esse mentionem.*
63 *Rescriptum primum communi consensu fuisse impetratum, est narrandum in impetratione secundi.*
64 *Rescriptum qui impetrauit, debet illud narrare in impetratione secundi à se facta.*
65 *Constitutio Mediolani, sub rubr. de rescriptis §. quicunque, declaratur.*
66 *Rescriptum impetrans in causa appellationis narrare debet primum rescriptum.*
67 *Constitutio Mediolani, sub rub. de rescriptis. §. quicunque, declaratur.*
68 *Rescriptum impetrans secundum, quod vrdit ad augendam gratiam primam, debet narrare & illud primum.*
69 *Clausula notabilis, primi rescripti narranda sunt in impetratione secundi.*
70 *Clausulam,* appellatione remota, *& clausulam,* ad referri, *narrandam esse in impetratione secundi rescripti.*
71 *Clausulam,* restitutæ recuperationis, *esse narrandam in impetratione rescripti.*
72 *Indicis arbitrio relinqui, quæ clausula dicatur notabilis vt in impetratione rescripti narretur.*
73 *Constitutio Mediolani de rescriptis. §. quicunque, declaratur.*
74 *Rescriptum speciale impetrans, non tenetur narrare primum generale.*
75 *Rescriptum secundum motu proprio concessum, non redditur surreptitium, si in eo primi facta non est mentio.*
76 *Rescriptum secundum surreptitium non redditur, nõ narrato rescripto occultato per aduersarium.*
77 *L. fatis. C. de diuersis rescript. sensus & intellectus.*
78 *Rescriptum secundum non redditur surreptitium, nõ narrato primo, cùm iudex causam remisit.*
79 *Rescriptum secundum in eadem materia in diuerso loco tractanda, non vitiatur, primo non narrato.*
80 *Constitutio Mediolani sub rubric. de rescript. §. quicunque, declaratur.*
81 *Rescriptum secundum impetrant, non tenetur narrare primum, quod est nullum, ibidem tamen declaratur.*
82 *Constitutio Mediolani, sub rubr. de rescriptis. §. quicunque de quo declaratur.*

RescriptaIustitiæ, quæ ad lites appellari solent, vitiari † nunc solet, cùm narratæ in precibus non fuerunt qualitates illæ, quæ Principe ad non concedendũ mouere poterant, verùm, quia nõ omnes qualitates iure determinatæ reperiuntur, ob id multa † iudicis arbitrio relinquuntur; quẽ admodum superiori casu admonui. & in specie sensit Felin. *in c. cæterum. n. 2. prope initium, & n. 4. de rescrip.* & clarè Decius *in c. super literis. n. 9. eodem.* dum tã de rescripto iustitiæ quàm gratiæ loquitur. clarius hoc affirmauit Rebuffus *in cõmẽt. ad Regiæ cõstitutiones, tomo. 2. tit. de rescriptis, in præfat. nu. 94.* & Iserius *in c. 1. nu. 52. in fine, de rescript.* Huc spectat, quòd hæ † qualitates pendent sæpissimè à coniecturata Principis voluntate, vt diximus in casu præcedenti, & in nostris terminis ita respondit Barbat. *cons. 46. col. 2. lib. 2.* coniecturę autẽ vti ex facto sunt, ita iudicis arbitrio relinquuntur, quod multis in casibus supra ostẽdimus. Ego autẽ hoc loco referã aliquas qualitates, in his rescriptis exprimendas atque narrandas: ex quibus facilè intelliget iudex, quando surreptionis vitio laborauit impetratum rescriptum.

Primo itaque loco † si lis cœpta est, etiã per solã citationem illa narranda est. ita sensit glossa *in c. super literis, in verbo, literas, de rescript.* & ibi Felin. *n. 11.* idẽ gloss. *ibi* Abbat *in c. prudentiam. §. sexta. extra de offic. deleg.* qui affirmarunt, quòd causa coràm ordinario cœpta, facienda est mẽtio ipsius processus: nam per solam citationem † lis prodere dicitur. *clem. 2. vt lite pendent.* & in specie, præter iam relatos, tradũt Afflict. *decis. 120. n. 13.* & Roland. *cons. 31. n. 18. lib. 2.* idem sensit Ruinus *cons. 61. n. 3. lib. 5.* qui ex Innocent. sententia *in c. ex literis. de offic. deleg.* respondit, huius litis pendentiæ expressissimè facẽdam esse mentionem. id quod respondit Butr. *cõs. 2. col. 1.* & idẽ sensit Abbas *in c. inter monast. n. 14. de re iud.* docuit & Dec. *in c. cæterum. n. 2. de rescrip.* & ibi hoc declar. hoc fortius procedit etiam si per æquipollens exprimeretur. ita respondit Gemin. *cons. 120. col. 1.* quæ tamen in re dissentiunt Ruin. *cons. 61. nu. 17. in fin. lib. 5.* & Cravet. *cons. 68. nu. 3.* quos ego intelligo loqui, cùm rescripti verba nullam aliam causam, quàm illam ipsam significare poterant. Abbas tamen *d. c. inter monasterium. num. 14.* post Hostiens. sentire videtur hoc esse arbitrarium.

Extenditur primò hoc dictum, vt procedat † etiam si solum impetratur collega iudici, coràm quo iam lis cœpta est; nã adhuc litis pendentia narranda est. ita affirmarunt gloss. *2. in c. coram:* vbi Butr. *4. notab.* & Abbas *col. penult. de offic. deleg.* vbi Barbat. idem sensit Gemin. *in c. ex literis, eod. tit.* quam sententiam visus est probare, & si subobscurè, Felin. *d. c. cæterum. n. 3. de rescrip.* idem clarius affirmauit Iason *in l. 1. n. 3. C. vt lite pendent.* quos ego nunc sequor, reiecta Baldi & Archidiaconi opinione, qui, vt refert Felinus & Iason, dissentiunt, quoniam vt aiunt illi, text. *d. c. coram,* non probat; nec etiam militat in datione collegæ illa ratio, quæ procedit, cùm rescriptum remoratorium conceditur. Verùm, hoc admisso, meæ quidem opinione, euitare non possunt Baldus & sequaces, generalem constitutionem *l. secunda. C. vt lite pendent.* quæ & hoc in casu locum habet, & verè consultur

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

est ad omnem cultandam disputationem, cum collega vel adiunctus impetratur, narrare litis pendentiam & caetera omnia, quæ alijs similibus casibus enarrari solent.

7 Extenditur secundò, vt procedat † etiam quando lis per solam citationem est inchoata: quemadmodum affirmavit gloss. *in c. vt debitus, in verbo, dicat, ibi, super hoc dicas, de appellat.* quam sanè glossam ibi latè probavit Dec. *num.* 14. & Felin. *in c. super literis n.* 11. *prope princip. de rescriptis.* scribit tamen Bald. *in l. 1. in fin. C. de rel. u.* in Curia Romana obtinuisse, solùm litem narrari, cùm contestata est, id quod intelligit Dec. *d. c. vt debitus* ex stylo Curiæ procedere, nò autem de iure, cùm per solam citationem lis cœpta esse dicatur: sed verius Baldum male sensisse statim subijciam.

Extenditur tertiò, vt procedat fortius cùm ipsa decretaria citatio nondum executa fuit: nam & tunc quo ad ipsum actorem impetrantem † lis pendere dicitur: illiusergò mentionem facere debet, ita respondit Roman. *consil.* 330. *circa primum col.* 2. quem secuti sunt Felinus *in c. super literis. num.* 13. *de rescriptis*, post Roiam *decis.* 13. *num.* 4. *de dolo & contumac. in nouis & decis.* 6. *vt lit. pend. in nouis.* vbi Rota decidit *clement.* 2. *vt lite pendent.* locum habere in actore, qui citationem obtinuit, sed adhuc reo non transmisit: cum Roman. idem etiam sensit Felinus *in c. caeterum. num.* 1. *vers. limita decem modis. de rescript.* qui dum refert † Bald. *d. l.* 1. *C. de rel.* dicentem aliter sentiri in Curia, inquit Baldi sententia posse procedere hoc in casu, sed verè, vt hoc in casu vera est Baldi opinio, siquidem aliter obtinet Curia Romana, si credimus Stellam. *dec.* 544. *Si pendente in quisitione.* & Io. Staphileo *tract. super commissionibus & literis iustitiæ. §. in primis igitur. n.* 16. cum Roman. sensit & Dec. *d. c. vt debitus. nu.* 14. *de appellat.* & si eo loci in annotationibus dissentiat, & malè, Carolus Molinæus.

Extenditur quartò vt procedat, † etiam quando lis narratur, sed calumniosè. nam tunc habetur ac si narrata non sit, ita respondit Bald. *cons.* 152. *querulo. lib.* 1. vbi inquit, esse referendum fideliter, & non calumniari, quando autem calumniosè retulisse dicatur, iudex arbitrabitur. Id quod probatur ex his, quæ infrà dicemus.

10 Extenditur quintò, vt procedat † etiam si litis cœptæ mentio non fieret per simplicitatem, & ignorantiam: nam adhuc impetratum rescriptum erit surrepitium: ita docuit Baldus *in c. vt. vt lite pendent.* Felin. *in c. super literis, nu.* 12. *in fine, de rescript.* conferunt quæ supra dixi *in casu precedenti. n.* 17. vbi dixi, surreptionem per ignorantiam & simplicitatem vitiare rescriptum, ne ius alterius lædatur.

12 Extenditur sextò vt procedat, † etiam si deinde rescriptum concederetur cũ clausula motus proprij, adhuc enim surrepitium erit, ita docuit Ias. *in l. 2. nu. 2. C. vt lite pend.* Ruin. *cons.* 80. *in fin. lib.* 3. Crauet. *responso pro Repub. Sauili. n. nu.* 51. & Roland. à Valle *cons.* 31. *in fi. lib.* 2.

13 Declaratur nunc primò † relatam iuris & doctorum sententiã non procedere, quando a reo rescriptum fuit ea die impetratum, qua lis inchoata est: ita declarat Fel. *in c. super literis. num.* 11. *in fin. de rescript.* qui subiungit, nisi appareat quòd plena citatio impetrationem præcesserit: quod probare excipientis erit, idem Felin. *c. caeterum. col.* 2. *vers. limita quinto. de rescript.*

14 Declaratur secundò non procedere, † quando iam diu lis est cœpta, & ab ea deinde longo temporis intervallo cessatum, ita vt liti renuntiatum videatur: tunc impetratum rescriptum nulla illius litis mentione facta, non dicitur surrepitium. ita decidit Cassiodorus *dec.* 5. *vt lite pendente.* quo tamen loco recenset pluribus rationibus apud Rotam dubitatum fuisse, & cum Cassiodoro visus est sentire Gomes. *super regula Cancellariæ, de triennali possessore. q.* 61. *vers. quarto intellectus:* & si quò ad casum suum ipse alia adferat.

15 Declaratur tertiò non procedere, † cùm lis fuit pacto & conuentione sopita: nam illius mentio habenda non est in rescripti impetratione, & per consequens omissa non reddit rescriptum surrepitium. ita in specie respondit Anchar. *cons.* 16. *col.* 1. quem secutus est Crauet. *cons.* 182. *nu.* 4. & *cons.* 293. *num.* 10. conferunt quæ infrà subiiciam de expressione transactionis & pacti.

16 Declaratur quartò non procedere, † cùm lis fuisset suspensa. ita in specie consuluit Curt. iun. *cons.* 184. *col.* 2. quem secutus est Crauet. *d. cons.* 183. *num.* 5.

Declaratur quintò non procedere, † cùm lis est de possessione, & rescriptum super causa proprietatis impetratur: tunc necesse nò est, narrare litem super causa possessionis, id quod ea ratione verum opinor, quia † lis super possessione, non efficit proprietatem esse litigiosam, cùm vnũ nihil commune cum altero habeat. *l. naturaliter. §. nihil commune. de acquirend. possess.* atque ita declaratur *c.* 1. & 7. *vt lite pend. & Clem.* 1. *eod.* vt illa declarat Bald. & Bart. *in l. C. de litigio. ex rescr. auth. litigiosa. eod.* & Fabius *d. §. nihil commune n.* 13. Cassiodor. *dec.* 4. *vt lite pend.* qui ob id decidit, Ordinarium non impedit prouidere de proprietate beneficij vacantis, etsi super illius possessione lis pendeat, & plura similia congerit Ripa *d. §. nihil commune n.* 13. 14. 21. & Dec. *cons.* 483. *nn.* 10.

17 18

Declaratur sextò, non procedere † in causa matrimoniali, in qua litis pendentia non reddit matrimonium litigiosum, vt docuit Bald. *in l. Deo nobis. numer.* 5. *C. de Episc. & cler.* & ob id Baldum secutus in specie nostra respondit Bard. *cons.* 46. *col.* 2. *numer.* 5. *lib.* 2. litis † pendentiæ taciturnitatem in causa matrimoniali non vitiare rescriptum. Verum ambigit, nec iniuria, Felin. *in cap. caeterum. col.* 2. *vers. limita tertio, de rescriptis.* qui ait, & rectè, quòd licet in causa matrimoniali sententia non traoseat in iudicatum, & ob id illius taciturnitatem non vitiare rescriptum: eò quia, (vt infrà dicemus) etiam si lata sententia narraretur, non tamen ob id negaret Princeps rescriptum, cùm ea iuris communis dispositione satisfiat sententiam nihil tribuere, vel auferre: sed diuersum est in his pendentia, cuius taciturnitas inspecta iudicis persona, vitiat: nam ob id iudicis dignitatem lædit. Ego † ita Felini & aliorum opinionem contiliatem; Aut impetratum rescriptum lædit solum adversarium, contra quem impetratur, & tunc quia ius partis non minus læditur ex litis pendentia, quàm ex sententia: quemadmodum taciturnitas sententiæ rescriptum non vitiat, ita nec taciturnitas litis. ita procedat Barbatij & aliorum opinio. Aut rescriptum lædit iudicis dignitatem, vt quia ab eo causa auocatur, vel quid aliud simile impetratur, vt tunc taciturnitas & surreptio hæc vitiat: ita procedat Felini opinio.

19 20 21

Declaratur septimò non procedere, † cùm tertius pro suo interesse impetrat rescriptum super re, de qua duo alij iam litigant, tunc is tertius necesse non habet narrare litem illorum litigantium. ita respondit Ruin. *cons.* 61. *num.* 19. *lib.* 5. post Oldr. *cons.* 299. *quidam Hugo.* simile est quod videtur decidere Thomas Fastoli *dubio* 64. commissionem non esse surrepitiam, si mentio non fiat pendentiæ litis super eadem re inter alios.

22

Declaratur octauò non procedere, quando † iudex, coram quo lis pendebat, pronunciauit se iudicem incompetentem: tunc, quia lis amplius pendere non dicitur, illius taciturnitas non vitiat: ita interrogatus respondit Anchar. *cons.* 13. *visso processu.* quem secutus est Felin. *in c. caeterum. col.* 2. *vers. limita secundo, de rescriptis.*

23

Declaratur nonò non procedere, † quando lata est sententia, & ab ea appellatum, & iudex à quo procedit, tunc si impetratur rescriptum, necesse non est narrare processum, quem fecit iudex à quo. ita Abb. Butr. Card. & Imol. *in c. dilecta. de except.* quos secutus est Felin. *d. c. caeterum, col.* 2. *vers. limita quarto.* qui ob id affirmant, nec etiam narrandã esse excommunicationem ab illo iudice à quo prolatam.

24

Declaratur decimò non procedere, † quando idem iudici, cui primò causa commissa est, rescriptum demandatur: tunc secundum hoc rescriptum valet, etiam non facta mentione processus, ita Gemin. *in c. ex literis, de offi. delegati.* què probauit Felin. *in d. c. caeterum, col.* 2. *vers. limita sexto, de rescript.* in quam sententiã adducti sunt auctoritate Rotæ, *dec.* 4. *de rescript. in antiquioribus.* vbi decidit, quis dederat objectos de excessu, & quia nò expressérat excessus quantitatem, vel qualitatem per duas sententias, sint exclusi, deinde fuit admissus ad probandum, iuxta *c. vt circa, de electi. in* 6. scilicet in impetratione rescripti subtiuerit latas illas duas sententias, attamen quia eidem iudici causa committebatur, rescriptum non fuit pronunciatum surrepitium. his addo Zabarellam *cons. c.* 9. *quò ad primum dubium. col.* 1. *vers. solutio ad primum dubium.*

25

Declaratur vndecimò non procedere, † cùm causa in eodem

26

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

eodem statu & gradu, quo erat coram primo iudice committitur secundo: tunc non dicitur surreptitia commissio, etiamsi specificè & punctualiter processus agitatus coram primo iudice non narraturita decidit Rota *dec.5. de rescript.* in *antiquis*. quem secutus est Fel. *d.c. ceterum.col.3.vers.limitatio septima, de rescript.* qui intelligit atque subdeclarat duobus modis, vt apud eum illi addo Vant. *tract. nullitatum.tit. quib.modis sententia nulla reparetur.n.19.* qui alios recesser.

Declaratur duodecimò non procedere, † cùm impetratur rescriptum subrogationis in lite & in iureiure licèt citatibus pendentiæ litis vitiet rescriptum quò ad subrogationem in lite, non tamen vitiat quò ad subrogationem in iureiure decidit Bellam. *dec.115.falsa expressio*, quem citare voluit Fel. *in d.c. ceterum.col.3.vers.octaua limita.*

Declaratur decumoterrio non procedere, † quando non narratur futura etiam eiusdem materiæ, super qua lis dependentia respondit Abbas *cons.18. in causa & quæstione*, quem secutus est Fel. *d.c. ceterum, col. 3. vers. limita decimo, de rescript.* vt puta, stante lite de fructibus in absentia malè perceptis, valet impetratio de percipiendis, tacita litis pendentia super iam collectis.

Secundò, in impetratione huius rescripti, ad lites nò solùm ipsa litis pendentia ex citatione, sed & totus ipse processus & substantia est narrada. d. gl. *c. super literis*, & ibi clarè Boer. *n.72.* imò respondit Roman. *cons.316 in præsenti cõsultatione.col.vlt.* & post eũ Barb. *cons.46.col.1.n.4.l.1.* & Dec. *cons.* [illegible] *n.10.1* non solùm facti seriem, sed etiam ipsius facti † causam esse narrandam quod intelligit Anchar. *cons.16.* quo ad articulos principales: nec enim singula & quæuis levia ipsius causæ recensenda sunt, & cũ Anchar. sensit Barb. *cons.20.col.1.lib.1.* Hic spectat quod in specie nostra respondit Challan. *cons.* [illegible] *nu.19.* si impetratur † rescriptum super lite exorta ex contractu iurato, illius iuramenti mentionem facere deberatque ita consuluisse Rom. scribit *cons.379.circa primum.col.1.* Accedit quòd sit causa est possessoria, nam eadem esse quis possideat, ita respondit Soc. seu. *cons.164.col.2.in fi.li.1.* & ante eum Bald. *cons.347. quæro, quidam nobiles. li.1.* Confert etiam quod docuerunt omnes *in c. inter monasterium, vbi* Abbas *n.24. de re iudic.* & Fel. *in c. ceterum. col.3. vers. limita nono, de rescript.* non esse necessariam in rescripto mentionem processus, sed sufficere commemorationem, id quod iudicis arbitrio tribuunt: nempè Hostiens. & Abbas in *in c. inter monasterium.n.14.* Sunt etiam qualitates ipsius processus & causæ recensendæ, ita respondit Dec. *cons.295.n.9* Soc. *iun. cons.77.nu.88. lib.1.* qui respondit in impetratione priuilegij ex causa, de qua *re in sequen.casu.* Procedit etiam relata doctrina, ea in causa proceditur summariè, de plano, &c. ita decidit Bellamer. *decis.* 338. solet tamen hodie in rescriptis apponi notabilis illa † clausula, [statum & merita causæ pro sufficienter expressis,] quæ operari solet, vt rescriptum non vitietur, si aliqua ex processu narranda narrata non fuerint, quia illa clausula habet vim specificè narrationis, ita docuit Ang. *Lomnes. C. de quadrien. præscrip.* Rott. *cons. secundo.* latè Rebuff. *in concordatis, in forma mandati, in verbo, pro expressis habentes, & in praxi benefic. tit. de subrogationibus.n.1.* Vant. *tract. nullitatum.tit. quibus modis sententia nulla reparetur. nu.19.* & Io. de Selua *tract. de beneficio.parte 3. q.14.n.3.14. auctoritate Rota decisio.19. de rescriptis, in nouis.* vbi apostilla. Octauianus Vestrius *in sua praxi, li.3. c.9.n.8.* qui subijcit † clausulam hanc nihil operari, cũ causa iam erat instructa, quoniam ex stylo solet in rescriptis annotationis causarum apponi altera clausula, [dummodò causa non sit instructa,] & eo loci aliqua iudicis arbitrio tribuit.

Tertiò narrandum est, coram † quo lis pendet, an coram Ecclesiastico, vel temporali iudice, ordinario vel delegato: ita sensit glo. *in c. prudentiam.§.6. de offic. deleg.* & ibi Abbas *n.1.* Bart. *cons.* [illegible] *col.1.cap.4.col.2.lib.1.* Fel. *in c. super literis.num.3. de rescript.* qui post Rotam *decis.14. de rescript. in antiquis*, & Thomam Fastolum *dubio 64. eodem die* scribit, non valere commissionem specialem factam in curia, non facta mentione quod lis alibi pendebat. Hoc decidit Bellam. *dec.* [illegible] *excepto.* rescriptum committens causam Auditori in curia esse surreptitium, si non est narratum, litem pendere in partibus coram domino temporali, etiam si impetrans alias esset persona priuilegiata, vt miles, canons, vel vidua. Sit hoc in casu cùm † impetratur, causam alibi committi, exprimi atque narrari debet iusta causa: vt puta iudicem coram quo lis pendet, negligentem esse, vel expressè negasse iustitiam administrare. ita Bald. *in l.1. in fin. C. vt lite pendent.* quod verum esse intellexit Felin. *d. c. super literis.n.11. vers. de iure ciuili, de reser.* quo ad iuris Ciuilis, nò autem iuris Canonici constitutiones. Confert quod decidit Rota *decis. 61. de rescriptis, in antiquis.* quando quis petit alteri quàm ordinario causam cõmitti, vt puta, quod curia committatur, iustam cõmissionis causam narrare debet: vt si diceret, timere quod ab ordinario iustitiam non consequetur, suamque hanc assertionem suo iuramento cõfirmabit. Hoc tanti erit effectus, vt aduersus illud nulla recipietur contraria aduersarij probatio: quam sententiã probauit etiam Octauianus Vestrius *in sua praxi, li.3.c.9.n.4.* & si eo loci in additionibus *n.13.* dissentire videatur eruditus Granatius. Non absimile est, quod decidit Bellam. *decis.9. commissio gratiosa.* cũ impetratur † rescriptum ad examinandos testes, & probationes faciendas extra locum litis & causæ, narranda est iusta causa, vt puta, quod in ciuitate & loco litis testes ij examinari non possunt: & de veritate allegatæ causę constare debet. si ergo in loco litis haberi testes & recipi probationes possunt, & non exprimatur hoc in precibus, rescriptum erit surreptitium. Est ratio, quia calumniosè petere videtur: etsi Princeps sciuisset in loco litis probationes fieri potuisse, verè rescriptum non dedisset, quia videtur impetratum ad detrimentum aduersarij, vt maioribus laboribus & impẽsis fatigetur. inest etiam suspicio, ne hic impetrans velit testes examinãdos corrumpere. Hanc iuris communis sententiam insecuta est † noua constitutio Pedemontium, *tit. delle esaminationi. §. 1.* quæ tunc demum voluit testes extra locum litis posse examinari, cùm abiunt, & ad locum illum litis duci non possunt, de cuius causæ veritate constare debet, vel iuramento impetrantis, vel alia probatione, vt iudici aptius & melius videbitur.

Quarto in impetratione rescripti ad lites cõditio personæ priuilegiatæ, contra quam rescriptum impetratur, narranda est, vt puta, si est persona miserabilis, ita scripsum reliquit Ioan. Stephileus *tract. de literis gratiæ & iustitiæ.§. post hæc.nu.15.* post Innoc. *in c. significantibus, de offic. deleg.* idem si est scholaris, contra quem impetratus rescriptum, ita affirmauit Rebuff. *tract. de priuilegijs scholarium. priuilegio 91.* Quorum doctrina procedit, quando priuilegium harum personarum respicit exceptionẽ dilatoriam, vel fortè daret formam rescriptis impetrandis: tunc enim hæc rescripta surreptitia sunt, nisi faciant mentionem dicti priuilegij: secùs cum priuilegium respicit merita causæ, tunc necesse non est in interpretatione illud narrare. Ratio est, quia nullum priuilegium præiudicium affertur, cùm possit de suo priuilegio in meritis causæ excipere: ita declarando doctrinam similem Inno. *in c. cum ordinem. de rescript.* consulit Rebuffus *in praxi beneficiorum. tit. differentia inter rescriptum gratiæ & iustitiæ.n.12.* & conferum quæ paulò infra dicam.

Quinto si in causa & lite pendente fuit † conclusum in causa, atque ita nil amplius superest quam ferre sententiam in ipsius rescripti impetratione narranda est hæc conclusio in causa: ita docuit Felin. *in c. super literis.n.11. in fin. vers. & vlterius amplius, de rescript.* qui subiungit, ex regula Cancellariæ 36. esse hoc diffinitum: cùm per ea ordinatum sit, expressè & clarè huius conclusionis faciendã esse mentionem. Idẽ constitutum fuit in dominio Mediolani ex nouis constitutionibus *sub rub. de rescrip. §. intimata.* est enim constitutum, quod si peremptoria transmissa citatione impetretur rescriptum, nulla citationis mentione facta, illud rescriptũ nihil operetur, vt iudex superlederet, etiam si supersederi rescriptum sit. Cuius constitutionis ratio videtur, quoniam is impetrans calumniosè ad litem protelandam impetrare crediturr. Temperat tamen hoc illa constitutio, nisi causa sit inappellabilis, vel se sententia executioni mittẽda. Ratio tunc est, propter præiudicium irreparabile: quod quidem impetranti ob hanc tacitam iniuriam inferri nõ debet, si tamen (inquit constitutio) his etiam ex illis duæ citationes peremptoriæ transmissæ sunt, & earum mentio non fiat, iuxta rescripto parere non debet. Ratio fortè esse videtur, quoniam magna commutatio cum surreptionis vitio contineat.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

42 Sextò, si lata fuit sententia in causa illius mentio faciẽda est in huius rescripti interpretatione: ita docuit glos. *in c. super literis, in verbo, literam, de rescript.* quæ in argumentò citat *c. inter dilectos, de fide instru. & l. vlt. C. sent. rescindi nõ*
43 *poss.* nec est qui ab ea dissentiat. Non enim tamen † commissa surreptio, si in nomine iudicis errarũ fuit: ita respõdit Bald. *cons. 341. Proposito statuto, lib. 5.* vbi respondit, quòd si lata est sententia ex consilio Sempronij Doctoris, & deinde nomine alterius expresso impetratum est rescriptum, non redditur illud surreptitium.

44 Septimò, si à iam lata sententia appellatum fuit, appellationis mentio faciẽda est, alias impetratum rescriptum erit surreptitium, *c. ex parte 2. de rescript.* ibi omnes *c. bonæ, de confirm. vtili vel inutili.* Bertoins *c. super literis, nu. 71. versic. sexto debet, de rescript.* imò si appellatum ex iusta causa fuit
45 illis casibus, quibus regulariter † appellatio non cõceditur; vt puta ab executore, etiam iusta illa appellandi causa narranda est: ita docuit Abb. *in c. ad nostram, in fine, de appellat.* quem secutus est Felin. *in d. c. super literis, n. 4. vers. 2. & n. 17. de rescript.* qui plura his similia congessit.

46 Octauò, si lata sententia in iudicatum pertransiuit, *res* iudicata omnino faciẽda est mentio: aliàs impetratum rescriptum surreptitium erit, *c. exposita.* vbi gloss. & Doctor. *de arbitr.* Felin. *in c. super literis, n. 14.* & ibi Bert. *n. 72. de rescript.* alios recenset Cranet. *consil. 79. n. 2.* quãquam illi ab eo relati in specie hac non loquantur. His addo Barbat. *cons. 46. col. 2. li. 1. & consil. 6. col. 3. li. 3.* & Neuiz. *consil. 36. n. 13.* Ratio est, quia res iudicata pro veritate habetur, quam suo rescripto euertere Princeps velle nõ creditur. *l. cum ita. C. de transact.*

Extenditur primò, vt procedat, etiamsi in ipso rescripto
47 apposita clausula fuerit † clausula derogatoria, † non obstante sententia lata, † nam ex hoc narrati non dicitur, sententiam in iudicatum pertransiisse. ita Felin. *in d. c. super literis. nu. 24. vers. amplia.* post Alex. *consil. 94. n. 1. li. 5.* etsi corruptè ab eo referatur. Accedit quòd † clausula hæc derogatoria restringitur ad specificata tantũ, vt in his ferè terminis respõ-
48 dit Cranet. *cons. 68. n. 6.* at specificatum est solùm latam esse sententiam, quæ cum à re iudicata differat, vt scribunt omnes *in rub. ff. de re iudic.* sequitur, illam clausulam ad eam non restringi, idem esse affirmant relati Alexand. & Felin. quando in impetratione facta fuisset mentio † executionis sententiæ, quia non sequitur sententia executa fuit, ergo in
49 iudicatum pertransiuit: quoniam de facto pertransire potuit. idem sensit ipsemet Alex. *consil. 36. nu. 4. lib. 1.* & pulchrè Ruin. *consil. 104. n. 13. li. 1.* Dissentire tamen à relata sententia videtur Cranetta *cons. 79. n. 8.* qui inquit, vitium † surreptionis cessare, cùm præsumptiuè aliquid caprimitur, quod re-
50 spondisse Soc. sen. *cons. 188. ad finem. li. 2.* ait, sed verè Socin. alio in casu dissimili loquitur. Subiungit etiam Cranetta ex sententia Cornei *cons. 207. n. 14. li. 2.* ad tollendam surreptionem sufficere tenuiam cõcedẽtis in genere. idem respondit ex auctoritate Castr. & Decij. Alciat. *respon. 47. 9. n. 10.* sed verè Dec. & Castr. hac de re ne verbũ quidem. & hæc opinio restagari magis receptæ Doctorũ opinioni: nam inter exteros docuit Anchar. *in c. non potest, de præbend. in 6.* quòd quando cum inhabili disponitur, debet fieri mẽtio in specie inhabilitatis, nec generalis sufficeret, idem cũ illo sensit Rebuff. *in comment. ad Regias constitutiones, tomo 2. tractat. de restit. gl. 1. n. 2.* vbi & alia similia recenset, dissentit tamen Ruin. *consil. 8. n. 7. libr. 3.*

Declaratur primò, non procedere in sententia lata illis in causis, quarum priuilegio non trãsit in iudicatũ: quemad-
51 modum in causis matrimonialibus. nam tunc in impetratione rescripti, non est necesse exprimere latam sententiam, & ab ea appellatum non fuisse, ita declarat in specie Fel. *in c. super literis. n. 16. de rescrip.* post Lapum *alleg. 89. col. 2.* idem respondit Barb. *cons. 46. col. 2. n. 5. lib. 2.*

Declaratur secũdò non procedere, † cùm ob nullitatem sententiæ non trãsit in iudicatũ: tũc illius sententiæ, à qua re-
52 clamatum non fuit, necesse non est mentionem habere in rescripti impetratione. ita in specie nostra respondit Alex. *consil. 91. in fin. li. 2.* quẽ citare voluit Fel. *in c. super literis. nu. 11. & in c. ex tenore n. 1. de rescript.* idem respondit Chassan. *cons. 17. nu. 68.* Accedit etiam quod respondit Ruinus *consil.*
8. n. 1. li. 4. Sed hanc declarationẽ intelligo, nisi tres adsint sententiæ conformes. ita sentiunt *cons. 110. col. 2.* vbi inquit quod etiã si nullitas adsit in tribus sententijs ró formiter latis illas tamẽ esse exequendas, cùm appellationi locus non sit, *Clem. vt calumnias, de re iudic.* quod subdeclarato, nisi sit euidens nullitas: nam tunc cessat ratio illius Clementi. ita Ruinus *consil. 11. in fi. li. 4. & consil. 27. n. 1. li. 1.* vel si vna sententia sit alterius reformatoria. Soc. iun. *cõs. 43. n. 10. lib. 1.* quando autem sententiæ conformes dicantur, explicauit egregiè Cranet. *cons. 183.* & Didacus *lib. Præt. qu. c. 11. num. 6.*

Declaratur tertiò, non procedere, † quando ipsi rei iudi- 53
catæ ex aliquo actu contrario ab eo, qui eam obtinuit, renunciatum esse: ita in specie hac respondit Cranet. *cons. 79. colum. pen. vers. secundo respondeo.*

Declaratur quartò non procedere, † in casu decisò à Ro- 54
ta *decis. 4. de rescript. in antiquioribus.* Dederat quisquis ius de excessu, verùm quia excessus quantitatem non expressérat, per duas sententias fuit exclusus, deinde fuit admissus suis precibus ad probandum, iuxta *c. vt circa, de elect. in 6.* & licet in impetratione rescripti subticuerit latas sententias, attamen impetratio non fuit iudicata surreptitia, cùm eidem iudici causa commissa fuerit quam declarationem suprà etiam retulimus.

Nono, si causa vel laudo arbitri, vel transactione deter- 55
minata est, & impetratur rescriptum, in illius impetratione narranda illa sunt, alioqui surreptitium iudicabitur. ita in laudo prolato respondentur Bald. *cons. 359. proponitur quod inter agn. nos. col. 1. vers. ut ē considerandum.* & Soc. sen. *cons. 164. col. 2. d. 9.* ita etiam de transactione & pacto censuit glos. *in c. super literis, in verbo, literas, ibi ita si tamen pactis, de rescript. & in c. ex multiplici, in verbo, in decimis, de decimis.* Bald. *cõs. 325. ad cuidẽ, non. col. 2. & cons. 347. quid à nobilis. li. 2.* Soc. sen. *cons. 273. prope finem, li. 2.* Natta *cons. 168. n. 3. lib. 2.*

Declaratur primò non procedere, quando † illa trãsactio 56
vel laudũ, de facto alicuius essent nulla: tunc eorum non est faciendamentio, quoniam quod nullum est, nullum præstat impedimentum, *c. non præstat, de regul. iur. in 6.* id quod in specie nostra respondit Soc. sen. *cons. 169. col. 2. vers. prima ratio est, li. 2.* qui similem doctrinam attulit ex gl. *in c. cũ nostris de concess. præbend. & c. suggestum, de iure patron.* idem respondit Neuiz *cons. 36. n. 16.* & latè alia his similia referam in fine huius nostri casus.

Declaratur secundò non procedere, † in transactione eli- 57
dibili per exceptionem: ita Soc. *d. cons. 149. col. 2. vers. quinimò si fuisset li. 2. ex gl. in c. ex tenore, de rescrip.* & auctoritate Rotæ *decis. 63. de rescript.* ac etiam Abbatis *in c. cũ nostris.* & ibi gl. *de concess. præbend.* simile dixit Fel. *in c. 1. n. 13. de rescript.* in † priuilegio per exceptionem elidibili, cuius mẽtio 58
facienda non est in impetratione rescripti illi contrarij.

Declaratur tertiò non procedere, † quando rescriptũ im- 59
petratum contineret idem quod ipsa transactio, quemadmodum consuluit idem Soc. sen. *d. cons. 169. col. 2. vers. secunda ratio, li. 2.* illa est præcipua ratio, quòd cum iudex & superior nil magis exoptet, quàm partium concordiam, *l. 1. §. & post operis, de oper. noui nunc. l. si conuenerit, de re iud.* facilius concessisset rescriptum Princeps, si scissset nil aliud peti, quam quod transactione ei placuit: omissa ergò transactionis narratio non vitiat, vt omnes affirmant *in d. c. super literis, de rescript.*

Declaratur quartò non procedere, † quãdo supprimeretur trãsactio illa, quæ solùm pareret exceptionem peremptoriam, atque ita quæ solũ objicẽda venit ad merita causæ: tunc in impetratione rescripti narranda illa omninò nõ 60
est. ita in specie nostra respondit Socin. sen. *d. cons. 169. col. 3. vers. tertia ratio, li. 2.* ex text. *c. 1. §. vltim. de litis contest. in 6.* & ibi illud ad rem hanc annotauit Anchar. *col. 2. vers. quinto colligo.* qui eam attulit rationem, quia si actor non tenetur exprimere in suo libello sui aduersarij exceptionem, minùs in ipso rescripto, quod libelli vim obtinet. Verũ oritur difficultas ex eo, quod laudum arbitri vel arbitratoris transactioni æquiparatur, *in auth. vt differentiam, post principia.* & in his terminis scribit Anchar. *d. c. 2. col. 3. vers. idem sentio in laudo,* at laudum parit exceptionem peremptoriam, vt ex loci Ancharanus tradit, & tamen supra ea Socino sen. *cons. 164. colum. 1. libr. 2.* diximus, in rescripto impetratione

laudum

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

laudum esse narrandum. Ego (vt iam attigi) considero, quòd hęc exceptiones aliquãdo opponi possunt in vim exceptionis dilatoriæ ad impediẽdum processum: aliquando in vim exceptionis peremptoriæ ad perimendã actionem & meritã causæ, vt declarat idem Anchar. *in d. c. col. 1. vers. quarto de litis contest. in 6.* Si ergò pendente processu, & litemota, transactum est, & impetretur rescriptũ, nulla facta mẽtione trãsactionis, rescriptũ erit validũ, & salua erit transactionis exceptio in illius litis prosecutione: quoniam tunc in vim dilatoriæ opponi non potest, & impetrans non tenetur facere mentionem exceptionis suo aduersario competentis. Idem est dicendum in laudo arbitratoris, modò eadem lis continuet, ita procedat *d. c. 1. de litis contest. in 6.* & responsum Sor. *d. cons. 164.* quæ confirmatur ex his quæ paulò ante hunc nostrum casum dixi post Rebuffum *in praxi beneficiorum, titulo, differentia inter rescripta gratiæ & iustitiæ, nu. 12.* Confert etiam quòd scribit idem Rebuffus *in comm. ad Regias constitutiones, tomo 2. tit. de rescriptis, in præfation. n. 107.*

61 † dum ait, rescriptum non faciens mentionem priuilegij, quod merita causæ respicit, non esse surreptitium. Si verò per laudum & transactionem lis iam est peremptæ, & vnus contẽdentium impetrat nouum rescriptum, vt nouam causam & litem inchoet, tunc transactionis & laudi facienda est mentio, cùm hoc in casu exceptio in vim dilatoriæ opponi possit, & tunc procedunt contraria ex *d. c. ex multiplici, de decimis.* Idem est dicendum in sententia iudicis ordinarij, cùm per eam instantia perimatur.

62 Decimò & nunc vltimò, † si in ipsa causa, quauis in parte, aliud rescriptum fuit impetratum, illius mentio facienda est in huius secundi impetratione, *c. cæterum*, vbi Fel. *n. 2. de rescriptis*, quæ sanè constitutio loquitur, cùm vnus litigantium primum rescriptum obtinuit, & deinde eius aduersarius aliud rescriptum impetrauerit: nam secundus hic impetrator debet narrare primum illud rescriptum suo aduersario concessum. Ratio est, inquit Felin. quia per impetrationem secundi rescripti, videtur inferri iniuria primo iudici dato, *l. litigatores. ff. de arbitr.*

63 Eadem ratione dicendum est, cùm † primum rescriptum communi consensu fuit impetratum: nam adhuc illius mentio facienda est: imò narrandus est mutuus ille consensus, id quod sensit Decius *in d. c. cæterum num. 7. prope medium, ex illo textu*, quo etiam motus respondit Sorius *sen. consil. 164. col. 2. vers. confirmatur. lib. 2.* priuilegium concessum, non facta mentione contrarij actus facti partium consensu, reddere priuilegium surreptitium.

64 Extenditur primò, vt procedat, etiam si † rescriptum primum fuit impetratum ab ipso impetrante secundum: nam adhuc illud primum exprimere atque narrare debet. ita sentiunt Doct. *in d. c. cæterum.* Illa est ratio, quia forte Princeps concedens, cognito iam concessisse aliud rescriptum, nouum non concedet: sed dicet, [sufficiat tibi gratia prima,] *iuxta cap. secundum, de filij presbyt.* & hanc iuris sen-

65 tentiam clarè insecuta est constitutio noua † Mediolanensis, *rub. de rescript. §. quicunque.* quæ expressè constituit, esse primum hoc rescriptum narrandum.

66 Extenditur secundò, vt † etiam procedat in causa appellationis: ita docuit post Imolam Dec. *in c. cæterum. num. 2. de rescript.* Rebuff. *in comment. ad Regias constitutiones, tomo 2. tit. de rescriptis, in præfat. num. 88.* Et hoc est regulare, vt idẽ sit statuendum in causa appellationis, quod in principali. *l. 1. vbi Ang. ff. an per alium caus. appellat.* Dec. *in c. cùm te. 2. notab. de offit. deleg.* quod ego intelligo, siue modò primum rescriptum fuerit impetratum in ipsa prima causæ instantia, siue in secunda: quoniam quo ad effectum vna est causa.

67 quibus declaratur relata † constitutio Mediolani. *d. §. quicunque.* in illis verbis, [quicunque in medio, vel alia parte litis.] Dicẽt enim hęc verba referri videantur ad vnam litem solam, hoc est, ad vnam instantiam: dum inquit [in medio,] quòd est duorum extremorum vnius actus: attamen debent intelligi de medio litis, hinc est totius causæ in substantia, non ratione solius processus.

Extenditur tertiò, vt procedat † etiam in impetratione secundi rescripti, quod tendit ad augendam, vel confirmãdam, conseruandamve concessionem primam: nam adhuc illius primi facienda est mentio, alioqui surreptitium erit. ita respondit Sor. *sen. cons. 169. col. 3. vers. circa secundam difficultatem. lib. 1.* & Gemin. *cons. 128. super præmisso dubio. column. 3. vers. ad tertium respondetur.* & quamquam loquantur de rescripto gratiæ, attamen eorum doctrina intelligi etiam potest de rescripto ad lites: & præsertim Soc. quia citando Domi. Gemin. *cap. si Apostolica, de præb. in 6.* inquit, quod in omnibus literis, per quas ius antiquum augetur, vel conseruatur, primæ gratiæ facienda est mentio. Accedit quòd ex latere concedentis, omne rescriptum gratiam continet, & hæc erat notabilis extensio ad relatam constitutionem, *d. §. quicunque.*

Extenditur quartò, vt procedat etiam quoad notabiles 69
† clausulas ipsius rescripti primi, quas in impetratione secundi narrare debetur: docuit Felc. *cæterum. n. 4. vers. extensio quarta*, & ibi Dec. *n. 2. vers. & ista ratione*, qui exempla afferunt, † de clausula appellatione remota, † de clausula 70
anteferri, † idem Dec. *cons. 460. n. 15.* qui idem respondit de
† clausula, reseruata recuperationis, & de his similibus dã- 71
ceodum est. Quæ clausula sic hac in re dicenda: notabilis, † 72
iudicis arbitrio relinquitur, vt *præcitato loco* Felc. docuerunt, & in specie illum secutus est Rebuffus *in comment. ad comment. ad constitutiones Regias, tomo 2. tit. de rescriptis, in præfat. n. 93.* idẽ scripsit Dec. *in c. 1. n. 12. in fin. de rescript.* Et hęc est egregia extensio ad relatam † constitutionem Mediolani 73
d. §. quicunque. qui cùm solùm loquatur in genere de ipso rescripto, intelligi etiam debet de notabili ipsius rescripti clausula.

Declaratur nunc primò relata doctrina, vt locum sibi non vendicet, quando † primum rescriptum vnius impetra- 74
tis fuit generale, secundum verò ab altero aduersario obtentum speciale fuit: tũc in impetratione huius secũdi necesse non fuit exprimere primum. ita docuit Felin. *d. cæterum. n. 8. de rescript.* illi addo Gemi. *cons. 107. in fin.* Rebuffum *in tit. relata, præfat. nu. 104.* atque ita declaranda erit relata Mediolanensis constitutio.

Declaratur secundo non procedere, quando † secundum 75
rescriptum fuit cõcessum motu proprio: ita Fel. *d. c. cæterum. n. 9.* Est ratio, quia motus proprius surreptionem tollit, inquit tamen Felinus, quòd licet non possit dici hoc rescriptum surreptitium, potest tamen obijci nõ esse de intentione concedentis. & ita relata † constitutio Mediolani declaratur.

Declaratur tertiò non procedere, quando † primũ rescri- 76
ptum fuit ab impetrante vltra annum occultatum, tunc si aduersarius occultatis aliud impetrauit, necesse non habet narrare rescriptum illud primum sui aduersarij: ita probat *c. si autem. & c. plerũque, de rescript.* & vtroque loco notat Fel. post Abb. & cæteros: idem Fel. *in c. cæterum, n. 9. vers. vlt. restrictio, de rescriptis.* Quintilianus Mandosius *in cõmẽt. ad regul. Cancellariæ, reg. 10. quæst. 4. vers. 44. annus datur.* ex quo enim is primus impetrãs neglexit, vel in sua negligẽtia pœnam, vel quia præsumitur eo vti nolle, rescriptum admittatur. sed hæc iure Pontificio procedunt, iure autẽ ciuili cõtrarium dicendum est: quoniam eo iure rescripta hęc iustitiæ perpetua sunt. † *l. falso*, vbi omnes. *C. de diuers. rescript.* 77
eiusq; quidem constitutiones duo sunt sensus, quos recenset Rebuff. *in comment. ad constitutiones Regias, tomo 2. tit. de rescript. in præfat. n. 4.* Primus est, quòd illa verba, [cùm ea quæ ad ius rescribuntur, perennia esse debeant,] intelligãtur de rescriptis concedentibus ius parti, & iur parãti respicientibus, vt si Princeps concedat, quod quis iuramẽtum coram rectore, *iuxta cap. habita. C. ne filius pro patre*, quia decet Principis beneficium esse mansurum: *c. beneficia, de reg. iur. in 6.* Nec debet (inquit Rebuff.) intelligi *d. l. falso* in alijs rescriptis iustitiæ, quæ ex probatione iudicis in litẽ, quia illa ferè anno pereunt, si dolo & negligẽtia impetrantis vsus est. *d. c. plerũque.* Secũdus est sensus, vt præmissa verba, [cùm ea quę ad ius rescribũtur,] exponantur, id est, quoad ioris obseruationem, vel elucidationem rescribũtur. illa enim sunt perpetua, sicut & iura. *l. 1. ff. de iis qui sui sui vel alien. iuris. l. Diuus ff. de re iudic.* atque ita non obstabit (inquit Rebuffus) *estantem, de rescript.* Abbas *in c. olim. n. 9. de verb. sig.* Dec. *cons. 147. col. 1.* Ego priorem sensum nunc sequor: & exillo infero declarationem ad constitutionem Mediolani *sub rubr. de rescriptis: si qui preces.* vt non procedat, quando aduersarius intra annum rescripto impetrato vsus non est.

Declaratur quartò non procedere, † quando primum 78

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

iudex datus ex rescripto causam remittit, vt potè quòd in ea procedere non potest: tunc impetrans secundum nō tenetur narrare illud primum, ita declarat Fel. *d. c. caterum. n. 5. in fi. vers. tertia restrictio.* post Bellam. *dec. 199. si delegatus.*

79 Declaratur quintò non procedere, quando † rescriptum secundum impetratur quidem super eadem materia, sed in causa diuersa tractanda; ita post multos Fel. *d. c. caterum. n. 7. de rescript.* & ibi Dec. *nu. 2. vers. secundo habet.* qui inquit, aliam causam esse, cùm lata sententia in vna non parte exceptionem in altera, iuxta *l. cum quæsitum. ff. de except. rei*

80 *iud.* & ita declaratur relata † constitutio Mediolani, *sub. de rescr. §. quicunque.* præsertim in illis verbis, [quę ad causam facere videbantur,] intelliguntur eorum de eadem causa, non autem de diuersa, etiam si super eadem materia sit.

81 Declaratur sextò non procedere, quando † illud primū rescriptū ob aliquod vitium esset nullum, tunc illius mētio habenda non est in impetratione secundi: ita respondit Barb. *cons. 42. col. pen. & cons. 64. col. 2. li. 3.* idem affirmatū Fel. *in c. ex tenore. n. 2. 3.* & ibi Dec. *n. 5. de rescrip.* Neuiz. *cons. 36. n. 16.* addo Rutam *dec. 11. de rescript. in antiquioribus.* & Rebuffum *in comm. ad Regias constitutiones, tomo 2. tit. de rescr. in præf. n. 95.* quam quidem declarationem multis similibus confirmauit Fel. *præcitato loco.* Hæc tamen declaratio intelligitur, quando primum rescriptum nullum fuit impetratū ab vno ex aduersarijs, & secundum ab altero: secus, si vtrumque ab vno solo impetratur, quoniā tunc in impetratione secundi est narrandum primum: ita respondit Gemin. *cons. 41. Casus talis est, vacauit. col. 3. vers. in contrarium:* qui loquitur in rescripto gratiæ, sed ex eius rationibus rectè idem dicendum in rescripto iustitiæ. Et hæc est egregia declaratio ad relata

82 † constitutionem Mediolani, *d. §. quicunque.*

CASVS CCIII.

Qualitates quæ narrandæ sint in impetratione legitimationis filij, dispensationis matrimonij, saluiconductus debitoris ac gratiæ à pœna perpetrati criminis, copiosè & diuerdè enarratum, atque explicatum.

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrio relinquitur, quæ qualitates narrandæ in impetratione priuilegiorum, ne surreptitia reddantur.*
2 *Legitimatio cum impetratur, qualitas filij legitimandi narranda est.*
3 *Legitimatio, quando impetratur, qualitates legitimandi sunt in specie & clare narrandæ.*
4 *Qualitates exprimendæ in impetratione legitimationis.*
5 *Legitimationem impetrans narrare debet, si quos habet filios legitimos.*
6 *Legitimationem qui semel impetrauit, si eam nō obtinuit, illius mentionem facere debet in secunda impetratione.*
7 *Legitimatio dum impetratur, qualitas matris legitimandi narranda est.*
8 *Legitimatio cum impetratur, narrādum est statutum, quo masculi per fœminas excludunur.*
9 *Legitimatio cum impetratur, narrandum est statutum, quo illegitimi succedere prohibentur.*
10 *Legitimationem impetrans, narrare debet prohibitionem a testatore factam ne illegitimi succedat.*
11 *Legitimatus ad feuda quando succedat.*
12 *Dispensatio super matrimonio cum impetratur, quæ qualitates sunt narrandæ, ne surreptitia sit dispensatio.*
13 *Dispensationes difficilius concedi, vbi plura obstant.*
14 *Saluum conductum impetrans ne à debitoribus molestetur, quid narrare debeat.*
15 *Constitutio noua Mediolani, sub rub. de saluis conductibus, declaratur non habere locum in debito iurato.*
16 *Saluum conductum impetrans pro debito, non defenditur cum debitum est publicum.*
17 *Constitutio noua Mediolani, sub rubr. de saluis conductibus, vbi, cuiusnis debiti prouisio declaratur.*
18 *Saluiconductus concedi non solent debitoribus ex causa locationis.*
19 *Constitutio noua Mediolani, sub rub. de saluis conductibus §. huius tamen, declaratur.*
20 *Saluum conductum impetrans, narrare debet debitum, nec Ecclesiasticum, alias esset surreptitium.*
21 *Constitutio noua Mediolani, sub rub. de saluis conductibus, non habet locum in debito Ecclesiastico.*
22 *Debitor pupilli, si impetrat saluum conductum, narrare debet debitum esse pupillare.*
23 *Constitutionem nouam Mediolani, sub rub. de saluis cōductibus, locum habere etiam pro debito pupillari.*
24 *Saluum conductum impetrans, narrare debet quo tempore exulatum est debitum.*
25 *Constitutiones Mediolani, sub rubr. de saluis cōductibus, nō impedire narratorem vendicantem suam mercē apud debitorem adhuc existentem.*
26 *Saluus conductus pro debitore principali impetratus, fideiussoribus non prodest.*
27 *Constitutiones Mediolani, sub rub. de saluis conductibus. §. huius autem, an fideiussores debitorum adiuuent.*
28 *Saluum conductum impetrans, debet narrare primum iam obtentum.*
29 *Debitor saluum conductum impetrans, lite tam contra eū cœpta, litis pendentium narrare debet.*
30 *Gratiam impetrans à pœna criminis qualitatem criminis narrare debet.*
31 *Gratiam impetrans à pœna homicidij animo deliberato perpetrati, qualitatem illam narrare debet.*
32 *Gratiam & indulgentiam secundam impetrans, prima mentionem facere debet.*
33 *Dispensationem si petat clericus, aliarum iam obtentarum mentionem facere debet.*
34 *Priuilegium secundum maioricatus petens, primum obtentum exprimere debet.*
35 *Priuilegium secundum impetrans, debet narrare primum cum suis qualitatibus.*
36 *Prælatus impetrans priuilegium testandi de bonis Ecclesiæ vsque ad certam summam, debet narrare statutum Ecclesiæ, ei concedens testari vsque ad centum.*

EXposuimus in duobus iam relatis casibus, quæ sint illæ qualitates, quarum taciturnitate vitiantur rescriptiā gratiæ & iustitiæ, dicendum est nunc hoc loco, quæ sint quę vtinent priuilegia legitimationum, dispensationum, & his similia, tam quo ad spirituales, quàm temporales Principes erantq; casus hic miscellaneorū. In his etenim qualitatibus, versari iudicis arbitrium credimus. nam in impetratione 1
legitimationis, ita in specie cēluit Socin. *cons. 95. n. 21. lib. 3.* Primo itaque loco, quum filij illegitimi impetratur legitimatio, qualitas ipsius natiuitatis filij, an scilicet sit simpliciter naturalis, vel spurius, vel incestuosus exprimenda est, 2
aliaqui legitimationis concessio & priuilegium surreptitium redditur: ita in specie respondit Parisi. *cons. 11. n. 55. lib. 2.* vbi latissime declarat, quando adest clausula, motus proprij, & has qualitates illegitimitatis in specie exprimēdas 3
esse, atque ita non sufficere, si in genere narremur: affirmant Bald. *in 1. eam quam. col. 12. C. de fideicommiss.* Alex. *cons. 191. nu. 5. 6. lib. 2.* Felin. *c. postulati. nu. 2.* vbi latè declarat, *de rescript.* Ias. *cons. 11. col. 1. vers. tertio dicit. q. h. 3.* Soc. sen. *cons. 47. n. 16. & n. 40. lib. 4.* Dec. *cons. 579. n. 4.* Socin. iun. *cons. 99. nu. 38. lib. 2.* Marsil. *sing. 192. in legitimatione.* Ripa *Lex falcid. §. si quis rogatus. nu. 3. ad Trebell.* & Roland. à Valle, *cons. 85. nu. 40. lib. 1.* His accedit Ant. Rosellus *tract. de legitimatione, rub. de causis formali legitimationis,* vbi recenset † qualitates, 4
quibus suppressis, legitimatio surreptitia redditur: & inquit, opus esse narrare, quòd concubinā, quam tunc retinebat, & e qua legitimandum suscepit, non poterit in vxorem ducere, iusta impediente causa. Præterea, si alios † habet filios, 5
eorum mentionem facere debet: quod præsertim ita ne procedit, cùm magnus extat filiorum legitimorum numerus: ita respōdent Rut. *cons. 2. & cons. 49.* Curt. sen. *cons. 19. vers. capio tertiū. & cons. 24. col. 32. vers. nono impugnari.* Dd. *li. 2. varia. resol. c. vlt. in fine.* alia requisita recenset Ludouicus de Sardis, *tract. de naturalibus liberis, sub rub. Requisita in legitimatione imperranda, & ibi n. 19. ex 1. 2. §. 1. vero quinimō quibus modis natur. eff. legitim.* inquit, quinque requiri, cùm filius illegitimus mortuo patre à Principe legitimari impetrat. Præterea, si semel rescripti legitimati, † & non 6
obtinuerit re ipsa & cum effectu, quia rescriptum fuit effectum irritum, & ite rato eam petat, illius primæ mentionem facere debet, ita in specie respondit Rnin. *cons. 99. in fi. li. 3.*

idem

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

idem senserunt in hac specie Cur. ium. *cons. 27. in fin.* & note eum Cur. sen. *cons. 18. Eleganter & subtiliter. col. 3. vers. quarto & vlt.* quod tanè responsum fuit Bartholomæi socini, vt inter illus. cons. relatum est, *cons. 116. li. 1.* quod vno verbo probauit Ruin. *cons. 37. n. 4. li. 1. & cons. 82. n. 11. li. 3.* vbi latè cõ-
7 probat. idem Ruin. *cons. 56. n. 17. in fi. li. 3.* inquit, esse etiam † narrandam qualitatem matris filij legitimãdi, an esset vilis vel nobilis: & idem ego ipse scripsi *in cõs. 108. n. 19. li. 1.* Præterea in † legitimationis impetratione, facienda est mẽtio
8 statuti, quo fœminæ per masculos excludunt: ita Gozad. *cons. 6. & cons. 26. n. 5.* Illa est ratio, quia dum fœminæ excludendæ venunt, de eorum præiudicio agitur, quod quidem præiudicium si Principi cognitum fuisset, legitimationẽ nõ concessisset, idem Gozad. *cons. 48. n. 9.* respondit in his legi-
9 timationibus esse faciendam mentionem statuti, quo † legitimati prohibentur ab intestato succedere: alioqui illi stato derogatũ nõ esset: id quod & exteris in casibus procedit. *c. constitutus. de rescript. c. pro illorum. de præb.* Ber. *in c. superiteris, n. 7. 2. vers. 6. nuo de st. iuuto. de rescript.* huc spectat quod docuit Fel. *in c. venientes, co. 2. vers. & pro meliori. de præscript.* quòd si quis impetrauit dispensationem, vt ei pater posset aliquid relinquere, si deinde idem impetret absolute legitimationem, debet in secunda hac impetratione
10 facere mentionem illius dispensationis. Accedit, † quòd si testator prohibuit, spurijs posse vltra certam summam relinqui, huius dispositionis faciendam esse mentionem: ita respondit Ias. *cons. 127. n. 8. lib. 2.* præterea narrandum etiam est fideicõmissum à testatore factum: Ias. *d. cons. 127.* & Curt. ium. *cons. 83. n. 9.* & accedunt Gratus *in cons. vlt. n. 36. lib. 1. & in cons. 1. 8. n. 28. lib. 2.* & Soc. iun. *in cons. 14. n. 3. lib. 2.* Cùm verò † legitimatus vt in feudo succedere possit, in iperie feudi qualitas exprimenda est: & quoad illud expressè legitimatio fieri debet: ita tradunt Ruin. *cons. 31. n. 1. li. 2. cons. 8. n. 3. lib. 3. & cons. 28. n. 9. li. 1.* & Soc. iun. *cons. 95. n. 12. li. 3.* & Iulius Clarus *lib. 4. fen. iur. §. feudum. quæst. 72.*

11 Secundo, cùm impetrantur † dispensationes ad matrimonium contrahendũ, omnia impedimenta narranda sunt. Geminius *cons. 33. volum. 2.* vbi scribit esse narrandum, quo in gradu cõsanguineitatis sint, & quod in genere alia adest affinitas: ita tradunt Dec. *cons. 602. n. 19.* & Alc. *respon. 21. n.*
13 2. Est ratio, quia vbi plura obstant † impedimenta, difficiliùs concedi solent dispẽsationes & rescripta, vt inquit Dec. *loco iam cit. ito. & in c. ad aures, col. vlt.* & ibi Rapa. *n. 7. de rescrip.* Bart. *d. cõ propter. n. 2. de leg. præst.* Ias. *l. 1. n. 3. C. de transact. Afflict. dec. 310. n. 12.* quibus accedit Alex. *cons. 194. n. 10. li. 2.* qui vno ore affirmant, clausulã non obstare non operari, vt tollat plura obstantia: sed sufficere si vnum diluat.

Tertiò, cum debitores impetrant † literas saluũ conductus
14 ne à creditoribus molestia afficiantur, narrare debet debiti qualitatem, præsertim cùm iuramenti vinculũ adest. *l. vlt. vbi omnes. C. si contra ius vel vtil. publ.* Ias. *l. quoties. n. 2. C. de precib. Imper. offeren.* vbi plures citat. Challan. *cons. 2. nu. 67.* vbi declarat, nisi iuramentum sit nullum. Rolan. *cons. 31. nu. 20. li. 2.* vbi plura adfert similia. idem facit Rebuff. *in comment. ad Regias constitutiones, tomo 2. sub rub. de literis dilatorijs annalibus, quinquennal. & c. art. 1. gl. 1. nu. 2.* & alia referam *infrà in casu 137. n. 19.* Illa est ratio, quia si adesset iuramentum, Princeps secularis hoc rescriptum non concederet: cùm potestatem non habeat dissoluendi iuramenti vinculum.
15 Quibus infertur declaratio ad nouas † constitutiones Mediolani, *sub rub. De saluis conductibus*, quibus cõceditur saluus conductus debitori ad quinquennium vsque, si modò maior creditorum pars consentiat, & minor pars debet huic pacto & concessioni maioris partis acquiescere: hoc ego intelligo, modò minor pars non habeat creditum iuramẽto confirmatum: nam quoad hoc debitum, saluus conductus concedi non potest: cùm hac facultate Princeps secularis (vt dixi) careat. Quare cauti debitores, si aliquorum creditorum sibi obstare creditũ iuratũ videbũt, obtenta prius ab Episcopo, vel altero potestatẽ hanc habente absolutione à iuramento cum cæteris conuenient: vel ipsamet maior creditorum pars, quæ dilationem hanc quinquennalem concedere exoptat debitoris nomine, seruata iuris forma absolutionem impetrabit. Nec à relata sententia me dimouent illius Constitutionis verba generalia, vbi, [causa ciuilis priuati debiti. quæ dictio, [ciuilis,] generalis
16 est, vt tradit Tiraq. *de retract. conseng. §. 2. gl. 7. nu. 14. in fin.* atque ita debitum iuratum cõprehendere videtur: quia respondeo, verba generalia ac vniuersalia restringi de habilitate, *l. vt gradatim. §. 1. de muner. & honor. cũ similib.* restringitur ergo constitutio ad debita non iurata. ita etiamsi debitum est ex causa delicti, vel si est debitum regium, vel fiscale, debet impetrans hunc saluum conductum exprime-
16 re, alioqui sub saluo conductu generali non continebitur: ita scriptum reliquit Roman. *sing. 179. quid si Titius.* post Guliel. de Cuneo *in l. si ex parte. §. quinque in fi. quod eum eo* quem citauit & Dec. *l. 1. col. 1. n. 14. si cert. pet.* Idem affirmauit Rebuff. *in d. Comment. ad Regias Constitutiones, tomo 2. sub Rub. de literis dilatorijs, art. 1. gl. 1. n. 17. & ibid. n. 31.* Idem ait, cũ debitum est fiscale & regium. post Lucam Parmensem *tract. de priuileg. fisci, casu 21. ex Luc. d. consil. C. de precibus Imp. offer.* quo circa cum mysterio locuta est illa Constitutio Mediolani, de saluis cõductibus, ibi, [causã ciuilis
17 priuati debiti,] vt ex inclusione debiti priuati, excludat debitũ publicũ, quod procedit à delictorum etiam imperitis hũc saluum conductum clarè narrare debet debitorum ex causa locationis & cõductionis, si eam ob causam debet, alioqui
18 non proderit rescriptum: quoniam pro his debitis hi † fruunt conductus concedi non solent. ita sensit gl. *in l. cum fructuarium. ff. de vsu.* vbi Doctores. Speculat. *tit. de emphyteus. §. nũc aliqua. vers. 19.* quem alij relatis secutus est Rebuffus *loco iam citato, nu. 21. & n. 37.* qui intelligit esse verum, quãdo percepterunt, vel percipiunt fructus & emolumenta rerum locatarum, alioqui delinquendi ansa præstaretur. & hunc casum excepit etiã relata † Constitutio Mediolanensis *de saluis conductib. §. huius tamen*, dum ait bonorum, in quorum
19 tenuta tunc essent, illo beneficio vti non possent: quidẽ constitutio solùm disponit, quando adhuc conductor est in tenuta ipsius rei conductæ, secùs si iam recessit: quoniã cũ debitum hoc cæteris æquiparatur, atq; ita ius commune restringit in eo, quod contra eos, qui iam à conductione recesserunt, concedi ius commune vult. ita etiam narrare hic † saluum conductum impetrans debet, debitum esse eccle-
20 siasticum, si tale est: quoniam non solent, imò non possunt Principes seculares contra Ecclesiã hos saluos conductus cõcedere. ita scribit Rebuff. *loco præallegato. n. 32.* atque ita declaranda est relata constitutio Mediolanensis, *de saluis conductib.* vt hunc casum nõ comprehendat. nec enim de rebus
21 Ecclesiæ valent Principes seculares disponere, & dum subiungit Rebuff. *n. 34.* idem esse in debitis † pupillorum, quod
22 Ecclesiæ: est verum quoad aliqua priuilegia, nõ autẽ quoad potestatem Principis secularis, qui quidẽ non potest contra Ecclesiã aliquid statuere, sed tamen potest contra pupillos. Quocirca ego crederem † constitutionem relatam compre-
23 hendere & debitum hoc pupillare, cum quia verba, [ciuilis debiti priuati,] sint (vt dixi) generalia, tum etiam, quia §. *huius tamen*, dum duos casus excipit, confirmat regulam in casibus non exceptuatis, *l. non quod liquida. §. 1. de penu. leg.* Dec. *l. 1. nu. 12. de reg. iur. cum simil.* Narrare etiam debet hic impetrans † saluum conductum, quo tempore causa cum est debitum: quoniam si de recẽti causatum foret in fraudem
24 impetrari videretur: & iniquũ esset, si illud concederetur, & ideo inquit Rebuffus, *loco sæpius allegato. n. 5.* quòd fieri potest mercium à mercatore extero receptis mercibus impetrare velit saluum conductum, illi concedendum non esse. & ideo si merx extabit, vendicari poterit, per *l. Aurelia. §. 1. de li. leg.* cuius veræ doctrinæ auctoritate adductus respondi aliquando interrogatus, cùm plurium debitor merces emisset de recenti à mercatore, & deinde se deroxisse fingeret exterique creditores, hoc mercatore excepto, cõcessissent saluum conductum iuxta dispositionem dictarum † Constitutionum Mediolani, *de saluis conductibus*. is mercator contendebat Constitutiones illas eum non impedire, quo posset vendicare merces, quæ saluæ adhuc apud decoctõrem extabant. Respondi verè non impedire, tum quia in fraudem apertam emisse constabat, tum quia merces extabant adhuc obligatæ pretij causa. & idem Rebuff. *d. loco, numer. 43.* scribit, alias Parisiensis arrestum decisum fuisse, saluum conductum non profuisse illi, qui merces domum, & pro debito pretij illorum impetrauerat. Præte-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

26 Præterea, qui hos † saluos conductus impetrant, si eis suos fideiussores adiuuari volunt, debent eorum nomina exprimere, & pro illorum persona etiam petere: alioqui non continetur, quanquam eorum obligatio, vt principalis
27 sui accessoria eius naturam sequatur, ita Bald. Cyn. & Sali. *in d. l. quoties. C. de prec. Imp. offer.* & ibi Ias. *in fin.* Rebuff. *d. glo. 1. nu. 42.* & hanc iuris communis dispositionem inserta est relata † Constitutio Mediolani, *de saluis conduct. §. huius tamen, vers. nec etiam contra fideiussores*, ex illis verbis, [quin ipsi fideiussores quotiescunque ab his creditoribus vexentur,] præsupponit ergo vexari posse: alioqui superfluè ipsis fideiussoribus concederet illa Constitutio facultatem compellendi ipsos suos principales ad præstandum eos indemnes.

Rursus, qui hunc saluum conductum imperrat, narrare
28 debet alium † saluum conductum, si aliquando pro aliis debitis obtinuit: alioquin surrepitium erit hoc secundum rescriptum salui conductus, vt in specie exr. *caterum, de rescriptis*, tradit Rebuff. *d. gl. 1. nu.* 16. qui alia plura *in eadem gl.* recenser, quæ hoc loco recensere supersedeo. Illud solum addo ex Baldo *in l. vlti. C. vt lit. pend.* quòd quando iam lis
29 est contra † debitorem inchoata, si is hunc saluum conductum impetrat, narrare debet litis pendentiam: & cum Bal. senserunt Bruno *cons. 46. in fin.* & Rolan. à Val. *cons. 31. n. 7. l. 1.*

Quartò, cum is, qui ob perpetratum facinus condemnatus fuit, gratiam † & pœnæ remissionem impetrat, crimē,
30 ob quod secuta est condemnatio, narrare debet, ita Ias. *in l. nec damnosa, n. 1. C. de prec. Imp. offer.* post Bal. Oldrad. & alios
31 quos citat. Hinc respondit Crau. *cons. 1. n. 11.* impetrantem † gratiam à pœna homicidij animo deliberato perpetrati qualitatem illam deliberati animi narrare debere: eo tamen loci inquit Crauet. *nu. 14.* non esse gratiam obreptitiā, eòm constat Principem voluisse concedere.

31 Præterea debet hic gratiam † & indulgentiam impetrans mentionem facere alcetius gratiæ ob aliud delictum, si eā alias obtinuit: ita Ias. *d. l. nec damnosa, nu. 3.* post Guliel. Cuneum *in l. 3. C. de episc. aud.* & Barb. *c. super literis, de rescrip.* idem probauit Ias. *in l. 1. in fin. C. si contra ius vel vtil. publ.* Dec. *cons. 694. n. 13.* Boet. *q. 221. n. 11.* Mars. *sing. 1.* Nevia. *lib. 1. Sylue nupt. n. 171.* Gramm. *voto 10. n. 12.* Ale. *c. cum non ab homine, n. 3. de iud.* & cum eo Did. *li. 1. var. resp. vlt. nu. 8.* qui ambo intelligunt, cùm gratia prima fuit ratione delicti in eadem specie, secùs si in diuersitatem tunc (inquiunt illi) debet iudex ab executione supersedere, & Principem consulere. Scribit etiam Fel. *in c. ex tenore, n. 1. de rescript.* relatam doctrinam procedere, cū gratia illa prima fuit valida. Relata Gulielmi & aliorum doctrina confirmari potest multis similibus: nam inter cætera respondit Dec. *d. cons. 695. n. 14.*
33 si clericus plures † dispensationes ob plures defectus obtinuit, debet eas in posteriori narrare: ita etiam respondit
34 Ruin. *cons. 37. n. 4. li. 1.* qui † priuilegium constituendi maiorsicatum à Rege imperrat, narrare debet illud primū quod iam eam ob causam obtinuit: & eo loci duo alia similia recenser: vnum ex doctrina Ioan. *in c. veniens*, vbi etiā Fel. *n. 11. de præs.* inquit Innocen. si quis † impetrauit priuilegium cū
35 limitatione, & certa moderatione, non valet impetratio secundi priuilegij facta simpliciter, atque ita non expresso priuilegio primo. Alterum simile est ex Ioa. Andr. *in addit. ad Spec. Rub. de testamen. addit. 1.* vbi inquit, quòd si extat statutum in Ecclesia, quòd Episcopus testari possit de redi-
36 tibus Ecclesiæ vsque ad summam centum, si is † Episcopus imperrat dispensationem à Pontifice, vt possit testari vsque ad decentum, non facta mentione concessionis factæ à d. statuto, vitiatur dispensatio. hæc repetit idem Ruinus *cons. 38. n. 4. lib. 1. & consil. 83. nu. 13. lib. 3.* duo alia similia retuli supra hoc in casu nostro.

CASVS CCIIII.

Quando negligens quis dicatur in rescripti præsentatione, necnon & appellationis prosecutione, declaratur.

SVMMARIA.

1 *Rescriptum impetrant, eo vti intra annum debet.*
2 *L. Falso, C. de diuersis rescript. declaratur.*
3 *Negligens quando quis dicatur in non præsentando impetrato rescripto.*
4 *Iudicis arbitrio relinqui, quando impetrans rescriptum, dicatur negligens in non præsentanda.*
5 *Iudicis arbitrio relinqui, quando appellans dicatur negligens in illius prosecutione.*
6 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando quis tardè dicatur uer arrepere ad causam prosequendam.*

DVo interdum rescripta pugnantia solent à colligantibus obtineri, vnum altero prius: at is primus illo nō vtitur, sed secundus, quare ambigitur, an † primum illud rescriptum omnē suam vim perdat & egregia extat Innoc. III. Constitutio *in c. plerumque, de rescrip.* qua diffinitum est, primum impetrantem vti debere suo rescripto intra annum, alias post annum ab aduersario nouum rescripti impetrari licere: atque ita declaratur † *l. falsò. C. de diuers. rescr.* de cuius intellectu plura *casu supra ab hinc secūdo, n. 26.* diximus. illa constitutum est, rescripta perpetua esse debere: nam intelligitur, nisi elapso anno nouum rescriptum ab aduersario impetretur, vt vtroque in loco nostri annotarunt: & respondit Ias. *cons. 97. in fin. li. 1.* & scribit Vātius *tract. nullit. ist. de nullit. senten. ex defect. iurisd. delegā. nu. 10.* Euenit tamen sæpe, vt is, qui primum rescriptum impetrauit, se excuset, allegando sine dolo distulisse præsentare rescriptum, & illo vtiaduersarium verò præuenerunt nimis, cum expectare adhuc debuisset. dubitari itaq; soleat, quādo is primus † negligens dici possit. Innoc. *in d. c. plerunq. in fin* docuit, hoc † esse iudicis arbitrio. idem responderunt Alex. *cons. 49. n. 1. li. 1.* Barbat. *in c. sedes, n. 27. de rescr. & cons. 11. col. pen. li. 1. & cons. 45. col. pen. li. 4.* Io. de Selua *tractat. de benefi. parte 3. q. 11. n. 104.* Mars. *in l. q. modum. nu. 7. & n. 13. de q.* late Dec. *in obtata. col. pen. vers. in glossa, in verbo. de appell.* cū disputat, an quādo is qui appellauit, negligit appellationis causam cōmitti, possit appellatus eum præuenire, inquit Deci. multos in ea opinione fuisse, hoc † iudicis arbitrio relinquendum esse. ipse tamen opinatur expectandum esse vltimum mensem prosequendæ appellationis, *ex Auth. ei qui. C. de temp. appell.* Ego Decij opinionem in causis appellationum sequor: at in casu *d. c. plerunque*, verè credo esse iudicis arbitrium: sic censuit Afflict. *in c. 1. nu. 11. vers. item arbitrabitur an citò, ex quibus caus. feud. amitt.* esse † in arbitrio iudicis, quādo quis tardè vel citò iter arripere dicatur.

CASVS CCV.

Negocia ardua quæ esse dicantur: & inibi, quid sit arduum apud bonos auctores, loca aliqua Ciceronis & Salustij, ac Gellij in hanc sententiam relata.

SVMMARIA.

1 *Industria personæ cēsetur electa, cū ardua negocia mādatur.*
2 *Ardua negocia quæ.*
3 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ negocia dicantur ardua.*
4 *Arduum apud bonos auctores, idem est, quod difficile.*
5 *Ciceronis & Salustij loca.*
6 *Facile fieri, quod dicatur.*
7 *Matrimonij causam arduam esse.*
8 *Hæresis causam arduam dici.*

CVm ardua negocia Principum rescriptis mandantur, personæ † industria electa creditur, *ca. vlt. de offic. deleg.* vbi Fel. & respōdit Crau. *cons. 30. col. 1. vers. quarto in rebus.* & præter ab eis relatos idē docuerunt Alex. *l. 1. in princ. n. 6.* Ias. *n. 31.* Iaco. Niger *n. 41. de off. eius.* & scripsi *in comm. de præs. li. 6. præs. 91. n. 13.* & dixi supra *lib. 1. q. 68. nu. 11.* Dubitari itaq; non semel cōtingit, quæ † ardua dici possint negocia? Io. And. *in d. c. vlt. de off. deleg.* docuit, hoc esse iudicis † arbitrio relinquendū: nec aliter scriptū reliquit Imola *in c. vlt. col. antepen. de donat.* idē respōdit Barb. *c. sedes, n. 61. n. 1. de rescript. & cons. 11. col. pen. li. 1.* idē tradūt Fel. & Dec. *in c. si pro debilitate, ille n. 1. ille n. 4. de off. deleg.* cū nō de arduis, sed de grauibus, quod sine dubio idē est, loquūtur. his accedunt Io. Lopez de Palacios Ruios *in rubr. extrā, de donat. inter virum & vxorē. §. 11. n. 12. vers. facit quod* Afflict. *in c. 1. n. 11. vers. idem habet arbitriū iudicandi, quæ causa, quibus mod. feud. amitt.* & Mars. *in l. q. modum, n. 4. 21. de q.* Apud bonos auctores † arduum dicitur, quod difficile est. † M. Tull. *in 1. de Inuentione.* [Arduę & difficiles res] *& alibi. 9. in Verrē.* [Difficili ascensu & arduo erat oppidum.] Sallust. *in Catil.* [At mihi quidem, tametsi haud quaquam par gloria sequatur ferro-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

prorè & auctorem rerum, tamè in primis arduum videtur, res gestas retinere, Inquod sanè verbū apponit Gellius *lib. 4. Noct. Attica. c. 21.* pro difficili, molesto & intra stabili, quia-
6 quam etiam M. T. *eo ipso li. 1. de Inuentione*, scribat, † facilè id fieri, quod sine magno, aut sine vllo labore, sumptu, molestia, quam breuissimo tempore cōfici potest: & difficilè fieri, quod laboris, sumptus, molestiæ, longinquitatis indiget; atque aut omnes, aut plurimas, aut maximas causas difficultatis habet veritatem ex ipso Cicerone intelligere non possumus, qui casus hi difficiles sint, vt poterit qui magis colligatur ex ipso rerum eventu, cùm quæ in facto consistunt (vt sæpè admonui) diffiniri minimè possint: rectè itaque iudi-
7 cis arbitrio relinquimus. Inter ardua tamen negotia matrimonij causa refertur, *c. vlt. de procurat. in 6.* & tradit Corasius *li. 1. Miscell. iuris, c. 4.* qui subiungit, causas has matrimonij non nisi per doctos & prudentes iudices esse tractandas, *c. 1. de consanguin. & affini.* quocirca probationes ita efficaces ad matrimonij probationem requiruntur, vt in causis criminalibus: ita affirmarunt Dec. *cons. 3. col.* Paris. *cons. 15. n. 23. li. 1.* Soc. iun. *consil. 86. nu. 4. li. 2.* cæteros omitto. Dicitur
8 etiam ardua causa illa † hæresis. *c. literas, de præsumpt.* & de eo dicemus *infrà in casu 370.* Casus alios passim in iure diligens Lector reperiet.

CASVS CCVI.

Quomodo computari debeant diætæ: & aliqua de verisimili notitia ad regulam Cancellariæ, De verisimili notitia, explicantur.

SVMMARIA.

1 *Rescriptū iustitiæ impetrari non posse, vt causa vltra duas diætas trahatur.*
2 *Diæta computari quomodo debeat, multa referuntur opinionis, & confutantur.* (*beant.*
3 *Iudicis arbitrio relinquitur, quomodo diætæ computari de-*
4 *Iudicis arbitrio relinqui, quomodo absens verisimilem notitiam mortis alterius habere potuerit, iuxta regulam Cancellariæ, De verisimili notitia.*
5 *Miliaria à quo loco incipere debeant ad itineris mensurā.*

2 REscriptum † iustitiæ (vt sliqua adhuc de his dicā) non licet impetrare, quo quis vltra duas diætas ad iudicii trahi possit: vt scriptum est *in c. nonnulli, de rescript.* Dubitat
3 modò nostri interpretes, qualis diæta esse debeat? Vna fuit glossæ opinio *in d. c. nonnulli.* quam ibi Abbas commentem esse refert: diętam intelligendam fore, secūdùm locorum consuetudinem: quæ quidem opinio rectè procedit, cùm de ipsa consuetudine clarè constat: quoniā tunc cōsuetudo, quę legis vim obtinet, obseruanda est, *l. de quibus, de legibus. cū cū vulgaris similib.* Altera fuit opinio, diętam sumi, prout lege Ciuili constitutum fuit, nempè, vt in singulos dies vinginti miliaria assignentur, *l. 1. ff. si quis cautio. l. 3. de verb. sig. in qua opinione fuit Deci. in c. olim, n. 1. de except. in c. cū sit Roman. n. 4. notab. de appellat.* Verum nec opinio hæc perpetua est, nam (quemadmodū exposuimus suprà *in casu 1.*) is text. *l. 1. si quis cautio.* ex cōmuni vsu, vicena miliaria statuit: cùm tamen euenia sæpissimè, vt non eiusdē conditionis sint homines, qui tātùm itineris conficere semper possint, vt *d. secundo casu* diximus. Tertia itaq; eorum opinio fuit, qui dixe-
3 runt hoc iudicis arbitrio relinqui, cùm iure diffinitum non fuerit, ita tradunt Hostie. *d. c. nonnulli,* & ibi Abb. *n. 6. de rescri.* Barbat. *cons. 11. col. pen. prope fin. li. 1.* quam sententiam simili in casu probatur Gomes. *in Comment. ad regulam Cancellariæ, De verisimili notitia obitus q. 1.* dū scriptū reliquit, in Romana Rota decisum quandoq; fuisse, statuendum esse
4 † iudicis arbitrio, intra quod tempus haberi potuerit notitia obitus illius, cuius beneficium impetratum fuit. prudens itaque iudex personarū, locorū, & viarum qualitatem rectè considerabit, & vbi nihil eum dimouebit à communi aliorum statu, vinginti miliaria in singulos dies cōficien-
5 da statuet. Computantur autem † miliaria non à loco habitationis, sed à fine ipsius diœcesis, vt scribunt omnes *in d. c. nonnulli,* & clarè Dec. *in c. olim, 3. not.* & ibi Paris. *n. 15. de except.* & est decisio Rotæ, *decis. 31. de rescript. in antiq.* nec rationem habebit iudex vię obliquę, sed dies statuet pro modo viæ rectæ & solitæ, vt omnes admonent *in d. cap. olim,* præsertim Felin. *num. 6.*

CASVS CCVII.

Enumerantur plures casus, in quibus locus est iuramento affectionis: & inibi quod ut in eis iudicis arbitrium.

SVMMARIA.

1 *Iudicis arbitrio plura tribus in delatione iuramenti in litē.*
2 *Iuramenti in litem tres esse species.*
3 *Iuramentum affectionis quod.* (*& Corasio.*
4 *Iuramentum affectionis nullum dari in iure, ex Duareno*
5 *Iuramento affectionis vt locus sit, plura requiri.*
6 *Iuramentū affectionis requirit rem esse talem, in qua affectio cadat.*
7 *Iuramentum affectionis in nummis non habere locum.*
8 *L. Nummis, de vsu litem inra. intellectus.*
9 *Io. Corasius a Ploti morsu vendicatus in interpretatione l. nummis, de iu. litis.*
10 *Moneta valor, quomodo minimè variabilis.*
11 *Iudicis arbitrium magnum esse in affectione hominis erga rem aliquam considerandā.*
12 *Iuramentū affectionis personā habilitatem requirit: quare pubes & sana mentis iurans esse debet.*
13 *Iuramento affectionis vt locus sit, requiritur dolus ex latere non restituentis.* (*cum habere.*
14 *Iuramentum affectionis solum in bonafidei actionibus lo-*
15 *Iuramentum affectionis concedi contra non restituentē rem hereditariam.*
16 *Iuramentum affectionis locum habere contra iussum restituere, si dolo fecit vt res perires.* (*elarata.*
17 *L. arbitrio. §. de dolo. & l. videamus, de in litem iur. de-*
18 *Iuramentum affectionis dari in casu l. harum ff. si seruitus vendi cum vsufrus seruitutem præstare, non præstat.*
19 *Iuramentum affectionis concedi contra iussum exhibire rem, si eam non exhibet.* (*restituentem.*
20 *Iuramentum affectionis dari contra commodatarium non*
21 *Iuramentum affectionis locum habere cōtra depositarium non restituentem.*
22 *Iuramentum affectionis locatori concedi contra conductorem nō restituentē rem ei locatam finito locationis tēpore*
23 *Iuramentum affectionis dari contra creditorem, non restituentem pignus, soluto debito.*
24 *Iuramentum affectionis dari contra maritum, qui dolo fecit ne dotalis res restitui posset.* (*amouentem.*
25 *Iuramentum affectionis dari contra vxorem, res viri*
26 *Iuramentum affectionis concedi contra donatarium, qui re donata, efficit vt illa ante traditionem esse desierit.*
27 *Iuramentum affectionis locum habere contra libertum, in fraudem patroni bona alienantem.*
28 *Iuramentum affectionis locum habere contra venditorem dolo facientem, vt res ante traditionem perires.*
29 *Iudex quæ obseruare debeat in delatione iuramenti ex affectione.*
30 *Iuramenti affectionis deferendi praxis.*

CVm de iuramento in litem deferendo nostri agunt, plura † iudicis arbitrio tribuere solent. *ex l. in actionib. & l. videamus. §. iurare ff. de in litem. iuran.* nam aliquādo multa suadent deferendum esse iuramentum, aliquando non esse deferendum, *docuit Alex. in d. l. videamus. §. deferre. n. 3. Barb. cons. 21. col. penult. prope finem. li. 1. Afflictus in c. 1. n. 11. versatem relinquitur iudicis arbitrio potestas dandi actori, ex quib. cans. fend. amitta. post Spec. quem cit. n. 1. idem scribit Ploius in l. si quādo, n. 714. & n. 806. C. vnde vi.* & doctè Duar. *d. l. in actionib. in verbo, sicut enim.* qui vna cū cæteris illud scriptum reliquit, & rectè, hoc arbitrium esse debere iure ac ratione regulatum: quò rectiùs tamen hęc intelligantur, distinguēdæ sunt tres species † iuramēti in litē. 1
Vna est, singularis interesse, quā supra suo loco explicauimus. Secūda ex affectione: de qua in præsentiarum agendū est. Tertia, ex veritate: de qua in casu subsequēti. † Iuramentū ex affectione, nostri intelligunt, quādo res per dolū possessoris extare desiit, vel restitui nō potest, & iuratur, nō iuxta verū valorē, sed & ipsius domini affectione: quæ tamē ab vtilitate distincta nō sit, vt *post multos declarat Dec. in d. l. in actionib. n. 3.* en tamen lori Duar. *n. 5.* & Corasius *n. 9.* affirmant, † nullum dari iuramentum affectionis, sed vtilitatis 5 tantum esse, quam disceptationem omne non diffinio, sed communem

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

5 communem tabiam Doctorum sententiam sequor. Huic † iuramento vt locus fit, plura exequi oportet. Primo, rei petitæ
6 natura; nempe quod talis sit, in qua † cadat hominis affectio, vt liberi, vel alia species. in † nummis enim ob omnimodam similitudinem affectio vlla non cadit, ob id hoc litis iuramentum cessat. *l. nummus, de in litem iuran.* verò Duarenus *d. l. in actionibus, n. 5.* atque ibi Corasius *nu. 9. & lib. 6. Miscellaneorum, c. 4.* contendunt in † *l. nummis*, de iuramento affectionis non agi, sed ei esse legis rationem censent, quòd cùm nummi æstimationem non recipiant, frustra iusiurandum in litem deferri ad interesse probandum, cùm nullum in illis considerari possit: est enim certa eorum æstimatio, vt clara illius responsi verba probantibus interpretationem
9 malè euertere conantur † Plotus *in l. si quando, n. 418.* dum ait, etiam in nummis æstimationem considerari, quoniam eorum valor in duas varias, tam ratione intrinsecæ quam extrinsecæ bonitatis, vt scribit omnes *in l. cùm quid. ff. si cert. pet. & l. Paulus. ff. de solut.* malè quidem (sit illius viri, mihi magna familiaritate iunctis, pace dictum) quoniam (vt id dè Corasius scribit) etsi variet æstimatio, cùm idem nummi, qui dati sunt, non restituantur, sed eorum æstimatio: *l. secunda. ff. si certum petatur*: tamen illa præstatur æstimatio, quę tempore contractus extobat: licet ergo augmento vel di-
20 minutione eorum † valor varietur, æstimatio tamen, quę per aliud genus monetæ fit secundum tempus contractus, certa est atque inuariabilis: id quod nō modò ratione vnius loci verum est, sed alterius cuiusuis, vt rectè considerabat Plotus *in l. vnica, in verbo, etiam ex lucro, nu. 41. C. de senten. quæ pro eo quod interp. profer.* cuius considerationi, ex relatis defenditur ab eiusdem Plotri impugnationibus; quamquam tamen Duarenus & Corasius in eam opinione sint aduersus receptam rem, non dari iuramentum affectionis: non tamen negant, sed confirmant potius à fortiori, aliqua esse in quibus affectio non cadit, vt in nummis. Erit itaque hic non
23 parum † iudicis arbitrium considerare, quę qualisve sit res ista, ad quam affectionem actor iste habere dicitur.

24 Requiritur secundò † personæ iuranti habilitas, quòd scilicet iudicium animi habeat: pubes enim ac sanæ mentis esse debet. *l. videamus, in princ. ff. de in litem iuran.* debet esse dominus vel quasi ipsius litis. *d. l. videamus. & l. vulgò, de in litem iuran.* instructus quoque de valore esse debet: & alia solet prudens iudex considerare, cùm suum arbitrium sit de personarum qualitate decernere: *vt supra diximus, & paulo infra attingemus.*

25 Requiritur † tertiò, quòd ex latere rei conuenti non restitutionis rē, adsit dolus. *d. l. in actionibus*, nec lata culpa sufficit: quod probat *d. l. in actionibus*, vbi latè Dec. *nu. 17.* alios huius opinionis recenset, à quibus ipse dissentit, & post eū Duar. *n. 34.* & Corasius *n. 55. vers. verum hac in re.*

26 Requiritur quartò † actionis qualitas: nec enim in omnibus actionibus iurare hoc modo licet, sed in illis, bonæ fidei, vel stricti iuris, in quibus aut exhibitio, aut restitutio datur. Extrahere infiniti propè de his in iure nostro casus, aliquos ego aliquando obseruaui, quos hic paucis ad cōmunem studiosorum vtilitatem referre statui.

Primus est ex *l. si possessor. §. vlt. & l. sed si lege. §. hæc verba. ff. de petitio. hære.* dum concedit hęredi † iusiurandū in litem ex affectione cōtra malæ fidei possessorem ex actione commeatum, qui rem hæreditariam non restituit: quod probant omnes *in d. l. in actionibus.* & Plotus *d. l. si quando, num. 507. C. ende vi.* qui poll. Castr. *d. §. vlt.* & Parisium *cons. 71. li. 1. & cons. 109. lib. 2. & ibi* scribit iurari posse, tam ratione rei principalis, quàm fructuum & aliorum damnorum.

16 Secundus † est casus, ex *l. qui restituere. ff. de rei vend.* qua cautum est, quòd si iussus restituere, dolo facitve res pereat, atque ita ne eam restituat, iuramentum contra eum defer-
17 tur, atque ita in infinitum iurari potest: nec adoeratur † *l. arbitrio. §. 2. ff. de dolo. & l. videamus. de in litem iuran.* quoniam illis satisfacit Bar. *in d. l. qui restituere. n. 2. vers. oppono.* taxationē à lege non fieri, sed bene à iudice fieri posse. Corasius tamen *in d. l. in actionibus n. 8. vers. in specie verò. & d. li. 6. Miscell. iuris. c. 5. nu.* . opinatur, in infinitum iurari ob odiū rei, qui dolo & facto suo fecit, ne vlla ratione res petita recuperari posset. *l. vlt. §. vlt. ff. quæ in fraudē credi.* dolo si quidē possidere desierat, fecerat que ne posset restituere, atque ita actorē potestate rem vendicatam habendi priuauerat. Tantum igitur dolum lex acerrimè puniere voluit, vt statuerit iuramento iurijurando actoris, quanti sui interesse, non propter affectionem, sed simpliciter interesse. Ego semper ei credidi hoc ex affectione esse: quid enim clarius dici potuit ad ipsam affectionis causam significandam, quàm quòd in infinitum iurare liceat? quæ tamen infinitas vere iudicis authoritate & prudentia moderanda est. Nec in hoc dissentit Corasius, dum citat §. *si verò per iusiurandum. in authent. de exhib. reis. & §. oportet, in auth. de ind.*

Tertius est casus in † *l. harum. ff. si seruitus vendi.* respondit 18
Paulus, quòd si reus qui seruitutem præstare tenetur, non præstet iussus, nec cautionem, contra eum in litem iuratur. & praxim huius rectè docuit Bart. *in d. l. harum.* & hunc casum vno verbo annotarūt Dec. *in d. l. in actionibus, n. 5.* Duarenus *n. 1.* & Plotus *d. l. si quando, nu. 174.*

Quartus casus est *in l. 3. §. præterea. ff. ad exhib.* qua probatur, † in ea actione ad exhibendum contra non exhibentem in litem iurari: idem probat *l. penult. ff. de in litē iuran. & l. non ignorabit. C. ad exhiben.* & tradunt Dec. *d. l. in actionibus, n. 6.* & Duaren. *n. 1.* post Ias. & cæteros; & multis verbis exponit Plotus *in d. l. si quando, n. 568. 640.*

Quintus est casus, in *l. si inter. ff. de in litem iura.* cū eunor negat rem pupilli restituere, contra eum in litem iuratur, quod sanè iuramentum subit adolescens, non autem impubes. *l. videamus, in princ. d. l. & supra* attigimus.

Sextus casus est in *l. 3. §. in hac. ff. cōmod.* quo loci respōdit Iureconsul. in † actione illa commodati, deferri iusiurandum contra commodatarium non restituentem rem commodatā. & in amplissimè praxim & alia permulta docuit Bart. *omnes in d. l. in actionibus*, ibi Dec. *n. 7.* Duar. *n. 1.* Corasius *n. 18.* & Plotus *d. l. si quando, n. 1 48.* qui plura attulit.

Septimus casus est *in l. 1. §. in depositi. ff. deposi.* vbi apertè dicitur, in depositi † actione iurari in litē. Casum hūc annotarūt omnes *d. l. in actionibus*, ibi Duar. *n. 1.* Corasius. *n. 18.*

Octauus casus est in *l. si cui §. . ff. loca.* quo loci scripti legimus, licere † locatori in litem iurare, contra cōductorem 22
non restituentem rem conductam finita conductione: imò tanquam violentus possessor cōpeniri potest. *l. si quis conductionis. C. locati.* quod fusissimè explicauimus in *tract. De recup. possess. remed. n.* & casum hunc probarūt omnes *in d. l. in actionibus*, ibi Corasius *n. 18.* Plotus *d. l. si quando, nu. 1 0 1.*

Nonus casus est *in l. si fundum. §. in vindicatione. ff. de pigno.* dum respondum est, licere † iurare in litē contra non 23
restituentem pignus: quem casum omnes annotarunt ibi, & Neguf. *tract. pigno. 8. parte princ. n. 2. membro nu.* Plot. *d. l. si quando, n. 474. & n. 484.* qui plura scribit, quæ in parvo hoc compendio recensere non statui.

Decimus casus est *in l. si filiafam. §. mariti. ff. sol. matri.* si † in dote reddenda mariturs dolo fecerit ne reddatur, cōtra 24
eum in litem iuratur: quod iuramētum affectionis est, eo loci notarunt omnes. & latè Plotus *in d. l. si quando. n. 432. C. vendo vi.* qui scribit procedere etiam e contrario, vt vir cōtra mulierem iurare possit, sit & in socero, vt apud illum.

Vodecimus casus est in *l. si cum dos. §. vlt. cum l. seq. ff. rerū amot.* cùm † mulier res mariti subtrahit, nec illas restituit, 25
contra eam in litem iuratur. & ibi annotauit gloss. & Bart. Duar. *in d. l. in actionibus, n. 1.* Coras. *n. 18. de in litem iura.* & Plotus *d. l. si quando, num. 576.*

Duodecimus casus est *in l. Nesennius. §. fundū. ff. de re iud.* qui † fundum donauit, & illum non tradit, sed dolo illum 26
perdit: efficit vt donatarius iurare possit in litem contra eum: quod procedere etiam quòd ad fructus sensit Dec. *d. l. in actionibus, n. 5.* & Plotus *in d. l. si quando, n. 578.* quod post alios declarat Coras. *lib. 6. Miscell. iuris, c. 4. num. 1.*

Tertiusdecimus casus est *in l. ait prætor. in fi. ff. si quid in fraudem patro.* si † in fraudem patroni libertus alienarit, & 27
res non restituantur, in litem iuratur, tam cōtra ipsum possessorem non restituentem, quàm contra libertum alienantem & hūc casum annotarūt Plotus *d. l. si quando, n. 1 2.* Duaren. tamen *in d. l. in actionibus, n. 2.* dicuit, ita demum huic iuramento esse locum, cùm is liberrus, vel is qui possidet ipsius fuit restituere, & non restituit: atque ita actio arbitraria efficitur: qua de re diximus *supra. lib. 1. qu. 6.*

Decimusquartus casus est in actione ex empto, cū vēditor facultatem habet tradendi rem, & per dolū non tradit: ita Bar. *in d. l. in actionib. n. 5.* & ibi communem testatur Ale-
num. 6.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

nu. 6. Ias. *nu.* 11. Dec. *nu.* 11. Plot. *in d. l. si quando, nu.* 174. Duar. tamen & Corasius *in d. l. actionibus*, ille *nu.* 12. iste *nu.* 19. secuti sunt Alber. & Fulgos. sententiam, qui dixerunt in actione ex empto non iurari in litem, cùm is venditor solmodo interesse liberetur, *l. si traditio. C. de actio. emp.* Hanc ego difficultatem non discutiam, ne plus quàm par est, immorer. Cætera etiam apud relatos interpretes videri possunt. Cùm itaque (vt ad casum nostrũ reuertar) in litem est de affectione iurandum, obseruare debet iudex † vt in primis quantitatem, super quà iurandum est, moderetur, & deinde in iuratione in re personarum & rei ratio maxima habenda erit. Inolcuit etiam alia huius iurisiurandi deferendi † praxis, vt in primis actor iuret, & deinde iudex quantitatem, super qua iuratum est, moderetur: ita sensit gl. *in l. videamus. §. deferre. ff. de in litã iuran.* & Doct. *in d. l. in actionib.* ibi Coras. *num.* 20. *vers. an autem*, ea vtuntur ratione, quia etsi ex post moderetur quantitas, non tamen ex eo iuramenti periurium detegi dicitur, cùm affectio potiùs dici possit immoderata: diuersum est in iuramento veritatis, de quo statim.

CASVS CCVIII.

Explicantur quamplures casus, in quibus conceditur iuramẽtum in litem veritatis, & multa iudici in his arbitraria recenseuntur.

SVMMARIA.

1 *Iuramentum in litem veritatis quod, & quæ requirantur vt illi locus sit.*
2 *Probationis difficultas quãdo adesse dicatur, vt locus sit iuramento in litem veritatis.*
3 *Iuramento veritatis locum esse, cùm res dolo violenti occupatoris periit, & rei æstimatio probari non potest.*
4 *Iudicis arbitrio fit taxatio æstimationis, cùm iuramentum in litem veritatis deferitur.*
5 *Iudicis taxationem præcedere debere iuramentũ veritatis.*
6 *Iuramentum in litem veritatis locum habere etiam contra eum, qui rem furto subtraxit.*
7 *Statutum Mediolani cap. 23. sub rub. De damno & interesse, declaratur.*
8 *Statutum Mediolani, cap. 51. sub rub. De sacramento super expensis & damnis promissis, enucleatur.*
9 *Iuramentum in litem veritatis, non habere locum contra tertium, qui pro alio tenetur.*
10 *Statutum Veronæ, l. 3. c. 74. sub rubr. De maleficiis & damnis absconditis datis, declaratur.*
11 *Statutum Papiæ 66. in criminalib. sub rubr. de pœna communium terrarum territorij, interpretatur, & nu. 31.*
12 *Iuramentum veritatis in litem, quando à successore præstari possit.*
13 *Statutum Mediolani, cap. 23. sub rub. De damno & interesse, declaratur.*
14 *Iuramentum veritatis non concedi contra eum, qui omittendo deliquit.*
15 *Iuramentum in litem veritatis dari contra tutorem, qui administrauit nulla rationum codice confecto.*
17 *Iuramentum in litem veritatis concedi contra negotiorum gestorem, qui nullo rationum codice confecto administrauit.*
18 *Iuramentum veritatis dari contra matrem vsufructuariã, quæ nullo confecto codice vsumfructum consecuta est.*
19 *Iuramentum in litem veritatis concedi contra tutorem, negotiorum gestorem, & similes, qui in ordinatè libros rationum confecerunt.*
20 *Liber rationum quo ordine à tutore & negotiorum gestore confici debeat.*
21 *Iuramentum in litem non dari contra tutorem, qui, etsi non confecerit inuentarium, probat quæ extabant, & quæ non extabant bona.*
22 *Iuramentum in litem non datur contra tutorem, vel administratorem, qui nõ confecit inuentarium vel librum rationum ob simplicitatem & rusticitatem.*
23 *Iudicis arbitrium versari, an ob rusticitatem excusetur administrator, ne ob non confectum librum rationum contra eum in litem iuretur.*
24 *Administrator cõstituens sine onere reddendi rationes administrationis, non tenetur inuentarium & librum rationum facere.*
25 *Iuramentum in litem non dari contra administratorem non conficientem librum rationum, si liberatus est ab onere reddendæ rationes.*
26 *Iuramentum in litem præstari contra depositarium, si cista, vel valisia diffigillata fuit.*
27 *Cista quid sit.*
28 *Depositarius cur tam seuerè puniatur, si fidem fallit.*
29 *Iudicis arbitrio iuratur in litem contra depositarium, qui cistam, vel valisiam depositam reseruit.*
30 *Valisia vbi eo modo, quo deposita est, restituitur: contra depositarium in litem non iuratur.*
31 *Valisia aperta non restituitur, & constat, non depositariũ, sed alterum diffigillasse, cessat iuramẽtum in litem contra depositarium.*
32 *Valisia cum restituitur aperta & diffigillata, & constat, dolo depositarium esse in dolo, cessat eum in litem iuratur.*
33 *Valisia cum diffigillata restituitur, & ignoratur à quo, an iuramentum in litem detur contra depositarium, varia referuntur Doctorum opiniones.*
34 *Dolus depositarij probatur ex eo solo, quod restituit valisiã diffigillatam.*
35 *Dolosus is probatur, qui non facit, quod facere tenetur.*
36 *Valisia diffigillata apud depositarium virum probum reperta, facit, ne contra eum in litem iuretur.*
37 *Furtum à vicinis factũ præsumitur, nisi vicini hi probi sint.*
38 *Deponens valisiam sine configuratione, conqueri non potest, si diffigillatam eam deinde inuenit.*
39 *Valisiam, qui non hospiti configuauit, sed penes se retinuit, conqueri non potest si diffigillatam inuenit.*
40 *Iuramentum in litem cessat contra depositarium valisia, si illa facilè diffigillari potuit.*
41 *Iudicis arbitrio est, an valisia sine depositarij facto potuit de se diffigillari.*
41 *Depositarius in culpa nõ est, si in loco cæsuro rũ custodiuit.*
43 *Iudæo & hæretico non conceditur in litem iurare contra depositarium.*
44 *Depositarium posse probare contra iuramentum contra se præstitum à deponente.*

Diximus superiore casu, iudicis arbitrium maximè versari in iuramento in litem affectionis: atque etiam attigimus, nec minùs versari in iuramento in litem veritatis, quæ sanè iuramenta iam diximus inter se differre: agendum nunc est de iuramento veritatis: hoc inquam iuramentum † in litem appellatur ab omnibus *in d. l. in actionibus*, vbi Bartol. *n.* 12. Ias. *n.* 40. *de in litem iur.* Parisi. *cons. 14. nu. 7. lib. 1.* habet locum iusiurandum hoc duobus concurrentibus, dolo scilicet, & probationis difficultate. *l. in actionibus, in fin. l. cùm furti ff. de in litem iur. vn. l. si quando. C. vnde vi. cod. lim. de ijs quæ vi metusve cause.* Bartol. *d. l. in actionibus* & ibi Decius *n.* 31. Ias. *n.* 39. idem Ias. *consil. 174. n. 3. lib. 1.* Dolus cõsiderari solet siue ab initio obligationis contractæ, siue ex post facto. † probationis verò difficultas tunc adest, cùm res petita ad oculum demonstrari nequit: vel quia non extat, *d. l. in actionibus*, vel quia non apparet, licèt in rerũ natura esse nõ desierit. *l. Iũtrs. §. penultim. ff. de legat. 1.* declarat ac multũ cõmendat Ias. *in d. l. si quando, n.* 35. Veritatis autẽ iuramẽtum ex eo dicitur, quod super iusto rei pretij valore & æstimatione, omni affectione seposita præstatur, etsi aliquando vnũ cum altero concurrat, vt si ueniat vnus ex relatis casibus suprà enumeratis, quæ de re suis locis antiquam plura huius nostri casus adesse exempla possunt, aliqua ego nunc referam, cætera studioso lectori perquirenda relinquam.

Primum est, si res mihi per † vim subtracta periit, vel nunc non reperitur, dolo violenti occupantis, si illius valor & æstimatio verè à me probari non potuit, iureiurando probare possum, *l. si quando. C. vnde vi.* & hoc in casu multũ potest arbitrium iudicis: vt colligitur omnes, vt Ias. *n.* 21. & Parisi. *cons. 75. in fine, lib. 1.* nam, cùm in iudicũ ex hac constitutione res deducitur, in primis violentia plenè probatur: deinde taxatio † iudicis arbitrio fit super damnis & interesse, considerata qualitate personæ & rei: nec enim facilè credet iudex pauperi alleganti res pretij immensi surreptas fuisse: ita Ias. *d. l. si quando. num.* 21. Tertiò iuxta illam taxationem iurat actor. Quarto iuramentum iudicis sententiis comprobatur: ita Ias. *d. l. si quando. nu.* 7. Et quod dixit † iudicis taxationem iuramentum præcedere debere, rectè, quoniam subsequi non posset: docuit idẽ Ias. *in d. l. si quando. num.* 20. post Butr. Salic. & Imolam. Ratio est: quia iuramentum

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

mentum hoc verbatis est: si ergo taxatio iudicis subsequeretur, moderando quantitatē, super qua iuratum fuit, iurantis periculū quodāmodo deteriorem: quod in foro obseruandū maximē est. Nec aduersatur vna Alberici & Fulgosij opinio *in d.l.in actionib.* quos secutus est ibi Coras.*nu.*10. *vers. probabilior itaque.* omni casu iudice sequi debere iuramentum, quia fateor sua sententia comprobare debere: at quin præcedere hoc in casu nostro iudicis taxatio debeat, ob relatā rationē negare nō possunt, & clarè probat text. *§.oportet, in auth. de iud.* quamquam de expensis litis, quæ à iudice taxantur, loquatur: probat tamen, quoniā absimilis casus nostro is non est, cùm & in illo dolus & difficultas probationis
6 adsit. Habet etiā locum constitutio ista, cùm pro † re furto fuibtracta agitur: cùm duo illa requisita cōcurrant, dolus scilicet, & probationis difficultas: ita Ias. *d.l.si quando, nu.*47. & ibi Plotus *nu.*633. Paris.*cons.*158.*nu.*11.*lib.*4. & his inferri po-
7 test declaratio ad † statuti Mediolani *c.*33 *sub rub. de damno & interesse*: Nam licēt statutū concedat facultatem iurandi super damno, ac etiā super interesse, vsque ad summem denariorum sexdecim pro libra, attamen debet intelligi præcedente priùs iudicis taxatione. Hæc tamen interpretatio
8 cessat in alio statuto † eiusdem Ciuitatis Mediolani *cap.* 51. *sub rub. de sacramēto super expensis & damnis promissis*, ibi. [Quōd iuramentum tamen possit moderari per iudicem, si sibi videbitur,] hæc enim verba ostēdunt iuramentum præcedere moderationem: credo tamen, quōd etiam moderatio posset præcedere: quod tutiùs est ob iam relata.

Declaratur primò, vt locum sibi non vendicet hæc cōstitutio *l.si quando*, contra tertium, qui pro † alterius facto tenetur, vipiria si ex dispositione statuti (quod extat Veronæ
10 † *lib.*3.*cap.*74.*de maleficiis & damnis abscontè datis*. Papiæ in
11 criminalib.† *sub rub. de pœna communium terrarum territorij.n.*66.) villa teneretur pro furto & violentiis in ea ab eo, qui ignoratur, cōmissis, nam cōtra ipsos villæ incolas iurari in litem non poterit: quoniam cessat dolus eorum: atque ita causa præcipua, propter quam iuramentum hoc cōceditur. hanc esse communem omnium sententiam testatur Ias.*d.l.si quando, n.*7.& ibi latè Plotus *nu.*768.qui quamplures huius opinionis recensent, & licet concedat relata statuta. damnum passum posse iurare super rei valore, illud nō in litem affectionis, sed veritatis est iuramentum.

Declaratur secundò, vt non procedat, quādo is damnum
12 passus † relicto successore mortuus fuisset, nec enim illi successori defetri hoc iuramentum potest, nisi hæres esset eiusdem cōditionis, atq; ita de valore & æstimatione instructus, vt est ipse iam vita functus: ita post multos declarauit Ias. *in d.l.si quando, n.*5.& ibi Plot.*n.*639.*& n.* 829. *C.vnde vi.* quib. accedunt Paris.*cons.*75.*nu.*36.*lib.*2.Alciat.*respon.*271.*n.*4.qui in quouis altero non informato loquitur: ita etiam Roland. *cons.*52.*lib.*1.latissimè Tiraq.*tract.de retract.conjung.*§.1.*glo.* 1.*nu.*3.1.& Didac.*in c.quamuis, part.*1.§.5.*n.*7. *de pactis, in* 6. atque ita declaranda sunt statuta, quæ ita hæredi ac successori, quemadmodum antecessori vita functo iurare permit-
13 tunt: quemadmodum extat † statutum Mediolani, *cap.*43.*de damno & interesse.* nā intelligi debet, modò hæres is iurans, sit instructus de damno & interesse, quemadmodum erat antecessor. & alia scripsi *supra in casu* 190.*nu.*11.12.

14 Declaratur tertiò non procedere contra eum, qui † omittendo deliquit: nam iurari in litem contra eum non licet: ita docuit Ias.*d.l.si quando, nu.*57.*in fin.C.vnde vi.*& Grammat. *decis.*47.qui intelligunt, vt ea pœna, qua is qui faciendo deliquit, puniatur, vt apud eos: & ideò vile est pro interpre-
15 tatione relati † statuti Papiæ *66.* in criminalibus, vt scilicet villa non teneatur eadem pœna, qua damnum dans, etsi damnum emendare teneatur: cætera apud Ias.oneem & Plotum *in d.l.si quando*, videnda sunt.

16 Secundum exemplū huius nostri casus est, quando † tutor nullo rationum codice confecto administrauit bona pupilli, atque ita ignoratur qualis eius fuerit administratio: tunc cōtra eum deferetur iuramentum hoc in litem veritatis: imò in quocunque rei alienæ administratore procedit: nā vnusquisque administrator tenetur librum rationum reddere, vt infrà latè attingemus *in casu* 109.si ergo tutor non confecit librum rationum, contra eum in litem iuratur, *l.1.§.officio. ff. de tutel. & ratio distrahen. iuncta l.tutor qui repertorium, in princ. ff. de admin. tut.* atque ita in specie affirmarunt ibi Bart. & *cons.*150. *Cum prædicta n.*7.*lib.*1.Ang.*cons.*137.*Tutor aliment. aui, in fine.* Decius *cons.*191.*num.*1.*& consil.* 178. *n.*3. & alios quamplures recenset Plotus *in l. si quando. nu.*121. *C.vnde vi.* quibus accedit Soc.iun.*cons.*148.*num.*8.*lib.*1. Carolus Molinæus *in consuetud. Parisien. tit.*1.§.6.*gloss.*6.*n.* 30. qui † idem esse scribunt in alio quouis negotiorum gestore, † thesaurario & similibus. Sic in † matre vsufructuaria scribit 18 Roma.*consil.*518.*in fine*, & Molinæus *loco iam citato.*

Extendunt primò, vt locum etiam hoc habeat, † cùm hic 19 administrator inuentarium vel librum rationum quidem confecisset, sed inordinatè: nam adhuc contra eum in litem iurari poterit: vt de inuentario verba facienda scribit Bartol. *in l.tutor qui repertorium, n.*12.*de admin.tuto.* cum quo sentiunt Soc.*sen.cons.*213.*col.*2.*lib.*2.Soc.iun.*cons.*148.*n.*1.*lib.*1. Plotus *d.l.si quando, n.*211.& Molinæus *d. glo.*6.*nu.*31.Rationes † autem rectè tunc scribuntur, cùm ea ordine referuntur, 20 quid in singulos annos, menses, & dies: quid perceptū, quid impensum, quæ causa, cui datum, è quo fundo fructus percepti, à quo colono: atque ita singulatim omnia diligenter describuntur: ita Bart.*d. cons.*150.*cum prædicta in fine. lib.*1. quem sunt secuti Soc.*sen.cons.*159.*col.*1.*& cons.*190.*col.*1.*lib.* 2. Goan.*cons.*17.*num.*10.Plot.*in d.l.si quando.nu.*143.Roland. à Val. *cons.*49.*n.*22.*lib.*1.Est ratio, quoniam rationum perplexitas idem efficit, ac si non essent confectæ, cùm quid actum sit, discerni non possit.

Declaratur primò non procedere, † quando is administrator probaret, quæ extabant bona, & quæ ad eum peruenerunt, tunc contra eum in litem non iuratur. ita in tutore, 21
qui inuentarium non confecit, respondit Calcan. *cons.* 93.*in primis puto.* quē secutus est Plotus *in d.l.si quando, n.*250.qui refert & Iasonem *cons.*111.*lib.*1.qui tamen via hoc sentit. declarationem tamen hanc probo, tum quia hic cessat illa probationis difficultas, tum etiam quia contra hoc iuramentū contrariæ probationes recipiuntur. Mars.*sing.* 357. *extant statuta.*Tiraq.*de retract.conjung.*§.4.*gloss.*1.*num.* 1. vbi latissimè. & Plotus *in d.l.si quando.num.*180.

Declaratur secundò non procedere, † quando propter 22
simplicitatem, vel rusticitatem is administrator librum rationum non confecisset: nam & tunc contra eum non conceditur hoc litis iuramentum.*ita post Calcan.consil.*93.*col.*1. *vers.tertiò adduco.* & Socin. *sen.cōs.*39.*lib.*1. Ripam & alios, scribit Plot.*in d.l.si quando.numer.*131.*C.vnde vi.* qua de re fusiùs suprà *in casu* 194.*attigimus.* & in hoc versari † iudicis 23
arbitrium, respondit is Calcaneus, aut alter quisquis is sit.

Declaratur tertiò, vt non procedat, † quando dominus 24
concessisset administrationem absque vlla redditione rationum: nam tunc liberatur administrator à confectione inuentarij, ita de libro rationum respondit Fulgos. *consil.* 35. *spectabilis colum.*2.& eum est secutus Decius *consil.*178.*col.*3. *in fine.* si ergo ab hoc munere exemptus est, sequitur contra eum hac de causa † in litem iurari non posse. & hanc sen- 25
tentiam probauit Plotus *in d.l.si quando, n.*152. Ego distinguere soleo in legato liberationis, quod tutori à testatore fit: quemadmodum latè & eruditè distinguit Didac. Couarr. *lib.*1.*varia.resolut.cap.*14.& ibi præsertim *n.*4.agit de inuentarij remissione. Cætera prætermitto.

Tertium exemplū huius † casus adfetri potest, cùm quis 26
penes aliquem deponit cistam, vel quid simile, & illa vel reserata, vel disigillata reddetur: tunc deponens si allegat aliqua ex ea abstracta fuisse, deficientibus probationibus suo iuramento probat res, quæ in ea extabant. *l.*1.§. *in depositi.cum* §.*si cista. ff. depos.* Est enim † cista (vt obiter hoc 27
caplicem) capsa genus, in qua pecuniæ & libri reponebantur. M.Tul.*actio.*5.*in Verrem.* [Quaternos H.S.quos mihi Senatus decreuit, & ex ærario dedit, ego habebo, & in cistam transferam ex fisco.] sic Iuuenalis *satyra* 3.

Namque vetus Graecos seruabat cista libellos.

Cistam esse vas vestis ponendæ causa docuit Cuiacius *lib.*8. 28
*obser.cap.*1. Cur autē contra † depositariū lex ita seuerè statuat, ex eo intelligimus, quod iniquissimum esse iudicauit, depositarium deponentis amici fidē, quā de eo habuit amicus, ita debuisse rorpiter fallere: quam rationem, vt & alias peregregias considerauit sapientissimos Aristoteles, *lib. Problemat. sectione* 29.*q.*1.*& q.*6.etsi Alcia.*lib.*1.*Pareng. iuris, ca.* 36.dubiter. Hoc tamē in casu nō ita absolutè deponēti iurasse conceditur: nam iudicis arbitriū, & iudicij æquitas desi- 29
deratur, vt egregiè docuit Bal.*in rub.C.depositi.nu.*1. quem seruti sunt Iasou *d.l.in actionib.n.*41.*inf.*& Plotus *d.l.si quando.num.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

do n.414. Paris. *consil.74.n.10.li.1.* Inquit enim Bal. iudicē considerare debere personarum qualitatem, & an cista vel capsa hæc, quam valisiam vulgò vocant, disigillari potuerit. Quò rem hāc clarè explicaret Ias. *d.l.in actionibus, n.41.* quatuor casus distinguit, qui etsi ad duos tantùm reduci possint, maioris tamen declarationis gratia, illos referre volo.

30 Primus est, quando † cista seu valisia restituitur signata, & sub illa forma, qua tradita fuit sigillata: tunc frustra de iuramento deferendo agitur: quoniam non constat quid dolo à depositario actum esse: ita scribit Bart. *in l.in eos. ff. furti aduers. natur. caupo. & stabul.* & Plotus *d.l.si quando, n.404. C. vnde vi.*

31 Secūdus est casus, quādo † valisia restituitur aperta, & disigillata, & constat clare ipsum depositarium nō disigillasse, ea quo ab altero disigillata fuisse probaturatunc pariter non defertur iuramentum hoc, cum vnum ex relatis requisitis cesset. ita tradit Ias. *d. num. 41. vers. tertius casus.* Plot. *d.l.si quando, nu. 400.* post Cagnol. *d. l. vnica, nu. 127. C. de sent. quæ pro eo quod interest.* Paris. *consil. 74. n. 40. lib. 1.*

32 Tertius est casus, quando † valisia restituitur aperta & disigillata, & constat depositarium fuisse in dolo: tunc secundum Ias. sine dubio defertur hoc iuramentum deponenti. *d. l. 1. §. cista, & 4. in depositi. ff. depos.*

33 Quartus est casus, cùm † valisia restituitur disigillata, & non constat, an dolo depositarij fuerit disigillata, vel non: hoc in casu inquit Ias. *d. n. 41. vers. Quartus casus.* si deponēs probet valisiam traditam fuisse sigillatam, locus erit iuramento, quoniam dolus ex illa disigillatione præsumitur, cùm sufficiat coniecturis illum probare. *l. dolum. C. de dolo.* & communem esse sententiā testatur Ias. *loco iam citato.* idem consuluit Paris. *d. consil. 84. n. 6. 11. 16. li. 1.* Plotus *in l. si quando, n. 397. C. vnde vi.* Cagnolus *l. 1. nu. 130. C. de senten. quæ pro eo quod interest. profer.* Fratr. de Marchis *quæst. 32. n. 1. parte 2.* & hanc viam esse probare Iulius Clarus *libr. 5. senten. iuris. §. furtum, versic. pro complemento.* Contrariam sententiam tamen tuetur Alexand. *d. l. in actionib. n. 18. in fine,* post Bartol. *d. l. in eos,* quòd imo in dubio iurati non potest: quoniam ex illa disigillatione non probatur dolus † depositarij, quòd scilicet per dolum fuerit ab eo aperta & disigillata. Verùm respondet Ias. dolum satis probari ex ipsa disigillatione, cùm coiecturis probari possit, *d. l. dolum.* Paris. *d.*

34

35 *consil. 84. nu. 16.* Accedit, cum in † dolo versari, qui non facit, quod facere tenetur. *l. dolus. ff. mand.* in his terminis Paris. *consil. 74. n. 19. li. 1.* & Crauet. *consil. 75. nu. 6.*

36 Declaratur primò hic casus non procedere, quando † facti & personarū qualitas aliter suaderet, vt putà, si valisia ita foret sigillata, quod facilè per se disigillari posuit, & is depositarius esset vir probus & inculpatæ famæ. ita Bald. *d. rub. C. depos. n. 1. & in l. 1. n. 5. C. locati,* latè Tiraq. *tract. de pœnis legum, causa 23. in fine,* & clarius *causa 31. n. 59.* Plotus *d. l. si quando, n. 412. 413.* Ruin. *consil. 143. n. 19. li. 1.* Confert illud simile quo hanc sententiam confirmauit Ias. *d. in actionib. n. 42.* dum post Bart. *in l. dominus horreorū, C. locati.* inquit, quòd

37 etsi præsumptio sit contra vicinos, cùm † furtum in domo commissum est, cessare tamē malam hanc præsumptionem, cùm vicini viri sunt probi. idem censuit Bal. *d. l. 2. in fin. C. locati.*

38 Declaratur secundò non procedere, quando † deponens non cōsignasset valisiam hospiti, sed eam ita reliquit simpliciter in diuersorio: est enim necessaria consignatio, ita Bald. *d. l. 1. n. 2.* & clarius *l. 1. n. 2. C. locati.* Ias. *d. l. in actionibus, n. 43.* & Plotus *d. l. si quando, n. 401.* imò fortiùs voluit glo. *in l. 1. §. vlt. in verbo, nauis. ff. nauta, caup. stab.* non sufficere, viatorem consignare cauponæ: hoc est hospiti valisiam, nisi & res ipsas singulatim cōsignet. Verùm communiter reijcitur gl. illa, vt testatur Ias. iam relatus. & communem testatur contra glo. Gomes. *§. item Seruianus, n. 31. vbi* Ias. *n. 51. Instit. de actio.* Plotus *d. l. si quando, n. 399. in fine.* Paris. *consil. 74. n. 3. li. 1.* Ruin. *d. consil. 143. n. 19. li. 1.*

39 Declaratur tertiò non procedere † quando is deponēs in diuersorio custodiam cauponæ non mādasset, sed illam ipse retinuisset: vt putà, quia ipse custodiam proprijs seruis mandasset, vel ipsam cistam, seu valisiam in proprio thalamo reposuisset, & claues apud se detulisset. ita Bald. *d. rub. C. depos. n. 1. arg. l. 1. §. si me rogauerit. ff. deposita.* Ias. *d. l. in actionib. n. 43. vers. tertio limita.* qui ambigit multum. hanc declarationem tamen probat Plotus *d. l. si quando, n. 406. 407. 408.* Bossius *tract. causa. cri. iis. furti aduersus nautas, caupones, stabularios, nu. 5.* Contrariū sensu gl. *l. vlt. §. 1. in glos. magna ff. nauta, caup. stab.* & ea ibi secutus est Bartol. Marsil. *consil. 23. n. 2.* Verùm Iason iam relatus scribit, glossam illam affirmare quidem cauponam teneri, non tamen sentit, in litem cōtra eum iurari posse. & tenetur quidem, si aliqua culpa intercessit, vt quia negligens fuit. hoc tamē cessat quādo protestatus fuisset, quòd vnusquisque haberet custodia rei proprie. ita Plotus *d. l. si quando, nu. 417. C. vnde vi.*

Declaratur quartò nō procedere, quando cista seu valisia fuisset ita sigillata, vt de facili potuerit per se disigillari. ita Baldus *d. rub. C. depos. n. 2.* & eum secutus fuit Plotus *d. l. si quando, n. 403.* qui Roma. Aret. & alios recenset. Versatur tamen in hoc maximum † iudicis arbitriū vt iuxta qualitatem 40 41
figilli & personarum arbitretur, an ex se vel hominis facto disigillata sit.

Declaratur quintò non procedere, quando † depositarius vt caupo & similes, suscipientes custodiā, rem illam in loco consueto reposuissent: vt putà, cùm depositæ sunt ballæ lanarum, & illæ in angiportu à caupona, vt consuetum, repositæ sunt: tunc, si comperiantur apertæ aliquæ, nihil est quòd ipsi hospiti imputetur. ita Plotus *d. l. si quando, n. 401.* post alios, quos recenset. 42

Declaratur sextò non procedere, ratione qualitatis personæ, vt putà, † in Iudæo deponēte, vel in hæretico. ita Plotus *d. l. si quando, n. 401.* nam illi à iuramento præstando arcētur, quoniam verisimile est, eos pricaturos: quemadmodum de Iudæo scripsum reliquit Marsil. *sing. 41. Iudæus.* qua de re fusiùs diximus suprà *in casu 189.* quo loci de iuramento probationum supplectiuo egimus. 43

Declaratur septimò non procedere, quādo contrarium is depositarius probare vellet, quemadmodum affirmarunt Plotus *d. l. si quando, n. 417.* & Paris. *consil. 74. n. 5. li. 1.* & in antecedenti exemplo diximus, contrarium probari posse in casu *l. si quādo C. vnde vi.* Si ergo probaret depositarius se coram restib. valisia apperuisse, & in ea tot res. vt iuratum fuit, non reperisse, cessat hęc iurisiurandi probatio. De his satis. 44

CASVS CCIX.

Negotia aliorum qui tractarunt, rationes reddere debent: & quid in reddendis rationibus obseruandum sit, explicatum, atque non parua diligentia declaratum.

SVMMARIA.

1 *Administrator rationes reddere debet sua administrationis*
2 *Tutor administrata tutela rationes reddere tenetur.*
3 *Curator cura administrata tenetur rationes reddere.*
4 *Seruus, qui domini negotia gessit, reddere debet rationes.*
5 *Frater, qui fratris negotia gessit, tenetur reddere rationes.*
6 *Mater, quæ filij negotia tractauit, rationes reddere tenetur.*
7 *Pater, qui filij negotia administrauit, rationes reddere debet.*
8 *Capitulum administrans sede vacante, tenetur Prælato rationes reddere tenetur.*
9 *Minor prætextu ætatis seipsum excusare non potest, quin de administratis rationes reddat.*
10 *Rationes quomodo reddendæ sint.*
11 *Rationes perfectè reddere, esse admodum difficile.*
12 *Iudicis arbitrio relinqui, quo pacto reddi rationes debeant.*
13 *Iudicis est arbitrio, quando perfectè dicatur reddita rationes.*
14 *Rationum codices exhibere debet administrator, dum administrationis rationes reddit.*
15 Rationes in folio exhibere *prouerbialiter dictum, & quid sit.*
16 *Administratorem posse cogi exhibere librum* giornale, *dū rationes reddit.*
17 *Aduersaria, id est* giornale.
18 *Alciati inconstantia super nomine, aduersaria, à Duareno notata, sed à cæteris defensa.*
19 *Rationes omnes exhibere debet administrator, dum administrationis reddit rationes.*
20 *Rationem reddens, data cum acceptis debet computare.*
21 *Rationem reddens restituere debet, quod apud eū superest.*
22 Reliquatio *quid.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

23 Reliquatores *qui.*
24 Reliquatum facere, *idem esse, quàd paria facere.*
25 *Administrator liberatus conuenirì adhuc potest, vt restituat reliquatum.*
26 *Iudicis arbitrio relinqui, an pater administrator bonorum filij & ab eo liberatus, à reliquatu liberatus censeatur.*
27 *Pater, qui à filio liberatus fuit pro administratis, an censeatur etiam liberatus à reliquatu, quod ibidem declaratur.*
28 *Administrator qui rationes reddit, morum purgator debet.*
29 *Rationes administrationis reddens, etiam instrumenta in ea confecta tradere teneatur.* (bet.
30 *Rationes reddens administrationis, ex integro reddere de-*
31 *Rationes reddere, esse quasi indiuiduum.*
32 *Rationes reddẽs, etiam eorum quæ neglexit, reddere debet.*
33 *Rationes reddendæ sunt fructuum negligentia non perceptorum.*
34 *Rationes dum reddunturi, duri nimis agendum non est.*
35 *Rationes reddens, calculatorem imperare potest.*
36 *Calculatoris electi ad rationes computandas potestas & auctoritas quanta.*
37 *Rationibus semel redditis, vlterius calculandas non esse.*
38 *Administrator, qui semel rationes reddidit, & liberationem iuramento firmatam consecutus est, ad iterum reddendas rationes compelli non potest.*
39 *Rationes semel dolo reddita, calculandæ iterum sunt.*
40 *Errorem dolosum in reddẽdis rationibus commissum, clarissimis probationibus esse detegendum.*

QVi aliorum negotia tractant, iusta ratione debent suę administrationis rationes reddere, nam ita vilico iussit Saluator noster, *Luca c.16. & c.quarter & quãdo.2.de accusa.* quocirca recte olim sanctum fuit lege Iulia, vt Magistratus ex prouincia reuersi, administrati muneris rationẽ reddereiit, quod explicat Alexan. ab Alexand. *lib.4.dier.genial.c.6.* qui & Græcorum leges ac instituta recensens, enim statuerant, neminẽ pro magistratu benę administrato corona donari debuisse, nisi prius administrationis rationẽ reddidisset: cuius legis meminit Demosthenes in oratione pro Corona *contra Aeschinem*, & Plutarchus *in vita ipsius Demosthenis.* Hodie etiam constitutum est, † tutores administratę tutelæ rationes reddere debere, *l.1.§.officio.ff.de tutel. & ratio. distrah.* Idem in curatore *l.rationes.d. aduersus. C.de admin.tut.* Ita in socio, qui socij negotia tractauit respondent Ias. *consil.4.n.1.& n.3.lib.1.* Soc.sen. *cons.24.col.2. li.1.* Ruin. *cons.101.n.15.& cons.54.n.8.li.1.* Paris. *cons.82.nu.22. cons.84.n.24.& consil.88.nu.6.lib.1.* Ita in seruo, qui domini negotia administrauit, vt debeat reddere rationem suæ administrationis respondit Socinus sen. *d.cons.24.* & Roland. à Valle *consil.49.numer.10. lib.1.ex text. l. cum seruus. ff. de condit. & demonst.* Idem in † fratre, qui bona fratris administrauit, & tradunt Soc. sen. *cons.231.col.1.li.2.* Dec. *consil. 255.nu.1.& consil.365.col.pen.capio tertium* Marsil. *sing.193.* Crauet. *cons.119.nu.8.* & Roland. *d.consil.46.n.1.* Idem consituit est in † matre, quæ filij bona administrauit, quod responderunt Dec. *consil.340.n.10.* & Corad. *cons.99.in fine.* & idem censuit Boer. *quæst.61.* imò fortius, † patre administratorem bonorum filij teneri rationes reddere, probat *l.Iulius. §.pater.* vbi Barrol. *ff.de negot.gest.* Dec. *cons.110.col.vlt.* cum alijs relatis à Roland. *d.consil.49.n.13.lib.1.* quibus accedunt Bello. *cons.24.num.13.* Boer. *d.quæst.* & Crauet. *cons.118.* & copiosè etiam Soc. sen. *consil.46.col.1.lib.1.* & Pinell. *in l.1.in 2. parte.n.13.C.de bo.mater.* Ita & in tutelæ gerente negotia sede vacante, vt teneatur reddere rationes nouo Episcopo, respondit Rubeus *cons.131.n.1.* Ita etiam in † minore qui bona alterius administrauit, vt nõ habita ętatis ratione teneatur, respondit Ruin. *cons.97.n.4.6.li.5.* & vt vno verbo absoluam, omnes administratores teneri scriptò reliquerunt Iasum, *in l.si Præses.n.3.C.de transact.* Dec. *cons.110.n.7.* Roland. *d. consil.49.col.1.1.* & latè Carolus Molineus *in consuet. Paris. sen.tit.1.§.6.gla.6.n.15.*

Illud vnum nunc in dubium reuocatur, quomodo † rationes hæ reddendæ sunt, & quando rectè ac perfectè redditæ censeantur? Soc. sen. *cons.119.col.6.in fine, li.1.* interrogatus respondit, post Ancha. *cons.331.col.* 1. difficile admodum esse † rationes perfectè reddere, quocirca rectè, scriptum reliquit Baldus *in l.voluntatis, n.1.C. de fideicommiss.* † iudicis arbitrio relinqui, quo pacto rationes reddi debeant: ab eo non dissentit Barb. *in c.fideicom.n.92.de rescript.consil.41.col.penult.in fine, li.1.* Corn. *cons.196.li.3.* & Paris. *cons.82.n.21.cons. 84.n.17.& cons.87.nu.16.li.1.ex l.Thais. §. fovere.ff.de fideicomm.libert.* respondit etiam Alciat. *respon.427.in fine.* esse in † iudicis arbitrio positum, quãdo dicantur perfectè redditæ rationes, ex *c.cõtingit, de fide instru.* & Alciat. secuta est Rota Genuen. *in decis.173.n.14.* Quo tamen melius intelligat iudex, quæ obseruari de iure debent in reddendis his rationibus, aliqua quæ obseruanda recensebo.

Primum, vt ait Callistratus *in l.cum seruus. de conditio. & demonstrat.* qui negotia tractaut, exhibere † debet rationes legendas in suis codicibus, non autem in folio, hoc est inexplorate, inexplicate, atque confuse, est enim prouerbialiter dictũ † [rationes in folio exhibere.] ab illis sumptum, qui pecunias in marsupio ostentant, nec qualis quantaue sit scirì volunt, quemadmodum egregie exponit Alciatus *lib.4.de verb.sig.num.4.* & ante cum Erasmus, *cent.9.chiliadis 4. prouerb.37.* Codices ergo ordinati exhibẽdi sunt, imò respondit Alciatus *d.respon.427.* † administratore, si quando opus erit, cogi posse aduersarium, quod vulgo *il giornale* dicimus, exhibere. nam (inquit Alciatus) est quod quis codicẽ edat, in quo perfectè rationes scriptæ sunt, vel ad illarum perfectionem † aduersarium edarità is intellexit *l.primam, §.cum qui.ff.de edẽn.* vt ibi omnino genere [aduersarium,] pro ipso *giornali* legatur. quam lectionẽ ignouit idẽ Alciat. *li.8.Parerg.iuris.c.7.* idem ramẽ † Alciat. *l.3.Disputat.iuris. c.19.* [aduersaria,] plurali numero legit. quã quidem Alciati inconstantiam reprehẽdit Duare. *l.1.Disputat. annuers. c.13.* Alciatum tamen à Duareni morsibus vendicat Rober. Anrel. *li.3.semestrium, c.13.* qua de re fusiùs disserui *in comẽt. ad.c.1.extra de iudicijs.* Sed ad rem, exhiberi ergo † rationes debẽt: quod etiam respõderunt Soc. sen. *cons.24.col.12.vers. & ideo dicunt iura.li.1.* Ias. *consil.219.col.2.li.2.& cons.1.col.2. li.3.* Ruin. *cons.135.nu.7.li.1.* Paris. *cons.82.n.22.& cons.84.n. 18.li.1.* & probat *l.fluuiliber. §.vlt.ff.de statu libe.*

Secundò obseruandum erit, inquit Callistratus, *in d.l.cum seruus,* & ibi Comens. vt data cum † acceptis computentur. id quod respondit & Ang. *consil.171.Tutor alimentũ,* quem securus est Soc. iun. *consil.74.n.1.lib.3.* ex datis enim & acceptis, quid actum fuerit rectè detegitur.

Tertiò inquit Callistratus *d.l.cũ seruus,* qui rationes reddit restituere ac soluere debet, si quid apud eum reperitur, quod affirmarit & Soc. sen. *d.quæstio, n.1.de condit. & demõst.* vbi copiosè explicat, an sufficiat soluere reliquatum sine rationis redditione. *& d.cons.24.col.12.vers. & ideo.lib.1.* Ias. *d.cons.4.col.2.& cons.219.col.1.li.3.* qui respondit ex sententia Baldi, *in l.cum testamento, n.4.C.de testam.manumiss.* quatuor requiri. & hunc reddentem rationes teneri restituere, quæ apud eum sunt, probat *l.Lucius Titius.ff. de manumiss. testam.* ibi, [reliquam rationem,] alias, & fortè rectius, [reliquationem:] Est enim † reliquatio, residuum illud, quod post redditas rationes apud ipsum administratorẽ superest quemadmodũ manifestè probat *l.si cui liberius.ff.de condit. & demonst. & l. creditor ff. de solut.* quicquid ibi communicatur Accorsius. *& l.Lucius in princip.ff.de adm.tut. & l.rescripto.§.debitores.ff.de minor. & bono.* Hinc dicti sunt † Reliquatores, secundum Petrum Crinitum *li.15.de honesta disciplin.c.3.* qui verè nomotum quod debent, sed partem soluunt, & idem est [reliquatum facere] [vt fullor] † quod paria facere, quibus verbis vtitur Scæuola *in l. Sticho libertus. §. vlt.ff.de fluuiliber.* & Callistratus *in l.semper.§.conductores. ff.de iure immunita.* Et hac de re notandum illud est, quod etsi liberatus sit hic † administrator, adhuc tamen conuenirì potest, vt hũc reliquatũ restituat *l. Anrelius.§. Titius. ff. de libert. leg.* quo loci sensit Scæuola, in parte qui filij negotia tractant, expiudicis arbitrio aliter dicẽdum esse, ob magnam erga eum affectionem: nam aliquando tanta potest esse filij erga patrem affectio, vt rectè æstimare possit iudex remissa esse omnia, aliquando nõ, quamquam absolutè interpretes intelligant, † patrem ab omnibus liberatum: ita verè scripsẽ reliquerunt Roman. *sing.111.Vltimo si adnitur.* quẽ secuti sũt alij, quos nũc referã, præsertim Alciat. *tract. pref. g. 1. pref. 6.* & Duaeus *li.1.varia resolut.c.14.n.1.vers. postremo opportunè.* imò idẽ in parvo turnre respondit Ange. *cons.174. Filius Vgam.* & Dec. *cons.178.col.penult.* Paris. *cons.87.nu.13.li.1.* Et in matre

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

in matre tutrice idē consuluit Gorad. *cons.94.n.14.* Vere equidem ita absolute sentiendum non est, sed à iudicis arbitrio pendet quatenus, si nihil aduersari videbit, illam iuris præsumptionem sequitur. & hoc etiam receuli & secutus sum in comment. *de præsum. lib.4.præsumt.164.num.21.*

28 Quartò quintationes administrationis reddit, morā purgare debet, solutione eius quod debet. ita respondit Ias. *d. cons.1.colum.2.lib.3.* & cum eo Benue. Stracha *tract. de mercatura parte 1.n.66.* Carol. Molinæus *in consuetud. Parisiis. t.8.gloss.6.n.14.* etsi in reddendis rationib. duo tantùm requirit scribat, sed idem duo illa sunt ac quatuor à cæteris requisita. Eo etiam in loco docet Molin. praxim computandi rationes, quam fortè melius norunt versuti ac diligentes mercatores.

29 Quinto (vt nonnulla præter alios addam) quintationes reddit, instrumēta, quę ad rem administratas pertinēt, restituere debet, *l. si cui libertas. ff. de cond. & demonst. ibi, quas rationes quæque instrumenta tradere.* & si non restituet, in litem cōtra eos iurari poterit. *l. alia. C. de in litem iuran.* & in specie hac ita respondit Soc. sen. *cons.94.n.7.in fi. lib.4.*

30 Sextò ex integro reddere rationes hic debet, non autem pro parte. ita docuit Baldus *in l. si plures, n.17. C. de cond. in*

31 *certis. confert l. cui fundus. ff. de cond. & demonst.* est enim rationes reddere quid indiuiduum, quod pro parte præstari non potest, vt multis exemplis comprobauit Baldus *in d. l. si plures.*

32 Septimò reddenda est etiam ratio eorum, quæ administrata nō fuerūt, *l. 1. in prin. & ibi glo. ff. de tutel. & ratio. distra. & l. 1. & l. 1. C. de hæred. actio.* inquit enim ita tenet *d. 1.* etiā si essimis reddendam esse rationem. Et si aliud per culpam in administratione omisit, tenetur, *l. 1. C. si inter vel cura. non gesse.* & respondit in specie Soc. sen. *cōs. 91. n. 1. versic. quinto,*

33 *lib. 1. & ibi versic. septimò ratio,* inquit, reddēdas esse rationes fructuum per negligentiam non perceptorum, *ex l. fine. §. Modestinus. C. de admin. tutor.*

34 Octauò in reddendis rationibus obseruandum & illud erit, ne durè nimis cū eo administratore agatur: nam scrupulosa esse non debet rationum redditio. *l. si seruus, de lega. 1.* sunt etenim administrandi sumptus bona fide facti, *l. 1. §. sed nonnulli. ff. de tutel. & ratio. distrah.* nec in quauis minima summa exigenda sunt probationes, quod iam explicaui suprà *in casu 178. dum agit de pupillorum educatione. & hæc de* re tradunt Bartol. *in d. l. 1. §. officio. ff. de tutc. & ratio. distrah.* Bal. *in l. id quod pauperibus, in fin. C. de episc. & cler.*

35 Nono potest hic, qui rationem reddere debet, impetrare arbitrum seu calculatorem, qui expensa & accepta recognoscat. *l. si cui lib. ertas, vbi* Bartol. *ff. de cond. & demonst.*

36 & is calculator poterit debitum cum credito compensare, & ferre poterit sententiam condemnando vnum alteri, vt declarat Castren. *d. l. si cui libertas.* qui tamē subiungit, quòd si extabit stylus, illum esse seruandum.

37 Decimò illud etiam observari debet, vt semel rationib. redditis atque calculatis, denuò non vegetur ad iterandum calculum *l. semel. C. de apoch. public. li.10.* ita affirmatur Ioan. Mons. Archid. 10. Ande. & cæteri *in c. omne, de cler. ægro. li.6.* quos secutus est Soc. *sen. cons.91.n.1.lib.4.* idem respondit Dec. *cons.91.n.4.* Id quod fortius procedit, quādo vna cum calculatione interuenit absolutio, & pactum de non eiterauendo: nam adhuc prætextu solius erroris, rationes iterum reddendæ non sunt. ita docuit Bartol. *l. 1. in fin. C. de iur. fisci, lib.11.* quē secutus est Soc. *sen. cons.91.n. 4.* & Ruin.

38 *cons.16.in fin. li.1.* Fortiùs etiam hæc procedit, cùm ista administrator calculatis rationibus, cōsecutus est liberationem iureiurando confirmatam, iuxta notabilitatem gl. *l.3. §.1.in verbo, liberationē. ff. de cōtrar. & utili act. tutel.* quam in hac sententiam eiurat Castren. *in cons.342. Aduertendum est in prin. li.1.* quę quidem glossa idem ait, in iuramento à minore præstito, *ex Authen. sacramēta puberū. C. si aduers. vend.* quā restitutionē & in his liberationib. locū habere esse ait, & illā singularē dixit Tiraq. *de legib. cōnub. post leges. gl.3.n.7.*

Declarauit tamē hęc iuris & Doctorum sententia, vt procedat cum semel reddita rationes, dolo reddita esse de-

39 monstratur. ita Doct. *in l. 1. C. de errore cal.* Castren. *cons. 342. col.1.* Anchar. *cons.331.* quos secuti sunt Ias. *consil.219.n.1.li.1. & cons.14.col.1.lib.3.* Soc. sen. *cons.159.col.3. & consil.190.col. 3.lib.2.* qui fusissimè scribit, quòd vbi arguit potest dolus & fraus in iam calculatis & redditis rationibus, esse iterū calculandas. idē respondunt Neuis *consil.94. in fine.* Rolan. à Valle *cons.49.n.61.li.2.* Hæc tamen in re obseruandum erit, hūc tecmē dolosum esse claris atque perspicuis probationibus detegendum. ita in specie respondit Dec. *cons.94.n.4. versic. non obstant.* idem *l. 1. n. 8. in fin. C. de error. calcul.* Cravet. *cons.n.41. & cons.198. n.3.* Et non sufficiet probare dolum præsumptum, sed opus erit dolum verum demonstrare, quod sensit Soc. sen. *d. consil.91.* & Rolan. *d. consil.49.n.22 23.* Hæc sufficiant.

CASVS CCX.

Egregia de fructibus explanatio, Ioan. Corasij cōfutata opinio: qui inter naturales, quique inter industriales fructus collocentur; Vergilij atque Ouidij loca cum lege antiqua diuina conuenire, demonstratur.

SVMMARIA.

1 *Fructuum diuisio.*
2 *Fructus naturales qui.*
3 *Mala persica, nucem inter fructus naturales numerari.*
4 *Fructus industriales qui.*
5 *L. fructus. ff. de vsuris, sensus & intellectus.*
6 *Io. Corasij de fructibus opinio reiecta.*
7 *Partum mulieris sterilis naturalem esse, & quomodo.*
8 *Partus mulieris & fructus quid diuersum, ab vno ad alterum argumentum non desumi.*
9 *Homo simplex, & secundum accidens quid sit.*
10 *Cap. cum non sit, de decimis, sensus & declaratio.*
11 *Pauli sententia: Ego plantauit, Apollo rigauit, &c. explanatur.*
12 *Deo Opt. Max. tribuenda esse omnia.*
13 *L. in pecudum. §. vlt. de vsuris, intellectus & declaratio.*
14 *Dispositionem vniuersalem ad terminos habiles reduci.*
15 *Genesis locus cap. 1. declaratus.*
16 *Ouidium in Metamorphosi, cum Genesi cap. 1. conuenire.*
17 *Vergilium in Georgicis, cum cap. 3. Genesis conuenire.*
18 *Vergilius in Georgicis fructus alios esse naturales, alios industriales sensit.*
19 *Frumentum inter fructus industriales numerari.*
20 *Iuducis arbitrio relinqui, qui dicantur fructus industriales.*
21 *Vinum inter fructus industriales collocari.*
22 *Vuas inter fructus naturales poni.*
23 *Vini formam esse diuersam à forma vuarum.*
24 *Farinam non esse fructus prædij.*
25 *Oleum inter fructus industriales numerari.*
26 *Lanam & lac, fructus esse industriales.*
27 *Vsuras esse fructus industriales.*
28 *Fructus industrialissimos vsuras esse, ex Baldo.*
29 *Fructus ciuiles vsuras esse secundum alios.*
30 *Lucrū ex mercatura, inter fructus industriales collocari.*

CVm fructuum tractatum nostri explicāt, † fructus alios esse dicunt naturales, alios industriales, alios vero ciuiles. quā de re pauculā quādam scripsimus *in tract. de recup. possess. remed. 15. qu. 40.* † fructus naturales dicimus, quos natura, nihil aut parum cooperante hominis opera, producit. *d. fructus percipienda. ff. de vsu. l. in bona fide. ff. de acq. rer. dom.* hanc denominationem vno ore nostri probarunt vt gl. & cęteri omnes *in c. grauis, de restitut. spoliat.* Bart. *l. ex diuerso. ff. de rei vend.* Carolus Molinæus *in consuetud. Parisien. tit. 1. §. 2. gl. 1. n. 31.* Ioan. Copus *tract. de fructib. li. 1. tit. 1. n. 3.* Coras. *li. 1. Miscell. iuris, c. 9.* Vacotius Romā. *li. 4. declar. iuris, c. 41.* Didac. *li. 1. var. resolut. c. 3. n. 6.* quales sunt † mala persica, nux, cerasus, & alia id genus. nam, etsi in his fructib. colligendis hominis labor & opera requiritur, illa tamen minima est, inspecta atque considerata natura, quę totum fere agit. † fructus industriales illos esse ceseut, relati interpretes, quos hominis opera & labor, cooperante tamen natura, producit: vel quos natura producere non potest, nisi hominis labor & opera accedat: & maior quidem est is labor, & industria ipsa natura, quæ nil agit de se sine hominis labore: quoritez industriam hanc sex considerat, vt quid principale, naturam verò, vt quid accessorium: id quod

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

clarè probat † *d.l. fructus, de vsuris.* dum Pomponius poma & ligna, vt fructus naturales, distinguit à frumento: quod ideo fructum industrialem esse sentit, quoniam serendo homo suo hoc labore acquirit, cùm tamen poma facto hominis (inquit ille) non nascentur. Hic locus adeò clarus mihi videtur, vt satis mirari non possim † Ioannem Corasium, virum alioquin benè eruditum *in d.c.1. Miscella. iuris.* scripsisse, commentitiam esse hanc fructuum industrialium denominationem, nec sumi huius rei argumentò posse à *d. l. fructus.* cùm principio dicat Pomponius, fructus hos hominis industria acquiri, non autem nasci, inter quæ magna est differentia: quid ego falsum esse existimo, cùm eo loco idem sit dicere, acquiri, ac nasci. nam dum differentiam constituit Pomponius inter poma & frumentum, inquit, poma ex facto hominis non nascì: ergo rectè paulò ante sensit, frumentum facto hominis acquiri, hoc est nasci, cùm seredo illud efficiat, vt nascatur: aliàs non nasceretur. & leue est quod Corasius ait, argumentum à sensu contrario ex vltimis Pomponij verbis sumi non posse, quoniam (ait ille) lex & ratio repugnat. ego non video quæ illa sit lex, vel ratio quæ repugnat: Nec etiam me Corasij rationes tantillum mouent, inquit ille, non magis fructus aliqui dici naturales possit, quàm partus illius mulieris sterilis non natura, sed per accidens, cuius fœcunditas medici consilio & industria restituta est. nam si illa parit, non medici partus industriales, sed mulieris naturales dici iure debent. non equidem ad rem confert, eò iure nostro inspecto fructuum hanc distinctionem faciamus, vt alij sint fructus quos nostro facto acquirimus, alij verò qui sine nostro facto nascuntur. *d. l. fructus.* quę distinctio in partum non cadit, cùm comparatiuè ad naturæ effectum hominis opera nulla sit. Nec quod de sterilitatis accidentali impedimento ille scribit, plus confert, quàm si diceremus, poma fructus naturales esse desinere, quòd homo sua opera & consilio vermiculos fructus destruentes interimeret, vel aliud impedimentum tolleret. nec enim labor iste, operæque illæ sunt, quæ in fructibus industrialibus considerantur: sed illa, quæ naturam nihil de se operantem, idoneam reddunt, vt operetur. Rursus, si Corasij consideratio vera esset, argumentaremur à † partu ad fructum: nam & partus ipsi omni sterilitatis sublato impedimento, hominis operam requirunt: quid enim pareret mulier, nisi in illam vir semen emitteret? ac hominem (vt Diogenes Cynicus palam coëundo dicebat) plantaret: & tamen nullatenus dici possunt partus industriales. Dicimus ergo nos, fructus esse industriales, tum quia principalis est hominis opera, sine qua fructus illi non nascerentur: tum quia ex accidentali forma naturæ addita immutantur, ac quid vltra naturam reddunt: quemadmodum † homo, in quo non est forma accidentalis, simpliciter homo dicitur: si verò forma accidentalis addatur, putà, si musicus efficiatur, homo musicus appellatur: quo exemplo vsus est Vaconius *d.c.71.* Nè etiam mouet auctoritas Pauli *ad Corinthios prima cap.3.* relata in † *cap. cum non sit, de decimis.* † † Ego plantauì, Apollo rigauit: sed Deus incrementum dedit: quocirca neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementū dat Deus.] Respondeo, rectè Apostolum loqui nempè tribuendā esse omnia Deo optimo Maximo, sine quo factum nihil est: sed nos non considerauimus hunc in modum istos fructus, quos nunquam facto nostro nobis acquirimus: cùm sine Dei auxilio, nec oriri ut quidem valeamus, & tamen iure ciuili, vel Pontificio inspecto, fructus aliqui esse censentur, qui facto nostro nobis queruntur. Non pariter odsentur, qui facto nostro nobis queruntur. Non pariter odsentur, qui facto nostro nobis queruntur. Non pariter ods

rer. d. 5. f. Bart. d. l. ex diuerso, n. 1. & Vaconi d. c. 85. etsi enim hominis facto non nascantur, attamen nō sine magna eius hominis facto non nascentur, & ter. pascerent certe nec lanam, nec lac illæ producerent. Arius Pinellus loco iam citato.

27 Quinto, inter fructus industriales connumerant aliquit vsuras, domuum pēsiones, nauium vecturas, atque his similia. ita Coras. d. l. 1. Miscell. iuris, c. 9. in fin. Didac. d. c. 3. n. 6. & Ioan. Copus tract. de fructibus, §. 11. c. 3. n. 1. idem ante hos Doctores scriptum reliquit Bart. in l. vult. in fine. ff. de in-

28 re fisc. imō hos fructus industrialissimos esse dixit Baldus in l. si tradito, in fine. C. de act. empt. & Alexand. in cons. 544. n. 7. li. 1. dixit de his fructibus idem iudicari, quod de caru-

29 ralib. Hos tamen fructus ciuiles dici alij scripserunt, quos ego aliquando secutus sum in tract. de recup. possess. remed. 15. qu. 40. n. 177. sed verū nūc credo, commentitiam esse denominationem hanc, cùm nullo iure probetur. & mecum etiam sentit Arius Pinellus d. c. 4. n. 51. Non etiā negare possumus, maiorem in his industriam, quàm in cæteris hominis collocare consueuisse. idem opinor dicendum esse de lucro, quod ex mercatura & arte nummularia proue-

30 nit, quod in specie annotauit Vaconius, d. c. 41. nu. 14. Huius disputationis magna est vtilitas: cùm magni referat scire, qui dicantur fructus naturales, industriales & ciuiles, vt intelligere possimus, quos prædij possessor suos facit, vel non facit. vt scripsi de recup. possess. remed. 15. qu. 40.

CASVS CCXI.

Quid obseruandum, cùm ex statutorum dispositionibus cōsanguinei mulieri, vel minori contrahenti consentire debent, & recusant: item Papiæ, Veronæ, Brixiæ, atq; Ferariæ statuta aliquot declarata.

SVMMARIA.

1 *Statutum Papiæ 98. in ciuilibus, sub rubric. Quod fœmina maritata, &c. declaratur.*
2 *Statutum Papiæ 119. in ciuilib. sub rubr. De modo & forma obligandi filiumfamilias minorem, exponitur.*
3 *Statutum Veronæ, l. 1. cap. 99. sub rubr. Quod nulla mulier constante matrimonio, &c. explanatur.*
4 *Statutum Brixiæ 146. sub rubric. Quod filius famil. declaratur.* (exponitur.
5 *Statutum Ferrariæ, libr. 1. De indemnitatibus mulierum,*
6 *Cōsanguinei si recusant præstare consensum in alienationibus a mulieribus, vel minoribus, rel. brandis, quid agēdum.*
7 *Iudex, cū sine causa cognoscit, consanguineos recusantes consensum adhibere mulieri contrahenti, suo arbitrio ei concedere potest vt contrahat.*
8 *Iudici arbitrio relinqui quæ iusta sit causa, qua consanguinei recusant consentire mulieri, vel minori contrahenti.*
9 *Iudex quando supplicat defectum consanguineorum.*
10 *Papiæ quid obseruetur, cùm non extant consanguinei, qui mulieri vel minori contrahenti consentire possint.*
11 *Consanguinei absentes requirendi non sunt, vt consentiant mulieri vel minori contrahenti.*
12 *Consanguineos tempore sæuientis pestis non esse requirendos, vt consentiant mulieri, vel minori contrahenti.*
13 *Statutum Ferrariæ d. l. 1. sub rubr. De modo procedendi in causis à decem libris supra, exponitur atque declaratur.*

IN multis Italiæ locis extant statuta, quibus cauetur, in contractibus mulierum, & minorum adhibendum esse consensum duorum consanguineorum ipsius mulieris & minoris, quemadmodum duo extant de his statuta Papiæ

1 in ciuilib. vnum n. 98. sub rub. Quod fœmina maritata, &c.
2 alterū n. 119. sub rub. De modo & forma obligandi filiū famil.
3 lia minorem, &c. quę quidē statuta vigent & Veronæ, vnū l. 1. c. 99. sub rub. Quod nulla mulier, constante matrimonio posit alienare sine triū agnatorū, vel cognatorū præsentia, & c. 100. sub rub. De minorib. quod alienare non possint. Extant

4 & hæc statuta Brixiæ in ciuilib. 146. 147. sub rub. Quod mulier
5 habeat mariū, & Ferrariæ li. 1. sub rub. De indemnitatib. mu-
6 lierum. Euenit itaque non semel ex facto, vt † consanguinei isti recusent suum præstare consensum: dubitatur ergo
7 quid agendum sit. Scribunt omnes, consanguineos hos requiren dos esse, qui vbi consentire recusant, iudex contradictionis causam diligenter examinabit: quam si iniustam iudicabit, suo arbitrio contrahendi potestatem illi mulieri sine consanguineorum consensu concedet. ita clare post Bart. Baldum & alios, quos citat, docuit Iason in d. institutendum & ad pecunias, §. qui iusiurandum, nu. 8. de iureiur. qui clare dixit, hoc pendere à iudicis arbitrio. & in hanc sententiam
8 plures ac pene innumeros recenset Tiraq. tract. de legib. connub. in gl. 6. n. 11. Ego verò intelligo, esse in iudicis arbitrio iudicare, quæ iusta & quę iniusta sit causa eōrū contradictionis consanguineorū: nā hoc in facto versatur, nō mirum si inde diffideri non potuit. Cùm ergo nulla subest recusationis causa, potest ipse iudex defectum ipsorum consanguineorū supple-
9 re, atque ita eorum loco esse. Quocirca optimum erit quōd iudex per interlocutoriam pronuncietur, nullam subesse causam, ob quam consanguinei dissentire debuerint; atque ita deinde suum adhibebit decretū. ita docuit in specie Bald. in l. 1. C. de nupt. vbi & text. ille casum similē iudici arbitrarii continet: vtrique probauit Rodericus Suares in leg. 13. fo-
ri Hispaniæ, tit. 1. n. 1. Deudai n. 11. Existimo tamen loco illius interlocutorij sufficere, si ipse Prætor, audita cōtradictione ad decreti interpositionem proceserit: nam tunc facile
10 pronunciare videtur esse interponēdum. Ita in specie simili Castren. cons. 91. In causa appellationis n. 1. in fin. li. 1. consc. t. 1. à procedente, vbi Bart. C. de dolo. Id quod intelligunt omnes, nisi statutum requirat consensum cōsanguineorum, præterea, & iudicis decretum: nam tunc iudex non potest suas & consanguineorum vices sustinere; sed opus erit vt alios consanguineos adhibeat. ita docuit Bald. in rub. C. de cōtrah. empt. qu. 1. 4. vel alium iudicem, vt vnus eorum sit, qui decretum interponat, & alter consortium loco consanguineorum. ita pulchrè docuit Salic. in l. 3. dictum, in fine. C. de contrah. empt. quem secutus est Alex. in l. si eum decim. §. eo autē tempore ff. solut. matr. & alios plures citauit Tiraq. d. gl. 6. nu. 131. qui hac de re alia permulta scripta reliquit. Papię
10 † ac alijs in locis ex relatis statutis, vbi consanguinei nō extant, cautum est, vt adhibeātur duo vicini mulieris, vel minoris contrahentis, quæ sane statuta, etsi loquantur eo in casu cùm sanguinei non extant, extendunturtamen ad hunc casum, quando extant & sine causa consentire recusant: cū paria sint quoad hunc effectum, consanguineos nō habere, vel habere qui consentire recusent, vel adesse non possint, quemadmodum de absentibus & furiosis dicimus, quorum consensus requirendus vel expectandus non est. ita de
11 † absentibus scribunt Baldus & cæteri in l. transactionem. C. de transact. & multis confirmauit Tiraq. d. gl. 6. n. 6. Scribidem n. 32. idē de furioso scripsit. ita etiam vidimus tempo-
12 re pestis sæuientis, mulierem & minorem sine hoc consensu contrahere posse. ita respondit Cornens cons. 54. & cons. 131. li. 1. Et ibi Corn in d. cons. 131. n. 7. inquit, iudicis arbitrio relinqui, an locus & tempus pateretur, quōd consanguinei eo pestis tempore præsentes esse potuerint conscriptioni testamēti: quāquam Ripa tract. pestis, tit. De privilegiis vlt. voluntatum, n. 11. ambigat, sed verè ambigendum non est, modo tam acerbè sæuiat pestis, vt impossibile pene sit hos consanguineos adhibere, ex ratione iam relata, atque ita
13 relata statuta declarari possunt. ita etiam declarantur statutum Ferrariæ li. 1. sub rub. De modo procedēdi in causis à decem libris marchionatib. supra. quo cauētur, vbi mulieres cōpodere debere iudicialib. pertinentib. cū præsentia alicuius sui agnatus, si habēt, quid si habeāt agnātes, & ij interesse recusent, iudex ipse ex prædictis defectum supplere, vel sua præsentia, vel vicinis adhibitis poterit.

CASVS CCXII.

Quæ iusta sit causa, qua recusant consanguinei consentire mulieri, vel minori contrahenti, ex statutorum dispositionibus.

SVMMARIA.

1 *Statuta, quibus est statutum, mulieres & minores non posse sine consensu consanguineorum contrahere, intelligentur si consanguinei extant.*
2 *Consanguineos non existisse, qui tempore contractus consentirent minori, qui asseritur, probari debet.*
3 *Consanguinei adesse non possunt, vt contractui mulieris, vel*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

minoris assistante, cum locus & tempus non patitur.

4 *Iudicis arbitrium est, quando consanguineos adesse non posse dicitur.*

5 *Locus contagiosus præstat iustam causam, vt consanguinei recusent eo accedere, vt assistant contractui mulieris.*

6 *Consanguinei bonorum iusse recusant accedere ad locum, vt mulieris, vel minori contractui consentiant.*

PLacet hoc loco subijcere casum hunc iudici arbitrium ad declarationem relationum statutorum in præcedenti casu, est illis cautum, mulierem & minorē non posse sine consanguineorum consensu disponere, vel alienare: quæ sanè statuta intelliguntur procedere, cum mulier illa, vel ille minor consanguineos habet, secus si illis carent, quē admodum affirmarunt Bald. Ang. Alexand. & Ias. *in l. turpia. §. 1. de lege. n. 1. Bald. in l. transactio. Rujo. cons. 126. n. in fine. li. 1.* Tiraq. *de legib. connub. gl. 6. n. 24. & ibi n. 69.* latè Crauet. *cons. 80. n. 24.* qui post Cast. *cons. 124. In causa quæ vertitur coram D. potestate Aretij, col. 2. in 1. dubio, li. 1.* & Corneu *cons. 316. col. 5. in 2. dubio, li. 1. & alibi* respondit, illi asserenti non extitisse consanguineos tempore contractus, qui possent consentire, probandi onus incūbere. Hæc ex relatis in præcedenti casu confirmantur: cuius etiam hęc intelliguntur, cūm locus & tempus patitur hos adesse posse: secus, si vel tēpus, vel locus non fert. ita respondit Corneus *cons. 131. In hac consultatione alitur, col. vlt. vers. & verum tempus. libr. 4.* Sed dubitari nunc contingit, quando locus & tempus non patiatur? Corneus *eo in responso* dixit, esse in iudicis arbitrio. Iudex autem ratione loci arbitrari poterit, cōsanguineos adesse non posse vt si locus contagiosus est, & peste infectus. Cōferunt plura quæ memoriæ prodidit Ripa *tract. pestis, titulo, de Privilegijs iudicorum, co. 1. & 2.* potest etiam iudicare ratione loci adesse non posse, si consanguinei bāniti essent: quoniam tuti ad locum accedere non possunt, & ob id habentur tanquam mortui. ita latè explicat Tiraq. *d. gl. 6. n. 35.* Cętera sciens prętereo.

CASVS CCXIIII.

Enarratum accuratissimè, quando summæ eædem vel duplicatæ præsumantur: & in iuribus variæ atque perplexæ Doctorum altercationes dilucidè explicantur.

SVMMARIA.

1 *Quantitates plures quando sub vna apoca comprehensa dicantur.* (*præsumitur.*

2 *Quantitas eadem si cōcurrit cum eadē causa, vna summa*

3 *Quantitatē esse ab altera diversam, ob tēporis intervallum.*

4 *Iudicis arbitrio relinqui, quando vna summa ab altera dicatur diversa, ab temporis intervallum.*

5 *Summas esse diversas ob temporis diversitatem.*

6 *Summa eadem præsumitur, si in vna tantum ex quantitatibus causa expressa fuit.*

7 *L. 2. in prin. ff. de dote præleg. intellectus.*

8 *L. diuortio, de verb. oblig. intellectus & declaratio.*

9 *Pluralitatem actuum non præsumi.*

10 *Summam nō præsumi duplicatam, cum vnus actus ad alterum relationem habet.*

11 *Summas præsumi diversas, cum diversæ sunt quantitates: esse eadem sit promissionis causa.*

12 *L. Quinquaginta. ff. de probationibus intellectus.*

13 *L. si qui decem. in prin. ff. de rebus dubij intellectus.*

14 *Bartoli inconstantia notatur, & eius opinio & sequacium* (*explodiuntur.*

15 *L. Sempronius, de leg. 2. intellectus.*

16 *L. cum centum, de adimen. leg. intellectus & sensus.*

17 *L. diuortio, de verb. oblig. declaratur.*

18 *L. si seruus. §. si rem mihi. ff. de pactis. intellectus.*

19 *Summam præsumi duplicatam, cum adest diversitas causæ, temporis, & scripturæ.*

20 *Sententiæ latæ contra eundem dicēt non differunt quantitate vel causa, de diversis summis præsum.*

21 *Debita tot præsumi, quot sunt scripturæ.*

22 *Summam præsumi diversam, ob diversitatē personarum.*

23 *L. si Stichum. §. vlt. ff. de noxalibus intellectus.* (*sus.*

24 *L. Paulo Callimacho, in princ. de leg. 2. intellectus & sen-*

25 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando eadem summa præsumatur, etsi adsit personarum aliqua diversitas.*

26 *Summam diversam præsumi ob diversam formam & qualitatem promissionis.*

27 *Summam diversam præsumi, cum duæ facta sunt stipulationes.*

28 *Actus interpretari debet, vt valeat, nō vt pereat, quod ge-*

29 *Stipulationem deliberato animo fieri.* (*nerale est.*

30 *Stipulationē sequi naturam actus, super quo interponitur.*

31 *Cautela qua detegitur summam esse duplicatam.*

32 *Summam esse duplicatam, ob qualitatem personæ præsumi.*

33 *Æmilij Ferreti lapsus.*

34 *Iudicis arbitrio relinquitur personæ qualitas, vt summa duplicata præsumatur.*

35 *Summam duplicatam non præsumi, si in stipulatione, quæ à contractu robur sumit, est promissum.*

36 *Summam non præsumi duplicatam, cum duæ confessiones extrajudiciales sunt eiusdem summæ & causæ.*

37 *Confessionem geminatam nullum operari.*

38 *Summam duplicatam præsumi, cum duæ sunt iudiciales confessiones eiusdem causæ & quantitatis.*

39 *Confessionem iudicialem, actionem parere.*

40 *Summam duplicatam præsumi, ad euitandum testis contrarietatem.*

41 *Summam duplicatam præsumi, cum vna quantitas scripturæ, altera confessione probatur.*

42 *Debitorem bis idem solusse, quando præsumitur.*

QVidam inter iurisprudentiæ studiosos disertissimus adolescens, & in literis non postremi nominis, a me non iam iamis pridem quæsiuit, quando & quomodo plures quantitates in duabus apocis & scripturis comprehensis præsumes ēmus? Respondi, non parum controuersiæ esse de hac re apud interpretes nostros: & plura consuetisse arbitrio iudicantis relinqui, quæ omnia, quemadmodum illi viro ingenio declaraui, explicaturus nunc sum: quō fiet, vt cæteri omnes intelligant, nullum nos laborē subterfugere iuuandæ iuuentutis gratia. Hanc disceptationem in aliquot casus diuidam, quo clarior reddatur.

Primus est casus, quando eadem causa cum eadem quantitate cōcurrit, vt puta, promisi tibi decem ex causa mutui: deinde post aliquot dies ex eadem causa mutui, per stipulationem decem promisi: eadem summa hic præsumitur. Ita Bart. *in Laritucum, n. 5.* & ibi Alexand. *nu. 6. de verborum oblig.* Crauet. *consil. 182. n. 1. vers. secundo amplius.* Verū hoc in casu ob temporis intervallum inter vnam & alteram scripturam, aliter visus est sentire Florianus *in l. quinquagintā. ff. de probat.* summam esse duplicatam. & cum illo idem tenuit Alexād. *consil. 4. n. 4. vers. vlt. iuuatur. li. 1.* Bart. *cons. 55. col. 5. li. 1.* Neuizan. *consil. 96. n. 2.* Ego sentio cum Martino Fanensi, quem secuti sunt Alex. *d. cons. 4. n. 3. vers. accedit diuisio.* Ias. *in l. plane. §. 1. eadem, n. 16. in fine. de leg. 2.* Neuiza. *d. cōs. 96. n. 13.* Purpur. *cons. 438. n. 1. lib. 2.* & Alciat. *d. Laritucū, in fine.* Is rem hanc iudicis arbitrio tribuit discutiendā: nam tam breuis esse posset temporis intercapedo inter vnam ac alteram promissionem, vt facilè cognoscere posset iudex, vnam solam summam hanc esse duabus in scripturis promissam. fieri etiam posset, quōd tam longum esset temporis intervallū inter vnam & alterā promissionē, vt verē arbitrari ac iudicare posset, summam vnā esse ab altera diversam. Quare rectè Baldus *in l. ne casus. C. de diffinitib. 10.* & post eum Ias. *in d. Laritucum, n. 8. in fine.* docuit ob tēporis diversitatem duplicatā summam præsumi. & plures citauit Crauet. *consil. 283. nu. 2. vers. qui vero concurrit.*

Secundus est casus, cum eadem est quantitas, sed causa vna tantum in summa, expressa fuit: vt puta, promisi tibi decē ob mutuum, deinde post aliquot dies simpliciter per stipulationem decem promisi: hoc etiam casu docuit Bart. *in d. Laritucum, nu. 5.* eandem summam præsumi. Cūeo idem sentiunt Alex. *ibi, n. 6.* Ias. *n. 8. vers. prima quod si.* idem *cons. 70. n. 1. li. 1.* Soc. sen. *cons. 119. n. 10. li. 4.* Rum. *consil. 223. n. 3. li. 1.* & Neuizan. *cons. 96. n. 5.* Verum iura quibus in hac sententiam adducitur est Bartolus, illi parum faueunt: nam text. *l. 3. in princip. ff. de dote præleg.* ea ratione non conferre, quoniam ibi de dote agebatur: quæ quidem retentationem sui naturam non recipit, vt probat *l. Lucius, 2. 6. impuberem, de leg. 2.* atque ita *d. l. 2.* interpretari sunt Comen. *in d. Laritucum,* & ibi Alciatus *numer. 19.* eadem responsione satisfaciunt *l. si diuortio, de verborum oblig. 11.* qua mouebatur Bartol. Rectius itaque ego opinor, sententiam hanc firmari

Universidad Carlos III de Madrid Biblioteca

9 fitmari ex communi Doctorum doctrina, † actuum pluralitatem non præsumi, & ob id eum qui asserit, probare debe-
1 re: crediti ergo qui summam esse duplicatam contendit, probare debet, quoniam pluralitatem allegat, atque ita respondit in specie Baldus *cons. 344. col. 2. vers. sed contrariè est. lib. 1.* quem sequutus est Cravet. *cons. 198. col. 2. vers. sed vlt. ibi.* idem sensit ipsemet Bal. *in repet. l. edita. n. 118. C. de edend.* imò in fortiori casu loquitur Bal. vt infra subiciam. Inquiunt illi, quòd etiò duæ scripturæ factæ sunt, non tamen duplicatam † summam & actum præsumi, cùm vnum ad alterum relationem potiùs habere videatur, *l. quibus idem, de verbo. oblig.* Nec ad rem cóferi, quòd causa mutui in secunda promissione non fuerit expressa, quoniam in ea continetur ob relationem quandam ita visi sunt sentire interpretes relati, præsertim Ialon *d. l. triticum, num. 8.* qui sentit in stipulatione eandem mutui causam inesse, quod si ita est, parum à primo casu hic secundus distat, quocirca distingui hic potest, vel in illo primo differui.

11 Tertius est casus, cùm † eadem subest promissionis causa, vtputa mutui, sed quantitates sunt diuersæ, vt si priore loco centum promissa sunt, secundo verò quinquaginta, hoc inquam casu receptæ magis opinio est, diuersas quantitates promissas esse, ita Bar. Bald. Aug. & Calli. *in l. scire debemus, de verb. oblig.* idem respondit Alex. *d. cons. 4. num. 3. & nu. 4. vers. non obstant allegata, lib. 1.* Ruin. *cons. 31. nu. 4. in fin. lib. 4.* Ial. *cons. 57. col. 1. lib. 3.* idem *in l. plane, §. si eadem. n. 11. de leg. 1.* idem Ial. *in d. l. triticum, num. 8.* vbi recenset Iacob. de Aren. Speculi. Nicol. de Neap. Comens. & Floriæ. idem sensit Alcia. *in d. l. triticum, num. 11.* Neuizan. *cons. 96. nu. 2. vers. tertiò pro.* Franciscus Marcius *in q. 438. col. 1. in 1. parte.* Purpurat. *in d. cons. 438. nu. 2. lib. 1.* Grammat. *decis. 105. nu. 59.* Cravet. *consil.*
12 *281. num. 1.* In quam sententiam adducti sunt ex † *l. quinquaginta,* aliàs *quingenta. ff. de probat.* quo loci scriptum est, quòd si quingenta sunt in testamento legata, & deinde in codicillis eadem summa relinquatur, legatarium ostendendo duas illas dispositiones, satis probare duplicatum legatum: & ob id hæredem probare deinde debere, non esse duplicatum. Verùm hic textus solùm probat, præsumi diuersam summam ob scripturæ diuersitatem, non ob diuersam quantitatem, cùm non sit diuersa summa relicta in codicillis, ab illa quæ iam in testamento legata fuerat: sic in diuersitate scripturæ fundatur *l. ne casu. C. de disculs. libro 10.* atque ita *d. l. quinquaginta,* loqui in diuersitate scripturarum sensit Bartol. *in l. Sempronius Proculo. in princip. num.*
13 *3. de legat. 2.* alios statim referam. † Adfert secundo loco solet *l. si qui ducenta, in princip. de reb. dubiis,* iuncta præsertim glossa 2. *ibi.* quam sic intelligunt relati Doctores, & Cravet. *cons. 282. num. 1.* Verùm, mea opinione in *d. l. si qui ducenta,* constat de mente clara testatoris, legantis coniunctim vnam summam cum altera, & ob id vnam esse summam tantùm legatam: nec glossæ auctoritas necessario probat. A receptaramen opinione ista non recedo, quoniam si sola scriptura, si temporis diuersitas efficiunt, vt duplicata promissio præsumatur: quantò fortius hoc in casu, in quo cum illis quantitas diuersa concurrit? Contrariam itaque
14 opinionem malè tuetur † Bartolus sibi parum constans in *d. l. triticum. nu. 5.* quem secuti sunt ibi Imol. Comens. Aret. & Alex. & in specie Arretinum secutus est Nenir. *d. cons. 96. nu. 3. vers. tertiò facit,* addo Alex. *in cons. 84. num. 2. in fine, lib. 7.*
15 Moti sunt isti interpretes † ex *l. Sempronius. de leg. 2.* Verùm, inquit Alexander, ibi vnum tantum fuisse testamentum, etsi duo deinde exempla de illo confecta sunt. Vnum ergo solum est tempus, vnus solus actus: atque ita *d. l. Sempronius,* intellexerunt Bald. *in repet. l. edita, num. 118. C. de edend. &*
16 Ruin. *cons. 76. num. 5. lib. 1.* Adfertur secundo tex. † *l. cum centum. ff. de adimen. leg. 2.* Satisfacere conantur Alexand. *in d. l. triticum, num. 7.* & Alciatus *nu. 12.* eo loci constare de mente clara testatoris legantis vnam summam tantùm. Ego veriùs opinor, nihil eo loco à Iureconsulto diffiniri: solùm ait, quòd si constat testatorem voluisse duplicatam summam relinquere, vtramque deberi: si verò vnam tantùm, illam solam præstandam esse: quòd ergo voluerit vel minùs legare præsumatur, vel minus duplicatum legatum, nihil determinat, sed in iuris alia dispositione relinquit. Ci-
17 tari solet tertiò † *l. si diuortio, de verborum obligationibus:* Alexander tamen inquit *in d. l. triticum,* eo loci antiquam dotis causam expressam fuisse. Ego verò credo nihil ad rem confertur: quoniam vnus tantùm ibi affuit stipulandi actus, & dubitabat Iureconsul. an valeret stipulatio ob falsam causa stipulationi adiectam. Quæro Aret. retulit ex. † *l. si vnus. §. si*
18 *cum mihi, de pactis,* qui quidem ad rem non confert, quidò quidem non ab vno tantù duæ obligationis actus facti sunt, sed ab vno tantum vna obligatio in decem, ab altero liberatio in viginti, valet liberatio, quoniam summa maior minorem continet, nec ex eo liberationis actus præsumitur, maiorem obligationem præcessisse: quoniam inducta ad fauorem liberationis, odium obligationis inducerent, córa *l. legata inuisiter, de adim. leg.* Quintò Alex. *d. cons. 84. nu. 2. in fin. lib. 7.* cit. at *l. liberis quos. ff. de alim. & cib. 1. leg.* Vltimò tandem loco, ratione quadam vsus est Alex. *in d. l. triticum.* quæ, vt rectè ibi animaduertit Ial. Bartol. aduersatur potiùs, quam eum tueatur.

Quartus est casus, † cùm scripturæ diuersitas, diuerso tempore facta, adest: etiamsi adsit eadem causa: tunc summam
19 præsumi duplicatam sentiunt Bald. & Imol. *in d. l. Sempronius, de leg. 2.* & Bald. *in d. l. ne casu. n. 2. vers. porro. C. de disculs. lib. 10.* Ial. *cons. 87. col. 2. vers. similiter propter. lit. 3.* & egregie Crav. *cons. 182. n. 2. vers. vltra. Alex.* Ial. *d. l. plane. §. si eadem. n. 16. de leg. 2.* idem docuit Imola *in d. l. plane. §. si eadem.* quos omnes tetulit & probauit Ruinus *cons. 176. n. 3. lib. 1.* qui refert & Baldum *in l. nostri. in. C. de testam.* dicentem, quòd si reperiantur duæ † sententiæ latè contra eundem, licet non
10 differant quantitate, vel causa, præsumi de diuersis quantitatibus ex causis diuersis in specie, imò fortius sensit Ruinus *d. cons. 176. numer. 4. vers. quinimò etiam.* idem esse quando duæ hæ scripturæ factæ eodem tempore essent, sed à diuersis notariis: quoniam (ait ille) *d. l. Sempronius Proculo, & ibi* Doctores loquuntur, quando duæ scripturæ ab eodem notario scribuntur: nā duo exempla potiùs creduntur, vt iam suprà attigimus. Casum hunc probat *l. quingenta,* aliàs *quinquaginta, de probat.* quam suprà explicauit. Huc pertinet illa ratio, cui † debita præsumi, quot scripturæ capita sunt. *l. cum*
21 *res. ff. de euict. l. scire debemus, de verbor. oblig. 2.* Sed dubitationem hoc in casu mouet, quòd scripturæ ad facliorem probationem inuenta sit, *l. contrahitur. ff. de pign.* si ergo vbi testibus, vel simili probatione probatur, eandem summam, ex eadem causa his promissam fuisse, & tamen vna sola quantitas præsumitur, vt suprà in primo & secundo casu diximus: cur & non dicendum hic est, vel ibi, vt hic? Dicendum fortè & manetem inesse causam & vim in scriptura, quam in testibus: nam scripturæ fides vna semper est, & vix interitura, at contrà illa testis: quocirca promittens diuersis temporibus coram diuersis testibus, ea ratione promisse videtur, ne is creditor dubitaret, vel morte illorum, vel alio eventu iaduram sui crediti facere: quod non in scriptura contingit.

Quintus est casus, quando † adest personarum diuersitas,
22 vtputà, ego vnà cum fratre meo hodie centum mutuo à te suscipio, & vtrique obligatio vno in instrumento scribitur: deinde aliud scribitur instrumentū etiam ab eodē notario, in quo ego ad centum ex mutuo obligor: hæc quantitas ab illa prima diuersa præsumitur. Ita Ial. *in d. l. triticum. nu. 8. vers. similiter & tertiò. de verb. oblig.* & ibi Alciat. *n. 12.* Ial. *cons. 87. col. 2. vers. similiter ex diuersitate. lib. 3.* Cravet. *consil. 281. numer. 2.* accedit Ialon. *d. l. plane. §. si eadem num. 11. in fine. de legat. 1. l. si* † *Stichum. §. vlt. ff. de noua.*
23 Quod sanè responsum contrarium potius mihi probare videtur: nam priore casu ait, quòd si animo nouandi centum, quæ ab aliquo dotis nomine promissa fuerūt, à muliere iterum promittantur, semel tantùm deberi: secundo casu sinè animo nouandi, ab vtroque deberi, sed vno soluente, alter liberatur. ita ergo fit, vt vna tantū summa præsumatur, atque debeatur, alioqui semel fuisset alter non liberatetur. Minùs confertur videtur † *l. Paulo Callimachio, in princ. ff. de leg. 3.*
24 quam relatus Alciat. attulit, nam ibi diuersa aderat scriptura, diuersæ summę, & diuersę personæ, quibus sanè personis vtroque casu separatim legatum fuit, minimum, vtrumque legatum debetur, quod hic non contingit: vbi enim adest personarum, temporis & summę diuersitas, dubio procul actuum pluralitas præsumitur, ita Noc. ten. respondit. *consil. 24. colum. 9. vers. tertiò principaliter, libr. prim.* & in terminis nostris Ial. *consil. 87. colum. 2. vers. prædicta fortius. libr. 3.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Credo tamen doctrinâ hâc esse veram, & cur credam, hanc rationem adferre possum, quod verisimile minimè sit, debitorem communem velle alio in instrumento se tamdiu obligatum describi, cùm iam semel extiterit obligatione se obligatum cognoscat. Verùm, cùm rationes verisimilitudinis à
31 | iudicis arbitrio pendeant; quemadmodum suo loco admonui, in hoc etiam multum poterit: aliquando enim tanta est hominum facilitas & simplicitas, vt patiantur se plus vno vinculo ligari: obligationis itaque qualitatem, personarumque & summæ, prudens iudex considerabit, & pro sua prudentia controversiam finiet.

26 Sextus casus est, cùm forma † aliqua, vel qualitas diversa est descripta in secunda promissione: vtputa, promisit sub pure reddere centum mihi mutuo data, deinde promisit sub conditione: qualitas hæc efficit, vt summa creditor duplicata dicatur docuit Bald. *in repet. l. cum quæsitum, n. 18. C. de eden.* quem secutus est Fel. *in c. cum Ecclesia, n. 8. de fide instr.* etsi corruptè Barr. citet, cùm Bal. idem sentiat Ruin. *cons. 31. nu. 4. lib. 4.*

27 Septimus est casus, cùm † duæ stipulationes eiusdem quantitatis, etiam pro eadem causa factæ sunt, tunc diversæ summæ præsumuntur, ita Ias. *in d. l. triticum, nu. 9. de verb. oblig.* qui huius opinionis scribit fuisse Bar. *ibi, & in l. plane, §. 1. de leg. 1.* & ibi Ang. ac Imol. sic Castr. *in l. scire debemus, & Alex. in l. qui bis, idem, de verb. oblig.* idem Alex. *cons. 4. nu. 3. versus. Accedat quia, lib. 1.* Barb. *cons. 11. col. 3. lib. 1.* Ruin. *cons. 17. n. 5. lib. 1.* Alciat. *d. l. triticum, in fin.* Ea ratione vtuntur, ne secundâ stipulatio inutilis sit: quæ ita interpretari debet, vt potius valeat, quàm peretur *l. quotiens, de verb. oblig.* Quæ quidem ratio levis est: nam si vera esset, idem dicendum foret in cæteris actib. & promissionibus: quoniam illa regula, quòd in
28 dubio sumenda illa interpretatio sit, qua tactus valeat, non modò in ipso stipulationis actu, sed & in quouis altero locò sibi vendicat, *l. quoties, de reb. dubiis.* vbi Soc. & latissimè tradunt Cravet. *cons. 11. cons. 121. nu. 8. & cons. 178. col. 4. vers. ad de.* Vantius *tractat. nullis part. 1. num. 22.* & Neuiz. *lib. 6. Sylvæ nupt. num. 47.* Ego veriorem rationem illam esse aliquando
29 credidi, quòd † ad stipulationis actum, quis non nisi animo deliberato & re cõsiderata deuenit: quemadmodum docuit Castren. & post eum cæteri *in rubr. de verb. oblig.* & ibi Ripa *nu. 1.* qui ita sensisse Bart. *in l. 1. §. si quis simpliciter, de verb. oblig.* scribit. Nõ est ergo credendum hunc inconsiderate & sine effectu, voluisse per stipulationem promittere. Verùm nunc rationem hanc minus probabilem opinor, quoniam fateor considerare promisisse, vt scilicet efficacius obligaretur, non autem in plus. Non etiam hæc doctorum traditio probatur ex *l. quingentæ, de probat.* si, quæ paulò antè diximus, rectè perpendantur. Minùs confert *l. qui bis idem, de verb. oblig.* nec *l. Mæuius, in princ. de leg. 2.* Imò contra hanc
30 doctrinam interpretum, multum vrget ratio illa, quòd † Ripa nio insequitur naturam contractus, super quo interponitur: vt communis est Doctorum sententia *in rubr. de verb. oblig. n.* & ibi Ripa, *num. 52.* communem esse testatur: si ergo ratione principalis contractus non præsumitur duplicata quantitas, vt iam suprà in primo & secundo casu diximus: ita nec aliter ob adhibitam stipulationem. Difficultatem hanc sensit, & dissoluere conatur Barbat. *d. cons. 25. colum. 1. lib. 1.* & posteaquàm pro more multa effudit, tandem concludit, stipulationem hoc in casu non esse accessoriam alterius contractus, sed principalem ad obligationem causandam, atque ita vt principalem à Doctoribus considerari. Sed demus, ita esse, vel vno vel altero casu, non tamen sequitur, quòd etsi principalis est, duplicatam summam præsumi promissam: cùm non videatur adesse hic ratio aliqua differentiæ à cæteris casibus. Cogitandum itaque erit in iudiciis. Suadeo à recepta Doctorum opinione recedendum non esse. Ad euitandam tamen omnem dubitationem, consulum optimè erit promittenti, vt in secunda promissione,
31 ad scribi curet, comparata omni alia promissione, vel instrumento. Ita hæc † cautela vtendam esse admonuit Bartol. & Ias. *d. l. triticum numero 9. vers. limita: Bart.* vbi alios recenseat: & Barb. *d. cons. 11. col. 3. lib. 1.* Ias. *d. cons. 87. col. 2. in fin. lib. 1.* & Neuiz. *d. cons. 96. num. 5.*

Non etiam erit locus huic casui ob personæ qualitatem,
32 vt si simplex aliquis, vel rusticus ita promisisset: nam tunc duplicata † summa non præsumeretur, ita post Florian. Fulgos. & alios nonnullos respondit Alex. *d. cons. 1. num. 3. vers. accedit decisio lib. 1.* & ibi Marcellus *in fin. 478. num. 4. part. 1.* Alciat. *d. l. triticum, in fin.* etsi male dubitet | Æmilius Ferre-
33 *ri d. l. quinquaginta, §. 1. in fin.* qualitas autem huius personæ
34 iudicis arbitrio, vt iam alias admoui, pendet.

Declaratur etiam hic casus, vt non habeat locum, quando prior contractus à stipulatione robur fulciet accipere, esseque stipulatio pro diuis implemento: vt cùm numerauit tibi decem, ideinde incontinenti mihi dari decè ex causa mutui à te stipulatus sum: tunc enim † summa duplicata
35 non præsumitur, ita Alciat. *in d. l. triticum, num. 19. vers. idem*
36 *cum prior. ex l. cum enim, in fin. de nov. 1.*

Octauus est casus, cùm † duæ sunt extrajudiciales eiusdem summæ, & eadem ex causa confessiones: tunc vna sola summa præsumitur, ita Ias. *in d. l. triticum, nu. 10.* & Alciat. *nu. 16.* Alex. *d. cons. 4. n. 1. lib. 1.* & Neuiz. *cons. 96. nu. 7.* qui huius opinionis fuisse Bart. & alios scribunt. lege & ratione in hanc adducti sunt opinionem. lege inquam ex textu. *l. si Sempronius, de leg. 2.* qui aliam habet sensum, vt suprà à nobis dictum fuit: ratione, quoniam confessio non est apta obligationem inducere, sed inductam probare. *l. Publicè, §. vlt. de pos.* quam aliàs explicauimus. Ratio hæc non multum concludit, quia si vera esset, nec vna sola quantitas præsumeretur promissa. Ego verùm opinor, non præsumi duplicatam quantitatem, quoniam secunda cõfessio non ad augendam, sed ad confirmandam priorem confessionem emissa creditur, quemadmodum suprà de duplicata scriptura diximus. Non ignoro etiam contra hanc Bartoli & sequacium sententiam sensisse Angelum, Imol. & Comensis: vt refert Ias. *d. l. triticum, num. 10.* ea ratione prima, quòd post biennium efficax reddatur obligatio ista. *l. si ex cautione. C. de non num. pecun. & Inst. de inter. oblig. in princ.* Quæ sanè ratio levis est, & non concludit: tum quia in tota obligatione illa quæ literis causatur, procedit: tum quia nos statum præsentem, non futurum, post biennium scilicet spectamus: lapso enim biennio, non à confessione, sed à præsumpto tacentis consensu firmata obligatio videtur. Alia argumentatione vsi sunt Angelus, & sequaces, nempè † geminatam confessionem effi-
37 cacem obligationem producere. Bart. *l. cum scimus, in fin. C. de agric. & cens. lib. 11.* Castr. *d. l. Publicè §. vlt.* & alios refert Ias. *d. l. triticum, nu. 10. in fin.* Verùm leuior est prima considerata hæc argumentatio: nam eàm interpretes nostri scribit, confessionem geminatam efficacem obligationem inducere præsupponunt, vnam esse summam duplici confessione confessatam. at hic, si volumus dicere duas esse summas, opus est dicere, in singulas summas vnam adesse solam confessionem: atque ita diluitur vana eorum argumentatio.

Nonus casus est, qui à nostris Doctoribus cõsideratus videtur, quando † duæ adsunt iudiciales cõfessiones eiusdem
38 causæ & quantitatis, tunc plures summæ præsumuntur. ita Bart. *in d. l. triticum num. 4.* & sentit Alex. *nu. 8.* & Ias. *nu. 10.* Barb. *d. cons. 11. col. 1. lib. 1.* ex ratione, quia † confessio iudi-
39 cialis actionem producit, & pro condemnato habetur, orituque actio in factum: vt ex sententia *l. vnic. C. de confess.* si ergo quantitas diversa non præsumeretur, inutilis esset cõfessio secunda. Adinuatur casus iste ex dictis supra paulò antè *in 5. casu.* Nec vrgent, quæ considerantur ab Angelo, Imo. & Comens. qui contra Bart. & sequaces senserunt, dum aiunt has confessiones iudiciales esse principaliter factas ad probandam inductam obligationem, non autem ad eam inducendam, & ob id esse spectandum, quod principaliter agitur. *l. si quis nec causam. ff. si certum petat.* cum vulgatis similibus, nam & hunc effectum parit *d. l. vnica. C. de confess.* Præterea sufficit, quòd ex probata per confessionem obligatione, creditor summam duplicatam, vt bis promissam, consequatur.

Decimus est casus, † quando quis per testes probat, & ad
40 euitandam eorum contrarietatem, ad concordiam reducuntur: vtputa, duæ testes affirmant, quinquaginta fuisse numerata Seio, deinde alij affirmant, Seio centum enumerata fuisse, hoc casu fumitur interpretatio, vt geminata quidem sit numeratio, sed quòd in posteriore summa prior continetur. ita post Abbatem, Imol. & Butrium docuit Rinus *in c. cum in num. 11. vers. datur etiam aliud, de testibus.*

Vndecimus ac vltimus casus est, cùm † vna quantitas scri
41 ptura, altera confessione ex testibus probatur: tunc non plures, sed vna tantùm præsumitur. ita Afflictus *decis. 198.* inquit enim, quòd confessio illa testibus probata, non est noua

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

est noua dispositio, sed probatio, vt apud eum. Illum secutus est Carolus Molinæus *in annot. ad Alex. d. cons. 4. lib. 1.*

Relati casus, non modo procedunt quoad creditoris
4 pretentis personam, verùm etiam quoad † debitorem qui ob geminatam quitationem contendit, se bis solusse, & idcò vnam summam repetere: ita enim distinguendum est ac in relatis iam casibus. Quod aperte sensit Bald. *in l. ne tempus, num. 1. C. de discuss. lib. 10.* quo loci illud quidem affirmauit, in dubio, rem esse fauendum, vt duæ solutiones præsumantur: & idem sensit Franciscus Marcius *in q. 438. num. 5. part. 1.* quod an verum sit, dubito, cùm eo in casu is debitor in repetendo, creditoris atque ita actoris partes sustineat: idem Bald. *in l. vlt. nu. 21. C. de edend.* Alex. *in l. si quis ex argentariis, §. vlt. num. 3. de edend.* qui clariùs declarat: quamquam absolutè debitorem bis solusse præsumi scriptum reliquerit Roma. *sing. 553. Debitor.* Ias. *in d. l. plani, §. si eadem, num. 11. de leg. 1.* & Romanum est secutus Neuiz. *cons. 96. nu. 21. in fin.* Quando verò in vltima voluntate relictum, præsumatur duplicatum, disseruit copiosè *in comment. de præsum. lib. 4. præsumpt. 118.* de his satis.

CASVS CCXIIII.

Feudum tenue, & modicum quod dicatur, & quid illius causa iure constitutum est, explicatur.

SVMMARIA.

1 *Vasallum iuramentum fidelitatis domino præstare debere.*
2 *Feudum cùm est modicum, fidelitatis iuramentum non præstatur.*
3 *Fœminam in feudo tenui succedere.*
4 *Vasallum pro tenui feudo onere collecta grauari non posse.*
5 *Vasallum non consequi alimenta ex feudo tenui.*
6 *Feudum cùm est tenue, excusatur vasallus à personali seruitio.*
7 *Iudicis arbitrio relinqui, quod feudum modicum & tenue dicatur.*

1 INter cætera, quæ à vasallo, vt feudum obtineat, præstari debent, † fidelitatis iuramentum præcipuum quid est: nisi enim illud præstaret, feudum non cõsequeretur, vel consecutum amitteret, *c. nulla, per quos fiat inuest. & alia, quæ sit prima causa bene. amitt.* Afflict. *in prælud. feud. n. 41.* & Iacob. à S. Georg. *in inuestitura feudali, in verb. qui quidem inuestiti præstiterunt: iuramentum fidelitatis, col. 1.* Certis tamen quibusdã casib. ab Afflict. *loco iam citato* enumeratis, iõ præ-
2 statur iuramentum hoc: vt in eo casu, cùm feudum † modicum esset, ita is Afflict. *qui suprà, nu. 21. vers. secundus casus.*

Simile est quòd ob feudum tenue & modicum dicimus,
3 nempè quòd esse † fœmina in feudo non succedat, *c. 1. §. & quia vidimus, qui feud. dare poss.* succedit tamen quando feudum est modicum: ita respondit Roma. *cons. 367. col. pen. vers. fallit tertiò.* Corne. *cons. 16. lib. 1.* & Card. *d. §. & quia vidimus, col. 16. vers. septimò fallit,* quos retulit Tiraq. *in tract. de iudiciis in reb. exiguis, vers. octuagesimo nono, licet.*

4 Simile est, quòd etsi vasallus † grauari onere collectæ possit, cùm dominus vel graui bello, vel alia necessitate premitur, vt iam suprà *in casu 164.* exposuimus: non tamen potest cùm feudum est est modicum: ita Afflict. *in d. prælud. feud. n. 41. vers. secundus casus,* quem secutus est Ioan. Iacob. de Leonardis *inter consilia Bruni. Astens. cons. 117. nu. 181.*

Simile est in casu *c. primi, §. sed si feudum, in titulo, Episc. vel Abbatem,* quando feudum ab aliquo reuocatur, si is à quo reuocatur, non habet vnde se alat, & feudum est mag-
5 num, tantùm † illi ex illo feudo relinquẽdum est, vt se alere possit: secus si feudum est modicum: ita ibi annotauit Iernia. Cætera similia prætereo.

6 Simile etiam est, quod licèt in feudo † vasallus personaliter seruire teneatur, non tamen cùm feudum est modicum: quoniam tunc pecunias soluere potest ita Capicius *decis. 31. num. 1.* & Alciat. *respons. 122.*

1 Dubitari nunc contingit, quod modicum feudum ac tenue esse dicatur. Ita fatebus de Leonardis *d. cons. 117. nu. 188.*
7 aperte respondit, & rectè, iudicis † arbitrio relinqui, prudens autem iudex arbitrari ac iudicare poterit, feudum esse tenue ex qualitate personarum, domini scilicet & vasalli, & ex seruitij quantitate: ita Iernia *in d. c. 1. §. sed si feudum, in fine, Episc. vel Abb.*

CASVS CCXV.

Impensas in rem factas quis persoluat, an dominus vel fructuarius, & quæ modica dicatur impensa, declaratur.

SVMMARIA.

1 *Impensæ, quæ gratia fructuum percipiendorum fiunt, à conductore persoluuntur.*
2 *Locator partiarius consequitur suam portionem fructuum sine aliqua impensa, quæ in illis cogendis fit.*
3 *Impensa quæ fit in fructibus custodiendis à conductore præstatur.*
4 *Impensa quæ causa proprietatis fit, & nulla de illis dominus sentire habet vtilitatem, solum fructuarius: si verò dominus sensit commodum, pro modo illius ipse soluit.*
5 *Impensa magna facta ad perpetuam rei vtilitatem, spectat ad dominum rei.*
6 *Impensam modicam etiam non rei vtilitate, non soluit dominus.*
7 *Impensa modica quæ dicatur.*
8 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ modica dicatur impensa.*

CVm anno sexagesimo primo, supra millesimum & quingentesimum salutis nostræ, in Academia Montis-regalis Subalpini doceremus respondi iocerogatus in ardua, quæ exorta tunc fuerat, controuersia inter tunc amplissimum Cardinalem Alexandrinum illius ciuitatis Episcopum, nunc summo Dei Opt. Max. beneficio Pontificem Max. & reuerendissimum tunc Lausanensem Episcopum: cui tunc illustriss. ipse Cardinalis donauerat redditus vnius anni illius Episcopatus Montis-regalis. *responsum nunc legitur impressum in cons. 64. li. 1.* Dubitabatur inter multa ad quem spectaret impensa cuiusdam refectionis molendinorum, ac aliorũ quorundam ædificiorum, quæ sanè impensæ eo anno à conductore illorum redituum factæ reperiebantur. Distinguebam cum Paulo Castr. *in l. domos, in fin. vers. sed adhuc oppo. de legat. 1. cuius doctrinã alij secuti sunt, præsertim Bottius qu. 44. n. 13.* quod vna est impensarum species, quæ colligendorum † fructuum causa fieri dicitur: hanc spectare ad conductorẽ 2 dicebam: *vt Castr. & Boer. scribunt.* si enim vult conductor fructus colligere, in hanc causam impendere debet. Hinc si † dominus locat prædia, vt fructuũ dimidiam à colono par-2 tiario recipiat, recipit sine vlla harum impensarum deductione, *quod probat c. cum nobis, vbi Abb. de decimis. Corn. cons. 289. col. 3. vers. & hinc est quod colonus. lib. 1. Afflict. decis. 151. col. 4. vers. propterea dicit. & Tiraq. de retract. consang. §. 15. gloss. 1. n. 19. vers. fallit quintò.*

Secunda est species † impensarum, quæ fit causa conser-3 uandorum fructuum, vt quando custodes adhibentur, vt illos, ne à furibus furripiantur, custodiant. hæc quoque impensa ad colonum spectat, *vt recte Castr. & cæteri scribunt, & Alex. d. diuortio. § impendia. n. 4. fol. mar.*

Tertia est † impensarum species, vt cùm impendimus pro 4 tempore ad proprietatis vtilitatem, vt si molendini rotæ aliquantulum aquarum impetu frangerentur, si molæ, vel quid simile, quod parum duraturum esset: quòd dominus tempore finitæ locationis, ex illa refectione nullam sit conseruturus vtilitatem: hæc impensa ad fructuarium & colonum pertinet, *ita Castr. & Boerius loci iam citati.* nam si aliquod commodum ex illa impensa consequi posset dominus locatione finita, pro modo vtilitatis reficere deberet impensam conductori: ita egregiè Bart. *in l. impensa ff. de impens. in reb. dotal. factis.* dum loquitur de impensa facta in purgationem fossarum, quam colonus, vel conductor à domino repetit, si finita locatione allatum ei est commodum: *illum est secutus Alex. d. diuortio. §. impendia. nu. 1. fol. mar. Ruin. cons. 117. nu. 11. lib. 1.* Hinc dicimus melioramenta attinari in fine locationis. *d. l. domos, & fusius exposui in comment. de præsumpt. lib. 3. præsumpt. 31.*

Quarta est † impensarum species, quæ ad perpetuam rei 5 vtilitatem fit hanc re vera & cum effectu facit dominus, *in tradum relati Castr. & Boer. & ante eos Bart. in l. damni §. si cuius. nu. 3. de damno infecto. & in l. cæterum ferro. 2. qui maximos. nu. 10. ff. de publ. & vectig. al. quem est vno verbo secutus Area. cons. 111. num. 1. & Grammat. cons. 31. num. 11. & Ianus Paris. cons. 96. numer. 21. lib. 2. Carolus Molin. in consuet. Paris. tit. 1. §. 1. glos. 8. in fin. Alex. cons. 162. col. 1. lib. 1. Afflict. d. decis.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

d. decis. 45. *nu.* 2. Rolandi à Valle, *cons.* 28. *n.* 23. *lib.* 1. qui omnes intelligunt, quando est magna & egregia impensa, vt est, nouam domum extruere, aut iam vetustate collapsam reficere, & his similia: secùs verò ij scribunt, cùm † impensa est modica, ex *l. hactenus. ff. de vsufruct.*

Dubitant modò nostri, quæ modica dicatur impensa. Vna † fuit opinio relata glossæ *in d. l. hactenus, in verbo, pertinet.* esse impensam duorum coronatorum, *ex l. si oleum, §. vlt. ff. de dolo,* quæ opinio nec vera est, nec à Doctoribus recipitur: nam à remotis multum est argumentatio, ex *d. l. si oleum, §. vlt.* iam sæpè à nobis exposito.

Secunda fuit opinio Alex. *in l. diuortio. §. impendi, nu. 3. in fin. ff. soluto matrim.* esse modicam impensam, quæ fit pro fructuum perceptione: & magnam, quæ est ad perpetuam rei vtilitatem: etsi exigua sit ipsa quantitas: verùm iste nō probatur hæc opinio, & illi *l. hactenus,* adiectatur, dum de sartis rectis reficiendis agit; quæ impensa etsi aliquando modica sit, perpetua tamen esse potest.

Tertia itaque est opinio, quam probat gl. *d. l. hactenus,* & gl. *in l. omnino,* vbi Alber. & Ang. *ff. de imp. in rebus dotal. facit.* † iudicis arbitrio, quod placuit & Ang. *in l. vlt. §. in computatione. colum. 1. C. de iure delib.* Corneo *cons. 8. in fin. lib. 4.* Marsil. *in l. quæstionis, nu. 43. de quæst.* & Tiraq. *in repet. l. si vnquam, in verbo, omnia vel partem, nu. 31. C. de reuoc. donat. & in tract. de iudiciis in rebus exiguis, vers. septuagesimoprimo precedentib.* Ario Pinello *in repet. d. 1. part. 2. nu. 72. C. de bonis maternis.* Iudex ergo ex qualitate rei & personarū statuet, quæ modica & quæ magna dici possit impēsa. Respondi itaq; in cōtrouersia illa, vt eo tenerētur vnde digressus sum, illam egregiam molendinorū refectionem ad illustrissimū Cardinalem spectasse: cæteras verò impēsas, quæ solùm ad fructuum perceptionem factæ reperiebantur, ad cōductorem.

CASVS CCXVI.

Quæ magna, & quæ tenuia dicantur beneficia, declaratur.

SVMMARIA.

1 *Beneficia dum Pontifex confert, qualitatis beneficij rationem habet.*
2 *Beneficia modica, & tenuia quæ.*
Beneficia tenuia charitatiuo subsidio non grauari.
3 *Episcopatum esse de maioribus beneficiis.*
4 *Archidiaconatum esse de minoribus & maioribus beneficiis respectiue.*
5 *Canonicatum esse de maioribus beneficiis respectiuè.*
7 *Abbatiam Episcopatui in aliquibus æquiparari.*
8 *Monasterium monialium inter maiora beneficia collocari.*
9 *Beneficia magna & tenuia dici, si reditus est solum centum coronatorum.*
10 *Beneficium ducentorum coronatorum esse tenue, persona Cardinalis inspecta.*
11 *Concilium Lateranense, quo prohibentur Cardinales imperrare beneficia non excedentia coronatos ducentum, & de illius ratione.*
12 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ beneficia dicantur magna & parua.*
13 *Beneficium esse tenue, cum reditus ad victum nō sufficiunt.*
14 *Ecclesia ita dotanda est, vt habeat clericus vnde se alat.*
15 *Iudicis arbitrio relinquitur quantū ecclesia dotari debeat.*
16 *Iudicis arbitrio est quod sit beneficium competens.*

1 POntifices Maximi, iusta ratione † in conferendis beneficiis rationem habēt, an magna vel parua, an optima vel tenuia sint, *c. ad aures, de rescript. n. cui, de non sacerdotali, de prab. in 6.* Dubitant nostri, quæ dicantur † beneficia magna, & quæ parua. Id quod vtile est scire, ob collectas & subsidia
3 charitatiua, quæ quotidiè exiguntur: nam parua † beneficia collectarum onere non grauantur, vt docuit Paul. de Leaza. *in Clem. 1. de decimis,* & alios retulit Gemin. *cons. 81. col. pen. vers. de habētibus.* Hæc ergo in re ego soleo distinguere beneficia magna, vel parua, ratione dignitatis, à magnis vel paruis ratione valoris seu reditus. Cùm agimus de sacerdotiis magnis vel paruis ratione dignitatis, dicendum est, dici
4 magna, vt Episcopatus, *d. c. ad aures, & ibi* Ripa *nu. 2.* dixit † post alios: cæteras dignitates vt Decanatus, Archidiaconatus & similes, respectiuè ad ipsum Episcoparū nō dici beneficia
5 maiora: illæ tamen † dignitates respectiuè ad inferiora beneficia simplicia dicuntur esse magna sacerdotia, *c. cum in cunctis. §. inferiora. de election.* & hac ratione recte docuit Abbas *in maiorib. c. 1. not. ab. de prab.* maiora sacerdotia esse Episcopatus, minora præbendas. Respectiuè inquam: quamquam eum malè reprehendat Ripa *in d. c. ad aures. n. 2.* Hac ratione & † Canonicatus maiora beneficia esse dicuntur, *c. 6*
tua nobis. de verbor. signific. Francis. de Marchis, *q. 11. 24. part. 2.* Sic etenim videmus, † Abbatiam Episcopatui æquiparari, 7
& ob id inter maiora sacerdotia collocari, *c. si quis de incept. 17. q. 4.* vt respōdit Lapus *allegat. 84. col. penult. vers. item Abbatia.* & tamen Abbatia, habita relatione ad Episcopatum, aliquando inter minora sacerdotia reponitur: vt ex *d. c. cum in cunctis. §. inferiora. de electione.* respondit Oldrad. *cons. 14. col. 1.* imò Abbas Panormit. *in c. pon. de verb. signif.* & post eū Gomez *in comment. ad Regulas Cancellariæ, de annali possessore, qu. 11. col. 2.* scripsum reliquerunt, † monasteria monialiū 8
inter magna sacerdotia connumerari: & ob id appellatione beneficij, sine alio adiuncto, illa non contineri. Ratione valoris & reditus paruum dicitur sacerdotium & tenue, quod 9
non excedit annuum reditum coronatorum septem. ita is Paulus de Leaz. *in d. Clem. 1. de decim.* sed perpetua nūc est hæc doctrina, quandoquidem & tenue, † parumque dicitur 10
illud sacerdotium, cuius annuus reditus est ducentum coronatorum, inspecta vnius personæ qualitate: vt in exemplum est constitutio † Concilij Lateranen. celebrati anno secundo 11
Pontificatus Leonis X. qua prouisum est, ne Cardinalibus conferantur vel commendentur beneficia, quorum reditus non excedunt summam ducentorum coronatorum: quæ sanè constitutio ea ratione edita creditur, vt pauperibus de his prouideatur: quemadmodum scribunt Calsiod. *decis. 5. de præbend.* & Rebuff. *in praxi beneficio in tit. de rescript. in forma communi. n. 11.* inquiunt isti, hæc esse parua & minora sacerdotia, inspecta persona Cardinalis. Rectè ergò senserunt alij, ob rerum & personarum varietatem, esse hoc † iudicis 12
arbitrio relinquendum: ita interrogatus respondit Gemin. *d. cons. 81. col. penult. vers. de habentibus.* Ripa *c. ad aures. nu. 2. in fine, de rescript.* & Tiraq. *in repet. l. si vnquam, in verbo, omnia, vel partem. n. 31. C. de reuoc. donat.* prudens autem iudex iusta ratione iudicare poterit, illud † beneficium esse tenue 13
& parum, cuius reditus non sufficiunt pro necessario victu ipsius, sui ministri, & eius familiæ: quod concedit Gemin. *ex c. sicut, de supplend. negligent. prælat. & c. de præbend. in 6.* quibus satis probatur, ita † ecclesiam esse dotandam, vt inde 14
habeat minister vnde se alat, quod intelligitur secundùm personæ suæ conditionem, ac secundùm ecclesiæ & patriæ cōsuetudinem, vt annotauit Anch. *in d. c. 1. col. 1. de præb. in 6.* quæ tamen omnia † iudicis arbitrio, cùm iure non sint diffinita, relinquuntur. His etiam illud accedit, quòd † vbi quæ- 15 16
ritur quod beneficium competens dicatur, ea qualitate personæ iudicis arbitrio relinquitur. ita Butrius *in c. cum dilectus. n. 7. de iure patron.* illum secuti sunt Felin. *in c. postulasti. n. 4. vers. fallit secundo, de rescript.* & Gigas *tract. de pension. q. 25. in fine.* dum explicant quando pensio concessa, donec pensionatus sit adeptus competens beneficium, dicatur ob collatum aliquod beneficium extincta.

CASVS CCXVII.

Pretium tenue quod sit in emptione & venditione, & de illius effectu agitur.

SVMMARIA.

1 *Venditor, elapso redimendi tempore, redimere amplius non potest.*
2 *Venditor qui vendidit tenui pretio, redimere rem potest, etiam lapso termino redimendi.*
3 *Pactum de retrouendēdo cum modicitate pretij, non arguit contractum vsurarium.*
4 *Pretij modicitas quæ.*
5 *Iudicis arbitrio relinquitur, quod modicum pretium dicatur in contractu emptionis.*

DIspucatio est apud nostros frequens & vtilis, si † venditor cum emptore paciscatur, vt ei liceat intra certum tempus rem venditam redimere, an, præsertim illo tempore elapso, adhuc redimere liceat. Receptissima est Doctorum sententia non licere: vt hanc communem & veram multis relatis senserunt Goza. & Cagnol. *in l. 2. C. de pactis inter emp. & vend. vtrque n. 64.* idem Goza *cons. 87. nu. 1.* & *cons.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

& cons.94.nu.41. quibus etiam addo Curt.sen.*cons.19.super premissa dubitatione, col.pen.in fin.* Tiraq. *de retract. conuent. §.1.gl.2.num.43.* qui alios recenset, & ibi *num.53.* inquit esse certum clarum *in l.si creditor, §. illud, ff. de distract. pignor.*

2 Hæc tamen iuris sententia non procedit inter cæteros in casu, cum venditio hæc cum † pretij moditate facta est: nam tunc etiam elapso præscripto termino recuperari potest, ex opinione Hostiens. *in summa, de vsuris, §. an aliquo,* quem sunt secuti Bertr. *cons.88. in fin. lib.1.* Iacob. a S. Georg. *in l.2. ff. si cert. pet.* Chassa. *cons.11. nu.40.* Tiraq. *præsentato loco, nu.15.* & Soc. iun. *cons.104. nu.1. lib.4.* Verum Cagnol. *in d.l.2. nu.65. vers. secunda limitatio, C. de pactis inter empt. & vend.*

3 multum dubitauit, quoniam † pactum de retrouendendo cum modicitate pretij, ad redarguendum contractum esse fœneratitium non sufficit, vt iam suo loco attigimus: atque ita inquit Cagnolus, opinionem hanc via procedere, nisi magnus excessus adsit in pretio. Et verè, si verba Tiraq. & aliorum perpendantur, sententiæ Hostiens. opinionem exæquitate potiùs quàm ex stricto iure procedere. Dubitari

4 nunc hac in re contingit, quæ pretij moditas hæc censea-

5 tur: & cùm non sit iure diffinita, vere † iudicis arbitrio relinquitur: ita Barb. *cons.11. col.2. lib.1.* Bertrand. *cons.136. nu.4. lib.2.* Tiraq. *in repet. l.si vnquam, in verbo omnia, num.31. C. de renunt. donat.* Socin. iun. *d. cons.104. nu.4.6. lib.3.* Sic alias diximus in modicitate pretij, quæ contractus simulatus arguit: post Capollam *in tract. de simula. contract. pag. penult. vers. sexta & vltima conclusio.*

CASVS CCXVIII.

Quæ vestes & iocalia à marito vxori donata censeantur, & quæ dicantur iocalia pretiosa exponitur.

SVMMARIA.

1 *Maritus quando præsumatur donasse iocalia vxori.*
2 *Vestes quotidianæ quæ.*
3 *Iocalia magni valoris non præsumuntur donata à viro vxori.*
4 *Iocalia pretiosa quæ esse dicantur.*
5 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ dicantur iocalia magni valoris.*
6 *Ornamenta mulierum varia, remissiuè.*
7 *Statutum Parauinum sub rub. de successionibus mulierum, cap. statuimus quod omnes, declaratur.*

1 NOn semel interrogatus sum, an † maritus donasse censeatur vxori iocalia, & vestes, quas illa fieri curat. Soleo respondere distinguendo cum Bart. *in l.si mulier, §. si vir, ff. de don. inter vir. & vxor.* & clarius *in l.pen. §. 1. nu.1. vers.*

2 *tertia opinio, ff. sol. matr.* † vestes quotidianas, quibus quotidie domi mulieres vtuntur, donatas censeri: vestes verò &

3 † iocalia, quæ potius ad ornatū sunt, quàm ad corporis vestitatem, & quæ magni sunt valoris, non. Cum Bart. sentiant cæteri ferè omnes posteriores: nam illum probarunt bald. Ang. Castr. Fulgos. Butr. Ang. Arect. Roma. Alex. Corne. Anch. Ias. Alliet. & alij, quos longa serie & diligenter retulit secutusque est Rolandus Vallo *cons.10. num.11. lib.1.* quibus ego addo Barb. *cons.60. col.16. lib.1.* Ias. *cons.491. col.1. vers. secundo, quod ista bona, lib.2.* Capel. Tolosa. *qu.137.* Ioan. Lopes de Palatios Rubios, *rub. extra, de don. inter vir. & vxor. §.18. nu.3.4.* Neuiz. *lib.2. Sylua nupt. nu.63.* Alciat. *respons. 1.41.* Iul. Clarum *lib.4. sent. iurn. §. donano, q.10. vers. successiuè,* & ad rem scripsi aliqua *in comment. de præsumpt. lib.3. præsum.24.* Et cum hæc iuris communis dispositione conuenit statutum Parauinum *sub rub. de successionib. mulierū, c. statuimus quod*

4 *omnes.* Dubitari nunc contingit, quæ vestes, † quæ iocalia & his similia pretiosa esse dicantur, vt verisimiliter maritus vxori non censeatur donasse. In eam sententiam tandem iun-

5 est, hoc non esse iure diffinitum, sed † iudicis arbitrio relinqui: ita Imola *in l.pen. C. de quæst. & in d.l.pen. §.1. fol. matr.* Capra *cons.11. nu.16.* Corneus *cons.81. col.pen. lib.1.* Ioan. Lopes *in repet. d. rub. de don. inter vir. & vxor. §.11. nu.11.* Afflict. *decis.113. nu.1.* & Rolandus Vallo *d. cons.10. num.12. lib.1.* Iudex autē prudens personarū conditionem & qualitatem recte considerabit: sunt enim aliquæ, quæ inter pretiosas vestes & iocalia, non habent vestes sericas, annulos & aureas parures torques, vt sunt vxores opulentissimorum, vel Principum, & similium, quæ hæc, ad vsu quotidiano habent: sunt etiam aliquæ contra, quæ hæc inter res pretiosas haberet, & quæ diebus festiuis tantùm & solennibus deferrent. De multiplicibus autem † mulierum ornamentis, plura scripsi 6 Tiraq. *de legib. connub. l.3.* Quibus infertur declaratio ad relatum † statutum Parauinum: quo declaratum non est, quæ sint res mobiles quotidiani vsus: hoc enim ex iudicis arbitrio declarabitur.

CASVS CCXIX.

Contrauenire notabiliter quid.

SVMMARIA.

1 *Laudo notabiliter contrauenire, quid.*
2 *Iudicis arbitrio relinqui, quando dicatur notabiliter contrauenisse laudo.*

COmpromittentes in communem arbitrum, se ratum habituros illius † laudum, nec illi aliqua ratione refragari promittunt, & interdum his verbis vtuntur, ita illi laudo non contrauenturos notabiliter, loquitur modum simile facti speciem recenset Barb. *cons.41. col. pen. lib.4.* qui dum ambigit, quam interpretationem vbum hoc, notabiliter, recipiat: tandem ait, † iudicis arbitrio relinquit: & in eo casu credidit Barba. illum notabiliter contrafecisse, cum suā adversarium possessione cuiusdam castri spoliasset. Proveniet qualitate & personarum cōditione, iudex prudens suum arbitrium temperabit.

CASVS CCXX.

Mora quādo commissa dicatur: quibus casibus ex re, & ex persona committatur; & quæ iustę causæ morosum excusent, diligenter declaratur.

SVMMARIA.

1 *Moram magni esse ponderis ex detrimento creditoris.*
2 *Morosus quando quis dicatur.*
3 *Iudicis arbitrio relinqui, quando mora commissa dicatur.*
4 *Moram esse commissam, si non iuriesse.*
5 *Moram duobus modis committi, re & persona.*
6 *Moram ex re committi, quando.*
7 *Declaratoriam requiri etiā cum mora ipso iure cōmittitur.*
8 *Moram ex re committi in casu l. item si commun. §. petiam. de petito. hered.*
9 *Moram ex re committi in furto.*
10 *Moram ex re committi cōtra socium interuertentem bona communia.*
11 *Furti cōmitti socius, si rem suā in proprios vsus tōnet.*
12 *Moram ex re committi in casu l. sed esse §. vlt. de vsuris.*
13 *Moram ex re cōmitti in casu legis secundæ ff. de naut. fœno.*
14 *Moram ex re committi in casu l. vnde omnes, l. 1. de vsuris.*
15 *Moram ex re committi in casu legis penult. ff. de vsur.*
16 *Moram ex re cōmitti in casu l. penult. ff. de vi & vi armata.*
17 *Moram committi ex re in casu l. in minorum. C. in quibus caus. in integ. resti. non est necessaria.*
18 *Moram ex re, ipsoque iure fauore vehementis committi.*
19 *Moram ipso iure committi fauore minoris.*
20 *Moram ex re, & ipso iure committi, cum quis se facturum & curaturum promisit.*
21 *Moram ipso iure committi, cum promissio est iurata.*
22 *Moram ipso iure causatur, cum in contractu reciproco ex suo latere vnus adimpleuit.*
23 *Moram ipso iure committi in casu l. vltim. §. præterea, C. de iure dotium.*
24 *Moram ex re, atque ita ipso iure committi in casu l. cum vera. §. apparet, de fideicom. liber.*
25 *Mora committitur ex re quando promissio est germinata.*
26 *Moram ipso iure committi in obligatione facti successiui.*
27 *Moram induci sine interpellatione vbi species debitæ culpa debitoris peritur.*
28 *Mora ex hominis interpellatione quando committatur.*
29 *Moram esse ex vna sola interpellatione commissam.*
30 *l. mora, in princ. de vsuris, textus & intellectus.*
31 *l. vlt. C. de iure emphyt. textus & declaratio.*
32 *Æmilij Ferretti & Corasij de mora opinio explosa.*
33 *L. mora, in fine principij, de vsuris, intellectus.*

34 *L. si con-*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

34 *L.si conuenerit,ff.de pign.actio fusus & intellectus.*
35 *L.Aemilius Largianus,in prin.de min.intellectus.*
36 *L.si mandatum Titq.§.ille qui,ff mand.intellectus.*
37 *L.qui Romæ,§.coheredes.de verb.oblig.intellectus.*
38 *L.qui Romæ,§.Seia.de verb.oblig. intellectus & litera.*
39 *Vsuras cum quis debet,quomodo efferendo tuberetur.*
40 *Moram in maxime præiudicialibus,duabus interpellationibus committi.*
41 *L.1.§ de inspiciendo ff.de venere inspi.intellectus.*
42 *L.1.ff.de libellis dimisso.intellectus.*
43 *Soc.sen.opinio de mora commissione reuella.*
44 *Ludouici Charondæ opinio explosa.*
45 *Debitum repetere quid.*
46 *Diem interpellare pro homine.*
47 *Morem fieri ex lapsu vnius diei.*
48 *Mora ex interpellatione iudiciali.*
49 *Iudex quid obseruare debet, cum mora commissa dicitur.*
50 *Moram excusare,cum nõ fecit per debitorem,qui soluere.*
51 *Moram excusat probabilis exceptio.*
52 *Morosus non est qui aliquantulum distulit vt amicos solutioni adhiberet.*
53 *Moram excusat iusta causa, qua ad iudicium pronocauit debitor creditorem.*
54 *Morosus non est hæres debitoris,si fide non facit.a de debito.*
55 *Morosus non redditur debitor ab hærede creditoris, si fide non facit.a se hæredem esse.*
56 *Morosus non est debitor a creditore principaliter interpellatus,si cum cum procuratore contraxit.*

CLamitant vbique scriptores, † moram magni esse ponderis,nec ad creditoris detrimentum ferendam esse,*in l.mora,ff.de vsuris,in l.si ex legati causa,& in l.si insulam,de verb.oblig.* sed dubitant omnes,quando † morosus quis dicatur.Inter cæteros recte doruit Inno.*in c.epistolam S.Crucis, & in c.plerumque, de rescript.* esse in † iudicis arbitrio positũ. Illum secutus est Matil.*in l.quæstionis modum,n.13. de quæst.* Horum sententiam probat *l.mora,in princ.vers. diuus, ff.de vsur.* [Diuus quoque Pius Tullio Balbo rescripsit,an mora facta intelligatur,neque constitutione vlla, neque iuris authorum quæstione decidi posse, cùm sit † magis facti,quam iuris:] quod fanè Papinianõ responsum sic etiam intellexerunt recentiores,vt Coras.*lib.1.Miscellaneorum,c.6.*Ludouicus Charondas *lib.3.verisimilium iuris,c.10.*Duarenus *lib.1.disp. anniuers.c.41.*Robert.Aurel.*lib.4.sent.iuris, c.13.* & ante hos ita visum est sentire Bald.*in l.edita,in 1.dell.nu.61. C. de eden.* Eandem interpretationẽ probarunt Ioan.de Prato,*in l.quod te,nu.2.ff.si cert.pet.*Ioan.Saporta *in tract.de mora,in 1.part. nu.1.*Cuiac.*in l.si ex legati causa,de verb.oblig.*Ioan.Bologn. *in l.si insulam,n.7.ff.aed.iu.* & nouẽ benẽ eruditus Antonius Picharda Vinuesa Hispanus *in egregia disput.de mora,nu.6.* Iudes autem recte (mea quidem aliorumque sententia) intelligere, † moram altero ex duobus modis fieri, exre,& ex persona: quos quidem modos vt ex ordine omnia intelligantur,ita declarandos esse existimaui.

Primus itaque modus faciendæ † moræ,qui ex re dicitur, is est,cùm lex introducit, efficitque aliquem esse morosum absque hominis facto & interpellatione,is debitor ipso iure factus morosus dicitur: nõ nego tamen, quin declaratione iudicis opus fit,qua declaretur,illum talem esse:nam receptæ magis est Doctorum sententia, † declaratoriam iudicis requiri in casibus illis,in quib.operatur ipso iure:vt affirmarũt latissimè Barb.*cons.51.col.16.17.lib.1.*Ias.*in l.si quis maior, nu.13.C.de transact.*Dec.*in auth.cassa.nu.14. C.de sacros.eccl. & cons.144.nu.6.*Ruin.*cons.10.n.6.lib.1.*Curt.iun.*cons.149. num.3.*Soc.iun.*cons.68.num.19. & cons.70.nu.19. lib.3.*latè Matil.*cons.10.num.14.15.*Tiraq. *in l.si vnquam,in verbo,reuertatur,num.12. C. de reuocan. donat.* nec enim hæc moræ commissio secum trahit executionem, sed adhuc hominis factum expectat,ob id declaratoria requiritur:iuxta doctrinam Geminiani. *cap.felicis, de pœnis, in 6.* quam probarunt Dec.*in l.1.§.quod autem.ff.quod quisque iuris, & cons.317.nu. 6.vers.præterea.* & alios recenset Crauet.*cons.212.num.2. & cons.139.num.1.* Qua ex re dubitabile videtur,quod scripsit Plautius *in l. quod te, in præfat.num.10. ff. si certum petatur,* dum inquit: duobus tantùm in casibus, nempè *l.sed esti,§. vlt.ff.de vsur. & l.1.ff.de naut.fœno.* declaratoriam requiri: imò videtur necessaria & in cæteris omnib. quos mox enumerabimus.Vt ergò cognoscat iudex noster, qui hi sint casus,in quibus ex re,ipso iure mora fit,huc adferre voluimus.

Primus † est in *l.item veniunt.§.petitam autem fisco, & §. à quo,ff.de petit.hæred.* in qui etiam non denonciatus,sed fisco delatam esse hæreditatem, & ei non restituit, malæ fidei possessor esse incipit:& ob id quoad vsuras tenetur. Est etiã ibi causa fauor fisci.Alex.*l.quod te,n.8.ff.si cert.pet.*sic & glo. *in l.cum quidam.§.sicut.ff.de vsur.*Bald.*in l.1.C.de his, quibus vt indign.*& ibid Ias.sic & Roma.*in l.si ex legati causa,de verb.oblig.*Rub.*in l.non solum.§. morte.nu.* 104.*ff. de oper.nouiuciat.*& M.Ant.Peregrin.*in tract.de iure fisci.li.6.tit.7.n.1.*

Secundus † est casus in *l.in re furtiua.§.pen. & in l.vlt.ff. de cond.furt.* fur in mora semper est,quamobrem ad æstimationem quanti plurimi,*d.§.pen.*& ad periculum interitus,*d. l.vlt.*tenetur,*& l.vlt.C.de cond.ob turp. caus.*glos.*in d.l. mora.*Alex.*d.l.quod te,n.8.*& ibi Plaut.*in præfat.n.11.*

Tertius est *in l.1.§.vlt.ff.de vsur.*cùm socius pecuniæ † cõmunes societatis in vsus proprios conuertit, statim absque alia interpellatione in mora est, & ob id ad vsuras tenetur. Sic eo loci dicitur in furore,qui pecunias pupillares sibi arrogat.Ratio illa videtur, quoniam † furtum committere videtur, *Lrei communi.ff. pro socio.* atque ita hic casus à iam relato non differt effectu.

Quartus est in † *l.sed esti. §.vlt.ff.de vsuris.* cùm non extat qui conueniatur, vt quis fecit, debitor ne interpellaretur,mora ipso iure fit,sic & in † *l.1.ff.de naut.fœnore.*Plautius *d.l.quod te lib.1.n.10.*

Quintus casus est in † *l.tradeamus.1.§. 1.* & aliis sequentibus *ff.de vsur.* vbi plures, non vnus modò referuntur casus,in quibus mora ipso iure causatur: vt in eo, qui in fraudem alienauit,in violento occupatore,de quo statim, & his similibus.

Sextus casus † est *in l. pen. ff.de vsur.* vbi hæredes mariti, qui dolo per falsum testamentum,vxorem,ut legatum consequeretur, accusabant, ad fructus tenentur, etsi non interpellati à muliere fuerint. rationem ibi glos. adfert, quia dolo fecerunt, cùm se teneri scirent.

Septimus est casus in † *l.pen.ff.de vi & vi arm.1.*dum clarè affirmatur, occupatorum violentum esse semper in mora. Baueria *d.tract.de mora,part.1.n.9.*&Paris.*in cõs.24.n.23.li.1.*

Octauus est casus in † *l.in minorũ,C.in quib.caus.in integ. rest.non est necess.*qua cautum est,fauore minorũ, vt debitor, qui non soluit,absque alia interpellatione in mora.Baueria *tract.de mora,part.2.n.15.vers.7.*Plaut.*d.l.quod te.li.1. n. 23. & ex d.l.minorũ.*cẽsuerunt Alex.*cons.7.n.8.vers. & eo tempore.lib.2.*clarius Soc.sen.*cons.53.n.43.lib.4.*idem inter Consilia Roini,*cons.25.num.33.lib.3.*quod si fœmina excluditur à statuto propter masculos,est illa alimentãda:&non requiritur interpellatio, sed masculi ipso iure in mora sunt, cùm illi alimenta non præstant.Hunc etiã casum probarunt Corneus *cons.184.n.8.lib.3.*Ioan.Bapt.Lupus *in l.cur.abit.§.7.nu. 136.C.de act.empt.*& Seraph.*de priuil.iurã. priuil.47.n.1.*qui sanè casus intelligitur in contractibus bonę fidei & legatis.

Nonus est casus † fauore religionis: ita gl.*in §.ex malefici.in verbo, in iudicium,* vbi Ias.& Gomes.*n.19.inst.de actio.* idem Ias.*in l.1.in fin.C.de his quib.vt indig.* ea ratione, quia Ecclesia & minor æquiparantur, *c.auditis, de in integ.restit.* at fauore minoris ipso iure † causatur mora, ergò idem & fauore Ecclesiæ.Idem etiam placuit Alex.*in l.quod te.n.8.ff. si cert.pet.*& ibi Purp.*n.95.*latè Didac.Couar.*lib.3.variar.resol.cap.17.n. 4.* qui hanc communem esse scribitur:non dissentit Plaut.*in d.l.quod te.lib.5. nu.13. si certum petat.* Baueria *d. tract.de mora,part.1.n.15.*& Seraph.*vbi supra.*

Decimus est casus,† cùm quis promisit,se facturum & caturum: is absque interpellatione in mora constituitur. ita Bald.*in c.domino guerram.§.ad hæc,in tit.hic finitur lex Conradi.*& cum Baldo est cõmunis Doctorũ opinio, vt testatur Crauet.*cons.64.n.1.cõs.192.n.17.& cons.246.n.1.* quo loci post Soc. sen.& Goza.conciliat opinionem Decij,qui *in d.l.quod te,dell.1.nu. 21.*à Bald.dissentit,quòd ipse Bald.loquitur, cùm ob moram deberet interesse; Decius verò cùm ob moram morosus in pœnam incideret. quã distinctionem Plautius in *d.l.quod te li.4.n.34.si certũ pet.*probauit.& hãc distinctionẽ & conciliationẽ amè Crauet.attulit M.Anton. Baueria *tractã de mora,parte 2.nu.19.*qui deinde de eius veritate dubitasse visus est.& Ioan.Bologner.*in cons.12.n.16.*qui alios refert.

Vndeci-

Universidad Carlos III de Madrid_Biblioteca

21 Vndecimus est casus, cùm debitor † sub iuramenti vinculo teneatur satisfacere, & fecit, creditorem illa pecunia egere, tunc absque alia interpellatione morosus est: ita multi affirmarunt, quos recenset Decius *in d. l. quod te. n. 2. dell. nume.* 1. 43. qui satisfacit argumentationibus Alexand. ibi, *numer.* 8. contrarium sententiis. Placuit & hæc communis opinio Gozad. *consil.* 37. *numero* 7. & *consil.* 17. *n.* 11. Crauet. *consil.* 64. *n.* 1. & Roland. à Valle *cons.* 57. *n.* 45. sic & Nemia. *cons.* 89. *n.* 10. Natta *cons.* 261. *n.* 20. *lib.* 1. Didac. Conarruvias *in d. l. quod te, lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 17. *illatione* 5. Rota Roman. *in decis.* 2. *n.* 8. *parte* 2. *in nouissime editis.* Riminald. iunior. *consil.* 89. *num.* 15. *lib.* 2. & Seraphino *de priuilegiis iurament. priuileg.* 47. *numer.* 1. Contra receptam hanc opinionem sentit M. Antonius Baueria *d. tract. De mora, parte* 1. *num.* 21. 22. & Plautius *in d. l. quod te, lib.* 4. *numer.* 24. 25. *si cert. pet.* qui & alios eiusdem opinionis recenseunt.

22 Duodecimus casus est, quom † contractus est vtrò citroque obligatorius, & vnus contrahentium ex latere suo impleuit: tunc alter in mora esse dicitur, absque alia interpellatione, vt probat *l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de actio. empt. & l. curabit. C. de actio. empt.* Alex. *d. l. quod te. nu.* 8. & ibi Plautius *in præfat. nu.* 9. *ff. si cert. pet.* a. Baueria *d. tractat. De mora, parte* 1. *num. decimonono*, omnes *in d. l. curabit.* Riminus *consil.* 46. *num.* 8. *lib.* 2. & Ioan. Baptista Lupus *in l. curabit. §.* 7. *nu.* 237. *C. de act. empti.*

23 Decimustertius casus † est in *l. vltim. §. præterea. i. C. de iure dot.* quum extraneus mulieri dotem promisit, elapso biennio morosus efficitur, absque alia interpellatione: ita notant omnes *in l. de diuisione. ff. solut. matrim.* Alexand. *d. l. quod te. num.* 8. Baueria *præcitato loco, numer.* 24. & Ruin. *consil.* 111. *n.* 3. *libro primo.*

24 Decimusquartus casus est † in *l. cum verò. §. apparet. ff. de fideicommiss. libr.* vbi fauore libertatis non est necessaria interpellatio. Hunc casum annotauit & Plautius *in d. l. quod te, lib.* 4. *num.* 22. Baueria *loco iam citato num.* 22. *in fine.*

25 Decimusquintus est casus, quando † promissio est geminata: nam & tunc non requiritur interpellatio: sic respondit Socinus sen. *in cons.* 133. *nu.* 15. & 16. *lib.* 1. quem secutus sum *in cons.* 94. *in* 2. *dubio. lib.* 10.

26 Decimussextus casus est, quando † promissio, continet factum successiuum, vt si quis promisit ædificare domum: hoc etiam casu necessariam non esse interpellationem respondit Natta *in cons.* 50. *numer.* 3. *libr.* 2. quem secutus est Riminald. iun. *in cons.* 89. *num.* 16. *lib.* 2. Verùm existimo casum hunc esse dubium, ex his quæ scripsi *in consil.* 131. *num.* 6. 7. & *numer.* 19. *libr.* 1.

27 Decimusseptimus casus est, quando † debitor specie debitam occidisset, vel alio modo res sua eripa amisisset, vt præstare eam amplius non posset: hoc etiam casu absque aliqua interpellatione commissa dicitur mora. *l. si seruum, de verb. obligation.* Bart. *in l. mora. ff. solut. matrimon.* & M. Antonius Baueria *in tracta. de mora, in* 1. *parte. nu.* 29. *vers. decimoquinto.*

Non prosequor hoc in loco casus illos, quando promissum fuit factum vel affirmatiuè vel negatiuè: nec illos etiã, quando testator vel lex mandat aliquid fieri, vel non fieri, an scilicet, & quando dicatur commissa mora sine interpellatione: de his enim agemus infrà *in casis* 492.

28 Secundus modus faciendæ † moræ, quæ ex persona dicitur, ille est, quum debitor à creditore interpellatur. Soleret ergo ex duobus modis interpellari debitor, extra iudicium, & in iudicio: extra iudicium: nullo dato libello, sine iudicis præsentia interpellatur, & hæc sufficit vt in mora constituatur, quemadmodum probat *l. mora. de vsur. l. Titia.* §. *vsuras, de legat.* 1. *l. qui Rome. §. coheredes.* & ibi latè Socinus, *n.* 3. *de verb. obligat.* & verè dubitationem non patitur. Sed dubitationis est, an iudex noster iudicare debeat, † moram esse factam vna sola interpellatione extraiudiciali. Et verè (mea & exterorum opinione) factam esse iudicabit: nam creberior & verior hæc est Doctorum sententia: siquidem eam probarunt glossi. & Bart. *in d. l. mora, in princip. de vsur.* idem Bart. *in l. Titia Seio. §. vsuras, de leg. secundo, & in l. qui Rome. §. coheredes. nu.* 5. & Aretin. *i. mora.* Ias. *num.* 9. & Alcia. *nu.* 21. *& in §. Seia, in fine.* & ibi partier Ial. *in fine. de verb. obligat.* hanc communem esse censuit Felin. *in cap. ex literis, numer.* 2. *de constit.* Tiraq. *tract. De retract. conseng. §.* 9. *gloss.* 3. *nu.* 23. Camillus Plautius *in l. quod te, in præfat. num.* 25. *ff. si cert. pet.* & eandem opinionem probarunt Chassan. *in commentar. ad consuet. Burgundiæ, rubr.* 4. §. 13. *nu.* 1. Dieguez *in repet. l. si ex legati causa, nu.* 15. *de verb. oblig.* Ioan. Saporta *tract. de mora, c.* 2. *nu.* 7. Stephan. Forcatulus *in tracta. de mora, in* 1. *part. num.* 1. Cuiac. *in comment. ad African. in l. cum pater familias.* 27. *ff. de vsuris,* & Anton. Pichardo *in d. disp. de mora, num.* 46. & 52. qui doctè & copiosè disserit: & rationibus ac argumentis Aemilij Ferreti & Corasij, qui contrariam opinionem secuti sunt, satisfacit: & verè probatur † *in d. l. mora, in prin.* duo inquit, si interpellatus opportunè: interpellatus semel intelligitur, posteaquam dispositio in primo actu verificatur, ex regula *l. bones.* §. *hoc sermone, de verbor. significat.* atque ita hanc considerationem fecit Plautius *præcitato loco, n.* 23. quamquam dubitatione non careat: cùm regula *d.* §. *hoc sermone*, cessetio legis dispositione (in qua nos versamur) *ex l. voluit.* §. *hæc vox. ff. de edicn.* vbi scribentes, & tradit clarissimè Tiraqqel. *d.* §. *hoc sermone, in* 9. *limitatione.* Qua interpretatione euitari etiam potest text. † *l. vlt. C. de iure emphys.* dum verbo singulari vtens, statuit, dominum per emphyteuæ denunciationem in mora constitui, non emendi rem emphyteuticam, & non impedendi distractionem, quam deinde is alteri facit. Euitari inquam, eadem interpretatione potest, vt scilicet in dispositione legis loquatur: ita declarat in specie Soc. sen. *in l. qui Rome.* §. *coheredes, de verbor. obligat.* Quocirca rectius probatur hæc sententia ea ratione, quod semel factus certior, non amplius est certificandus, *l.* 1. §. *vlt. ff. de actio. empt. e. s. eum qui certus, de reg. iur. in* 6. Cùm ergo debitor vna interpellatione iam certior sit factus, non amplius certificandus est. Nec repugnat, certum esse adhuc certificandum, cùm incitatoria esse debet admonitio, vt declarat Bart. *in d. l.* 1. §. *vlt. ff. de action. empt.* & cum eo Soc. iun. *in cons.* 4. *num.* 4. *lib.* 2. quia id procedit, cùm ab alio quàm ab ipso creditore iam facta fuit certificatio: ita declarat Alexan. *in l.* 1. §. *voluntatem. num.* 12. *ff. solut. matr.* Qua ea re intelligimus, veram non esse eorum sententiam, qui contra receptam hanc opinionem dixerunt, solam interpellationem extraiudicialem, moram non facere, sed duplicata saltem opus esse: in quâ quidem opinione fuit Aemilius Ferretus *in libello de mora*, quem refellit Plautius *in d. l. quod te, in præfatione, num.* 31. *Ferreti nomine suppresso. Hanc partem probauit Corasius d. lib.* 2. *Miscellaneis, cap.* 6. Horum argumentationes facili negotio diluuntur. Primò textus † *legis, mora, in fine principij. ff. de vsuris,* ibi [omissa debiti repetendi instantia:] quasi obiecodat, non sufficere, solam interpellationem, posteaquam iustè fuit esse requirit. Ego posthabitis aliorum interpretationibus, ita l'apiniani responsum intelligo: interpellationem vnam factam seruo debitoris non sufficere, cùm sui copiam debitor deinde facit: quoniam tunc noua interpellatione opus est, fieri enim potest, vt dominus illius interpellationis notitiam, ob serui negligentiam non habuerit: quare in mora verè non constituitur, si præsens interpellari adhuc potest. Nostram interpretationem adiuuat mirum in modum textus *legis, item veniunt.* §. *petitam, vers. sed ponamus denunciatum. ff. de petit. hæred.* & ibi glossi. citando *d. l. mora*, sic est vsa illum interpretari. Nec est verum quod Corasius & Plautius sentiunt, ibi etiam domino esse denunciatum, ex illis verbis forte, [cùm etiam si ipsi, inquit, domino denunciatum est] Iam sic ego interpretor, quod etiam si sufficiat semel personaliter ipsi domino denunciare, non tamen sufficere, si semel, mediante persona serui, denunciatur: inter duo hæc verè differentiam Papinianus ponit, & ideo in fine illorum verborum [denunciatum est] repetendum est affirmatiuè illud verbum, [sufficiat.] Confirmatur, quia si negatiuè vellemus legere, non sufficere semel domino esse denunciatum, quod deinde de seruo dicitur, esset sine probabili dubitatione. Cui enim esset dubium, quod si non sufficit semel ipsimet domino denunciare, non etiam sufficere, si esset domino mediante serui persona, denunciatum? Secundò Ferreti & Corasij opinionem non tutur † *l. si conuenerit. ff. de pign. actio.* cui iam respondit Bart. *in d. l. Titia.* §. *vsuras*, nempè conclusionem hanc nostram eo in casu limitaris: verùm non attulit Bart. limitationis rationem: eam ego esse opinor, quia ibi agitur, vt nò modò is pro credito, sed etiam furtiuè teneatur: erat enim pactus debitor cum creditore, de

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

non distrahendo rem pignori datam: quare vltra cautam credini, ad eum in mora constituendum, erat etiam constituendus in mora, vt à pacto de non distrahendo recedere liceret: non ergo vna sola interpellatio pro vtroque casu
37 sufficiebat. Tertiò, Ferreto & Corasio non suffragantur † *l. Æmilius Largianus, in princ. ff. de minor.* ibi, [denunciationibus vt pretium solueretur] quoniam animaduerti, ibi duos terminos fuisse solutioni assignatos, & in vtroque adiectum fuit pactum legis commissoriæ: ibi diffinitur, per secundam interpellationem esse recessum à pacto, cui ob primam interpellationem, atque ob illam moram locus factus fuerat, quemadmodum ita nostri interpretes sentiunt *in l. vinum*, ibi Ias. *num.* 17. & clarius Dec. *nu.* 14. & Rubeus *num.*
38 181. *ff. si cert. pet.* Quartò communi opinioni non aduersatur † *l. fin. mandato Tiry, §. ille illi, ff. mand.* quoniam ex facto, ita ibi casus euenerat: præterea ibi sola erat dubitatio, an morte illius, cui credita est pecunia, mandator esset liberatus: ac-
39 que ita de interpellatione nihil diffinitur. Quintò tex. † *l. qui Romæ, §. coheredes, de verborum oblig.* eos non adiuuat, cùm vt eo loci omnes animaduertunt, vno Socino excepto, ita ex facto acciderat casus: & inter cæteros ibi Alciat. *num.*
40 21. Socini considerationes euertit. Sextò, text. † *d. l. qui Romæ, §. Seia*, ibi [si non cessasset] quæ litera est in codice Florentino, vt testatur Anton. Augu. *d. 1. emendationum, cap. 1. propè finem*, & eam probat Corasius *d. lib. secundo Miscell. c. 6. nu. 9.* post Hasoandrum, etsi Alciatus *lib. 1. Disputat. c. 15.* legat [si antè cessasset] & verè in meo manuscripto legitur [si non cessasset] Innuit ergo Scæuola, interpellationem vnam non sufficere, sed assiduè interpellandum, seu offerendum esse, atque ita non cessandum, quod sanè frequentationem vno
41 solo in actu non videtur posse verificari. Ego opinor ad rem responsum illud non conferre: nam de oblatione quæ vsuras impedire solet, loquitur, qua in te cùm † vsuræ deberentur, non ex mora, sed ex conuentione, ad eas sistendas sola oblatio non sufficit, sed cum ipsa oblatione requiritur consignatio & depositorita probat *l. si creditori, d. accept. am. C. de vsuris*, & ita omnes sentiunt *in d. §. Seia*, ibi Ias. *nu.* 13. Alciatus *num.* 31. Neguſa *tract. de pigno. parte 1. membri 3. 5. part.* Boer. *q. 154. num.* 25. etsi Carol. Molin. *tract. de vsuris, num.* 296. à cæteris in hoc dissentiat. Nihil ergo ad interpellationem attinet. Vltimò ea ratione adducebatur Corasius, quòd mora multùm adfert præiudicij, & in multum præiudicialibus
42 † plures interpellationes requiruntur *d. 1. §. de inspiciendo, ff. de ventre inspic. l. 1. ff. de libel. dimissa. ca. 1. de supple. negligen. prælato.* Verum non satisfacit, quoniam satis potest ipse debitor tot moræ præiudicia euitare, posse aquàm monitus nosse quid agendum sibi est: quorsum iam certum, certum faceret *l. 1. ff. de date præleg.* Nec aduersantur relata iuris loca: nam text. *d.* † *§. de inspiciendo*, ideo pluret requirit denonciationes, quia pluries venter, antequam mulier pariat, inspiciendus est, ne status aliqua fiat: quæ quidem cùm fieri
43 possit pluries, ita assidua requiritur inspectio, text. *verò* † *l. prima, ff. de libellis dimisso.* requirit iteratas petitiones, quoniam sex opinata est, iudicem illum plurimis occupatum negotiis facilè obliuisci posse: quod omnes probant *in l. quod iussit, ff. de re iud.* sic *in c. 1. de supp. negligen. Præl.* habita
44 est ratio qualitatis personæ Episcopi. Non est pariter † vera tertia illa opinio Socin. *in l. qui Romæ, §. coheredes, num. 1. de verb. oblig.* dum distinguendo, conciliare videtur duas iam relatas opiniones: nam eam distinctionem rectè improbauit Alciatus *ibi, num.* 21.

Quarta etiam fuit opinio † Ludouici Charondæ *d. lib. 3. verisimil. iuris. c.* 10. qui opinatus est, vnam solam interpellationem sufficere quidem ad moram inchoandam, sed non ad perficiendam, quoniam aliquod temporis interuallum requiritur: & ideò instantia quæ requiritur, non alia ratione, inquit ille, requiritur, quam ne desistendo velle videatur, debitorem in mora non constitui, sed potiùs soluendi tempus ei prorogare: quæ sanè opinio vera non est. Aut enim voluit Charondas, post interpellationem instandum esse à creditore aliis interpellationibus, & tunc sentit ipse contra
45 communem, & malè, ex iam relatis: nil enim aliud est, † repetere debitum (quibus verbis ille vtitur) quam voce interpellare. Aut verò voluit, post interpellationem tempus esse concedendum, quo ille debitor solutionem parare possit, & tunc nil hic casus differt ab eo, qui vult statim solue-
re, sed ad pecunias parandas tempus requirit: iuxta *l. quod dicimus, de solut.* à communi itaque & vera Doctorum sententia recedendum non est. Expressa itaque extraiudicialis interpellatio debitorem in mora constituit. Hoc idem operatur illa tacita † interpellatio extraiudicialis, quæ fit per
46 diei appositionem: quoniam tunc dicimus, diem pro homine interpellare, *l. quoties in diem, cum seq. de verborum oblig. l. magnam. C. de contrah. & commit. stip.* omnes *in l. vinum*, ibi Alex. *nu.* 3. & Dec. *nu.* 9. *ff. si cert. pet.* Plautius *in d. l. quod te, in præfat. nu.* 16. scribit, hanc posse dici interpellationem hominis expressam, cùm ab initio, dum diem præstituit, interpellare dicatur: ab illo non multùm differit, imò solus † vnius diei lapsus moram facit, vt probat *d. l. magnam*, & 47
docè scribit Rober. Aurel. *lib. 2. sent. iuris, cap. 17.* & Charondas *d. lib. 3. verisimilium, c. 10. in fin.* imò & lapsus vnius horæ Dec. *in d. l. vinum, nu.* 9. & ibi Rubeus *nu.* 108. qui quatuor extensiones *ad d. l. magnam*, adfert, & eo loci refert casus aliquos, in quibus non procedit: illi addo Bauariam *tract. de mora, part. 2. n. 1.* qui & illud scribit, hac moram ipso iure cõmitti, quod verum non est: alia etiam tradunt Socin. *tract. fall. reg.* 90. qui artulit quatuor fallentias, *idem cons.* 109. *col. vlt. lib. 1. & cons.* 289. *col.* 14. *lib. 2.* Decius *cons.* 21. Paris. *cons.* 34. *nu.* 15. *lib. 1. casum notabilem.* Alciat. *respons.* 93. *nu.* 2. & apud Ias. & cæteros *in l. si ex legati causa, de verb. oblig.* Hæc de interpellatione extraiudiciali. Interpellari etiam solet debitor † iudicialiter, & in mora constituitur, *l. nemo rem suam,* 48
§. 1. de verb. oblig. l. nemo, de re iudic. vbi Doct. & *in l. qui sine,* vbi Doc. & Cagn. *de reg. iur.* Plautius *in d. l. quod te, in præfat. n.* 14-17. qui aliqua scribit. Hi satis, superque intelligere potest iudex quando mora facta sit: nec enim aliud ad eam cõmittẽdam requiritur, quidquid alij docuerint: nam etsi plura requiri nostri scribunt, vt apud Decium *in l. quod te, in l. lect. nu.* 2. & *in repet. nu.* 11. & ibi latiùs Plautius *in præfat. nu.* 17. *ff. cert. pet.* illa tamen ego prodesse intelligo ad excusationem: prudent ergo † iudex noster postea quàm intelliget, 49
moram esse commissam, intuebitur, an is debitor aliqua excusatione seipsum defendere possit: quam excusationem is debitor proponet, & probabit: sunt enim plures excusationis causæ: ergo non nullas paucis referam, cætera apud interpretes nostros legi poterunt.

Prima † est excusationis causa, cùm per debitorem non 50
stetit quominùs satisfaceret, *l. sed & si, ff. de vsuris*, vtputà, cùm rem in sua potestate non habet, nam tunc excusatur: ita tradunt omnes *in l. quod te, ex illo textu, ff. si cert. pet. at.* ibi Alex. *d. num.* 10. Decius *in reper. num.* 54. Ripa *num.* 38. Curt. iun. *nu.* 30. 39. & Plautius *in præfat. num.* 18. *quæ deinde multis modis declarat.*

Secunda † causa est, cùm debitor aliqua exceptione se-
ipsum tueri potest, *l. sciendum, de vsuris*, ideò rectè *in d. l. quod te, in fine*, scriptũ est, [sed etiam si aliqua iusta causa sit propter quam intelligero deberes, te dare oportere.] vbi ergo exceptione tutus est debitor, à mora se excusare poterit: atque ita re ipsa sentiunt omnes *in d. l. quod te.* & si hoc quod nos ad excusationem referimus, ipsi ad initiũ moræ faciendæ referre videantur: id quod per improprietatem quædam est, vt probant verba illa [videtur] toties reperita in *d. l. sciendum, & subsequentib. ff. de vsuris. Ab opinione hac nostra non dissentit Plautius in d. l. quod te, lib. 2. nu.* 90. 96.

Tertia est causa, cùm † soluere distulit, parando amicos, 51
quos adhibere voluit, vel rogando fideiussores, *d. l. sciẽdum.* nec enim hæc frustratio est creditoris.

Quarta causa, si iusta aliqua † causa morus ad iudicium pro- 53
uocauit: etsi enim deinde constet, eum iure non prouocasse, à mora tamen facta excusatur, *l. si quis solu. in prin. de vsur.*

Quinta est causa, † cùm hæres debitoris est, & ei fides nõ 54
fit de debito: est enim iusta ignorãtia apud eum, *l. qui in alterius, de reg. iur.* Ripa *in d. l. quod te, num.* 59.

Sexta causa, † cùm hæres creditoris non facta fide se hæ- 55
redem esse, interpellat debitorem, ita Ripa *d. l. quod te, n.* 58. Tiraq. *tract. le mort saisit le vif, part. 7. declarat. 2. num.* 1.

Septima † & nunc vltima causa est, cùm creditor, qui 56
cum procuratore sui debitoris contraxit, & debitorem principalem interpellat, non facta fide instrumenti contractus & copia ei dimissa, ita latè Ripa *d. l. quod te, numer.* 60. 61. Cætera ex industria, ne huc referre omnia velle videar, prætereo.

CASVS

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

CASVS CCXXI.

Architecto quod tempus ad domum ædificandam præstituatur.

SVMMARIA.

1 *Architectus, qui insulam ædificare promisit, & non ædificat, interesse soluit.*
2 *Iudicis arbitrio statuitur tempus Architecto ad insulam ædificandam si nullum est in promissione præstitutum.*
3 *Iudex quid observare debeat, cum tempus præstituere vult Architecto ad domum ædificandam.*

COoducie † artifex insulam ante diem certam ædificandam, quam si non ædificasset, promisit soluere quanti locatoris interesset: respondit Labeo *in l. insulam, §. in operis, ff. loca.* eateous obligatione contrahi, quatenus vir bonus de spatio tẗporis ẗstimasset: quia id actum apparet esse, vt eo spatio absolueretur, sine quo fieri non posset. Vir itaque bonus, hoc est, iudex † suo arbitrio non præstitutum à iure tempus hoc statuet: atque ita hunc casum iudici arbitrarium esse scriptum reliquit Afflict. *in c. 1. num. 21. versicem breuitas temporis, ex quib. caus. feud. amitt.* Suis ergo diligentia † iudex adhibitis architectis, artiumque peritis, à quibus instrui verè posit, tempus pro modo ædificij statuet.

CASVS CCXXII.

Vicini qui dicantur ratione domus, certi actus, personæ & locorum: & de huius disceptationis effectu plenè & diligenter explanatum.

SVMMARIA.

1 *Tutores si in loco haberi non possunt idonei, è loco vicino vocandi sunt.*
2 *Vicini loci incolæ ad minus accersendi sunt, cùm illius loci incolæ, quibus prius est demandatum, idonei non sunt.*
3 *Tributum, quod Principi præstari solet, vel illius Prouinciæ vel vicina Quæstori persoluendum esse.*
4 *Pauperes si in loco non extant, vt illis persoluatur legatum factum à testatore, è loco vicino vocandi sunt.*
5 *Vicinum homicidium perpetrasse, præsumitur in dubio.*
6 *Vicinum damnum dedisse viatori præsumitur.*
7 *Statutum Papiæ 66. in criminalibus, sub rubr. de Pœna communium terrarum territorij, declaratur.*
8 *Vicinum præsumi scire facta vicini.*
9 *Episcopus vbi in remotis agit, eius loco Vicarius ordinari confert.*
10 *Iudices è loco vicino vocandi sunt, cùm in loco non extant.*
11 *Doctores è loco vicino accersendi sunt, cùm in loco collegij, perfectus deest numerus ad Doctoris creationem.*
12 *Doctores loci vicini consulendi sunt, cùm nullus in loco extat.*
13 *Vicinus locus quis.*
14 *Vicinus ratione domus quis.*
15 *Vicinum dici, quantum vox exaudiri potest.*
16 *Iudicis arbitrio relinqui, an è loco vicino vox exaudiri possit.*
17 *Domus duæ vicinæ quæ.*
18 *Domus pars posterior non consideratur, vt alteri vicina dicatur.*
19 *Vicinus quis dicatur, vt teneatur emendare damnum ex dispositione legis, vel statuti.*
20 *Iudex quid observare debeat, vt cognoscat, an vicinus oppressum acclamantem exaudire potuerit.*
21 *Vicini qui dicantur respectu personæ.*
22 *Vicini testes qui.*
23 *Statutum, quod damnum emendetur à vicinis, non comprehendit pupillos & cæteros inhabiles.*
24 *Statutum Papiæ 66. in criminalibus, sub rubr. De pœna communium terrarum territorij, declaratur.*
25 *Vicini ratione ciuitatis vel oppidi qui dicantur.*
26 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ dicantur vicina oppida, vel ciuitates.*
27 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ dicantur vicina vel remota domicilia.*
28 *Vicini ratione prædiorum rusticorum.*

SVmma est vtilitas scire, quis locus vicinus, & per consequens quis remotus dicatur: nam si in ciuitate, ex qua pupillus oriundus est, desint qui idonei † administrandæ tutelæ vel curæ videantur, ex vicina ciuitate accersendi sunt, *l. Diuus. ff. de tutor. & curat. dat. ab his.* ita si minus certæ † regionis incolis iniunctum est, neque idonei reperiantur, ex proximis locis euocari debent, *l. cum manu archiorum. C. de nauicul. lib. 11.* Ita † tributum quod Principi penditur, Quæstori eius prouinciæ, aut proximæ præstandum est, *l. 1. C. de cano. larg. iu. lib. 10.* Itaque quod † pauperibus relictum est, si illius loci egeni non extant, vicinis erogandum est. Doct. *in l. si quis ad declinandam, de Episc. & cler.* Ita etiam dicimus, quòd vbi † ignoratur author facinoris, contra vicinum præsumitur, *l. dominus horreorum. ff. locati,* vbi Bart. idem *in l. si ita, §. vlt. ff. de fun. instrum.* Soc. Iun. *cons. 14. col. penult. lib. 3.* Grammat. *cons. 51. num. 4.* Marsilius *in praxi crimin. §. diligenter, num. 79.* Blancus *lib. vlt. num. 413. de quæst.* Follerius *in praxi crim. parte 2. num. 18.* & Tiraq. *de pœnis legum, causa 23. num. 10.* quo loci alia scribit, *& num. 11.* subiicit, hac ratione in multis Italiæ locis legibus municipalibus sancitum esse, † damnum viatoribus datum, esse à vicinis sarciendum, vtpotè quòd illi ipsi fuerint, qui dederint, vel sua culpa datum sit: quod sanè statutum extat Papiæ † *in crimina. 66. sub rub. De pœna communium terrarum territorij,* & si non vratur hoc verbo [vicinis] prouidet tamen vt damnũ emendetur, cùm in illo territorio datum est, relata ratione. Illud etiam accedit, præterea † vicinos scire, quæ in vicinia geruntur, *cap. quæsitum, cap. quanto,* vbi Doct. *de præsumpt.* omnes *in l. 1. ff. si cert. pet.* Tiraq. *d. causa 1. num. 1.* qui & alia adfert, quod facit & Corasius *tract. de iure ciuili in artem redigendo, part. vlt. cap. 16.* His accedit, quòd vbi † Episcopus in remotis, nõ autem in vicinis agit, illius loco eius Vicarius ordinare potest, *c. cum nullus, de tempo. ord. in 6.* Hue pertinet quod legitur *in cap. 1. & c. 1. 6. q. 4.* si prouinciæ iudices inter se differentiant, è vicina † prouincia euocandi alij sunt. Accedit, quòd vbi vnius collegij Doctores tot non extant, qui † Doctorem creare possint, alij è ciuitate & loco vicino cõuocari possunt: ita Doct. tradunt *in c. propositi, de probat.* quo loci & illud scribunt, vbi non extant in loco Doctores, qui super nata controuersia de iure interrogari possunt, esse adeundos vel vocandos vicinos: id quod tradit & Decius *in l. iuris ignorantia, 2. lect. nu. 23. C. de iuris & facti igno.* Ita dicimus, vicinos posse è vicinia expellere mercatores, & similes iohonestas personas: vt scripsi *supra casu 18. num. 10.*

Dubitari nunc contingit, quis locus hic † vicinus dicatur, & quis remotus: qua in re dicendum in primis est, esse spectandam locorum consuetudinem, vbi illa reperitur: ita tradit Bart. *in l. si tertius, ia prin. num. 1. ff. de aqua plu. arcend.* Bart. *in c. super Spec. de priuil.* & Fel. *in ea. quæst. on. num. 1. de præsump.* Ales. *cons. 52. nu. 7. lib. 1.* Vbi autem consuetudo deficit, plures casus sunt distinguendi.

Primus est, cùm agitur † de vicinis, ratione domus & habitationis, tunc vicinus dicitur, qui à vicino exaudiri potest, *l. 1. §. eodem tecto. & §. sed. ff. ad Sylla.* Signorol. *cons. 32. Qui dicantur, num. 1.* Iaré Tiraq. *de retract. in conseng. §. 1. gl. 9. nu. 21.* post multos, præterimi post Bart. *in l. si tertius, in prin. nu. 1. ff. de aqua plu. arcend.* qui subiicit, esse intelligendum, quantum † communis vox exaudiri potest: nec enim ratio habenda est vocis stentoreæ, vel multum tenuis: eutque temporis patiter magna ratio habenda, nempè an flarent venti, vel non, & qua ex parte: quæ sane omnia in † iudicis arbitrio, vtpotè in facto cõsistentia, posita esse censeo. Nos quotidie dicere solemus, vicinos eos, qui in vna eademque ciuitatis via habitant, quod intelligitur secundum vulgi opinionem: ita respondit Signorol. *cons. 32. qui dicantur, in fine,* qui inquit, hoc esse vtile admodum ad interpretationem statuti Mediolani: quo eorum est, quòd vicini litigantes possunt compelli ad compromittendum: ego etiam hoc procedere intelligo, modò via non sit longa admodum, & vnus in vno, alter in altero capite ipsius viæ habitaret: tunc vicini dici non possunt, quis enim dicere posset, duos esse vicinos sic Parauij, si vnus in capite viæ suburbij sanctæ Crucis, & alter in altero habitaret? de quantitate tamen distantiæ, iudici ego multum tribuo. Non etiam habenda erit ratio † vicinitatis domuum, si vna in vna via ianua habet, altera in altera, etiãsi ratione parietis non modò sint vicinæ, sed etiã contiguæ: ita Bart. *in l. 3. §. surdus ff. de aqua plu. arcend.* non enim considerari solet pars † posterior domus. Quamobrem scri-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

bunt Bald.Imol.& Roma.*in d.l. si tertius, in prin.* statuto disponenti, quòd offendens aliquem iuxta domum iralis, puniatur, &c. non esse locum, quando aliquis fuit offensus iuxta domum, sed à parte posteriori domus. Cæterùm quando eadem est ratio, siue habeat aditum anteriorem, siue posteriorem, idem dicendum est: sicuti quando agitur de meretricibus expellendis è vicinia, vt dixi suprà. Expelli suos possunt à vicinis etiam habentibus aditum posteriorem ad earum domum, si voces obscœnas vel actus impudicos videre possunt: cùm eadem sit ratio euitandæ turpitudinis & malæ exemplaritatis scripsi *in cons. 798. num. 17. lib. 8.*

29 Secundus casus est, cùm fit mentio de † vicinis ratione certi actus: vtputà, in casu illius statuti, quòd damnũ datum à vicinis emendetur: tunc vicini etiam illi omnes dicuntur, qui acclamantis vocem, ex eo loco commissi delicti audire possunt: ita Bart. *in d.l. si tertius, in princ. num. 1.* qui ob

30 id † consuluit iudici, vt hominem acclamantem in loco patrati facinoris esse iubeat, & is sit in locis qui vicini creduntur, vt audiat vocem illius, atque ita iudicet, illos esse vicinos vel non. Cùm enim ea ratione condirum sit statutum, vt exaudientes opem ferre possint oppressis, illi omnes dicuntur vicini, qui oppressi vocem exaudire potuerit: atque ita nulla erit differentia, siue proximi, siue remoti vicini sint, ita Alber. & Ias. *l. non solum, in prin. ff. de oper. noui nuncia.* Tiraq. *de retract. conseng. §. 1. gl. 9. n. 21. 26.* & cùm ratio sit ob exaudiendum, distantia atque ita etiã vicinitas cõsideratur, non ratione itineris, sed in aere. ita Alex. *cons. 55. num. 1. lib. 2.*

31 Tertius casus est, cùm fit mentio † vicinorum, respectu personæ: vputà, caueat constitutione Pontificia, quòd quis sit vsurarius, probetur testimonio vicinorum: hoc in casu loquit etiam Bart. *in d.l. si tertius, in prin. nu. 2.* vicinum dici, qui poi est ab illius ostio clamans audiri, *argu. l. mille passuũ, de verb. sign.* Ego verò opinor constitutionem hanc voluisse intelligere de omnib. illis vicinis, qui verisimiliter notã habent cõditionem personæ vsurarij, quemadmodum & eo in casu, quem subiicit Bart. si est statuto (vt Tuderti) cautum,

32 quòd is ciuis effectus intelligatur, qui probauit per † vicinos proximiores, se per decennium ciuitatẽ habitasse: nam etsi, secundùm Bar. intelligantur vicini magis proximi, attamen veriùs & rectiùs dicendum est intelligi de his, qui verisimiliter rei veritatem scire possunt: ita Bald. *in l. si vicinis, in fin. C. de nupt.* & Fel. *in c. quæsdam, num. 1. de præsump.* imò intelligi debet statutum loquit de vicinis idoneis ad ferẽdum testimonium: ita Bart. *in d.l. si tertius, in fi. in prin.* & Ias. *d.l. non solum, in prin. nu. 1. de oper. nouæ nunc.* quare pueri & similes non comprehenduntur, quemadmodum nec continentur

33 in illo statuto, † quod damnum à vicinis emendetur: nã hoc statutum non comprehendit pupillos, mulieres, & similes inhabiles ad auxilium oppressis ferendum: ita relati interpretes: quibus accedit Ang. *in l. si quis in grauiori. §. ignoscitur. ff. ad S.C. Syllæ.* Cutt. iun. *cons. 136. n. 10.* sic qui eo tempore aberant, cùm delictum fuit perpetratum: ita Dec. *cons. 64. col. 4.*

34 *in prin.* atque ita declarari potest † statutum illud Papiæ 32. *in criminalibus, de pœna communium terrarum.*

35 Quartus est casus, cùm agitur de † vicinis ratione locorum, vt ciuitatum, vicorum, & castrorum: quo in casu sunt opiniones: nã gl. *in l. 4. §. si iam vicinũ. ff. de damn. infect.* sensit, duas ciuitates vicinas esse, cùm solùm per centum milliaria inter se distant, quæ opinio tote nõ probatur. Altera fuit opinio gl. *in c. præsenti, ex textu illo, de prab. in 6.* vicina loca dici, quæ per duas dietas inter se distant: quæ sanè opinio illo tantùm casu, non in omnibus absolutè locum habet.

36 Tertia itaque & receptissima opinio est, † arbitrio iudicis relinqui, quis locus vicinus, & quis remotus dicatur: ita gl. *in c. fatiens, §. præsenti, de pœnis, in 6.* gl. *in c. cum nullus, in verb. remoti. de tempor. ord. in 6. in Clem. causam, in verbo, remoti, de elect.* vbi Card. & Imol. Archid. *in ca. quicunque, 16. q. 1.* Bart. *in d.l. 4. §. iam vicinum,* & ibi Ales. *in fin. ff. de dam. infect.* Bald. *in l. si vicinis, in fin. C. de nupt.* Alex. *cons. 57. nu. 6. lib. 3. & cons. 52. nu. 1. lib. 4.* Fel. *in c. quæsdam, nu. 1. & nu. 3. de præsumpt.* Tiraq. *in repet. l. si vnquam in verbo, omnia, vel partem. nu. 9. C. de reuoc. donat.* Mantua *in c. nonnulli, in fin.* post Cardinalẽ ibi, *de rescript.* Stephan. Lamber. *in Comment. ad statutum Mediol.* prohibens mulieres sine certa solen. contrahere: *in gl. 1. in verbo, in alien. nu. 109.* & Petrus Grego. *lib. 4. syntagm. ca. 24. nu. 4.* Sua ergo prudentia iudex secundùm supposita materiam iudicabit, loca esse vel remota, vel vicina. His accedit, quòd scriptum reliquit Astdict. *in c. 1. n. 43. versiste etiam habet arbitrium. ex quib. caus. feud. amit.* post Bald. *in l. accepiem, q. 11. de vsur.* esse in † iudicis arbitrio, 37 quòd creditoris domicilium mutatum, à primo multum distare dicatur, vt debitor qui tenebatur soluere in illo domicilio, non teneatur nunc ire ad nouum.

Quintus est casus, cùm agitur de † vicinis ratione prædiorum rusticorum, vt *in l. 4. §. ff. fin. regun.* ij dicuntur vicini, 38 quorum prædia sunt confinia, *d.l. 4. §. fin.* sunt autem confinia, cùm arbor vnius radices in prædio alterius agere potest. *l. adeò, §. in flumine, & §. vlt. ff. de acquir. rer. domin.* sensit Signorol. *d. cons. 32.* & hæc ea sermonis proprietate confinia, non vicina dicuntur, *d.l. 4. §. vlt.*

CASVS CCXXIII.

Quomodo augeri, vel minui debeat salarium pro modo aucti, vel diminuti laboris.

SVMMARIA.

1 *Causa modum formam illi præstare.*
2 *Legatum minui, causa diminuta ob quam fit.*
3 *Salarium seruitoris minui, diminuta patronorum parte.*
4 *Salarium quando minuatur Præfecto duorum Castrorum vno dimisso.*
5 *Prabenda vna quomodo inter duos ad eandem dignitatem assumptos diuidatur.*
6 *Salarium quod debetur iudici causarum ciuilium & criminalium, diuidi debet cum illo, qui deinde causis ciuilibus præpositus fuit.*
7 *Salarium pro modo aucti laboris augendum esse.*
8 *Officia duo qui in Ecclesia gerit, duo etiam salaria consequi debet.*
9 *Salarium institori debet duplicari duplicatis negotiis.*
10 *Fornarius qui pro certa summa promisit coquere panem pro familia, ea aucta non augetur salarium.*
11 *Salarii quomodo minui debeat pro modo diminuti laboris.*
12 *Iudici arbitrio relinqui quomodo pro diminuto labore minuatur etiam salarium.*

QVæ ob † causam fiunt, à modo ipsius causæ formam & determinationem recipiunt: rectè etenim respondit acutissimi ingenij vir Papinianus *in l. Seio, in prin. ff. de annuis leg.* † legatum emico, si pro negotiis trium filiorum testatoris interuenerit, minui, si duo ex illis decesserint, quoniam (inquit ille) tam labor, quàm pecuniæ diuisionem recipiunt, quo responso adductus eo loci docuit Bart. esse minuendum † salarium seruitoris, qui tribus scholasticis seruire promisit, & deindè eorum vnus recessit: & cum Bart. sensit Capoll. *in tract. de seruitutum vrbanorum prædiorum, cap. 50. de fornacum. 1.* ita sensit Cagnol. *in l. diem funeto, nu. 9.* & ibi Bolognet. *num. 47. ff. de offic. assess.* etsi ipse Cagnol. declaret, Bart. doctrinam non procedere, quando quantitas salarij est taxata, quia non diminuitur: ex quo per eum non stat, sed cogitatio pariter docuit Bald. *in l. binos. C. de aduo. diuersi. iudi.* si duobus † castris vnus præfit vicarius, cum annuo honorario centum coronatorum, & deindè dominus suos vicarios præponat, inquit Bald. illi primo esse minuendum salarium, & pro dimidia alteri assignandum. Idem is inquit, cùm ad vnam † præbendam duo auctoritate Apostolica assumuntur. Baldum secutus est Anton. Capic. Neapol. *decis. 87. num. 10.* qui refert in Concilio Neapolitano decisum fuisse, † salarium Capitanei, qui iurisdictioni ciuili & 6 criminali præerat, esse diuidendum cum altero Capitaneo iurisdictioni ciuili deindè præposito: ita econtrà dicere solemus, pro † modo aucti laboris esse etiam augendum salarium. Exempla adfert quamplura Fel. *in cap. cum olim, nu. 1. de re iudic.* duo prima sunt egregia. Primum, cùm aliquis duo habet † officia in Ecclesia, vtriusque salarium consequi debet. Alterum est ex responso Roman. *cons. 22. vise facto,* si institor † vnum habet salarium vnius negocij causa, si alteri 9 præponatur, duplicari debet: quod de eo qui duob. vnitis territoriis præpositus fuit, annotauit Castren. *in l. 3. ff. de offi. assess.* & Cagnol. *d.l. diem funeto, num. 19. eod. tit.* sed contrà vrgere videtur doctrina Capoll. *d. cap. 50. de furno.* post Abbatem *in cap. 4. de censibus,* quos sequitur Marsilius *sing. 134. in scis, in fine.* Si † fornarius promisit pro summa quatuor 10 coro

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

coronatorum coquere panem pro tota familia, ea aucta, nõ augeri salarium: verum satisfieri potest ex distinctione, quam fecit Capol. *d.c.10.num.11.* Hac in re itaque contingit dubitare, quomodò † minuendum est salarium pro modo diminuti laboris, vel econtrà. Bart. *d.l.Seio, in fin. prin. de annu. leg.* scriptum reliquit, esse in arbitrio † iudicis. Illius sententiam probauit Capi. *d.decis.27.n.10.* & Rebuffus *tract. de priuileg. scholarium, priuileg.12.nu.11.* Index ergo rectè interbitur quantitatem diminuti vel aucti laboris, euenit enim non semel, vt tantus insit labor duobus seruiendo, quà quatuor: & tantum vni officio, quam duobus, & econtrà.

CASVS CCXXIIII.

Euictio quando dicatur imminere, quomodo illa euitetur, & de dolo & fraude eam affectantis, declaratur.

SVMMARIA.

1 *Debitorum cautela, ne debitum soluant.*
2 *Euictionem imminere excipi potest.*
3 *Euictionē imminere cùm allegatur, fideiussore dato tollitur.*
4 *Euictionem cùm allegatur, imminere, authori denunciandum esse.*
5 *Euictionem imminere cùm allegatur, allegantis iuramentum deferri an per fraudem hoc alleges.*
6 *Euictionem imminere cùm allegatur, replicandum erit dolo & fraude excipientem vsum vt ei lis moueretur.*
7 *Iudicis arbitrio relinqui, quibus coniecturis dolus & fraus allegantis euictionem imminere, probari possit.*
8 *Iudicem fauorabilem habere in arbitrariis optimum esse.*
9 *Collusionem probari coniecturis.*

1 DEbitores † versuti & callidi, cùm fidem fallere exopiãt, ne fideiset tempore præfinito soluant creditoribus rei emptæ pretium, ea cautela vti solent: cùm solutionis tempus propè esse videnè, curant amici & interpositæ personæ nomine litem super re ab eis empta moueri, ita vt ob-
2 iicere creditori possint, euictionis † periculum imminere: atque ita cogi non posse pretium rei emptæ soluere, *l.ex his prædiis. & l.si post perfectam, C.de euictio.* (quãdo autem imminere dicatur euictio, late explicat Rota *in decis.281.quum*
3 *flatim referam.*) Hanc cautelam eludunt creditores † multis modis. vno, fideiussore præstito, vt scribunt omnes *in l.a diuo Pio.§.si post. vbi.* Ias. *n.1.de re iud.* Socin. *sen. consil.108. colum. pen. vers.2. de sponso. lib.1.* Neuit. *cons.31.n.15.16.* quanquã parum prosit fideiussio, cùm euidenter euictionis periculũ imminet, vt apud Iasonem *loco præcitato.* verùm perpetua nõ est huiusmodi defensio, quandoquidem non omnes fideiussionem, allamque cautionem præstare possunt.

4 Altero itaque modo cautela hæc euitatur, † vt denunciatus venditor suo authori pariter litem sibi motam denuciet, qui vbi soluẽdo est, euictionis periculum imminere non dicitur: ita fuit decisum in Cõsilio Neapolitano, referente Afflicto *decis.171.* idem ego dicerem, quando ipsemet venditor immediatus soluendo esset. Cuius sententiæ fuit & benè eruditus Gaspar Caballinus *in tract. de euict. §.1.n.49.* & accedit Rota Roman. *dec.281.n.40. parte secunda, in nouissimis.* verũ & huic defensioni locus semper non est, hominum inopia.

5 Tertius est modus, vt creditor † iusiurandum debitori deferat, vt iuret, an non per fraudem & malitiam curauerit ei litẽ moueri. ita Cur. sen. *in l.vnica, in fin. C.de probib. sequestr. pecu.* Soc. sen. *d.cons.108. col. pen. vers. secunda defensio, n.2.* & Rota *in d.decis.181.n.4.* verùm, vt illi aiunt, parum prodesse poterit cõsilium hoc, quoniam debitor ita pronus erit ad deierandum, quàs dmodò & iniquè litem moueri curauit. idem docuit Bal. *in d.l.si post perfectam.* qui dixit, hodie iuramenta hæc parui pendi. Ita etiam Catellianus Cotta *in suis memorab. in verbo, iuramentum*, probat. si tamen iuramentum hoc esset deferendum, ego suaderẽ potiùs deferẽdũ esse illi actori, vt iuret, an ab illo debitore requisitus litem moueri, nam is faciliùs rei veritatem iurabit, cùm tanti sua non interest.

Quartus tamen est defensionis modus, vt creditor alle-
6 ger, debitorem † suum per dolum & fraudem curasse ei litem moueri, ne pretium numeraret: quam sanè fraudem & 7 dolum coniecturis probare poterit. Omnia deindè † iudicis arbitrio erit, qui ex qualitate personarum, & actus, iudicare poterit, an dolo & fraude lis mota fuerit: ita Cur. sen. *in d.l.vnica. in fi. C.de sequestr. posses. & fruct.* qui ait, bonum esse in hoc † iudicem habere fauorabilem: quemadmodum & 8 in cæteris omnibus dubiis, & arbitrariis casibus: vt docuit Abbas *in c.1.num.15. de const.* Et illa Curtij sententia, quæ fuit Ang. & Imol. vt ipse refert, fuit recepta à Capolla *cons.134. multi, in fin.* & à Cassiodoro, *tit. de dolo & contu. decis.7.* Illud autem est annotandum quod scribit Imol. *l.2.§. stipulationum, de prator. stipu.* Iudicem nostrum facilè posse ex cõiecturis declarare collusionem hãc actoris & emptoris: vtputà, si emptor aliquando dixit, quòd haberet rem sine pretio, vel quid simile, *arg. l. Fulcinius, §.vlt. ff. quibus ex causis in possess. ear.* Et collusionẽ † cõiecturis probari afferunt Bald. 9 *in l.1. C.si omissa causa testam.* Castr. *in cons.179. in fi. lib.1.* Ioan. de Ana. *in c. audiuimus, col.1. de collus. detegend.* & Bellamera *conclus.614.* & clarè probat *l.qui autem, §.non simpliciter. ff. si quis omissa causa test.* & copiosè scripsit *in comment. de præsumpt. lib.5. præsumpt. 6.*

CASVS CCXXV.

Quibus casibus mala fides præsumatur, longa serie enarratum.

SVMMARIA.

1 *Præscriptionem ob malam fidem non currere.*
2 *Mala fides quomodo detegatur.*
3 *Iudicis arbitrio relinqui, quibus coniecturis mala fides probetur.*
4 *Mala fide possidet, qui titulo caret.*
5 *Mala fide possidet, qui spreta denũciatione ne emeret, emit.*
6 *Mala fide possidet, qui non seruatis solennitatibus emit.*
7 *Malam fidem præsumi ex titulo improbato.*
8 *Mala fides probatur, cùm probatur, possessorem scientisse rem esse alterius.*
9 *Mala fides probatur, probata fama vicinia, rem illam alterius esse.*
10 *Mala fides in eo præsumitur, qui post possessionem adeptam titulum habere procurauit.*
11 *Mala fides testibus extraiudicialibus probatur.*
12 *Mala fides præsumitur, cùm emptor non curauit videre mandatum procuratoris vendentis.*
13 *Mala fides præsumitur, qui dicitur ex priuilegio præscripta possidere.*
14 *Mala fides causatur etiam ex relatione tertij.*
15 *Mala fides præsumitur in eo, qui in re alienæ possessionem prætendit.*
16 *Mala fides præsumitur in emente à statim consumpturo.*
17 *Mala fides præsumitur in eo, qui de iure suo dubitauit, & ob id remedium aliquod quæsiuit.*
18 *Malam fidem in eo præsumi, qui adhibitis cautelis insolitis contraxit.*

CVm de vsucapionib. & præscriptionibus agimus, quærere diligenter solemus, an is præscribens, vel vsucapiẽs in bona, vel mala fide versetur? nam mala fides † in causa 1 hodie est, ne præscriptioni, vel vsucapioni locus fit, *c.vlt. de præscript. in 6.* qua de re suis in locis fusissimè interpretes scribunt. Dubitari itaque quotidie cõtingit, quomodo † ma- 2 la fides detegatur: & coniecturis detegi affirmarunt Bartol. *in l.Celsus, nu.18. de vsucap.* Bald. *in l.pannis. C.de euict.* Alex. *cons.187. num.8. lib.1. & cons.54. num.9. lib.6.* Alba *cons.28. num.3.* & ego ipse *in comment. de præsumpt. lib.3. præsumpt. 130.* quas sanè cõiecturas & indicia à † iudicis arbitrio pen- 3 dere clarè censuit Claud. Seyssellus *in repet. d. l. Celsus, numer.39.* quem ibi securus est Bald. *numer.128.* Ego obiteruaui malam fidem multis modis detegi: aliquos recensebo, cæteros diligenter ipse lector perquirat: nec enim is ego sum, qui præstare omnia possim.

Primò itaque † mala fides detegitur, cùm is possessor sine 4 titulo possidet *ex l.vlt. C.vnde vi.* ita Bart. *in d.l.Celsus, n.17.* & ibi latissimè Bald. *nu.105. de vsucap.* qua de re plura scripsimus *in tract. de recup. poss. remed.13. num.33.*

Secundò, quando iam ipsi † possessori fuit denunciatum, 5 ne rem illam emeret, quoniam vendentis non est, *l.si fundum. C.de rei vend.* ita Bart. *in d.l.Celsus, num.18.* & ibi Bald. *nu.110. qui nu.111.* subiicit intelligi, cùm denũciatio facta est ante emptionem, non postridem etiã respondit Crau. *cons.6.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca.

nu.76.& cons.261.in fin. & sufficit, si denunciatio hæc fiat ab eo qui rei custodiam habet. Afflict. *decis.369.n.10.* vel etiam à procuratore, cùm mandatum ostendit, Bal. *d.l.si fundum*, latissimè Tiraq. *de retractu conjung.§.16.gl.1.nu.1.* qui alios plures aliter sentientes refert, & eo loci plura alia hac de re attulit. Hæc tamen denunciatio parum prodest, cùm is venditor iamdiu possedisset: ita post Fel. scribit Afflict. *decis.178. num.11.* scripsi *in d.præsumpt.130.num.45.*

6 Tertiò mala fides detegitur, † quando is emptor ooo servatis iuris solemnitatibus contraxit, *l.quemadmodum, C. de agricol.& cens.lib.11.* & ibi Bart. qui clarè dixit, ex titulo im-

7 probato † malam fidem præsumit: idem affirmauit Capolla *tract. servitutum urban. prædio.c.10.num.2.* Felin *in c.si diligenti, nu.5.* & ibi latè Paris. *nu.16.* qui aliquibus modis declarat, *de præscript.* quibus addo Bald. *cons.317. Quæro quidam nobiles, propi med.lib.1.* Calca: *cons.25.num.13.* Ial. *in §.item si quis in fraudem, num.45. Inst. de act.* qui dixit, hanc præsumptionem esse iuris, & de iure, & ob id non admittere probationem contrariam: idem respondit Soc. iun. *cons.69.num.45.lib.1.* Boer. *q.1.num.54.* & Neuis. *cons.85.nu.14.* & ego ipse latiùs declaraui *in d.præsumpt.130.num.33.*

8 Quartò detegitur † mala fides, probando, possessorem hunc coram aliquibus dixisse, se scire rem illam alterius esse: ita Bart. *in d.l.Celsus, num.18.* & ibi Bald. *nu.118. de vsucap.* Ang. *in l.cum qui, §. Publiciana, ff. de Publ. in rem actio.* Capolla *d.c.10.num.1.* Alex. *cons.187.num.8.lib.2.* Fel. *d.c.si diligenti, num.5. de præscript.* Nec refert, an confessio hæc parte absente, vel præsente facta sit: ita docuit & rectè Bald. *in d.l.Celsus, num.150.* vt apud eum, & dixi *in d.præsumpt.130. num.46.*

9 Quintò, si † fama erat in vicinia, rem illam alterius, quam venditoris esse: tunc in mala fide creditur esse, qui eam emit: ita Bart. *in d.l.Celsus, num.18.* & ibi latissimè Bald. *num.122.* Capolla *d.c.10.num.2.* Socin. *sen. cons.1.in fin.lib.1.* Afflictus *decis.369.num.9.* & Soc. iun. *cons.69.num.11.lib.1.*

10 Sextò, ex eo quit † malæ fidei possessor præsumitur, quòd posteaquàm possidere cœpit, procurauit titulum habere: ita Bald. *in l.quoties, C. de rei vend.* Capolla *d.c.10.nu.1.* Fel. *d.c.si diligenti, de præscript.* Alex. *cons.191.nu.1.lib.1.* & Balb. *in d.l.Celsus, num.112. in fin. de vsucap.*

11 Septimò † ex testimonio testium etiam extra iudicium mala fides detegitur: Bald. *in c.1.§.si duo, de pace tenen.* Fel. *in d.c.si diligenti, num.1. de præscrip.* imò vnius testimonio malam fidem probari Alexan. respondit *cons.14.num.9.lib.6.* & Alba. *cons.28.num.1.*

12 Octauò † mala fides ex eo præsumitur & detegitur, cùm is possessor acquirendo non curauit videre mandatum procuratorit, nomine sui domini vendentis: nam si postea reperitur mandatū minùs validum, vel nullū, in mala fide is præsumitur: ita Bart. docuit *in l.qui fundū, §. vlt. & in l.vlt. ff. de vsucap. pro empto.* Fel. *in d.c.si diligenti, num.5.* & Balb. *in d.l. Celsus, nu.111. & in tract. præscr. in 2.part.1.part.princip.q.18.* præsertim, si colluso aliqua potest inter hunc acquirentem & procuratorem probari. Abb. *d.c.si diligenti, n.21. in fin. de præscr.* quod verò esse intelligunt, nisi is emptor fide dignis personis credidisset, hunc procuratorem mandatum idoneum habere: quod respondit & Ruin. *cons.68.nu.12.lib.1.*

13 Nonò † mala fides in eo conijcitur, qui se ex priuilegio possidere, & illud priuilegium præscriptisse contendit: ita Bald. *in l.solennibus, C. de rei vend.* Fel. *d.c.si diligenti, num.5.* & Balbus *in d.l.Celsus, num.113.*

14 Decimò, ex sola relatione tertij in † mala fide possessor redditur: ita gl. notab. *in l.si cum dilium, §. si cum poterit, de euict.* Fel. *d.c.si diligenti num.1. vers. ad de etiam.*

15 Vndecimò in † mala fide is creditur, qui in re aliena possessionem prætēdit, cùm rem alienam esse scit, vel scire debet, vel lege communi, vel municipali: ita tradit Balb. *in d.l. Celsus, num.127. de vsucap.* post Bald. quem eiscit *in l.post sententiam col.pen. C. de sent. & interloc. omn. iud.*

16 Duodecimò † in mala fide is creditur qui à consumptuoso statim emit: vt in eo qui emit à prodigo, vel à luxurioso: ita Bart. *in l.si quis cum sciret, de vsucap. pro emptore.* latè Abbas *d.c.si diligenti, num.26.* & ibi Paris. *nu.30.31.* qui & de eo qui ab aleatore emit, loquuntur.

17 Decimoterciò † in mala fide is creditur, qui dubitauit de iure suo, & ob id quæsiuit remedium aliquod: ita respondit Soc. iun. *cons.69.nu.53.lib.11* quod ego intelligo, cùm vehementes essent hæc dubitatio, quæ ad malam fidem inclinaret: ita Paris. *cons.10.nu.10.lib.2.* alias enim dubitatio potius in bona, qui in mala fide creditur: gl. *in d.c.si diligenti, & in c.vlt. de præscr.* latè Balb. *tract. præscr. 1.partic.9.part.princ.q.2.* qui tamen sensit, dubitationē impedire initiū præscribendi, cœptam tamen nō: & hanc esse cōmunem Doct. resolutionem. scribit Didac. *in possessor, parte 2.§.7.nu.3. de reg. iur. in 6.*

Decimoquartò ac vltimò, † mala fides in eo præsumitur, 18 qui cōtraxit insolitis cautelis adhibitis: nam is in dolo præsumitur, ita gl. *in l.si quis sub conditione ff. de condit. insti.* latissimè Ias. *in l.cesta.nu.14. C. de testa.* Capolla *tract. de simula. contract. præsump.9.* Ias. *cons.170.nu.vlt.lib.1.* Dec. *cons.399.n.8. & cons.418.nu.23.* Soc. iun. *cons.77.nu.17.lib.1.* Curt. iun. *cons. 137.nu.9.* Craver. *cons.28.num.1. & cons.46.num.19.* Cæteros sciens prætereo. Et his liber iudex noster, quomodo suum arbitrium moderari possit.

CASVS CCXXVI.

Deformitas quæ impediat promoueri ad sacros ordines, quid lege antiqua sancitū, quid hodie malo vsu obseruetur, explanatum.

SVMMARIA.

1 *Corpore vitiati, in Ecclesia seruire non debent.*
2 *Corporis deformitas, animi deformitatem ostendit.*
3 *Leuitici locus cap.21.*
4 *Cæcos, claudos & his similes in Ecclesia seruire non posse.*
5 *Deformis malus præsumitur.*
6 *Deformes hodie à sacerdotiis non arceri, sed illis præponi.*
7 *Iudicis arbitrio relinquit, quæ deformitas impediat promoueri ad sacros ordines, & num.9. & 14.*
8 *Vitium modicum in corpore quod sit, ne deformis arceatur à seruitio Ecclesiæ, & num.13. quod relinquitur arbitrio Episcopi, num.9. & 14.*
10 *B. Gregorij Episcopi Turonensis historia.*
11 *Alphonsi Ricci nobilis Mediolan. facetum dictum.*
12 *Nicephori Callixti locus relatus.*

Rectè profectò & magna ratione, non modo à lege antiqua, & beatissimis Saluatoris nostri Apostolis: sed & ab illorum successoribus constitutum est, ne in Ecclesia Domini seruiant † corpore vitiati & deformati. Cuius sanè cōstitutionis rationes sunt, vel quòd diuinis ministeriis tractandis impotentes aliquando sint, vel quòd malus † corporis habitus, malam animi mentem præ se ferat. Legitur † Leuitici *cap.21.* Dominum ad Mosem dixisse: [Homo de semine tuo per familias, qui habuerit maculam, nō offerat panes Deo suo, nec accedet ad ministerium eius: si † cæcus fuerit, 4 si claudus, si paruo, vel grandi, vel torto naso: si fracto pede, si mancus, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si iugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel herniosus:] quæ verba sanctè & doctè exponit Gregor. *in eius pastoralis*, quemadmodum relatum est *in c. hinc etenim, 49. dist.* Ratio illius antiquę legis creditur (vt dixi) quoniā corporis deformitas animi deformitatē declarat: ita Abb. *in c. quia diuersitatem primo notab. de concess. prab.* fieri etiā nō potest, vt qui omninò deformis est, bonus sit: quod infinitis propè bonorū 5 auctorū auctoritatib. cōprobauit Tiraq. *tract. de leg. connub. l.2.n.47.48.49.2* quo multa illius nomine suppresso, subtraxit Pete. Placa *lib.1. Epito. delict. c.15. num.4.* quibus accedunt eruditus Iureconf. Hiero. Maggius *lib.4. Miscell. c.4.* Corasius *tract. de Sacerdotiis, part.1.c.6.* & nouē alia ad rē multa scribit Ignatius Lopez *in addition. ad pract. crim.* Bernard. Diaz. *c.21.* Hodie tantal deformitatis ratio non habetur: non enim 6 claudi, non fracti pedes, non qui torto, vel grandi, vel paruo naso sunt, non gibbi, non lippi à sacerdotiis arcentur: imo quod summopere detestandū est, solent hodie impij patres, quos habent inutiles filios Ecclesiæ offerre: cōtra quos acriter inuehitur D. Hiero. *ad Fabiolam, de vestis sacerdotali.* Illa itaq; sola deformitas hodie repellit à sacerdotiis homines, quæ sacra ministeria tractare impedit, vt si cæcus sit, si mancus, vel quid simile patiatur: nā modicū vitium & deformitas non repellit. *c.1. de corpore vitio.* quo loci glossi declarans quod modicū vitiū dicatur, inquit † iudicis arbitrio relinquit: 7 quā opinionē ibi probarunt Butr. & Card. quos omā seruatus est Placa *d.c.15.n.4.* necnon & Coras. *d.tract. de sacerdotiis, par.3.c.6.n.5.* his accedit Alber. Trot. *de vero & perfecto cla-*

ruco,

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

rico.li.2.c.17. & Petrus de Baisio, *in tract. de electi. part.2.c.29.* n.3. Ignatius Lopez *in addit. ad practic. criminalem Bermudi Diaz. ca.17.n.8.* Prudens autem iudex, modicum vitium iudicabit, vt si careret vno digito, ita tamen quod administrare & celebrare non impediatur: vt *in c.3. de corpore vitiat.* vel si maculam habet in oculo, *c. alla sit.* vel si vngula pollicis careret, cùm tamen fortis ita est in pollice, vt sagittare possit. *c. eodem illo tit.* & his in locis scribunt Doctores. Et prædicta accedit Abbas *in c.2. in fi. de corp. vitiat.* qui dixit, Episcopi arbitrium versari in dispensandis his vitiatis corpore: & Abbatem secutus est Maiolus *in tract. de irregularitate, lib.1. cap.13. nu.4.* qui affirmant, posse dispensari cum illo, qui sex digitos vna in manu vel vno in pede habet: cùm hic non dicatur monstrosus, sicuti etiam dicemus infrà *in casu 491. ad fin. propè.* Et subiungit Maiolus *in d. cap.13. n.5.* ad sacerdotium promoueri posse eum, qui proceritas est corpore, nisi immodica sit proceritas: quę & qualis sit, ipsemet declarat. Eodem etiam in cap.13. *n.7. vers. ad eandem quoque rem.* adiungit idem Maiolus, nimiam corporis breuitatem impedimẽto esse, ne promoueantur: cùm soleant ij valde deformes & ridiculi ludibrio esse, licet multi vtiq; sint, qui magno pollebant ingenio: qualis fuit Gregorius Turonensis Episcopus, sanctitate virtutęque illustris, quem Romæ, quò aliquando iuerat, omnes ferè, ob pusillã staturam parui pendebant: quin & ipse summus Pontifex Gregorius, huius nominis primus, miratus est, quomodo vir tam breui corpore in Episcopũ fuisset promotus, cui ille vrbanè respondit: [ipse Deus fecit nos, & non ipsi nos.] ita Maiolus *ex Beleth.c.* 121. quẖ autorem citat. Ego in ipsius Gregorij vita impressa in Francorum historia, ita scriptum legi, [cùm igitur sacra Apostolorum limina expetisset, magna cum reuerẽtia sanctus eum Papa excepit, quem ob beati Petri confessionem introducens, à latere constitit, præstolans quo assurgeret. Interim autem, vt erat ingenio profundissimus, secretam Dei dispẽsationem admirans cõsiderabat in huiusmodi homine, (erat enim statura breuis) tantam gratiam cælitus profluxisse, quod ille diuinitus persentiens, & ab oratione surgens, placidoque, vt erat vultu ad Papam respiciens: [Dominus, inquit, fecit nos & non ipsi nos: idem in paruis qui & in magnis.] cumque id suæ cogitationi sanctus Papa responderi cognosceret, ipse sua deprehensione gauisus, gratiam quam in Gregorio mirabatur, in magna veneratione deinceps habere cœpit, sedemque Turonicam ambiuit.] hęc ille, clarui hic demum multis miraculis, quem admodũ tellatur Nicephorus Callixtus *libr. 6. historiæ ecclesiasticæ, cap.* 17. quapropter vita sanctus inter sanctos relatus, die festus ab ecclesia præscriptus fuit X V. kalen. Decemb. suis nomine diui Gregorij Taumaturgensis episcopi. Est etiam memoriæ proditum à Ioan. Andr. *in proœmio sexti, in gl. verbi, à multis, quẖ & Maiolus præcitato in loco commemorat.* sub Bonifacio octauo Pontifice Max. vixisse Ioannem Mariã Castrilium Bononiensem mansionarium adeò breuis staturæ hominem, vt cùm stans verba faceret coram ipso Pontifice, genuflexus putaretur, & ab Episcopo Portuensi Aquasparta ioci gratia ouncupatus sit, Zacharus alter. Nostra ætate contigit quid festiuius Alphonso Riccio nobili Mediolanensi (Camera Apostolicæ Camerlenghi vulgo appellãtur) hic cum coram summo Pontifice staret, crederetur pariter genuflexus, iussus est ab ipso Pontifice surgere, respondit ille, Beatissime Pater, non sum plus: quo responso non modò astantibus ingentem mouit risum, sed & ipsi Pontifici: hiscque factum est, vt nunc hac in vrbe, si fortè contingit nobis breuis statura hominem cernere, dicere solemus, [Domine non est plus.] De duobus, altero ingentis, altero breuis admodum staturæ hominibus, egregiè Nicephorus Callixtus *lib.12. historiæ ecclesiasticæ cap.37.* his scribit verbis, [Eodem etiam tempore duo hominum corpora visa sunt, alterum quidem in Syria, supra humanam naturam magnitudinem excedens: alterum verò in Aegypto, infra incredibilem staturæ breuitatem consistens, Syros in longitudinem cubitorum quinque & vnius palmi excreuerat, quamuis pedes eius reliqui corporis magnitudini proportione non respondeant, introrsum enim intorti & vari erant, homini nomen erat Antonio. Talem ætate quoque nostra ipse vidi, pro monstro habitum, quem breuis admodum staturæ mulier in lucem protulit. Aegyptius autem tam breuis fuit, vt perdici persimilis esset: neque ingratum erat spectaculum, si cum illo in globo (hominum scilicet) conuertaretur, & ad contentionem cacitatis colludere coporro, quod mirabile dictu est, prudentia inerat, qualis hominis formosè competit: quippè cui corporis cadita, ea de re nihil adempsisset, vox à musis non abhorrebat, sermo mentis generositatem spectandam exhibebat. vterque eodem illo tempore vigens non statim vitam finiuit: maximus enim viginti expleuit annos, minimus autem non multum ab eis abfuit.] hæc Nicephorus. Neuter horũ iure potuisset ad sacros ordines promoueri. Alia quoque sunt corporis vitia, quæ aliquando impediunt aliquem ad sacros ordines promoueri: quem admodũ pedum claudicatio, si magna est & deformis quæ risum hominibus mouere posset, promouendus non est: si verò modica, nullum præstabit impedimentum. Porrò quæ magna, & quæ modica dicatur hęc claudicatio, iure definitum non est, & ob id arbitrio Episcopi relinquitur. ita Abbas *in d. cap. 2. in fi. de corpore vitiat.* quem secutus est Maiolus *in d. lib.1. de irregularitate. cap.18. nu.3. versic. in istis tamen.* qui *cap.19. nu.1.* subiungit, idem de gibbosis dicendum esse.

CASVS CCXXVII.

Appellatio quandò ad sedem Apostolicam deuoluatur, de tempore commodæ denunciationis: Pedemontium, Papiæ, Mediolani, & Brixiæ municipales aliquot declaratæ.

SVMMARIA.

1 *Appellatio ab electione, quãdo deuoluatur ad sedem Apostolicam.*
2 *Denunciari commodè appellationem potuisse appellato, quando dicatur.*
3 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando commodè potuisse denunciari appellato appellato.*
4 *Constitutiones nouæ Pedemontium, titulo, Della introduttione delle appellationi, ibi, & intimata, o sia notificata, declaratur.*
5 *Statutum Papiæ primum in ciuilibus, versi. Quod à sententia lata, declaratur.*
6 *Statutum Papiæ 10. in ciuilibus, sub tub. De citationibus fiendis, declaratur.*
7 *Constitutio noua Mediolani sub rub. de iudicij. §. vbi contingat, declaratur.*
8 *Statutum Brixiæ primum in ciuilibus, declaratur.*

Clemens Quintus Pontifex Max. statuit *in clem. causam, de elect.* appellationis causam ab electione interpositam, tunc deuolui ad sedem Apostolicã, cùm intra mensem aduersario denunciata fuitam si non intra mensem, saltem paulò post, quàm primum commodè denunciari potuit. Ambigitur itaque quomodo illud [commodè] intelligatur. Gl. *in d. de causam, in verbo, commodè.* hoc iudicis arbitrio relinqui testatur. id quod eo loci confirmauit Cardinal. *qu.20.* quem secutus est Marsi. *in l. quæstionis. num.51. de quæst.* Sentiunt itaque hoc tempus esse arbitrariumnam interdũ euenit, vt intra mensem denunciari non possit. Finge, vt inquit Cardinalis, appellantem distare à curia, in qua appellatus, qui in regione procuratorem non dimisit, commoratur per 40. dies, tunc non arctabitur appellans intra mensem denunciare, sed tempus erit arbitrarium quam primùm commodè poterit, mense tamen ipso computato. Ex quibus infertur declaratio ad nouas constitutiones Pedemontium *in tit. Delle introduttione delle appellationi, ibi, & intimata, o sia notificata alla parte.* dũ eorum præstituti sunt dies viginti ad appellationem coram primis iudicibus introducendam, & mensis coram Senatu: facta etiam notificatione aduersario appellato, recipit interpretationem cõstitutio, si commodè fieri potuit: quoniã si appellatus in remotis regionibus ageret, iudicis arbitrio habenda erit ratio ipsius temporis. Sic declaratur statutum Papiæ *primum in ciuilib. in vers. quod à sententia lata possit infra quatuor dies appellari.* dum statuit, die sequenti post interpositam appellationem, esse denunciandum appellato, vel personaliter, vel ad domum: si is

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

appellatus domum non haberet, & multum abesset. Ex hac iuris communis dispositione esset tempus iudicis arbitrio
6 statuendum, & denunciandum: & quamquam ex statuto in ciuilibus decimo, *sub rub. de citationibus fiendis de ciuilibus, & statuto seq.* data sit forma citationum, etiam eorũ qui absunt: attamen si absentis nomine aliquis compareat, & absentiam alleget, terminus ad certiorandum datur, quod sanè tempus erit vnius diei pro singulis viginti miliaribus; & si ignoretur quo in loco absès sit, arbitrio iudicis relinquitur,
7 ita ex nouis † constitutionibus Mediolani cautum est, *sub rub. de iudicij. §. vbi contingat.* ad eorũ interpretationem, alias suo loco suprà diximus. Sic dicendum est cæteris in locis, in quibus data est forma citandi absentes, vt putà ad
8 arengheriam, quemadmodum † etiam Brixiæ, ex eius statuto primo in ciuilibus, intelligitur nisi quis absentis nomine compareat, & absentiam alleget, perhuc terminus ad certiorandum illum absentem, terminus assignatur, vt suprà. atque ita deinde non obseruatur terminus statuti.

CASVS CCXXVIII.

Impensam quis persoluat, cùm iuramentum vel interrogatoria absenti transmittuntur: plura similia egregiè congesta atque declarata.

SVMMARIA.

1 *Iuramentum quomodo absenti transmittatur.*
2 *Iuramentum absenti cuius expensis transmittatur.*
3 *Interrogatoria absenti cuius expensis mittantur.*
4 *Iuramentum sibi deferri petens, suis impensis ei mittitur.*
5 *Actus est explicandus impensis illius qui explicari illũ petit.*
6 *Custodiam sibi dari petens, eam alere debet.*
7 *Remitti se coram Rege, quem appellauit, petens suis expensis remittitur.*
8 *Clericus petens se remitti coram ordinario suo, suis expensis remittendus est.*
9 *Carceratus remittendus sub custodia, soluis custodia impensam.*
10 *Iuramentum calumniæ expensis absentis transmitti.*
11 *Positiones expensis respondere debentis ei absenti mittũtur.*
12 *Personis egregijs cũ iuramentum, vel positiones domi transmittuntur, eorum impensis transmitti.*
13 *Appellationis denunciationem fieri impensis eam petentis.*
14 *Litera appellationis dimissoria, petentis ea impensis concedunturi.*
15 *Libelli copia cuius impensis reo transmittatur.*
16 *Papiæ quid obseruetur, cum libellus reo transmittitur.*
17 *Custodiam esse alendã ab eo, qui pro sua defensione eã petit.*
18 *Rationes cum reuidendæ sunt, impensis petentis eas reuideri esse reuidendas.*
19 *Pedemontana obseruatio, cum serenissi. Sabaudiæ Dux voluit rationes ciuitatum & oppidorum reuideri.*
20 *Balthasar Rauoyra, serenissimi ducis Sabaudiæ à secretis consiliarius laudatur.*
21 *Iuramentum oblatum à præsente absenti afferentis impensa transmittendum esse.*
22 *Consultori cum causa transmittitur ex forma statuti, eius impensa transmittatur.*
23 *Episcopus petens sibi remitti clericum suæ ditionis, Episcopi impensis remitti debet.*
24 *Iuramentum, cum ab vtroque transmitti petitur, vtriusque impensis transmittitur.*
25 *Consultori cum causa ex suo officio iudex transmittit, communi litigantium impensa transmittit.*
26 *Persona egregia cum examinanda est communi impensa litigantium, interrogator ad illius domum transmittitur.*
27 *Iudicis arbitrio relinqui, cuius impensis interrogatur ad egregiam personam examinandam transmittendas est.*

1 ABsenti aliquando † iuramẽtum deferitur, illique vt iuret, iuramenti forma transmittitur. *l. pen. §. his de præsentibus. C. de reb. cred. & iureiurand.* & cùm iam dubitatum
2 fuisset † cuius impensis illud iusiurandum trãsmittendum esset, statuit Iustinianus *in d. §. his de præsentibus.* esse sub arbitrio iudicis, & ibi Bart. *n. 4.* annotauit, Alex. *l. ad personas egregias n. 4. de iureiurand.* Boer. *q. 303. n. 5. propè medium.* qua constitutione adductus idem in † interrogatoriis, quæ 3
absenti vt respondeat, transmittuntur, esse obtinendum scribit Petrus Vanderaous *in Enchiridio iuris lib. 2. cap. 20. in fin.* Ego hac in re casus aliquot soleo considerare, quibus mea quidem sententia recte suum hoc arbitrium moderari poterit. Primus est, cùm is qui abest, petit sibi vel aduersario † iu- 4
ramentum deferri: & is suus aduersarius petenti refert, eunc ipsius absentis expensis iusiurandum transmitti debet. Ratio est, quoniam expensis illius explicandus est † actus, qui ex- 5
plicari illum petit. *l. cùm sæpè. C. de erogat. mil. annon.* qua est cautum, † custodiam alicui adhibitam esse illius impensis 6
alendam, cùm sua causa adhibita sit. quã constitutione addocti, ita in casu nostro senserunt Baldus & Salicetus *in d. §. his de præsentibus.* quo loci Baldus illud diffinit, quòd cũ quis Regem appellasset, petiisset que se ad illum † remitti, 7
esset que sub custodia remittendus, illius potentis impensis remittendum fuisse. Sic in † clerico petente se remiti coram 8
suo iudice, vt clerici impensis remitti debeat, affirmauit Bald. & posteum Card. Alex. *in c. 1. §. si iudex, de pace tenen. in vsib. feud.* idem Bald. & Salic. *in l. eos. C. de appella.* Boerius 9
q. 30. n. 1. 12. qui in † carcerato sub custodia remittendo loquuntur, vt remittatur expensis ipsius potentis, atque ita decisum fuit in Capella Tolosana, vt refert Austerius *in annota. ad Capelli Tolosanam, q. 100. & q. 274.* his accedit text. *in l. 2. §. defendi. ff. ex quibus causis in possess. eatur.* & ibi annotauit Battolus, † iuramentum calumniæ expensis absentis to cuius causa transmittitur, esse præstandum, ita etiam cùm † ri positionibus respondendum est: quod † verum etiam esse in- 12
telligo, quando is absens esset persona egregia, & in dignitate constituta, quæ non posset cogi personaliter esse in iudicio, sed esset iusiurandum domum transmittendum, iuxta *l. ad personas egregias. ff. de iureiur.* adhuc illius impensis transmittendum esse: ita decidit Capella Tolosana, *d. q. 100.* reiecta opin. specul. *in tit. de iuramento calum. §. resp. n.* & recte, quoniam illius dignitas & nobilitas nõ debet alteri detrimento esse, ipsa tamen Capella Tolosana, *qu. 274.* visa est eum Speculatore tenire. Huc accedit quod docuit Card. *in clemen. causam. q. 12. de elect.* † appellationis denunciationẽ, 13
quæ instante appellante fit appellato absenti, expẽsis appellantis fieri. illum secutus est Boerius, *d. q. 303. nu. 6.* qui *nu. 8.* subiecit post Bal. *in l. eos. §. Apostolos. C. de appell.* † apostolos, 14
seu literas dimissorias appellationis esse concedẽdas expẽsis appellantis, ita copia libelli, quæ expensis actoris concedatur eius aduersario. ita tradit Specul. *in tit. de libelli obla. in verbo, actoris.* glo. *in d. clem. causam, de elect.* Bart. tamen *in l. 1. ff. de edendo.* dixit, seruandam esse locorum consuetudinẽ, cùm aliquibus in locis libelli † copia tradatur aduersario 15
impensis actoris, & in aliis solùm dimittitur copia in actis & aduersarius suis impensis edi sibi postulat. Bart. secuti sunt Capella Tolosana *qu. 91.* & Boerius *d. q. 303. n. 7.* † Papiæ ob- 16
seruatur illa praxis, vt actor suis expensis transmittat reo libelli copiam, & hanc opinionem probauit *pract. Papien. in forma libelli, pro actione reali. in gl. 1. n. 11.* Vbi ergo consuetudo non extat, expensis actoris copia libelli fit. simile scribit Boerius *d. q. 303. n. 1.* post Bar. *in l. illicitas. §. ne potentiores, n. 8. ff. de offic. præs.* † custodiam esse alendã impensis illius, qui 17
eam sibi cõcedi, ne à potentiori opprimatur, petit. ita etiam Iason *in l. prator ait. §. is etiã. n. 11. ff. de eden.* Petrasancta *sing. 78. Quando quis petit.* simile est quod tradit Crauer. *cons. 238. n. 15. vers. quarto respondeo.* cum iudex & superior vult † ratio- 18
nes & administrationes locorum visitari & reuideri: eam visitationem esse faciẽdam impensis non ipsius Iudei & vniuersitatis non petentis, sed impẽsis ipsius superioris vel alterius personæ particularis petentis. id quod tamẽ nõ fuit obseruatum annis his elapsis in regione Pedemontium, dum iu- 19
ra, rationes & administrationes Cherij, Carignani, & Bonisij reuiderentur, quoniam impensis ipsarum vniuersitatum est factum. pro qua obseruatione confert decisio Boerij *d. qu. 303. num. 9. ibid.* & idem in reformatoribus à Rege ad aliquam reformandam ciuitatem datis, quibus ab ipsa ciuitate expensæ ministrandæ sunt: nam & in ea regione Pedemontium, reformationes factæ sunt in rebus publicis administrandis. perfectim in loco Cherij & Bonisij: cuius reformationis diligentissimus reuisor fuit vir admodum illustris † Balthasar à Rauoyra, Crucis dominus, à secretis serenissimi Ducis Sabaudiæ Consiliarius: 20
cuius ego egregias

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

ne singulares animi dotes veneror atque osculor, cùm me semper pethumaniter fouerit, sub cuius fœlicissimis auspiciis, cum Papæ vices illustris Gymnasiarchæ sustinerem anno M.D.L.VI. mense Maio, lauream consecutus sum.

Secundus est casus, quando is qui præsens est, offert ab-
21 seuti † iuramentum, & is acceptat, atque ita vult iuratetúc illa transmissio fit expensis præsentis & offerentis: cum is fit, qui ad sui commodum & vtilitatem petitum probationum loco eo iuramento vti vult. Et si dicatur, is cui offertur ad sui vtilitatem iurabit, ergo ipse impensas facere debet. Ex suprà relatis respondetur, fieri etiã posse, quod non iurabit pro se, sed potius contra: nec enim huius rei habenda est ratio, quoniam de illius fide hic offerens confisus est: & sufficit, quòd petierit: quoniam is verè est, qui causam delationi iuramenti præbet, quemadmodum in simili, citando *d.§.his de præsentibus*, docuit Bart. *in l.si postulauerit, in prin. nu.1. ff. de adult.* dum inquit, quòd si vnus litigantium petat causam
22 committi † consultori, esse faciendam commissionem expensis illius petentis, cùm is commissioni causam præbeat. idem docuit Bald. *in l.3. C. de adulter.* Car. Zabar. *in elem. 1. de arate, & quæli.* & Scala Parauinus *lib.3. de consil. sapientis. c.21.* quamquam scribit Ias. *in l. Prætor ait. §. is etiam nu.10. ff. de edend.* communibus impensis esse semper causam hanc consultori committendam: cuius sententia ex consuetudine fortè obtinere poterit. Sic quãdo clericus à iudice laico ca-
23 ptus, ab † Episcopo sibi remitti petitur, vt suam iurisdictionem tueatur, expensis Episcopi remittendus est: quamquam aliàs remittatur expensis ipsius capti, vt suprà attigimus: ita Boer. *d.q.* 303. *n.* 11.

Tertius est casus, cùm ambo, actor scilicet & reus contẽ-
24 tantur, quòd † iuramentum alteri eorum, cui de iure, vel cui magis iudici placet, deferatur: vel quando ex officio iudex deferrid quod vix in litis decisiũ euenire potest, tũc communi impensa transmittitur, ita in simili determinat Bart. *in d.l. postulauerit, in prin. n.1. de adult.* cùm iudex ex suo offi-
25 cio causam † consultori mittit, impensis cõmunibus haberi debet responsum, cùm ambo in causa commissionis sint, ex quo vterque eorum ad sui commodum litem finiri desiderat. idẽ docuit Ias. *in d.l. ad personas egregias. n.13. de iureiur.*
26 Boer. *d.q.* 303. *n.* 5. ita etiam cùm examinanda est † persona egregia, tunc interrogator communibus impensis actoris & Rei transmittendus est ad illum, ita Spec. *in tit. de iura. calũ. §. restat. vers. antepen.* Alex. & Ias. *in d.l. ad personas, vtrique n.4.* Boer. *d.q.* 303. *n.5.* & Bertachinus *in repet. in verbo, Impensa*, qui testatur, se ita apud Cęsennam iudicasse. idem docuit Ias. *in l. Prætor ait, §. is etiam, n.9. ff. de eden.* Ego tamẽ
27 in hoc multum † iudicis arbitrio tribuo: id quod sensit & Ias. *in d.l. ad personas egregias. n.4.* Cætera prætermitto.

CASVS CCXXIX.

De Euectionibus, quas vulgò appellant Postas, & qui illis vti possint, paucis declaratum.

SVMMARIA.

1 *Euectiones facere nõ licere inferioribus à Præfecto Prætorio.*
2 *Iudicis arbitrio euectiones cedi pro publicis functionibus.*
3 *Imperatores olim habuisse equos per loca dispositos.*
4 *Tractoria qua.*
5 *Euectiones postas hodie appellari.*
6 *Postas seu euectiones tenere qui hodie possint.*

COntituit Leo Imperator, vt scripsum est *in Lindicibus. C. de cursu publico lib.* 11. non licere inferioribus Præ-
1 fecto Prætorio † euectiones facere, nec aliis concedere, nisi professuri publicarum functionum, cui ambulandi facul-
2 tas pro † iudicis arbitrio concedit: vt *in ea constitutione legitur.* Obseruatum olim ab Imperatoribus fuit, vt publico
3 sumptu equi per loca dispositi alerentur. his vtebantur † Imperatores ipsi, cùm ipsimet quàm citissimè quo vellent peruenire possent: vel etiam eorum nunciis facultas dabatur, si ipsius Imperatoris causa erat: hique nuncij licẽtiam in scri-
4 ptis, quam † tractoriam, aut euectionem vocant, habebant, vt euectionum iudices ea inspecta equos concederent: has
5 † postas hodie vocamus: quamquàm vt rectè admonuit doctiss. Alciat. *in annota. in rei posteriori lib. Codicis, in hoc ipso tit. de cursu publico.* hodie impensis publicis equi non alantur: & omnibus hodie concedatur facultas sine tractoria euectionem facere. Sunt qui pro communi hominũ & Reip. vtilitate per loca equos habent dispositos, & ij, vt quibus in priuilegiũ aut pretio numerato data est hæc facultas habẽdi † equos dispositos, quod vulgò tenere postam dicunt, cer-
6 tum equorum numerum paratum semper habere debent: bellorum tempore maximè obseruari solet, ne sine Principis licentia quis cursu hoc vtatur. Cætera apud Alciatum, Iacobum Cuiacium, Ioannem à Platea, Lucam à Penna *in comment. ad tit. illum, de cursu publico*, legi possunt. & aliqua scripsi suprà *in casu* 1.

CASVS CCXXX.

De potestate domini in seruos, & quando liberti teneantur certam portionem patrono relinquere, necnon de reuocatione alienatorum in fraudem domini: & quomodo subditi vasallorum libertis æquiparentur, declaratũ.

SVMMARIA.

1 *Dominorum potestas in seruos olim maxima.*
2 *Libertatem rem inæstimabilem esse, & cur.*
3 *Liberum partem suorum bonorum Patrono relinquere debere.*
4 *Fauia lege constitutio.*
5 *Iudicis arbitrio relinqui, quomodo alienata à liberto possint à domino reuocari.*
6 *Donata à liberto causa remunerationis, reuocari à domino non posse.*
7 *Vasallorum subditi, qui certam portionem suis dominis relinquere in testamento tenentur, libertis equiparantur.*
8 *Domini reuocare possunt alienata ab eorum subditis, qui eis certam portionem relinquere tenentur.*

CVm maxima olim esset potestas domini in seruũ: quẽ-
1 admodum pluribus antiquorum legib. & constitutionibus docemur, quorum meminit doctè & pulchrè Alex. ab
2 Alex. *lib.3. dier. genialium, cap.* 20. ita factum est, vt fauorabilior esset illis data libertas, quam inæstimabilem rem appellauit Iurconsultus *in l. libertas, de reg. iur.* & grande beneficium ad remunerandum dixit Vlpianus *in l.1. ff. de bon. liberto.* In huius itaque datæ libertatis præmium edixit Prætor, & post eum Iustinianus, † libertum certam bonorũ par-
3 tem, certis casibus patrono relinquere debere, quemadmodum legitur *in integro illo tit. ff. de bonit. libertorum, & in Institu. de successione libertorum.* Euenit tamen sæpissimè, vt per fraudem hi liberti bona alienarent, atque distraherent, atque ita fraude quadam hoc iure eorum patronos spoliabant: † donec Fauia lege constitutum est, ne quid liberti in
4 patroni fraudem alienarent, quod si euenisset, à dominis alienata reuocari poterant, vt legitur *in l.1. & in toto ipso tit. ff. si quid in fraudem patron.* Verũ est aliquando dubitatum, an si libertus in sui patroni fraudem alienauit in alterius seruum, posset is patronus contra patronum illius serui, qui acquisiuit, & liberti bona consecutus est, alienata reuocare. respondit Vlpianus *in l.1. §. si seruo meo. ff. si quid in fraudem patro.* † iudicis arbitrio relinqui, quomodo alienata hęc à
5 patrono serui reuocẽtur, tam in id quod in rem eius versum est, quàm in id quod in serui peculio est. Sunt quidem certi casus quidam, qui in eo titulo, *si quid in fraudem patron.* enumerantur, in quibus non licet alienata reuocare. Is vnus omnium notabilis est, qui relatus est à Iuliano *in l. vnus libertus. ff. si quid in fraudem patro.* cùm scilicet † ob remune-
6 rationem accepti beneficij, aliquid à viuente liberto donatur. qua de re latè apud Tiraq. *in repetitione l. si vnquam. C. de reuoc. donat. in verbo, donatione, n.* 42. Hæc vetita admodũ sunt in illis regionibus, in quibus vel antiqua consuetudine, vel priuilegio, domini locorum succedit subditis suis, quos nullis relictis filiis decedere contingit: & si decedentes testantur, tertiam partem suorum bonorũ dominis relinquere tenentur: id quod in multis locis Pedemontium obseruari vidi, nam subditi † isti illis libertis comparantur: vt post
7 Spec. *in tit. de feudis, §. super homagijs, vers.* 19. & Bald. *in l. liberti libertæque, col. pen. in fin. C. de ope. liber.* tradit in terminis inuitis Iacobi. à S. Georgio *in tract. de Roydis, seu de operis, col.* 7. *vers. dubitatur etiam.* quo loci plura de his successionibus horum dominorũ scribit. Hi ergo † domini ita
8 reuocare poterunt in fraudem suę successionis alienata, vt possunt patrũ libertorum: id quod aliquando ex facto euenit,

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

uenit, in loco Clausanæ Pedemontium, me patrono causæ existente.

CASVS CCXXXI.

In feudo quando succedant clerici, tam regulares, quàm seculares, milites Hierosolymitani, Episcopi, Cardinales, Papæ: & quando in religione dicatur diu perseuerasse filius post mortem patris, enarratio vtilis & iucunda.

SVMMARIA.

1 *Clericum in feudo recto & proprio succedere non posse: & quare n. 2. 3. & 4. refutata opinione affirmantium n. 5.*
6 *Cap. Imperialem. § firmiter. de probib. feu. alienat. per Frider. exponitur & conciliatur.*
7 *Clericus etiam per substitutum bellum gerens, fit irregularis.*
8 *Clericus regularis incapax bonorum in vniuersali & particulari, in feudo proprio non succedit: etiamsi sit promotus ad episcopatum vel Cardinalatum n. 9. nisi dispensatione Pontificis liberatus sit ab ordine, n. 11.*
10 *Clem. 1. de regula declaratur.*
12 *Clericus regularis capax bonorum in vniuersali, non tamẽ succedit in feudo proprio: idquè maxime locum habet in feudo dignitatis, n. 14.*
13 *Cap. 1. § qui clericus, si de feu. defuncti contend. sit inter dom. & agnat. vasalli, exponitur.*
14 *Clericus regularis non succedit in feudo vero & proprio, etiamsi sit canonicus n. 17. aut promotus ad episcopatum vel Cardin. dignitatem, non tamen aut professionem adhuc non emisit n. 16.*
19 *Miles quoque Hierosolymitanus non succedit in feudo proprio, nisi hoc feudum ipsi scienter esset concessum n. 20.*
21 *Miles simili Iacobi Calatrauæ & Alcantarę non succedit in feudo.*
22 *Clerici regularis tertij ordinis S. Francisci succedunt in feudo.*
23 *Clericus secularis primæ tonsuræ, nullum obtinens beneficium, succedere potest in feudo. Nõ tamen si habeat beneficium n. 24. & quare n. 25. Etiamsi fraude patris vel agnatorum habeat beneficium. nu. 26. quid, anne possit restitui in integrum? n. 27.*
28 *Clericus post mortem patris an beneficio renunciare possit, & in feudo succedere.*
29 *Iudicis arbitrio relinquitur, quando clericus diu post mortem patris dicatur in clericatu perseuerare.*
30 *Clericus promotus ad sacerdotium, etsi caret beneficio, non tamen succedit in feudo recto.*
31 *Clericus secularis creatus episcopus vel cardinalis non succedit in feudo proprio: vbi refutatur opinio dissentientium n. 32.*
33 *Clericos regulares & seculares succedere in feudis, pro quibus eximbetur seruitium personale, quod clerici commodè præstare possunt. & quæ sint ea seruitia n. 34.*
35 *Clericus secularis succedit in feudo improprio, pro quo præstatur seruitium reale. Etiam clericus Cardinalis, num. 36. Etiam administrator clericus regularis dummodo ipsius religio bonorum capax est. num. 37. quid intelligo donec vixerit hic regularis. num. 38.*
39 *Clericus secularis & regularis succedit in feudis, quod admittit seruitium per substitutum. & quæ sint ea feuda. num. 40. 41. 42. & 43.*
44 *To Quibosenque, quam interpretationem recipiat in feudis concessione.*
45 *Clericus quilibet bonorum capax succedit in feudo franco.*
46 *Clerici non succedunt in feudis concessis simpliciter, secundũ feudi naturam & formam fidelitatis, vti nec fœmina. num. 47.*
48 *Clericus quilibet etiam in feudo recto succedere potest, si ea est consuetudo, quæ extat in Italia & Alemania. num. 50. & hoc casu potest seruire per substitutum. numer. 49. Conciliantur hæc de re cũtraria sententia, n. 51. & 52.*
53 *Consuetudo feudalis quæ admittit seruitium per substitutũ, an pro ea recipiat pecunia præstationem.*
54 *Consuetudo, vt vasallus seruiat per substitutum, probatur per aliquam frequentiam.*
55 *Consuetudo hæc requirit scientiam Principis. & quomodo ea probetur.*

CONstitutionibus permuitis feudalibus sanctum est, religioni addictos in feudo non succedere. Verùm quia hactenus satis confusè & perplexè explicata est à nostris tractatio hæc, decreui de singulis ex ordine, quantum per me licebit, disserere, constituendo sex casus (quorum aliqui iudicis arbitrio relinquuntur) vnà cum Natta *in cons. 600. colum. 1. 2. & 3. lib. 3.*

Primus itaque est casus, quando agitur de feudo recto, vero & proprio. Hoc 1 sanè casu regulariter clericus in eo succedere non potest. Hanc sententiam probant tres & quinquaginta Iurisinterpretes, me cum illis connumerato. I. Iacobus Belusius *in cap. 1. §. si quis detesserit. si de feudo sit contentio inter dom. & agnat. vasalli. & in ca. 1. in fine an mutus, surdus, vel alius imperfectus.* II. Blancus *in summa feudorum tit. de success. feudi. §. sed forte quæret aliquis.* III. Hostiensis *in summa de feudis, tit. quib. mod. feud. amit. versic. propter religionem.* IV. Odofredus *in auth. ingressi. C. de sacros. eccles.* V. Cynus *in l. quisquis. C. de episc. & cler. & in l. 1. C. qui admitti.* VI. Petrus de Forlimo *in d. l. quisquis.* VII. Iacobus de Arena *in ead. l. quisquis.* VIII. Speculator *in tit. de feudis. § quoniam, de homag. vers. vigesimoquinto quæritur. & in tit. de instrum. edit. § compendiosè. vers. quid si homo.* IV. Ioan. Marsilius *in summa feudorum, tit. quib. mod. & causis feud. amitt.* Ioan. Fasolus *in cap. 1. §. qui clericus, si de feudo sit content. inter dom. & agnat. vasalli.* Iacobus Adrizonius *in summa feudor. tit. quib. mod. feud. amit. vers. item amittitur, si clericus efficiatur.* XII. Iferuia *in ca. 1. de milite vasallo, qui arma bell. depos. & in cap. 1. de cler. qui in aestit. facit.* XIII. Bartolus *in l. si finita. §. si de vetligalibus. numer. 1. ff. de dam. infect.* XIIII. Baldus *in l. quisquis. C. de Episc. & cler. in l. qui se patri, col. 10. C. unde liberi. & in auth. nisi rogati. col. vlt. C. ad Trebell. & in l. data opera, numer. 39. C. de accus. in c. cæterum, de iudic. & in cap. 1. §. qui clericus, si de feudo sit content. inter dom. & ag. vasalli.* XV. Albericus *in d. l. quisquis. C. de Episc. & cler.* XVI. Aluarotus *in d. cap. 1. § qui clericus, si de feudo sit content. inter dom. & agnat. vasalli.* XVII. Alexander *in cons. 10. num. 3. & 5. lib. 5.* XVIII. Felinus *in cap. solitæ, num. 11. de maior. & obed.* XIX. Ruinus *in cons. 18. num. 3. & in cons. 41. n. 9. lib. 1.* XX. Iason *in l. de quibus, num. 40. ff. de legib. & in auth. ingressi, numer. 35. C. de sacros. eccles.* XXI. Decius *in cap. in præsentia, n. 24. de probat.* XXII. Afflictus *in cap. 1. §. ex hoc illud, numer. 28. de feudo fœmineo. & in cap. 1. num. 32. an mutus, surdus, vel alius imperfectus. & in decis. 310. nu. 10.* qui testatur se ita iudicasse, & eius sententiam probasse cõsilium ipsum Neapolitanum. XXIII. Curtius iunior *in tract. feud. in 3. parte princ. in 1. membr. quæst. 10. numer. 13.* qui testatur, hanc esse veriorem & magis receptam opinionem. XXIV. Antonius Capycius *in decis. 11. & in decis. 115. num. 11.* XXV. Brunus *in cons. 16. nu. 16.* XXVI. Gulielmus Benedictus *in cap. Raymutius in verbo, & vxorem, decis. 3. numer. 1. & 2. de testam.* XXVII. Chassaneus *in consuet. Burgund. rub. 3. tit. 3. de feud. §. 5. vers. excepti les religieux.* XXVIII. Ioannes Vicemala *inter cons. feudalia diuersorum, cons. 1. numer. 112. & 113.* XXIX. Ioannes Gallicus *inter præcipua consilia, in cons. 12. numer. 101.* XXX. Catellianus Cotta *in memora. in verbo, clericus.* XXXI. Natta *in cons. 600. numer. 10.* XXXII. Ioannes Schneiduinus *in epitome feudor. cap. de success. descend. masc. numer. 22.* XXXIII. Cannetius *in comment. ad cap. si aliquem, in verbo, sed non sic facili. numer. 28. 35. & 36. pag. 224.* XXXIIII. Thomas Minadoi *super consilt. Regni, in verbo, filiorum, n. 5.* XXXV. Sylvanus *in cons. 3. num. 9.* XXXVI. Bursatus *in cons. 63. numer. 17. & in cons. 119. nu. 28.* XXXVII. Cuiacius *in lib. 3. de feudis, tit. 21.* XXXVIII. Ioannes Bologneros *in cons. 5. numer. 26. 27.* XXXIX. Myslingerus *in obser. cent. 5. obser. 48. numer. 8.* XL. Crauetta *in cons. 30. nu. 3.* XLI. Cephalus *in cons. 251. numer. 41. lib. 2. & in cons. 641. numer. 35. libr. 4.* XLII. Iulius Clarus *in §. feudum. qu. 78. vers. & hæc omnia.* XLIII. Rolandus *in cons. 13. num. 30. lib. 2.* XLIV. Riminaldus Iunio *in cons. 177. numer. 16. & 18. libr. 4.* XLV. Ludouicus Molina *in lib. 1. de Hispano primogen. cap. 13. num. 96.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

n.96. XLVI. Franciscus Sonsbeckius *de feudis, parte 12. n.144.* XLVII. Thomas Marinus *in tract. feudor. tit. 1. de feuqu. laic.* XLVIII. Olascus *in dedo. ex pacto & prouid. ex quo. n.141.* XLVIII. Olascus *in decis. 37. n. 1.* qui testatur, hanc esse receptã opinionem. XLIX. Hartmanus Pistor *in qq. feud. lib. in 3 parte. lib. 2. q. 33.* qui latè differit. L. Nicolaus Intrigliolius *in tract. feudor. q. 30. n. 3. 4. & 5.* LI. Ioannes Borcholten *de feudis cap. 7. nu. 62.* qui testatur, Assessores Cameræ Imperialis secutos esse opinionem hanc. LII. Ioan. Paulus Balzeranus *in cap. 1. § qui clericus, n. 8. si de feudo defuncti contentio sit inter dom. & agnat. vasalli.* LIII. Ego ipse hanc probaui sententiam, *supra lib. 1. q. 68. nu. 11. & in cons. 14. n. 14. lib. 1. in cons. 81. n. 11. & 4. & in cons. 102. nu. 121. lib. 3.* Et hæc quidem sententia probatur multis iuribus, multisque rationibus. Et primùm quidem text. *c. 1. de feudo feminео. cap. 1. de milit. vasallo, qui arma bellica deposuit. cap. 2. §. qui clericus, si de feudo fuerit content. inter dom. & agnat. vasalli. & cap. 1. an mutus, vel alius imperfectus.* Et demum probat *text. cap. ex multa, de voto*, quæ iura perpendunt inter alios Præpositus *in cap. 1. nu. 10. & multis seqq. de iur. qui feudum dare possunt.* Curtius Iunior *in d. qu. 10. nu. 16. vers. pro ista opinione negatiua.* qui & has adiungit rationes, quòd cùm † feudum hoc requirat personale seruitium impossibile præstari à clerico, qui duobus dominis seruire non potest, sequitur dicendum, clericum huius feudi incapacem esse. Et ratio ita, qui iuramentũ † fidelitatis, quod præcise obligat vasallum, obseruari non potest à clerico. Et accedit ratio, quod † electa ex persona industria in præstatione seruitij sistenti rationem hanc perpendunt Patris Pureos *de reintegratione feudorum. cap. 47. num. 5. & in fin.* & alij, quos refert Cravetta *in cons. 303. n. 1.* & secutus sum *supra lib. 1. q. 68. n. 11. & 12. & in cons. 14. n. 14. lib. 1.* vbi *nu. 40. vers. non obst. 11 sextũ.* rationem hanc defendi ab obiectionibus eorum, qui dixerunt, non posse hic considerari electionem industriæ vasalli, quæ aliquoi non transiret in vasalli successores, nondum natos & cognitos domino. Non est quod hic referã alia multa argumenta, quæ eõmemorat, & confutat Præpositus *in loco supra allegato* cùm apud eum legi facile possint.

3 His intelligimus, veram non † esse contrariam opinionẽ eorum, qui affirmarunt, imò clericum posse succedere in feudo recto & proprio. Qui quidem in opinione fuerunt solummodò decem & septem Doctores, nempè. I. Glossa *in c. 1. an mutus, vel alius imperfectus, & in cap. vnico. in verba, succedere. de feudo feminео.* II. Martinus Laudensis *in cap. 1. §. & quia, nu. 19. & 20. de his, qui feud. dare poss.* qui testatur, se vnà cum Doctoribus Papiensibus & Bononiensibus consuluisse pro Episcopo Parmensi. III. Petrus de Rauenna *in cap. 1. §. si quis decesserit, si de feud. fuerit content. inter dom. & agnat. vasalli.* IIII. Petrus Iacobus *in praxi libellorum, rub. 19. n. 14. rub. 61. n. 21. & rub. 63. num. 15.* dum scripsit, vasallum seruire posse per substitutum, nisi actum sit, quòd ipse personaliter seruiat. V. Præpositus *in cap. 1. § & quia, n. 31. vers. & sic dicta pars negatiua. de his, qui feud. dare possunt. & in cap. vnico, in fine. de milite vasallo, qui arma bell. depos.* VI. Iacobinus *in inuestitura feudali, in verbo. & quibuscunque haredib. n. 4. & in verbo. qui quidem inuestiti, n. 1.* qui dixit, se ita aliquando obtinuisse. VII. Bellanera *in cons. 48. num. 31. vers. sed contra.* VIII. Ioannes Raynaudus *in cap. imperialem. §. firmiter. n. 40. vers. hodie tamen, de prohib. feudi alien. per Frider.* IX. Fridericus Schenck *in tit. vnico, n. 8. q. 10. de milite vasallo, qui arma bell. depos.* X. Siluanus *in cons. 3. nu. 54. vers. sed opinio.* XI. Corletus *inter consilia Alba, in cons. 112. n. 3. nu. 1. lib. 1.* XII. Pancirolus *in cons. 61. nu. 1.* XIIII. Matthæus Vverenbecius *in cons. 50. n. 20. & 21.* qui non breue enumeratis authoribus asseruit, hanc esse communem opinionem. XIII. Kirchouius *in suis communibus opinionibus cent. 2. conclus. 35.* qui refert Romulæum attestantem, sic his iudicasse collegium Iurisconsultorum Ingolstadij. XV. Hieronymus Schurff. *in cons. 68. in 5. cent.* XVI. Cephalus *in cons. 1. n. 31. & in cons. 2. num. 14. & 11. lib. 1.* XVII. Hannetonius *de iure feudi lib. 2. cap. 3. vers. eamque tam, &c.* qui testatur, hanc opinionem seruari in Gallia & Germania, sicuti & de aliquibus Germanis idem testatur Ioannes Borcholteo, *de feudis cap. 7. n. 61.* Et quidem præcipuum huius opinionis fundamentum est, quod dicunt † à text. *cap. imperialem. §. firmiter, de prohib. feudi alien. per Frider.* cuius verba hæc sunt: [Firmiter etiam statuimus tã in Italia, quàm in Alemania, vt quicunque iudicta publica expeditione vocatus à domino suo in eadem expeditione, spacio competenti temerè venire supersederit, vel alium pro se domino acceptabilem mittere contempserit, vel dimidium reditus feudi vnius anni domino non subministrauerit: feudum quod ab Episcopo, vel alio domino habent amittat: & dominus feudi in vsus suos illud redigẽdi modis omnibus habeat facultatem.] Hactenus Fridericus, qui manifestè constituit, vasallum seruire posse per substitutum, quẽadmodum sic constitutionem illam sunt interpretati quamplurimi, affirmantes in feudo recto & proprio vasallum seruire posse per substitutum. Sic sanè I. Glossa *in eod. §. firmiter in verbo, alium prose.* II. Baldus *in eod. §. firmiter, n. 2.* III. Martinus Laudensis *ibidem n. 1.* IV. Petrus de Rauenna *eod. in loco, n. 2.* V. Iserniа *ibidem. 30.* VI. Alitarorius *n. 2.* VII. Afflictus *in eod. §. firmiter, n. 15.* VIII. Præpositus *in eod. §. firmiter, nu. 2. vers. quæro an sit in electione* IX. Petrus Iacobi *in sua praxi rub. 61. n. 23.* X. Iacobinus *in inuestitura feudali, in verbo, & promiserunt. n. 16. & 17.* XI. Capicius *in decis. 10. nu. 11. & in decis. 32. nu. 2.* XII. Martinus Sillimanus *de feudis, n. 34. & 35.* XIII. Hanetonius *de iure feudi, cap. 10.* XIIII. Iunius Cumia *in comment. ad c. si aliquem, in verbo, seruitij consueti. nu. 24.* XV. Hieronymus Schurffius *in cons. 145. n. 9.* XVI. Camerarius *in d. §. firmiter.* XVII. Scroderus *de feudis, parte 6. cap. 6. n. 45. & n. 16.* XVIII. Ioan. Antonius Niger *in cap. Regni, cap. 108. in fin.* XIX. Schneidinus *de feudis parte 5. nu. 1.* qui testatur, hanc esse communem opinionem. XX. Olascus *in cons. 38. n. 40. & 41.* qui respondit in eo §. *firmiter*, esse rectum, quod in Italia & Alemania permissum est vasallo seruire domino per substitutum. Verùm, omissis multis illis declarationibus & interpretationibus, quas ad d. §. *firmiter* afferunt Iacobus Beluisius *in d. §. si quis decesserit.* Hartmanus Pistor *in qq. feudalib. in 2. parte. q. 35. num. 10.* & Antonius Cametius *in extrauag. si aliquem, in verbo, sub onere. n. 7. pag. 154.* respondetur *d. §. firmiter*, loqui præsupposito vasallo capace, & habili ad succedendum in feudo: sicuti declarant Pistor *in d. q. 33. n. 10.* & Sonsbeckius *de feudis, parte 12. n. 146.* & his accedunt Bald. *in c. 1. n. 6. de milite vasallo, qui arma bellica deposuit.* & Curtius *in tract. feudor. in 3 parte princ. in 1. membro, n. 10.* qui dixerunt regulam esse, quòd habiles ad succedendum seruire possunt per substitutum: feuda verò quãdo sunt inhabiles ad succedendum, vt sunt clerici: nam, tunc per substitutum seruire non possunt. idem sensit Paris Pureus *de feudorum reintegratione. c. 47. num. 5. & in fine.* Nec dicatur, quòd permissa ipsa facultate seruiendi per substitutum, clerici aliquoi inhabiles ad succedendum redduntur habiles: quia respondetur, regulam esse (vt disimus) proponendi habilitatem succedendi, & non per substitutum inseruiendi. Et præterea in clerico considerari non potest facultas inseruiendi per substitutum: quandoquidem seipsi inseruire non potest Domino in bello, sicuti requirit inter alia ipsum feudũ rectum & proprium, ita nec potest per substitutum: cùm ita † incurrat irregularitatem clericus per substitutum bellum gerens, sicuti per seipsum: quemadmodum de clerico mandante, qui à substituente nihil differt, post alios tradit Simon Maiolus *in lib. 5. de irregularitate cap. 48. §. 1. & cap. 19. n. 4.* idem scribit de eo, qui cohortatur, vel vnquam fert ad occidendum in bello.

Hactenus itaque regula & communi sententia sic firmata, do, singulis clericorum speciebus, quo tota hæc disputatio reddatur clarior, differendum est: atque ita primùm paucioribus, quàm fieri potest, dicemus de clericis regularib. deinde de secularibus.

Regularis itaque clericus, † cuius ordo, & religio incapax est bonorum in vniuersali, & in particulari: sicuti sunt religiosi ordinis minorũ S. Francisci de obseruantia. *clem. exiui. §. cum autẽ ad veritatem. vers. declarando, de verb. sig.* ij enim quoad succedendi facultatem pro mortuis habentur, cùm incapacitas, & mors ipsa naturalis à pari procedat. *l. 1. §. sed cessi patronus. ff. de coniung. cum emancip. liberis, &c.* scribit Bart. *in l. 5. § qui habebat, n. 8. ff. de bõ. possess. contra tab.* Bald. *in l. fratres, n. 13. C. de inoff. testam.* Dec. *in cons. 133. nu. 1.* & multis cõprobat Portius Inol. *in cons. 23. n. 9. & 10.* ij sanè religiosi in hoc feudo recto & proprio duplici de causa impediuntur succedere. Vna, quia (vt disimus) sũt bonorũ omnino incapaces: altera, quia personale seruitiũ præstare non possũt, quemadmodũ hac sola ratione impediũtur alij religiosi,

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

gioſi, quorum ordo & religio eſt capax in vniuerſali: & ſicuti
à fortiori impediuntur pariter clerici ſeculares bonorum in
particulari capaces, de quibus dicimus ſtatim: ſic dicimus,
hos regulares omnino bonorum incapaces nõ poſſe etiam
ſuccedere in primogenitura & maioratu: quemadmodũ tra-
dunt Ioannes Ciriet. *in tract. de primogenitura, lib. 3. q. 4. n. 2.*
& Ludouicus Molina *in 1. de Hiſpan. primogen. cap. 13. n. 70.*
Quinimo regularis iſte, etiamſi † promotus ſit ad Epiſcopa-
tum, vel Cardinalatum, adhuc in hoc feudo ſuccedere non
poteſt: cùm ſit adhuc aſtrictus regulis ſubſtantialibus ſuæ
religionis, nempe paupertatis, caſtitatis & obedientiæ, *cap.
de monachis, 16. qu. 1. & cap. clericis. §. vlt. de vita & honeſta.
clir.* & affirmat D. Thomas *in 4. d. 185. art. 8.* Archidiac. &
Gem. *in cap. ſanctimonialis, diſtinct. 13.* Turrecremata *in d.
ca. de monachis, n. 3. verſ. dicendũ eſt.* Syluester Prierius *in ſum-
ma, in verbo, religio. 7. n. 21.* & alios refert & probat Didac. *in
cap. 1. n. 18. de teſtam.* vbi in fine ex ſententia D. Thomæ, Baldi,
Caſtrenſis, & Iaſonis ſcriptum reliquit, hunc regularem ef-
fectum Epiſcopum teſtari non poſſe, cùm id repugnet pau-
pertatis voto, à quo liber non eſt. Comprobantur hæc tra-
ditiones gloſſæ *in cap. quorundam. de delict. in verbo. mendi-
cantium.* dũ ſcribit conſtitutionem illam, prohibentem re-
gularem ordinis mendicantium conſentire electioni de ſe
in diſcordia factæ, locum habere, etiamſi Epiſcopus ex eo
ordine poſtuletur: quia (inquit Gloſſa) Epiſcopus ille adhuc
dicitur mendicans. Et traditionem hanc probarunt ibidem
Ioan. Andr. Archidiac. Gemin. & Franciſ. ſic etiam Bonifa-
cius Vitalinus *in clem. 1. n. 82. de regular.* & Porcius Imola. 6.
in conſ. 23. nu. 2. Et his accedit Petrus Rebuffus *in conſ. 14. col.
4. verſ. breuiter dicendum eſt, &c.* qui in multis hinc inde adduc-
tis ad rem hanc argumentis, tandem concludit, monachũ
creatum Epiſcopum, eſſe ſolutum à regula monaſtica, quate-
nus eſt contraria dignitati epiſcopali, non autem quoad
alia. Et huius quidem ſententiæ ea eſt ratio, quia inhabilitas
ſemel contracta permanet ſemper. *clem. 1. de regular.* quæ †
ſancitum eſt, regularem ordinis mendicantium, translatũ ad
ſecundum ordinem mendicantium, habere nõ poſſe vocem
in capitolo, nec eſſe adminiſtratorem officiorum ipſius ſe-
cundi ordinis. Et ſcribit Imola *ibidem, n. 10.* clementinam
illam habere locum etiam in Epiſcopo mendicantium, tran-
ſeunte ad ordinem non mendicantium, dimiſſo Epiſcopatu.

Cæterũ ſententia hæc intelligitur, niſi regularis ille crea-
tus † Epiſcopus liberatus omnino fuiſſet diſpenſatione Pon-
tificia ab ordine ipſo, iuxta traditionem Bart. *in tract. mi-
ſericordiarum, li. 4. n. 10.* dum dixit, regularem hunc à Papa à ſuo
ordine liberatum recuperare ſuccedendi facultatem. Cleri-
ci regulares, quorum religio capax eſt bonorum in vniuer-
ſali, non autem in particulari, ſuccedere † nõ poſſunt in hoc
feudo vero, & proprio, quod requirit ſeruitium perſonale,
atque ita monaſterium, cui acquirunturbona ingreſſi, ſuc-
cedere non poteſt in hoc feudo. ita ſcribunt Salicetus *in
auth. ingreſſi, in fin. C. de ſacroſ. eccleſ.* Alexand. *in conſ. 30. n. 3.
& 8. lib. 3.* Decius *in cap. in præſentia. n. 74. de probat.* manifeſtè
magis Afflictus *in cap. 1. §. & hoc illud, n. 8. de beneficiis fæm.
& in cap. 1. n. 1. de milite vaſall. qui arma bell. depoſ. & in de-
cis. 310. n. 7. 8. & mener. 10.* vbi teſtatur, ſic iudicaſſe conſilium
illud Neapolitanũ. Curt. iun. *in tract. feudor. in 3. parte prin.
in 1. membro. q. 10. nu. 17.* Cadielmus Benedictus *in cap. Ray-
nutius, in verbo, & vxorem decis. 3. n. 1. & 2. de teſtam.* Cravet.
in conſ. 102. n. 1. & 8. Cenſit Capicius *in deciſ. 185. n. 11.* manifeſtè Iulius Clarus *in §. feudum. qu. 78. in princ. vbi in verſ. ſed
hæc concluſio,* fortius negat ſuccedere quouis in feudo. Hac
etiam opinionem probarunt Natta *in conſ. 600. num. 6. lib. 3.*
Thomas Marinus *in tract. feudorum titul. 2. de feudo ex pacto
& prouidentia antiquo, ſiue paterno, n. 141.* & Ludouicus Mo-
lina *in lib. 1. de Hiſpan. primogen. cap. 13. n. 96.* Et hoc quidem
in caſu loquitur † *cap. 1. §. qui clericus, ſi de feud. defunct. con-
tent. ſit inter dom. & agnat. vaſalli,* cuius verba hæc ſunt:
[Qui clericus efficitur, aut votũ religionis aſſumit, hoc ipſo
feudũ amittit, Religioſum hic intelligũt omnes eſſe clericũ
regularem profeſſum, cuius monaſterium alioqui bonorum
capax eſt: aliàs de indubitabili eſſet lex iſta, quæ pariter in-
telligenda eſt de feudo, pro quo ſeruitium perſonale præ-
ſtatur, ac repugnet aliis iuribus, quæ ſtatim citabimus. Eam-
dem ſententiam à fortiori probat *cap. 1. de milite vaſallo, qui
arma bellica depoſuit,* vbi conuerſus non incedit in feudo,
vt dicemus *infrà.* Et affertur ratio, quæ huic profeſſo conco-
cit: quia factus miles Dei, deſiuit eſſe miles ſeculi, iuxta
illud: [Nemo militans Deo negotiis ſecularibus ſe impli-
cet.] *cap. 2. nè cler. vel monach.* Hoc etiam pertinet à fortio-
ri, quòd ſi clericus ſecularis religioni minus, quàm regula-
ris aſtrictus, & qui in particulari habere poteſt bona, non
poteſt (vt dicemus infrà) ſuccedere in hoc feudo, multo
minùs ſuccedere poteſt regularis profeſſus. Hic caſus locum
† maximè habet in feudo dignitatis, vt in comitatu, Baro-
nia, & Marchionatu, & ſimili, quòd non tranſit ad monaſte-
rium: ſed ad hæredes ſanguinis, ſicuti docuit Bald. *in l. Deo
nobis, in 4. notab. C. de Epiſc. & cler.* quẽ ſecuti ſunt permulti,
congeſti à Ludouico Molina *in lib. 1. de Hiſpan. primogen. ca.
13. n. 81. & 96.* & à Iulio Claro *in §. feudum. qu. 78. verſ. ſi ta-
men velle mus.*

Regularis clericus pariter non ſuccedit in hoc feudo ve- 11
ro, & proprio, & conſequenter non acquirit monaſterio. Ita
probant dd. iura, nempè *cap. 1. de milit. vaſall. qui arm. bell.
depoſ. & cap. 1. §. ex hoc. de feud. fæm.* & in ſpecie ſic tradunt
Curt. iun. *in tract. feudor. in 3. parte princ. in 1. membr. q. 10. n.
15. & Cravetta in conſ. 303. col. pen. verſ. quinti pro iſta* qui
ea ratione minus eſt: quia cùm monaſterio ſeruire debeat,
non poteſt ſeruire domino feudi.

Regularis, qui adhuc profeſſionem † non emiſit, non ſuc- 16
cedit quoque in hoc feudo: quia etſi nouitius donec eſt in
nouiciatu non acquirit bona ſua monaſterio, ſed apud ſe eo-
rum dominium retinet, vt dicemus infrà *in caſu 16.* nihilo-
minus in feudo vacante non ſuccedit, ſed ſucceſſiuè manere
debet in ſuſpenſo; quia fieri poteſt, quòd emittet profeſſio-
nem, atque ita efficiatur omninò incapax: fieri etiam poteſt,
quòd egrediatur religionem: hoc ergo dubio pendente, hic
interim admiti non debet.

Regularis iſte profeſſus † etiam ſi canonicus ſit, vt ſunt ca- 17
nonici Lateranenſes, adhuc non ſuccedit in hoc feudo vero
& proprio, ſicuti in ſpecie docuit Bald. *in l. data opera, n. 39.
C. de iis, qui accuſ. non poſſ.* quem ſecutus eſt Curt. ſen. *in conſ.
63. ſappoſita concluſione & conſ. ſeq.* & idem ego ipſe reſpon-
di *in conſ. 122. n. 22. lib. 8.*

Regularis quoque capax bonorum in vniuerſali promo- 18
tus † ad Epiſcopatum, vel Cardinalatum, non ſuccedit in
hoc feudo, ex quo ſeruitium ipſum perſonale præſtare non
poteſt. Et ſi permiſſi ei eſt ſuccedere in aliis bonis, ex quo
recuperat ſuccedendi facultatem, *cap. ſtatutum, 18. quæſt. 1.*
Et ideo ſicuti prius acquiſiuiſſet ſuo monaſterio, ſic nunc
creatus Epiſcopus, vel Cardinalis ſuæ acquirit Eccleſiæ, què-
admodum in ſpecie nonnulli & Syluester *in ſumma, in
verbo, religio. 4.* & Ludouicus Molina ſocietatis Iesu, *in tract.
de iuſtit. & iure, diſputat. 140. col. 14. verſ. quando religioſus,
& col. vlt.* In hoc autem feudo non ſuccedunt ij regulares,
quia perſonaliter ſeruire non poſſunt: ſicuti nec eadem ra-
tione admittuntur clerici ſeculares creati Epiſcopi vel Car-
dinales, vt dicemus infrà.

Miles quoque † Hieroſolymitanus, qui & ipſe clericus re- 19
gularis dicitur, non ſuccedit in hoc feudo, requirente ſerui-
tium perſonale: ſicuti in ſpecie ſcribunt Bald. Barb. Brun.
Chaſſan. Alciat. Corra. Cravet. Rolãd. & Tho. Marinus, quos
retuli & probaui *in conſ. 14. n. 14. li. 1.* quibus nũc accedũt Pe-
trus Duenas *in reg. 103. in 5. limitat.* Ioannes Antoninus Ca-
nonicus *in extrauag. volentes, in verbo. ſed an poſſit in militem,*
& Riminald. *iun. in conſ. 317. n. 16. lib. 5.* qui *n. 22.* probauit ea,
quæ ſcripſi *in conſ. 94. lib. 1.* & reſpondit argumentis Nattæ *in
conſ. 108. li. 1.* quem mox referã. Idem ſenſit Hartmanus Piſtor
in qq. feud. lib. in 3. parte, quæſt. 32. nu. 12. Huius ſententiæ ra-
tiones & argumenta commemorauit *in d. conſ. 14. à nu. 4. vſq.
que ad 24.* ob id ea hic non repetam. Et eo in reſponſo con-
futaui ea, quæ adduci ſolent ab his, qui contrariam opinio-
nem probarunt, nempe Alciati, Afflicti, Iacobini, Curtij iu-
dioris, Rubei, Neuizani, quos retuli *in d. conſ. 14.* & illis addo
nunc Thomam Marinum *in tract. feudorum, in tit. 2. de feudo
ex pacto & prouidentia antiquo, n. 141.* & Nattam *in conſ. 600.
& conſ. 108. libr. 3.* Porporatum *in conſ. 40. col. 1.* Quorũ ſi quí-
dem † opinio procedere poteſt, quando feudi dominus cõ- 20
ceſſit ſcienter feudum hoc ipſi militi: cùm dicitur dediſſe ei
facultatem ſeruiendi per ſubſtitutum. Ita Cravetta *in d. conſ.
301. num. 6. verſ. aduertendum tamen, &c.* ſicuti & de aliis
clericis dicemus infrà *in 3. caſu.*

Miles

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

21 Miles quoque Sancti Iacobi Calatravæ & Alcantaræ apud Hispanos, esse religiosos et ia vota solemnia emittentes scribunt Marcus Salon. Burgensis *in consil.17.n.2.* & Ludouicus Molina *in lib.1.de Hispan.primogen.c.13.nn.98.* & breui Apostolico ita declarauit Paulus III. Pontifex Maximus anno 1540. vt scripsi *in consil.910.in 7. dubitatione, lib.* 20. quod sanè responsum reddidi pro Illustrissimo D. Don Goncerando super Ducatu Cardonæ. Nō repero ibi scripta. Et de his scripsi etiam nonnulla *supra in casu 56.prope finē.*

22 Regulares terij † ordinis S. Francisci in hoc feudo succedunt. Ita Romanus *in consil.356.n.14.* Barba.*in c.ex parte.n.* 21.*de feudis.* Præpositus *in c.1.§.& quia.n.53. qui feudū dare poss.* Capicius *in decis.10.n.3.* & 16.& Petrus Duenas *in reg.* 103.*in vlt.limit.* Ratio est, quia etsi ij dicuntur certo modo religioni adstricti, non tamen sunt propriè religiosi, ex quo ducunt vxorem, & negociis secularibus se immiscent, vt latè probat Romanus & diximus *supra in casu,56.prope finē*

23 Clericus secularis primæ tonsuræ † qui nullum obtinet beneficium ecclesiasticum succedere potest in hoc feudo, pro quo personale seruitium præstatur. Ita scribunt Bald.& Barba.quos statim referam. sic etiam Brunus *in consil.16.nn.* 6 *in consil.38.n.1.* Crauetta *in consil.303.nn.8.& col.vlt.* Roland. *in consil.23.n.12.lib.1.* Iulius Clarus *in §.feudum.q.78.in fine.* sic intelligi & declarari potest opinio Belusij, & Isernæ, quam refert & probat Thomas Marinus *in tract.feudor. tit.* 2.*De feudo ex pacto & prouidentia antiquo sine paterno.n.* 140.*vers.tertia.& vltima.*, & Petrus Duenas *in reg.* 103.*in 2. limitatione.*

24 Clericus secularis primæ tonsuræ, qui beneficium ecclesiasticum obtinet, succedere non potest in hoc feudo. Ita in specie tradunt Bald.*in c.1.§.qui clericus.si de feudo sit controuers.inter dom.& agn.n.* Barba.*in tract. de præst.* Cardi. *in 1. parte prime q.5. colu.2.* Lucas de Penna *in l.nullus.C.de Decurio.lib.10.* Alciat.*in resp.122.n.1.* Crauet.*in d.consil.303.n.* 8. Roland.*in d.consil.23.n.2.lib.1.* Iulius Clarus *in d.§.feudum.* q.78.*in fine.* & Cephalus *in consil.2.n.3.& 3.lib.1.* sic etiam intelligendi sunt Doctores illi, qui simpliciter scribunt, clericum secularem nō posse succedere in feudo, sicuti loquitur Belusius & Isernia, quos seruatus est Tho. Marinus quem mox referā. Castellanus Costa *in mem.rabilib.in verbo, Clericus, qui efficitur.* Thomas Minadoi *in comment.ad constitut. Regni in aliquibus in verbo, filiorum.n.38.* & Tho. Marinus *in tract.feudor.tit.2.de feudo ex pacto & prouidentia antiquo sine paterno.n.119.* Et hoc in casu loquuntur c.1.§.*qui clericus, si de feudo fuerit controuers. inter dom. & agn.* *Vasall.* vbi Baldus.& *cap.1.§. ex hoc, de feudo fœm.* quibus sanctum est, Clericum (secularem omnes intelligunt ad differentiā religiosi de quo ibi) amittere feudum statim, quo clericus effectus est, *& in c. an minus vel alias imperfectus,* vbi imperfecte natus, fœmina & clericus æquiparantur, quō ad hoc, vt sint inhabiles ad feudi successionem. Hæc sanè iura intelligenda sunt loquendo de Clerico beneficiato, vt nō possit succedere in feudo requirēte seruitium personale: ei ratio illa impediēs religioni adstrictū ne in feudo hoc succedat,

25 locū habeat & hoc in casu: Non enim † clericus iste seruire potest ecclesiæ, cuius beneficium obtinet, & domino feudi. habet enim necesse residere *c.quia nonnulli, de cler.non resident.* Et prædicta quidem sententia locū habet etiā quan-

26 do clericus iste beneficiatus fraude patris, vel agnatorum effectus fuisset clericus & beneficiatus: Nam adhuc oō succedit in hoc feudo, recusante feudi domino. Ita Belusius *in c.1.de benefi.fœm.* Curt.iun.*in tract.feudor.in 3.parte prin.in* 2.*membro.q.10.nn.21.vers.tertiō signanter.* Brunus *in cōs.16.* *n.2.* Petrus Duenas *in reg.103.in 3.limit.* & Thomas Minadoi *in extraung. In aliquibus, in verbo, filior.n.20.* Et ratio satis manifesta est, quia (vt diximus suprā) cūm sit clericus & beneficium retineat, inseruire debet suæ Ecclesiæ, & consequenter non potest inseruire domino feudi.

27 Porrò dubitari hoc in casu solet, an hic † fraude patris, vel agnatorū effectus clericus beneficiatus restitui possit in integrū. Brunus *in d.cōs.16.n.6.* respōdit posse restitui: & testatur hāc esse cōmunē Doctorū opinionē. Existimo quo ad ipsam successionē restitui nō posse, reluctante domino feudi: cūm il ex suo proprio clericali ordine & characterē effectus sit inhabilis. Quō verō ad agnatos credidi tam restitutionē sibi integrū etiam parū prodesse, cūm facile ei sit dimittere habitū, & se nūciare beneficio ecclesiastico, vt iure permissum est.

Cæterūm dubitari solet, quid dicēdū, † quando hic Clericus post mortē patris vult renūciare beneficio ecclesiast. vt in feudo succedat, an possit. Distinguit Afflict.*in c.1.n.10. de milite vasallo, qui armis bell.depos.* post Isernam *ibi,* aut is filius statim mortuo patre clericatū abijcit, aut eo mortuo dio in ipso clericatu & beneficio perseuerat. Primo casu succedit: secūdo verō nō. Eandē opinionē & distinctionem probauit idem Afflictus *in decis.320.nn.7.in fine.* post Lutā à Pēna, quē refert. Idē sensit Thomas Minadoi *in extraung. in aliquib.in verbo, filiorū.n.21.vers.ad horigitur.* idem tribūt alij cōgesti ab Hartmano Pistore *in qq.feudal.in 3.parte.q.* 34.*n.18.* Sed hic modo dubitatur, quādo, diu in ipso clericatu perseuerasse dicatur. Afflictus *prudentate loto* scribit, iudicis arbitrio relinqui. Is ergo ex qualitate personæ iudicabit. Nā fortē tēpore mortis patris posset hic esse al fens, vel minor, ita vt probabiliter ignorare possit, an bonū sibi esset, vel malū sacerdotio renūciare & feudum consequi. Pro sua ergo prudēria iustus ipse iudex dijudicabit. Nō est huic casui dissimilis ille, quē recēset Abb.*in c.1.n.7.de his, quæ vi metusve causa fiunt.* cūm dixit, an si mulier metu mariti religionem ingressa ratū habuisse dicatur, nisi statim conqueratur & religionem egrediatur? Inquit Abb. & ibi latè eū secutus est Mātua *n.39.* relinqui iudicis arbitrio, intra quod tempus censeatur ratificasse ingressum, vt egredi amplius nō possit. Clericus etiā secularis † promotus ad sacerdotiū. 30 etsi beneficio caret, non succedit eadem ratione in hoc feudo. sic de hoc Clerico sic etiam intelligi possunt præcitata iura, & Dd. qui simpliciter de Clerico non succedente in feudo loquuntur. Et accedunt Silua *in consil.3.nn.9.* Cānetius *in extraung.volentes.in verbo, sed operæ pretium, n.1.*

Clericus quoque secularis † creatus Episcopus, vel Cardinalis, etsi capax est successionis bonorum allodialium, non tamen succedit in hoc feudo: cū requisitum personale seruitium præstare minimè possit. Ita de Episcopo in specie Ruinus *in consil.18.nn.13.& in consil.42.n.9.lib.1.* Felinus *in c.solita, n.11.de maioritia. & obed.* dum excipit casum, quādo feudum esset annexum episcopatui, vel Cardinalatui. & Thomas Minadoi *in comment.ad constitut. Regni incipiēte, In aliquibus.in verbo, filiorum, n.6.* Et hos secutus sum *in cōs.* 101.*nn.15.lib.1.* Pistor *in d.q.33.in fine.* Et hoc in casu vera nō est opinio Baldi *in c.inter dilect.col.2.de fide instr.* Iasonis 32 *in consil.117.n.2.vers.3.prin.lib.4.* Valentini Forsteri *in tract. de successionibus, lib.4.c.23.n.14.* Cephali *in consil.1.n.18.& in consil.2.n.4.lib.2.* & Iulij Clari *in §.feudum, q.78.in fine,* qui opinati sunt, Episcopū & Cardinalē ob personarum excellētiā, posse succedere in hoc feudo: cūm permissum eis dicatur seruire per substitutū: Hæc sanè opinio nullo certo iure probatur: & excellētia personæ nō debet tollere ius dominī directi. Imō nec Papam succedere posse in feudo recto & proprio scripsit Bal. *in auth.nisi rogati, n.35.C.ad Trebell.& in consil.271.n.9.vers.sed certe Papa.lib.2.*

Secundus est casus, quādo agitur de feudo prout quis præstatur certū personale seruitiū, quod cōmodè præstari potest à clericis tam regularibus quām secularibus. Hoc sanè casu admittuntur prædicti ad huius feudi successionem. Ita post Cynū *in auth.ingressi.C.de sacros.eccl.* manifestè respōdit Natta *in consil.600.n.4.vers.1.casus, lib.3.* qui exēplum refert, vt si datū est feudū, adiecto hoc personali officio, quod vasallus † diebus festinis eat cum vxore ipsius domini ad ecclesiā. 34 exēplū sumitur ex *c.1.§.præterea quid sit inuestitura.* Verūm (vt sensit etiā Natta) nō huic cōuenit clerico, præsertim regulari præstare similē seruitium, sicuti nec etiā cōueniunt seruitia personalia, quæ ministerialia appellamus: vt parare domino mensam, in ea inseruire, coquinam facere, dare operā, vt aliqui præcedāt, aliqui sequātur in consilando ipsum dominū. De quibus quidē seruitijs post Zasium & Thomam Marinū scripsi *in consil.841.in fine lib.9.* conuenire autem sortē potest seruitium illud personale, quod habitationis dicitur, de quo post Baldum, Afflictum, Zasium, & alios differui *in d.consil.841.prope finem.* Est sanè personale habitationis seruitium, quādo conceditur vasallo castrum, vel oppidū, vel domus, vt in eis habitet. Hoc facilē præstare potest monachus, si suæ religionis monasteriū eo in castro & oppido extat, multō magis clericus secularis, quem & dominū

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

habitare difficile non est: & si aliter monachus.

Tertius est casus, quando agitur de feudo improprio, pro quo præstatur seruitium reale, vt puta annuus census. Hoc
35 sanè casu succedere potest Clericus secularis: Ita Cynus, & alij congesti & probati ab Alex. *in cons. 10. n. 3. & 7. li. 5.* sic & Ruio. *in cons. 49. n. 9. li. 1.* Capicius *in dec. 31. n. 1.* Crau *in cons. 303. n. 1. 2. & n. 3. in fi.* Iulius Clarus *in §. feudū. q. 78. vers. quā tamen.* Petrus Duēnas *in reg. 103. in 1. lim.* Cephalus *in cons. 1. n. 26. li. 1.* Natta *in cons. 600. n. 1. vers. primus igitur casus, lib. 3.* Hartmanus Pistor *in qq. feudalib. parte 3. q. 33. n. 23.* Th. Minadoi *in extraug. In aliquibus, in verbo, filiur. n. 87.* qui dixit in regno Neapolitano clericum etiam hoc in casu nō admitti. Idē dixit Canonicus *in extraug. Volentes, in verbo, sed opera*
36 *pretium, n. 2.* Ita quoque † ad huius feudi successionem admittitur clericus Cardinalis creatus, respondēdū Ruin. *in d. cōs. 42. n. 9. & 10.* & Ias. *in cōs. 117. col. 4. vers. 4. & vlt. li. 4.* quos secutus sum *in d. cons. 54. n. 32. vbi idē dixi de Episc.* Monachus
37 quoque, sicque clericus † regularis succedit in hoc feudo, quādo eius religio bonorū capax est: sicuti affirmāt Cynus *in auth. ingressi. C. de sacros. eccles.* vbi Salicetus in fine, & Ias. *n. 46.* Capolla *in cons. 17. & in cons. 36 in ciuilibus.* Fel. *in c. in præsentia. n. 46.* & ibidem Dec. *nn. 74. de probat.* Capicius *in dec. 10. n. 8. 9.* Curt. iun. *in tract. feudor. parte 3. prin. in 2. reg. n. 24.* Afflict. *in dec. 310. n. 4.* Th. Marinus *tract. feudorum. tit. 2. de feudo ex pacto & prouidentia antiquo n. 145.* Crau. *in cons. 303. n. 3. in fi.* Ludouic. Molina *in li. 1. de Hispa. primog. c. 13. n.*
38 *76.* Natta *in cons. 600. n. 38.* Porrò monasterij fructorū fructibus huius feudi, donec in humanis est monachus ipse, non autē eo mortuo: sicuti scribunt ex citatis Dd. & manifestius Capic. *in d. dec. 10. n. 10.* & Iulius Clar. *in §. feudū. q. 78. circa princ. vers. quæ tamē opinio.* Et Cur. & Harm. Pistor *vbi supra.*

Quartus est casus, quando agitur de feudo, quod admit-
39 tit seruitium per substitutum. Hoc sanè casu clericus † cā secularis, quām regularis, cuius religio bonorū capax est, ad huius feudi successionem admittitur. Ita Alex. *in cons. 10. n. 6. li. 5.* Fel. *in c. in præsentia, n. 74. vers. fallit tertio, de probat.* Curiun. *in tract. feudor. in 3. parte princ. in 2. reg. nn. 26.* Bruno *in cons. 16. n. 2. & in cons. 117. num. 107.* Afflictus *in dec. 310. & 4.* Capicius *in dec. 10. n. 16.* Silua *in cons. 3. n. 98.* Craue. *in d. cons. 303. n. 7.* Iulius Clarus *in §. feudum q. 78. vers. sed ad hoc rursus.* Petrus Duennas *in reg. 103. in 4. limit.* Ludouicus Molina *de Hispa. primogen. c. 13. n. 76.* Cannerios *in d. extraug. Volentes, in verbo, sed opera pretium. num. 4.* Thomas Marinus *in tract. feudorum, tit. 2. de feudo ex pacto & prouidētia antiquo. n. 144.* Melchior Palaa *in tract. in. vtraturum, parte 2. q. 3. n. 13.* Natta *in cons. 600. n. 32.* & Hartmanus Pistor *in d. q. 33. n. 26.*

40 Cæterum dubitari solet, qui † sint illi casus, in quibus vasallus in feudo hæc rectū, & proprio seruire potest per substitutum. Et quidē primus est casus quando feudum est fœmineū, hoc est, si fuit concessum etiam pro fœminis nam & hoc transit etiam ad Clericos: sicuti fœminæ non possunt seruire personaliter, sed per substitutum, sic & clerici. Ita Alex. Fel. Curt. iun. & Bruno supra relati. ac etiā Duennas *in reg. 103. limit. 4.* Verūm à prædictis dissentiunt Chassaneus *in comment. ad consuetu. Burg. tit. De fief. rub. 13. §. 5. n. 15.* & apertius Afflictus *in dec. 320. n. 7.* Natta *in cōs. 600. n. 32.* & Canonicus *in extraug. Volentes, in verbo, Idem videtur dicū dum. n. 22. & in verbo, sed operæ pretium, n. 22.* & hæc postrema opinio verior mihi videtur: cum dispensatio illa, quòd fœmina possit succedere in feudo, non extendatur, vt etiam clericus, vel monialis admittatur.

41 Secūdus est casus, quādo † feudi dominus admittit vasallū, qui ob dignitatē seruire nō potest personaliter, vt si admittit Episcopū vel Cardinalem, sicuti respondērunt Bella. *in cons. 48. col. 2. vers. circa quartū dubiū, & col. 8. vers. secūdo probatur.* Hier. Schuff. *inter cons. Bruni in cons. 140. nn. 14.* & Craue. *in cōs. 303. col. vlt.* sic etiā decidit Capicius *in dec. 31. n. 2.* & securus ait *in comm. de recup. poss. rem. d. 10. n. 69. in cons. 54. n. 32. & n. 33. li. 1.* Sic intelligi & declarari potest traditio eorū, qui simpliciter dixerunt, Episcopū Comitē creatū, obtinere posse feudū: sicuti affirmarunt Bal. *in cōs. 271. quod pro regula. col. pen. li. 1.* Imol. *in c. inter dilectos n. 8. de fide instr.* & & ibidē Fel. *n. 10.* Io. de Anna *in c. iudex, 2. d. 1. de iudeis.* Curiun. *in tract. feudorū in 3. parte in 2. reg. n. 28.* Cephalus *in cōs. 1. n. 58. & in cōs. 1. n. 10 li. 2.* & in specie magis sic declarat Craueta *in d. cōs 303. col. vlt.* sic quoque Petrus Duen. *in reg. 103.*
42 *in quinta limit.* Idē est † quādo dominus scilicet admittit quēuis alū clericū: Nā dicitur declarasse, quod per substitutum seruiat. Ita Aluaro. *in ca. 1. §. 1. de feudo fœm.* Curt. iun. *in d. reg. n. 30.* Bruno *in cons. 16. nn. 3.* Petrus Duennas *in reg. 103. in 8. limit.* qui eiusdē opinionis refert etiā Afflict. Idē respōdērūt Craue. *in cons. 303. n. 6. vers. aduertendum.* Natta *in cōs. 600. n. 9.* Sōtberk. *de feud. part. 12. n. 143.* & Osagus *in decis. 27. nn. 4.* qui alios nonnullos refert. Hoc tamen casu clericus præstat fidelitatis iuramētū. ita gl. *in c. nimis,* vbi clare Alex. de Nepo. *n. 8.* Abb. *c. veniēs. n. 4. de acc.* Iacob. *in verbo, Qui quidē inuestitis. n. 7.* Ias. *in prælaudijs feudor. nu. 5.* Paris Puteus *de reuoc. feudi. c. 129. n. 7. & c. 198. n. 18. & c. 250. n. 7.* Blancus *in epitome feudorū, li. 2. c. 7. n. 7.* Osascus *decis. 27. n. 3. vers. nā essi.*

Tertius est casus, quādo † feudū fuit cōcessū pro se, & qui-
43 buscūque successoribus. Hoc etiā casu admittūtur clerici tam seculares, quā regulares, quorū, tamē religio bonorū capax est in generali: & ideo etiā vasallus seruire potest per substitutū. Ita Curt. sen. *in cons. 61. in fi.* Soc. sen. *in cons. 252. col. vlt. lib. 2.* Bruno *in cons. 16. n. 3. & 8.* Curt. iun. *in d. q. 10. n. 31. & in cōs. 1. n. 183.* Silua *in cons. 3. n. 53.* qui testatur esse cōmunē opinionē. Idē sensit Iacob. *in inuestitura feudali in verb. & quibuscūq. n. 4.* Cæterū à prædictis dissentiūt Fel. *in c. in præsentia, n. 48. vers. fallit quarto, de probat.* Barba *in rub. extra de feudis. col. 3.* latè Canonicus *in extraug. Volentes, in verbo, Idem videtur dicēdū. n. 9.* Idē sensit Duenas *in reg. 103. in 10. limit. at. in fin.* Et huius quidē postremæ opinionis ratio est, quia † etsi
44 dictio hæc, [quibuscūq;] tanquàm vniuersalis, comprehēdit omnes & extraneos, attamē restringitur ad extraneos habiles, vt latè scripsi *in cons. 391. n. 27. li. 4. & in cons. 931. col. vlt. li. 10.* Cūm ergo clerici sint inhabiles succedere in hoc feudo, dictio [quibuscunq;] eos non continet.

Quintus est casus principalis, quando agitur de feudo †
45 pro quo nullū præstatur seruitiū, sicuti est feudū fraternū. Hoc enim casu admittitur quilibet clericus bonorum capax. ita Bald. *in l. si plures. C. de condit. inserto. & in c. inter dilectos, de fide instru.* Alex. *in cons. 10. nn. 12. li. 5.* Barbat. *in rub. extra de feudis. col. 3.* Fel. *in c. in præsentia, n. 4. de probat.* & ibi Dec. *n. 76.* Ruin. *in cōs. 18. n. 16. li. 1.* Curt. iun. *in tract. feudor. in 3. parte princ. in 2. reg. q. 10. n. 27.* Afflict. *in decis. 310. n. 4.* Cephal. *in cons. 1. n. 21. li. 1.* Lud. Molin. *in li. 1. de Hispan. primogen. c. 13. n. 76.* Petrus Duen. *in reg. 10. in 7. limit.* & Natta *in cons. 107. n. 16. & in cons. 508. n. 12. vers. cum agitur. li. 3.* qui respondit, militem Hierosolymitanum succedere in hoc feudo. Idem Natta *in cons. 600. n. 7. li. 3.* respōdit, etiā monachum admitti ad huius feudi successionem.

Sextus & vltimus casus est, quando feudum fuit conces-
46 sum nulla alicuius seruitij mentione facta, sed simpliciter secundum propriam feudi naturam, & iuramentum fuit præstitum do seruandis his, quæ cōtinentur in veteri & noua forma iuramenti fidelitatis. Hoc in casu respondit Natta *in d. cons. 600. vers. sextus casus,* clericū secularē, & multò minus regularē succedere nō posse in hoc feudo. Hanc sententiam sicuti rationi vtissimam, ita credo hunc casum, quē facilioris explanationis gratia referre volui, non differre à primo: cūm & hoc in casu seruitia, quę præstāda sunt domino feudi secundū antiquā & nouā fidelitatis formam, fiot personalia in se personę industriā habētia, quemadmodum sensit ipse Natta *in d. cons. 600. nn. 29. & 31. & nn. 43.* Et
47 accedit quod hac ratione motus Alex. *in cons. 9. n. 7. li. 5.* respondit, Feudum † simpliciter concessum secundum formam fidelitatis, non transire ad fœminas, quæ personaliter inseruire non possunt domino. Et Alex. secuti sunt Dec. *in l. 1. nu. 56. ff. de reg. iuris. & in cons. 139. in fine,* & Bruno *in cons. 41. n. 4.* Quā de re tamen plura scripsi *in cons. 65. li. 1.*

Septimus casus est, quando † extat vsus & consuetudo,
48 quōd clericus, siue secularis siue regularis succedat in feudo etiam ex eo: Hoc quoq; casu clericos admitti debet. ita sauè ser. *in c. 1. in fi. de clerico, qui inuest. fecit.* Cur. iun. *in tract. feudorū, in 3. parte prin. in 1. mēbro, n. 16.* Chassan. *in commēt. ad consuetudines Burgūdiæ rub. 1. §. 6. gl. vlt. n. 18.* Sōtbekius *in tract. feudor. parte 12. nu. 147.* & Petrus Duen. *in reg. 103. limit. 9.* Et quidē hoc in casu permissum est vasallo seruire
49 per substitutū. iuxta distinct. Inno. *in c. in præsentia. n. 1. de probat.* quā secuti sunt ibidem Fuer. *n. 12.* Io. And. *n. 16.* Host. *n. 9.* Cald. *in cons. 1. tit. de feudis.* Bart. *in auth. ingressi, n. 44. C. de sacros. eccl.* & ibidē Salicetus *col. vlt.* Fel. *in d. c. in præsentia. n. 46.* & ibidē Dec. *n. 190.* Alex. *cons. 10. n. 8. vers.* Salicet. etiā *li. 1.* Silua *in cons. 3. n. 13.* & Clarus *in §. feudū. q. 78. in princ. &*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

& vers. de clerico, prope finē. Hæc consuetudo, quod clericus seruire possit per substitutū extra in Italia & Alemania, sicuti testatur Imper. Frider. *in c. 1. §. firmiter. de probib. feudi aliena. per Frid.* cuius verba retuli supra *in 1. casu.* Et hoc
51 in casu, stante † scilicet hac consuetudine, procedit, & locū habet opinio eorum, qui dixerūt in feudo etiā recto vasallū seruire posse per substitutū. Qua in opinione fuerunt multi illi Doctores, quos retuli supra *in 1. casu.* Consuetudine verò deficiente procedit opinio eorū, qui scripserunt vasallū Principis seruire non posse per substitutū. Qua in opinione fuerūt Baldus *in § mutuus.* Rom. *in 1. eorū. n. 1. ff. de damno infecto.* Ale. *in l. si finita. §. si de vectig. alib. n. 13. ad. tit. de damno infecto.* Natta *in cons. 600. n. 14.* Beretta *in cons. 81. n. 3. vers. demū.* Postrema hæc opinio locū habere potest, quando va-
52 sallus esset impeditus, quominùs personaliter seruiat: nam tūc per substitutō seruire potest. Ita hoc casu defendi potest opinio Beluisij *in c. 1. §. si quis decesserit. si de feudo fuc. cōtro. pag. 135 in fine.* Pistoris *q. 33. n. 10.* & Zoazia *in Quæ sint feud. capaci. pag. 169.* & ita debemus intelligere eos qui dixerunt *§ firmiter,* procedere quando vasallus est impeditus.

Cæterùm cōsuetudo hæc etsi admittit seruitiū per substi-
53 tutū non † tamen cōcedit, vt loco seruitij vasallus præstet pecuniam. Ita tradūt tres Doct. nēpe Iserniā *in d. §. firmiter, n. 31. & in c. 1. §. similiter, n. 14. vers. nā & Rex non cogeret, de capit. qui curiā vēd. & in c. 1. n. 4. vers. & secundū quī dicatur Dux vel M. archio.* & Afflictus *in c. vlt. n. 58. vers. sed Andreas, de pace iura firma. & in dec. 320. n. 9.* Contrarium, quod imò seruitiū præstari possit pecunia, sensersit Laud. Præpos. & Alvaro. *in d. §. firmiter.* Beluisius *c. 1. de allod. & de pace iura. firm. p. 117.* Camer. *in d. §. firmiter.* Lofredus *in paraphrasi feudor. ad §. qui clericus, p. 31. vers. ac quoniā.* Capicius *in dec. 10. n. 14. & in dec. 31. n. 1.* Niger *in capit. Regni. c. 108. in fine.* Liparolus ad Iserniā *in c. 1. nu. 4. quis dicatur Dux vel Marchio.* In. Felix Stalen. *in addit. ad Neapolitanū in prox. consuet. pa. 30.* qui ait, Regē in Regno Neapolitano habere electionem cōpellendi vasallū seruire personaliter, etsi aliter sit secundū ius cōmune. Alciat. *resp. 1. n. 8. h. 3.* Scraderus *in 6. part. c. 6. nu. 56.* Prædicta consuetudo probari satis dicitur, quando con-
54 curre † actuū frequentia, sicuti dicimus, multis instrumentis alienationū bonorū feudaliū probari feuda cōseruisse alienari in extraneos. Ita sanè Parisius *in cons. 13. n. 33. li. 1.* Socinius *in cons. 91. n. 14. & 16. lib. 4.* Porpur *in cons. 367. n. 81. vers. ex abūdanti,* Neuiza *in cons. 9. n. 19.* Brunus *in cons. 137. col. 2. vers. Nā in ipso loco. li. 1.* Bursa *in cons. 49. nu. 66.* & Io. Petrus Anchara. Regiensis *in q. 51. num. 7. & 8. lib. 3.*

55 Requiritur † etiam scientia ipsius Principis & domini feudi. Quæ quidē satis probatur, si demōstrentur ipsius Principis & domini ministros, vt Syndicos, procuratores ac aduocatos sici scīuisse, vt post multos tradit Balb. *de præscript. in 1. partic. 5. partis princ. q. 3. n. 8.* & esse cōm. constat ex traditis à Gabriele *in li. 6. conclusioni concl. 1. n. 33.* Et illis accedunt Deciā *in cons. 214. n. 49. vers. item respondeo. li. 3.* Bursatus *in cons. 165. nu. 135. lib. 1.* & Rimin. iun. *in cons. 640. nu. 20 lib. 4.*

CASVS CCXXXII.

Oblatio, & depositum quādo & quo modo fieri debeant, vt debitor liberetur, mora purgetur, vsuræ & pœnæ euitētur, pignus liberetur, vel pignoratitia agi possit, & demum periculum trāsferatur in aduersarium, diligens & accurata explanatio.

SVMMARIA.

1 *Oblatio nuda debitoris purgat morā, impedit cursum vsurarū, quæ nondū cœperunt currere n. 1. & facit cessare pœnā legalē n. 3. eximit debitorē à periculo n. 7. Oblatio nuda facta in iudicio producit actionem pignoratitiā n. 4. Si verò fiat extra iudicium, requiritur & depositio. n. 5. Nisi fiat ad parandam exceptionem. n. 6. vt si conuentus hypothecaria offerat actori. nu. 8. & quandiu conuenit. nu. 10.*

2 *Creditor hypothecaria agens, quomodo ad rē agere dicatur.*

11 *Creditor posterior potest priori creditori hypothecā habēti offerre debitū. si tamē & ipse hypothecā eiusdem rei habeat. num. 12.*

13 *Oblatio nuda liberat debitorem rei immobilis solutioni paratam, idem si debitum est pecuniarium, nondum tamē liquidū n. 14. & an hoc casu pro residuo præstabit cautionē n. 15.*

16 *Oblatio nuda liberat quando creditor vere se recusat debitū recipere. idē si tacitè. nu. 17. fallit si iusta subsit recusandi causa. num. 18.*

19 *Depositio requiritur vbi creditor paratus est recipere debitum.*

20 *Depositio rectè fieri debet realiter coram testibus, totini integræ summæ. n. 21. cū vsuris & interesse. n. 22. eius quod vere debetur n. 23. in pecunia probanda. 24. 25. & 26. coram iudice. n. 28. præmissa denuntiatione. n. 29. opportuno loco & tēpore n. 30. & purè absque aliqua conditione nu. 32.*

27 *Venditor frumenti sciens instantem diminutionem eiusdem æstimationis, debet hoc ipsum emptori ignaro detegere.*

31 *Iudicis arbitrio relinquitur quæ sit persona, locus & tempus depositioni congrua.*

33 *Oblatio & depositio nulliter facta, reiterari potest.*

MVltis de causis intelligimus fieri solere oblationes, & depositia pecuniarum: de his singulatim & ex ordine agendum est.

Prima causa offerendi & deponēdi pecuniam est ad mora purgationem: hoc in casu sufficit † sola oblatio etiam extrajudicialis, absque deposito siue consignatione, ita probāt *l. illud. d. de perit. & commo. rei vend. & l. si seruum. §. vlt. ff. de verb. oblig.* & scribunt Bart. *in l. pen. n. 4. vers. in circa hoc. ff. de distr. pig.* Natta *in cons. 611. col. 2. vers. ad prædicta. li. 3.* qui *n. 5.* dicit, solam oblationem sufficere, etiamsi non ostendatur pecunia. Porrò aduersus hāc oblationem dari solet hoc remediū, ne creditor constituatur in mora, quōd dicat ipse creditor, sum paratus recipere. sic Bart. *in d. l. pen. nu. 4. vers. in circa hoc. ff. de distract. pig.* Alexand. *in l. si mora. n. 6. vers. omnes tamen. ff. sol. matr.* Ias. *in l. 1. n. 87. C. de iu. emphyteut. & cons. 9. n. 14. vers. sed fortius. li. 1.* Castellanus Ciuta *in memorabil. in verbo oblatio.* Natta *in d. cons. 631. n. 3. vers. nec obstat quod objicitur.* Io. Petrus Surdos *cons. 86. nu. 29. lib. 1.*

Secunda est causa, ob quam fieri solet oblatio, ad impediendum scilicet cursum vsurarum: quando nondum cœperunt currere, sufficit sola oblatio. *l. si pecu. & l. ex prædis. C. de vsuris.* quando verò iam cœperunt currere, non sufficit sola oblatio, sed requiritur etiam consignatio & depositio. *l. si creditori. C. de vsuris,* & scribunt Bald. *in l. acceptam q. 6. C. de vsuris.* & ibidem Castren. *nu. 7.* Cæterum à prædictis dissentit Modern. Parisien. *in tract. de vsuris. q. 39. & 40.* qua de re amplius deliberandum est.

Tertia est causa, qua fit oblatio, nempe ad euitandā pœnam commissinnem. & hoc quidem casu sufficit sola oblatio ipsa. *l. Celsus in fi. ff. de arbitr. & l. traiectitia. ff. de oblig. & actio.* & hoc quidem intelligitur quo ad euadendam pœnam legalem, non autem conuentionalem. ita declarant Baldus *in l. acceptam in 3. oppos. & in q. 31. C. de vsuris.* & Iasius *in cōs. 9. nu. 14. lib. 1.* & idem quando debitum est conditionale. *l. si post diem. §. item si quæ. ff. quando dies leg. cedat.*

Quarta est causa propter quam solet offerri, quando fit ad pignoris liberationem: hic tuna constituendi atque distinguendi tres casus: Primus est, quando hæc oblatio fit in iudicio: hoc † casu ipsa sola operatur ortum pignoratitiæ actionis. *l. si rem. §. vlt. cum l. sequenti. ff. de pignorat. act.* Secundus est casus, quando oblatio fit extra iudicium ad parandam actionem pignoratitiam: hoc casu nō sufficit sola ipsa oblatio, sed requiritur etiam consignatio depositinque. *l. acceptam. C. de vsuris. l. inuicem. C. de compensat. l. nec creditores, in fine. C. de pignorat. act. & l. si residuum. C. de distract. pign.* & scribunt Bald. *in l. acceptam. C. de vsuris.* Ancharan. *in cons. 86. n. 3. & in cons. 131. col. 1. vers. præterea ex doctrina.* Tertius est casus quando fit oblatio extra iudicium ad parandam solam exceptionem: hoc sane † casu sufficit sola ipsa oblatio. *l. item liberatur. §. qui patitur. ff. quib. mod. pign. vel hypotheca solu.*

Quinta est causa, qua fit oblatio, nempe quando fit vel ad eximendum seipsum à periculo, vel ad illud trāsferendum in aduersarium: hoc casu sufficit sola oblatio, facta tamen loco & tempore congruis. *l. si solutum. ff. de solution. l. qui dere. in prin. ff. eod. tit. l. illud. ff. de perit. & commodo rei vend. & l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig.* Et hoc in casu obtinendum est, quod debitor generis, oblata ipsa quantitate, liberatur ope exceptionis: debitor verò speciei liberatur ipso iure. ita Bart. & reliqui *in l. qui decem. ff. de verb. oblig.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

Dec. *in l. quod te, in vlt. lect. num. 26. ff. si cert. pet.*

Sexta est causa ob quã fit oblatio, nẽpe quãdo fit à possessore reo conuẽto hypothecaria à creditore: & † enim iure permissũ huic possessori liberare se à creditore hypothecã habẽte in re illa possessa, offerendo creditõ ipsi creditori. *l. Paulus. §. 1. ff. quib. mod pig. vel hypoth. solu.* Imò oblationẽ hãc facere potest etiã malę fidei possessor, sicuti probatur *in d. l. Paulus. §. 1.* & scribunt gl. *in l. mulier. §. in fine ff. qui potior. in pig. habean.* Ang. Aret. *§. itẽ si quis in fraudem col. pen. Inst. de actio.* Afflict. *dec. 25. n. fi.* Crauetta *in cons. 298. col. 1.* & ratio est, † quia creditor agens hypothecaria, nõ cõcludit ad rẽ præciẽ, sed donec & quousq; soluatur debitũ: & ideo si possessor etiam malæ fidei offert debitum, id facit volẽte ipso creditore. Et hæc quidẽ † oblatio fieri potest solum vsq; ad litis contestationem in causa executionis iudicari: sicuti tradunt Bart. *in l. stipulationes nõ diuiduntur. col. pen. vers. sed iuxta predicta moneo vnũ dubiũ. ff. de verb. obl. & in l. si quis stipulatus fuerit decẽ in mella. in fi. ff. de sol.* Bal. *in cõs. 109. Qui libet. col. 2. li. 3.* Afflict. *dec. 187. n. 4.* Crauetta *d. cons. 298. col. 1.*

Septima est causa, qua solet fieri oblatio, nempè quando † posterior creditor habens hypothecam offert priori creditori quod ei debeat debitor, qui ei pignus vendidit, vel in solutum dedit: Est enim hoc in casu iure permissum ipsi creditori posteriori, sic offerre, & suam hypothecam eõfirmare, *l. potior. §. vlt. ff. qui pot. in pig. hab. & l. 1. C. si antiq. cred. pign. vend.* & scribunt post alios Corn. *in cons. 85. col. 2. lib. 4.* Crau. *in d. cons. 298. col. 2. vers. alterũ est ius.* qui dixit, hanc oblationem fundatam esse in æquitate, eũ æquitati cõueniat, quòd si res pignorata plus valet quàm sit creditũ prioris creditoris, quòd illud plus pertineat ad creditorẽ posteriorẽ: cùm satis sit creditori anteriori habere q̃ sibi debetur. Et hęc obligatio † iusq; offerendi solũ cõpetit creditori hypothecario, nõ autẽ alteri *l. cum tibi. C. qui pot. in pig. habeantur. l. 1. C. si antiq. creditor pig. vend. & l. nulla. C. de sol.* Bald. *in cons. 84. premittendũ est ad euidentiã. col. 2. li. 3.* Federicus de Senis *in cõs. 216. quæsito videtur.* Crau. *in d. cõs. 298. col. 2. ver. sed premissis.* qui in discursu nonnulla de hoc iure offerẽdi scribit.

Octaua causa, ob quam fieri solet oblatio, est, quãdo scilicet debitor vult se liberare à debito, quo ergà debitorem tenetur: hoc sanè in casu distinguere solet quatuor casus.

Primus est, quãdo res debita est immobilis: hoc casu sufficit sola oblatio *auth. das data. C. de don. ante nupt. & l. 2. C. quãdo & quib. quarta pars. li. 10.* vbi gl. Bar. Bal. & Ang. *in l. si mora. ff. sol. matr.* & ibidẽ Ale. *n. 4. ver. tamẽ fallit.* & Claud. Seysell. *nu. 4.* qui testatur comm. esse opin. & accedit Card. Zabarella *in cons. 67. in fi.* Qui sanè casus intelligitur, quãdo res ipsa immobilis est solutioni parata. ita Bal. *in l. acceptã. q. 1. C. de vsur.* Rom. *in cõs. 163. in fi.* Ale. *in d. l. si mora. n. 4. ver. hoc tamen notabiliter. & ibidem* Seysellius *n. 4. vers. prædictã tamen.* qui reiecit declarationes Castrens. & Arentini affirmantium, hanc rem immobilẽ posse sequestrari: vel quòd debitor offerens eõstituat se nomine creditoris possidere.

Secundus est casus, quando debetur res mobilis, vt putà pecunia, sed debitũ nõ est certũ & liquidũ, sicuti quãdo inter creditorẽ & debitorẽ conficiendi sunt calculi: hoc casu † sufficit sola oblatio alicuius summæ: & protestari se paratũ esse soluere residuũ, cuius cõfectis calculis apparebit debitor. ita post Ang. & Imolã docuit Ale. *in d. l. si mora. n. 4. vers. tertiò fallit.* idẽ affirm. Cor. *in cõs. 81. n. 6. li. 4.* & Aret. *in cons. 142. n. 14.* & alij quos statim referã. Cæterũ † ambigitur, an debitor iste teneatur pro illo residuo præstare fideiussionẽ. Et quidẽ dicẽdũ est, nõ teneri, si eõstat eũ esse soluẽdo, alias secus. ita declarat multi relatãi Seysell. *in d. l. si mora. n. 6. & 7.*

Tertius est casus, quãdo debetur pecunia, sed creditor, cui † facta est oblatio, expressè recusat eã recipere: hoc tertiã casu sufficit sola ipsa oblatio: sicuti probant *l. si debitor offer. 30. d. qui decẽ. 71. ff. de sol.* & scribũt Bar. *in l. pen. n. 4. vers. in circa hoc. ff. de distr. pig.* Bal. *in l. 2. col. 2. C. ne liceat tertio pronocare.* Ale. *in d. l. si mora. n. 5. vers. 5. fall. ff. sol. mat. & ib.* Claud. Seysell. *n. 8. vers. 5. fall.* qui eiusd. opin. referũt Castr. & Comensẽ, sic & Aret. *in d. cons. 142. n. 24.* Soc. sen. *in cons. 199. n. 3. li. 2.* Rip. *in l. quod te. n. 10. ff. si cert. pet. & in l. si insula. n. 70. ff. de verb. oblig.* Boer. *in q. 134. n. 26.* Catellianus Costa *in memorabilib. in verb. ablatio.* & Io. Pet. Surdus *in cons. 86. n. 29. li. 2.* Idem est † quando creditor non recusat expressè, sed tacet: nã & tũc sola oblatio liberat debitorẽ. ita Bar. *in l. prætor ait. §. si quis paratus, 4. in fi. de op. no. nũtiat.* Iate Seysellius *in d. l. si mora. n. 9. in fi.* & Cephalus *cons. 207. n. 58. li. 2.* Cæterũ scribit Seysellius *in d. l. si mora. n. 10. vers. prædicta.* cessare † hũc casum, quando creditor allegat iustam recusationis causam.

Quartus est casus, quando debetur certa quantitas pecuniæ, & creditor non recusat, sed vult recipere: hoc sanè † casu nõ sufficit sola verbalis oblatio, sed requiritur depositio & consignatio. ita probant *l. obsignationes. 11. C. de sol. & l. 1. §. si pecunia. 36. ff. depositi.* & tradunt Bart. *in l. prætor ait. §. si quis paratus. ff. de op. nouã nunc.* Bal. *in l. acceptam. q. 5. C. de vsur.* Ancharan. *in cons. 331. col. 2.* Rom. *in cons. 163. in fin.* Alex. *in l. si mora. n. 4. ff. sol. matr.* Ias. *in l. interdum. §. vlt. & in l. qui Roma. in prin. col. 4. de verb. obligat.* & Natta *in cons. 631. col. 2. vers. non tamen habet vim solutionis. lib. 3.*

Porro dubitari solet, quando dici possit & debeat rite recteque facta oblatio & cõsignatio seu depositio pecuniæ: in casibus suprà commemoratis. Et quidem dicendum est plura requiri.

Primò requiritur, quod ipsa † pecunia corã testibus numeretur: nõ enim sufficit eã habere in loculis & crumenis. ita Bart. *in l. cum seruus. ff. de cond. & demonst.* Bal. *in l. acceptam. in 1. not. C. de vsuris.* Ias. *in cons. 9. n. 15. li. 1. & in cõs. 173. col. 1. li. 2.* Neguzan. *in tracta. de pig. in 5. parte princ. membr. 3. in secũda particula.* Ripa *in l. si insulam. n. 68. de verb. oblig.* & Neuizan. *in cons. 10. n. 13.* qui dixit, non etiã sufficere, si notarius dicat se recepisse pecunias oblatas. Ea est huius sententiæ ratio, quia quando fit pecuniæ depositio, tota ipsa summa deponi debet, vt statim dicemus, ea propter fieri nõ potest in marsupio & crumena, nulla facta numeratione, quia de certa summa non constaret, sicuti constare debet. *l. 2. §. si cista, & §. si pecuniam. in verbo promendi. ff. depositi.*

Secundò requiritur, quòd fiat † oblatio & consignatio totius integræ summæ & quantitatis, adeò quòd nec nummus quidem deficiat. *l. grege. §. pen. ff. de pigno. d. iutor. §. Lucius. ff. de vsuris. l. qui Roma. in princ. ff. de verb. obligat. & l. obsignationes. C. de sol.* & tradunt post alios Neguzan. *in loco suprà allegato.* Ripa *in l. quod te. nu. 22. ff. si cert. pet.* & alios plures refert Tir. *de retractu conuent. §. 4. gl. 6. n. 23. & 24.*

Tertiò requiritur, quod † vnãeũ summa principali oblata & deposita, offerantur omnes vsuræ & omne interesse, *d. l. grege. §. vlt. ff. de pig. l. obsignationes. vbi gl. C. de sol. l. acceptã. C. de vsuris.* & manifestius probat *l. 2. C. debito. vendit. pign. impedi. nõ posse.* & tradunt gl. *in l. item illa. §. ad diem. ff. de tõstitura pecunia.* Ale. *in cons. 74. n. 8. li. 1.* Ias. *in l. quidam existimauerunt. ff. si cert. pet.* & Dec. *in l. 2. co. vlt. C. de pactis.* & Riminaldus iunior *in cons. 124. n. 12. lib. 1.*

Quartò requiritur, quod † offeratur id q̃ verè debetur: nõ autẽ aliud diuersũ, vt si est debita pecunia, offerri nõ potest tot de bonis mobilibus vel immobilibus. ita Rom. *in cõs. 163. n. 1. 3. & 4.* quẽ secuti sunt Ias. *in cons. 9. n. 9. & n. 13. & in cõs. 44. in fi. li. 1.* Dec. *in l. 2. §. mutui datio. in vlt. lect. nu. nu. 35. ff. si cert. pet. ar.* & ibidẽ Curt. iun. *n. 35.* & Luffredus *cons. 14. nu. 74.* Et est huius sententiæ ratio, quia oblatio & depositio est loco solutionis. *l. obsignationes. C. de sol.* Dec. *in cons. 650. n. 10.* & Ripa *in l. insulam. nu. 71. de verb. oblig.* quæ sanè solutio fieri nõ posset vna re pro alia data, creditore inuito. *d. l. 2. §. mutui. ff. si cert. pet. l. cum à quo. & l. manifesti. C. de solut.*

Quintò requiritur, quòd † offeratur & deponatur pecunia † proba, alioquin reproba oblata nil releuat. sicuti post alios tradit Tir. *de retractu consang. §. 1. gl. 20. n. 11.* Ea est ratio, quia pecunia reproba nõ est pecunia. *l. elegantes. §. qui reprobos. ff. de pign. act.* quo loci respondit Vlpian. solutionẽ factã ex pecunijs reprobis non liberare debitorem: & pecuniã falsã & reprobatam non habere nõmen pecuniæ: tradunt gl. *in l. omnes. C. de hæret.* Alex. *in cons. 104. li. 1.* & Dec. *in l. quod te. in 2. lect. n. 33. ff. si cert. pet.* qui ob id inferunt, cudentem monetam reprobatã non incidere in pœnam statuti, quo punitur fabricãtes monetam falsam. quã de re dicemus infrà *in casu 316. n. 19.* Pecunia † autẽ (vt hoc etiam explicemus) reproba, & illa esse dicitur, quæ obligationis tempore nõ est in vsu, atq; ita quæ expendibilis non est: quemadmodũ tradit Io. Andr. *in c. quarto. de usureis.* Soc. sen. *in l. cum quid. col. vlt. ff. si cert. pet.* Dec. *in cons. 668.* & Neuizan. *in cõs. 88. n. 14.* quinimò † nec etiam offerri deponiè potest pecunia, quæ adhuc non est reprobata, sed de proximo reprobanda, sciente ipso debitore. ita Bal. *in l. acceptã. q. 17. in fi. C. de vsuris.* Calean. *in cons. 14. n. 8. vers. quantũ ad tertium.* Bruo. *in tract. de augm. monetæ. in 5. parte. col. 1. vers. est verum quod.* Bal. Neuiz.

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

in conj. 9.*n.*16. & Ant. Gabriel. *lib.* 3. *concl. in tit. de solutione. concl.* 9.*n.*15. & 24. & ij quidem addycti sunt argumento *l. si concl.* 9.*n.*15. & 24. & ij quidem addycti sunt argumento *l. si vina, ff. de peric. & comm. rei vend.* vbi vini venditor, qui servitò scit, vinum certo tempore corrumpi, tenetur de periculo, nisi vitiū ipsi emptori detexerit: & eiusdem responsi argumento tradunt gl. & Bart. *in l. contra. in fi. ff. de legib.* quod si 37 venditor frumenti sciebat eius æstimationē statim post venditionem debere minui, tenetur ei, cui vitium latens detegere debebat. idem Bart. *in l. quæro. ff. de act. empti.* Bal. *in l.* 2. *nu.* 1. *in fi. C. de peric. & comm. rei vend.* Roman. *in singulari* 286. & alios plures recenset Neuizan. *in d. cons.* 49. *nu.* 17.

Sextò requiritur, quòd † oblatio & depositio fiat authoritate iudicis: vt in specie docuit Alberic. *in l. accepta. nu.* 8. 38 *C. de vsuris.* Alex. *in cons.* 75. *n.* 7. *lib.* 7. Calc. *in cons.* 14. *nu.* 11. *vers. præterea.* & multos congerit Tiraq. *de retractu conventionis.* §. 4. *gl.* 7. *nu.* 11. quòd si iudicis nū habeat copiam, offerre & protestari debet ipse debitor coram honestis personis, & de his rogare notarium. ita Castren. *in l. acceptum, nu.* 7. *C. de vsur. & in l.* 2. *ff. de naut. fœnor.*

Septimò requiritur, quòd † oblatio & consignatio seu depositio fiat præmissa interpellatione, denunciatione ue facta ab ipso debitore creditori, vt veniat ad accipiendum quod sibi debet, quodque ei soluere offert. ita probant *l. acceptum. C. de vsur. ibi, post contestationem.* & declarat gl. *ibidem. & in l. si a te. in verbo, denunciationis. C. de pact. inter empt. & vendit.* & in specie respondit Iason *in cons.* 9. *nu.* 15. *vers. & secundo fortius. lib.* 1.

Octauò requiritur, quòd † fiat oblatio & consignatio opportuno loco & tēpore *l. qui Romæ, in princ. ff. de verb. oblig. & l. si solutarus. ff. de solutionib.* & scribit gl. *in l. obsignatione. C. de sol.* & Bal. *in d. l. acceptam. n.* 1. Calc. *cons.* 13. *in fi.* Ias. *in d. cons.* 9. *nu.* 15. *vers. tertio ista depositio. lib.* 1. *& in cons.* 116. *nu.* 3. *lib.* 2. & Tiraq. *de retractu conjung.* §. 1. *gl.* 21. *nu.* 12. & Neuiz. *in cons.* 49. *nu.* 9. Cæterum dixit Bald. supra allegatus, locum † & tempus opportunum dici iudicis arbitrio. & 31 clarius idem scriptum reliquit Afflict. *in cap.* 1. *nu.* 21. *ex quib. can. fiud. amitt.* & probat *l. si res paratus. ff. de procurat.* Iudex ergo pro sua prudentia eligere debet locum, seu depositarium, apud quem oblata pecunia deponatur, qui facile creditori restituet: secundum Baldum *præcipuo in loco.* Poterit etiā iudex seipsum eligere in depositarū *l. si fideiuss. §. vlt. ff. qui satisd. cog.* vbi manifestè Fulgos. & alios refert. Tir. *de retractu conuent.* §. 4. *gl.* 7. *nu.* 1. qui *nu.* 2. prudentes iudices admonet, vt abstineant quantū fieri potest, ne aliquam de se suspicionē præbeant. Iudicabit etiā iudex locū illū esse opportunū ad offerendū, in quo fieri deberet vera solutio. *l. obsignatione. C. de solut.* Tempus etiā existimabit opportunū, si de die, non autē de nocte fiat oblatio & depositio: vt docuit Petrus de Stellapertica *in repetit. d. l. acceptā. & ibidem* Bald. & Iaso. *in cons.* 9. *n.* 15. *vers. tertio ista. lib.* 1.

Nonò & vltimò oblatio & depositio † fieri debet purè & 32 simpliciter absque aliqua cōditione: ita Roma. *in cons.* 104. *col.* 1. Alex. *cōs.* 7. *n.* 28. *lib.* 2. & *cōs.* 78. *col. vlt. lib.* 1. & *in cōs.* 88. *lib.* 4. Iason *in cons.* 9. *n.* 15. *vers. quinto quia. lib.* 1. Neguzan. *de pignor. in* 5. *parte principali. mēbro.* 3. *in* 2. *particul. nu.* 10. Craue. *in cons.* 502. *nu.* 9. Riminald. iunior *in cons.* 524. *nu.* 21. *lib.* 5.

Illud demum obseruandum est, quod † si oblatio & depositio iam facta est nulla, & invalida, alia deinò fieri potest cum permissum hoc sit in quauis iudicij parte: vt respōdit Corneus *cons.* 85. *nu.* 8. *lib.* 4.

CASVS CCXXXIIII.

De annuo reditu super re modico tempore duratura.

SVMMARIA.

1 *Reditus annui, an inter mobilia connumerentur.*
2 *Reditus annuus super re modica tempore duratura, non est inter immobilia connumerandus.* (*duratura.*
3 *Iudicis arbitrio relinqui, quæ res dicatur modicò tempore*

Quæsita sit inter nostros contentio, in qua bonorū specie enumerari debeant annui † reditus, nemo est, qui ignorat: sunt enim qui affirmant, hanc esse certiā quandam bonorum speciem: tum etiam qui scriptum reliquerunt, in dubio annuum reditum esse inter immobilia connumerandum. Hanc Doctorum arduam disceptationem longè latèque pertractatam à Tiraq. *in tract. de retractu conjung.* §. 1. *gl.* 6. *nu.* 3. 4. 6. sub nouam (quod aiunt) inoudem reuocare 2 nunc non statuit illud solum dicam, quod quando annuus † reditus præstatur ex re modico tempore duratura, non est inter immobilia referendus. ita consuluit Barba. *consil.* 22. *colu.* 3. *lib.* 3. qui respondit, esse sub † iudicis arbitrio, quādo res, è qua annuus reditus percipitur, dicitur modico tempore perdurare debere. & ibi casum illum refert, quando annuus reditus præstatur à monte quodam non verisimiliter diuturo. Ego aliàs plura scripsi, quæ dicantur res non duraturæ: sed è re hac non sunt.

CASVS CCXXXIIII.

Mulier si intercedit pro altero, pecunia accepta, non iuuatur S.C. Velleiano.

SVMMARIA.

1 *Senatusconsultum Velleianum quo tempore factum.*
2 *Senatusconsulti Velleiani constitutio quæ.*
3 *Mulierem accepta pecunia pro altero obligari intercedendo, & S.C. Velleiano non iuuari.*
4 *Iudicis arbitrio relinqui, quantæ esse debeat summa, quæ accepta, mulier ex sua intercessione obligatur.*

SEnatusconsulto Velleiano, quod † est factū Marco Syllano & Velleio Tutore consulibus, vt est relatum *in l.* 2. *ff. ad S.C. Velleia.* † cautū est, ne ius aduersus mulieres diceretur, quæ fideiussionibus & mutationibus pro alijs intercessissent: cùm eas virilibus officijs fungi, & eius generis obligationibus obstringi, æquum non sit: certi tamen sunt enumerati casus in titulis Pandectarum & Codicis, quibus mulieres hæ ita intercedentes pro debitore, creditori † 3 obligantur. Vnus est casus in *l. antiqua.* §. *sed si minus. C. ad Senatusconsult. Velleian.* qua constituit iustinianus, quòd si mulier re aliqua, vel aliqua pecuniarum summa accepta, intercedat, eam obligari. Sed dubitari nunc contingit, quæ & qualis, quantæue esse debeat res illa, & illa summa. hoc iure diffinitum non est, ob id † iudicis arbitrio relinquitur: 4 ita Afflictus *in* 1. *n.* 21. *vers. item habet arbitrium declarādi, ex quibus causis fendum amittat.*

CASVS CCXXXV.

Quis, sit vsurarius manifestus: quibus probationibus talis probetur: & statuta Veronę, Ferrariæ, Parauij & Brixiæ declarata.

SVMMARIA.

1 *Vsurarij manifesti pœna, qua.*
2 *Vsurarij manifesti, qui.*
3 *Iudicis arbitrio relinqui, qui dicantur manifesti vsurarij.*
4 *Vsurarium manifestum dici, qui manifestè vsuras exercet.*
5 *Vsurarius nū probatur manifestus, ex eo solo quòd probatur fœnus exercuisse.*
6 *Vsurarius non probatur manifestus, probando quòd semel, bis & ter fœnori dedit.*
7 *Manifestum quid sit.*
8 *Vsurarius dicitur manifestus, qui in foro fœnus exercet.*
9 *Vsurarius manifestus dicitur, qui domi omnib. fœnori dat.*
10 *Vsurarium manifestum ex facti euidentia probari.*
11 *Sceleris euidentiam non admittere excusationem.*
12 *Declaratoriam iudicis requiri super delicto notorio.*
13 *Vsurariū manifestū non dici, ante iudicis pronunciationem.*
14 *Notorium permanens, ordinem iudiciarium non requirit.*
15 *Notorium, quod excusationem aliquam admittere potest, iudicij ordinem requirit.* (*cat.*
16 *Vsurarius manifestus dicitur, qui domi assiduè vsuras exer-*
17 *Statutum Veronæ, lib.* 1. *c.* 26. *sub rub. de Iudeis fœneratoribus, declaratur.*
18 *Statutū Ferrariæ, lib.* 2. *sub rub. Quibus casibus summariè procedatur, exponitur.*
19 *Statutum Parauinū sub rub. de obligationibus, & cōtractibus, qui loquitur, declaratur.*
20 *Vsurarius manifestus sua confessione iudiciali probatur.*
21 *Vsurarius probatur manifestus sua extraiudiciali cōfessione.*
22 *Vsurarius manifestus testibus probatur.*
23 *Testes qui idonei ad probandum aliquem esse vsurarium.*
24 *Aymonis Crauetta opinio reuelata.*
25 *Authoris distinctio, qui testes probēt quem esse vsurarium.*
26 *Statutum Brixiæ* 43. *in ciuilib. sub rubr. de causis, vsurariis, declaratur.* (*puli.*
27 *Vsurarius manifestus probatur, fama & communi voce po-*
28 *Statutum Parauinum sub rubr. de carceribus, c. statutum, de presenti, declaratur.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

29 *Vsurarium conciliaris & iudicis probari, quod ibidem declaratur.*

30 *Vsurarius probatur ex eius libris rationum.*

31 *Vsurarius manifestus pronunciari a iudice debet.*

32 *Vsurarius manifestus nō dicit ante declaratoriam iudicis.*

VSurarij † manifesti pœnę plures sunt, & graues admodum: sacratissima tonsuratione, pia sepultura, & religiosa oblatione priuantur. *c. quia in omnibus, de vsuris.* eorū testamenta non testioris prius extortis vsuris, infirmantur. *c. quamquam. de vsur. in 6.* quibus in locis alia plura scribūt Doct. & nonnulla infra de pœnis vsurario infligēdis. *in casu* 399. dicemus. Dubitari solū hic conuenit, qui † manifesti dicantur vsurarij. Baldus *in addit. ad Spec. in tit. De appellat. versic. nota quod priuilegiam.* Iscriptū reliquit, hoc † iudicis arbitrio relinqui: quo tamē modo suum hoc moderari posit iudex arbitrium, est quod diligēter animaduertat. In primis, illum fateri esse † vsurarium manifestū, qui manifestō palam, ac publicē vsuras exercuit: quamobrem satis nō erit probatio, aliquē esse vsurariū simpliciter, sed opus erit probare eū illa qualitate, illum esse vsurarium manifestum. Hæc sententia innitorū auctoritatibus probatur. Baldus, vt ab eo incipiam, *in cons. 17. facium super quo in fine. lib. 1.* & clarius *cons.* 447. *Ad euidentiam præmittendū est. colum. 1. lib. 5.* idē *consil.* 359. *Visa petitione, colum. 1. versic. nē non est probata qualitas. lib. 4.* & Baldum est secutus Ial. *consil. 78. col. 2. li. 3.* idem Bald. *in c. præsentia, n. 8. in fin. & ibi* Felin. *n. 2. j. de proba.* scribit, nō sufficere quōd quis fateatur se † vsuras extorsisse, vt appareat esse manifestum vsuriū: sed opus esse quōd fateatur, se publicē extorsisse: idē respondetunt Abbas *cons. 2. col. 2. vers. 8. modum, lib. 2.* & Soc. seu *cons. pen. col. 3. vers. quia. lib. 3.* idē etiam late comprobantis Ant. Burgos *in c. ad nostrā. nu. 26. de empt. & vend.* Hinc Bart. & alij, quos statim referā, affirmāt, non esse satis probatum, illum esse vsurarium manifestū, † si probatū est semel, vel t is sub vsuris mutuō dedisse pecunias: quoniā probandū est, quōd paratus est omnibus mutuō sub fœnore dare: delicti etenim frequentia requiritur, vt Bart. scribit *in l. 2. n. 13. ff. de furt.* & Salic. *in l. Falsus, col. 7. C. de furt.* & Ioan. de Ana. *in c. quia in omnibus, col. 2. de vsur.* & sententia hæc illa est, quæ qualitate hāc manifesti, vsurario tribuit. idē sensit *Ang. in disputa. quæ incip. Assensis miles. col. 1. ver.* 2. *est.* † manifestum etenim altero ex duobus modis sumitur, vno, cūm publicē omnibus videntibus quid agitur. & hoc modo nō sumitur in esu nostro, quia etsi is † vsurarius manifestus posit dici, qui in foro omnibus videtur sub vsuris mutuas, non tamen sequitur, eum nō esse † vsurariū manifestum, qui domi omnib. fœneratur, vt mox fabigiam. Altero modo, manifestum sumitur pro ipso actu frequentato. & ita sumi debet in casu isto. atque ita sensit relatus Salicetus, & cum eo Ioannes de Ana. *loco iā citato.* sic pariter intelligēdus est Baldus *in l. 1. C. de sacrosanct. eccle.* dū docuit, illū esse manifestū vsurariū, qui publice exercet vsuras. Non negat Baldus quin & is sit, qui domi exercuit plures, vt statim dicam: intelligimus ergo quo in sensu [manifesti] dictio sumitur. Illud etiam sciendum est, hanc actuum frequentiam duobus in locis exercerī: aut enim publicē in foro, coto populo vidente, aut in domo propria. Priore casu is † vsurarius manifestus satis probatur ex ipsa euidentia facti: cūm ipsa operis & patrati † sceleris euidētia nullam excusationē mereatur. *c. euidentia, de accusat.* Abbas *cons. 11. col. 1. versi. ita posset dici. lib. 1. & cons. 1. n. 1. lib. 2.* post Feder. de Senis, *cons. 8.* & Bar. *in d. l. 2. n. 3. ff. de furt.* idē affirmarunt in hac specie Bald. *cōs. 17. Facti super quo, in fin. li. 1.* idē sensit Calderinos *inter cōsilia Bald. cons. 1. 61. Casui super quo, lib. 1.* vbi ad literā refere illud cōsilū Federic. de Senis Ial. *cons. 78. n. 3. lib. 3.* Ang. *in sua disput. quæ incip. Assensis miles. col. 2.* Fulgo. *consil. 138. Visis præcepto. & c. col. 1.* & Didacus *lib. 9. varia. resolut. c. 3. nu. 4.* Et super hoc euidēti & notorio † crimine requiritur saltē quēdam iudicis pronunciatio; quæ nō sententia, sed pœnæ executio potius appellatur. ita tradunt Innoc. *in c. ex parte, el. 1. de verb. sig. Remi. cōsi. 314.* & Grāma. *decis. 36. n. 44.* & ob id credēs ante pronūciationē (vt infrā aliorū auctoritatibus cōprobabo) † vsuriū manifestū dici nō posse, vt pœnis relatis affici posit: alioqui frustrā super notorio Ius requireret pronūciationē: imo censeo esse animaduertēdū, quōd si hic, qui manifestus vsurarius creditur, aliquam excusationē habere posset, vt putā, quōd alieno nomine, nō proprio pecunias mutuarit, esset super hoc notorio procedendum seruato iuris ordine. Et si enim vbi extat notorium permanēs, non sit seruandus ordo iudiciarius, vt respondit Arct. *cons. 163. nu. 6. ex cap. quanto, de iuranda. Episc. & in cap. qua. Lotharius. 2. q. 1.* & late scribit Gramma. *d. dec. 36. n. 45.* attamen vbi † notorium aliquam excusationem habere potest, ordo iuris seruandus est: ita multūm egregie Arct. *d. cons. 163. n. 6.* Cut. *sen. cons. 11.* & cum ferutus est Iul. Clar. *lib. 5. sententiarum. §. final. quæst. 9. vers. quæro nunquid in notorio.* Secundo casu, cūm † vsurarius domi has vsuras assidue frequenterque exercet, vsurariut quidem manifestus ob ipsam actuum frequentiā dicitur: ita Bart. & Angel. *in d. l. 2. ff. de furtis.* Angel. *d. disputa. col. 2. vers. Nec obstat quod deprehensus.* Idem Angel. *in disputat. Quæstio disputanda.* & Bald. *d. cons. 359. Visa petitione. libr. 4.* Abbas *d. cons. 2. num. 3. & cons. 81. nu. 1. in fin. lib. 1.* Anton. Burgos *in d. c. ad nostram. nu. 2. in fin. de empt. & vendi.* idem affirmauit Ioan. de Ana. *in d. c. in omnibus, col. 2. de vsuris.* Et hinc inferri potest egregia declaratio ad † statutum Veronæ *lib. 1. cap. 26. sub rub. De Iudæis fœneratibus,* quo pœna indicitur Christianis vsurarijs, tenentibus mensam paratam ad fœnerandum: intelligitur, siue modo domi, siue publicē illam mensam habeant. sic declarari potest † statutū Ferrariē *lib. 2. sub. rub. Quibus casibus summariē procedatur.* quo beneficium illius statuti, manifesto vsurario prohibetur. Sic etiam declaratur † statutum Parauinum *sub rub. De oblig. c. contractus qui loquuntur. ibi, publicus vsurarius.*

Verūm super hoc crimine, ordine iudiciario procedendum est: nam citandus is exercens vsuras est, probationes recipiendæ, defensionis, termini assignandi, ferenda est sententia, & demūm sunt illa obseruanda quæ obseruari solent. quia & ipsa frequentia efficiat hunc effectum, atque ita reipsa esse vsurarium manifestum: non tamen manifestē & notoriē constat, eum esse talem, vt ordo iudiciarius, quemadmodum in priore casu, omittendus sit. Cūm ergo de probationibus faciendis contra hunc † vsurarium agitur, in primis eius confessio iudicialis recipitur: ita in nostris terminis Abbas *d. cons. 2. n. 1. lib. 2.* Bald. *cons. 17. Facti super quo. in fin. lib. 1. & cons. 447. Ad euidentiam. col. 1. lib. 5. & cons. 458. Visa petitione. col. 1. vers. item illa confessio. lib. 4.* Burgos *d. c. ad nostram. n. 28.* Didac. *d. c. 3. nu. 4. vers. est item.* Iulius Clarus *lib. 5. sententiarum. §. vsura, vers. sed hic quæro.* quæ sanē confessio non debet esse simplex: vt si diceret, se sub vsuris mutuō dedisse, sed debet esse quōd sub vsuris publicē sæpiūs, vel domi frequētēr mutuasset. ita Baldus *d. c. in præsentia. nu. 8. cum aliis suprā relatis.* Est ratio, quia illa confessio simplex, se sub vsuris mutuo dedisse, in vno solo actu verificari posset, qui solus actus non efficit, vt vsurarius dicatur. cūm verbale nomen in vno actu solo non verificetur, ita omnes *in c. 1. ibi* Ripa, *n. 96. de ind.* vbi post Paridē Puteū hoc in specie de fœneratore scribit, & alijs similibus cōprobat, vt de meretrice, mercatore, calumniatore, & his similibus. & ante eum Angel. *in d. disput. Assensis miles. col. 2.* addo latē Tiraqoel. *de pœnis legum. causa 51. ad finem.*

Secundō, probatur hic actus † frequens mutuandi sub vsuris ex confessione propria extrauidiciali, ita gloss. *in d. c. quamquam in verbo, manifesti, de vsuris, in 6.* vbi Doct. Soc. *sen. d. cons. penult. col. 1. vers. primo per c. 1. lib. 3.* Didacus *d. c. 3. nu. 4. vers. tertio licet.* quod a fortiori intelligo, vt in primo casu. Nec est dubium, quin confessio hæc probet, cūm & in exteris delictis probandis sufficiat vt est satis iure clarum, hoc tamen intelligo, cūm extrauidicialis hæc confessio fit palam coram pluribus. nec enim secretō facta sufficeret: ita respondit Bald. *d. cons. 17. in fi. lib. 1. & d. cons. 447. col. 1. vers. item præmittendum. lib. 5.* Clarus *d. §. vsura, vers. sed hic quæro.* ita pariter cūm coram iudice comperiri confessus est, se esse vsurarium. ita Angel. *in d. disput. Assensis miles. col. 2. vers. idem dico.* & eo loci alia egregia proiequitur. & idem alia permulta scribit *in disput. Quæst. disputanda. col. 2.*

Tertiō probatur hoc delictum † testibus, qui deponant se pluries vidisse hunc mutuo dantem sub vsuris: ita intelligo Abbatem *cons. 81. nu. 1. propè medium, lib. 5.* Fulgo. *cons. 138. col. 2.* & Burg. *d. c. ad nostram, numer. 28.* nec hoc in casu maior testium numerus, quam in exteris delictis probādis requiritur. Hic male sensit Ang. Arct. *in §. ex maleficijs, n. 3. Inst. de act.* dō scriptū reliquit ex mente Bart. sepiē testibus

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

bus probari hoc delictũ: quia imò duobus vel trib. probari
potest: faceor quidem probari septẽ testibus, sed nõ poteit
23 negari quin & pauciorbus probetur. † Testes autem singu-
lares nõ sufficiunt ad probandum actus singulares fœnoris,
sed sufficiunt solùm ad probandum in genere aliquem esse
vsurarium manifestum: ita permultis auctoritatibus ostendit Crauet. *cons.73.nu.32.* & si multi dissentiant, & ex recentioribus Didac. *d.c.3.nu.5.* qui tamen Crauettam non retulit: & quomodo hoc intelligatur de probando crimine in genere & in specie, declarat Simanc. *in Praxi Hæresor. c.61. n.24.* quem sectatus est Iul. Clar. *lib.5. sententiarum, §. fi. q.53. vers. Dixi etiam.* Rursus testes illi idonei sunt, qui commodum aliquod, vel principaliter, vel in consequentiã sperare non possunt: & ideo illi, qui mutuò susceperunt, non satis idonei erunt, cùm illis extorsæ vsuræ restituendæ sint: ita Feder. *cons.61.* Roma *sing.355. Volo probare.* Abb. & Fel. *in c. per personas, de testib.* quos secutus est Didac. *d.c.3.nu.4. in fin.* quibus accedunt Bald. *in l. dictantib. C. de testam.* Anchar. *cons.189. col. 2. vers. sed in quæstione nostra.* Alex. *cons.72.nu.7. & cons.107. nu.3. lib.1.* Ias. *cons.78. col.3. vers. item isti testes.* Osascus *decis. 72.n.5. vers. Nec obstant,* & hæc magis communis est Doctorum opinio, & si aliter senserit Bald. *cons.361. Verba Bartol. propè finem, lib.5.* Angelus de Castelliono *inter consilia Baldi, cons.401. Ego Angelus lib.1. repetit. cons.10. lib.3.* Abb. *cons.*
24 *81. col.1. & cons.113. col.4. vers. nec obstat, si dicatur, lib.2.* † quos recenset Crauet. *cons.6.nu.101.* qui conciliat, vt in causis criminalibus relata communis opinio procedat: in ciuilibus verò posterior, quam distinctionem nec veram, nec ex mẽte Doctorum esse opinor. Ego ita soleo intelligere, quod quando † testes isti deponunt contra vsurarium, ita vt ipsi
25 non sint consecuti aliquod commodum, vt quia pro tertio deponunt, rectè deponunt & probant: & ideò rectè docuit Bald. *in d. l. dictantibus,* hos testes probare absolutè aliquem esse vsurarium, si ipsi renunciant omni commodo sibi hanc
26 ob causam obuenturo: & hoc in casu rectè procedit relata opinio posterior, quæ cõtra cõmunem esse creditur. Si verò in consequentiam isti testes cõmodum sentirent, idoneì testes non essent: ita procedat cõmunis opinio. Erit ergo tacita ad omnem dubitationem tollẽdam, vt testes isti in actis renuncient omni suo commodo. † Statutũ tamen Brixiæ 43.
26 *in ciuilib. sub rubr. De causis vsurariis,* admittit etiam hos testes, qui commodum etiam in cõsequentiam possunt sentire, vt ostendunt verba statuti, *ibi, & videantur testificari in facto proprio:* quæ verba ita intelligo. Declarari etiam potest hæc traditio, vt non procedat, quando plures coniecturæ concurrerent cum testimonio eorum, qui mutuo susceperunt pecuniam. ita declarat Osascus *d.decis.74.num.5. vers. Nec obstant,* qui ita cuetur Crauet. *in d. cons.73.*

Quartò probatur † hoc delictũ, fama & cõmuni opinio-
27 ne. (duo hæc idem esse credimus) ita de fama scribit Feder. de Senis *cons.61.* quem est secutus Abb. *cons.91.n.1. & n.4. lib. 2.* Ang. *in l.1. ff. de furtis.* Ioan. de Ana. *ca. quia in omnibus, col. 2. de vsuris.* Burgos *d.c. ad nostram, nu.28. de empt. & vend.* Fulgo. *cons.138. col.2.* de cõmuni opinione idẽ affirmauit Ital. *in l.1. tit.1. col.3. vers. quid de testamento vsurarij. C. de sacrosanct. eccles.* Abb. *d.cons.2.n.3. vers. sextum ponit. & cons.81.n.1. lib.2.* Fama autẽ & cõmunis hæc opinio testib. probabitur, ita hoc in casu vt & in cæteris. qua de re apud omnes *in c. quahter & quando:2. de accus. & in l. plurium, §. tormenta. de quæst.* & ideo declaratur statutum † Patauinum, *sub rub. De carcerib.*
28 *1. statuimus de præsenti.* dum vult, per famam, vsurariũ commodo illius statuti priuari, intelligitur esse secundùm ius commune, & famam testibus posse probari.

Quintò probatur † hoc delictum, coniecturis & indiciis,
29 *c. cum in diœcesi, de vsuris.* Abb. *d.cons.81.n.4. lib.1.* Ias. *in l. licet Imperator, n.11. de leg.1.* Burgos *d.c. ad nostram, nu.28.* qui dixit, hæc indicia esse debere clara & aperta. Ego hæc in re dicendã esse opinor, indicia & coniecturas, non esse probationes de se, probandi aliquem esse vsuriarium: sed esse modos, super quibus examinantur testes, & ex illis resultat probatio, illũ per illas coniecturas & indicia vsurias exercuisse. Exempli causã, volo probare re publicam & manifestum vsurariũ, deducam ie consuetisse vendere cariori pretio ad tempus, te emere viliori pretio cum pacto retrocendendi; & ita similes cõiecturas deducam: ad has coniecturas probandum, inducam testes: ex his resultabit probatio, te vsurarium esse: non ergo coniecturæ ipsæ probant, sed probantur, & probatis resultat is effectus, cum talem esse: exempla alia in aliis delictorum speciebus adferri possunt.

Sexto † probatur hoc delictum ex libro rationum ipsius 30
vsurarij: ita Imola *in clem. 1. de sepul.* Est ratio, quia liber rationum probat contra ipsum scribentem, vt late diximus *suprà in casu 93.* & idem sensit Osascus *decis.72.nu.3.* Ioan. de Ana. tamen *in d.c. quia in omnibus, col. 2. vers. in considera quod.* dubitauit: ait dle, quòd licet probet liber illum vsurarium, nõ tamen probat esse vsurarium manifestum; ego verius opinor cum Imola, probare vsurarium manifestum, si frequentia actuum ex libro ipso deteegatur, cùm frequentia (vt dixi) efficiat hũc esse manifestum vsurarium: & satis res ipsa loquitur: atque ita visus est sentire Bald. *in l.1. n.15. in fi. C. de falsa caus. adictio legat.*

Probationibus ita † receptis, & re ita cognita, habet iudex 31
pronunciare hunc esse vsurarium manifestum: & hoc est quod dicebat Bald. *in addit. ad Spec. quem suprà in princ. retuli.* esse in arbitrio iudicis, quis vsurarius manifestus dicatur. nam cùm probationes in iudicis arbitrio sint, vt aliàs suprà *in casu 90.* admonui, sequitur idem esse in casu hoc nostro: eo tamen modo intelligendo, quo in *d. casu 90.* explicaui. Hinc rectè etiam censuerunt Doctores nostri, † vsura- 32
rium manifestum illum dici non posse, ante sententiam & declarationem prolatam: ita respondent Feder. de Senis, *cons.61. in fi.* Abbas *d.cons.1.num.1. vers. tertio dicit.* & tradit Didacus *d.c.3.n.4. vers. quarto etiam.*

CASVS CCCXXXVI.

Quando causa ex dispositione statuti transmittitur consulenda, iudicem formare dubitationis punctum, si inter se dissentiunt collitigantes.

SVMMARIA.

1 *Statutum Papiæ primum in ciuilibus, De causa consultori transmittenda, declaratur.*
2 *Statutum Patauinum, sub rub. De ordine procedendi, c. in diffinitiuis, declaratur.*
3 *Statutum Ferrariæ lib.2. sub rubr. De modo procedendi in causis à decem libris marchio suprà declaratur.*
4 *Consultori cum causa transmittitur consulenda, & discordant partes in formando puncto dubitationis, quid agẽdum.*
5 *Iudicis arbitrio formari punctum dubitationis, cùm causa consulenda transmittitur.*
6 *Papiæ, Patauij, & in regione Pedemontium quid obseruatur cùm causa consultori transmittitur consulenda.*
7 *Iurare conceptis verbis, quid.*

CAutum est † statuto primo Papiensi in ciuilibus, causas 1
certis casibus consultori partium confidenti committendas esse: quod statutum est & hic † Patauij *sub rubr. De* 2
ordine procedendi, c. in diffinitiuis. & † Ferrariæ *lib.1. sub rub.* 3
De modo procedendi in causis à decem libris marchio suprà, ac alibi, & cùm tractationem hanc quatuor eruditis libris absoluerit Scala Patauinus, nõ multum hic in re pertractãda immorabor, illud solùm in dubitationẽ reuocatur, quando collitigantes inter se dissentiũt in formando dubitatio- 4
nis puncto consultori transmittẽdo, quid agendum sit. Rom. *in l. iusiurandum & ad pecun. §. si de qualitate.* & ibi Ias. *n.3. ff. de iureiur.* docuerunt esse in † iudicis arbitrio forma- 5
re. idem docuit Affictus *in c.1. nu.21. vers. item si partes non concordant, ex quibus caus. feud. amit.* & late declarat is Scala *li.3. De cons. sapientis. c.9.* qui post Decium & alios rectè admonuit, tutius esse transmittere integra acta ipsi consultori, vt † consulat, quid iuris id quod hic Patauij, in regio- 6
ne Pedemontium, & Papiæ obseruari scio. Quid autem sit conceptis † verbis iurare, eruditè explanauit Budæus *in an-* 7
notat. ad d. §. si de qualitate.

CASVS CCXXXVII.

Diligens & egregia explanatio quando Doctor, vel scholasticus expellere possit fabrum sua studia impedientem.

SVMMARIA.

1 *Studiorum causa fauorabilis maximè est.*

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

2 *Faber quando à scholastico expelli possit.*
3 *Iudicis arbitrio relinqui, quando scholasticus, vel Doctor fabrum expellere possit.*
4 *Scholasticus vt fabrum aliquando expellere potest, ita & Doctor.*
5 *Aduocatus ita fabrum expellere potest, vt professor legum.*
6 *Immunitas concessa Doctoribus competit & Aduocatis.*
7 *Scholasticus qui fabrũ præuenit, expellere eum potest: quod ibidem declaratur.*
8 *Iudicis arbitriũ versari, an aptitudo repellat scholasticum, ne fabrum expellat.*
9 *Fabrum expellere potest scholasticus, cùm ambo in tempore pares sint.*
10 *Artifices partem ciuitatis facere.*
11 *Doctores partem ciuitatis non constituere.*
12 *Priuilegium concessum Doctoribus & scholasticis expellendi fabrum, causa studiorum est.*
13 *Magistratus partem ciuitatis facere.*
14 *Magistratus obtinere non possunt illiterati.*
15 *Magistratus antiqui causas non iudicabant.*
16 *L. certi iuris. C. de iudiciis, intelligitur.*
17 *Faber si præuenit scholasticum, qui alibi commodè habitare potest, expelli non potest.*
18 *Præuentioni locus non est, cùm vna causa est maior altera.*
19 *Quod tibi non nocet, & alteri prodest, concedi facile debet.*
20 *Impedimentum non excusat, cùm suo facto quis illud sibi imposuit.*
21 *Iudicis arbitrium versari, an scholasticus, vel Doctor passit alibi quàm apud fabrum habitare.*
22 *Faber qui in loco consueto habitationis scholasticorum se contulit ad habitandum, expelli omnino debet.*
23 *Faber qui Doctorem præuenit, expelli potest, si alibi Doctor habitare non potest.*
24 *Impossibilia dies, quæ commodè fieri non possunt.*
25 *Studiorum causam causæ datæ æquiparari.*
26 *Faber qui alibi commodè commorari potest, expelli potest, & si scholasticum præuenerit.*
27 *Doctor qui alta voce legendo alios impedit, cogi potest vt sileat, vel demissius legat.*
28 *Doctor Bartistas, seu disciplinatus expellere potest, si alta voce canentes eius studia impediant.*
29 *Scholasticus vel Doctor expellere monachos non potest, nec presbyteros alta voce canentes.*
30 *Doctor, vel scholasticus qui studiis operam non dat, fabrum expellere non potest.*
31 *Donatio à patre facta filio si studuerit, intelligitur, & ad Doctoratum peruenerit.*
32 *Species facti egregia, quæ Papiæ euenit.*
33 *Baldi cons. 284. lib. 2. declaratur.*
34 *Verba, nec aliter, nec alio modo, formam significare.*

1 CAusa † studiorum fauorabilis adeo est, vt legum latores maxima ac penè innumera illi contulerint priuilegia: quemadmodum legimus apud omnes *in authen. habita. C. ne filius pro patre, & in l. 1. ff. solut. matrim.* & alibi. vnum tamen satis memoria dignum est collatum inter cætera pri-
2 uilegium, vt † fabrum propè obstrepentem expellere possit Professor, Doctor, vel studiosus: ita passim & vulgò dici solet: verùm magna & grauis est apud nostros hæc de re disputatio: inter cæteros Bart. *in d. l. 1. propè finem*, & ibi clarius Thomas Parpalea, *nu. 44. ff. fal. mar.* & sensit Abbas *in c. vlt. in fin. de iud.* Franc. de Marchis, *q. 634. num. 3. part. 1.* & clarè Ripa *in d. l. 1. num. 130.* Alciat. *num. 31.* & Visita. *num. 185. solut. matrim.* & ibidem Soc. iun. *num. 172. 173.* hoc † iudicia arbitrio tribuunt, qui sanè iudex certis casibus iudicare potest, fabrum non esse expellendum, & certis casibus esse. Verùm ego dicam singularim, quid hac in re agendum iudici sit: illud inter cætera obseruabit iudex, nullam esse constitue-
4 dam differentiam inter † Professores, Aduocatos, & scholasticos, quoniam par est in hoc omnium conditio: nam quemadmodum professori tribuitur hoc priuilegium, ita & scholastico, cùm vna sit causa studiorum: atque ita receptissima est Doctorum opinio, vt apud omnes *in l. 1. ff. solut. matrim.* ibi Alex. *num. 13.* Ial. *num. 46.* Socin. *num. 64.* Alciatus *nu. 54.* & Socin. iun. *nu. 176.* Ripa *num. 134.* latè ibidem Visitarinus, *nu. 187.* Parpa. *nu. 48.* & Rebuff. *de priuilegiis scholarũ priuilegio. 5 nu. 6.* qui de scholastico loquuntur, & rectè, ex multis rationibus, quas huc adferre pretium operæ non esse existimauimus. In † Aduocato quoque idem esse scribunt *in d. l. 1. fol. 1 matrim.* Ripa *nu. 131.* Alciat. *nu. 51. in fine*, & Socin. iun. *num. 172.* qui in ea opinione sunt, † immunitatem concessam 6 Professoribus, concessam etiam esse Aduocatis, ex Bart. & cæteris *in l. medicos. C. de profess. & med. lib. 10.* Guido Papæ *quæst. 88. & quæst. 388.* & infra etiam alios adferam. Marcus Mantua *lib. 1. obser. cap. 17.* Tiraquell. *tract. nobilitat. cap. 29. numer. 15.* & in illo capite infinita scribit pro ac aduersus Aduocatos. ad rem vt reuertar, ego secutus in multis veram & probabilem Iacobi de Arec. distinctionem, quam à cæteris reiectam non video, ita casus plures distinguo.

Primus est, † cùm Doctor, vel scholaris iam præuenit fa- 7
brum, tunc dubio procul fabrum expellere potest: ita is Iacobus, & cum eo Bart. & cæteri *in d. l. 1. fol. matri*, & Abbas *in c. vlt. in fine, de iud.* Franc. de Marchis, *quæst. 635. num. 3. parte 1.* Est ratio, quia cum præueniendo potior est in iure, *l. 1. §. si quis nemine. ff. ne quid in loco publ. & confert l. potior, & l. qui balneum. ff. qui potio. in pign. hab.*

Declaratur hic casus, vt locum non habeat ratione aptitudinis & consuetudinis locorum: ita Bart. *in d. l. 1. in fine*, quem ibi secuti sunt Parpalea *nu. 44.* & Ripa *nu. 130.* & Abb. *d. c. vlt. in fi. de iud.* Exempli gratia: Ego conduxi domum in via fabrorum, hoc anno moritur vnus fabrorum, qui mihi magis vicinus est, & cuius strepitu impediebar studiis incumbere: alter faber domum illam & apotheam conducit anno sequenti: volo illum expellere, ea ratione, quòd illum præuenerim, profectò æquitas me repellere debet: nec enim loci aptitudo suadebat, vt ego in illa via domum conducerem, & consuetudo ipsum fabrum defendit, cùm in ea via consueuerint fabri artem suam exercere: est ergo meæ vel negligentiæ vel culpæ adscribendum. Accedit quòd si ego possem hoc in casu fabrum hunc expellere, euenire posset, vt aliquando fabri omnes illius viæ expellerentur, cùm in dies videamus eos domos & apotheas mutare, nouasque conducere: id quod iniquum valdè esset. Hæc declaratio ex his, quæ subiciam statim, confirmatur, in diiudicanda autem aptitudine & consuetudine ista † iudicis arbitrium 8
versatur.

Secundus est casus, cùm eodem tempore † ambo concur- 9
rũt: vt puta, eodem anno faber & Doctor in eadem via domos conducunt, hoc etiam in casu faber expelli potest: ita Iac. de Arec. Bar. & relati suprà, præsertim Ripa *d. l. 1. nu. 119.* cuius interpretatione ita hoc in casu intelligo. rationes attulit Bar. quia maior minori præferitur, *l. per maiorem. ff. de iud. l. vlt. C. de ord. iud.* & melius præferitur bono. *l. obseruare. §. proficisci. ff. de off. Proconf. l. exigendi. C. de procur.* at dubiũ non est, maius esse bonum, & maiorem esse causam studiorũ, quàm sit causa & bonum fabri, vt statim dicemus: ia ergo postponi debet. Addit Ripa *in d. l. 1. n. 131.* textum *l. ædificia. C. de oper. publ.* Nec huic sententiæ aduersatur vna ratio, qua contrarium visus est defendere Vaconius Roman. *libr. 1. declam. iuris. c. 31.* inquit ille, dignioremesse causam fabrorum & artificum causa Doctorum: quoniam † artifices partẽ 10
ciuitatis faciũt, quemadmodũ scriptum reliquit Aristoteles *lib. 1. Polit.* cùm ramẽ † Doctores ciuitatis partem non cõsti- 11
tuant, vt ex Aristotelis diuisione colligitur. respondeo, vno priuatim verè præsupposito, priuilegiũ hoc non tribui Doctori, vel scholastico, ratione eorum personæ & dignitatis, quoniam & tunc competeret Doctori & scholastico, qui studiis non incumbunt, quod falsum esse ostendemus: sed concedi- tur † intuitu & causa studiorum, vt iam suprà adoonui, quo 12
stante, dico ciuitatẽ constitui ex † Magistratib. quẽadmodum 13
ex ipso Aristotele cõcedit idẽ Vaconius *d. c. 31. & clarius. c. 30.* sed in Magistratus causa studiorũ cadit, cũ imperiti & illiterati † Magistratus obtinere nõ possint. *§. 1. in auth. de iud.* 14
& si quando olim euenit apud Romanos, vt & hodie apud Venetos, ipsimet ciues, qui literis & studiis operã non na- 15
uarant, magistratus in Prouinciis & vrbibus obtinerent, nõ ipsi tamen causas iudicabant, sed eorum assessores. *l. nullus iudicũ. C. de assessor.* & ipsimet magistratus reprehẽbatur, si quid per imperitiã illi egissent. *l. 2. ff. quod quisque iuris. vbi Doct. omnes.* Nec obstat † *l. certi iuris. C. de iudic.* qua Vaconius 16
suam tuetur opinionem, quoniam non, inquit, illa constitutio imperitos iudices esse posse, sed ait militem iudicem esse posse inter suos commilitones, cùm de rebus militaribus

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

esse posse inter suos cõmilitones, cùm de rebus militaribus habeat peritiam, vt ostendunt illa clara verba [pro sui & legis scientia.] ita rectè interpretantur Corasius *lib.5. Miscell. iuris c.19.* & Rob. Aurel. *lib.3 sent. iuris c.3. prope medium*, & nouissimè Franc. Horo *lib. quæstionũ illustrium c.17.* Sic etiã videmus, architectos esse aliquando in eorum artificio iudices, cùm illius artis periti sint: non ergo sequitur, omnes ignaros & illiteratos posse obtinere illos magistratus, quib. est demandatum munus iudicandi causas ciuiles ex ipsa legum peritia: & ob id si periti esse debent, causa studiorũ in eos cadit, illisque necessariò conuenit. Est ergo falsa Vacoeorũ opinatio. Declaratur hic casus secundus quemadmodũ declaratus fuit primus iam relatus: non repeto.

17 Tertius est casus, quando † faber præuenit Doctorẽ, vel scholasticũ, qui possunt alibi cõmodè habitare: tunc magis commodis & vera est sententia, fabrum expelli non posse. ita is Iacobus de Acc. & ab eo non dissentit Bart. & clarius 18 *matr.* † quoniã præuentioni locus non est, cùm vna causa est altera maior *l. contra pupillũ. §. in qua ad maiori. ff. de re iud.* Bart. *in l.2. §. vlt. n.2 ff. de rust. rerũ.* Oldr. *cons.134. Facile 1.a. le est.* Dec. & cæteri *in 1. cùm parati. de appellat.* Sed levis est consideratio ista, quãdoquidem illud procedit ratione maioris potestatis, quæ concurrit eodem tempore cum minori, ita declarat Decius *cons.640. n.*. at hic eodem tempore non concurrunt, quia iam faber præuenit Doctorem, qui iustam causam non habet hoc in casu eum expellendi: quod suadetur alia, atque ita secunda ratione: quoniam priuilegia interpretari debent esse concessa sine aliorum iactura & iniuria *l.2. §. meruio. & §. si quis à Principe. ff. ne quid in loco public.* cum cæteris his similibus. at hic esset fabro iniuria inferre, cùm Doctor, qui alibi commodè habitare potest, à fabro iam præuentus fuerit. Nec aduersatur consideratio Visitarini *in d.l.1. n.196.* quoniam verum non est, quod concurrunt simul causæ hæ, cùm iam faber præuenerit Doctorem. Non obstat etiam, quod scribit Ripa *d.l.1. nu.129. in fine*, quia procederet, quãdo vtilitas ipsa publica, vt ipse loquitur, impediretur, cùm tamẽ hoc in casu non impediatur: quoniam alibi commodè habitare Doctor potest. Tertiò hanc ego rationem aliquando considerabam, quæ desumi- 19 tur à trita, notabili tamen iuris regula, † quod tibi non nocet, & alteri prodest, de facili concedendum est. *l.1. §. item Varus. ff. de aqua pluuia arcend.* quam exornat Bart. *in l. si cui. ff. de seruit.* Soc. iun. *cons.16. n.13. lib.1.* & Crau. *cons.116. n.3. in fine*, sed non nocetur Doctori, qui alibi commodè habitare potest: nocetur autem fabro, qui è loco & domo expelleretur, ergo fabro de facili est concedendum. Quartò conferti illa ratio, quam & suprà perpendi, ipsius Doctoris negligentiæ esse hanc adscribendum, qui iam præuidere po- 20 tuit † impedimentum & euitare noluit, sed sponte in illud sese coniecit, tuuandus ergo non est, iuxta *l. si fideiuss. §. si necessaria, cum simil. ff. qui satisd. cogan.* latissimè Tira. *De retractu conseng. §.1. gl.10. nu.11.* His rationibus diluì possunt aliqua fundamenta Visitarini *in d.l.1. n.185. ff. fol. matri.* qui nulla distinctione casuum facta, aduersus hanc opinionem sentire videtur. & illa fundamenta potiùs conueniunt casui sequenti, & in cognoscenda illa Doctoris pari commodita- 21 te alibi habitandi, multum versabitur † iudicis arbitrium.

Declaratur hic casus, vt non procedat ratione aptitudi- 22 nis & consuetudinis, vt putà, si † faber consuluisset se ad habitandum in loco, in quo consueuerunt Doctores, vel scholastici habitare, vel vbi profiteri consueuit, & si eo tempore quo illoc se contulit faber, nullus eorum habitaret: tunc enim expelli potest, quoniam fabri negligentiæ adscribendum est, qui debuit cogitare, futurum aliquando vt vel reuertantur scholastici, vel doctores, vel prisinum restituatur eo loci gymnasium. ita sensu relatus Bart. *in d.l.1. in fine*, & ibi multò clarior Alexand. *n.51. vers. & quamuis. fol. matri.* idem ibidem sensu Parpalea *n.44.* & Ripa *n.130.* iudicis autem arbitrium multùm versabitur in diiudicãda hac aptitudine, & consuetudine, vt iam suprà attigi. & tradit Franc. de Marchis *d. quæst.614. num.3. parte 1.*

23 Quartus est casus, quando † faber Doctorem vel scholasticum præuenit, & Doctor vel scholasticus alibi commodè habitare non potest, tunc faber expelli potest. ita is Iacobus & Bart. *d.l.1.* & ibi Ripa *n.130.* testatur hanc esse cõmunem Doctorum sententiam. Inter cætera eo fundamento mouentur, quòd propter necessitatem frangitur etiam diuina reuerentia. *l. omnes. C. de feriis.* plura apud Decium ex *illo text. in l. quæ propter necessitatem, de reg. iuris*: ergo fortiùs faber hoc damno affici potest, vt expellatur. Verùm hoc fundamẽtũ eam difficultatẽ patitur, quod Doctores in hoc quarto casu non præsupponũt, Doctorẽ vel scholasticũ esse coactũ necessitate eo in loco habitare, sed dicunt, alibi cõmodè habitare non posse, non ergo est impossibilitas, sed sola incommoditas, quæ necessitatem aliò habitandi non parit, nisi dicamus ex regula *l. Nepos Proculo. de verb. sig.* ea censeri facta † impossibilia, quæ cõmodè fieri non possunt. 24 & eo loci plura scribũt Alcia. & Brechæus, & alia apud Decium *cons.565. n.*, & alii Crau. *cons.199. n.1. & cons.141. nu.20.* Dixi tamen suprà, multùm in hoc versari iudicis arbitrium in diiudicanda hac incommoditate: quoniã tãta fortè non erit quæ impossibilitati æquiparari mereatur: & aliquando mereatur habita ratione qualitatis personæ, secundò mo- 25 uentur interpretes, † causa studiorum causæ dotis æquiparatur. *l.1. C. de stud. lib. urbis Rom. lib.10.* at causa dotis alteri antetiori in tempore præfertur. *l. assiduis. C. qui potio. in pig. habe.* ergo & causa studiorum, sed Bart. *in d. l.1. in fine. fol. matrimon.* respondet *d. l. assiduis*, & similes loqui cùm duo circa idẽ concurrunt: nos verò loqui quãdo cõcurrunt circa diuersa, quia hic vnusquisq; in suo operatur, quæ consideratio levis admodum est, & indigna nomine Bartolinam & in casu isto circa impedimentum concurrunt: cùm vnus alterũ operando impediat, atq; non operandi locus, sed operandi effectus, vt & in hypotheca mulieris, considerari debet. Non aduersantur modò tria fundamẽta, quæ à Bartolo *in d.l.1.* referuntur, vt illud, quòd priuilegium nõ censetur cùm alterius iniuria concessum: quòd artifex impediri non potest suam artem exercere, vt nec libertas *l. quæro, de iure patr.* & quod faber nihil immittit in alieno, ex *l. sicut 1. §. Aristo. ff. si seruit. vend.* nã istis argumentationib. satisfaciunt Ripa *in d.l.1. n.117. & n.129.* Parpalea *n.43.* & Visitarinus *nu. 1. 6. fol matri.*

Quintus est casus, à Doctoribus nostris non perpensus, 26 cùm † faber præuenerit quidẽ Doctorem, vel scholasticum, sed alibi commodè ipse faber habitare potest: tũc etsi Doctor vel scholasticus alibi commodè habitare potest, attamẽ ratione cuiusdam mantis commoditatis vult in eo loco habitare: sua maior commoditas præferri debet cõmoditati fabri, cuius præuentio magni facienda hoc casu non videtur, cùm ei detrimentum, vel commodum afferatur: sæpius tamen dixi, magna in his versabitur iudicis nostri prudentia & iudicium.

Hæc quę de fabri & artificis impedimento diximus, in alio etiam impedimenti genere procedit, vt multis exemplis docent interpretes *in d.l.1. fol. matr.* dum agunt de professore sua [alta voce alii impedicte, de scholastico, qui vel 27 altè legit dum studet, vel obstrepit, alios perturbando, quæ sanè omnia intelligẽda sũt secũdũ ipsos interpretes, vt apud Ripã *in d.l.1. n.135. 136.* & aute eũ Ale. *n.12.* Ias. *n.47.* idẽ placuit Rebuffo *de priuil. scholar. priuileg. 1. n.3.* Hinc ex facto interrogatus respõdit Ias. *cõs.218. li.2.* Doctorẽ posse expel- 28 lere Pharisæos, quos nos Scholas Barbarorum seu Disciplinatorũ vocamus. inquit Iason, eos esse priuatos, & fabros æquiparari, ob id expelli posse illis casibus quibus & faber. & Iasonem visus est sequi Alcia. *in d. l.1. numm. 56. fol. matrimon.* verum idem Alcia. *libr. 8. parerg. iuris, cap. 21.* ab eo dissentit. Ego aliquando *in tractat. De recuper. possess. rerum d. 15. numer. 34.* declaraui hos Disciplinatos quo ad eorum personas, priuatos verè esse: quis verò ad locum in quo preces Deo Opt. Maxi. porrigunt, pium & religiosum iudicandum esse. Accedit nunc, quòd nec locum, nec personam consideramus, sed opus bonum, quod non differt ab eo quod orando alij religiosi præstant: quemadmodũ ergo fratres monachi, † vel presbyteri, hac ratio- 29 ne non possent expelli (cùm & ipsi sint æquè ac Doctores in hoc priuilegiati: vt scribit Alcia. *in d. l.1. numer. 51.*) ita nec hi disciplinati. Erit tamen cogitandum, quia magna est Iasonis authoritas. Declarantur modò relata omnia non proce-

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca

eo procedere in illo †Doctore, qui iurisperitiam non exercet, vel in scholastico qui non studet, ita permulti censent, quos commemorat & probat Rebuffus *practicato priuilegia 3.n.* ita tradunt omnes *in d.l.1.ibi* Ripa *n.138.* qui citat Decium *cons.* 177. affirmantem post Baldum *cons.* 184. *Pater disponenti se.*

31 *lib.*1. †donationem factam filio, si studuerit, intelligi, & sita profecerit, vt ad Doctoratum peruenerit. & idem consulit Ias. *cons.*149. *col.*1. *lib.* 4. Baldum etiam secutus est Decius *in auth. quod locum. nu.*7. *in fi. C. de coll.* Is ergo Ripa sensit, scholasticum hunc ita demum posse fabrum expellere, si studiis ita operam det, vt ad Doctoratum peruenirat. Decii quoque & Iasonem est secutus Alciat. *in d.l.1.n.*58. *ff. fol. matr.*

32 arque ita vidi aliquãdo† Papiæ hac de re controuersia, cùm quidam scholasticus Papiensis expellere vellet artificem sericum, qui (vt illi appellant) filatorium sericum, cuius magno strepitu scholasticus impediebatur, habebat. inter cætera scholastico fuit obiectum, quòd cauere debebat de damnis & impensis ipsi artifici, si contingeret ipsum scholasticum non proficere, & ad Doctoratum non peruenire. Ego semper credidi malè petitam fuisse cautionem illam, quum hoc in casu necesse non sit, certò scholasticum ad Doctoratum peruenturum esse: nec enim omnibus est datũ adire Corinthum (vt est in veteri prouerbio) sufficit quòd eo tempore studeat, & quòd per eum non stet, quin proficiat. & si enim ad Doctoratum non peruenit, effici potest procurator, vel administrator, & Magistratus: in quibus où requiritur ipsa dignitas Doctoratus, sed sufficit ipsa scientia, quæ Reipubl. adiumento esse potest. Accedit, quod iniquum hoc esset propter multos malos euentus infirmitatis

33 & mortis. Nec absolutè vera est Decij & Iasonis cõsultatio, quoniam †Baldus, cuius authoritate illi nituntur, loquitur eo casu quando testator donauit, ea adiecta conditione, [si is suus filius bene perfecerit studium, nec aliter, nec alio modo.] quæ sanè verba enixam voluntatem testatoris ostendũt: nam perficere studia is dicitur qui ad apicem peruenit doctoratus, cùm tunc perfectè doctus iudicetur. Signo. *cons.* 11. *n.*9. & attingemus infrà *in casu* 377. vbi de Licentiato ali-

34 quæ dicemus. & illa † verba [nec aliter, nec alio modo] cõditionem, & per consequens formam ostendunt, *vt tradit gloss.*1. *l. si quidem. C. de excep.* clarè Soc. iun. *cons.*181. *nu.*6. 7. *lib.*1. Gozad. *cons.*3. *n.*13. Boer. *q.*143. *n.*11. quamobrem in casu simplicis donationis causa studiorum, ego sentirem cõtra Iasonem & Decium, sufficere si per ipsum scholasticum non stet, quin studia perficiat, iuxta *l. iure ciuili. de cond. & demon.* De his abundè sit dictum.

CASVS CCXXXVIII.

Quando seruus fugiendo, dominum priuet sua possessione, & aliquot iuris loca explicata.

SVMMARIA.

1 *Seruus fugiendo, quando dominum sua possessione priuet.*
2 *L.*3. §. *Nerua filius. de acquir. poss. intellectus.*
3 *Cyni doctrina, quando seruus fugiendo dominum priuet sua possessione.*
4 *Seruus quando dicatur diu stetisse in possessione libertatis.*
5 *Iudices arbitrio relinqui, quando seruus fugiendo priuet dominum sua possessione.*
6 *L. si fideicõmissaria. §. Aristo. ff. qui & à quibus. intellectus.*

1 DIspurant Doctores nostri, quanto tempore † seruus à domino fugiens, eum sua possessione priuet? Cynus in *l.*1. *colu.*2. *verf. primo enim quæro. C. vbi causa status.* multorum opiniones retulimus fuit, dominum possessione seruiprivari statim, quò ille è manibus domini ãfugit, atque ita eius potestatem euasit: *ex l.*3. §. *Nerua filius. ff. de acqui. poss.* Quæ sanè opinio falsa est secundum Cynum, quoniam adversus seruorum fraudes lex prouidet. *l.*1. *C. de seruis fug. &*

2 *Lex quæ. C. de liber. caus.* nec tex. † §. *Nerua*, aduersatur, quia in brutis animantibus loquitur, qui dum pristinam libertatem sine fraude, ex quo sensu carent, receperunt, capiuntur efficiuntur non sic in seruis.

Secunda fuit opinio eorum, qui distinguebant, quod ante seruus bona fide, aut mala fide, ãfugit: si bona fide, statim quòd domini custodiam euasit, dominus possessionẽ amisit. *d.* §. *Nerua*, si verò mala fide ãfugit, tunc possessionem non amittit, nisi cùm is seruus bonam fidem habere cœpit, *arg. l. quod autem. ff. de liber. causa. & l.* 1. *in fi. C. de prob.*

3 quam quidem opinionem adhuc retecit Cynus: quoniam possessio iusta, vel iniusta, nihil quoad possessionis substãtiã immutat. *l.*3. §. *ex contrario. de acq. possess.*

Tertia ergo fuit † Cyni sententia sic distinguẽtis, Aut seruus fugiẽs ab alio statim captus fuit, tunc dominus possessionem amisit. *l.*3. §. *per seruum. de acq. poss.* aut nõ fuit ab alio captus: & tunc si diu is seruus steriit in sua quasi possessione libertatis, dominus ea possessione priuatur. *l.* 3. §. *quod si seruus. ff. de acq. poss.* Cum primo membro distinctionis Cyni, transeunt Doct. *in d.l.*1. §. *per seruum qui in fuga. de acq. poss.* illi etiam secundo assentire videtur Bart. *in d.* §. *per seruum. num.*1. & Ias. *nu.*10. 11. reiecta gl. *in l. si is qui pro emptore.* §. *si seruus. de vsuca.* quæ quatuor necessaria esse scribit. & clarè disputat Aret. *in d.* §. *per seruũ.* & hæc aliàs probaui *in tract. De recup. poss. remed.*10. *qu. vlt.*

4 Nunc solùm contingit dubitare, quomodo † diu in sua possessione seruum stetisse intelligatur. Bart. Alex. Ias. Aret. & Ferretus *in d.* §. *per seruũ*, intellexerũt de decennio, & ante eos idẽ affirmauit Albe. *in rubric. C. de seruis fugit. col. pen. verf. secundo quæsito est.* & hanc opinionẽ sum secutus *in d. decimo remedio. d. qu. vlt. ex l. si cum fideicõmissaria.* §. *Aristo. ff. qui & à quib.* Cynus verò *in d.l.*1. *q.*1. *C. vbi causa status.*

5 dixit, hoc nõ esse *in specie iure* diffinitum, & ob id esse iudicis arbitrio: & quamuis in specie Albericus *loco iam citato.* quem olim secutus sum, Cynum repcheodat, attamen nunc opinor, illius sententiam posse defendi, cùm verè hoc in specie non sit iure diffinitum. Nec obstat *d.* §. *Aristo.* quia

6 posito, quod in simili casu loquatur, attamen vt aliàs suprà admonui, nõ est in his multum de similibus ad similia procedendum. præterea *in text.* §. *Aristo.* in eo seruo manumisso loquitur, qui bona fide in possessione suæ libertatis per decennium fuit, non mirum si concurrente bona fide liberatur: at diuersum in casu nostro, in quo loquimur de seruo, qui ãfugit, atque ita in mala fide est, *& in d.* §. *Aristo.* non suo facto est id eriatem cõsecutus, sed alieno: quod hic non cõtingit. Relinquitur ergo in iudicis arbitrio: qui quidem secundum domini negligentiam plus & minus, vel de ipso decennio arbitrabitur, iudicabitque.

CASVS CCXXXIX.

Quando obiectiones, quæ testibus fiunt, probari possunt: & Pedemontium constitutiones explicatæ.

SVMMARIA.

1 *Testes cùm producuntur, an statim contra eos obiecta probare possint.*
2 *Publicatio testium expectanda non est, vt illis obiciatur.*
3 *Constitutio noua Pedemontium sub titulo.* Del tempo quando si hanno da dare le repulse contra la persona de testimoni. *declaratur.*
4 *Impeditus iudicis facto repulsare testes ante publicationem potest postea.*
5 *Repulsari semper testes Iudæi & hæretici possunt.*
6 *Repulsari possunt testes producti absente parte repulsante & ibi alij casus subiciuntur.*
7 *Iudex certis casibus recipere potest obiectiones contra testes etiam post eorum publicationem.*
8 *Testes esse inimicos obici semper posse.*
9 *Iudicis arbitrio relinqui, quando obiectiones contra testes obici possunt.*
10 *Iudicem multa considerare debere, in formando motum sui animi.*
11 *Inimicitia ex causa ciuili omnium bonorum, æquiparatur inimicitiæ ex causa capitali.*
12 *Testis impeditur examinari, cùm notoria est obiectio opposita.*
13 *Auth. si quis testis producitur. C. de testibus, declaratur.*
14 *Testes super obiectis examinari debent, si periculi aliquod subest.*
15 *Constitutio Pedemontium sit sub* Del tẽpo qpando se hanno da dare le repulse contra la persona. *verse.* non facendo essa. *declaratur.*
16 *Obiectiones testium probari possit in causa appellationis.*

SCIO

Universidad Carlos III de Madrid. Biblioteca